Božena Němcová

Národní báchorky a pověsti – I

Znění tohoto textu vychází z díla Národní báchorky a pověsti (svazek 1) tak, jak bylo vydáno ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění v roce 1956 (NĚMCOVÁ, Božena. *Národní báchorky a pověsti: Svazek 1.* K vydání připravili Zdeňka Havránková a Rudolf Havel. 2. vyd.. Praha: SNKLHU, 1956. 345 s. Národní knihovna, sv. 46).
Další díla Boženy Němcové naleznete online na www stránkách Městské knihovny v Praze: www.mlp.cz/bozenanemcova.
Elektronické publikování díla Boženy Němcové je společným projektem Městské knihovny v Praze a www.digiBooks.cz.

Verze 1.0 z 29.9.2009.

OBSAH:

O ZLATÉM KOLOVRÁTKU 5
O ČERNÉ PRINCEZNĚ 17
O JOZOVI 26
O LABUTI 34
JAK JAROMIL K ŠTĚSTÍ PŘIŠEL 39
O TŘECH ZAKLENÝCH PSÍCH 62
VODNÍ PANÍ 78
O POPELCE 94
O TŘECH BRATŘÍCH 109
O SLUNEČNÍKU, MĚSÍČNÍKU A VĚTRNÍKU 117
O MARIŠCE 127
ŠTERNBERK 147
SPRAVEDLIVÝ BOHUMIL 161
NEOHROŽENÝ MIKEŠ 169
DIVOTVORNÝ MEČ 181
NOČNÍ STRÁŽ 192
O CHYTRÉ PRINCEZNĚ 199
ČERT A KÁČA 204
SILNÝ CTIBOR 210
ROZKOŠ 213
TŘI ZLATÉ PÉRA 214
O ZLATÝCH ZÁMKÁCH 226
O TŘECH SESTRÁCH 236

O MLUVÍCÍM PTÁKU, ŽIVÉ VODĚ A TŘECH ZLATÝCH JABLONÍCH 246
ČERTŮV ŠVAGR 259
KDO JE HLOUPĚJŠÍ? 271
CHYTRÁ HORÁKYNĚ 273
STREJČEK PŘÍHODA 278
DEVĚT KŘÍŽŮ 280

Milé přítelkyni své
paní Bohuslavě Čelákové
připisuje tyto památky národní
Božena Němcová

O ZLATÉM KOLOVRÁTKU

Jedna chudá vdova měla dvě dcery, dvojčata. Byly si v tváři tak podobny, že je nebylo možná rozeznati. Tím rozdílnější byly ale jejich povahy. Dobrunka byla děvče poslušné, pracovité, přívětivé a rozumné, zkrátka děvče nadobyčej dobré. Zloboha naproti tomu byla zlá, mstivá, neposlušná, lenivá a hrdá, ba měla všecky nectnosti, které jen vedle sebe býti mohou. A matka přece jen Zlobohu ráda měla, a kde jen mohla, jí nadlehčovala. Bydlely v lese v malé chaloupce, kam člověk málokdy zabloudil, ačkoli to nedaleko města bylo. Aby se Zloboha něčemu naučila, dovedla ji matka do města do jedné služby, kde se jí dosti dobře vedlo. Dobrunka musela zatím doma malé hospodárství spravovat. Když ráno kozu nakrmila, skromné, ale chutné jídlo přistrojila, sedničku a kuchyňku čistě vymetla a uspořádala, musela ještě, neměla-li právě potřebnější práci před rukama, ke kolovrátku zasednout a pilně přísti. Tenounké její předivo matka potom v městě prodala a začasté z výdělku Zloboze na šaty koupila; ubohá Dobrunka ale z toho nikdy ani za vlas nedostala. Proto však přece matku milovala, a ač od ní za celý den ani vlídného oka neviděla, ani dobrého slova neslyšela, přece ji vždycky bez škaredění a bez odmluvy poslouchala, takže ani Pánbůh od ní reptavého slova neslyšel.

Jednou odešla matka do města. „To ti povídám, ať nezahálíš, co budu pryč!“ přikazovala Dobrunce, která jí kus cesty za chaloupku uzlíček s předivem vynášela.

„Víte, matičko, že se nedám k práci nutit, tedy také dnes, až si pouklidím, pilně přísti budu, abyste se mnou spokojena byla.“

Když matce uzlík podala, vrátila se zpátky do chaloupky. Tu jakmile po síni, kuchyňce a sedničce uklidila, zasedla si ke kolovrátku a začala příst. Byl to její obyčej, že když byla sama doma, u přádla zpívala; protož i tenkráte, sotvaže se usadila, začala jemným hláskem všecky písně, které uměla, jednu po druhé zpívati. Vtom slyší venku koňský dupot. I myslí si: Kdopak to asi k nám zabloudil? Musím se podívat. Vstane tedy od kolovrátku a malým okénkem pokukuje na dvorek, kdežto vidí mladého muže s bujného vraníka slízat. Totě krásný pán, šeptá Dobrunka sama pro sebe, pořád u okna stojíc. A jak mu ten kožený šat a čepice s tím bílým pérem na těch černých vlasech dobře sluší! Teď uvazuje koně a jde k nám; musím se podívat, co žádá.

Vtom kročil mladý pán do dveří; nebo tenkráte nebyly ještě žádné závory a zámky, a přece se žádnému nic neztratilo. – „Pozdrav tě Bůh, děvče!“ řekl k Dobrunce. „I vás, pane!“ odpověděla Dobrunka. „Co se vám líbí?“– „Prosil bych tě o trochu vody, mám velkou žízeň.“ –“Hned vám posloužím; zatím se posaďte.“

Běžela, vzala žbánek, a když jej čistě vymyla, nabrala u studánky vody a pánovi donesla. „Ráda bych vám něčím lepším posloužila, ale nemám nic jiného.“ – „Hleď, jak mi to chutnalo,“ odpověděl pán, prázdný žbánek jí vraceje. Dobrunka ho zase na místo dala, aniž pak pozorovala, že jí mladý pán zatím měšec plný peněz potají do postele strčil. – „Nyní ti děkuji za občerstvení, a jestli dovolíš, přijdu zítra zase.“

„Je-li vám to k potěšení, přijďte.“ Nato podal Dobrunce ruku, a vyšed na dvorek, vyšvihnul se na koně a ujížděl pryč. Dobrunka zasedla zase ke kolovrátku, ale obraz mladíka zůstal jí pořád na mysli. Ještě nikdy se jí nitka tak často neutrhla jako tenkráte.

Večer přišla matka domů, vypravovala mnoho, co všecko Zloboha umí a jak se z ní denně hezčí děvče dělá. Konečně se ptala Dobrunky: „Cožpak jsi nic neslyšela, byl prý zde velký hon?“

„Ach, ano, zapomněla jsem vám říci, že se tu nějaký pán zastavil; prosil mě o trochu vody, kterou jsem mu hned dala; byl pěkně

ustrojen v koženém šatě. Víte, jak jsem to jednou s vámi ve městě byla, viděly jsme tam také tak ustrojené pány, v takovém koženém šatě, malou chlupatou čepičku s bílým pérem na hlavě; na plecech měl kuši, bezpochyby že to byl jeden z myslivců. Když se napil, sedl na vraníka a jel opět dále." To však Dobrunka zamlčela, že jí při odchodu ruku stiskl a slíbil, že druhý den zase přijde.

Večer, když Dobrunka matce lože chystala, vypadl z postele těžký měšec s penězi. S podivením ho Dobrunka zdvihla a matce podala. – „Kdo ti tolik peněz dal?" –"Mně nikdo. Ale snad je ten pán sem strčil, jinak nevím, kde by se tu byly vzaly." Matka vysypala peníze na stolek. Bylo to samé zlato. „I propánaboha, tolik peněz!" divila se stará; „to musí býti bohatý pán; viděl snad, že to u nás chudě vypadá, a učinil milosrdný skutek; Bůh mu za to štěstí popřej." Nato peníze shrnula a do truhly schovala.

Jindy, když si Dobrunka lehla, po denní práci celá utrmácena brzy usnula; té noci ale nemohla živou mocí usnouti; pořád a pořád měla obraz mladého jezdce před sebou, a teprv pozdě na noc spánku v náruč klesla. Tu se jí zdálo, že je ve velkém zámku a chotí mocného pána, pán však že je jezdec, kterého včera viděla. Dávají se velké hody, při kterých je mnoho hostů; tu vstane se svým manželem od stolu a jde s ním do jiného pokoje; on ovine ruku kolem jejího pasu a chce ji obejmout; vtom skočí mezi ně černá kočka a zatne Dobrunce ostré drápy do srdce tak, že jí krev bělostný šat hrkem postříká; Dobrunka vykřikne a vtom se probudí. „To byl podivný sen," pravila sama k sobě. „Co to asi bude? Tak hezky se začal, ale ta ukrutná kočka ho pokazila; to neznamená nic dobrého." S takovým výkladem podivného snu vstala Dobrunka a začala se strojit. Jindy nepotřebovala k tomu mnoho času, tenkráte ale nemohla na sobě nic dost hezky vyhladit a urovnat. Vlasy si upletla a červenými pentlemi protkala, což jenom ve svátek dělávala; sukni měla jen z cajku, ale čistou a pentlí obroubenou, k tomu šněrovačku z damašku a košilku bílou jako sníh. Když se tak přistrojila, bylo mílo se na ni podívat. Potom šla po své práci.

Když se blížila polední hodina, neměla u kolovrátku žádného pokoje; pořád si hledala po venku nějaké šukání, ale to jen proto, aby mohla mladého jezdce vyhlížet. Ten nedal dlouho na sebe čekat. Dobrunka ale jak ho zdáli spatřila, běžela honem ke kolovrátku, aby ji neviděl a si nepomyslil, že ho vyhlížela. Když přijel na dvorek, skočil rychle s koně a vešed do sedničky uctivě ji pozdravil. Dobrunce přitom srdéčko tlouklo, že jí div zpod šněrovačky nevyskočilo. Matka sbírala v lese dříví, a Dobrunka byla tedy s ním sama. Když ho pozdravila a aby si sedl pobídla, šla opět ke kolovrátku. „Jak jsi se vyspala, Dobrunko?" ptal se mladík za ruku ji bera. „Dobře, pane."

„Copak se ti zdálo?"

„Ach, já měla podivný sen."

„Pověz pak mi ho, já umím sny dobře vykládat."

„Vám to právě povědět nemohu." – „Proč?" –"Inu, protože to bylo o vás."

„Právě proto mi to povědět musíš." – Tak se spolu hádali, až mu Dobrunka sen přece pověděla.

„Hleď, až na tu kočku," pravil cizinec, „může sen tvůj se vyjevit."

„Jak by se to mohlo státi, abych takovou paní byla?"

„Nechceš býti mou ženou?"

„Pane, vždyť já žertu rozumím."

„Nikoli, Dobrunko, to není žádný žert, já to myslím opravdu a dnes jsem schválně pro odpověď přijel, chceš-li mi ruku podati?"

Dobrunka se zamyslila a s lehkým uzarděním jezdci pak ruku podala. Vtom vstoupila matka do dveří. Mladík ji pozdravil a hned beze všech okolků vyznal, že Dobrunku miluje, ona že ho také ráda má, takže jim k ouplné blaženosti jen matčino svolení schází. „Mám svůj dům," doložil, „a mohu se ženou dobře živ býti; také pro vás, matičko, mám místa dosti v domě a u stolu svého." To když stará slyšela, nezdráhala se dlouho dáti jim své požehnání. Nato řekl k Dobrunce: „Předť jen, má milá, rozmilá, až napředeš na svatební košili, přijdu si pro tebe." A políbiv ji podal matce ruku, vyšvihnul se na vraníka a rychle odjížděl.

Od té chvíle zacházela matka s Dobrunkou mnohem vlídněji. Za ty peníze, co od mladého pána měly, koupila stará také Dobrunce ledacos potřebného, ačkoliv z nich přece jen Zloboha nejvíce dostala. Dobrunka si toho ale málem ani nevšímala, její radost byla, když jen mohla u kolovrátku sedět, pilně příst a na svého milence myslit.

Tak jí čas rychle ubíhal, a dříve než se nadála, bylo na košili napředeno. Její milý musel to míti dobře vypočteno, neboť přijel v ten samý den, jak byl přislíbil. Dobrunka vyběhla mu naproti a on ji upřímně k srdci přivinul. „Máš upředeno na košili?“ ptal se jí žertuje. „Mám.“

„Můžeš tedy tu chvíli se mnou jeti?“ – „Proč tak nakvap?“

„Nemohu jinak, má drahá; zítra již musím do boje, a proto bych rád, abysi mne zatím doma zastávala, a když se vrátím, co má žena opět přivítala.“ – „Copak tomu ale řekne matka?“

„Ta musí být spokojena.“ Šli tedy k matce do sedničky, kde jí ženich žádost svou přednesl. Ta se ovšem zamračila, neboť byl v hlavě její docela jiný plán uložen. Ale co měla dělat? Musela se do vůle bohatého ženicha vzdáti. – Když je požehnala, řekl jí tento: „Seberte své věci a přijďte k mé Dobrunce, by se jí nestejskalo. Až města dojdete, ptejte se jen ve knížecím zámku na Dobromila, lidé vám ukážou, kam máte jít.“ Nato pojal uslzenou Dobrunku za ruku, posadil ji před sebe na kůň a uháněl k svému domovu.

Ve knížecím zámku bylo množství lidu pohromadě, všecko se k boji chystalo. Někteří z nich ale stáli u vrat, i zdálo se, že někoho očekávají. Tu se žene jezdec k zámku, maje před sebou na koni pannu co den krásnou. „Již jede!“ křičeli všickni, že se to po zámku rozléhalo; každý nechal práci ležet a kvapil ke vratům. Když Dobromil s Dobrunkou až do dvora přiklusal, shrnuli se všickni, kde kdo byl, a jako by si byli řekli, počali jedním hlasem volat: „Zdráva buď kněžna naše, zdráv buď kníže náš!“ Dobrunka byla jako u vidění a nevěděla, co o tom myslit má. „Cožpak jsi, Dobromile, kníže?“ tázala se hledíc v jasnou tvář jeho. „Ano, a není ti to milé?“

„Mně je to vše jedno, ať bys byl čímkoliv, ale řekni, proč jsi mě tak obelhal?“

„Já tě neobelhal, vždyť jsem ti slíbil, že se ti sen tvůj vyplní, jestli mne za muže vezmeš.“

Tenkráte nebylo ještě potřebí tolik příprav k stavu manželskému; když se dva měli rádi a rodičové svolili, bylo po všem; a protož Dobromil Dobrunku svým poddaným hned co svou ženu představil, načež se všickni do hodovní síně odebrali, kde (kromě knížete a kněžny) až pozdě na noc jedli a pili. Druhý den rozloučil se mladý manžel s drahou Dobrunkou a odejel do boje.

Jako bludná ovce chodila mladá kněžna po skvostném zámku, a byla by se raději po lese toulala a v osamělé chaloupce návrat manžela očekávala nežli zde, kde se jí jako v cizině zastesklo. To však netrvalo dlouho; za půl dne naklonila si každé srdce svou přirozenou dobrotivosti a upřímností. Druhý den poslala pro svou matku; ta přišla a přinesla jí také kolovrátek. Teď byla dlouhá chvíle ta tam. Dobrunka myslila, že to bude pro matku milé překvapení, když uslyší, čím se její dcera stala; ta však škaredě na to hleděla, neboť si tajně v srdci přála, aby to štěstí raději Zlobohu bylo potkalo. To ji hnětlo. Když takto několik dní uplynulo, řekla k Dobrunce: „Vím, dcero milá, že ti tvá sestra mnohdy křivdu činila, ale ona toho ted lituje; pročež jí odpusť a vezmi ji k sobě.“ –“Byla bych to od srdce ráda hned učinila, kdybych se byla nadála, že by ke mně šla. Chcete-li, půjdem pro ni tu chvíli.“ – „Ano, učiň tak.“

Kněžna poručila, aby se do vozu zapřáhlo; pak si do něho s matkou sedly a jely k lesu. Když přijely až po kraj, slezly obě. Dobrunka rozkázala sluhovi, aby tam na ně počkal, a šla s matkou k chaloupce, kde ji sestra očekávala. A když přicházely k chaloupce, vyběhla jim Zloboha naproti a líbala šťastnou sestru, přejíc, by se jí vždy tak dobře vedlo. Odtud vedly ji ty podvodnice do sedničky. Tu ale sotva když přes práh kročila, popadly ji obě a Zloboha přichystaný nůž do ní vrazila. Nato jí uřezaly ruce a nohy, oči vyloupaly a tělo tak zohavené do lesa zanesly, oči však, nohy a ruce dobře schované s sebou do zámku vzaly, jsouce toho domnění, že by

je kníže tak rád neměl, kdyby nebylo něco od předešlé ženy v domě. Zloboha oblekla Dobrunčiny šaty a s matkou z chaloupky odešla. Za lesem sedly do kočáru a jely domů.

V zámku nikdo nepozoroval, že to není pravá paní; sloužícím zdálo se toliko, že byla paní jejich první dny mnohem lepší, než je teď.

Zatím ale ubohá Dobrunka nebyla mrtva, ona se po několika hodinách probudila, a tu cítila, že ji teplá ruka potírá a do úst hojivé kapky pouští. Nevidělať ovšem, kdo to je, protože oči neměla. Když se poznenáhla na všecko upamatovala, začala si naříkat na nepřirozenou matku a ukrutnou sestru. „Mlč a nenaříkej," ozval se temný hlas vedle ní, „všecko se dobře skončí." – „Ach, jak by se to mohlo stát, vždyť nemám oči, ani nohy ani ruce; já již nikdy více nespatřím to jasné slunce a ten zelený háj, nikdy více neobejmu mého Dobromila, aniž mu kdy na košile přísti budu. Co jsem provinila, ty zlá matko a mnohem horší sestro, že jste mě tak zkazily?"

Mezitím vyšel starec, jenž prve k ní mluvil, z jeskyně ven a třikráte zavolal. Tu přiběhl k němu chlapec a ptal se, co chce? On mu poručil, aby sečkal, až se vrátí. Po malé chvíli přinesl zlatý kolovrátek a pravil: „S tímto kolovrátkem půjdeš do města do knížecího zámku. Tam se s ním posadíš, a bude-li se tě kdo ptáti, zač je, řekneš: za oči; a také ho žádnému nedáš, kdo by ti dvě oči za něj nepřinesl." S takovým rozkazem chlapce odeslav, sám se opět k Dobrunce vrátil.

Chlapec kráčel zatím k městu a přímo do zámku, kdežto se u vrat s kolovrátkem usadil, právě když se Zloboha s matkou z procházky vracela.

„I podívejte se, matko," zvolala, „co to za skvostný kolovrátek; na tom bych mohla sama přísti; počkejte, já se zeptám, je-li na prodej." Šla tedy blíže k chlapci a ptala se ho, zač je? – „Za oči, paní."

„Za oči?" – „Ano."

„Totě divná věc. Proč právě za oči?"

„Já nevím, otec mi tak poručil, a tedy ho nesmím za peníze prodat.“ Zloboha si kolovrátek pořád prohlížela, a čím více na něj hleděla, tím více se jí líbil; najednou si vzpomněla na Dobrunčiny oči. „Maminko, hleďte, jako kněžna musím míti přece něco, co každý nemá; až přijede kníže domů, bude chtít, abych předla, a pomyslete jen, jaká to bude krása, když budu příst na zlatém kolovrátku; máme ty Dobrunčiny oči schované, dejme je za něj, vždyť nám zůstanou ještě nohy a ruce.“

Matka, lehkomyslná tak jako dcera, svolila; Zloboha přinesla oči sestřiny a za kolovrátek je dala.

Chlapec pospíchal s očima k lesu. Když přišel k jeskyni, odevzdal je starci a odešel. Tento šel s nima k Dobrunce a zlehounka jí je do důlků vtlačil. Ta náhle prohlídla. Viděla před sebou starce, jemuž bílé vousy až přes prsa splývaly. Šedý šat pokrýval vysokou jeho postavu od hlavy až k patám. Poslední paprsky zacházejícího slunce padaly ouzkým vchodem jeskyně na jeho vážnou a přívětivou tvář a polily ji ruměnou září. Nejinak bylo Dobrunce, než jako by před ní nějaký bůh stál. „Jak se tobě,“ pravila, „ty svatý muži, za tvou lásku odměním? Ach, kýž bych mála jen tvé ruce zlíbat!“

„Buď ticha,“ přetrhl starec řeč její, „a očekávej všecko pokojně.“ Nato opět odešed, přinesl Dobrunce na dřevěném talíři chutné ovoce a postavil je na její, z vonného listí a mechu ustlané lože; pak vybíral červené jahody a jako starostlivá máti drahé děcko, tak on Dobrunku krmil; potom jí z dřevěného koflíku dával zapíjet.

Druhý den časně ráno stál opět starec před jeskyní a volal na chlapce. Když přiběhl, dal mu zlatou přeslici a řekl: „S tou přeslicí půjdeš zase do knížecího zámku a posadíš se s ní u vrat; bude-li se tě kdo ptát, zač je, odpověz: za nohy, a dříve ji žádnému nedávej, dokud tobě dvě nohy nedá.“

Chlapec s přeslicí odešel a starec se vrátil do jeskyně. Zloboha stála u okna a dívala se na dvůr, právě když se chlapec s přeslicí u vrat usazoval. Hned běžela k matce a řekla jí to. „Pojďte se jen podívat, u vrat sedí zase ten chlapec a má překrásnou přeslici.“ Šly tedy k němu. „Zač je ta přeslice?“ ptala se chlapce. „Za nohy, paní.“

„Za nohy?“

„Ano.“

„Řekni mi, co s tím otec tvůj dělá?“

„To vám nemohu povědět, neboť se nikdy otce neptám, proč se to neb ono státi má; co mi poručí, to vykonám, a protož vám za nic jiného přeslici tu dáti nemohu, leč za nohy.“ – „Poslechněte, matičko; když ten kolovrátek mám, bylo by příslušné, abych k němu i přeslici měla; máme ty Dobrunčiny nohy schované; což kdybych mu je dala? Vždyť nám ještě ruce zůstanou.“ – „Dělej jak chceš,“ odpověděla matka. Zloboha přinesla tedy zaobalené nohy a chlapci je za přeslici dala. Nato s radostí do svých pokojů odešla a chlapec pospíchal k lesu.

Když přišel k jeskyni, odevzdal je starci a odešel. Tento bral se s nima do jeskyně, vzal mast, namazal Dobrunce rány a nohy jí zase přidělal. Ona chtěla vyskočit z lože, ale starec jí nedal. „Nyní zůstaň tiše ležet, až budeš docela zdráva, pak ti dovolím, abysi vstala.“ Musela se spokojit, což také ráda učinila, neboť byla přesvědčena, že jí starec nic zlého neradí.

Třetího dne ráno zavolal poustevník chlapce, dal mu zlatý kužel a řekl: „Dones ho zase do knížecího zámku na prodej; bude-li se tě někdo ptát, zač je, řekni: za ruce; a kdo ti dá ruce, tomu dej kužel.“

Když přišel chlapec s kuželem do zámku a u vrat se s ním postavil, přiběhla k němu Zloboha, která se právě s matkou po dvoře procházela. „Začpak je ten kužel, chlapče?“ ptala se. „Za ruce, paní.“

„To je ale divná věc, že nic za peníze neprodáváš.“

„Vzácná paní, já nemohu jinak jednat, než jak mně od otce přikázáno.“ Teď byla Zloboha v rozpacích. Kužel byl roztomilý, a ona by ho byla tuze ráda ke kolovratu koupila, aby se měla čím pochlubit. To však ji mrzelo, že by musela za něj ruce dát, neboť by jí pak nic od Dobrunky nebylo zůstalo. „Řekněte mi přece, matko, musím-li něco od Dobrunky mít, aby mě kníže tak jako ji miloval?“

„Inu,“ odpověděla matka, „lépe bylo by přece, kdybys si je nechala; já alespoň častokráte slýchala, že je to dobrý prostředek k

zachování domácí lásky. Pro mne si ale dělej jak chceš.“ Zloboha se chvilku rozmejšlela, potom ale důvěrou ve svou krásu a marnomyslností zavedena, běžela pro ruce a chlapci je dala. Kužel, na němž se len nad hedbáví jemnější a červenou pentlí otočený lesknul, byl z ryzího zlata. Potěšena nad tak skvostným nářadím, šla je uložit ke kolovrátku a k přeslici; matka ale vrtěla hlavou a mrzela se nad dceřinou zpozdilostí.

Chlapec byl zatím již zase zpátky. Když ruce starci odevzdal, zmizel. Ten šel s nima k Dobrunce, a namazav jí rány jako den předtím, k tělu je přidělal. Sotvaže Dobrunka rukama pohybovat mohla, nedala se více na loži držet. Vyskočila, a padnouc starci k nohoum, líbala ruce, které jí tak mnoho dobrého udělaly. „Tisíceré díky tobě, dobrodinče můj!“ zvolala radostí slzy prolévajíc. „Odměnit se tobě nikdy nemohu, to vím, ale žádej cokoliv, a kdyby to sebetěžší bylo, já to mileráda pro tebe učiním.“ –

„Já od tebe ničeho nežádám,“ odpověděl starec a zvolna ji pozdvihnul. „Co jsem pro tebe učinil, učinil bych pro každého jiného; to je má povinnost. Nyní zůstaň zde tak dlouho, dokud někdo pro tebe nepřijde; o jídlo se nestarej, to ti pošlu.“ Ještě mu chtěla Dobrunka ledacos říci, ale on se jí před očima ztratil, aniž ho více spatřila. Teď vyběhla Dobrunka z jeskyně, by se zase jednou na ten boží svět podívat mohla. Nyní teprv znala cenu svého zdraví.

I vrhla sebou na zem a líbala ji, brzy tancovala a objímala štíhlé jedle, brzy zase láskou roztoužená s pláčem ruce proti městu rozpínala. Byla by se snad i také do města rozběhla, kdyby ji nebyly slova starcova na místo poutaly.

Zatím se v zámku divné věci dály. Cestující totiž přinesli zprávu, že se kníže z boje vrací. Každý se těšil na dobrého pána, neboť nebyli s paní tuze spokojeni. Zloboha a matka se však přece trochu strachovaly, jak to as vypadne. Za několik dní kníže přijel; s radostnou tváří běžela mu Zloboha vstříc a on ji vroucně k srdci přitiskl. Neměla tedy již žádného strachu, že ji pozná.

Strojily se hody, neboť bylo mnoho hostů s knížetem přijelo, kteří si u něho odpočinout a v rozkoši zotavit chtěli. Zloboha, jež po

straně Dobromilově seděla, nemohla se na něho dosti vynadívat; zalíbil se jí statný kníže, a ona byla ráda, že se jim to tak dobře se sestrou podařilo.

Když bylo po hostině, ptal se Dobromil své domnělé ženy: „Co jsi dělala povždy, má drahá Dobrunko? Zajisté že jsi pořád předla?“

„Máte pravdu, drahý manžele,“ odpověděla oulisně Zloboha; „ale můj starý kolovrátek se mi pokazil, i přišel sem jakýsi chlapec a prodával překrásný zlatý kolovrátek, ten jsem si místo onoho koupila.“

„Ten mi musíš hned ukázat,“ řekl kníže, a pojav Zlobohu pod paží, vedl ji ze síně. Šla s ním do pokoje, kde kolovrátek schovaný měla, a tam mu ho ukazovala. Dobromilovi se kolovrátek náramně líbil. „Sedni si, Dobrunko,“ promluvil k ženě, „a zapřed na něj, já bych tě již zase jednou rád u přeslice viděl.“ – Ta se nedala dlouho pobízet a honem ke kolovrátku zasedla. Dává nohu na podnožku, by kolečkem zatočila, tu začne něco v kolovrátku zpívat: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; tvou ženou nikdy nebyla, ženu tvou ti zabila.“

Zloboha zůstala jako omráčena; knížetem to ale trhlo a s podivením přelítlo jeho oko celý pokoj, odkud asi zpěv přichází; když ale nikde nic neviděl, poručil Zloboze, aby dále předla. Celá se třesouc uposlechla. Sotva ale po druhé příst začala, ozval se znova hlásek: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; vlastní sestru zabila, v lese ji pochovala.“

Celá bez sebe, chtěla Zloboha od kolovrátku odběhnout, ale kníže, který náhle v její strachem zohyzděné tváři poznal, že to není jeho jemná Dobrunka, chopil ji za ruku, a mocí k sedátku přinutiv, poručil přísným hlasem, aby dále předla. Ještě jednou nešťastným kolečkem zatočila, a tu se ozval po třetí hlásek: „Sedni, pane, na vraníka, pospěš, pojed do lesíka, v jeskyni Dobrunka sedí, s touhou ti naproti hledí.“

Na ta slova Dobromil Zlobohu pustil, a vyletěv z pokoje na dvůr, poručil, by mu v okamžení toho nejrychlejšího koně osedlali. Chasa polekaná nad strašným pohledem pána svého, běžela co clech stačil,

aby rozkaz jeho vyplnila. V okamžení stál osedlaný kůň před Dobromilem, a ledva ucítil vraník ostrohu pána, uháněl s ním přes hory a doly, že se podkůvky ani země nedotýkaly.

Jak přijel kníže do lesa, nevěděl, kde má jeskyni hledat. Naměřil tedy rovnou cestou. Když kousek ujel, přeběhne mu najednou bílá laň přes cestu; kůň se jí lekne, hodí sebou na pravou stranu a uhání s pánem přes křoví a houští, a zůstane pod jednou skalou státi. Dobromil s něho skočí a uváže ho k stromu, maje na mysli, že se pěšky v lese po Dobrunce ohlídne. Vyleze tedy nejdříve na skálu; tu vidí mezi stromy něco se bělet; žádostiv zvěděti, co by to asi bylo, leze dál, a tu se octne najednou před jeskyní. Ale jaká to radost pro něho, když do ní vstoupí a svou Dobrunku tu spatří! I padne jí okolo krku, objímá ji a líbá, a dlouho se do její půvabné tváře dívaje, praví: „Kde jsem jen oči měl, že jsem tebe, ty anděle, od tvé ďábelské sestry hned nerozeznal?“

„Co víš o mé sestře? Kdo ti co řekl?“ ptala se Dobrunka, která o kolovrátku a o ničem ani nejmenšího nevěděla. Tu jí teprv kníže všecko vypravoval a ona nato opět jemu povídala, co se s ní po odchodu jeho událo.

„Od té doby,“ dokončila své vypravování, „co starce zmizel, nosí mně každý den malý chlapec jídlo.“

Nato se posadili spolu na trávu a ona mu přinesla na dřevěném talíři ovoce k občerstvení. Když pojedli a trochu si ještě pohovořili, vzali dřevěný talíř a koflík s sebou na památku a kráčeli se skály dolů. Dobromil posadil svou pravou ženu před sebe na koně a uháněl s ní k domovu.

Domácí ho již očekávali, by mu pověděli, co se v jeho nepřítomnosti stalo; ale jeden na druhého koukal jako v pomatení, když viděli, že si pán tu samu paní veze, kterou rarach před nedávnem i s matkou před jejich očima v povětří odnesl. Kníže, který to na nich pozoroval, co jim asi mozek mate, vkrátce všem příběh své ženy vypravoval. Tu jednohlasně všickni bezbožné sestře zasloužený trest přáli.

Zlatý kolovrátek byl ten tam, Dobrunka si ale vyhledala svůj starý a pilně předla na košile pro svého milého muže. Žádný v celé zemi neměl tak tenké košile a nebyl tak šťastný jako kníže Dobromil.

O ČERNÉ PRINCEZNĚ

V jedné zemi bydlel na břehu mořském velmi chudý rybář. Malá chaloupka, loďka, několik sítí bylo celé jeho jmění. Než navzdor své chudobě žil se svou ženou pokojně a svorně. Jediné jeho přání bylo, aby mu Bůh jedno dítě dáti ráčil, což se ale posud nevyplnilo.

Jednou poručil mu král – neboť musil královskou kuchyni potřebnými rybami zásobovat –, by co nejrychleji možná hojnost ryb nalovil, a sice těch největších, že bude míti mnoho hostů. Přislíben mu byl výdělek, jestli je brzo přinese, pakli ale ne, přísný trest. Znalť rybář krále, že ve všech případnostech slovo držívá, a proto nemeškaje, vzal sítě, skočil do loďky a pustil se na moře. Ploul již několik hodin, ale síť ještě ani jednou plnou nevytáhl. Něco málo malých rybiček, to bylo všecko, čeho se dopídil. Mrzutě jimi do moře hodiv, nechtěl je ani pro sebe k večeři podržet. Již dostával strach; večer se schyloval, a on ani jednu velkou rybu neměl, a přece, jako by mu to navzdor dělaly, množství se jich okolo něho hemžilo; roztáhl-li pak síť na ně, byly ty tam, až zase všecky na druhé straně vyplouly.

„Toť jste všecky očarovány," řekl skoro s pláčem, když opět prázdnou síť vytáhnul. „Lovím již hezká léta, ale to se mně ještě nikdy nestalo. Co si počnu? Doufal jsem, že něco vydělám, ale jak vidím, budu spíše potrestán."

„Snadná pomoc, příteli," řekl někdo za ním, a když se celý poděšen ohlídl, viděl za sebou státi člověka celého černého. Dech se v něm zatajil a mráz mu přejel tělo, když se na muže podíval, který se na loďce octnul, jako by s nebe byl spadl.

„Proč se mě bojíš?“ řekl tento, leknutí rybářovo zpozorovav; „já ti nic neudělám. Přišel jsem, bych ti pomohl, ale jen pod tou výminkou, jestli i ty žádost mou vyplníš.“

Rybář jsa rád, že je zlý duch, za něhož nového hosta držel, v tak dobrém rozmaru, přislíbil, že všecko, co bude v moci jeho, udělá, když mu pomůže.

„Dobře,“ odpověděl Černý, „v okamžení budeš míti těch nejchutnějších a největších ryb, co se ti jich clo loďky vejde, dáš-li mi, o čem doma nevíš.“

„I toť vám rád dám,“ řekl bez přemejšlení rybář, neboť měl velmi málo nářadí a tedy lehko o všem věděti mohl.

„Já si tedy za dvakrát sedm let pro to přijdu.“

Nato vzal černý pán síť, a sotva ji do moře pustil, již ji plnou těch nejlepších ryb vytáhl. Tak to třikrát udělal a zmizel.

Rybář potěšen, že tak lehce z nouze vyvázl, radoval se z dobrého výdělku a pospíchal k domovu.

Žena ho již očekávala, a jakmile zdáli loďku uviděla, přichystala chutnou večeři, by se manžel její po práci posilnil. „To byl požehnaný lov,“ řekla, když rybář k břehu přirazil a ona mu ryby vyndavat pomáhala. „Však jsem měla dost strachu, jak pochodíš; neboť dvakrát již poslal se král ptáti, kdy přijdeš.“

„Bylo mi krušno, milá ženo; myslím však, že bude král spokojen.“ Nato si všecko zařídil, a když se navečeřel, lehl na lože, chtěje časně ráno s rybami ke dvoru jíti. – Král, ,který se již obával, že se mu nejlepšího jídla k hostině nedostane, měl velkou radost, když se rybář ráno s tak pěknými rybami přihnal, a propustil ho s dobrým výdělkem. Rybář pak chtěje ženě své také jednou radost udělat, koupil jí na pěknou sukni, s kterou ji nemálo překvapil.

„Že jsi na mne tak laskavě pamatoval, musím i já tě něčím potěšit,“ řekla rybářka, sukni prohlížejíc, načež muži vyjevila, že se dávnoleté přání její vyplnilo. Ale nezaradoval se rybář nad tím tak, jak se žena jeho domnívala; vzpomněli si na včerejší den a poznal teprv nyní, co Černý na něm vymámil. By však nebohou matku

nezarmoutil, nechtěl se ani slovem o tom zmíniti, a přemáhaje se, smutek v srdci ukryl.

Vkrátce uběhl určený čas a rybářka porodila syna. Klučík byl tak roztomilý, že se i rybář nad ním zaradoval a na svůj smutek poněkud zapomněl. I netrvalo to dlouho, výrůstek chodil s otcem k moři a sbírával pěkné mušle, které na břehu ležely. Když byl větší, pomáhal plést sítě, a již se mu i kolikráte poštěstilo, že sám večeři matce obstaral. Tak uběhlo dvakrát sedm let, a rybář to ani nepozoroval. V samé radosti nad čiperným synem pozapomněl na černého hosta. Však ten naproti tomu nebyl tak zapomněnlivý.

Jednou ráno volala rybářka syna k snídani, ale darmo. Myslí, že se pustil na lov, i ptá se otce; než ten také o něm neví. Vyběhne tedy ven, by se po něm ohlídla, daleko široko však není o něm ani zmínky. Tu teprv připadne otci na mysl Černý; ten běduje a sám sobě vinu dává, že lepší pozor na hocha nedal, a s bolestí velikou vypravuje ženě smutnou příhodu. Ubozí rodičové vedou nářek, ale syna se více nedovolají, za nějž jim Černý velký pytel zlata do chaloupky Nepohrdli ním, ač věděli, že by to byla špatná náhrada za milené dítě.

Daleko a daleko od rybářské chaloupky byl pod zemí zlatý zámek, v němž zaklená princezna bydlela. Ona byla nadmíru krásná, ale černá jako uhel. Jedenkráte prý ji spatřil jeden mocný čarodějník, který se do ní zamiloval: ona ho ale odbyla, začež ji tento zaklel, by se v mouřenínku proměnila a tou tak dlouho zůstala, dokud by si ji mladík tak nezamiloval, aby z lásky k ní domov opustil a všelijaké nesnáze strpěl. To by ještě nebylo bývalo tak těžké, jen kdyby ji i s jinými lidmi do podzemního kraje nebyl zaklel. Co si tam měla počíti? Kdo ji měl tamodtud vysvobodit?

Jednoho dne chodila po zahradě a plakala; tu se k ní přitaloupí malý trpaslík a ptá se jí, proč pláče? Princezna se zastavila a hleděla upřeně na podivného mužíčka; že se jí ale tak přívětivě ptal, pověděla mu svou nehodu.

„Jen si proto tak nenaříkej," pravil, když všecko vyslechl. „Jedná-li se tu jen o mladíka, o toho se ti sám postarám. Což ale, nebudeš-li se mu líbit, a on tu nebude chtít zůstat?"

„Pak mně nebude žádné pomoci a já se upokojím." –"Aj, pak si vezmeš mne?"

„Tebe?" řekla princezna, úsměšně na mužíčka dolů hledíc.

„Nu, cožpak jsem ti tak k smíchu?"

Princezna bojíc se, by si trpaslíka nerozhněvala a tak jedinkou naději svého vysvobození od sebe neodstrčila, vlídně mu odpověděla: „Jestli sem mladíka přivedeš a nikdy se ke mně dotíravě chovat nebudeš, ať si dělám co chci, tedy ti slibuji, nebude-li chtít mladík tady zůstat aniž mě milovat, že si tebe pak vezmu." Trpaslík takto udobřen, všecko princezně přislíbil a pak odešel.

I byl to ten černý člověk, co rybáře omámil. Víme tedy, jak dlouho musela princezna čekat. Jí se to ale nezdálo tak dlouho: pod zemí léta rychleji ubíhaly, a ona zůstala vždy mladá.

Jednoho dne zjevil se opět trpaslík, přípověď svou vyplnil a mladíka jí přivedl. On ho nevzal mocí, ale lákal ho tak dlouho, až s ním hoch dobrovolně odešel. Radovidovi (tak se jmenoval rybářův syn, protože ho rodiče rádi viděli) se to v zlatém zámku líbilo. Bylo tu všecko tak jako na zemi; jediné moře mu chybělo. Zámek byl z ryzího zlata, krásně okrášlen, takže když slunéčko (které také tam vycházelo, jenže když byla na zemi noc, tam byl den a tak naopak) nad ním svítilo, žádný na něj pro blesk ani pohlídnout nemohl. Kolem zámku byla zahrada, v níž kvítka, jakých nikdy nebyl viděl, milostně se houpaly, ptáci pestrobarevného peří poletovali po vonných stromech, jichž větve se tíží lahodného ovoce k zemi skláněly. Kam jen pohlídl, bylo vše krásné; dělat nemusel nic: chtěl-li co, hned se mu to udělalo. Což divu tedy, že po domovu netoužil. Vzpomněl si ovšem často na matku i na otce; ale sotvaže to na něm princezna, která vždy okolo něho byla, zpozorovala, hned se všemožně přičinila, by jej vyrazila. Ona mu zpívala libé písně, ona ho vodila po zahradě, povídala mu všelijaké příběhy, takže se s ním ani matka tak neobírala, aniž ho více než ona milovati mohla. Avšak

i Radovid ji navzdor její černotě velice miloval. Tak mu tedy o samé rozkoši léta ušly, že ani nevěděl, kam se poděly. Jedině to cítil, že princeznu vždy více a více miluje a bez ní živ býti nemůže. A tak míjeli dnové v samé radosti.

Jednou pozorovala princezna na milencově tváři temné mráčky; i ptala se ho, co to znamená? A on jí řekl: „Ty víš, jak tě miluji, a proto mně prosbu mou odpustíš. Jediný syn mých rodičů, byl jsem od nich nadmíru milován; já si nikdy nepředložil, co to pro ně za ztrátu býti muselo, když jsem se od nich vzdálil. Nyní ale, přicházeje k rozumu, teprv nahlížím a tuze mě to bolí, že jsem o ně málo dbal a jim té nejmenší zprávy o sobě nedal. Proto dovol, bych se k nim zase jednou podíval. Potom se navždy k tobě vrátím," – Nemilé bylo princezně to slyšeti, ale nemohla prosbu jeho oslyšeti, chtěla-li, by se všecky výminky jejího vysvobození vyplnily.

„Nuže svolím tedy; musíš mně však něco slíbiti, v čem tvé i moje štěstí aneb neštěstí záležeti bude."

I učinil Radovid, jak žádala.

Nato řekla k němu: „Nesmíš žádnému, ať je kdokoliv, ani slovem se zmíniti, kde jsi ten čas byl, nesmíš žádnému říci, že máš ženu, ale také žádné jiné lásku slíbiti. Dostojíš-li slovu, budeme šťastni; jestli nedostojíš, budeš nešťasten a mne pak nikdy snad více neuhlídáš, jelikož i já všecku naději na vysvobození ztratím."

Nato zatroubila třikrát na stříbrnou trubku, a trpaslík stál před nimi. „Doprovod Radovida, odkud jsi ho přivedl." – Políbivši ještě jednou Radovida, dala mu stříbrnou trubku a řekla: „Pamatuj na má slova; až se ti bude stýskat, zatrub na tuto trubku, a trpaslík tě ke mně přivede." Nato odešla do svých zlatých pokojů a Radovid s trpaslíkem ubíral se do pozemských krajů. Na cestě byl tak zamyšlen, že ani nepozoroval, kudy ho trpaslík vede, a dříve než se z myšlének probral, byli u moře, kde někdy rybárská chaloupka stála. Tam ho jeho provoditel opustil.

V chaloupce ptal se po rybáři. „Milý mládenče, ten je již kolik let odtud pryč a zůstává v městě v krásném domě a má mnoho peněz; jak jich ale nabyl, to posud žádný neví." Takto mu řekli v chaloupce.

Ubíral se tedy Radovid k městu a tam mu ukázali skvostný dům, jenž bývalému rybářovi – Tenkráte nebyl ještě jako nyní každých třicet kroků hostinec, tenkráte byl cizinec rád, když kdekoliv pohostinsku přijat byl, a směle i k nejchudšímu vešel, neboť věděl, že nikde, byť by se i dlužit musel, hosta hladového nepropustí. Bez dlouhého rozmejšlení vešel Radovid do otcovského domu a prosil o nocleh. Starý rybář, nyní bohatý pán, přijal ho vlídně a ke stolu pozval. Radovid byl hladový a pozvání přišlo mu vhod. Když kročil do síně, viděl tam svou matku a mladou ženštinu, s níž jako s dcerou zacházela. U stolu seděli všickni pohromadě, jedli a rozmlouvali; ale že to tehdáž způsob nebyl, by se hosta na jméno, stav a zaměstnání vyptávali, nevěděl posud žádný, jak se cizinec jmenuje.

„Je to vaše dítě?“ ptal se Radovid matky, ukazuje na dceru.

„Ano, ale ne vlastní; my měli jen jediného syna, kterého jsme však v čtrnáctém roce ztratili.“

„A jak se to stalo?“

„Nechtějte to, pane, ani věděti, je to smutná věc.“

„Jestlipak byste ho poznali, kdyby k vám přišel?“

„Ba nepoznali, musil by již hezky vzrostlý být, asi tak jako vy.“

„Uhodlas to, matičko, neboť tvůj syn jsem já!“

Rodičové vzkřikli a padli synu okolo krku a líbali jeho ušlechtilé tváře. Schovanka zatím roznesla to po domě, a tak se v okamžení všickni domácí do síně přihnali, chtíce syna svých dobrých pánů viděti. Radosti nebylo ani konce. Když se to všecko poněkud utišilo, ptali se rodiče syna, kde byl a co se s ním dělo. Ale Radovid měl dobře v paměti slova milenčina a ničeho rodičům nevyzradil, prose je, by se spokojili tím, že se k nim vrátil.

Dokud stará matka syna za ztraceného pokládala, byla spokojenější. Sotva však že se krásný mladík co syn její zjevil, již jí tisícero myšlének hlavu lámalo – jak by ho nejlépe oženila. Konečně se usnesla na tom, že mu dá schovanku, neohlížejíc se na to, zdali on ji bude také chtíti; neboť s jistotou myslila, že se musí mu zalíbit. Bylo to ale děvče, jako jabloňový květ; kdo ji viděl, tomu se líbila.

Radovid uznal sice také sličnost její, proto ale na svou černou krásku nezapomněl.

Jednoho dne chtěje návrat syna svého slavit, sezval starý rybář mnoho hostů k hlučným radovánkám. Byltě on bohatý soused a přívětivý hostitel, k tomu všemu měl hezkého syna a ještě hezčí schovanku – což divu, že každý s radostí jeho pozvání přijal? Bylo tedy hostů plno. Jedli, pili a tancovali celý boží den. Radovid byl vesel a choval se k ženským velmi uctivě, nejvíc se však bavil s krásnou schovankou. K večeru vyšel s ní do zahrady a tam ohnivým nápojem rozehřát, slíbil více, než slíbiti měl; sotva však nepředložené slovo z úst vypustil, již ho smyslové opustili a on padl na zem. Tu mu bylo, jako by černá princezna před ním stála; v její, někdy tak usměvavé tváři ležel hluboký smutek, planoucí černé oči byly slzami zakalené. „Co jsi to učinil, Radovide?“ pravila hlasem bolestným. „Nyní nesmíš ke mně, leč bysi sám a sám na cestu se odvážil a v mém zlatém zámku mne opět nalezl; musel bys ale tyto železné škorně s sebou vzíti. Máš-li tolik lásky ke mně, vše to podstoupit, tedy mne vysvobodíš a budeme blaženější než kdy jindy; jinak ale zůstaneš žebrákem navždy.“ Radovid se probudil a byl by to všecko za pouhý sen měl, kdyby škorně u sebe nebyl viděl a sám sebe v oškubaném šatě daleko od města. Byla to strašná změna za těch několik hodin; tu byl ctěn co nějaký kníže, bavil se s rodičemi a s krásným děvčetem, a nyní pro těch několik slovíček musel tak přísný trest podstoupit. Když si všecko rozmyslil, proklínal sám sebe, že se škodného nápoje nechránil. Od té doby, co svou milenku ve snu viděl, přišly mu na paměť všecky ty blahé chvíle, které s ní prožil, i pevně si umínil, že ji vynajde, kdyby kraj světa byla. Sebral se tedy a železné škorně, které na nohou unésti nemohl, uvázal k sobě, hodil je přes rameno a pustil se do světa.

Zatím ubozí rodičové nevěděli, co se to se synem stalo, že se ze zahrady ztratil, schovanka však netajila, co jí řekl a jak najednou od její strany zmizel. I čekali vespolek, že se snad vrátí, on se ale ani druhý ani třetí den nevrátil. Konečně mysleli, že je nějaký duch v podobě syna šálil a že to ani on nebyl. Tím se upokojili a žili jako

prve. Ztrápený Radovid zatím chodil se svým těžkým břemenem od města k městu, ode vsi ke vsi, přes hory a doly, až přišel k černému moři. Tam se dal převézt na druhou stranu; i ptá se převozníka, zdali neslyšel nikdy o zlatém zámku?

„Nikdy," odpověděl tento, „ale na druhé straně na ostrově je obr a ten mnoho ví, možná že vám také to povědět může." Radovid přistana k ostrovu hledal obra a také ho vskutku našel. Ptá se ho tedy, zdali on o zlatém zámku ví?

„Ba nevím, člověče, a povědět ti o něm nemohu; ale až půjdeš sedmkrát sedm dní a nocí, přijdeš k jedné hoře a tam zůstává můj bratr, ten ti to snad poví."

„Ach, já nebohý, co ještě zkusím, dříve než tam přijdu; ale dobře tak na mne, proč jsem neposlechl."

S takovým nářkem kráčel Radovid dále; cesta ho vedla utěšenými krajinami, přes krásné ostrovy; nikde však nevábil ho trávnatý koberec k pohovení, nikde netoužil po šťavnatém ovoci, aby se občerstvil, aneb vůní rozličných květin se napojil; touha po černé milence poháněla ho vždy dále a dále a nedopřála mu oddechu. Když pak sedmkrát sedm dní a nocí šel, přišel k jedné hoře, na které mocný král země svůj stan měl. Šel k němu a ptá se ho, zdali o zlatém zámku ví?

„Já nevím," zněla odpověď, „ale to ti nejlépe poví můj bratr, který je králem ptactva a daleko široko své posly rozesílá, snad že některý z nich o něm tobě zprávu dá. Až půjdeš ještě sedmkrát sedm dní, přijdeš k zelenému moři, za ním je veliký černý les, v němž bratr kraluje."

Radovid poděkoval obrovi a odešel. – Opravdu přišel za sedmkráte sedm dní k zelenému moři, přes něž se převézti dal. Potom spěchal k černému lesu a hledal v něm krále ptactva. Když ho našel, vyřídil pozdravení od bratra králova a prosil, by mu pověděl o zlatém zámku. Král svolal hned všecky své poddané a ptal se jich, zdali by kdo z nich o takovém zámku věděl. Chvilku ptáčkové přemejšleli, pak vylítla ze shromáždění jedna vlašťovička a ku králi přistoupivši šveholila: „Já, králi, o něm vím."

„Kudy jsi tam letěla?“

„V sedmero řekách jsem se koupala, v sedmero lesích se houpala, ze sedmero hor se koukala, pak jsem přišla k zlatému zámku, kde černá princezna přebývá.“

To když Radovid uslyšel, králi poděkoval a opět se na cestu vydal. Co nesnází zkusil, dříve než těch sedm řek přeplaval, sedm lesů přešel a sedmero hor přelezl, nedá se ani vypsati, a přece mu to všecko nebylo za těžko. Maje železné škorně na zádech, bral se neúnavně svou cestou dále.

Když to konečně všecko přetrpěl, uviděl jednoho dne zdaleka zlatý zámek. Ach, jak Bohu děkoval, že je u cíle své tak trpké cesty! Unaven, hladem a žízní zemdlen, přišel až do zahrady, tam sedl pod strom a usnul. Právě v tu dobu procházela se černá princezna po zahradě a přišla až k tomu stromu, kde Radovid spal. S podivením se zastavila a hleděla, co to tam za člověka leží; ale jak se zaradovala, když poznala, že je to Radovid! Viděla na té osmahlé tváři, na tom oškubaném šatě, na vyschlém těle, že musel mnoho přetrpět. Nemohla se zdržet, aby ho nevzbudila. Ten pak když procitna svou milenku u sebe spatřil, hned ji za odpuštění prosil a věrnou lásku až do smrti sliboval. Ona mu ráda odpustila. Oba se na smíření vroucně políbili. Ale sotva se ústa úst dotkly, počala její černá tvář bělet a v malém okamžení stála před ním ta nejkrásnější bílá paní s černýma očima. Avšak, kdyby i černou byla zůstala, on by ji byl stejně miloval.

Tu najednou zjevil se před nimi trpaslík a pravil k milencům: „Já jsem onen čarodějník, jenž tě zaklel. Radovid všecky výminky vyplnil, a já od tebe ničeho více požadovati nemohu; ač bych tě byl rád ošidil a za manželku dostal. Nyní vol, chceš-li zde zůstati, aneb se zase na zem vrátit?“ Ale princezně se to od té chvíle, co se Radovid zase vrátil, pod zemí zalíbilo, a ona volila tam zůstati; i Radovidovi se svět zošklivil tak, že oba odloučeni od světa v zlatém zámku svorně a spokojeně živi byli, aniž si do smrti světských rozkoší přáli.

O JOZOVI

Švec Marek měl dva syny, Jozu a Janka. Joza byl také ševcem; ale hrdý a urputný ve svém jednání, nesrovnával se s nikým a proto jej také nikdo nemiloval. Janek nebyl ničím; ale všecko, co viděl, uměl hned udělat, jen když chuti nabyl. Byl dobromyslný, chytrý, služebný a přitom velmi hezký chasník, jenže se nechtěl ničemu pořádnému učit, a proto mu bratr, který ho v nenávisti měl, hloupý Janek říkal. Otec ale navzdor tomu Janka přece radši měl.

Jednou řekl Joza k otci: „Milý tatíčku, já umím sice dost, ale přece bych se mohl ještě něčemu jinému ve světě naučit, nechte mě tedy jít do světa."

„Inu, když chceš, nebudu ti zbraňovat." A tak se odebral Joza do světa.

Když šel již třetí den, přišel na mez, tam si sedl, a maje z domova ještě kousek chleba, začal jísti. Tu se okolo něho obsypaly tisíce mravenců; všickni po něm lezli, jako by ho o kousek prosili. On je ale zlostně se sebe smítal a ani drobečku jim nedopřál.

„Počkej, počkej, my ti také nepomůžem," křičely na něho ty přičinlivé zvířátka. On si toho ale nevšimnul a šel dále.

Třetí den opět přišel na zelenou louku, a tam se dva čerti prali. „Pojď a pomoz mi, Jozo," křičel jeden na něho. Ale on se obrátil a řekl mrzutě: „Co mi do tebe, pro mne se třeba zabíte, co je do vás!"

„Jdi, jdi," křičeli zase čerti, „však my ti také nepomůžem." On se ale více po nich neohlídl a šel dále.

Přišel k jezeru, a tu viděl na kraji ležet velikého kapra, an sebou na suchu sem tam hází a do vody si pomoci nemůže. „Prosím tě, Jozo, hod mě do jezera," prosil kapr, když k němu švec přišel.

„I dejte mi všickni svatý pokoj a pomozte si každý sám," prohodil tento a nechal kapra v blátě.

„Však já ti také nepomohu," křičel za ním kapr, On se mu ale vysmál a šel dále.

Chodil dlouho po světě, nedostal ale žádné práce a všude se mu zle vedlo. Musel se tedy zase domů vrátit.

„Toť jdeš brzy domů, Jozo," řekl Janek, když bratra spatřil, „a myslím, že mnoho nepřinášíš!"

„Počkej," odsekl tento, „teď půjdeš ty, a uvidíme, o mnoho-li chytřejší se vrátíš a co s sebou přineseš."

„I toť se ví že půjdu, proč bych nešel?" odpověděl Janek opravdově. Mrzel se na to, že ho Joza za tak hloupého drží, i chtěl tedy dokázat, že není bez hlavy, a řekl to otci.

„I copak ti to napadlo, Janku," podivil se starý Marek, „že chceš jít do světa? Zůstaň raději doma a uč se něčemu; copak myslíš, že ti budou jinde pečení ptáci do huby lítat?"

„To já všecko vím, od bratra si ale nenechám déle hlupáků přezdívati," řekl rozhorlený Janek.

„Inu jdi si, když jinak nechceš, ale jen se něčemu ve světě nauč." A tak se milý Janek na cestu přichystal.

Navečer před tím dnem, kde měl z domu jíti, vzal ho Marek za ruku a vedl do sklepa, který byl několik kroků za chalupou. Když do něho vešli, odvalil švec v koutě kámen a vytáhl maličkou lahvičku, která nějakou vodou naplněna byla. „Vidíš, Janku," řekl synovi, „tuhle vodičku jsem dostal na památku od jednoho velmi učeného muže, kterému jsem z neštěstí pomohl. Je prý pro každou zlou nemoc. Kdo jí patnácte kapek využívá, hned se uzdraví. Tak mi řekl. Já jí nepotřeboval, a zůstala tedy schována. Tvému bratru jsem ji proto nedal, poněvadž vím, že by žádnému nepomohl. Tobě ji ale svěřím, možná že to bude k tvému štěstí. Jen ji dobře opatruj."

Janek si lahvičku schoval a oba šli ze sklepa ven.

Druhý den se rozloučil s dobrým otcem a se zlým bratrem a kráčel pak tou samou cestou jako prve Joza. I musel přijíti také na tu mez, kde dříve bratr jeho si odpočinul. Sedna si na ni, vytáhl z kapsy kousek chleba a začal jíst. Tu se hned obsypalo okolo něho mravenců až černo. „I vy ubohé zvířátka, máte asi hlad? Žádný vám tu nic nedá; počkejte, já vám dám, co sám mám." Tu jim celý kus chleba na drobečky rozdělil a po zemi nasypal. Mravenci chudinky sbírali a jedli. Janek si na to chvilku poseděl a pak se ubíral dále.

„Až budeš něco potřebovat, pomůžem ti," křičeli za ním mravenci.

„Vy mně toho asi pomůžete, ubožátka," pomyslil si Janek.

Druhý den přišel na zelenou louku. Tu viděl dva čerty spolu se prát. „To jsou blázni, jak se rvou," pravil, „musím je rozehnat." Ihned se do nich pustil a skutečně je smířil.

„Když budeš, Janku, od nás něco potřebovat, jen přijď, my ti vždy pomůžem," řekli čerti, když odcházeli.

„Vždyť je dobře," odpověděl Janek a šel svou cestou.

Třetí den přišel k jezeru. Tu viděl, jak se velikánský kapr v blátě hází a z něho si nijak do vody pomoci nemůže. „Ty bys chudáčku se tady utloukl," řekl dobromyslný Janek, a pojav kapra z bláta, do jezera ho spustil. „Tak, teď si pohovíš."

„Kdykoli co ode mne potřebovati budeš, jen na mne zavolej," řekl kapr, hlavičku z vody povystrčiv.

„Dobře, dobře; vždyť já to rád udělal."

Od jezera přišel přímo do jednoho velikého města. Když vešel do hospody, ptal se, co nového?

„Nic jiného, nežli že s naší princeznou je pořád hůř a hůře."

„Copak je nemocna?" ptal se Janek.

„Musíte být z ciziny, že to nevíte; již tomu kolik let, a teď je jí hůř, a nikdo jí pomoci nemůže, ač král oznámil, že ten, kdo ji uzdraví, od něho za manželku ji dostane."

„Je-li pak hezká?"

„Toť si myslím," řekl hospodský, „jako obrázek, třeba nemocná; jedinká její chyba je, že je hrdá."

„To se napraví," pomyslil si Janek. Zaplatil hospodskému a šel ku králi. Když k němu přišel a za lékaře se ohlásit dal, byl hned předvolán a s radostí od krále uvítán. Tu prosil, by jej k princezně dovedl, což král s ochotností učinil. Janek se jí na všecko ptal, jako bůhvíjak učený doktor; všecko ale jen proto, by s ní mluviti mohl, neb se mu náramně zalíbila; potom vytáhl lahvičku a dal jí několik kapek zázračné vody. Když odcházel, přislíbil, že druhý den zase

přijde podívat se, jaký oučinek ty kapky míti budou. Nespal ale strachem celou noc, obávaje se, aby nebylo nemocné ještě hůře.

Druhý den byl již časně ráno u krále a nemálo se zaradoval, když uslyšel, že je princezně mnohem lépe. Hned jí ostatní do patnácti chybící kapky dal. Třetí den byla princezna zdráva a jeho nevěstou. On měl velikou radost, ona však nikoli: neboť se jí Janek hrubě nelíbil. Byl sice hezký chasník, to musel každý říci, ale v tom ošumělém šatu vypadal přece proti ní tuze sprostě. K tomu přišlo ještě, že se právě v tom samém obleku s ní zasnoubiti chtěl, což tu hrdou dámu bolestně urazilo. Ale co dělat; otec to chtěl mít a dcera viděla, že se musí svému osudu poddat. Udělala si ale výminky, myslíc, že nějak s chytrou ženichovi uklouzne. Řekla tedy Jankovi, že si ho dříve nevezme, dokud tři věci, které ona od něho žádat bude, nevyplní. – Z lásky k ní co by byl Janek neudělal? Slib:1 jí tedy všecko. Tu mu rozkázala: že chce z moře perlu, ale tak velkou a krásnou, jaké posud na světě nikdo nemá. Za sedm dní a sedm nocí chtěla ji míti. Tu bylo s Jankem zle. „Jakpak bych se mohl do hlubiny mořské pustit jako ryba?“ pomyslil si, ale vtom si vzpomněl na kapra. „Vždyť mně přislíbil, že mi pomůže, až budu od něho něčeho potřebovat; půjdu, tedy k němu.“

Rozloučil se s nevěstou a s králem, který dceru plísnil, Zle se svým dobrodincem takové hry provádí, ale on mu to sám vymlouval, řka, že to všecko rád učiní. V duchu si však umínil, že se na milence pomstí. Nato odešel k jezeru.

Cestu věděl dobře, a tak tam lehko přišel. Sedl si na pokraj a hleděl na čistou hladinu jezerní. Tisíc rybiček v něm plavalo, ale velikého kapra neviděl a také nevěděl, jak má na něho zavolat. „I ať je to jak chce,“ pomyslil si a začal volati: „Kapříčku, kapříčku, já jsem to, abys vyplnil, cos mi připověděl.“

A sotva jeho hlas dozněl, začalo se jezero v dáli lehce viniti a tiše připloul král jeho s tisícerými rybami, svými dvořeníny.

„Co žádáš, dobrý Janku?“ ptal se kapr.

Tu mu Janek svou žádost přednesl.

„O to není zle, já ti hned pomohu, jen zde chvilku počkej.“ Nato zmizel. Netrvalo to dlouho, kapr opět tak tiše jak odploul, zase připloul, jako by byl pro vyražení po jezeru vesloval. Když přišel až k Jankovi, vyvrhl krásnou perlu k jeho nohoum, řka: „Zde máš nejkrásnější a největší perlu, která na hlubině mořské ležela. Vezmi ji a dones princezně,“ a pak se svou družinou zase pod vodou zmizel.

Janek s radostí klenot vzal a k domovu se obrátil. Šel dnem i nocí, by se jen v určitý čas vrátil, což se mu také poštěstilo. Na cestě si ale něco vymyslil, čím by hrdou milenku potrestal. Znal bylinu, která zeleně barvila, ale zase lehko setříti se dala. Tu si v lese vyhledal, a rozetřev ji, vlasy ní si namazal.

Sedmý den ráno, když šel s požádaným klenotem k princezně, myslil každý, kdo jej potkal a neznal, že je to vodník. A což se teprv princezna lekla, když spatřila zelenovlasého ženicha, an jí perlu přináší!

„Kdožpak ti tak ohavně vlasy obarvil?“ ptala se Janka.

„To mně udělaly vodní panny, když jsem jim z moře klenot kradl. Ale to nic nedělá, proto se ti budu přece líbit, vždyť jsem učinil, co jsi sama chtěla.“

Nelíbil-li se jí dříve, nelíbil se jí teď docela, pročež si pořád vymýšlela, kam by ho po druhé poslala, by jí přinésti nemohl, co by chtěla, a ona jeho zproštěna byla. Konečně si vymyslila, že ho pošle do pekla, netuše, že tam má dobrého známého.

„Nyní,“ řekla Jankovi, „přineseš mi z pekla zlatou růži, ale musí být tak krásná jako nejkrásnější samorostlá.“

To byla zase těžká úloha pro Janka, ale na štěstí vzpomněl si na čerty, kterýmž na louce pomohl k smíření.

Král se zase tuze na dceru rozzlobil, že ubohého ženicha tak trýzní a sama sebe hyzdí. Ale Janek mu to všecko zase vymluvil.

Druhý den odešel, by se mohl za sedm dní a nocí z pekla vrátit. Nejhůře bylo, že nevěděl kudy tam. Šel tedy na louku, kde se čerti prali; když tam přišel, dal se tou cestou, kterou je tenkráte odcházet viděl. Když šel celý den a celou noc, přišel velkým lesem k jednomu vrchu a tam viděl železné dvéře. Klepal na ně, dlouho ale žádný

nešel otvírat; konečně se někdo ptal, kdo to klepá a co kdo v pekle hledá? Tu byl Janek rád, Že je na konci své cesty, a hned se prohlásil, kdo je. Za chvilku přišel čert a otevřel mu dvéře, i poznal Janka a Janek čerta. Řekl mu hned, proč přišel, a čert mu s ochotností růži přislíbil. „Musíš jen trochu počkat, Janku, až přinesu od pana Lucifera klíče od pokladnice, pak si můžeš vybrat, co budeš chtít."

To bylo Jankovi vhod. Za chvilku se čert s klíčem přirachotil a vedl Janka do pokladnice. Museli kolikerými dveřmi kráčet, než tam přišli. Ale jak poslední dvéře otevřel, zůstal Janek jako oslepen. Tu bylo v kádích zlata, stříbra a jiných klenotů taková síla, že kdyby se klenoty z pokladnic celého světa na jedno místo snesly, tolik by jich nebylo jako v té Luciferově pokladnici. Janek byl tak omámen, že ani nevěděl, co má vzít, až tam mezi jinými vzácnostmi také zlatou růži uviděl. Tu si teprv vzpomněl, co má přinést. Vybral si tedy tu růži, k níž mu čert ještě všelijaké jiné skvostnosti na památku přidal. Nato s tím Janek z pekla pospíchal, by včas doma byl, a také vskutku šťastně sedmou noc domů se dostal.

Tu si udělal černou mastičku a ráno, když měl jít s růží k nevěstě, potřel si ní tváře. Princezna leknutím vykřikla, když Janka spatřila, neb myslila, že sám čert pro ni jde. On ji však upokojil a zlatou růži podal. Mělať ovšem z toho klenotu radost, ale přece ještě větší starost, že si již bude muset černého ženicha vzít.

„Jakpak jste přišel k té černé tváři?" ptala se malomyslně princezna Janka.

„Když jsem z pekla růži odnášel, pustili se čerti za mnou, aby mně ji vzali, ale já jsem jim přece tak rychle uklouzl, že žádné moci ke mně neměli. Zlostí tedy nadchnuli tvář mou pekelným dechem, a ta mi zlým povětřím celá zčernala. Z toho si ale pranic nedělám věda, že mne tím radši míti budeš."

Král tu Janka srdečně litoval a přísně dceři zakázal, aby ženicha nikam již neposílala a do nebezpečenství neuváděla.

Ta ale měla pro něj již něco jiného přichystáno. Navečer přinesly Jankovi princezniny služebnice pytel popele a pytel máku, vysypaly to na podlahu v jeho světnici a dohromady smíchaly. Pak přišla k

němu sama nevěsta a přikázala, by to do rána zase čistě, každé zvlášť, do pytle přebral, chce-li, aby si ho vzala.

Když odešla, nevěděl si Janek žádné rady. To bylo pravé ukrutenství! Jakpak to mohl do rána přebrat? I vzpomněl si na mravenečky. Ale jak se k nim dostati, vždyť to do rána má být přebráno. Jak se tak smutně na tu míchanici dívá, vidí, že se to pohybuje, že v tom něco běhá. Dívá se blíže, a tu vidí tisíce mravenců.

„I vy dobré zvířátka, jakpak jste mě slyšely?“

„Vždyť jsme ti povídaly, že máš jen zavolat, že ti přijdem na pomoc.“ A tak ti pracovití dělníci snášeli mák z popele na jednu hromádku; a když se schylovalo k ránu, byla ho hromada, a ráno plný pytel a čistého popele též tolik. Janek jim tisíckrát poděkoval a oni zase utíkali na mez.

Časné ráno byla princezna u Janka, by se podívala, daleko-li je s přebíráním. Jak ale užasla, když všecko přebráno viděla! Již nebylo pomoci, to věděla, a protož se také déle nezdráhala.

Otec s radostí hned všecko k svatbě chystati poručil, neboť měla se hlučně a skvostně slaviti. Janek však nebyl docela potěšen; věděl, že ho princezna nemiluje, a to jej tuze mrzelo. Snad by se jí byl zalíbil, kdyby se byl přece pořádně přistrojil, k tomu ale neměl chuti, chtěje marnost a hrdost její potrestati. I zůstal při své hlavě.

Den před svatbou šel k nevěstě a řekl jí: „Já ti, drahá nevěsto, mnoho k vůli udělal, ba až příliš mnoho; a snad bych se ti byl přece zalíbil v předešlé postavě své, ale teď ti to sám za zlé nemám, že mne ráda nemáš, neb vidím, že jsem příliš škaredý; stalo se ale, jak jsem řekl, všecko jen tobě k vůli. Nyní ale i ty mně také něco k vůli udělej. Neslušelo by to, kdybych se já v těchto šatech krásně a skvostně přistrojené královské nevěstě zasliboval; protož se i ty zejtřejšího dne ustroj do sprosté sukně beze všeho šperku. Možná, že se bohové udobří, kteří tě snad za tvou hrdost mou zpotvořenou tvářností potrestali.“

Princezna, když si jeho slova rozvážila, viděla, že má pravdu, že vždy hrdá byla a obzvláště nebohému ženichovi křivdu dělala.

Nemohla mu jeho skromnou, jí však dosti mrzutou prosbu odepříti. Spokojen a v srdci s ní smířen odešel Janek od ní.

Druhý den byla svatba; všecko bylo skvostné a pěkné; jen ženich a nevěsta vypadali jako žebráci; ženich ve svém oškubaném šatě, s rozcuchanou, zelenou hlavou a s černou tváří; nevěsta ve sprosté šedivé suknici, jako chudá děvečka. Každý jí to přál, že za svou hrdost trestu došla.

Při stole bylo ale dobrosrdečnému Janku přece krušno, když nevěstu tak smutně vedle sebe seděti viděl. Chtěl ji ovšem ještě trochu poškádliti, její lítost ho ale udobřila; a také by byl rád laskavé oko u nevěsty viděl. Šel tedy do svého obydlí a dal si přinést šaty, které mu král k svatbě poslal. Když si vlasy a tvář očistil a nádherný šat oblékl, byl tak hezký, že se mohla každá princezna, byť sebehezčí byla, do něho zamilovati. Přistrojen šel k princezně, která ve svém pokoji seděla. I podivila se, odkud tak krásný mladík k ní přichází, a chtěla se ho již ptát, kdo je a co u ní chce; ale slovo jí na rtech vázlo, když Jek mluviti začal a ona v něm svého zelenovlasého ženicha poznala. Musela se na žádost svého manžela též ve svatební šat přistrojit a oba šli pak spolu do hodovní síně.

S plesem a radostí vítali hosté krásný párek. Nato trvaly radovánky celých osm dní. Po osmi dnech jel mladý král pro svého otce. Starému Markovi práce z rukou vypadla, když se čtvero koní a nádherný vůz, v němžto zlatem přioděný pán seděl, u jeho charouzny zastavil. Ale radostí ztrnul, když pán vyskočil, do sedničky vstoupil, starému Markovi okolo krku padl a on v něm svého milého Janka poznal. Tu přišel také bratr, který ani svým očím věřit nechtěl, že by to hloupý Janek byl. Za několik dní se navždy s chaloupkou zase rozloučil a s otcem i bratrem do své země odejel. Když starý král umřel, stal se Janek plnomocným pánem v zemi té a panoval dlouhá léta v lásce a bázni boží.

O LABUTI

V jedné zemi panoval král, který měl velmi sličného a dobrého syna; jejž nade všecko miloval; tím více ale nenáviděla ho královna, jeho macecha. Ona neměla sice žádných vlastních dětí, pro které by mu snad byla přednost záviděla; ona jej toliko proto nenáviděla, že sama panovat chtěla, v čemž jí on jedinou byl překážkou, poněvadž otec pro velikou lásku svou v brzkém čase vládu mu odevzdati chtěl. K tomu však nechtěla ona dokonce přivoliti. Vědělať dobře, že by jí ani lest, ani jakákoli chytrost, v kteréžto u krále velmi zběhlá byla, nic nepomohla, hledala tedy pomoci v jiném prostředku, který byl mnohem hroznější; její černé srdce bylo ale všeho schopno.

Několik mil od hlavního města bydlela v lese stará čarodějnice, která daleko široko pro své čáry a tajné umění rozhlášená byla. K ní se královna uchýlila.

Přestrojena šla do lesa, v kterém stará bydlela. Když přišla až na vykázané místo, spatřila jeskyni, u jejíhož vchodu dva draci hlídali. Ti jak královnu spatřili, hned ze tlam a z očí oheň na ni sršeli, ona se toho ale nelekla a silným hlasem na starou do jeskyně volala. Za malou chvíli vyšla tato a za ní dvě kočky, dvě sovy a jiné podivné netvory. „Co žádáš, královno?“ ptala se jí čarodějnice.

Královna podivíc se, že ji žena poznala, řekla k ní: „Velmi mnoho slyšela jsem o tobě i o tvém umění, a proto bych ráda o pomoc tě prosila ve věci, na které mi mnoho záleží a za kterou bych ti královsky odměnila.“

„Jestli to, co žádáš, stojí v mé moci, chci ti být po vůli,“ odpověděla stará, slíbené odměny nemohouc se ani dočkati.

„Poznala jsem,“ pravila královna, „že máš nejtajnějších věcí známost, a proto skoro zbytečné bylo by povídati tobě, že mám syna neobyčejné krásy, kterého nenávidím a jehož bych se ráda zprostila, protože mi cestu k trůnu zamezuje. Jestli tobě možno proměniti jej v jakékoli zvíře a ode dvora vypudit, dám ti, co sama chtíti budeš.“

„Totě arci těžká věc," odpověděla po dlouhém rozmejšlení čarodějnice, „ale pokusím se o to. Zejtra o polednách přijdu k tvému dvoru."

Spokojena slovy těmito odešla královna z lesa. Druhý den v poledne přišla čarodějnice všem ostatním neviditelná ke královně, která v komnatě plna netrpělivosti čekala. Čarodějná žena, podpírajíc se o hadovitě točenou hůl, promluvila k ní: „Především musím míti od prince několik vlasů."

„To bude ovšem věc těžká," pravila královna, procházejíc se v myšlénkách po komnatě; za chvilku ale odešla do zahrady, kde se princ poledního času obyčejně zdržoval a kde náhodou také tenkráte pod stromem líbě spal. Jak ho spatřila, byla ráda, že tak brzy a tak lehko k vlasům přijde. I běžela to staré povědět, která bez meškání spícímu princovi ostrými nůžkami opatrně několik vlasů ustřihla.

Byltě ale princ ten tak krásný, že ho i tomu zatvrzelému srdci čarodějnému líto bylo; pročež umínila si, že ho nechce na věky zkazit, jakž královna byla nařídila. Když opět do zámku přišla, uzavřela se v jednom pokoji a tu čáry své prováděla. Princ spal pokojně. I zdálo se mu, že se k němu blíží stará škaredá žena, která černou holí se ho dotýkajíc praví: „Proměň se v krásnou bílou labuť, s citem však člověčím; zpěv tvůj buď tak líbezný, že kdo tebe uslyší, každý si tě zamiluje. Získáš-li si v té podobě srdce nejkrásnější princezny, aby tobě k vůli mocným princem pohrdla a tebe za manžela pojala, budeš vysvobozen, ta však, jež příčinou jest tvého zaklení, v tu chvíli ve škaredého pavouka se promění.

Poděšen tímto ukrutným snem, mnul si princ oči, aby ze spaní procitl; což když se mu podařilo, lekl se náramně, neboť viděl, že je v labuť proměněn a že po jezeru plyne. I počal naříkat zpěvem tak bolestným, že se všickni z celého zámku sběhli a tu labuť poslouchali. Sám král přišel a slyšel s bolným citem zpěv ten labutí. Ubohý neměl ani zdání, že je to jeho vlastní milovaný syn.

Zaklený princ loučil se s otčinou a plaval dále; nevěděl', kam má jít, aniž chtěl v domovu zůstat. Král se zatím sháněl po synovi,

avšak nadarmo; nikde ho nenalezl. I byl nářek a pláč po celém království. Umínil sobě tedy král, že se optá staré čarodějnice, zdali by ona věděla, kam jeho syn se poděl. Tato mu pověděla pravdu, ačkoli neřekla, že ona a královna jsou toho příčinou. I naříkal král a smutek ani odložiti nechtěl, dokud by syn vysvobozen nebyl.

Tento plaval pořád dále a dále, až přišel z jezera do veliké řeky, kde viděl mnoho, přemnoho ptáků, kteří si povídali, kde byli a co viděli; tu si vzpomněl, že mu baba řekla, najde-li princeznu, která si ho zamiluje a za manžela vezme, že bude vysvobozen. I umínil si hledati pannu, která by nejkrásnější byla na celém světě.

Přimísil se tedy mezi ptáky a vyptával se jich, zdali by některý z nich o takové princezně věděl. Ale žádný mu zprávu jistou dáti nemohl. Věděliť sice o krásných princeznách, ale žádná z nich nebyla by mohla nejkrásnější slouti. Plaval tedy dále, až přišel k moři, kde množství vlašťoviček lítalo. I ptal se jedné, zdali by ona o takové panně věděla?

„Slyšela jsem o jedné panně," zaštěbetala tato, „která je nejkrásnější na celém světě, ale nevím, kde se zdržuje."

„To já ti povím, a chceš-li, také tě tam dovedu," zavrkal divoký holub, jenž poslední slova jejich zaslechl. „Já vím o té krásné princezně, bývám tam někdy a vždy z její ruky nejlepších jídel dostávám. Jsi-li spokojen, ukážu ti k ní cestu."

Labuť byla radosti plna, že se dověděla o panně, která by ji vysvobodit mohla. Sivý holoubek se do povětří vznesl a s labutí v dáli odletěl. Dlouho letěli, dříve než onu zem, kde ta krásná princezna s otcem přebývala, uhlídali.

Jednoho dne zrána ale holoubek radostí křídloma zatřepal, když zámek královský spatřil. „Zde je to tedy a tam v té zahradě je rybník, kde se vodní ptactvo zdržuje, a na těch krásných stromech zase my si poletujem; odpoledne přijde princezna a přinese nám.. bělounkých rukou hojnost potravy. Spusťme se tedy do té zahrady a tam ji očekávejme."

Jak řekl, tak učinil. Když po hladině krystalového rybníku královská labuť plavala, počala zpívat. Dcera králova, jmenem Lída,

dívala se právě z okna. „Co to za libě bolestný hlas?“ pravila sama k sobě, „kdo to tak překrásně zpívá?“

Tu přilítl k oknu holoubek a zaklubal zamyšlené panně na rameno.

„Hleď, hleď, kdepak ty jsi se tu zase vzal? Chce se ti jíst?“ I podávala mu jídlo, holub ale poletoval dál a dále a vábil princeznu za sebou po zahradě, až k rybníku přišla. „Ach totě překrásná labuť,“ vzkřikla, a na holoubka zapomenuvši, k labuti běžela a sladké zrna jí podávala. Princ užasl nad krásou té ženy a cítil, jak mu srdce pod sněhobílým peřím bije. Nebylť arci na takovou stravu zvyklý, ale z její ruky byl by všecko vzal.

„Zpívej, krásná labuti, ještě jednou zazpívej,“ prosila Lída.

I nedala se k tomu dlouho pobízet. Přívětivě své krásné oko k ní pozdvihši, počala tak líbezně pěti, že Lídě divně okolo srdce bylo. Nemohla ani uvěřit, že by to hlas ptačí byl. Tu přišel i sám král a též se tomu krásnému zpěvu podivil. Od té chvíle princezna nejraději u rybníka sedala a s labutí se bavila, a ta rozumná a zamilovaná labuť se také nikomu jinému hladit nedala nežli jí a také žádnému nezazpívala nežli jí. A když z vody ven vyšla a princezně k nohoum, ba i na klíně ležela, červeným zobákem její bílé ruce a růžová ústa líbajíc, přála si Lída, aby labutí nebyla.

Dlouhý čas již trávil princ na krásném ostrově. Tu přišla jednoho dne Lída k němu a počala si tuze naříkat. „Zpívej, drahá, zpívej, by si ten bol ze srdce mého zahnala; ach pomysli jen, mám si vzít prince, jehož milovat nemohu!“

Tu se ulekl princ velice a v tesklivém zpěvu svůj bol pronášel. Nedlouho za Lídou přišel její ženich, krásný to a bohatý princ. Jakmile jej zaklená labuť spatřila, začala tak divně a zoufale křičeti, že tento si uši zacpav ihned utéci musel. Lída jí však srdečně poděkovala.

U večer seděla princezna u okna a rozmejšlela, jak by se nemilého ženicha zprostila; neb druhý den již měla s ním buďto zasnoubena, aneb navždy otcovského domu zbavena býti. Tu ji vytrhl z jejího rozmejšlení sivý holoubek silným do ramena klubnutím.

„Já ti dám dobrou radu," pravil k ní, „zejtra zvol bílou tvou labuť za manžela, uděláš dobře a vysvobodíš krásného prince." Nato uletěl.

Princezna nemohla se ani z podivení vybrati. Tu slyšela zase bolestný zpěv labutí a pocítila v srdci svém, že to nemůže pouhý nerozumný pták býti. Upokojena ulehla na lože.

Labuti však plavala a naříkala celou noc; neboť přišla doba, kde se její vysvobození rozsouditi mělo. Zvolí-li princezna prince, umínila sobě, že smrtí zahyne, jelikož bez ní a v takové podobě byl jí život hrozný. Jak se rozednívalo, nastal velký shon a hluk po celém zámku, hosté přijížděli a všude se přípravy k zasnoubení strojily. Jen princezna na to nemyslila. Když se přiblížila hodina a ona již v bílém šatu drahými kameny a perlami ozdobena a přichystána čekala, přišel otec a ženich, též v samém zlatě a stříbře ustrojený, pro ni, aby ji do velké síně vedli. „Nikoli zde," pravila, když tam přišli, „k rybníku pojďte, tam vám rozsudek svůj vyjevím."

Šli tedy do zahrady až k rybníku. Ulekla se labuť a myslila, že se již Lída s ní rozloučiti přichází. Tato však pravila: „Nemohu si, otče, vzíti ženicha, kterého jsi mi ustanovil, a raději se od tebe odloučím, budeš-li na svém státi; dovol ale, bych do svého zajetí tuto labuť vzíti a s ní se zasnoubiti směla."

Král již myslil, že dcera rozumu pozbyla. Ta však zpěvce k sobě zavolala a do náručí ho tiskla. „Ty jsi můj ženich a nastávající manžel."

Sotva to dořekla, přivinul ji k srdci krásný jinoch a místo červeného labutina zobáku líbaly ji růžové jeho rety. Všickni ustrnuli; Lída však v srdci vroucně holoubku za dobrou radu děkovala. Když se princ z jejího náručí vyvinul, přistoupil ku králi a všecko mu řekl, jak se to s ním stalo. Král tomu však věřiti nechtěl; ale když dcera prositi počala a princ se sám v rukojemství dával, chtěl-li by král k jeho otci poslati, tu konečně svolil.

Odbytý ženich nemeškal déle, ale hned odejel.

Zasnoubení milenců slavilo se hlučně a skvostně. V noci, když princ do své ložnice přišel, viděl holoubka na okně sedět. „Ty dobrý

ptáčku," pravil k němu princ, „tobě jedině za všecko děkuji, pověz mi, kdo jsi, vím, že nejsi všední pták, a rád bych se ti odsloužil."

„Já jsem byl u tvého dědečka ve službě," řekl holoubek, „a když umřel, přišel jsem k jednomu čarodějníku, který mně svou dceru za manželku dal a umění tomu naučil. Nemohl jsem na tvůj rod zapomenout, a proto jsem po jeho smrti aspoň blíže města, kde tvůj otec přebývá, se usadil. Vídával jsem tě často a mnoho neštěstí od tebe odvrátil. Poslední však jsem nemohl odstranit, protože to v mé moci nebylo. Když však stará čarodějnice tvou krásou obměkčena výminku při tvém zaklení učinila, předsevzal jsem si, že ji vyplním, což se mi také poštěstilo. Tvá matka se v pavouka proměnila, a jakmile tebe na trůně uhlídá, zlostí pukne. Otce jsem o všem zpravil, a již je na cestě tobě vstříc. Buď šťastný a vzpomeň si někdy na mne. Nemám žádného a o samotě dlouho živ nebudu, a proto odměny nežádám." Dříve než se princ vzpamatovati mohl, byl staroušek pryč.

Druhý den se mladí manželé s otcem rozloučili a jeli k otci princovu. V polou cestě se s ním setkali; i vítali s velkou radostí syna i dceru. Když přijeli domů, byl princ hned za krále zvolen. Jak holoubek řekl, tak se stalo; v pokoji královny nebylo po změně princově nikoho viděti nežli škaredého pavouka, který se při zvolení nového krále rozpukl. Mladý král poslal slavné poselství pro otce manželčina, a když přijel, hlučné a radostné hody se slavily, při čemž král nařídil, že se v celé jeho zemi žádný holub zabíti nesmí, na věčnou památku jeho vysvobození. V královském rybníku se mnoho a mnoho labutí na památku chovalo, které královna sama krmívala; ale žádná neuměla tak krásně zpívati jako ten zaklený princ.

JAK JAROMIL K ŠTĚSTÍ PŘIŠEL

Před dávnými a dávnými časy stála v malém údolí skromná chaloupka, v níž bydlel uhlíř se ženou a sedmiletým synáčkem. Od božího rána až do samého večera pálil v lese uhlí, které pak, když ho

měl hodnou zásobu, po dědinách rozvážel. To bylo jeho živobytí. Žena zatím doma předla a malý Jaromil (tak se jmenoval jejich syn) pásl skoro celý den několik koz a ovcí po lesnatých vrchách, jimiž údolí kolem dokola ohraženo bylo. Uhlířka nebyla Jaromilova vlastní matka, tu on již v něžném stáří ztratil; ale otec jeho prý jen jemu k vůli druhou ženu pojal, která však ubohému dítěti pravou macechou byla. On se neměl nikdy dobře, leč když nastala zima, a otec nemoha pálit, doma zůstati musel. Požalovat si otci nesměl, neboť když jej macecha vybila, po každé mu říkávala: „Povíš-li to, kluku, tátovi, dostaneš zejtra ještě víc!“ Chudák mlčel, ale navzdor tomu přece málokterý den bití ušel.

Protož byl také nejveselejší, když ráno kousek suchého chleba do kapsy strčil a ovce na pastvu hnáti směl. Přijda s nimi až na tučnou lučinu, nechal je volně se pást a sám bloudil po lese. Tam mu bylo jako ptáku v povětří; buďto zpíval s ním o závod, řezal z proutků píšťalky, anebo sbíral chutné jahody, aby měl příkusek k suchému chlebu; jeho nejmilejší vyražení ale bylo hledat kvítka. Nebylo mu za těžko vylézti pro ně na vrchol skály, anebo s příkrého vrchu v dolinu se pustit. Ty nejkrásnější ale se zemí vyryl a do své zahrádky přesadil, kterouž si u paty jednoho vršku ze samých lesních kvítků udělal. Z potůčku, kterýž se jako střibrošedá pentle zeleným údolím vinul, si je zalíval, u nich největší část dne trávil a N, jejich rozmanitosti nalézal jediné potěšení svoje. S nimi hovořil, jim si požaloval a s nimi se těšíval; bylo mu vždy, jako by něžné hlavinky k němu klonily a jemu odpovídaly. Boháči, kteří častokráte za drahý peníz vyhlášené květiny z ciziny si přivézti dávají, sklené domy pro ně staví a lidi k tomu draze platí, trápívají se nedočkavostí ve dne v noci až k jejich úplnému výkvětu, aby konečně viděli, co by často krásněji ve vlasti na mezích byli našli. A přece nemohou větší radost nad takovými květinami míti, jako měl Jaromil, když jedno z jeho kvítků nové poupě dostalo. Kolem okolo zahrady měl udělaný hustý plot z nízkých stromků; vprostředku bylo z drnu sedátko pro jeho pohodlí. K večeru vzal píšťalku a zapískal na své stádo. Tu se přihnaly kozy a ovce k známému místu a postavily se okolo plotu.

Koza třela mlsnou bradu o plot, ovce zase upřímným okem důvěrně nahoru pohlížela, ale žádná se neosmělila do zahrádky k svému pastýři vkročit, dokud z ní nevyšel; pak se okolo něho obsypaly a tiše za ním k chaloupce kráčely.

Takový život vedl Jaromil v létě. Když ale země svůj květoucí šat svlékla, zpíval i Jaromil pohřební píseň svým květinám, a když poslední pochoval, zakryl listím a chvojem hrob její, pak nastaly pro něho smutné doby; musel doma sedět a matce neb otci v domácí práci pomáhat. Tenkráte nevládla ještě světem móda, lidé sami na šat předli, sami si ho také utkali a ušili. To byla jejich zimní práce, když venku co dělat neměli. A protož musil Jaromil pomáhat buď matce soukat, ba často i příst, aneb musil pro otce z tvrdé kůže škorně šít.

Večer, když bylo po práci, sedli okolo krbu, a tu jim starý uhlíř vypravoval všelijaké příběhy, aneb něco z časů, když ve městě sloužíval. Jednou když také tak seděli, řekl uhlíř k Jaromilu: „Ale hochu, ty rosteš jako dříví v lese, a my jsme si ještě ani nerozmyslili, co z tebe přece má být; ničemu se neučíš, jen po lese s těmi ovcemi chodíš a ty léta tak protouláš; to nejde, ženo, já ho musím někam zavést, aby z něho přece něco bylo."

„Však ono je na něj ještě času dost," odpověděla uhlířka.

„To se tobě zdá, já ale tak nemyslím. Poslechni, Jaromile, čímpak bys chtěl být?"

„Já bych nejraději byl zahradníkem."

„To není holečku nic, tím si chleba nevyděláš; vzpomeň si na něco jiného."

„Já jinak nechci."

„Proč?" tázal se otec.

„Protože mě to netěší celý den v sednici zavřen být a u řemesla sedět; já jsem nejraději venku na zdravém povětří."

„Buď tedy uhlířem, aspoň ti to více vynese, a budeš také na zdravém povětří."

„Ne, ne, táto, vy ty krásné stromy porážíte, pálíte, a já je chci pěstit a rozmnožovat."

„Ty bloude, u čeho bys pak se ohřál, kdybychom nepálili dříví?“

„Vždyť máte v lese dost starých pařezů a špatných stromů a nemusel byste ty zdravé stromy kazit; kdybych já byl takhle králem, to by nesměl nikdo v mých lesích dříví porážet a v mých zahradách kvítí trhat.“

„Protože jsi hloupý; pak bys teprv viděl, jak daleko bys při takovém pořádku přišel.“

Tak se končívaly jejich rozprávky, když se otec Jaromila ptával, čím chce být; dlouho to trvalo, nežli ho otec přesvědčil, že se to všecko ve světě takto státi musí; to ale přece na něm nevymohl, aby ho strany učení na jinou myšlénku byl přivedl; on zůstal při svém, že nebude ničím jiným než zahradníkem. Konečně uhlíř neodpíral, uhlířka ale říkávala: „Co bych se s tím klukem zlobil? Čím ty chceš, tím musí být.“

Já ale nechci; aby na mě jednou naříkal,“ byla vždy odpověd dobromyslného uhlíře.

Sotva začali ptáci vzkříšení země vesele slavit, sotva se vršiny zazelenaly, již pospíchal Jaromil k své zahrádce. Ale všecky květinky, kromě ranní chudobky, měly očka zavřena. Tak chodíval k nim každý den, když jen trochu pochvíli měl, až byly všecky rozkvetly, a on stádo pásaje, celý den u nich seděti mohl. Jednoho dne chodil po lese, zpíval si a koukal po stromech; tu vidí překrásného ptáčka na jednom stromu sedět. Měli chocholatou hlavičku jako zlato, břich a záda od nejtmavějšího až do nejsvětlejšího modra, křidélka hnědá a ocásek tmavočervený. Chvilku se na něj Jaromil díval jako zjevený. Když ale viděl, že ptáček vždy níže a níže poletuje a konečně i s větviček letí a po zemi poskakuje, myslil si: „Počkej, teď ho chytnu,“ a honem bere čepičku a po prstech se krade blíže k němu, by ho pod ní lapnul. Ale ptáček nebyl tak hloupý; – čepička padne – a ptáček letí dále. Jaromil se ale pustil za ním, mysle, že ho musí dostat. Ten ale kousek uletěl a zase sedl, a když se k němu Jaromil blížil, vzchopil se a zase kus odletěl, tak jako by schválně hocha za sebou lákal. Ten byl již celý upachtěn, ale přece si pokoje nedal a neustále ptáka pronásledoval; v horlivosti

si ale nevšimnul, že se již hezky daleko od domova vzdálil a že je v pracizí krajině.

Když ho již kolik hodin tak honil, tu se mu pták před očima ztratil. Ohlíží se po něm, ale pták byl ten tam; i tu teprv viděl, že se zaběhl. Chce se zpátky vrátit, ale tím více bloudí; najednou se octne v údolí, z něhož neví kudy kam. Hladový a během celý unaven sedne na zem a začne plakat. „Ach že jsem se dal tak daleko zavést! Jakpak se teď domů dostanu? Co řekne otec a matička?“

V takovém naříkání zaslechne veselý zpěv nad sebou, a jak se kouká, kdo to, vidí toho samého ptáka na skále sedět, který ho tak daleko odlákal. „Počkej, šibale, tobě to splatím,“ pomyslí si Jaromil a honem se země vyskočí a hledá kámen, by ptáka zabil. Ale ten si z toho nic nedělal a ani se nehnul. Otvíral tmavý zobáček a tak líbezně zpíval, že i rozzlobený Jaromil na mstu zapomněl a zpěvce poslouchal. Najednou umlkna slítl dolů a ve skále zmizel.

Jaromil, který ho ani s oka nespustil, viděl dobře, kde se ztratil, a šel blíže ke skále. Tu vidí před sebou uzounký otvor, takže by se tam velký člověk sotva byl protáhnouti mohl. Nebyl bojácný a směle do skály vlezl. Asi dvacet kroků se tak šoupal a byl zase venku; ještě krok a zůstal jako omráčený stát s rukama před sebou sepjatýma. Jak daleko oko vidělo, tak daleko byla jedna zahrada, jeden ráj; uprostřed stál zámek ze slonové kosti drahým kamením uměle vykládaný; okolo sloupů, jimiž sem tam ozdoben byl, vinul se břečtan až k zlatému krovu; na sta květin, jakýchž oko lidské ani nevidělo, skvělo se na zeleném trávníku, který jako aksamitový koberec celou zahradu pokrýval. Na stromech, které tam jednak plny ovoce, jednak plny květů stály, houpali se všelikobarevní ptáci. Mezi tím vším ale hemžilo se množství malinkých lidí. Mužíci byli v šedivých, ženské v bílých šatech.

Jaromil nevěděl, kam a nač se má dříve koukat; tu přiběhlo k němu několik malých děvčátek a jedna z nich řekla: „Proč zde stojíš a nejdeš mezi nás? Pojď raději a pomoz nám zalívat tamty květiny, budeme potom s tebou hrát.“

Nebyl Jaromil tak nevlídný hoch, aby se byl tak hezkým děvčatům dvakrát dal pobízet; protož ihned s nimi šel. Vedly ho po zahradě, až skoro k samému zámku, kde z potůčku, který se jako hádě travou plížil, kvítka zalívaly. „Chvilku s námi zalívej a pak ti ukážeme ještě krásnější květiny a dáme ti sladkého ovoce." To se Jaromilovi líbilo. I nabíraly do malých mušlí vody a lily na květiny. Jaromil jim ale mnoho nepomohl; za jedno se díval na kvítky a za druhé na hezounké panenky, jak se po trávě jen vznášely, tvářinky jim hořely a očka v hlavě jen hrály.

„Jakpak se jmenuješ?" ptal se Jaromil té největší, ač mu sotva po kolena dosahovala.

„Já se jmenuju Narciska; tamhle moje sestra, ta se jmenuje Lilie a ta druhá Jacinta;" tak mu vyjmenovala pěkná Narciska celou řadu rozkošných jmen svých sester. Když byly s prací hotovy, vzala Narciska Jaromila za ruku a vodila ho po zahradě. „Utrhni si ovoce, jaké chceš, a jez."

To si nedal Jaromil dvakrát říkat, neboť cítil již trochu hladu; natrhal si chutného ovoce a dosyta se najedl.

Nebyly tam ale jen ty děvčátka, s kterými chodil, ono jich tam bylo každých deset kroků hromada, jenže se mu zdála Narciska přece mezi všemi býti ta nejkrásnější. Viděl také, že mužíci sem a tam běhají, někteří že jsou v strakatý, jiní jen v šedivý šat přistrojeni, těch si ale děvčata nevšímaly.

„Copak je to za lidi, Narcisko?" ptal se Jaromil své průvodkyně.

„Jedni, a sice v tom šedivém šatě, pracují v kopcích, ti v tom strakatém zase v zahradě a někteří posluhují také králi, který se svou paní, naší matkou, v tom slonovém zámku zůstává. U vás nahoře prý je ti velcí lidé jmenují pídimužíci."

Jaromil jí na to neposvědčil, nemoha se upamatovat, že by o nich kdy byl slyšel.

„Chceš-li," řekla zase švítorná Narciska, „dovedu tě ku králi."

„Proč ne, pojď."

Poslala tedy sestry napřed a sama šla s Jaromilem zvolna za nimi. Tyto ji zatím ohlásily a přišly jim zase naproti a vedly je ke králi a královně.

Ve velké síni na trůně, který červeným damaškem, zlatem a diamanty draze vyšitým pokryt byl, seděl král pídimužíků s královnou, přívětivou a krásnou paní; po obou stranách sedělo a chodilo mnoho mladých paní a panen.

„Koho to vedeš, má sličná dcero?“ řekl král k Narcisce, když Jaromila k trůnu přivedla.

„Zabloudil sem jeden ze synů světského krále nad námi,“ odpověděla tato. „Dovol tedy, bych mu naši říši okázala a krátký čas mezi námi pobýti dopřála.“

„Ty jsi opatrná a moudrá, protož ti prosbu tvou neodepru; jdi a dělej dle své libosti.“

Nato přiskočila Narciska k otci a k matce, oba na čelo políbíc.

„Chovej se tak, jak ti Narciska poručí, chceš-li zde zůstati,“ řekl král Jaromilovi, když s Narciskou odcházel.

Podiviľ se Jaromil kráse a nádheře v síních; podlahy byly kamením všelikých barev, na nichž koberce uměle utkané ležely, vykládané; stříbrných nádob, jakož i rozličných hraček ze zlata stálo plno na stolích a ve schránkách, které z drahého dříví pěkně vyřezané byly. Lenošky byly potažené červeným damaškem a zlatým třepením ozdobené. „Ach vy tu máte krásně jako v nebi,“ řekl Jaromil k Narcisce; „dovol, bych si do té jedné lenošky sedl, abych přece věděl, jak si páni hovit umějí,“ a položiv hlavu na měkký lenoch, liboval si tu velice.

„Chtěl-li pak bys býti králem?“ ptala se ho Narciska.

„To věřím, je to hezká věc, míti všeho dost a bez starosti živ býti. Kdybych se stal králem, byl bych ním jen proto rád, že bych mohl mít mnoho krásných zahrad, o ostatek bych se nestaral.“

„To bys byl správným králem. Král musí o celou zem pečovat, jako otec o své děti, a má tedy více starostí než kterýkoli jiný člověk; náš král chová nás všecky jako své vlastní děti, žádný neplatí více ani méně; jak mluví se mnou, tak mluví s každým poddaným, který

celý den po kopcích pracuje; co chce on, to chtějí všickni, a co oni chtějí, to on rád vyplní. A myslíš, že to všecko patří králi, co zde vidíš? Nikoli, on si k tomu většího práva nebere než každý jiný; zde si může každý tak pohovit jako on, ten zámek je pro nás všecky, u jeho stolu jíme všickni. Či myslíš, že by tě tvoji poddaní milovali, kdyby na tebe pracovat museli a pak vídali, jak ty jejich pracně vydělané peníze v rozkoších prohejříš, a za to všecko jim sotva k jejich prosbám milostivě ucha nakloníš? Můj milý hochu, to by z tebe byl špatný král."

„Nahlížím," řekl Jaromil z lenošky vstana k Narcisce, která před ním jako kazatel stála, „že jsi mnohem moudřejší ve všem než já, a chci tebe poslušen býti; nebudu ovšem nikdy králem, ale tvé ponaučení si budu proto přece pamatovat. Teď ale pojď se mnou zase do zahrady." Když tak mezi těmi květinami a stromy chodili, ptal se Jaromil Narcisky: „Ale pověz mi přece, čím to je, že u vás zde ty kvítky tak krásné jsou a bez poskvrny?"

„Poslechni, Jaromile," odpověděla průvodkyně, „s těmito květinami a stromy, co jich zde vidíš, jsme my srostly; to je náš zákon: vyhyne-li ta zahrada, vyhyne i naše říše; my se tedy nestaráme jen o jednotlivé květiny, nýbrž o zachování celé zahrady. Protož opatrujem každý strůmek, každé kvítko a pěstíme a čistíme je od škodného hmyzu. Jsouť i také byliny, které se závistně okolo květin plazí, dokonalého vzrůstu a krásného květu jim nepřejíce; ty vypleníme. Máš zde ale také mnoho květin, které, ač méně dokonalé jsou nežli růže a lilie a jiných více, přece mezi ně také patří, protože mají též dobré vlastnosti, které se ale, opatruj je jak chceš, přece nedaří; ty jsou nemocné, a ty máme tamhle ve.zvláštním oddělení. Jsou ale také některé příliš slabé, by se vzhůru pnuly, jako na příklad břečtan; ty vsadíme ke stromům, by měly podporu. Jiné zase milují chlad a vodu; vysaď je na sluneční paprsky, a v okamžení zvadnou; pro ty se vine zde potůček. Žádnou nezavrhnem, každou chceme zdokonalit, by se všecky krásou skvěly a naše zahrada rájem se stala."

Takto poučovala Narciska Jaromila po zahradě s ním chodíc; když všecko prošli, řekla k němu: „Pojď nyní, povedu tě někam jinam.“ Vzala ho za ruku a vedla ho cestou, kudy šedivě oblečení pídimužíci chodili. Ze zahrady šli tmavými chodbami jako pod zemí, až přišli do jedné síně, kde mnoho a mnoho takových malých mužíků se hemžilo; jedni přebírali zlaté rudy, ti vybírali zase drahé kameny nebo je jiní ještě dělali ze zlata všelijaké krásné hračky, jakýchž Jaromil mnoho v zámku viděl; nejvýš u stolu seděl starý mužík a dával leskné diamanty, granáty a rubíny do zlatých skřínek. Mrzutě mrštil po Jaromilovi okem.

Narciska ale k němu přistoupila a scvrklé ruce mu pohladivši řekla: „Nehněvej se, staroušku, král mi dovolil, bych sem hocha přivedla.“

Na ta slova starce Narcisce dovolil, by si všecko prohlídli. Když celou síň přešli a na ty krásné věci se podívali, které kolem zdí v přihrádkách sestaveny byly, poděkovali starci a šli ven.

Z té síně vedla Narciska Jaromila po několika stupních dolů na zelenou louku. Prostředkem vinul se potok, na jehož vinách se zelenovlasé víly houpaly. Bílé průhledné roucho, jako z pavučin utkané, splývalo až po kolena, v hlavě měly z vodních lilií věnce. Malé děvčátka, jak andílkové, houpaly se na korálových stromkách, jiné zase plavaly o závod v perlových mušlích, aneb si vespolek hrály. Narciska skočila s Jaromilem do malé, z černého dřeva pěkně udělané a stříbrem uměle vykládané loďky a zlatým veslem hravé viny rozhrnovala. Když připlouli mezi víly, ty hned Narcisku obstoupily a vítaly. Nejkrásnější však z nich vkročila k ní do loďky. Místo liliového věnce měla na hlavě závoj perlami vyšitý; byloť vidět, že je paní nad druhými. „Kdo je ten hezký hoch, Narcisko?“ šeptala víla.

„Zabloudil do naší zahrady, i líbí se mi a chci mu, dokud u nás zůstati smí, naši říši okázati.“

„A král ti to dovolil?“

„Bez jeho vědomí bych to zajisté byla neučinila.“

„Ale pověz mi, krásná paní, kam ty vody plynou?“ ptal se Jaromil víly.

„Z nich napájejí se byliny a stromy,“ odpověděla ona, „jimiž se země vaše zdobí.“

I podivil se Jaromil kráse všeliké. Lehkonohé víly kolem obskakovaly a na sličného hocha se usmívaly, nejkrásnější ale pohroužila se do vody a v okamžení zase vyploula a Jaromilu perlovou mušli podala s těmi slovy: „Tu mušli schovej si ode mne na památku. Kdyby se stalo, že bys pomoci mé potřeboval, rozloupni mušli a perlu hoď na zem, tím mě můžeš přivolat.“ Jaromil víle poděkoval a mušli si schoval. Nato se rozloučili a šli dále.

Teď přišli k paláci, který byl celý z bílého mramoru. Vešli dovnitř. Byla tam jedna krásná velká síň plná ohně. Zažloutlé a modravé plameny se v obloucích proplítaly aneb po hladkých stěnách vinuly. Vprostřed ale byla velká hvězda jako slunce, ta se třpytila bledožlutou září a miliony jisker z jejích paprsků pršely. Mezi tím tancovaly děti, malé, ale hezounké postavy; zdálo se, že jsou z nejčistšího krystalu utvořené, neboť byly tak průhledné, že bylo vidět, jak jim radostí srdéčka poskakujou. „Ale že pak ty děti v tom ohni neshoří?“ řekl Jaromil k Narcisce.

„Tak jak ty žiješ na zemi, víly ve vodě, tak žijou tyto v ohni, bez něhož živy býti nemohou.“

„A kam jde ten oheň a proč je tady?“

„Jak je potřeba všemu, co roste, vody, tak je potřeba i také ohně. Myslíš, že by bylo vaše víno tak ohnivé, kdyby tepla zde nenabylo?“

Jak tak mluvili, vyběhlo z ohně jedno z malých děvčátek a pravilo: „Když ti sestra moje dala na památku, vezmi také něco ode mne.“ I podala Jaromilovi malinkou krystalovou lahvičku, v níž se něco ohnivého blýskalo. „Dobře to opatruj; budeš-li něco ode mne potřebovat, otevři jen lahvičku, a já přijdu; jinak jí ale neotvírej.“

Jaromil poděkoval hořící dívce a lahvičku k mušli schoval. Nato se odebrali nazpátek.

„Nyní," řekla Narciska, když přišli do zahrady, „můžeš ještě jednou jít se mnou ke králi, ale pak se musíš od nás rozloučit."

„A proč mě vyháníš? Mně se tu u vás líbí; chtěl bych tu navždy zůstat."

„To nemůže být, milý hochu, my zde nesmíme žádného z vás podržet; vy lidé nejste tak svorni a spokojeni jako my, a protož se mezi nás nehodíte. A myslíš, že by se ti zde vždy líbilo? Ty bys nezůstal tak skromný – čím větší bys byl, tím více toužil bys po marném světě, a naše zahrada zdála by se tobě malá; snad, až svět poznáš, často si na náš život vzpomeneš." Mezi tou řečí přišli k slonovému paláci a vešli do síně, kde král a královna byli.

„Jak se ti u nás líbí, hochu?" ptal se král Jaromila. „Tak dobře, pane králi, že bych tu věčně u vás zůstati chtěl."

„To bys musel být tím, čím tyto jsou," a přitom ukázal na lehkorouché malé tvory. „Tak ale se musíš zase nazpátek vrátit."

„Ještě chvíli, otče, jej mezi námi nech, pak ho sama doprovodím," prosila Narciska krále. Ten jí to dovolil. Nyní si sedla s Jaromilem na odpočívadlo a okolo nich shrnula se drobná čeládka s královnou v čele, a Jaromil musel povídat, jak to je na světě a jak tam lidé žijou. Ale nikdo se tomu nepodivil, naopak všickni se smáli. Potom dali Jaromilovi chutného ovoce. Když se najedl, poděkoval sličné královně a králi, rozloučil se s ostatními a ubíral se s Narciskou ze skvostného zámku. Když z něho vyšli, byl by Jaromil lítostí plakal, že musí krásnou zahradu opustit; smutně se ohlížel po rozkošných květinách i zdálo se mu, jako by se každá k němu klonila a s ním se loučila. Tu šli okolo keře, na němž se mnoho růží skvělo. I nahne jednu větev k sobě, by si naposledy v té lahodné vůni tvář zkoupal; ale větev mu z ruky vyklouzne, keř se zatřese a tisíc růžových listů se na něho sesype. I nabere jich do hrsti a dá do kapsy. „Ty si nechám na památku z vaší zahrady," řekne k Narcisce.

„Jen si je dobře schovej," odpoví tato. Po chvilce přišli ku skále, kterouž se Jaromil do zahrady dostal. „Nyní," řekla Narciska, „se musíme rozloučit, ty půjdeš do světa, já zůstanu zde. Tu máš zlatou pecku; budu-li ti moci být někdy v něčem nápomocna, tedy ji

rozloupni a jadýrko hoď na zem; tím mne zavoláš. Až do té doby ji měj schovanou. Pamatuj si ale, že do své smrti žádnému povědět nesmíš, kde jsi byl, sice bys nás i sebe udělal nešťastnými."

„Neboj se, Narcisko, ode mne se nikdo o vás nedoví."

Nato mu podala Narciska pravou ruku a levou se dotkla skály. Skála se otevře, Narciska zmizí, a on stojí samojediný v širém poli. Nebylo tu ani lesu, ani skály, kudy tam vešel, a těžko bylo mu najít cestu k domovu. I viděl nedaleko před sebou pásti se dobytek a ještě dále několik chaloupek, kousek pole a zahrádku, kde lidé pracovali. K těm tedy Jaromil zaměřil, by se jich na cestu k domovu poptal. Když přišel k prvnímu člověku, který na poli plel, zeptal se ho: „Prosím vás, nemůžete mi povědět, na které straně je Černý les a jak daleko k němu?"

„Černý les, ten je tamhle na té straně, ale jak daleko k němu, to vám, mladíku, nemohu říci; bude to asi hezký kus cesty, neboť když sem uhlíř Matěj uhlí vozíval, trvalo to den sem a den tam."

Když slyšel Jaromil jméno svého otce, byl rád a ptal se dále: „Copak vám ho již nevozí?"

„A jak by vozil, když ho tam více není? Před desíti lety se mu ztratil sedmiletý chlapec, jeho jediná radost; asi za rok, když hocha nikde nalézt nemohli, prodal Matěj chalupu a šel do jednoho města; jak se jmenuje, to jsem už zapomněl. Povídal, že se tam také vyživí a že snad spíše syna tam najde."

S podivením poslouchal Jaromil a pozoroval, že vysokorostlému muži až po ramena dosahuje. „Deset let tedy byl jsem tam," pomyslil si, „a mně se to zdá jen několik hodin."

„Vy jste snad starého Matěje znal?" vytrhl sedlák Jaromila z přemejšlení.

„Ano; já jsem jeho bratra syn a přišel jsem ho navštívit, a teď se mi radost zkazí."

„I copak byste si tak naříkal? Není-li zde, je jinde, konec světa jistě nebude. Zde tou cestou jel do města; jděte za ním a také tam přijdete. Kdo ví, jestli se s ním někde neshledáte. Dnes ale je již

pozdě; Chcete-li, zůstaňte u mne přes noc a časně ráno vás kus cesty vyprovodím."

S radostí přijal Jaromil návrh poctivého sedláka a šel s ním do jeho chaloupky. Žena a dvě děti jim vyběhly naproti a Jaromila přivítaly. Mezitím co selka večeři chystala a sedlák.y domě dohlížel, zůstal Jaromil s dětmi sám v malé sedničce. Z počátku si jich Jaromil nevšímal, protože pořád ještě sám s sebou co dělat měl; za chvilku ale ohlídna se po sednici, viděl děti v malém koutečku stát a bázlivě na sebe hledět; i zavolal je k sobě. Když se osmělily, přistoupil hoch k Jaromilovi a sedl mu na klín. Tu něco v kapse zacinkalo, a Jaromil vytáhl plnou hrst zlatých peněz. „I proboha, kdo mi ty peníze dal?" pomyslil si Jaromil, ale tu si vzpomněl, že si do té kapsy ty růžové listy strčil a že je snad dobrotivé víly v peníze proměnily, by nemusel na cestě nouzi trpět. I vzal dva z nich a dal je dětem. Plny radosti běžely tyto k matce a dar ukazovaly. „Ženo," řekl jí sedlák, když peníze viděl, „to je jistě nějaký pán a jen tak za sedláka přestrojen; koukni se, je to ryzí zlato; ať mu dobrou večeři ustrojíš a měkce usteleš." Nato šel k Jaromilovi, aby mu poděkoval; ten ale pravil: „Chcete-li mi nějakou službu prokázat, zaopatřte mi jiné šaty, já vám je dobře zaplatím." Měli Jaromil šaty, jak byl z domu vyběhl, a musel v nich ovšem tuze dětinsky vypadat.

„I s radostí," řekl ochotný sedlák a odešel.

Netrvalo to dlouho, než se s oděvem vrátil. Když se Jaromil oblékl, bylo mu to jak by ulil. S radostí zaplatil sedlákovi dvojnásobně, povečeřel a šel spat. Ráno za svítání vydal se Jaromil na cestu. Za několik dní přišel do jednoho městečka, kde se dověděl, že odtud do hlavního města není daleko. Byl tomu rád, neboť ho již chůze mrzela. Jakmile do města vkročil, vešel hned do jedné hospody, by si pohovil. Bylo tam plno lidu; Jaromil si sedl do koutka a poslouchal, co se povídalo. Tu slyšel, že má král jedinou dceru, která je němá, slepá a celá neduživá ji již nikdo pomoci nemůže. „Už to s ní trvá sedm let; vypravoval jeden, „ze všech končin světa byli tu lékařové, ale žádný ji neuzdravil. Loňského roku byl král u toho

vyhlášeného poustevníka v černých lesích a ten mu něco poradil, ale to prý není k dostání."

Jaromil dával na řeč dobrý pozor. „To by bylo něco pro mne," myslil si; „což kdybych šel ku králi a žádal aby mě za zahradníka do služby přijal?" S tou myšlénkou odebral se Jaromil na lože; a opravdu se mu,zdálo, že je královským zahradníkem, jak si byl přál. Ráno vstal, zaplatil hospodskému, zeptal se ho na cestu ke královskému zámku a pak tam s chutí kráčel. Bylo to nádherné stavení, s jedné strany cele zahradou ohražené. Nebylo tam hluku a běhu, jak to obyčejně při dvořích bývá. Všude byly koberce prostřeny, aby se kročeje po klenutých síních nerozléhaly, i po dvoře leželo černé sukno, aby nebylo dusot koňů a rachot vozů slyšet. Černě byli všickni sloužící ustrojeni, kteří jako duchové po dvoře chodili, okna byla ještě zastřena. Když Jaromil do zámku vešel, bylo časně, žádný si ho nevšimnul a on se také žádného ptát nechtěl, protož se zatím na lavičku nedaleko zahradních dveří usadil.

Neseděl dlouho, tu přišel stařičký muž s lopatou okolo něho k zahradním dveřím, které si klíčkem otevřel a opět za sebou zavřel. Jaromil viděl skrze skulinu, jak se stareček po záhoně hmoždí a jak perná mu ta práce přichází; zaklepal tedy na dvéře a zvolal: „Odpusťte, já vidím, že jste na tu práci tuze sešlý, dovolte, bych to za vás udělal; já jsem také zahradník, dlouho jsem ale byl na cestách a své umění zanedbal, tuším však, že to přece půjde. Kdybyste snad později nějakého pomocníka potřeboval, šel bych rád k vám do služby."

Stareček se na něho přívětivě podíval a odpověděl: „Mám to rád, když se člověk sám práce chápe, aniž ho k ní nutit třeba; kdyby to pouze na mně záleželo, vzal bych tě hned do práce, ale já musím dříve s králem mluvit a to má své obtíže."

„A jaké?" tázal se Jaromil.

„Neslyšel jsi nikdy o nemocné dceři našeho krále?"

„Slyšel jsem o ní včera večer v hospodě," odpověděl Jaromil, „a také, že král se svým zármutkem o samotě hodiny tráví."

„Tak jest. Srdce mě bolí," pravil starec, „pomyslím-li, že ani chodit nemůže, někdy jen trochu v sesli sedí, aneb se do zahrady snésti dá. Já jí často trhával kvítka, když ještě co zdravé děcko kolem mě obskakovala, a protož se teď ani bez bolesti na ni podívat nemohu. Rád bych konec světa šel, kdybych věděl, že to najdu, co by jí pomohlo."

„A copak to je?" ptal se Jaromil.

„To ti ještě povědět nemohu, až jestli se králi zalíbíš a do služby přijat budeš. Dokud nebyla princezna nemocna, pracovalo jich zde více, nyní ale nesmí krom mě žádný do zahrady kročit. Počkej tedy, až jak král rozhodne."

Stareček odešel. Jaromil vzal lopatu a ryl místo něho. Netrvalo to dlouho, než se zahradník vrátil. „Nesu dobrou zprávu; máš jít hned se mnou ku králi, snad tě na mou přímluvu podrží."

Když přešli dlouhou světlou chodbu a několik pokojů, vešli do královské ložnice, kde se zármutkem sklíčený otec procházel. Když Jaromil se zahradníkem vešel, pokynul král, aby blíže přistoupili, a hledě dlouho na Jaromila od hlavy až k patě ho měřil a pak se ho na jeho život vyptával. Neohroženě odpovídal mu Jaromil. Co se však týkalo podzemního zámku, to ovšem zamlčel.

Spokojen jsa král řekl konečně: „Nu dobře, já si tě podržím; musíš ale celý den sám a sám v zahradě pracovat, nesmíš nikam chodit, leč ke starému Boršovi, a nikomu povídat, co uvidíš a uslyšíš."

„To bych byl udělal, kdybyste mi to, pane, ani nebyl poručil; myslím, že budete se mnou spokojen." Nato se králi poklonil a s Boršem odešel.

„Teď, starečku, buďte tak dobrý a ukažte mi, co mám dělat." Šel tedy starý Boreš s Jaromilem po zahradě a, když ho všude provedl a všecko mu pověděl a ukázal, řekl ještě: „Teď ti to odevzdávám; budeš-li ode mne co potřebovat, přijď jen, já zůstávám tamhle u vrat v tom zeleném domku."

Jaromil starci za všecko poděkoval, a když odešel, vzal své zahradnické nářadí a šel po své práci. Bylo k poledni; tu se otevřely zámecké dvéře, které z princezniných pokojů do zahrady vedly, a

několik ženských neslo v sesli měkce vycpané nebohou nemocnou. Jaromil byl nablízku a květiny okopával; ale jak ženské spatřil, nechal všeho být a zašel dále do zahrady, aniž se dříve okázal, dokavad neslyšel, že se vzdálily. Když se to královna a král dověděli, líbilo se jim to velice, i počali Jaromilovi již docela důvěřovati; často volala jej pak královna k sobě, i když dcera v zahradě byla, a on musel princezně květiny nosit a sesli nimi krášlit. Tu viděl tedy Jaromil, že její pravidelná tvář byla zohyzděna, oči zavřeny, jen když ústa otevřela, bělely se v nich dvě řady perliček. Bylo Jaromilovi líto té mladinké květinky, takže ji neustále měl před očima. „Ale," pomyslil si jednoho dne, „vždyť starý Boreš ví, co by jí pomohlo, a on mi přislíbil, že mi to poví; toť se ho co nejdříve zeptám." A také když se s ním sešel, byla to jeho nejprvnější otázka.

„Teď už ti to mohu povědět. Nedaleko odtud je les, který se daleko pod zem táhne, tomu říkají Černý les.

V tom bydlí velmi učený a již starý muž, k němuž z daleka široka lidé na poradu chodí; jednou jsem se o něm též králi zmínil a prohodil, kdyby snad také stranu princezny s ním se poradil, a on uposlechl. Musel jsem se vyptat na cestu. Když jsme k němu přišli, zůstal s králem samoten, a jak mi potom král vypravoval, vyptal se na všecko o dceři a odešel; za chvíli přišel zase zpátky a prováděl všelijaké čáry; tu se prý ukázala před nimi krásná paní, jíž se starý poustevník ptal, čím je možná dceru královu uzdravit, a ta dala za odpovědi ‚Ze stříbrného potoka nabude čistoty těla, ze živého ohně nabude zraku a z jablka mluvícího stromu nabude řeči. Posuď sám, jestli je něco takového na světě? Co se král již naptal, ale všecko nadarmo. Kdo jí pomůže, tomu chce dát půl království a třebas i dceru, tak mi řekl."

Jaromil nic neodpovídal, ale dobře si slova zahradníkova pamatoval a pořád v duchu přeříkával, až si vzpomněl na ty památky z říše pídimužíků, které vždy u sebe nosil. „Voda tedy, oheň a mluvící strom jí mohou pomoci? Což kdybych poprosil ty dobré víly, aby ji uzdravily? Ony pěstí kvítka s takovou péčí, jistě že

se i nad tou ubohou smilují.“ Na té myšlence se tedy ustanovil a s pevnou důvěrou přistoupil druhý den ke králi.

„Co žádáš, Jaromile?“ ptal se král, když k němu vešel.

„Pane můj, jestli tolik důvěry ke mně máte, byste mi princeznu svěřil, já vám ji uzdravím.“

„Ty že bys ji uzdravil?“ ptal se král s podivením. „Proč jsi to již dávno neřekl?“

„Protože jsem nevěděl, co jí pomůže.“

„A nyní to víš?“

„Vím; starý Boreš mi to pověděl. Chcete-li ji zdravou vidět, musíte mi ji na tři dni svěřit, a nesmíte zkoumat, co se díti bude, sice by to všecko nic platno nebylo.“

„Dobře, Jaromile; vezmi si ji na starost, a jestli ji uzdravíš, dám ti, co budeš žádat, ať je to třeba celé moje království.“

Jaromil odešel a král šel ke královně, by ji tou radostnou zprávou potěšil. Jak o tom královna slyšela, lama k Jaromilovi běžela a chtěla, by s ní do zámku šel a v zahradě více nepracoval; ale on jí poděkoval, vymlouvaje se, že si musí v zahradě právě všecko připravit. Opravdu také ohradil si jedno místo stranou, by tam žádný hleděti nemohl.

Druhý den přijal od královny nemocnou dceru, která o tom nic nevěděla, neboť tiše spala. Jaromil ji vzal lehounce do náručí a donesl ji do zahrady; tam ji položil do trávy. Nyní vytáhl z kapsy mušli, a když ji rozloupl, vyndal velkou krásnou perlu. Srdce mu strachem tlouklo,, když ji na zem hodil. Chvilku zůstala perla v trávě ležeti, pak se ale pomalu tratila, až konečně zmizela. Tu vyhrkne na tom místě pramen, vysoko se vzpíná a v oblouku tisícerých perel na trávu padá, – ale není to již tráva, je to hlubina jediné velké mušle, do kteréž pěnivým hrkotem perly padají. Tu vyplyne ze stříbropěnných proudů bledá paní, viny s divou radostí okolo ní se shluknou a líbají sněhové rámě její. Slunce barví duhovitě padající proud, který všecky své perly královně k nohoum sype a mokré její kadeře krášlí. – Jaromil poznal v bledé paní královnu víl a dárkyni mušle; i přistoupil blíže k ní a pravil: „Tys

byla milostna a řeklas mi, kdybych pomoci tvé jedenkráte potřeboval, bych tebe perlí, kterous mi dala, zavolal; nyní přišel čas, ne pro mne, ale pro tuto ubohou: má se prý v stříbrném potoce koupat, by čistoty těla nabyla. Vyplň tedy slib svůj a pomoz jí."

„Nuže," odpověděla síla, „podej mi sem princeznu."

Jaromil vzal Boleslavu a do vody ji položil. Víla ji vzala a do svého pěnivého lože pod perlový splav s ní zmizela. Ruce maje sepjaté, tělo k vodě nakloněné, stál Jaromil a neodvratně do kotliny se díval, brzo-li víla s Boleslavou vyplyne. Netrvalo to dlouho a bledá víla se opět zjevila s překrásnou pannou. Jaromil pln radosti přistoupí ke kraji mušlové kotliny a na vlnách se přihoupá královna k němu, pannu mu do náručí vloží a praví: „Zde máš svou nevěstu; buď zdráv, o mně však pomlč až do smrti."

Jaromil chtěl dobré víle děkovat, ta však po těch slovech se ztratila, a po krásném vodopádu nezůstalo jiné památky než tisíce krůpějí, jimiž bujné viny zelený trávník pokropily. Snad by to byl Jaromil všecko za pouhý sen měl, kdyby nebyl Boleslavu tak krásně změněnou v rukou držel. Ještě spala, a protož ji položil zase tiše na trávu a běžel do zámku pro sesli a pro jídlo, které mu pro ni do pokoje uchystati měli. Když se s tím vrátil, probudila se princezna, a cítíc se neduhu zproštěna, nedala si tuze sloužit, ale pojavši ruku Jaromilovu, pobízela ho k procházce. Ochotně vodil ji po zahradě, kde jako děcko po jeho boku poskakovala a laskavá slova poslouchala, jimiž ji těšil a brzké uzdravení přisliboval.

Tak ušel první den. S jakou radostí Jaromil druhý den vstával, snadno si pomyslit můžeme, neboť měl jistou naději, že uzdraví dívku, která mu nade všecko drahou býti počínala. Druhého dne tedy časně ráno, když ještě spala, snesl ji opět Jaromil do zahrady, vytáhl lahvičku a s mnohem větší důvěrou ji otevřel. Sotvaže stříbrnou zátku odňal, promění se lahvička v ohnivou kouli, která tisíc a tisíc jisker kolem dokola hází; plameny modrojasné, červené a žluté z ní vypryskují a co skvoucí fábory v krásných paprscích se proplítají. Již se počíná planoucí koule rychleji a rychleji točit, a Jaromil spatří v ní dívku, která mu lahvičku dala. I přistoupí k ní

blíže a praví: „Nehněvej se, že jsem tvého daru tak brzy použil; hleď, ta ubohá zde je slepá a může prý jen živým ohněm zraku nabýt; vzpomněl jsem si hned na tebe a doufal, že jí pomůžeš.“

Přívětivě usmála se dívka na jeho prosbu, a prstíčkem mu zahrozíc, vyskočila z koule, sklouzla po paprskách ke spící Boleslavě, zlehka se k ní naklonila a růžově průhledným prstem dotkla se očí dívčiných. Ta náhle prozřela; ale ani hořící pannu ani ohnivou kouli již nespatřila. Dvě však z těch tisíc jisker zůstaly v Boleslaviných černých očích a roznítily plamen v Jaromilovu srdci. Udivena, plna radosti vyskočila Boleslava a první pohled padl na Jaromila; jednu ruku položila na ústa, jako by mu ukázati chtěla, že by mu ráda slovy děkovala, kdyby mluvit mohla, druhou vzala jeho ruku a chtěla ji líbat.

„Nikoli; krásná panno,“ řekl Jaromil, rychle ruku od.= táhna, „já toho nezasluhuji; jsem dosti odměněn pohledem na tvou andělskou tvář. Nyní jen pojď, abych ti zahradu okázal, kde uvidíš, jak stromky vyrostly, které jsi co děcko se starým Boršem sázela.“ S libým úsměvem poslouchala ho Boleslava a procházela se s ním po zahradě. Tu k růži klekla, vroucně ji líbala a kráse její se obdivovala; tu zůstala stát u rybníka a koukala se na malé zlatoušky, tam zase sedla pod košatou jabloň a Jaromil trhal jí a házel do klína chutné jablka.

Tak jim ušel druhý den. Večer šla Boleslava do svých pokojů a on zůstal v zahradě. Nemohl však usnout; neustále měl obraz sličné princezny na mysli. „Ach, co mi to platno, že ji miluji, ona přece mou nikdy nebude; ovšem že král řekl, kdo ji uzdraví, tomu že dá, co bude žádat, třeba ji samu; ale kdo ví, zdrží-li slovo?“ Takové myšlénky trápily zamilovaného Jaromila. O strom podepřen stál tu a díval se do oken, kde milenka odpočívala, a počal zpívat. Zvučně, vábně rozléhala se píseň jeho po zahradě, zaznívala nahoru do oken a přilákala Boleslavu k pěvci. Ukazovala mu, že nechce v zámku být a že raději v zahradě zůstane. Se všech stromů a keřů sebral tedy Jaromil vonné lupení, aby milence měkké lože pod květoucí jabloní

ustlal. Když ulehla, přikryli ji větérkové růžovým květem z jabloně, slavík ji ukolíbal a láska ji střežila. Sladce usnula.

„Teď," pomyslil si Jaromil, „zavolám ještě Narcisku. Boleslava spí, jsem tedy jist, že ji neuhlídá." Slavík umlkl, větérkové ulehli, měsíc se schoval, jen hvězdy na temnošerém nebi se třepetaly. Jaromil popošel trochu dále od Boleslavy, vyndal pecku, rozloupl ji a jádro z ní hodil na zem. Tu se osvětlí jasnou růžovou září tmavý háj a na místě, kam jádro padlo, vypučí ze země zelená ratolest, výše a výše roste, a před Jaromilem stojí tu strom plný květů, na jehož vršku spatří krásnou Narcisku. Na každém listu, v každém květu houpají se zlatovlasí bůžkové, všickni potichu mezi sebou šepotají, větérkové se budí, hájem vanou a líbají růžové tvářinky jejich.

„Co ode mne žádáš?" ptala se jemným hláskem Narciska Jaromila, který tu v němém úžasu stál.

„O tys předobrá, Narcisko," řekl Jaromil, „a jistě mou prosbu neoslyšíš. Hleď, to krásné děvče, co zde spí, je němé a dříve nepromluví, dokud z mluvícího stromu jablko nesní; smiluj se a uzdrav ji!"

Na prosbu Jaromilovu utrhla Narciska se stromu poupě, dechla naň jednou, ono se rozvilo, dechla po druhé, květ opadal, dechla po třetí, a již držela v ruce jablko tak pěkné, jako by je vymaloval. To pak pustila se stromu dolů a řekla: „Zde máš žádané jablko, uzdrav ním svou milenku: o nás však, chceš-li v štěstí setrvat, do smrti nemluv." Po těch slovech rozlívalo se po háji čarovné jasno, takže Jaromil do růžového plamene patřiti nemoha, oči si zakrýt musel. Tu slyší v dáli libý zpěv, poslouchá, odkryje oči, – ale ani záře, ani stromu více nevidí; vždy jemněji, vždy toužebněji zaznívá zpěv, až konečně jako poslední tón harfy dozní. Je zase ticho; jen větru vání šumí zahradou; budí zesnulá kvítka a šeptá jim báji o čarovném stromu.

Jaromil maje kouzelné jablko v ruce, sedí nedaleko Boleslavy, láskou a nadějí opojen. Tu padne lístek na podřimujícího slavíčka, ten zvedne hlavinku a počne klokotným hlasem zpívat, až Boleslavu, probudí. Jaromil, přistoupiv blíže k procitlé panně,

pravil: „Ten čas, co jsi spala, nalezl jsem nejkrásnější jablko z celé zahrady.“ A Boleslavě jablko podávaje pravil, aby je snědla. „Je to snad poslední chvíle,“ pravil smutně, „kterou spolu trávíme, neboť uzdravená sličná princezna nebude více se sprostým zahradníkem tak důvěrně smít zacházet jako dříve.“

Vtom Boleslava vykřikla a přetrhla jeho další řeč. „Co se to se mnou stalo? Já mohu mluvit; o jistě, tys mě tím divotvorným jablkem uzdravil! Jaromile, dobrodinče můj, jak se tobě odměním? Tys právě nyní takovou myšlénku projevil, která mne bolela. Co si o mně myslíš? Aneb se snad můžeš domnívat, že by můj otec byl tak nespravedlivý a se tobě za tu nesplatitelnou službu tak špatně odměnil?“ Tak mluvila rozčilená princezna, za obě ruce Jaromila držíc.

„Mohu prý za tvé zdraví celé království žádat, řekl tvůj otec, já ale nežádám jeho pokladů; to, co by mě učinilo na věky šťastným, toho požádat nemohu.“

„A co by to bylo?“ ptala se tiše Boleslava a krev jí tváře polila, neboť tušila jeho odpověď.

„Tebe, krásná panno, bych si od krále vyžádal a nic jiného bych na světě nechtěl.“

Její odpověď přehlučela píseň slavíkova, ale Jaromil to tiché „ano“ přece zaslechl.

Pobyli ještě blahou chvíli v zahradě, až pak Boleslava do zámku odešla. Jaromil zůstal v zahradě a položil se na to místo, kde milenka spala. Skrývaje tvář do vonných listů, opakoval si každé slovo, co s ní byl mluvil, a v tom milém přemejšlení usnul.

Tu se mu zdálo, že stojí v nádherné velké síni, do polou samými věnci z nejkrásnějších květin ozdobené, od polou ale nebylo nic vidět pro samou mlhu, která jako růžová záclona po síni rozprostřena byla. Najednou se ale vyjasnila, a on spatřil zlatý trůn, na kterémž seděla panna neobyčejné krásy drahým šatem přioděná. I přikročí blíže a pozná v ní Boleslavu, která mu kyne, aby se vedle ní posadil. Tu se na jedné straně rozstoupí zeď a mezi čtyrmi zlatými oblouky je vidět čarokrásnou zahradu, kde vprostředku

slonový zámek stojí. Jako u vidění hledí Boleslava do ní, ale Jaromil ji brzy poznal. Byla to ta sama, v níž mu deset let tak rychle uprchlo. Tu se vyhrne ze zámku množství bůžat s věncemi a kvítím, v čele kráčí Narciska a vedle ní nesou dvě vily na hedvábných polštářích dvě koruny. Všickni se blíží k trůnu, kde milenci sedí, a při libém zpěvu kvítím ho věnčí. Narciska bere první korunu z růží a lilií, blíží se k Boleslavě, a na černé kadeře ji kladouc, praví: „Lépe než zlatá sluší tobě koruna z těchto kvítků, jsouť obraz tvé duše. Dej pozor, by nikdy neuvadly." Nato přikročí druhé bůže a podává Narcisce korunu zlatou. Tu kladouc na hlavu Jaromilovu, řekne jemu: „Nyní jsi, Jaromile, králem; zůstaň však dobrého srdce a spravedlivé vůle, často sobě připomeň slova, kteráž jsem tobě ve slonovém zámku při posledním rozchodu řekla, pak budeš šťastný." Po těch slovech mu vdechla políbení na čelo, a on se probudil. Myslil ale, že pořád ještě sní, když svou královnu před sebou státi viděl.

„Jsem tu již chvíli," řekla Boleslava, „a čekám, až se probudíš, bychom šli k rodičům."

„Ach, já měl krásný sen," pravil Jaromil a počal vypravovati, co ve spaní viděl.

„O totě dobré znamení," řekla Boleslava, když jí poněkud sen pověděl, a pobízela, by šli rychle k rodičům.

Ale Jaromil spletl dříve věnec z růží a lilií, a teprv když milenku ním ozdobil, vedl ji uzdravenou ke králi a královně. S toužebností očekávali rodiče třetí ráno a dvořenínové stáli kolem v královských síních v hojném počtu, by uzdravenou dceru svého krále viděli. Tu se otevrou dvéře z princezniných pokojů a jimi vstoupí Jaromil s Boleslavou. Všickni ustrnuli nad krásou panny tak, že Jaromil s ní až k samému králi a královně přistoupil a nikdo ani hlasu nepozdvihl. „Zde, králi můj, je tvá dcera," pravil Jaromil.

Boleslava padla rodičům v náručí, a tu teprv strhlo se radostné jásání, až se to po celém zámku rozléhalo.

„Žádej, co chceš," řekl blažený otec, „a kdyby to celé moje království bylo, dám ti je."

„Co by mi prospělo království a všecky poklady, když by mě srdce bolelo? Dejte mi vaši dceru, a já vám budu clo smrti děkovati.“

Král se na chvilku odmlčel, ale když viděl, že i Boleslava k němu a k matce prosebně hledí, nechtěl ji zarmoutit, a pojav ji za ruku, k Jaromilovi ji vedl, řka: „Vezmi tedy můj nejdražší poklad a buď mým nástupcem.“ Dvořané plesali a lid jásal. Tu přišel k mladým zasnoubencům starý Boreš a plakal radostí, takže ani jediného slova vyřknouti nemohl. Zatím poručil starý král, by se slavné hody přistrojily, ku kterýmžto množství hostů sezval. Celý den chodili se lidé na uzdravenou nevěstu dívat. Když seděla u stolu, přišel také starý muž a tlačil se kpředu, by svého nastávajícího krále viděl, o němžto šla pověst, že je uhlířův syn a že jako malý chlapec z domu ušel. Konečně prodral se až k mladému králi a počal mluviti: „Odpusťte, pane můj, že k vám s prosbou přicházím; lidé praví, že jste syn uhlířův, povězte mi pak, zdali to pravda?“

„Ovšem že jsem; uhlíř Matěj z Černého lesa je můj otec.“

„A ten jsem já!“ vzkřikl starec, pustil hůl, o kterou se podepíral, z rukou a padl synu do náručí.

„A kde je matka?“ ptal se Jaromil, když se otec poněkud vzpamatoval.

„Ta je mrtva; do smrti toho litovala, že tě tak šidila, až jsi pro ni z domu utekl.“

Jaromil mlčel a nechal otce při tom, neboť nesměl beztoho nikdy vyjevit, kde ten čas strávil. Nato posadil otce mezi sebe a nevěstu, která ho též i s rodičemi upřímně přivítala. Den se vesele skončil a na druhý slavila se svatba. Když mladého krále korunovali, měl on korunu zlatou, Boleslava však onu z růží a lilií, aby se mu sen vyjevil. Panovalť spravedlivě, mírně a rozumně, a slova Narcisčina nikdy z paměti nepustil. S upřímným srdcem přál mu lid jeho dlouhé panování, neboť byl on více otcem nežli králem.

O TŘECH ZAKLENÝCH PSÍCH

Byl jeden sedlák, ten měl dvě děti, syna a dceru. Každý myslil, že je bohatý, ale mejlili se: nebo když synovi třiadvacet a dceři dvacet let bylo a otec jim umřel, nezůstalo po něm nic více než tři ovce a trocha dluhů. Matka jim hned z mládí zemřela. Co nyní počít? Peněz nebylo a jíst se chtělo.

„Musím, do světa," řekl bratr k sestře, „těch několik grošů, co mám, dám ti na předivo, abys mohla příst, nechceš-li jít k strejci polesnému do služby; ty tři ovce ale vezmu pro sebe a v nejbližším městě je prodám, abych měl přece něco na cestu." Druhý den se rozžehnal se svou sestrou a odešel.

Bylo již pod večer, když přicházel k jednomu městečku. Cítil, že má hlad, i chtěl si trochu odpočinout. Ovce se zatím pásly a on okusoval kůrku, kterou si ráno do kapsy strčil. Tu přišel k němu řezník se třemi psy.

„Kampak jdete, mládenče, s těmi ovcemi?" ptal se přívětivě řezník.

„I jdu do světa," odpověděl Vítek (tak se jmenoval ten chasník), „bych si štěstí hledal; po otci nemám nic než ty tři ovce, které chci ve městečku prodat, abych měl něco na cestu."

„To je jiná," řekl řezník, „ale kdybyste nechtěl právě peníze v rukou mít, to bych vám něco jiného poradil."

„Nu jen mi to povězte; proč bych něco lepšího nevzal? Copak to je?"

„Abyste mi dal ty ovce a já vám dám ty psy."

„Nu, to bych si pomohl! Copak bych s těmi žrouty dělal?"

„Jen pomalu, brachu, vždyť ani ještě nevíte, co ti psi umějí. Hleďte – tenhle černý se jmenuje Lámej; proč ho pošlete, to vám přinese, železo rozláme a padesát mužů v okamžení roztrhá. Ten zrzavý se jmenuje Trhej; železo ovšem neláme, ale všecko vám také přinese a sto mužů roztrhá jako hračku. Ten bílý se jmenuje Pozor a rozumí všemu, co mu řeknete, na všecko dá pozor a všeho si všimne. Nikdy vás jeden ani druhý neopustí, leč byste je poslal přes

hranice, odkud se dříve vrátit nemohou, až na tuhle píšťalku zapískáte; potom jsou tu ale hned."

„Totě všecko dobře," řekl Vítek, „ale když mají takové vlastnosti, proč si je raději sám nenecháte?"

„Já je měl potud, pokud jsem je potřeboval. To se změnilo, a tak je chci vám dopřát, protože se mi zdáte býti poctivý chlapík. Abyste mi ale uvěřil, zkuste to a pošlete černého pro dobrou večeři."

Vítek uposlechl, a Lámej letěl. Netrvalo to ani co by padesát napočetl, když se s dobrou večeří vrátil. Oba si sedli na mez. Dříve však, než se do jídla dali, hodil řezník každému psu kus masa a přikázal Vítkovi, by od každého jídla jim nejdříve dal. Po večeři odevzdal Vítek řezníkovi tři ovce a dostal od něho píšťalu a tři psy. Nato se rozešli, Vítek k domovu, řezník k městu.

Druhého dne, když přišel Vítek domů, zůstala sestra jako omráčena, vidouc ho s takovými velikány do dveří vcházeti. „Copaks, bratře, rozum pozbyl? Kampak jsi dal ovce? Snad jsi nekoupil za ně ty darmožrouty?"

„Mlč, sestřičko, mlč!" chlácholil ji bratr, „však oni nebudou darmo žrát; hnedle uvidíš, co to je za hodné zvířátka." Nato poručil černému, by se o mouku, a zrzavému, by se o dobrou zvěřinu postaral. Sestra pak musela oheň rozdělat, a prve než se rozhořel, byli tu již zajíci, ptáci a mouka. Tu teprv sestra viděla, že bratrovi křivdu dělala. Bylo po nouzi. Jíst a pít měli dost, ale knížecí obora se prázdnila, nejkrásnější zvěř mizela, a kníže přikázal přísně všem myslivcům, aby škůdce toho vypátrali. Usnesli se tedy mezi sebou, že budou pilně pozor dávat, kdo tu škodu dělá. Ale nic to neprospělo: dávali pozor, a zvěř se přece ztrácela. Tu jim jeden mládenec poradil, aby vylezli na stromy, tak že budou nejlépe všecko vidět. To udělali. Neseděli dlouho; tu jako vítr přihnal se černý pes, uchvátil jelena za krk, uškrtil ho a pryč odvlekl dříve, než se myslivci vzpamatovat mohli, kteří jinak nemysleli, než že to sám zlý duch byl. Když však pookřáli, styděli se za to a umínili sobě, že budou, druhý den lepší pozor dávat.

Než však v chalupě jelena snědli, uběhlo několik dní; ale myslivci přece hlídat nepřestali. Tu přiběhne najednou zrzavý; jak ho myslivci spatří, počnou po něm házet a střílet, ale nastojte, jemu to neublíží, kulky s něho padají jako hrách se stěny. Byl ale mezi myslivci jeden z nejsrdnatějších, ten si dodal smělosti a běžel za ním, by se dověděl, komu náleží. I viděl, že běží do chalupy, kde Vítek se sestrou bydlel, a hned to pověděl polesnému. Ten nemeškal dlouho, nýbrž hned k Vítkovi pospíšil a jemu domlouval, že se pán pro tu kradenou zvěř tuze hněvá, že teď půjde zrovna k němu a že mu to všecko poví; „a pak," doložil starec, „nevím, Vítku, jak to s tebou vypadne! Raději vezmi nohy na ramena a utec odtud i se sestrou."

Vítek ho poslechl. Sebrali tedy, co kde měli, a táhli do světa.

Chodili dlouho; chodili po městech, po horách a po lesích; nikde se jim zle nevedlo, protože se psi všude o ně starali. Jednou ale přišli do lesa, kde ani ptáčka nebylo.

Bloudili kolik dní a konce nenacházeli. I bylo jim ouzko, neboť se museli od samých kořínků živit, a třebas by jim byli psi něco přinesli, neměli to kde uvařit. Byla to bída; sestra ledva nohy vlékla a sám Vítek byl umdlen. Tu přišli k vysokému kopci, a když ho obešli, viděli tu skleněné dvířka, které přímo do něho vedly. Vítek je otevřel a oba skrze ně vešli. Tu se spatřili jako v nějakém zámku, a proti nim vyšla žena a ptala se jich, co tu chtějí, jak sem přišli, aby se raději hned vrátili, sic že bude po nich veta, neboť tu že není žádného odpuštění.

V té rozhodné chvíli skočil po ní Vítek, rychle ji popadl a hrozil, že ji uškrtí, jestli mu nepoví, kdo to v tom zámku s ní zůstává. A když žena viděla, že tu jde opravdu o život, nechala výhrůžek a začala se přiznávat. „Já vám všecko upřímně povím, jen mě nechte při živobytí," prosila stará. „Zde v tom kopci se zdržuje půl druhého sta mužů a jsou to samí loupežníci, a ten nejprvnější mezi nimi umí čarovat; tomu nemůže nikdo nic udělat, on ale každého usmrtí, kdo sem zabloudí."

„Víc jich není než půl druhého sta?" ptal se Vítek.

„Není jich více. Ach, jak bych mohla lhát, vždyť vidím smrt před sebou.“ Nato musela stará s ním všudy po zámku chodit a všecko mu ukázat. Tu bylo zlata, stříbra, klenotů a zbraně všelikého druhu. I vybral si Vítek slušný a hezký šat a dobrou zbraň; sestru s Pozorem nechal u staré, a sám šel naproti loupežníkům.

Kus cesty za kopcem se schoval se svými psy a čekal v houští. Neseděl tam dlouho; tu zaslechl nějaký hřmot; i přikázal psům, by pozor dávali a dobře se drželi. Když rota asi dvacet kroků od nich byla, pustili se milí psi do nich. A věru byla to podívaná! Jako živí čerti počali hafani trhati. Kdo mohl, dal se na útěk. Koho docela neroztrhali, toho Vítek dorazil.

Když se vším hotovi byli, tu si teprv oddechli a Vítek stokrát v duchu řezníkovi poděkoval. Nato šel domů a stará musela jim dát večeři, kterou pro své lidi přistrojenou měla. I umínil sobě, že ještě několik dní v kopci pobude a pak že půjde zase dále. A proto vždy ráno své psy s sebou do lesa brával, aby nějakou pečeni přinesl, a pak aby se ohlídl, jak by nejlépe z lesa vyjíti mohl. Chudák ale toho se nenadál, že mu za zády zrada vězí. Neboť stalo se, že psi loupežnického náčelníka neroztrhali, který pomocí kouzel, jak Vítek se psy odešel, tak dalece si pomohl, že do houští vlezl a tam se schoval. Tamodtud dával pozor, až Vítek ze zámku vyšel, a pak se za ním přikradl. Stará se ho ovšem lekla, ale byla plna radosti, neboť myslela, že on jistě toho nezvaného hosta vypudí. Se sestrou jí bylo lehko jednat, tu již měla tak napolo k své,straně. Nebylo to však tak lehce, jak se domejšlela.

„Teď mě jen někde schovej,“ řekl loupežník, „by mne neviděl, až domů přijde, nebo by mě jeho chrti zajisté roztrhali. Musíš ho k tomu přivést, aby ty psy někam daleko poslal, a když pak bude sám, teprv ho mohu zabít.“

„Ale jak jste se mohl tak rychle pozdravit, milý pane?“ ptala se konečně stará.

„Asi sto kroků odtud na pravé straně stojí jedle a pod ní je zakopán zlatý kalich, v tom je taková mast, kdo se tou namaže, třeba

měl celé tělo rozsekané, hned mu zase všecko sroste; tou jsem se já také namazal."

Co si oba tak spolu povídali, točil se Pozor pořád okolo nich a všecko vyslechl, dříve než si ho byli povšimli. Pak skryla baba svého pána a jídlem ho zaopatřila, potom se k sestře Vítkově lichotně chovala a vždy jen litovala, že musí s bratrem pryč odejít. „Co ty ještě všecko zkusíš s tvým podivným bratrem!" tak jí domlouvala, „nic za to nedám, že tě ještě ty potvory naposled také roztrhají.

Znám já takové obludy, vždyť jsem to od mého pána častokráte slýchala. Co se toho týče, ani nevěřím, že ho ti psi roztrhali, on si jistě pomohl a najednou bude tu, a pak se vám zle povede. Proto bych ti radila, bys mne poslechla. Vidíš, když bratra k tomu přivedeš, aby ty psy někam daleko odtud poslal (třeba ať někam zaběhnou a více nepřijdou), pak tě bratr také s sebou nevezme a raději zde nechá a snad i sám tu zůstane, jelikož se bez nich nemůže na takovou cestu vydat. Zde máš, co jen ráčíš, byla bys sama proti sobě, kdybys mne neposlechla. Uděláš-li tak, jak pravím, nic se ani tobě, ani bratrovi nestane, ba tenkráte se vám teprv u mého pána dobře povede."

Nebohá ještě nezkušená dívka uvěřila, dala se přemluvit a všecko jí připověděla. Když přišel bratr domů, tu se hned sestra k němu přívětivě chovala, a brzy o to prosila, brzy o ono, a že to tu a ono tam nemá. „Načpak máš ty psy?" doložila, „můžeš je pro to poslat."

„Oni se již dnes mnoho naběhali, nech je až zejtra."

Druhý den tedy poslal nejdříve Lámeje pryč; darmo Pozor okolo něho obskakoval a kňučel, on si toho ani nevšimnul. Když ale černý dlouho nešel, bylo mu to divné, a poslal pro něj zrzavého, ten se však také nevrátil. „Toť jsou lenoši! Což je do města tak daleko? Či snad odpočívají? Běž jim naproti, Pozore!"

Co měl Pozor dělat? Musel jít. I běžel co mohl; šťastně přišel až k hranicem a viděl, jak tam Lámej a Trhej smutně sedí, že je pán tak daleko poslal.

„Ach zle je, zle!“ křičel již zdaleka na ně, „našeho pána chtějí o život připravit, a my mu nemůžeme pomoci, jestli nás nezavolá.“ Tu jim začal všecko vypravovat, co byl v kopci slyšel.

Vítek, když poslal všecky tři pryč, sedl za stůl a dal si přinést jídlo. Tu vstoupí do dveří skvostně oblečený náčelník loupežníků.

„Teď tě mám, ty vrahu mých lidí, přichystej se, tvá poslední hodinka odbila!“ Vítek, když tato slova slyšel, náramně se lekl a píchlo ho u srdce tak, že si rychle na tu stranu rukou sáhl; i ucítil tu na šnurce zavěšenou píšťalku. „Jednou mně, podruhé tobě,“ řekl, „kdo může za nehodu? Ale každému odsouzenci je před smrtí jedna milost popřána, a tak i vy mně něco popřejte.“

„Jen když to nebude dlouho trvat.“

„Když jsem ještě doma pásával,“ řekl Vítek a vytáhl si píšťalku, „pískával jsem si na tuto píšťalku, a tak si chci ještě před smrtí na ni posledně zapískat.“ Přikročil ke dvířkám a silně třikrát zapískal, až v uších zalehalo; a dříve než se zákeřník zbraně chopil, byli psi tu, a v okamžení ho roztrhali a po něm také babu. Na sestru se ale bratr tuze rozzlobil, neboť se domníval, poněvadž ho k tomu měla, aby psy poslal pryč, že s babou srozuměna byla. „Když jsi tak upřímná ke mně,“ řekl jí, „můžeš zde zůstati, a já půjdu dále.“ Darmo prosila sestra, darmo slibovala, že nechce nikdy více tak falešně jednat: on se nedal uprosit. Zaopatřil ji vším, co k živobytí na celý rok potřebovala, pak ji tam zavřel a odešel do světa.

Když dlouho již chodil, přišel až za černé moře do pětasedmdesátého kraje a v tom do jednoho města, které od brány až k druhé a po všech domech černým suknem potaženo bylo; podivil se tomu velice, a hned jak do hospody vešel, ptal se hospodského, co to znamená.

„Ach, milý pane,“ řekl tento, „je to smutná věc. Již tomu dlouhý čas, co sem, bůhví odkud, velký drak čili zlá saň přilítla; z počátku dávil jen dobytek, potom ale mu tam mohl dát, co kdo chtěl, on si ničeho nevšimnul, a takový puch ze sebe vydával, že se všickni lidé z toho roznemohli. Žádný ho odtud vypudit nemohl. Tu šel sám král k jednomu velmi rozhlášenému čaroději a ptal se ho, jaká by tu

byla pomoc? Ale čeho se tu musel ubohý otec dovědět! Dokud prý král svou jedinou dceru draku nedá sežrati, dotud že nebude v zemi jinak, až všickni lidé pomrou. Ovšem dlouho se k tomu nemohl odhodlat; tu se ale lid počal bouřiti, a konečně princezna sama tu ukrutnou smrt sobě přiřknula, aby nešťastnou zem té obludy zprostila. Král dal rozhlásit: komu se to poštěstí, by ji od té ohavné smrti vysvobodil, tomu že ji dá za manželku a k tomu půl království. Ale žádný nepřišel; a protož má dnes té obludě vydána býti. Kdybyste ji znal, viděl byste, že je to pravý anděl, a teď musí takovým způsobem se světa sejít!"

„Kdepak je ta obluda?" ptal se Vítek. „Chci se tam také podívat, ale dříve bych rád, aby se moji psi najedli."

Když se to stalo, vzal na se Vítek krásný šat, připjal si po straně ostrý meč – neboť si to byl všecko ze zámku s sebou přinesl – a šel se svými psy na to místo, kde měla princezna draku být předhozena. Nečekal dlouho, a již viděl princeznu přijíždět, matka a otec ji vyprovázeli a nesčíslné množství lidu šlo s nimi. Když přišli na to místo, všickni se s ní hořce žehnali a vrátili se nazpět. Ona ještě kus cesty proti kopci popojela, pak slezla s kočáru a poslala ho též zpátky.

Tu přistoupil k ní Vítek a pravil: „Nebojte se nic, vzácná panno, já s mými psy vás od jisté smrti vysvobodím; jděte stranou, byste mi nepřekážela."

Ubohá princezna radostí div mu nohy nezlíbala, on ji ale vzal a kus cesty od vrchu ji odvedl. Tu se ale začal vrch třásti, ukrutné řičení, řvání a syčení bylo zevnitř slyšeti, najednou se otevřel a zlá saň vystrčila hlavu. Byla to hrůza a Vítkovi vlasy na hlavě vstávaly; ale ještě více se lekl, když ještě jedna, pak dvě, tři, až devět hlav vylezlo, oči se v nich jako ohnivé koule válely, jazyky jako hořící meče vyšlehovaly, až se ta ukrutná netvora celá ven vyvalila. Raději by se byl Vítek s dvěma sty mužů potýkal nežli s takovou pekelnou obludou; ale co bylo dělat, princezně to přislíbil, a musel slovo zdržet. Poštval tedy psy a ti se pustili do ní, ale jak jednu hlavu utrhli, sápaly se druhé ještě více; již byli psi celí umdleni, a ještě bylo

šest hlav; tu jim šel Vítek na pomoc, vytáhl svůj široký meč, počal do ní sekati, psi trhali, a tím způsobem přece tu saň zabili; ovšem byli po těle popáleni a jedem postříkáni, ale to se dalo všecko napravit. Potom uřízl Vítek ze všech hlav jazyky, a když si je schoval, šel k princezně, která skoro bez sebe pod stromem seděla.

Když teď bílý závoj s tváře odhalila, byl by přísahal, že tak krásnou tvář ještě nikdy neviděl, i nelitoval toho, co byl pro ni udělal. Měli sice právo ji svou nevěstou nazvati, on ale nechtěl toho práva použíti; jedinkým laskavým pohledem byl dosti odměněn.

„Ach, jak vám mám děkovat, můj vysvoboditeli! Jak se vám mohu odměnit?“

„Nežádám od vás ničeho, než abyste na mne nezapomněla a něco na památku mi dala.“

„Proč na památku?“ ptala se uleknutá princezna, nebo se jí byl sličný mladík zalíbil a ona hned na otcovu odměnu pomyslila. „Proč na památku, což nezůstanete u nás? Ne, ne, vy musíte k otci, by on se vám odměniti mohl.“

„Já nemohu s vámi jíti, krásná panno,“ řekl mladík smutně, „mne váže slib, který zrušit nesmím, ač bych s radostí připovězenou odměnu, vaši totiž ruku, přijal; ale jestli jste svobodna a mohla-li byste mě milovati, tedy na mne čekejte rok a den. Nepřijdu-li do toho času, jste slova svého prosta; dejte mi na památku polovici svého závoje, a kdo vám ji jednou ode mne přinese, tomu věřte, ať je on kdokoliv.“

S okem uslzeným a rukou dáním kněžna všecko mu přislíbila; potom závoj s hlavy sňala, ve dví ho roztrhla, půl sobě nechala a půl dala jemu. Nato se oba rozloučili. Skoro Vítek litoval, že byl tak hrdý a že s milenkou nešel; jeho nevázal žádný slib, on jen nechtěl tak jak byl před krále předstoupit. Chtěl dříve něco ve světě zkusit, něčemu se naučit, co by mu jako nastávajícímu králi prospěšno býti mohlo. Jak přišel do města, neřekl žádnému ani slova, šel k hospodskému a požádal ho, by mu ty věci, které si byl z kopce vzal, schoval, že si za rok a za den pro ně přijde. Ten mu to přislíbil, a Vítek mu své věci odevzdal a odešel z města pryč.

Ubohé princezně se zatím zle vedlo. Když od něho odešla, musela jít lesem, a tu viděla, že tam stojí ještě vůz, v kterém byla přijela. Kočí totiž, velmi všetečný, byl by rád věděl, jak to s ní vypadne; nedal se žádným hrůzám odstrašit, neboť myslil, když bude zle, že ujede. Tu viděl tedy Vítka, jak kněžnu vysvobodil, viděl také, že se s princeznou rozloučil a ona že se vrací samotna; nevěděl si to nijak vysvětlit. Šel své panovnici vstříc a s radostí jí ruce líbal, přitom se ptaje, proč její vysvoboditel s ní nejde.

„Ach, milý Borši, učinil prý slib, který nesmí zrušit; on nemůže k našemu dvoru jíti," a přitom jí hned zase slze líčka polily.

Tu Boršovi čert něco do ucha pošeptal a on hned rady jeho uposlechl. Vytáhna nůž, chopil se princezny a řekl k ní: „Přisahej, že každému řekneš, že jsem já tě vysvobodil a holí draka utloukl, sice tě v tu chvíli zabiju."

Princezna zůstala leknutím celá bez sebe; když se ale trochu vzpamatovala, myslila si: „Jednou jsi smrti tak zázračně vyvázla, a máš se tu nechat zabít? To neuděláš, snad to přece k tomu nepřijde, abys si ho musela vzít," a protož se zapřisáhla, že všecko řekne, jak ten ničemník žádat bude. Nato ji posadil do vozu a klusal k městu.

Tu bylo radosti! Zdaleka bylo již slyšet křik a plesání, že je mladá kněžna živa. Rodiče její přišli jim daleko naproti a hned se ptali, kdo ji od smrti zachránil. A ona jim ukázala kočího. Ovšem že každý jaksi nedůvěřivě na něho hleděl, ale princezna tak řekla, a oni museli věřit. Protož jej otec ihned za jejího ženicha a spolupanovníka prohlásil.

Jak nebohé bylo, může si každý pomyslit. Ale co měla dělat? Vítka tu nebylo, a tak musela mlčet. To jedině si vyprosila, aby svatba teprv za rok a za den se slavila. Rodiče byli rádi, nebo byla ještě příliš mlada. Ženich by si to byl ovšem rád zapověděl, kdyby byl o její smlouvě s Vítkem věděl. Prozatím ale těšil se z toho, že tak lehko k slávě přišel, a raději mlčel. Na pána si uměl dobře hrát, jenže se tím brzy každému zprotivil, takže nebylo človíčka v celém městě, který by nebyl kněžnu litoval, že se takovému nadutému sprosťáku

dostati má. Ona se však každičké příležitosti varovala, kde by se s ním sejíti musila, a raději tiše a o samotě žila.

Zatím chodil Vítek daleko a široko po světě. Tu pomohl tomu, tu zas onomu, takže kamkoli přišel, všude ho rádi viděli, až se jméno jeho rozhlásilo. Nejvíce však pomáhal se svými psy králům a knížatům proti nepřátelům bojovat; tím získal si veliké bohatství a stav šlechtický. Pročež myslil, že je teď čas, aby se k své drahé kněžně co dostojný ženich vrátil. Ale byl daleko, ba kolik set mil od ní vzdálen, a rok se skoro ku konci schyloval. Sedl tedy na koráb a přes moře na cestu se vydal. Nebyl již sám se svými psy, alebrž měl mnoho lidí a věcí u sebe, a proto byla cesta jeho také obtížnější. Jedenkráte přistáli k jednomu ostrovu, Vítek se svými věrnými spolucestovníky vystoupil z korábu na zem a procházel se po ostrově. I zahlídl na stromě krásnou bílou holubičku.

„Aj, aj, kdepaks ty se tu vzala, má krajanko?“ řekl překvapený Vítek, a holubička slítla se stromu a sedla mu na rameno a oulisně mu do tváře zobáčkem zobala. „Kdybys mně raději pověděla, co je v těch našich krajích nového a co moje milá asi dělá.“

„Bude mít za tři dny svatbu, a tebe toužebně očekává,“ zašeptala holubička.

Zaražen nad podivnou holubičkou zůstal Vítek stát, brzy se ale vzpamatoval a zeptal se jí, koho si má vzít? Holubička mu všecko pověděla, co se s kněžnou stalo.

Tu teprv Vítek zpozdilosti své litoval. „Ach, jak ji nyní vysvobodím?“ naříkal, „kdyby koráb letěl, přece by tam za tři dny nedoletěl.“

„Což kdyby se svatba ještě o tři dny odložila?“ řekla holubička.

„A kdož by jí to řekl?“ Tu se přikroutil Pozor a lichotivě se okolo pánových nohou točil. „Ba hleď, na tebe byl bych málem zapomněl,“ řekl radostně Vítek, a vytáhna půl závoje z náprsí, otočil jej věrnému Pozorovi okolo krku. „Komu jej odevzdati máš, to ti nemusím teprv přikazovat; ale jestli přece třetí den svatba bude, tedy ženicha roztrhej a zůstaň tam, až přijdu.“

Sotva to pán dořekl, letěl Pozor přes hory a doly. Vítek se ohlížel po holubičce, ale ona byla již ta tam. Vrátil se tedy rychle na koráb a slíbil plavcům mnoho peněz, jestli ho šestý den až tam, kde jeho milenka bydlí, doplaví. Vítr byl příznivý, a tedy šťastně plouli.

Podívejme se teď zase k princezně. Když byl rok pomalu u konce, usiloval ženich o to, by se svatba odbyla. Král se také za něj přimlouval, a že si byla princezna sama rok a den ustanovila, musila nyní bezděky svoliti.

Zvali se tedy hosté, vařilo se v kuchyních již kolik dní, jakož se i tisíc jiných radovánek chystalo na všech koncích. V den svatební ráno, když se kněžna již k zasnoubení strojit měla, přilítl do její komnaty bílý pes a zrovna k nohoum se položil. Leknutím chtěla na služebnictvo zavolat, ale tu spatřila, že má pes okolo krku závoj, který byla před rokem Vítkovi dala; i vzpomněla si hned na jeho slova, by věřila tomu, kdo jí tu památku opět přinese.

„Ach, snad je mrtev!“ naříkala kněžna; ale Pozor se točil vždy okolo ní a hlavou kroutil, až si toho princezna povšimla.

„Není mrtev, že hlavou kroutíš, ty dobré zvíře? Je snad zde?“

Pozor zase kroutil hlavou.

„Ale přijde snad?“

Tu radostně na ni vyskakoval.

„Kdy přijede? Ach, kýž to vím! Nuže, buď jak buď, sňatek musí být odložen.“ I zavolala hned na komornici, by jí došla pro lékaře, a řekla, že je nemocna a že se nemůže svatba slavit. Nato si lehla do postele.

Lékař, muž starý a s tělem i s duší všecek jí oddaný, pozoroval již dávno, že si ženicha nerada bere; pročež nedivil se tomu, když ho nevěsta prosila, by řekl, že po tři dny alespoň lože opustit nesmí. Jak matka přišla, kladl jí to na srdce, by se zasnoubení aspoň na třetí den odložilo, že je princezna tuze slaba a že by to snad mohla být její smrt, kdyby ji nutili. Máť plna starosti běžela hned ku králi, aby to dal veřejně oznámit.

Touto lstí si kněžna ještě té krátké lhůty dobyla. Pozor se od ní ani nehnul. Když se u dvora divili, odkud ten pes přišel, vzal to

lékař na sebe, řka, že ho princezně darem přinesl. Rychle však uplynuly také tyto tři dni, a Vítka tu ještě nebylo. Již po druhé přistrojena stála nevěsta čekajíc, až bude musit ke stolu odejíti, neb měla se před zasnoubením velká hostina držeti. Ouzkostí puzena vyslala Pozora, by se podíval, zdali pán jeho nepřichází. Pozor běžel nejdříve do hospody, a jedním skokem visel pánovi svému okolo krku, který právě se svou družinou stál před hospodou a ke dvoru se chystal.

„I vítám tě, ty dobré zvíře, co děláš?“ tázal se Vítek, „jak jsi se měl? Co dělá moje kněžna?“

A Pozor jako by na všecko odpovídal, tak rozumně na pána hleděl a pořád jen obskakoval, jako by ho za sebou volal. I vydal se Vítek na cestu ke dvoru. Bylo až mílo se na něho podívat, jak pěkně mu ten skvostný šat slušel. U vrat stál osedlaný kůň a několik služebníků, kteří ho k nevěstě doprovodit měli.

V zámku již seděli u stolu a hodovali; jen nevěsta nic nejedla a strachem neustále ke dveřům hleděla, jestli milenec nepřichází. Tu vejde sloužící ku králi a oznamuje, že přijel ke dvoru host z dalekých krajin, který by rád s králem promluvil.

„Je mi vítán, ať vejde a s námi postoluje,“ odpověděl král.

Sloužící odešel a za chvilku neznámému dvéře otevřel. Snad by byla princezna Vítka v tom nádherném šatě ani nepoznala, kdyby jeho psi u něho nebyli. Král hosta vlídně přivítal a vedle sebe a nevěsty ho posadil; začež mu oba dva milenci v srdci děkovali.

Každý se nyní Vítka vyptával, co nese za noviny? A on jsa jazyka dosti obratného i vtipu bystrého, bavil celou společnost. Ku konci obrátil se ku králi a řekl: „Je tomu rok, co se v jedné zemi neobyčejná událost přihodila, kteroužto bych ale nerad zde veřejně vypravoval, ač jestli se Vaší královské Milosti líbí –“

„Jen povídejte, nechť to cokoliv,“ pobízel král.

„Jedná to o jednom služebníku, který měl u svého pána úplnou přízeň a lásku, ale hanebně jej i jeho rodinu oklamal. Lestným podvodem chtěl všecky na věky nešťastnými učiniti, kdyby ruka Páně nebyla překazila. Dříve však, než začnu, ptám se veřejně,

kdyby se to jednomu z vás bylo stalo, co byste takovému člověku udělali?“

„Kdybych já takového ničemníka u sebe choval, který by se takých hanebností dopustil, dal bych ho v tu chvíli čtyrmi voly roztrhati,“ řekl ženich.

„Sám sobě’s ortel smrti vyřknul!“ zvolal Vítek a vstal. „Ty jsi ten ničemník, který se takových nepravostí dopustil a na věky královskou rodinu nešťastnou učiniti chtěl.“ Na ta slova všickni od stolu se zdvihli a žádali Vítka o vysvětlení, ženich ale ubledlý na celém těle se třásl. Ačkoliv Vítka neznal, protože ho v tváři neviděl, když se s kněžnou loučil, přece tenkráte ty psy zahlídl, jichžto si teď samou radostí byl ani nevšimnul, až když se k pánu připlazili. Tu teprv tušil, kdo je asi ten cizinec.

Vítek začal všecko vypravovat, jak se to bylo událo, a když dokončil, vytáhl půl závoje (který mu kněžna po Pozorovi nazpět poslala) a devět jazyků z devíti hlav líté saně. „Ať přinese princezna půl svého závoje,“ řekl Vítek, „abyste se o pravdě řeči mé přesvědčili.“

Princezna nemeškajíc přinesla druhou polovici a k jeho ji přiměřila, i byly navlas stejné. Potom poručil Vítek, aby podali mu těch devět hlav, které král též schované měl. Když je přinesli, neměla ani jedna jazyk, pročež počínal každý věřit, že opovážlivý kočí podvodem vinen jest. Aby všecko se vysvětlilo, začala princezna povídat o hanebném jednání pacholkově, a tu teprv všickni se naň rozzlobili. Král ihned rozkázal, by čtyrmi voly byl roztrhán, aby zašel smrtí, jakou si byl sám přiřknul. Podvodník prosil, plakal, a sama princezna se přimlouvala, ale král se nedal obměkčit. Muselť vinník smrtí tou se světa sejíti, jak byl zasloužil.

Druhý den slavil Vítek s princeznou svatbu tak skvostnou, že co město městem stálo, žádný takovou nádheru posud nespatřil. Byli šťastni. Král a královna Vítka velmi milovali a poddaní ho ctili, neboť byl přívětivý a dobrý.

Po nedlouhém čase, když se jednou v zahradě procházel, viděl zase holubičku, která mu tenkráte zprávu o kněžně na ostrov

přinesla.
„I hleďme," řekl Vítek a šel blíže ke stromu, „odkud přicházíš a kde jsi byla?"

„U tvé sestry, králi," odpověděla holubička, „ona je nemocna a brzy snad umře, ale ty bys ji mohl uzdravit, kdybys ji šel navštívit." Po těch slovech holubička zmizela.

Král Vítek často na svou sestru vzpomínal, přece ale nemohl zapomenouti, že se k němu tak falešně chovala. Nyní ale, uslyše o její nemoci, na všecko zapomněl a umínil sobě, že pro ni co nejdříve pojede. Šel tedy k své choti a řekl jí, že sestra jeho je nemocna. Ona ho kárala, že již dávno k ní nešel a ubohou tak dlouho v trápení nechal. Přikázala mu, aby co nejrychleji pospíšil, by ji ještě při živobytí zastihl.

Král vzal tedy své psy a některé ze služebnictva, sedl na kůň a jel k sestře. Šťastně tam přijeli a sestru ještě živou našli, která s nevýslovnou radostí bratra uvítala, když slyšela, že jí odpouští a ke dvoru vzíti chce. Nemoc ji opustila a přípravy na cestu byly krátké. Co mohli pobrat z klenotů a drahých věcí, to vzali, ostatní tam museli nechat. Král kopec zamknul a všickni odjeli.

Královna sestru manželovu vlídně přivítala a vedla ji do skvostných pokojů, ježto pro ni uchystati dala, aby se po cestě zotavila. Ona však nemyslila v srdci tak, jak se stavěla, i nemohlať zapomenout, že ji bratr tak nelidsky od sebe odstrčil. K tomu nebyla tak dobrého srdce jako Vítek, nýbrž tuze mstivá a závistivá, a proto umínila si, že se na bratru pomstít musí. Měla k ruce služebnici, kterou penězi k tomu účelu na svou stranu dostala. Jednalo se jen o to, jakou smrtí by ho se světa sprovodila, aby to najevo nepřišlo. Konečně ustanovila, že dá udělat dlouhý nůž, kterým pak lože prorazí, aby se bratr, když do postele bude lehati, na špici nabodnul.

Pozor, ten věrný všudybyl, slyšel a viděl, co sestra nastrojila, a hned to svým čtyrnohým bratrům oznámil. „Tenkráte je zle s naším pánem," pravil k nim; „kdybychom ho jenom varovati mohli! Ale jak? Nedáme mu lehnout, anebo vytáhneme nůž z postele, jestli nám v tom překážet nebude."

Nebylo ale nic platno; druhý den byl velký lov a oni museli všickni tří s pánem, odkudž teprv pozdě na noc přišli. Po večeři, když se Vítek do ložnice odebral, aby si pospal, začali ho psi trhati a tahati, by jen do postele nelehal. I nevěděl, co to znamená: „Cožpak jste se zbláznili? Jsem celý umdlen, a když si chci odpočinout, nechcete mě do postele pustit." Konečně všecek rozzloben rychle do postele skočil, a více ani nedechnul; nůž mu prorazil žebra. Ubozí psi nevěděli sobě rady a naříkali, že je pán dříve nechtěl poslechnout. Co dělat? Vzali ho lehounce z postele, položili na měkké koberce a Lámej nůž zlostí na kousky rozdrolil. Ale tím pánu nepomohl. Tu zase ukázal Pozor svou moudrost.

„Vímť již, jak mu pomůžeme, bratři, teď mi to napadlo. Pamatujete se, jak se náčelník těch loupežníků, jehož jste tenkráte roztrhali, opět vyhojil? Já pro tu mast poběhnu, Lámej zůstane zde a Trhej půjde se mnou." To řekl a oba hned odběhli. Když k místu, kde vysoká jedle byla, přiběhli, musil ji Trhej vytrhnout, potom vyhrabali pod ní zlatý kalich a utíkali s ním co mohli nazpět. S ouzkostí je Lámej očekával. Tu přilítli, koflík otevřeli, napřed krev z rány jazykem vyčistili a pak mastí namazali. V okamžení počal král dýchati a za chvíli vstal. S podivením hleděl okolo sebe; tu ležel rozlámaný nůž, zlatý koflík s mastí, tu lože plné krve a roztrhané. Zponenáhla mu všecko napadlo, jak se to událo, a tudy snadno uhodl, že se o jeho život jednalo. Kdo však byl vinen? Musili to psi věděti, protože ho varovali. „Víte, kdo mi to lože přichystal?" ptal se jich. Pozor hned k pánovi přiskočil a hlavou jako by svědčil.

„Tedy Lámej s Trhejem jděte a roztrhejte ho, ať je to kdokoliv."

Tito radostně odběhli, a když se kolikerými dveřmi prodrali, přišli až do ložnice pánovy sestry a její důvěrnice. Byla podívaná, s jakou chutí je psi popadli, ven vytáhli a na kusy roztrhali.

Ráno, když se Vítek probudil, přiběhli k němu lidé a řekli, jaké neštěstí se stalo s jeho sestrou. Ulekl se ovšem, ale věděl, že se jí křivda nestala, a proto mlčel.

Zamyšlen vešel do zahrady a za ním všickni tři psi. Byli smutni a pořád se okolo něho otáčeli, jako by mu něco povídali.

„Copak chcete?“ ptal se jich král.

„Milý pane,“ řekl Pozor ku králi, který těmito slovy celý byl omámen. „Mnoho dobrého jsme tobě učinili, jakož i tys nám vždy dobrým pánem byl, ale ještě jednu službu nám musíš prokázat, bude to poslední a tou nás vysvobodíš.“

„Co to má býti?“

„Musíš nám všem třem hlavy stíti.“

„Ne, ne, toho nežádejte ode mne, jak bych to mohl udělat?“

„Tedy nás nechceš vysvobodit?“

„Což se to nemůže jinak státi?“

„Nikoli! My jsme tři bratří z knížecího rodu; tito dva byli velmi silni, já pak učený a moudrý, ale že jsme těchto ctností k zlému užívali a lid trýznili, dotkla se nás ruka spravedlnosti a my náhle umřeli, naše duše ale vešly do zvířecích těl. To, co nám příroda jako lidem dala, mělo nám i co nerozumným zvířatům zůstati, ale vždy jen ku prospěchu lidstva obráceno býti. Proto jsou oni dva silni, já rozumný. My měli třem dobrým osobám pomoci, troje zlé na světě shladit, nám pak ten, komu nejvíce dobrodiní proukážeme, konečně hlavy stíti. Ona holubička byla naše sestra, která k našemu vysvobození přispívala. Ty jsi třetí, kterému jsme pomáhali a sloužili, tobě jsme nejvíce dobrodiní prokázali, ty nám tedy učiň poslední službu.“

Na ta slova nemohl se král déle zdráhati, ač dosti nerad dobrodruhy své ztratil. Vytáhl tedy meč a všem třem hlavy sťal. Tu vylítla z každého krásná bílá holubice. Když třikráte královu hlavu obletěly, zmizely v oblacích. Smuten odešel král do zámku, kde královna krásného synáčka porodila. Radostí na všecko brzy zapomněl a žil spokojeně a šťastně, aniž kdy víc pomoci psů si přáti musel.

VODNÍ PANÍ

V jedné zemi panoval král, který byl nesmírně bohatý. Zlatem a stříbrem byly stěny a podlahy v královských komnatách vykládány, po hedvábí a damašku se chodilo, a když se král se svou krásnou manželkou po zahradě procházel, nemohl nikdo pro lesk drahých kamenů, jimiž roucha jejich ozdobena byla, očí k nim povznésti. Již několik let žil se svou manželkou velmi spokojeně, jen to jediné srdce jeho trápilo, že žádných dětí neměl.

Jednoho dne seděli spolu v zahradě, tu přijde služebník ku králi a oznamuje, že připloul koráb z cizích zemí, jehož ředitel žádá s králem mluviti. I odešel hned král do zámku a cizince zavolati dal; tento přijda poklonil se, políbil zlatem protkané roucho a pak vyřídil prosbu svého pána, kterýž byl králův nejmilejší přítel a snažně prosil, by mu přispěl ku pomoci proti nepřátelům, kteří ho ze všech stran obklučují a jimž se ubrániti nelze. Nemoha král prosbu tu oslyšeti, řekl řediteloví, by u dvora počkal, až svůj lid sebere a koráby spořádá. Nato mu byla vykázána skvostná komnata k pohovení a dáno jídla a pití veliká hojnost.

Král rozeslal posly po celé zemi, aby svolali všecky mladé a silné muže k jeho dvoru. Královna však, když o tom uslyšela, plakala a naříkala hořce, přehořce. Za několik dní, když se lid shromáždil a všecko k odplutí přichystáno bylo, dal král pro všechen lid velkou hostinu přistrojiti. Nejdříve obětovalo se bohům (nebo tenkráte nebylo ještě křesťanů), pak se jedlo, pilo a zpívalo. Když bylo po hodování, vybral si král ty nejstatnější, ostatní ale obdarované poslal domů. Nato odevzdal řízení země své manželce, a rozžehnav se s ní, odplul se vším zástupem.

Královně bylo ouzko v těch nádherných komnatách. Dala si tedy vystavět malé obydlí nedaleko břehu, kde manžela očekávat chtěla. Několik dní po jeho odchodu procházela se po zahradě, až pak umdlena sedla pod košatý strom a usnula. Tu se jí zdálo, že stojí před ní paní vysoké postavy, smutné, bledé, ale nadmíru sličné tváře. Tělo přikrýval zelenavě průhledný šat a od hlavy až k patě

vlál bílý závoj, celý perlami posetý. Ulekla se královna této nadpozemské bytosti. Ta se ale k ní sklonila a hlasem jemným promluvila: „Nelekej se mne, královno, já přicházím, bych tě potěšila. Jsem vodní paní a příbuzná tvého rodu. Vím, že si přeješ, abys jen jedinké dítě měla; protož poslyš, co pravím. Až se probudíš, spatříš nad sebou na stromě jablko; to vezmi a sněz, a tvé přání se vyplní. Až budeš míti syna, pak mě opět uhlídáš."

Zmizela – a královna se probudila. Rychle si mnula oči a koukala na strom, zdali tam osudné jablko uvidí. Viselo jí zrovna nad hlavou, a nad ním ptáček, ten sletěl na větvičku, a jablko upadlo královně na klín. Bylo tak krásné, že by ho malíř pěkněji nebyl vymaloval.

„Věru, tak dobrého a lahodného ovoce jsem jaktěživa neokusila," řekla, když jablko snědla.

Nato šla do zámku, ale žádnému ani slova neřekla, neboť si nedůvěřovala, zdali to přece jaké následky míti bude. Než brzy cítila, že vodní paní mluvila pravdu, a v srdci jí za to děkovala. Když vypršel určitý čas, porodila syna. Tu bylo radování po celé zemi; dvořané její chtěli králi o tom hned zprávu dáti, ale královna nechtěla, aby manžela sama překvapit mohla.

Zatím očekávala královna s toužeností návštěvu víly. Večer, když královna usnula, otevřely se dveře a do ložnice vstoupila vodní paní, rozhrnula těžké opony, jimiž královské lože zakryto bylo, a přistoupila k mladé matce.

„Díky tobě!" zvolala královna, z rukou jí děťátko podávajíc. „Pohleď, jak krásného syna mám."

Víla vzala ho do náručí, a dlouho truchlivě v tvář mu hledíc, opět ho matce podala a pravila: „Tvoje přání se vyplnilo; nebudeš se však dlouho s děckem těšiti."

„Cože pravíš?" ptala se uleknutá královna. „Co se stane s mým dítětem, mám je zase ztratit?"

„Nezoufej a doufej," řekla mírně víla. „Osud ti syna časem svým z náručí vyrve. Mnoho neštěstí na něho čeká, ale jedna věc ho ode všeho zlého zachrání a šťastně vrátí se opět k tobě. Na vodě nemá se

ničeho báti, tam já budu jeho ochránkyní. Tento prsten," přitom sňala s ruky zlatý kroužek s rubínem jako kapka krve a dala ho matce, „zavěs synu na krk, on jej od mnohého zlého uchrání. Dá-li ho ale kdy komu z lásky, stane se onen na místo mne jeho ochráncem. Věz, že ho již jeden z tvého rodu nosil."

„A kdo?" ptala se zvědavě královna.

„Neslyšela jsi nikdy o nešťastném strýci tvého manžela?"

„Ach ano, ano; ubožák prý se zamiloval do víly, jížto se potom stal nevěrným; z bázně před ní odploul před dvěma léty do cizích zemí, ale ona prý ho přece ze msty kdesi pod vodou uškrtila."

„Tomu není tak," pravila třesoucím se hlasem vodní paní, „věz, že já jsem ta víla. Nevýslovně jsem jej milovala a on mi též vroucí láskou splácel. Jedno dítě bylo plod naší lásky; můj nemilosrdný osud však mi zbraňuje míti je u sebe, a proto jsem hned po porodu dítě s velkou bolestí otci odevzdati musela. Ale ani on nesměl tu s ním zůstati; a protož odplul do cizí země, by je svobodně vychovávati mohl. Tu se jedné noci strhla bouře a koráb rozkotala. Milenec můj utonul, aniž jsem mu život zachránit mohla. Dítě ale zůstalo na živě, viny je vyhodily na ostrov, kde je lidé našli a k sobě vzali. Já k němu nyní žádné moci nemám. Tělo mého miláčka leží v mém podzemním palácu mezi samým kvítím. Tak mě láska k tvému rodu víže a pokoje nemám, když někomu z vás neštěstí hrozí. Spojí-li se ale tvá krev s mou, bude tvůj rod navždy šťasten a zůstane dlouho při slavném panování. Potom i já pokoj najdu. Pamatuj si moje slova, ale nikomu je neprozrazuj. Mne více neuhlídáš."

Dvě slze jako perle padly na tvář dítěte, když je víla posledně na čelo políbila. O mnohé věci chtěla se jí královna ještě ptáti, ona však byla již zmizela. Nevědělať královna, má-li se nad děckem radovati aneb plakati. Než za několik dní se mysl její tak dalece usadila, že se sama těšiti a poněkud i obveseliti mohla.

„Však ona dobrá bytost," pravila sama k sobě, „jistě nad ním bdíti bude; vždyť sama řekla, že její pokoj v jeho štěstí záleží."

Bydlíc s dítětem nedaleko vody, bála se jen dost málo kam od něho odejít. Chlapeček sotvaže běhat začal, již se ve vodě šplíchal,

ba i do řeky, na jejímžto břehu rád hrával, častěji padal, ale viny jej tak lehounce na břeh položily, jako kdyby ho matka na lože kladla.

Již bylo sem a tam od pocestných slyšeti, že se král zase navrátí, an prý válka skončena. S radostí očekávala královna zprávu o jeho příjezdu. Než ubohému králi vedlo se zatím dosti zle. Když příteli svému pomohl a domů se vracel, dal mu tento ještě jeden lehký koráb, na kterýž mnoho darů a kořisti naložil. Čím více se k domovu blížil, tím více po něm srdce toužilo, tak sice, že se již ani dočkati nemohl. Dal tedy z lehkého korábu zboží na velký přenést a sám do onoho s několika lidmi sedl, by čerstvěji plouti mohl. Druhou noc strhla se bouře a koráb se o skálu rozkotal, král ve smrtelné ouzkosti uchopil se prkna, s nímž ho viny na ostrov vyhodily. Již svítalo, když se ze mdlob probudil. Hrůza jej obešla, an viděl, že je sám a sám na pustém ostrově. „Ach, že jsem raději neutonul v moři, než abych se zde hladem umořil; nikdy více nespatřím drahou choti ani svou milou vlast."

„Proč bys ji opět nespatřil?" ozval se za ním hlas.

S podivením ohlídna se král, spatřil za sebou člověka v mysliveckém oděvu.

„Když by to nebylo nemožno," pravil, „tedy pověz, člověče, jakou cestou se to státi může, a žádáš-li odměnu, dám ti zlata a stříbra, co se ti líbiti bude."

„Já nežádám zlata ani stříbra; mám-li ti odtud pomoci, musíš mi něco jiného dáti," odpověděl myslivec. „Všecko, co jen chceš."

„Tedy mi dej, o čem doma nevíš."

„Copak by to tak znamenitého mohlo býti, o čem bych nevěděl?" odpověděl král a přeběhl v mysli celý svůj dům a všecko, co znamenitého měl. „Musí to býti nějaká maličkost, a nežádáš-li nic více, rád tvou žádost vyplním."

„Tedy se mně svou krví na tento lístek zapiš;" přitom vytáhl myslivec pergamenový lístek a králi ho podal. Tento se píchl do malíčku a vlastní krví zapsal.

„Za jedenácte let si pro to přijdu." Nato podal králi lahvičku s jakousi vodou, po níž král, když se jí napil, tvrdě usnul. Ale jak se

podivil, když procitna ležel na vršku nedaleko svého hlavního města! Myslil, že to všecko je pouhý sen, a běžel s radostí k domovu. Dvořané jeho hned jej poznali, a bylo křiku a plesání tolik, že to královna až do svých komnat slyšela. Nevěděla, co se to stalo, a v ouzkosti popadla Milostína (tak se chlapec jmenoval) a vyběhla ven; ale jaké to bylo překvapení pro ni, když krále spatřila!

„Čí to máš dítě?“ ptal se král vida, že královna chlapečka z rukou nedává.

„Raduj se, manžele můj, bohové přání naše vyslyšeli, je to naše dítě.“

Ale král stál tu jako hromem omráčený. Vzpomněl si, nač se byl krví zapsal, a počal hořce plakati. Královně, která příhodu jeho neznala, bylo divno, že si král tak počíná, a protož se ostýchavě ptala, proč pláče. Ale k jeho štěstí počal se najednou od přístavu rozléhati hluk a křik a sloužící přiběhli a povídali, že válečný koráb králův připloul. Král jsa rád, že se tak nemilé odpovědi zprostil, pobízel královnu, aby s ním šla ku břehu. Nechtěli ubohou matku zarmoutit, a raději sám bolest tu nésti. Všemožně se tedy přičiňoval, aby královně to první setkání vymluvil, což se mu i poněkud podařilo. S jásáním vítal lid krále. Nato se rozdávaly dary, hodovalo se a na poděkování také bohům obětovalo.

Od té chvíle ale nespatřil nikdo u krále veselého oka. Jediný pohled na své milované dítě již ho k slzím donutil.

Královnu to velice trápilo, že jí manžel svůj bol svěřiti nechce, i snažila se všelijak, aby se příčiny dopátrala. A kdož by mohl milované ženě čeho odepříti? Konečně i náš milý král hrozné tajemství ženě svěřil. Byla to rána pro matku, když se o neštěstí, jaké dítěti hrozilo, dověděla. Ale v tu chvíli vzpomněla si na slova vodní paní, by se totiž s dítětem u vody držela, tam že je od pádu zachrání. Víme sice, že se neměla žádnému s tím svěřit; ale jak se mohla zdržet, an věděla, že těmi několika slovy na smrt zarmouceného manžela potěší? A proto mu jen tolik sdělila, co mu k útěše stranu dítěte sloužiti mohlo. Nato umínili sobě manželé, že budou dítě co

nejbedlivěji střežiti, a zvláště v osudném roce že se s ním nikdy od vody nebudou vzdalovati. Ale kdož osudu ujde!

Chlapec rostl, léta ubíhaly a tak nastal i onen od rodičů teskně očekávaný rok. Jednoho dne náhodou, nevěda jeden o druhém, oba se od prince odstranili a Milostín pustil se do zahrady a do zámku, kam jen málokdy přicházel. Ale sotva do zahrady vběhl, spustil se s oblak velký orel, a popadna chlapce do svých drápů, v povětří s ním zmizel. Tu nastal pláč a nářek ubohých rodičů, když dítě nenašli; posléze se domnívali, že je snad vodní paní uschovala, aby je ochránila. A to je potěšilo.

Orel zatím unášel prince přes hory a doly, až s ním přiletěl k vysoké skále, na které stál hrad a pod níž byla nízká chaloupka. U té nechal Milostína státi a sám k hradu odletěl.

Princ nevěděl, co se to s ním stalo, ani co se dále s ním díti bude. Počal bolestně plakati. Tu vyšla z chyžky stará babička, v jedné ruce mléko, v druhé ovoce nesouc. „Neplač, hochu, neplač a raději jez, co ti zde přináším. Až se občerstvíš, pak ti něco povím."

Přívětivá řeč babičky a zlý hlad donutily Milostína k jídlu. Když se nasytil, sedla si stařena vedle něho na lavičku a důvěrně k němu promluvila:

„Poslechni, můj holoubku; tam na té skále stojí hrad a v tom hradu zůstává moje dcera, která tě unésti dala; orel ten byl její manžel. Ona má tři dcery. Nejstarší jmenuje se Drčna, protože jí celý den huba jede jako mlejnské kolo; druhá se jmenuje Treperenda, ta sklepá a protřese celý hrad a nadělá samých mrzutostí. Ta třetí, můj miláček, jmenuje se Kráska, protože je nejkrásnější na světě, a k tomu rozumná a dobrá. Matka je tuze zlá, a chceš-li, aby se ti dobře vedlo, musíš se k ní jakož i k starším dvěma dcerám velmi lichotit; ale Kráska ti neuškodí. V tuto hodinu chodí se vnučky koupat, jdi jen za mou chaloupku, tam uhlídáš pozdálí rybník; nedaleko břehu se v houští skryj a očekávej, až děvčátka přijdou. Dej si pozor, kam Kráska šaty položí, a až bude v rybníku, zlehka se přikraď a rychle je odnes. Až se bude po nich shánět, nedávej jí je bez výměny. Nyní víš, co máš dělat, a tedy jdi."

Milostín uposlechl rady dobré babičky a šel. Skutečně spatřil, když přišel za chaloupku, široký rybník kolem dokola hustým vrbovím obrostlý, i došel až k břehu a tam se v houští skryl. Netrvalo to dlouho, tu slyšel šepot a hovor děvčat. Vystrčil tedy hlavu, by viděl, kam ta nejkrásnější z nich šaty klade; a když to věděl, zase honem se schoval, aby ho neviděly. Děvčata se vykoupaly a šly se strojit. Drčna i Treperenda našly své šaty, ale Kráska hledala nadarmo, i divily se tomu, kdo by je byl odnesl.

„Toť s tebou někdo žerty tropí a naposled ti je vodník přeschoval. Nu, my na tě čekat nebudem, hledej si je sama.“ To řekly a odešly.

Kráska chodila křoví od křoví, pořád šaty hledajíc; najednou zaslechla šustot, a jako střela byla ve vodě. Tu vystoupil Milostín z houští a šel přímo k místu, kde Kráska stála. Podivilať se, odkud ten švarný mládenec přichází a kde vzal její šaty, které v rukou nesl. „Poslyš, mládenečku, to jsou moje šaty, prosím tě, dej mi je nazpět!“ volala Kráska na Milostína.

„S radostí,“ odpověděl tento, „ale co mi za ně dáš? Zadarmo je nedostaneš.“

„Nemám nic jiného nežli tuto šnůrku perlí,“ řekla Kráska a ukázala na krk, který nad perle byl bělejší. „Ty bych ale nerada opustila, protože jsou mi nejdražší památkou.“

„Od kohopak je máš, že ti jsou tak drahé?“

„Je tomu patnáct let, co mě našli nynější rodiče po jedné bouřné noci mezi všelijakým nářadím, jež viny z rozkotaného korábu na břeh vyhodily; byla jsem děcko as rok staré, v tenkých plenkách zaobalené, a měla jsem tyto perle na krku, a protož musejí mi býti nejmilejší památkou.“

„A nedáš mi je, ani když ti řeknu, že mě sem tvá babička poslala?“

„Má dobrá babička? A kdo jsi ty?“

Nato, když jí Milostín všecko pověděl, sňala perle s krku a podala mu je. On pak nato svlékl na zlaté šnůrce na prsou zavěšený prsten a dal ho Krásce, která ho na to místo pověsila, kde dříve perle měla. Pak se s ní laskavě rozloučiv odešel do chaloupky.

Co Krásku spatřil, nestýskalo se mu již ani polovic tak jako dříve. S veselou tváří vešel k babičce do chaloupky. „Nu, jak jsi pořídil?“ ptala se ho tato.

„Dobře, babičko, dobře,“ odpověděl Milostín, perle jí ukazuje.

„Tyť jsi šťastný hoch; nyní můžeš směle do zámku jíti, nebo Kráska bude tvou ochránkyní. Budete-li v něčem mé pomoci potřebovat, víte, kde jsem.“

Sotva to dořekla, přišly pro Milostína starší dvě dcery a odvedly ho k čarodějnici. Ani zlata ani stříbra zde nespatřil jako v otcovském zámku; černým mramorem bylo všecko vykládáno a místo četného služebnictva stálo tam porůznu jen několik velkohlavých trpaslíků. Uvnitř přišla jim naproti stará, sehnutá, škaredá žena. „Ach, jakpak mám tu babu milovat!“ pomyslil si Milostín. Tu se přitočila Kráska a očkem mu pokynula, by se nemračil. Rychle tvář vyjasniv, přistoupil k babě a vlídně ji pozdravil.

Ona měříc ho od hlavy až dolů pravila: „Jen hezky poslouchej a nebudeš se tu zle míti. Až si odpočineš, dám ti práci.“

Po takovém laskavém přivítání odešla zase baba, provázena velkým černým kocourem. Byloť našemu Milostínovi ouzko v tom tmavém zámku; i vzpomněl si na svou dobrou matku i na svého laskavého otce a slze mu po tvářích padaly jako zrna hrachu.

Kráska myslíc sobě, proč teskní, nechala ho plakat a po chvíli teprv k němu přistoupila pravíc: „Vidíš, drahý Milostíne, když budeš plakat a si stýskat, bude tu pro tě mnohem hůře; buď vesel, zapomeň na všecko, já budu s tebou spokojena a budu tě vyrážet, jak jen možná.“

Milostín si dal říci a již za několik dní miloval každý v zámku dobrého, veselého a přívětivého mládence. Kráska mu pomáhala pracovat, ona jej vyrážela v prázdných hodinách, takže ani nepozoroval, jak dni, měsíce, ba i léta utíkaly. Jsouc v umění černoknižnickém od babičky dobře vycvičena, nikdy se z toho tak netěšila jako nyní, an tím princovi mnohé blahé chvíle způsobiti mohla. Věděla dobře, že stará nic dobrého s Milostínem nezamejšlí,

ale posud se ještě tajemství toho nedopídila. Jednoho dne šla k babičce a ptala se jí mezi jiným také, co se s princem státi má?

„Inu, zlatá děvečko," odpověděla tato, „osud jeho je smutný, povím ti to, ale nesmíš nic vyzradit. Znáš dobře svou pěstounku, jak je zlá, skoupá a zlata chtivá. Dlouhý čas zkoumala, jak by to bylo možná, aby smrti ušla. Konečně vyzkoumala pomocí mocných duchů, že musí dobrovolně dostati nevinného, dvacetiletého mládence, a ten že musí býti z královského rodu. Tomu musí po tři dny práci ukládat. Když ji vykoná, ztratí ona všecku moc a právo k němu; pakli ale ne, má ona třetí den o půlnoci devatero kvítí nasbírat a uvařit, mládence zabít a jeho teplou krev a srdce s kořením smíchat a z toho nápoj nesmrtelnosti uvařit. Aby ale jista byla, že má nevinného mládence, hleděla prince v něžném stáří se zmocnit, což se jí u otce Milostínova lestně podařilo. Dala tedy prince mocí unésti, aby ho zde dochovala. To jí však nic nebude platno, my se musíme všemožně přičinit, by ho se světa neshladila. Ty jediná můžeš ho vysvobodit."

„Ach, já bych to ráda učinila, jen kdybych věděla jak."

„Počkej jen, až bude včas."

Milostín neměl ani nejmenšího zdání, co s ním stará baba obmejšlí, a vždy se vlídně k ní choval, jakož i ke všem ostatním. Čím více však přicházel do let, tím více se mu přebývání v černém zámku zprotivovalo, jen Kráska ho tam poutala, kterou vždy více a více miloval. Navzdor jeho nechuti plynuly léta tak rychle, že mu do dvaceti jen tři dni scházely. Již nastala ta doba, kterou Kráska s hrůzou očekávala. Šla tedy k babičce, by se s ní poradila, co má dělati.

„Proměň se dnes večer v myšku a zalez pod postel pěstounky, tam uslyšíš, co bude dělat." To také večer Kráska učinila.

„Copak jen zítra Milostínu dám za práci, kterou by nevykonal?" ptala se stará svého muže a doložila po krátkém rozmejšlení: „Pošlu ho na dříví."

Myška ráda, že ví, co na miláčka čeká, vykradla se zase pryč a pospíšila k němu. „Až tě zejtra stará pošle do lesa, nedělej si z toho nic, já ti přijdu na pomoc."

Když ráno Milostín vstal, vešla k němu čarodějnice a řekla: „Teď půjdeš se mnou do lesa a tam ti práci vykážu." Nato mu kázala dát dřevěnou sekeru, pilu a motyku a on šel za ní. Když přišli hezký kus cesty za zámek, baba se zastavila a pravila: „Jak daleko zde ten kus lesa vidíš, tak daleko jej do večera musíš porazit, dřeva rozštípat a do sáhů urovnat; jestli to nebude hotovo, zle bude s tebou." Zkamenělý zůstal Milostín státi, když ty slova od čarodějnice slyšel; ona se však po něm ani neohlídla a rychle odešla. Co měl s dřevěným nářadím dělat? Sedl si tedy na trávník a očekával Krásku.

Když slunce nejvýše stálo, přilítla bílá holubička a posadila se vedle něho. On ji chtěl vzít do ruky, ale vtom objímal Krásku. „Teď mě pusť," pravila ona, „a zůstaň sedět, až za tebe práci udělám."

Asi za minutu začaly se stoleté stromy kácet, neviditelné ruce dřeva řezaly, štípaly a v sáhy rovnaly, a dříve než Milostín poobědval, bylo všecko vykonáno. Kráska zapověděvši milenci, aby o tom nikomu ani slova neříkal, v podobě holubičky zase uletěla. I podivila se stará velice, když u večer pro prince přišla a viděla, že s prací je hotov. Neřekla ale nic. Doma se vyptávala, kdo u Milostína byl, žádný ale o ničem nevěděl. Musila mlčet.

U večer letěla od chaloupky k zámku malá muška a zrovna do komůrky, kde stará spala. „Kampak zejtra toho kluka pošlu?" řekla muži čarodějnice.

„To já ti nepovím," odpověděl onen.

„Půjde na lov," pravila po chvíli stará.

Muška nato odlítla k Milostínu, by ho připravila a na druhý den potěšila.

Ráno přišla zase baba k Milostínovi a poručila mu, aby šel s ní; dala mu dřevěnou motyku, ryč a lopatu. Přišli až k jednomu rybníku, u něhož se zastavili. „Zde," řekla stará a ukázala na velkou louku vedle rybníka, „vykopáš jámu a rybník do ní stáhneš, v němž pak zlatou a stříbrnou rybu uloviti musíš."

Milostín se ale, jak baba zašla, bez starosti na zem posadil a myslil na Krásku. Byl by bláznil, aby se s dřevěným nářadím do čeho pouštěl. V poledne přilítla zase holubička a princ se potěšil. „Nic se neboj, všecko za tebe udělám." Nato své čáry prováděla. Jako by tisíc krtků v zemi rylo, počaly se kolem dokola na louce jamky dělati, tak dlouho, až na místě louky hluboká jáma byla, ještě průtok k rybníku, a jedním návalem tekla voda do jámy; netrvalo to dlouho a byla plna. Nato roztáhla Kráska síť, a v tu chvíli se v ní jedna zlatá a druhá stříbrná ryba házela. Dala je princovi a přikázala zase, by ji neprozrazoval.

Divila-li se první večer baba, podivila se druhý ještě více, když všecko v pořádku viděla. Již nevěděla, co si má myslit. Když se doma poptávala, nevěděl žádný, kdo by byl princovi pomáhal.

V noci nato muška opět poslouchala. „Buďto rozumí čarům, co však ani možná není, anebo má šotka, který mu pomáhá," pravila stará; „ale zejtra musí jezdit, a tu sotva vyhraje."

Jakmile Kráska řeč její vyslechla, pospíchala k babičce na radu a od ní k svému miláčku. „Zejtra musíš jezdit," řekla mu, „ale nestrachuj se, první kůň bude Drčna, druhý Treperenda. Aby se s tebou vysoko vznésti nemohly, otoč okolo sebe tenhle červený šátek, a budeš jak olovo těžký. Až s nich slezeš, odskoč najednou, a když na tebe budou oheň házeti, máchni tímto bílým šátkem třikráte po sobě a nic ti neuškodí. Ten třetí kůň budu já; tu odhoď šátky za sebe, protože já tobě neuškodím." Nato odešla.

Druhý den časně ráno zavolala stará Milostína do dvora a kázala vyvésti bílého koně. „Na tom koni musíš v povětří můj zámek sedmkrát objeti," pravila k princovi.

„Milerád," odpověděl tento, „jen jestli to vydrží."

Maje šátek kolem sebe ovitý, chutě na bělouše vyskočil; ale ten se sotva s ním z místa hnouti mohl, a když kousek zaklusal, padl k zemi. Milostín odskočí, a když kůň počne zlostí po něm kopat a ohněm plivat, máchne třikráte bílým šátkem a oheň zhasne. „Totě špatný kůň," řekl, „jestli nemáte rychlejšího, bude to s jízdou špatně dopadat."

Tu přivedli hnědého. Ale bylo to jako s prvním; čarodějnice byla již celá rozvzteklena, a dala konečně vraníka přivést. Princ zatím hodil šátky za sebe, vymrštil se na koně a ten se s ním do povětří vznesl jako pták. Když sedmkrát zámek objel, spustil se zas do dvora. „To je koníček," pravil, s něho se shoupnuv, „na tom je jízda jako na perutích." Baba běhala po dvoře co zlá saň; když viděla, že její naděje zmařena, zavřela Milostína do sklepa a dala mu za stráž Drčnu a Treperendu. Kráska byla by ho ráda vysvobodila, ale bála se prozrazení, an nebyla dosti mocna se starou vejít v zápas. Šla se tedy s babičkou poradit; ale v myšlénkách přišla místo k chaloupce k rybníku. Tu ale chtělo se jí najednou spát, jako by to na ni hodil, i sedla pod stromek a šťastně usnula. Sotva oči zavřela, viděla před sebou státi paní v zelenavě průhledném závoji. „Já jsem tvoje matka," řekla tato jemným hlasem a k ní se sklonila; „chci tebe a Milostína odtud vysvobodit. Přičiň se, abys jej před půlnocí ze zámku sem přivedla; tu potom smočte prsten a perle ve vodě a ukáže se vám loďka, do níž skočíte. Ať se kolem vás děje cokoliv, nebojte se ničeho; jak přirazí loď ke břehu, pak vyskočte a jděte pokojně svou cestou, neboť čarodějnice nebude již žádné moci k vám míti." Nato jí vdechla políbení na tvář a zmizela.

Kráska se probudila. Nevědělať, byl-li to sen čili pravda, šla ale k babičce a prosila ji, by jí poradila, co má dělat.

„Jdi jen domů," radila tato, „a nějak ošiď Drčnu a Treperendu, by se vzdálily; co dále dělat máš, to beztoho víš."

Tu teprv uvěřila Kráska, že to byl opravdový sen. Slzíc těžce se s babičkou rozžehnala, kteráž jí vlastní matkou byla, a odešla navždycky z chaloupky. Na cestě, když tak přemýšlela, jak by asi strážné od Milostína odvrátila, napadlo jí, že jsou tuze mlsné, a toho také hned použila. „Ach holčičky," řekla, když k nim vešla, „teď jsem byla u babičky a strojila večeři; tak dobré jídélko jste opravdu ještě nejedly."

„Což nám to pravíš, když z toho nic neužijem?"

„Proč ne, babička vám oběma nejlepší kousek schovala, můžete si pro něj jít."

„Co ti napadá? Vždyť víš, kdo tady zavřen a koho hlídáme."

„Však on vám neuteče, a pro tu chvilku nebude tak zle, já se ho snad také dohlídám."

Měly ovšem strach před matkou, ale mlsnost zvítězila; odevzdavše vězně Krásce, rychle odběhly. Jakmile tato jista byla, že se nevrátí, otevřela Milostínovi dveře, a ani mu na jeho otázky neodpovídajíc, pospíchala s ním k rybníku. Když přišli k břehu, smočila prsten a on perle, a v okamžení houpala se před nima ozdobná loďka. Oba rychle do ní skočili a pod vodou zmizeli. Tu bylo ryb a vodních zvířátek kolem loďky, jen se to hemžilo, ale žádné jim neuškodilo. Kolik hodin tak pod vodou plouli, než loďka opět na povrch vyšla, to se neví. Najednou viděli se na moři; ale hrůza Krásku obešla, když se ohlídla a druhou loďku za sebou spatřila, v níž jeduplná čarodějnice seděla. Jako šíp letěli po hladině mořské, ale babice jim už byla v patách. Tu se strhl náramný vítr, moře burácelo a viny jako domy přes loďky se válely. Najednou bylo vše ticho, oni přistáli k břehu, hbitě vyskočili a loďka v okamžení zmizela. Koukali se po moři, kam se stará poděla, ale neviděli jiného nic, nežli třísky rozkotané loďky. Nepochybně že ji víly roztrhaly. Milostín a Kráska děkovali bohům, že z takového neštěstí vyvázli, a putovali dále.

Dlouho a dlouho museli chodit, než město našli, kde byl princ domovem; konečně ale se tam dostali. Mezi královským městem a zámkem byla řeka, přes ni byl most, několik set kroků od mostu stál mlejn a u toho mlejna zůstala Kráska s princem stát. „Ty mi dej nyní," pravila k němu, „perle a já tobě dám prsten; musíš ho mít, aby tě rodiče poznali."

„A ty se mnou nepůjdeš, Krásko?" ptal se princ zarmouceně.

„Ne, já nepůjdu s tebou, až pro mě vzkážeš. Jedno mně však připověz, že dvakrát dvanácte hodin matku svou nepolíbíš. Uděláš-li to, bude s tebou dobře, a brzy se uhlídáme; pakli ne, budeš nešťastný a bůhví kdy se shledáme."

Těžko sice, ale upřímně slíbil to vysvoboditelkyni své, ačkoli nevěděl, co matce řekne. Nato se rozloučili. Princ šel k zámku,

Kráska ke mlejnu. Právě obcházel mlynář kolem, by napravil, kde co schází, když k němu Kráska přistoupila. „Pane otče, nepotřeboval byste děvečku?“

„Proč se ptáte, mladá?“

„Že bych k vám šla do služby, kdybyste mě chtěl.“

„Vy zajisto nejste odtud, že u mne chcete sloužit?“

„Máte pravdu, já přicházím z daleka; měla jsem zde tetku; když mně matka a otec umřeli, umínila jsem si, že k ní půjdu, aby mi nějakou službu zaopatřila; ale na neštěstí je i ona mrtva; já se nemohu zpátky vrátit, a musím si tedy sama službu hledat.“

„Je mně vás líto, panenko, ale abych vám to upřímně řekl, moje žena je tuze zlá, a málokterá děvečka u ní čtrnácte dní vydrží.“

„Jestli nic jiného v cestě není, tedy se nebojím, já umím všecko dělat, lehkou i těžkou práci, a jistě se paní mlynářce zachovám.“

„Pojďte tedy se mnou.“

Když přišli do síně, přikolíbala se naproti nim mlynářka.

„Co si to vedeš za fiflenu?“ vítala je ne tuze líbezným hlasem. „No, jen zvolna, dokavad nevíš, oč se jedná,“ odsekl mlynář. „To je tvá nová děvečka; beztoho jsi ráno jednu vyhnala, a tak ti snad přijde vhod.“

Mlynářka našpoulila hubu, podepřela ruce o masité boky a prohlížela Krásku od hlavy až k patě. „To bude něco správného, jak vidím.“

„Jen si mě podržte a uhlídáte, že toho nebudete litovat,“ odpověděla Kráska.

A mlynářka, která v srdci ráda byla, že holku dostala, dlouho se prosit nedala. A vskutku byla spokojena. Sotva co poručila, již to bylo hotovo; sotva ji kam poslala, již byla opět zpátky. Všecko jí po vůli dělala tak, že se nemohla nikdy na ni rozzlobit. Ale nejen mlynářka, ale každý, kdo ji viděl, musel ji milovat, protože byla vždy vesela a přívětiva ku každému, koho viděla. – Ne tak dobře vedlo se princovi. Když odešel od Krásky, šel do zámku a dal se u svého otce ohlásit. Starý král zůstal radostí celý bez sebe, když mu Milostín prsten ukázal a jej přesvědčil, že je opravdu jeho syn. Oba

běželi k matce. Ta jej ovšem chtěla líbati, on se ale odvrátil a prosil, by mu to odpustila, že ji nesmí políbit, až dvakrát dvanáct hodin mine, protože ho slib váže. Zarmoutilo to královnu, že vlastního syna, pro něhož tolik slzí vylila, po tolika letech ani políbit nesmí; ale jeho slib byl jí svatý. Utrmácen po cestě přál si trochu odpočinout a rodiče jej hned na lože odvedli, aniž se ho mnoho vyptávali. Když usnul, nedalo to královně, aby se nešla na syna podívat, který byl tak krásný, že na něm oči nechat mohla. I nutilo ji to a lákalo tak dlouho, až nemohouc se déle zdržeti, zlehka ho políbila. Myslilať, že to nebude škodit, jen když on sám o tom nic neví. Avšak to přece škodilo; když se princ probudil, nevěděl o ničem, co se s ním bylo kdy přihodilo. Tu teprv shledala matka, že zle činila. Milostín chodil po zámku jako tupé mysli, nic jej netěšilo, nic nemrzelo.

Tak to s ním trvalo skoro celý rok. Otec se tím trápil, ptal se, radil se u zkušených lidí, ale žádný nevěděl rady. Konečně mu napadlo, že ho ožení. Sám mu tedy krásnou princeznu vyhlídl a všecko umluvil. Milostína to ale pranic netěšilo, ani když o tom slyšel, ani když princezna přijela. Starý král se skoro obával, že se nevěsta odradí; ale té bylo více o to, by se královnou stala, a tedy si z toho nic nedělala. Tři dni před svatbou a tři dni po svatbě měly se velké hody a všeliké radovánky slaviti.

Den před svatbou byl určen hon, k němuž se hostů sjíždělo, jak by plátno táhl. Král, Milostín a nevěsta jeli na koních napřed. Museli skrze město, a tedy dříve přes most. Když přijeli doprostřed, nemohli dále; koně zůstali jako přimrazené, a kdyby je byli utloukli, nemohli se z místa hnout. Starý král skočil s koně a chtěl pěšky most přejít, ale to také nešlo. I nevěděl, co si má o tom myslit. Nikde nebylo vidět člověka, toliko pod mostem máchala mlynářova děvečka prádlo.

„Hej, děvče," křičel na ni král, „copak se to stalo, že nemůžem přes most?"

„Kdybyste mě pozvali dnes k tabuli, pomohla bych vám."

„Kdopak jsi?" ptal se s podivením král.

„Mlynářova děvečka," odpověděla Kráska.

„Jestli to dokážeš, máš mé slovo, že dnes s námi hodovati budeš.“

Nato se Kráska dotkla mostu, a koně klusali dále. Královi to ale pořád leželo v hlavě, co to za podivnou holku. Poptával se sem tam, ale každičký ji chválil. Jakmile přišel domů z honu, řekl to královně, a ta byla ještě žádostivější tu neobyčejnou děvečku spatřiti. Vzkázali pro ni. Již seděli všickni hosté u stolu, jen vedle Milostína bylo prázdné místo pro mlynářovic děvečku připravené. Tu otevře sloužící dvéře a do nich vkročí paní ve skvostném a nádherném šatě, a tak krásná, že na ní všech zraky jako u vyjevení utkvěly.

„Milostivý králi, já přicházím, bych vás na dané slovo upamatovala. Já jsem mlynářova děvečka,“ řekla ku králi přistoupíc.

Král, jakož i druzí, nechtěli ani smyslům věřiti, že by to služka byla; přece ale vstali a ochotně na místo jí ponechané dovedli. Ale Milostín si jí ani nevšímal a hleděl si jen dobrého jídla. Když bylo po tabuli, poručil král, aby každý něco povídal aneb zpíval. Nebylo tu, kdo by s ochotností návrh nebyl přijal; všickni se již vypořádali, a přišlo teď na Milostína a na Krásku, aby mysl společnosti obveselila. I učinila jim dle vůle, ale ani písní, ani pohádkou, nýbrž vzala jádro z jablka a vstoupila doprostřed síně. Tam udělala kolo a hodila jádro do něho. Za chvilku vypučela ze země zelená ratolest, rostla vždy výše a výše, až to byl strůmek; tu se na něm udělalo poupátko, z něhož, když se rozpuklo, usmívalo se jablko jako krev červené. Kráska je utrhla, a vezmouc nůž, ve dví rozřízla; půl si nechala, půl dala Milostínovi. Ten ji lhostejně od ní vzal a snědl. Ale sotva se to stalo, vyskočil princ vzhůru a padl Krásce okolo krku. Hosté mysleli, že je kouzelným jablkem očarován; ale když po prvním výlevu radostného shledání princ s Kráskou k rodičům přistoupil a slovo od slova všecko povídal, co se s ním kdy bylo stalo, tu teprv viděli, že je při úplném rozumu. Rodiče nemohli jinak učinit, než sňatku jejich požehnat.

Když první jeho nevěsta mrzutě domů odjela, nastoupila Kráska na její místo a druhý den slavila se svatba skvostně a hlučně. Mlynář a mlynářka byli také pozváni. – U večer šla Kráska do zahrady a došla v myšlénkách až k vodě. Myslila na matku; ráda byla by tu

milostnou tvář ještě jednou spatřila. I napadlo jí, že by se jí snad zjevit mohla, kdyby perle ve vodě smočila; udělala tak. Tu se voda rozdělila a Kráska spatřila matku, která na ni kývala. I sešla do vody a padla matce do náručí. Ale jak tam v hlubině bylo krásně! Když přišly až dolů, vedla ji vodní paní do svého krystalového palácu. Stříbrný a zlatý písek pokrýval stezky, po nichž se zelenokadeřavé víly vznášely. Když stoupila Kráska dovnitř, spatřila uprostřed chladné síně na zeleném koberci, liliemi a růžemi kolem posetém, krásného muže ležeti. Byl mrtev. „To je tvůj otec," pravila smutným hlasem vodní paní, když k němu Kráska přistoupila, a celý příběh své lásky jí vypravovala. Kráska s pláčem poslouchala.

„Ty jsi šťastna," dokončila vodní paní svou řeč. „Rod tvůj bude dlouho panovati v slávě a štěstí. Já vám budu vždy nablízku, bych vás mocí svou od zlého chránila."

Ještě jednou políbila Kráska matku, pohlédla na bledé tváře otcovy a od vodní paní provázena ubírala se z krystalového palácu. Zeleným proutkem rozdělila matka opět vody, aby Kráska za sucha nahoru vyšla. Když se vrátila domů, povídala svému manželu, který se již všude po ní ptal, kde byla, a všickni dobré paní tiché díky vzdávali. Druhý den trvaly radovánky až do noci, a konečně se také na lodkách po vodě plavalo; tu se přihrnula veliká vina a položila mladým manželům, kteří na pokraji lodě stáli, skřínku k nohoum. S podivením ji otevřeli, i byla plna klenotů. Bylo to věno mladé královny, které za více stálo než celé království. Oba panovali dlouhá léta slavně a šťastně, a po nich děti jejich, tak jak jim to vodní paní byla předpověděla.

O POPELCE

Za starých časů bydlel v jednom městě chudý muž, který měl tři dcery. Nebyly ještě vzrostlé, ale bylo na nich vidět, aspoň na těch dvou starších, že budou hezké děvčátka. Ta nejmladší byla celý den v kuchyni při hrubé práci, takže jí vždy jen Popelka říkali, neboť pro

samý popel nebylo ani možná poznati, je-li hezká nebo ne. Starší dvě, Kasala i Adlina, byly sice v ženských uměních vyučeny, ale nedělaly nic a zanechaly péči o živobytí docela svým rodičům, takže tito, nemohouce to jinak zmoci, kde co měli na výživu utratili. Jich známí a sousedé, a obzvláště jedna tetka, rozšafná a povážlivá to žena, tuze jim to za zlé pokládali, že je nikam mezi lidi nedají. Ale co, když se holkám nechtělo? Ony chodily celý den se založenýma rukama, Popelka jim všecko k hubě přinést musela, začež ji ještě neustále trýznily.

Jednou v noci řekl muž k své ženě: „Milá ženo, s těmi děvčaty to tak zůstat nemůže, nechceme-li co nejdříve na žebrotu přijíti. Zde do služby jít nechtějí, tedy se musím odhodlat a lstí je někam zavést, odkud by cesty domů nenašly.“ Ženě se to ovšem zdálo býti divné, ale nouze je zlá; a tak v poctivost mužovu důvěřujíc, svolila, by dcery druhý den odvedl. Popelka, která u krbu spala, a jak se co hnulo, hned všeho si všimla, slyšela také tu rozmluvu rodičů. Sotva se rozbřesklo, vstala tiše a pospíšila k tetce na poradu.

„Já ti sice poradím, ale pod tou výminkou, abys své zlopověstné sestry s sebou zpátky nebrala.“ Nato dala Popelce klubko nití a řekla: „Zůstaň pozadu a uvaž konec někde u blízkého stromu, klubko dej do kapsy, a tak potáhneš nit za sebou a po ní zase cestu domů najdeš.“

Popelka děkovala dobré tetce a šla s klubkem domů.

Časně ráno, když otec vstal a holky vzbudil, řekl k nim: „Mám dnes tuze mnoho práce v lese, takže sám ani nestačím, proto musíte všecky tři se mnou.“

Nechutnalo to rozmarným dívkám, jen Popelka měla již snídani dávno přichystanou, když ony ještě ani ustrojeny nebyly. Když se najedly, šly s otcem. Popelka měla klubíčko v kapse a nitku pořád za sebou táhla. Otec vodil je křížem po lese, až přišel do houštiny, kde jim kázal posečkat, až si místo vyhlídne, kde by nejlépe bylo dříví klestit. Na nic nepomyslíce, čekaly holky, jak jim bylo veleno, jen Popelka věděla, kam to bije; a když otec po hodné chvíli

nepřicházel, řekla jim: „Mně se všecko zdá, že nás tady otec nechá, a protož půjdeme ho radši do lesa hledat."

„Ty moudrá vždy něco víš."

„Inu, nechcete-li, půjdu sama."

To holky také nechtěly, a tedy šly za ní. Popelka byla dobrého srdce, a nemohla to sestrám udělat, by je samotné v lese nechala. Po nitce, kterou zase do klubíčka svíjela, přišly šťastně, ač pozdě večer domů. Mrzutě jim otec otevřel, když na dvéře klepaly; vymlouval se ale, že v lese zabloudil, a když pozdě teprv z něho vyšel, že šel raději domů, mysle s jistotou, že ony za ním přijdou.

Ale v noci to slyšela Popelka dobře, jak k ženě pravil: „Věru nevím, jak ty děvčata z lesa cestu našly. Nu to nic nedělá, zejtra je zavedu ještě dále, by snadněji do zámku přišly, kam je chci do služby dát"

Ještě ani nesvítalo, a Popelka již byla u tetky; ale musila jí přislíbit, že nikterak sestry více zpátky nepřivede. Nato jí řekla, by si nabrala popele, kam jen může, a za sebou ho po cestě trousila, tak že cestu zpátky najde.

Ta poděkovala a šla domů. Zase vzbudil otec dcery, aby honem vstaly a se ustrojily, že půjdou s ním do lesa na šišky.

Když se nasnídaly, vzala si Popelka košíček, navrch dala do něho šátek a kousek chleba, dospod ale samý popel, jakož i do kapes. Jak šly, vždycky trochu utrousila, až na to místo, kam je otec zavedl a kde množství šišek leželo. Tu jim řekl otec: „Vy sbírejte zde a já půjdu tam v tu stranu; až budete mít plné loktuše, pak na mne zavolejte."

Když měly holky loktuše plné, křičely na otce, ale otec byl ten tam.

„Teď musíme jít samy domů, milé sestry," řekla Popelka, „otec snad zase zabloudil." Tenkráte uposlechly sestry bez odmluvy a šly s ní domů. Šťastně se tam po zpopelené cestě dostaly. Všecko již spalo, když k chaloupce přišly.

„Vy jste nám utekl, tatínku?" ptaly se holky.

„I vy bláhové, jakpak bych vám byl utekl? já jsem šel dále do lesa a zabral se tak do své práce, že jsem na vás docela zapomněl, a když jsem pak se chtěl pro vás vrátit, byly jste již pryč; co jsem měl dělati? Šel jsem tedy bližšími stezkami k domovu."

Kasala a Adlina tomu uvěřily, ale Popelka věděla, co v tom vězí. V noci zase řekl otec: „Zejtra se mi zajisté nevrátějí!"

Matka ho prosila, by od toho upustil a nikam více je nevodil, ale on dokonce jinak učiniti nechtěl. Ještě se ani nerozšeřilo, když Popelka zase u tetky byla a všecko jí povídala; ale tenkráte se na ni tetka opravdu rozhněvala, že sestry zase zpátky přivedla. A ze zlosti dala jí naschvál hrachu, co jen unést mohla, by ho za sebou trousila. Po slunce východu vzbudil otec dcery, řka, aby s ním šly na chvojí. Nasnídaly se a šly. Popelka zůstávala pozadu a pořád hrách za sebou trousila. Tatík je tenkráte ještě dále zavedl, a okázav jim, kde mají chvojí lámat, odešel jinam.

Slunce stálo již hodně vysoko, když hromadu chvojí nalámaného majíce, po otci se sháněly. Volaly, hledaly, ale vše darmo. Tu jim Popelka nabídla, že půjdou zase samy domů; koukala na cestě po hrachu, ale hrachu nikde nebylo. Viděla hejna divokých holubů, kteří na cestě seděli, a tudy si lehko pomyslila, ti že ten hrách sesbírali. Bylo zle; teď teprv sestrám pověděla, co otec zamýšlel. Co měly dělat? Udělaly si z chvoje a z mechu lože a o hladu si pod šíré nebe lehly. Ráno vstaly a nasbíraly si jahod k snídani a chodily pak jako bludné ovce po lese. Tu jim Popelka dala radu.

„Já vám povím, holky, co uděláme; já vylezu na strom, a kde uhlídáme nějaké stavení, v tu stranu půjdem." Nato vylezla jako veverka na borovici a dívala se na všecky strany, kde by nějaké obydlí lidské uhlídala. A opravdu viděla v dáli velký zámek. Pamatovala si dobře, v kterou stranu to bylo, pak slezla dolů, řekla to sestrám a všecky kráčely brzy cestou k zámku.

Byl již soumrak, když přišly na zelenou louku, kde zámek stál. Třikrát ho kolem dokola obešly, ale nebylo tam ani živé duše vidět. Osmělily se tedy a klepaly na vrata. Tu se jim zjevila baba, tak škaredá, že se jí náramně ulekly. Hlavu měla jako opálku, oči

vypoulené, vlasy ježaté a tělo tak tlusté, že by ji všecky tři nebyly mohly obsáhnout.

„Co tu hledáte?“ křikla na ně, až se jim srdce strachem zatřáslo.

„Ach, zlatá babičko,“ odpověděla Popelka, „my bychom vás prosily jen o něco málo k jídlu, máme ukrutný hlad.“

„Kliďte se tu chvíli odtud, nechcete-li, aby vás můj muž snědl.“

„Ach co si počneme, když vy nás pod střechu nepřijmete? Noc je na krku, nevíme kam jít, a naposled by nás ještě váš muž potkal a snědl; smilujte se nad námi a někam nás schovejte; my vám všecko uděláme.“

„Ach ano, ano!“ křičely jedním hlasem Kasala a Adlina.

„Já vám budu šít šaty, vyšívat střevíce a všelijaké šperky strojit.“

„Já vás budu hladit a česat, abyste byla hezčí.“

„A já,“ řekla Popelka, „budu vám vařit ty nejlepší jídla a všecko vám spořádám, abyste nemusela pranic dělat.“

Baba, slovy těmi uchlácholena, dala si říci a vedla je do zámku. Dala jim syrové maso a ovoce. Když se toho ovoce dosyta najedly, šly s babou do sklepa; stál tam velký prázdný sud, do toho je tedy všecky tři schovala a odešla nahoru. Tu klepal muž její na vrata. Plna strachu šla mu otevřít.

Lidojed, který do dveří vkročil, byl třikrát tak velký jako baba. Sotva se v sednici otočil, zvolal hřmotným hlasem, až se všecko třáslo, takže to do sklepa slyšet bylo: „Čichám tady člověčinu; ženo, koho tu máš?“

„I kohopak bych tu měla, mužíčku?“ Nato mu přinesla dobrou večeři, by ho upokojila.

Za chvíli se jí ale zase ptal: „Pověz, babo, koho tu máš?“

„I panáčku, žádného.“

Po chvíli, když se najedl, začal zase: „Musíš tady někoho míti; pověz.“

Vidouc žena, že by ho delším zapíráním rozzlobila, řekla mu všecko a dokončila: „Ale já bych myslila, abys je nechal na živě; až se tomu všemu od nich naučím, co umějí, pak, budeš-li chtít, můžeš je teprv zabít.“

Když si to lidojed rozložil, učinil jí to k vůli. Nato ho vedla baba do sklepa. Ubohé děvčata myslily, že je po nich veta, že již jde pro ně, aby je sežral. Sotva ho tedy zahlídly, padly na kolena a o živobytí prosily.

„Já vás nechám při živobytí, ale musíte všecko dělat tak, jak jste řekly, sice bude s vámi zle."

Rády to přislíbily. Časně ráno byla Popelka již na nohou a připravovala snídani; ale sestry jí musely pomáhat, protože lidojed s lidojedkou za třicet osob snědli. Jak vstali, byla snídaně už na stole. To se jim líbilo, obzvláštně paní lidojedce, když jí Kasala a Adlina hřívy učesaly a spletly a pěkně ji ustrojily. Starý připověděl, že jim všeho nanosí, co budou potřebovat, aby jen řekly. Prozatím ale jim ničeho nescházelo. Každá si hleděla své práce, a tak jim čas utíkal. Čím dále však, tím více je to tam omrzovalo; ale nebylo žádné pomoci, žádného vykoupení.

Usnesly se jednou vespolek, kdyby to nějak možná bylo, že by své pány zabily. Ale jak? To byla ta otázka, o které dnem i nocí přemýšlely. I k štěstí se jim nahodilo, že se lidojed od Popelky chtěl chléb učit péct. Té příležitosti chtěly použít, domnívajíce se, že to se starou snadněji půjde. Ten den zrána Popelka v peci podpálila, která, poněvadž se tuze mnoho bochníků peklo, také hodně velká byla. Lidojed usadil se u pece a pořád koukal, až oheň shoří, aby ho mohl pak rozhrabat a chléb vsadit. Horkem tím však celý umdlen lehl si na zem a usnul. To bylo, co si holky přály. Jakmile ho uslyšely chrápat, přinesly velké hráze, opřely je o něj, a vší silou najednou do ohně ho svalily. V okamžení byl z lidojeda škvarek. Jednoho měly tedy s krku; jak ale s druhou?

Když baba vstala, přihrnuly se k ní holky a povídaly, aby se dala honem strojit, že se muž její z lesa brzy vrátí a že by se tuze rozhněval, kdyby ji tak dlouho rozcuchanou spatřil. Baba si tedy usedla na stolici a holky ji začaly česat.

„Shejbněte, babičko, hlavu, abych vám mohla vlasy vzadu hezky uhladit," řekla Kasala.

Baba hlavu shýbla a Kasala jí hodila vlasy přes oči, vzala velkou sekeru, kterou jí Popelka podala, a jedním rázem hlavu jí uťala. Potom všecko vyčistily a tělo zakopaly. Jsouce teď plnomocnými paními zámku, prohledaly všecko, kde co leží, a našly mnoho drahých a skvostných věcí, které se jim všecky dobře hodily. Ale ubohé Popelce nastali krušní dnové. Jako dříve, když ještě doma byla, musela všecko dělat, uklízet, prát, vařit, co zatím slečny sestry pořád se jen fintily a titěrnými pracemi obíraly. Popelka byla tomu sice zvyklá a nebylo by jí to přicházelo odporné, kdyby ji byly sestry alespoň jen nesužovaly; tak ale nebylo jim nic vhod, co udělala, za každé dílo, za každou posluhu notně jí vyčinily. Ale co jim bylo platno všecko to fintění, když tam žádného nebylo, komu by se byly zalíbily? To jim také nejvíce mozky vrtalo. Umínily si tedy, že se jedenkráte podívají do toho města, kam lidojed pro potravu chodíval. Jednoho dne vskutku tak učinily a šly do města, které ani tak daleko nebylo, jak se domnívaly. Tam si nakoupily všelijakých šperků a jiných potřebných věcí, pak si zjednaly koně a vůz, najaly sloužící, aby budoucně jen tak po sprostu do města chodit nemusely. Popelce přibylo práce; v domě bylo sice teď více lidí, proto jí ale přece nikdo nepomohl, poněvadž všickni jen se slečnama co dělat měli. Když tyto po druhé do města jely, slyšely, že bude tamější princ velikou hostinu dávat, ku které prý každý přístup míti bude. To bylo něco pro ty ješitné sestry. Hned si nakoupily šatů,aby se mohly co nejskvostněji přistrojit. Tu bylo radění a povídání, když domů přijely, jako by na nich celý svět stál. Popelka ani nevěděla pro samé běhání, kde jí hlava stojí. Ráda by se byla také jednou do takových šatů přistrojila a někam podívala, ale bála se vždy sestrám o tom se zmíniti. Než když viděla takové připravování a pořád jen o krásném princovi povídati slyšela, osmělila se a poprosila sestry, aby ji s sebou vzaly.

„Tebe?“ osopily se na ni obě; „nu, to bychom si krásné cti dobyly.“

„Dejte mně jen některé z vašich obnošených šatů a uvidíte, když se čistě ustrojím, že budu lépe vypadat.“

„Co si ta Popelice o sobě myslí! Snad ne docela, že bude hezčí než my? Z toho nebude nic. Zůstaň ty jen doma a hlídej hospodářství, za to ti pak povíme, co se ve městě dálo."

Popelka mlčky odešla, ale oči se jí slzami zalily pro tu nelaskavost hrdých sester. Na den k slavnosti určený vstaly sestry časně ráno. Tu bylo křiku a poroučení; všickni, kde kdo byl, měli práce plné ruce, až odjely. Když si Popelka trochu oddechla, vzala koště a šla do sednice, aby zametla a uklidila. Tu jak se shýbá a dívá, aby nikde ani prášku nezůstalo, spatří v jednom koutě něco blýskavého. I zvedne to a vidí, že je to zlatý klíček. Od čeho je asi ten klíček, pomyslí sobě a jde honem hledat, kam by patřil. Ale nebylo žádné skříně, žádných dveří, žádné truhly, ku které by se byl klíček hodil. Když nahoře všecko prohlídla, vzala světlo a šla do sklepa. Tu viděla v koutě dvířka, u kterých byl malý zámek přivěšen. K tomu patřil zlatý klíček. Otevřela a nic se nebála, nýbrž s chutí vešla do tmavé chodby, kterou před sebou viděla. Několik kroků dále byly zase dvéře, které se tím samým klíčkem otevříti daly. Ale jak se ulekla, když vejdouc do síně, viděla světlo tisícerým bleskem o stěny se odrážeti! Tu byly na podlaze hromady stříbra a uprostřed stál z ryzího stříbra uměle dělaný stůl a na něm stříbrná truhlička. Z první síně bylo otevřeným obloukem viděti do druhé. Ta byla ze zlata a uprostřed byl zlatý stůl a na něm zlatá truhlička. •Z té šlo se do třetí. Obě prvnější nebyly však nic proti této; tu byly stěny samým drahým kamením posázeny, tak jako když je nebe nejhustěji hvězdami poseto; vprostřed stál železný stůl, na něm železná truhlička. Když si Popelka síně ještě jednou prošla a dosti se nakoukala, šla a otevřela nejdříve železnou truhličku. Jak víko pozdvihla, viděla zlatými slovy na něm psáno: „Kdo sem ponejprv vkročí a železnou truhličku otevře, tomu patří, co ve všech třech nalezne, jakož i všecko, co zde stojí. V čele této síně je největší kámen, kdo na ten zatlačí, tomu se zeď otevře. Tam se pase bílý koník, kdo naň vsedne, musí říci: ‚Mha za mnou, mha přede mnou,' a koník ho donese, kam se mu zlíbí. Ale všecko to bohatství jen

třikráte a jenom dobrému k štěstí pomůže, špatnému však k neštěstí.“

Když to Popelka přečtla, koukla, co je více ve skříni, a tu vytáhla bílé šaty, kolem a kolem zlatem vyšívané a drahými kameny ozdobené. Všecko, co k nádhernému ústroji patřilo, leželo pod šatami; konečně vytáhla také roztomilé zlaté pantoflíčky. Popelka nebyla sice marná, ale ten skvostný oblek ji přece tak mocně lákal, že se konečně do něho ustrojit musela. Běžela tedy rychle zpátky, a svlékši zapopelené šaty, čistě se umyla a pospíšila zase do sklepa. Tam vzala šaty ze skříně a do nich se oblékla. Od hlavy až k noze s malinkým pantoflíčkem, vše jí tak dobře padlo, jako by to ulil. „A teď,“ řekla se zalíbením se prohlížejíc, „sednu na koníka a podívám se také na tu slavnost a na toho krásného prince. Že mne sestry nepoznají, tím jsem jista; neboť by se snáze smrti nadály, nežli že v takovém šatě ušpiněná Popelka vězí.“ Šla tedy, zatlačila na kámen, jenž byl největší a v průčelí se třpytil, a vyšla na zelenou louku. Opravdu se tam pásl koník jako sníh bílý. Vzala ho za uzdu a směle se na něj vyšvihnouc, řekla: „Dones mě, koníčku, do města; mha za mnou, mha přede mnou!“ A jako vítr letěl s ní poslušný koník k městu. Za chvíli byli v knížecím zámku. Popelka slezla, přivázala bělouše ke sloupu a šla nahoru clo hodovní síně. Všickni hleděli s úžasem na krásnou pannu. Princ, kterýžto právě s Kasalou a Adlinou se bavil, rychle je zanechav, zvědavě k neznámé panně přistoupil. „Kdo jsi, krásná panno,“ tázal se jí, „jež přicházíš, abys hostinu svou přítomností okrášlila?“

„Jestli vám to milé, abych se zde chvilku pozdržela, nechtějte moje jméno věděti.“

Na ta slova se jí princ více neptal, ale ke stolu ji vedl. Bála se sice trochu, aby ji sestry nepoznaly, ale tyto, ač s ní oka nespustily, přece na Popelku ani nepomyslily. Po tabuli se tancovalo; ale princ neměl již pro nic jiného ani oči ani mysl, než pro krásnou cizinku. On se neobdivoval krásnému šatu, skvělým diamantům, on viděl jen její krásu, naslouchal jen milým zvukům, které jí tak líbě se rtů splývaly. Popelka se ale opravdu sama sobě divila, kde se to v ní

vzalo. Co se jí princ ptal, a toho bylo hezky mnoho, na všecko mu tak rozumně, tak vtipně a povážně odpovídala, jako by na vysokých školách cvičena byla. Co na sebe královský šat oblékla, byla celá jiná.

Už se hodně připozdívalo, když si teprv vzpomněla, že musí domů. Nemohla se však prince nijak zbaviti a musela s ním jíti dolů, tam se mu ale vysmekla z ruky, a rychle na koníka se vyhoupnouc, byla ta tam. Darmo uháněl princ na svém nejrychlejším koni za ní, chtěje ji dohonit, – Popelku nebylo více viděti. Když přijela domů, svlékla se sebe šaty a dala je zase do truhličky, pak vzala na sebe zapopelenou sukni a pospíšila nahoru, aby bylo všecko přichystáno, až sestry přijedou. Nešlo jí to však tenkráte dohromady, takže měla ještě mnoho co dělat, když se obě sestry vrátily. Tyto ale si tenkráte takových maličkostí ani nevšimly, protože samy s sebou dost co dělat měly.

„Tak mně přece povídejte, jak jste se tam měly a zdali se vám to líbilo?“

„Dobře jsme se měly, to si můžeš pomyslit; a líbilo se nám to tak, že tam zejtra zase půjdeme.“

„Ach, to mne přece vezmete s sebou.“

„Na to si ani nepomejšlej; ty se nehodíš do takové společnosti, kam vznešené princezny chodí.“

„Copak tam bylo za princeznu? Vždyť mně to aspoň můžete povědít.“

„Ba, to se ani povědít nedá; takovou krásu jsme nikdy ještě neviděly. A jaké měla šaty! Však to jenom jí děkovati musíme, že bude zejtra zase taková hostina. Princ se do ní zamiloval, a ona mu ujela; teď neví, jak by se s ní shledal, a myslí, že zejtra jistě zase k hostině přijde.“

Popelce ty slova celou noc hlavu mátly. Ráno, sotva byly sestry z domu, běžela do sklepa, by se do druhé truhličky podívala. Tam ležely šaty růžové barvy, stříbrem těžce vyšité, jakož i všecko ostatní k slušnému ustrojení potřebné; jediné pantoflíčky musela z prvnější truhličky vzíti. Líbila se sama sobě, když v lesklé stříbrné stěně na

sebe pohlížela. Pak šla k svému koníkovi, který ji vbrzce do města donesl.

Princ seděl u stolu jako na trní; kdykoliv se dvéře otevřely, myslil, že to očekávaná neznámá. Konečně se dvéře rozlítly, hedvábný šat v nich zašustil a blažený pohled princův dosvědčil, kdo přichází.

„Ach jak jste mě včera tak kvapným odjezdem zarmoutila!“ řekl princ, když s ní byl samoten.

„Nemohu jinak,“ odpověděla Popelka, „a chcete-li,abych vás ještě jedenkráte navštívila, nesmíte mě zde zdržovat.“

„Vy nevíte, jak těžká je to pro mne úloha; ale podrobím se vůli vaší s tou výminkou, že zejtra zase přijdete.“

„Zajisté dané slovo vyplním.“

A tedy, když byl čas, aby se zpátky vrátila, princ ji déle nezdržoval, koje se nadějí, že ji zejtra zase uhlídá. Když přijela domů, rychle se svlékla a k své práci odešla; sotva s ní byla hotova, přišly obě sestry.

„Jakpak jste se dnes měly?“ ptala se jich Popelka. „Byla tam zase ta princezna?“

„Ovšem že byla, a krásněji než včera ustrojena; zejtra bude zase hostina, a tu tak lehce nevyklouzne. Můj bože, co ten princ jen na ní vidí? Ovšem že je hezká, ale vždyť je také ještě jiných hezkých děvčat na světě dosti, a nemusel se právě do ní tak zbláznit.“

„Kdyby jí nebylo, kdo ví, jestli byste se nebyly kněžnami staly?“ řekla na to Popelka.

„A co ty se do takových řečí pleteš? Hleď si své práce a nestarej se o nás,“ odbyla Adlina sestru Popelku. Ta tiše odešla a pomyslila si v srdci: Vy bloudi, já bych přece své štěstí za vaše nesměnila!

Třetí den ráno odjely sestry skvostně nastrojeny, a Popelka, sotvaže trochu uklidila, pospíchala opět do sklepa. Tenkráte otevřela stříbrnou truhličku. Tam byly modré šaty, stříbrem a perlami vyšité. Když se oblékla, třpytily se jí diamanty na krku a na hlavě. Tak přistrojena jela po třetí na koníku do zámku. Princ dal rozkaz, až vrátný uhlídá princeznu (za niž ji všickni drželi), aby mu

to přišel oznámit. Neseděl dlouho u stolu, když vrátný přiběhna jemu oznamoval, že vidí zdaleka někoho na bělouši přijíždět. Princ letěl dolů, ale Popelka mu již přišla vstříc. Byl spokojen a vesel, neb se s jistotou domníval, že mu tenkráte neujde. Každý byl dychtiv dověděti se, jak to as dopadne. Princ ji neustále prosil, by neodjížděla, aby mu pověděla, kdo je, a jeho manželkou se stala.

Ale na všecky vroucí prosby dostal za odpověď: „Nežádejte toho ode mne, neboť je možná, že by vám to ani nebylo milé. Upokojte se tím, že jsem zde vám k vůli."

„Ale jak dlouho chcete pobýt? A kde vás mám potom hledat?"

„O to ať se osud postará."

Tak nebohého prince odbývala. Konečně přišel čas, by opět domů odjela. Jakmile kníže pozoroval, že se chystá k odjezdu, dal jednomu sloužícímu tajné znamení, a ten odběhl. Za chvíli doprovázel Popelku dolů a pořád ji ještě prosil a zdržoval. Ona ale rychle od něho odešla a k svému bělouši pospíšila. Tu ale najednou cítila, že jí nohy na zemi váznou. I koukla se co to, a viděla, že je zem kolem dokola jakousi pryskyřicí namazána. Ještě si pořád z toho pomáhala; když ale najednou prince za sebou zahlídla, trhla sebou a čerstvě na koně vyskočila; tento hbitě všecko přeskočil, a již ho žádný neviděl. V kolomazi zůstal však v zástavě zlatý pantoflíček. Kníže želel, že se mu jeho lest nepoštěstila; těšilo ho to ale přece, že aspoň něco má, podle čeho by neznámou milenku nalézti mohl.

Neméně bolelo též srdéčko Popelku. Ještě jí, co se pamatovala, nikdo tak libých a milostných jmen nedal, nikdo s ní tak vlídně a tak laskavě nezacházel, slovem nikdo ji ještě tak nemiloval, jako právě onen krásný princ. Což divu, když si ode všech opovržená Popelka přála, aby s ním do smrti živa býti mohla. Smutně se s koníčkem rozloučila; smutně skvostný šat do truhličky kladla. „Ach, jak mne Bůh za mou marnost potrestal," pravila, když jediný pantoflíček ukládala. „Teď jsem ztratila srdce a pantoflíček; mohla bych ovšem býti šťastna, ale mohu-li pak tomu všemu věřit? Zdalipak to není nějaké kouzlo? A naposled budu ještě za svou všetečnost a ztrátu pantoflíčku potrestána!"

Tak naříkajíc šla zase nahoru po své práci. Sestry přijely domů, ale ona se jich tenkráte o nic neptala. Než těmto jely huby beze všech otázek.

„To mu přejeme," řekla Kasala, když jim Popelka lože chystala. „Proč se zbláznil do takové čarodějnice a nezůstal raději při nás! Teď může líbat pantoflíček."

„Což víš," odpověděla Adlina, „jestli se zejtra nepřihlásí?"

„To by tam byla již dnes zůstala."

„Kdopak se bude o to příti; pojedeme tam, a hodí-li se nám na nohu, stanem se jedna neb druhá kněžnou."

„Copak je to s tím pantoflíčkem?" ptala se Popelka. „Ty chceš také všecko vědět; nu ale povědít ti to mohu. Včera tedy přišla ta princezna opět ke dvoru; kníže si celý den žádného ani nevšimnul a jenom pořád s ní se obíral. Když měla odjeti, dal to místo, kde kůň její stál, kolomazí potřít, aby tam uvázla. Ale ona nebyla tak hloupá a šikovně vyklouzla, jenže tam pantoflíček nechala. Kníže dal hned ohlásit, že se zejtra z celého okolí všecky panny a paní v jeho zámku sejíti mají, a která z nich pantoflíček obuje, ta, bude-li svobodna, že se jeho manželkou stane. On myslí, že je neznámá z jeho země a že žádná nemůže míti tak malou nožku jako ona. Možná ale, že se v tom omejlí a sám sebe zklamá."

„Vždyť vy samy také máte malé nožky, možná dost, že pantoflíček obujete," řekla na to Popelka.

„Uhlídáme, až jak zejtra bude."

Ráno, dříve než odjely, stáhla si každá nohy, až jí slze bolestí po tváři tekly, jen aby do pantoflíčku vlézti mohla.

Ubohá Popelka nevěděla, co má dělat: má-li za nima jíti, anebo zůstat doma. Láska však zvítězila nad strachem. Šla do sklepa, oblékla na se modré šaty a pantoflíček zaobalila do šátku. Pak hodila navrch své všední šaty, a tak se s Pánembohem na cestu vydala. Šťastně přišla za půl dne do města. Šla rovnou cestou do zámku. Tam se však sotva protlačit mohla, nebol se bylo sešlo ženských veliké množství. Na každé tváři bylo čísti buď naději a důvěru, buď žalost nebo zlost zklamaného srdce. Ta se těšila, jestli pantoflíček

obuje, ona se zase mrzela, že jí byl malý. Když vešla až do sálu, viděla v jednom výklenku také své sestry sedět. Vypadaly jako kyselé jablka, z čehož soudila, že se do pantoflíčku nedostaly. Ta malinká, hezounká příčina všeobecného pobouření ženského pohlaví ležela na skvostném koberci uprostřed síně. Princ seděl na trůně a hleděl smutně na to hemžení; nedíval se na nohy, nýbrž jen na tváře, ale nenašel potud, co hledal. Jedna z nejposlednějších byla Popelka.

„Adlinko, jen se, prosím tě, podívej, není to tamhle ta naše Popelice?"

„Ba máš pravdu, že je."

„Co tady dělá? Pojď, půjdeme pro ni. Ta ať se těší! Nechá všecko doma a jde sem na podívanou."

Chtěly ještě více říci a výhrůžky hned vyplnit; ale slova jim zůstala v ústech, když viděly, že i Popelka se ke koberci blíží a pantoflíček obouvá.

„To je snad ona!" křičely všecky jedním hlasem, když viděly, že Popelka do pantoflíčku vklouzla jako nic.

Princ, který zamyšlen posledního výjevu ani si nevšimnul, na to vykřiknutí jako střela s trůnu sletěl a k Popelce přistoupil, aby se přesvědčil, že je jí pantoflíček právě dost. Tu shodila se sebe svůj všední šat a ukázala i druhý pantoflíček.

„Tys to, moje kráso?" divil se princ. „Ach netrap mě déle," prosil před ní kleče. „Vyslyš prosby mé, buď mou manželkou."

„Nuže chci tobě po vůli býti," řekla Popelka, „jestli sprosté děvče za svou manželku přijmouti se neostýcháš."

„Ať jsi kdokoliv, ty budeš mou chotí."

Nato ji posadil vedle sebe na trůn a za kněžnu ji prohlásil. Sestry div zlostí nepukly. Ona ale nebyla tak zlá a nestyděla se za ně, jako ony za ni. Řekla tedy všecko svému ženichovi a šla jim naproti. Když viděly, že jim ta zlost nic není platna, stavěly se jí do očí jako andělé, by se jim také trochu slávy dostalo. Blažený kníže vystrojil skvostnou svatbu, na níž se nevěsta co nejjasnější hvězda třpytila. Když byli mladí manželé sami, svěřila Popelka svému choti

tajemství velkého bohatství a prosila ho, by tam s ní dojel. Uposlechna princ podivil se kráse a nádhernosti těch podzemních síní. Nato si vzali, co jen oba nabrat mohli, takže naložili na vůz desetkrát tolik, co celá zem stála. To udělali třikráte.

Kasala a Adlina, které teď neustále okolo kněžny byly, nevěděly posud, jak k tomu sestra přišla. Přičiňovaly se tedy všemožně, aby se toho dopátraly. Kněžna, učiněná to dobrota, myslíc, že ta jejich upřímnost je opravdivá, také jim to jednou svěřila. Od té chvíle neměly v městě žádného stání a záhy do svého zámku se odebraly. Bylo jim jen o to, by se též do tajného pokladu podívaly. Když tedy domů přijely, byla první jejich práce dvířka ve sklepě hledati; a poštěstilo se jim, že je našly. Že však klíček neměly, musely dveře mocí otevřít. Jak tu tolik bohatství viděly, zůstaly jako omámeny a začaly do zástěr, do kapes, a kam jen která mohla, stříbro, zlato a drahé kameny bráti. Když měly dost, šly nahoru, by to vysypaly. Zdálo se jim toho však ještě málo, šly tedy ještě jednou; to jim ale přišlo draze. Jak přistoupily ke dveřím, vyskočily na ně dvě veliké černé kočky, pověsily se jim na krk, a kde je popadly, tam je ostrými drápy škrábaly, až obě bez sebe na zem upadly. Když opět smyslů nabyly, vylezly s nesmírnou bolestí ze sklepa nahoru. Jaké ale bylo jejich leknutí, když se na sebe podívaly a viděly, že mají hladké tváře navždy zohyzděné a rozdrápané! Tu si vzpomněly, že nechaly ty klenoty v pokoji ležet, a honem tam pospíšily. Ale místo zlata, stříbra a drahých kamenů nebylo tam nic jiného než hromádka oblátkových kamenů. To byly rány! Krása pryč, bohatství pryč! Vlasy z hlavy si škubaly, kdykoliv na to pomyslily, až konečně z toho do těžké nemoci upadly, z které jen přičiněním mladé kněžny vyvázly.

Když byly zdrávy, jely všecky tři do města pro své rodiče. Ubohé byli již stařičké a musili se žebrotou živit. Což divu, že se radostí skoro zbláznili, když taková vznešená paní pro ně přijela, v níž svou dceru poznali. Vzala si je s sebou. Jednou šla zase Popelka se svým manželem do sklepa se podívat, ale nemohla nikde dvířka najíti; všecko bylo navždy zmizelo. Tu se tomu podivila, ba ani si to

vysvětlit nemohla, až se jí jedenkráte sestry přiznaly, co udělaly a jak je duchové za jich lakomost potrestali. Popelka však věděla lépe, za jakou vinu trestu došly. Nebylo toho ale mladým manželům tuze líto, an měli bohatství dost a dost. Žili spokojeně a šťastně, poddaným činili dobře, a nebesa jim za to požehnávaly.

O TŘECH BRATŘÍCH

Byl jeden král, ten měl tři syny. Ačkoliv bohatstvím oplýval a všeho měl hojnost, přece nebyl spokojen a nic ho na světě netěšilo, protože již kolik let churavěl. Mnoho lékařů se o to pokusilo, by mu zdraví navráceno bylo, ale žádnému se to nepoštěstilo. Tu přišel také jednou jeden starý a pro svou moudrost daleko rozhlášený muž, který mu dal tuto radu: aby našel člověka, který by se na cestu vydal a vyhledal zámek, v němž je pták, jemužto z huby při zpěvu krev kape. Té krve jestli tři kapky vypije, že tu chvíli zdráv bude.

Když synové ku králi přišli, oznámil jim slova starcova a spolu nařídil, by se o takového člověka postarali. „I proč bychom to cizímu na starost dali, co každý z nás rád udělá? My sami tobě toho ptáka přineseme; dej nám peníze a my se co nejdříve na cestu vydáme; nejmladší ať zůstane u tebe.“ Král syny své ovšem nerad od sebe pustil, protože nevěděl, co se s nimi státi může; ale když nechtěli jinak, tedy svolil. Za několik dní odjeli. Trvalo to dlouhý čas, a o princech nebylo ani sluchu. Často král s nejmladším princem o nich mluvil, kde asi jsou a jestli se kdy vrátí, –tento jej ale vždy těšíval, ač sám tuze pochyboval, že by bratří ptáka přinesli. Konečně však viděl, že se otec trápí, a tak se odhodlal, že raději sám do světa pro ně půjde. Řekl to králi; ten ale nechtěl o tom ani slyšet; neboť miloval jej nejvíce ze všech a raději by byl ty dva, nežli jeho ztratil. Princ upustil tedy od svého předsevzetí; když ale čím dále tím hůře s otcem bylo, a bratří ještě nepřicházeli, nedal se déle držet a prosil tak dlouho, až na otci svolení vymámil.

Požehnání otcovské v srdci a něco peněz v kapse, vydal se dle vlastní žádosti samojediný na cestu. Dlouho a dlouho chodil, aniž posud věděl, kam se obrátit má; tu přišel na zelenou louku, která lesem jako obroubena byla. Ohlížel se, kde by jaká stezka byla, a na žádné straně nebylo ani stopy. Právě si chtěl odpočinout, tu spatří uprostřed louky mrtvé tělo. I můj bože, myslí si, toho chudáka vrány roznesou; když ho žádný nezakopá, zakopám já ho. Jak řekl, tak udělal. Když byl s prací hotov, lehl si na nový hrob a usnul. Tu se mu zdálo, že u něho stojí velký stařičký muž v dlouhém šatu a prstem na laňku ukazuje praví: „Na poděkování, že jsi mé tělo do země zakopal, dovede tě tato laňka k cíli tvé cesty. Kdyby mně to byli tvoji bratří udělali, byl bych jim cestu ukázal, oni mě ale nechali ležet a proto ptáka nenašli."

Nato stareček zmizel, ale laňka tu zůstala. Princ si mnul oči, neboť myslil, že pořád ještě sní; laňka se ani nehýbala, očkama tak přívětivě na něho hleděla, až se osmělil a k ní přistoupil. Tu začala před ním poskakovat, jako by říci chtěla, aby šel za ní, což on, vzpomenuv si na svůj sen, také učinil. Když přišli do lesa, věděla laňka tak dobře všecky cestičky, že princ ani větve rozdělávati nemusil, aby pohodlně jíti mohl. Tu se však začínalo stmívati, a oni šli pořád ještě lesem. Pomyslil u sebe princ: Jakpak to asi v noci bude, já ji nebudu před sebou vidět a někam zabloudím? Ale sotvaže si to pomyslil, tu viděl světýlko před sebou se míhati. Nevěděl co to s laňkou to stálo, s laňkou zase šlo; přihlédl blíže, a tu uzřel, že špičky růžků jejích svítí. Všechen strach jeho minul a s důvěrou kráčel, kam ho ta živá světýlka vedla, a zajistě se s dobrou potázal; neboť přijda do jeskyně na nocleh, našel tam správnou mechovou postel, pak mléka a ovoce do sytosti.

Ráno to šlo zase dále a tak několik dní po sobě, a vždy se laňka o všecko postarala. Jednoho dne přišli k jedné hoře, na níž stál vysoký hrad; tu mu náhle laňka zmizela. Princ se ohlížel, ale nikde jí nebylo; myslil, že snad přijde, ale ona více nepřišla. Byl tedy jist, že cíl své cesty našel, a chutě se do hradu pustil. Žádný ale na jeho volání

nepřicházel, aby ho do zámku pustil; a chtěl-li tam vejíti, musil se o to pokusit, jak by sám si vrata otevřel.

Nedalo mu to ale pražádné práce; jak na ně sáhl, samy se otevřely. Vejda dovnitř neviděl ani v rozsáhlém dvoře, ani na chodbách, ani v pokojích živé dušičky. Šel tedy pořád dál a dále. V otcovském zámku to nebylo také jen ledabylo, ale taková skvostnost tam přece nepanovala. Jako v zrcadle viděl se ve stříbrných a zlatých stěnách, které drahými kameny vykládány byly, měkkých odpočivadel, skvostného nářadí, všelijakých drobností a drahých pletek stálo po pokojích v různém pořádku. Když přišel až do nejposlednějšího pokoje, spatřil u okna ve zlaté kleci hledaného ptáka. Ten kdykoli zpíval, vypustil vždycky z úst krůpěj krve jako rubínek. Již ho chtěl brát dolů, tu mu napadlo, aby se po pokoji ohlídl. Úžasem ruka Inu sklesla. Na červené aksamitové pohovce leží paní krásná co bohyně; zdá se, že tvrdě spí. Jednu ruku má ležet vedle sebe, druhou pod hlavou; dlouhé havraní kadeře splývají přes bělostné rámě až ke zlatému třepení, jímž odpočivadlo kolem je obroubeno. Bílé roucho krylo zlehka lahodné tělo, pod nímž jen nožka do měkkých polštářů vtlačená vykukovala. Princ nevěděl, má-li ji vzbudit čili ne. – Ani žilka se v ní nehýbala, a přece nebyla mrtva. „Kdyby jen jedenkráte oči otevřela, jen jediné slovo promluvila!“ přál si zamilovaný princ, který již plné tři dni u ní seděl a procitnutí očekával. Ale toho se nedočkal. Konečně mu bylo u ní ouzko, a vzpomenuv si na otce, umínil sobě, že tu chvíli odejde.

Když ptáka s klecí sundal, přišlo mu na mysl, aby si od ní něco na památku vzal. I ohlíží se, co by tu bylo, a spatří na stolku u odpočívadla meč, lahvici s vínem a chléb. Na prvním bylo psáno: „Tento meč má takovou vlastnost, že kdo ním třikráte v povětří máchne a řekne: Všem hlavy dolů!, v tom okamžení všem hlavy slítnou.“ Na víně stálo: „Kdo se toho vína napije, ať má nemoc jakoukoli, hned se uzdraví, ani pak vína kdy ubude.“ Na chlebě zase: „Byť by na sta lidí od něho jedlo, nikdy nebude menší.“

„Toť jsou výborné věci,“ pomyslil si princ. „Ta jich zde beztoho nepotřebuje, a mně budou k dobrému prospěchu. Aby však věděla,

kdo u ní byl, napíšu jí moje jméno.“ I napsal naspod stolku, kde ty věci stály, své jméno, odkud je a kdy v zámku byl. Potom políbil spící paní, vzal ptáka, meč, víno a chléb a odebíral se z hradu. V nejbližším místě si koupil koně a jel s dary dále.

Dlouho a dlouho jel, až přijel do jednoho města, kde byl velký zmatek a sběh všeho lidu. I ptá se princ po příčině a slyší, že táhne nepřítel s četným vojskem proti městu, král že nemůže nakvap tolik lidu sebrati, aby se proti němu postavil, a tudy že povstal ten běh a hluk. I vzpomněl si princ na svůj meč a hned se u krále dal ohlásit. Král ho s radostí přijal, ale nechtěl jaksi věřit, že by mu princ samojediný pomoci mohl. I sebral tedy přece, kde koho mohl, a táhl proti nepříteli. Když byli blízko něho, vytáhl princ svůj divotvorný meč, máchnul ním třikráte v povětří a zvolal: „Všem nepřátelům hlavy dolů!“ a hle, v okamžení se všecky nepřátelské hlavy po zemi kotálely. S úžasem a podivením hleděl každý na prince a král ho s velkou úctou a vděčností do zámku vedl, kde se jemu ke cti skvostné hody slavily. Několik dní tam ještě pobyl, pak ale bohatě od krále obdarován a vším potřebným zaopatřen, jel opět dále.

Meč ale nechal králi na památku. Zase jel několik dní, až přijel do jednoho města, kde byly brány zavřeny. I neviděl ani člověka a dlouho křičel a klepal, než ho strážníci uslyšeli. S podivením ptal se jich, co to znamená, a ti mu řekli, že panuje v městě ukrutná nemoc, kterou každý, kdo tam přijde, nevyhnutelně dostane; že to již trvá dlouhý čas, aniž jaká naděje k osvobození svitá. Všickni obyvatelé města, král s celou rodinou že jsou nemocni, a proto že tam raději žádného nepouštějí.

„Jen mne tam pusťte, já vám všem pomohu,“ řekl princ s důvěrou a strážníci s radostí učinili, jak žádal.

Jel zrovna ku králi a dal se ohlásit. Všickni vypadali tak bídně, že sotva nohy vlekli. Když před krále přišel, řekl, že má proti zlé nemoci dobrý prostředek a že mu zajisté pomůže. Král jej hned vlídně vítal a mnoho mu přislíbil, jestli ho vskutku uzdraví. Tu se mu dal princ vína napíti, a sotva je král okusil, byl zdráv. I přišla také královna se svými dětmi, aby též uzdravena byla. A konečně

když to dal král ohlásit, přicházeli lidé houfem do zámku a každý zdráv odešel. Byli by ho penězi zasypali, kdyby nebyl řekl, že je sám princ královský a že ničeho nepotřebuje. Když ale odejel, musil přece množství klenotů od krále na památku přijmouti, začež mu tam na poděkovanou divotvorné víno nechal.

Měl tedy, už jen ptáka a chléb. Tu přijel zase do jednoho města, a když se ptal v hospodě po jídle, neměli ničeho, kromě trochu ovoce a ryb, a vedli nářek, že tam lidé hladem mrou. U té příležitosti odbyl tedy zase u krále svůj chléb, jímž tento hladové město brzy podělil, a přece ho neubylo. Zase byl štědře obdarován; když ale odjížděl, nechal tam chléb pro potřebu a byl rád, že nic více nemá nežli ptáka. Domnívalť se, že snad už nebude tak daleko od domova.

Tu přijel jednoho dne k městečku a viděl před sebou vystavené lešení. „I kohopak tu asi budou odpravovat?“ pomyslil si kníže a schválně zajel do městečka, aby se poptal. Na otázku jeho pravili mu, že tam již asi před rokem přijeli dva princové, kteří mnoho peněz měli, ale všecky je tam prohráli a ještě od lidí se vypůjčili; konečně když hodně křiku a různit nadělali, že chtěli v noci prchnout, byvše ale chyceni, že mají teď pro výstrahu utraceni býti.

Princ se ulekl, nebo s jistotou skoro domníval se, že jsou to jeho bratří. Prosil tedy městské pány, aby ho k odsouzeným dovedli, a tu opravdu seznal, že se nemýlil. Bratří jej ale nepoznali. Ptal se pánů, jestli by možná bylo penězi to spraviti, že jim dá, co budou chtíti. Pánům na tom nic nezáleželo, ba ještě milejší jim to bylo, když peníze dostali; tedy požádali znamenitou sumu, kterouž princ vyplatil, a pak s propuštěnými bratry odejel. Ale jakmile tito věděli, kdo je vyplatil a jak šťastně se bratr z cesty navrací, počalo je to mrzet a myslili pořád na to, jak by překazili, aby se s nimi domů nevrátil. Již se k otcovskému městu přibližovali, a ještě se jim žádná příležitost nenaskytla, aby ho se světa shladit mohli. Tu přišli do lesa, o kterémž dobře věděli, že je tam hluboká vlčí jáma. Lstivě ubohého bratra k ní přilákali, a než se nadál, ptáka mu z ruky vytrhli a jeho do jámy hodili. Nato jeli domů a otci řekli, že oni ptáka našli. Král se nemálo ulekl, když se ničeho o svém

zamilovaném synu nedověděl. Sám toužebně očekávaný pták nemohl jej potěšit, neboť celý den ani zobáček neotevřel, neřku-li aby byl zpíval; nebylo to tedy všecko nic platno.

Zatím princ ve vlčí jámě hladem a zimou celý na smrt umdlený div si nezoufal. Jak něco zašustlo, křičel co hrdla měl, ale nic platno; třetí den teprv šel sedlák kolem a zpíval si veselou notu. Jak to princ uslyšel, volal na něj, a k štěstí sedlák křik zaslechl. Přikročil k jámě, a když viděl, že je to člověk, byl hned povolen a starostliv, jak by mu tam odtud pomohl. Snesl hole a provazy, a když je navázal, spustil je dolů, a princ se po nich nahoru vyšoupal.

„I ty milý božíčku, jakpak jste se tam dostal?“

„Neptej se, příteli, a raději mě doved někam, kde bych se ohřál a najedl, jsem již celé tři dny v té díře.“

S ochotností ho sedlák do svého příbytku odvedl, který byl nedaleko od té jámy, a tam ho vším zaopatřil. Teprv když se nasytil a vyspal, pověděl sedlákovi o svém neštěstí.

„Toť jsou bohaprázdní lotři, ti vaši bratří,“ řekl dobrý sedlák, když všecko vyslechl; „a jak se váš ubohý otec bude rmoutit, kde jste asi zůstal! Nejlépe uděláte, jak se jen trochu zotavíte, když půjdete do města.“

To také učinil, a sedlák šel s ním. Jakou tu měl otec radost, když svého miláčka spatřil! Vypravoval mu hned, že mu syni ptáka sice přinesli, ale že nechce zpívat; princ neřekl ani slova, co se s ním stalo a co mu bratři udělali, také tomu sedláku zapověděl, aby o ničem ani zmínky nečinil. Nato žádal, by mu ptáka ukázali, a když mu klec přinesli, zavolal na ptáčka, který jak známý hlas uslyšel, radostně poletoval a zpíval, čemuž se všickni podivili, vidouce, že ptáčkovi živá krev z ústek kape. Princ chytil krvavé kapky do zlaté nádoby a donesl je otci. Ten sotva jich několik užil, byl hned mnohem zdravější, a konečně docela zdráv. Tu žehnali lidé dobrého syna, ale druhým dvěma nikdo nic dobrého nepřál. Oni sami měli dost strachu, že se na nich bratr pomstí, ale toho on neudělal; ani slovem se jim o ničem nezmínil, ačkoli měl právo jakkoli je potrestat. Ale co přišel domů, byl vždy smuten, nejraději sedával ve svém pokoji a

bavil se s ptáčkem, anebo chodil na lov. Nicméně nemohl na svou krásnou princeznu zapomenout; často si přával otec, aby se oženil, on ale nechtěl, a konečně si umínil, že se nikdy nezasnoubí.

Krásná princezna, když kníže ptáka odnesl, probudila se; neboť s tím ptáčkem byla kletba od ní vzata, ale nevěděla nic o tom, co se s ní stalo, ani kdo u ní byl. Spolu s ní probudili se i její v zámku zaklení lidé. Když se poohlídla, bylo jí to divné, kam se ty tři věci, meč, chléb a víno, poděly a kdo ptáka odnesl. Později měnil se také stav její, a ona nevěděla, co jí schází. Tak jí s těmi myšlénkami a s tím divením utekl čas, až syna porodila.

Bylo to ale roztomilé děcko a rostlo jako konopě. Co nevidět počalo běhat a žvatlat a matka měla s ním tisíc a tisíc radostí. Tenkráte ještě málokdo uměl číst a psát. Králové jenom a velcí páni drželi si učené muže, kteří jejich děti vyučovali. A tak se i naší princezně, neboť byla královská dcerka, toho štěstí dostalo. A jak jí to přišlo vhod! Mohla nyní svého syna sama vyučovati, což mileráda činila.

Již hezky slovíčka odříkával, když mu sedmý rok docházel. Jednoho dne sedí s ním matinka na odpočivadle u toho samého stolku a v té samé sednici, kde před sedmi lety ležela; chlapeček skočí dolů a proskakuje po sednici; když ji celou zrejdí, vleze také pod stůl a dívá se nahoru. Tu vidí podspod napsaná slova.

„Hleď, hleď, matičko, copak je to za slova?“

Matka se rychle shýbla a četla jméno princovo, kdy tam byl a proč; nyní věděla, kdo je otcem syna jejího. Tu chvíli si také umínila, že jej vyhledá. Poručila svým lidem, by všecko na cestu připravili. Za několik dní bylo všecko pohotově a ona odjela se svým synem; správu zámku svěřila několika věrným služebníkům.

První město, kam přišla, bylo, kde princ meč nechal. Jak tam přijela, tu jí hned o tom divotvorném meči vypravovali. I byla ráda, že přišla na stopu, a dala se u krále ohlásit, žádajíc jej, že se jí meč ze zámku ztratil, aby jí ho vrátil. Když to král uslyšel, nemeškal dlouho, ale hned princezně meč dáti kázal. Potěšena odjela dále. V

druhém městě, do kterého přišla, našla víno a v třetím chléb, a oboje jako meč nazpátek dostala.

Konečně přijela až do toho města, kde hledaný princ bydlel. I poslala hned ku králi s žádostí, aby k ní odeslal syna, který ptáka ze zakleného zámku odnesl. Ona nevěděla, že má král tři syny, a král nevěděl, že nejmladší syn ptáka odnesl. Řekl to tedy dvěma starším. Tito myslíce, že snad u princezny milosti dojdou, ba že si jednoho z nich za manžela vyvolí, šli k ní bez meškání. Avšak toho pykali. Jak k princezně přišli, podivila se ona, že jdou dva; ale jak se začala na meč, víno a chléb vyptávat a oni o ničem nevěděli, poznala, že jsou šibalové, a trestem jim zahrozila. Tu teprv vyzradili, že nikoliv oni, ale bratr jejich ptáka přinesl.

Princezna dala je zatím svými služebníky střežit a poslala pro toho nejmladšího. Rád a nerad byl jí tento po vůli. Rád proto, že ji miloval, nerad proto, aby otci těžké srdce neudělal, an nevěděl, jestli se princezna mstíti bude neb ne. Silně mu srdce tlouklo, když k ní vešel a ona mnohem krásnější než prve se svým synem mu vstříc vyšla. Klekna před ní, žádal o odpuštění. Před sedmi lety přál si slyšeti od ní jen jedinkého slova, a nyní se toho prvního bál. Ale nebylo přísné; neb se princezně krásný jinoch zalíbil, a byla ráda, že ji posud miluje a věren jí zůstal. Odpustila mu všecko, a on jí pak vypravoval, jak se všecko událo. Tu teprv poznala ničemnost bratrů jeho. Ani slova nemluvíc nechala prince se synem ve světnici, a vezmouc meč s sebou, šla ke druhým princům. Jak tam vešla, třikráte mečem nad hlavou máchnula, třikráte se jí ústa pohnuly, a dvě těla bez hlavy ležely jí u nohou. Služebníkům poručila, by těla odklidili, pak se vrátila zase k svému ženichu, ale nic mu o bratřích neřekla.

Nato šli oba i se synem k starému králi. Tento nevěda, co se s jeho miláčkem bylo událo, s velikou radostí syna, nevěstu a vnuka přijal. Když mu princezna všecko vyprávěla, ustrnul nad nezbedností druhých synů a byl hnut dobrotou nejmladšího, a rád sňatek jeho požehnal. Co se s druhými syny stalo, nebylo známo, neboť princezna řekla, že utekli. Za několik dní se slavila svatba mladých

zasnoubenců. Nebylo v celé zemi ani jednoho člověka, který by byl dobrému princovi štěstí nepřál. A také se mu až do smrti s krásnou manželkou dobře vedlo.

O SLUNEČNÍKU, MĚSÍČNÍKU A VĚTRNÍKU

Byl jednou jeden král a ten měl syna a tři dcery. Jedenkráte stalo se, že jel s královnou na tři dni ze zámku; odevzdal tedy zámek a dcery synu a přikázal přísně, by žádných mrzutostí netropil, neboť věděl, že se rád se sestrami škádlí.

Sotva král však ze zámku paty vytáhl, zavejskl si princ Silomil a k sestrám pospíchal. Našel je v zahradě. „Milé holky!" křičel na ně již zdaleka, „teď můžeme po tři dni hrát, jak dlouho budeme jen chtít. Já jsem králem a vy mě musíte poslouchat."

„I kdo by s tebou hrál," ozvaly se na to jeho sestry, sličné to dívky, jako růžové poupátka. „Ty nám ubližuješ a nás zlobíš, nech nás raději samotny; my tě poslouchat nebudem."

„Když mě nebudete poslouchat, nedostanete ani jíst ani pít, a dám vás zavřít do vašich pokojů, kde musíte zůstat, až se rodiče vrátí."

„I počkej, ty ukrutníku!" vzkřikly děvčata, „však my tě potrestáme."

Nalámaly větví, natrhaly květin a na bratra je házely; ten utíkal a opět je honil, a tak se škádlili, některou chvíli i opravdu hněvali až do večera.

„Co se člověk s těmi děvčaty nazlobí!" řekl mladý místokrál, když si na lože lehal. Tu se otevře tiše okénko a kdosi zašeptá: „Abysi se nemusel zítra s třemi zlobit, dej jednu mně."

„I to se může snadno stát; kdožpak jsi?" ptá se princ, který myslel, že s ním někdo žerty provádí.

„Já jsem král slunce a chci si tvou sestru za královnu vzít."

„Tedy počkej chvilku, já ti ji přinesu. Bude to pro ni velká čest, když se tak mocnou královnou stane." I běžel do ložnice, kde

nejstarší princezna spala, vzal ji do náručí, odnesl do svého pokoje a oknem ven ji položil. Princezna ale nepadla na zem. Slunečník, její ženich, vzal ji na své planoucí ramena a po zlatém mostě do slunečního palácu odnesl.

Ráno, když sestry vstaly, vypravoval jim Silomil, co se s jejich sestrou událo. Tu nastalo křiku a výhružek, že princovi až ouzko při tom bylo; celý den s ním ani nepromluvily, jen když podvečer do svých pokojů odcházely, přitočila se starší sestra k bratrovi a šeptala mu: Jestli přijde k tobě v noci zase ženich, neodbuď ho zprázdna."

„Hleďme!" pomyslil Silomil, „ani bych nebyl řekl, že budou sestrám ženichové tak po chuti; ráno dělaly, jako by na mne do smrti promluvit nechtěly, a teď ještě samy prosí."

Vejda do svého pokoje lehl sice, ale usnout nemohl, neboť očekával nového ženicha. K půlnoci zaklepal zase někdo na okno a Silomil se hned ozval: „Kdo je?"

„Jsem král měsíce a žádám tvou sestru za manželku."

„Počkej, počkej, hned pro ni dojdu." A odběhna pro sestru, snesl ji dolů a za okno položil. Měsíčník ji vzal do náručí a po stříbrných oblacích do svého měsíčného palácu ji donesl.

Ráno, když Silomil vstal, vypravoval to opuštěné sestře; ta plakala a hrozila mu hněvem otcovým. Ale když přišel večer, prosila také ona, by jí ženicha zaopatřil. Když tedy princ opět ulehl, zaklepal zase někdo silně na okno. „Jdete také pro jednu sestru?" ptal se hned princ. „Jdu, jestli mně ji dáš."

„A kdo jsi ty?"

„Já jsem král větrů."

„Nu toť budu mít pořádné švagry," pomyslil u sebe Silomil a běžel pro tu nejmladší sestru. Když ji za okno položil, vzal ji větrník do náručí a sedl s ní do modrooblakového vozu, při němžto čtyry bujné koně zapřaženy byly. Jak král s nevěstou do něho sedl, vznesly se s nimi do povětří.

Druhý den, když se král s královnou z cesty vrátil, běžel mu princ naproti; i divil se král, proč nejdou s ním princezny, a ptal se Silomila, kde jsou?

„Milý otče," odpověděl ten, „já je všecky tři provdal."

„Co to povídáš!" vykřikli rodiče.

„Pravdu; jedna je nyní královnou slunce, druhá královnou měsíce a třetí královnou větrů." Tu začal princ povídat, jak se vše událo.

Když uslyšeli rodiče o velkém štěstí svých dcer, zmírnili hněv na syna a jedině to mu předstírali, že nečekal, až oni přijdou. Princovi se ale brzy po sestrách zastesklo; umínil si, že půjde do světa a že si také ženu vyhledá. Dlouho mu otec nechtěl dovolit, když se ale také královna za něho přimlouvala, nechal ho jít. Silomil si. nabral peněz, sedl na koně a pustil se do světa.

Jednou, když kolik dní už jezdil, přijel na zelenou louku, kde množství mrtvých těl leželo. I myslil si, co se to tam asi stalo, zdali tam jaká bitva byla, anebo co jiného? Jel dále a tu spatřil za malou horou nádherný zámek. To mu byla vítaná věc. S chutí tedy k němu hned zamířil. U otevřených vrat seděl stareček, který, když Silomil až k němu přijel, takto pravil: „Panáčku, vy jedete tak s chutí do toho zámku; což nevíte, že tam na vás smrt čeká?"

„Proč? Kdo bydlí v tom zámku?"

„Bydlí tam krásná princezna, která je tak silná, že celé vojsko přemůže; teprv ty dni se potýkala s jedním přemocným králem, který si ji buď po dobrém aneb po zlém za manželku vzíti chtěl – ona ho ale jen pod tou výminkou za manžela přijmouti svolila, jestli ji přemůže. Což to bylo všecko platno, že se král i s celým vojskem proti ní postavil? Ona je přece všecky přemohla. Jak byste vy tedy se jí ubránil?"

„Nu ať je jakkoliv, zkusím to," odpověděl Silomil a pustil se do hradu. Ve dvoře slezl s koně a bez překážky vešel do zámku. V jednom pokoji, který byl nadmíru skvostný, viděl na stěně meč, an sám z pošvy vyskakoval. „Tyt musíš hrozně rád sekat," řekl Silomil, „a to se k sobě hodíme, pojď jen ke mně." To dořekl, vytáhl nepokojný meč z pošvy a strčil svůj na jeho místo.

Sotva to udělal, vyšla z vedlejšího pokoje překrásná panna, a vidouc tam neznámého, pravila hrdě k němu: „Jak se můžeš opovážit do mého zámku vkročit? Víš že ti smrt hrozí?"

Silomil zarazil se nad krásou její, aniž věděl, co mu byla řekla, teprv když slova svá opakovala, odpověděl jí: „A proč by mně smrt hrozila? Což bys ty, krásná panno, tak ukrutná býti mohla, že bys mě zabít chtěla?“

„Zabít tě nechci, ale ty se musíš se mnou potýkat; vyhraješ-li, jsem já tvým vězněm a tvé bude vše, co zde vidíš; pakli ne, musíš umřít.“

„Jsem spokojen,“ odpověděl princ, „vezmi tedy meč.“

Princezna přiskočila ke zdi a vytasíc meč z pošvy v horlivosti si ani nepovšimla, že to není její vlastní. Sotva se ale dotkla meče princova, byl její ve dví a z ruky jí vypadl.

„O běda!“ vzkřikla princezna, „nyní jsem tvým vězněm.“

„Nikoli,“ řekl Silomil, „ty jsi vítězkou a já tvým otrokem; čiň se mnou jak chceš, jen mě odtud nevyháněj.“

„To neudělám; tys tu nyní pánem, a já tě budu poslouchat.“

„Kdybych ti poroučet mohl, věděl bych, jaké rozkazy tobě dáti.“

„A jaké?“ ptala se princezna, ač dobře věděla, co dostane za odpověď.

„Abys mě milovala a za manžela pojala.“

„Ráda tvé poručení vyplním,“ řekla princezna a ruku mu podala, „neboť se mi líbíš; silného a udatného muže jsem si vždy přála, a tys mi dal důkaz udatenství.“

Pln radosti vyskočil Silomil a princezně ruce líbal; ta však pravila: „Dříve než svatba bude, musíš dovolit, abych na sedm dní ze zámku odjela.“

„A kam půjdeš?“

„To nesmím žádnému vyjevit. Zde máš klíče ode všech pokojů a skladů, co jich je v zámku; jen jedinou komoru, ku které tento zlatý klíček patří, nesmíš otevřít, chceš-li mě za ženu míti.“

Silomil vzal klíče a slíbil, že se do komory nepodívá; nato se s princeznou rozloučil a ona odešla. První den chodil princ po zániku, prohlížel zahrady, rozmlouval se sluhami a bavil se, až mu první den ušel. Druhý den se mu již více stýskalo a z dlouhé chvíle nemyslil na nic jiného než na milenčin zákaz. „Snad mě chtěla jen

zkoušet," Mluvil sám k sobě a zlatý klíček pořád v ruce otáčel. „Co by tam také mohlo být, abych to jakožto nastávající manžel viděti nesměl? A vždyť to ani nepozná, třebas se tam podíval." Tak si to všetečný Silomil vymlouval, až konečně klíček odvázal a do komory šel. Když otevřel, spatřil tu rozpáleným řetězem ke zdi přikovaného člověka.

„Kdo jsi a co zde děláš?" ptal se princ.

„Ach, prosím tě, pomoz mi odtud. Jsem král ohně; přemožen v bitvě s mocnou princeznou, jižto jsem si zamiloval, musel jsem se dát na útěk, když všickni lidé moji pobiti byli; ona mě však dohonila a zajatého tu přikovala."

Silomilu nezdálo se býti radno ukovaného krále odvázat, že ale tak snažně prosil, aby mu jen na chvilku odlehčil, smiloval se nad ním a řetěz mečem přeťal. Král jsa na svobodě, ihned z pokoje zmizel. Tu se teprv Silomil ulekl; běžel honem do dvora a díval se, jestli by ho někde nespatřil, ale nadarmo.

S velikým strachem očekával nyní nevěstu, ale ta nepřicházela. Již minulo dvakrát sedm dní, a jí tu ještě nebylo! Tu viděl arci, že je zle a že se slova milenčina vyplní; naříkal a bědoval bez přestání, ale nebylo nic platno. I vzpomněl si na své švagry, že snad oni budou vědět, kde se octnula, a že mu k ní dopomohou. Hned tedy rozkázal, aby mu nejrychlejšího koně osedlali, a vyšvihna se na něj uháněl ze zámku. Nejdříve přišel ke slunečníku, a byv s radostí od sestry a od švagra uvítán, ptal se především, zdali ví o silné princezně?

„Milý brachu, to nevím. Možná však, že ví o ní druhý švagr tvůj, měsíčník; chceš-li, doprovodím tě k němu." Ochotně přijal Silomil ten návrh a slunečník ho na zlatých perutích ke švagru měsíčníku donesl.

„I vítáme tě, švagříčku; jakpak jsi sem zabloudil?"

„Ach, milý švagře, ztratila se mi nevěsta a já nevím, kde ji hledat, přicházím tedy k tobě na poradu. Slunečník mi nemohl dát zprávy, i myslím tedy, že snad ty o ní víš?"

„Milý hochu," odpověděl švagr po krátkém rozmýšlení; „já o ní také nevím, ale švagr větrník zná zajisté její stopu, neboť ten zafoukne do každého kouta. Chceš-li, donesu tě k němu."

„Chceš-li být tak laskav, budu tomu rád."

Zastavili se také u sestry, která Silomila s radostí objímala a na tisíceré věci se ho vyptávati počala. On ale pospíchal, nemaje stání, a švagra k odchodu pobízel. Zatím se slunečník zase domů vrátil a měsíčník Silomila na stříbrných oblacích k větrníku donesl. Právě stálo čtvero bujných koní u modrooblakového vozu zapřaženo, čekajíc na svého pána, když se Silomil k větrníkově palácu přihnal.

„I hle, hle, toť je švagr; copak tebe k nám vede?" Tak se s podivením tázal větrník a na ženu zavolal, kteráž bratra s velikou radostí přivítala.

„Milý švagře, já bych tě prosil, kdybys mi o mé nevěstě, té silné princezně, pověděl; ona se mi ztratila, a ty prý jistě věděti budeš, kde je."

„Ovšem že vím," odpověděl větrník, „ale co je ti to platno, když ji tamodtud nedostaneš?"

„A kde je?"

„Hluboko pod zemí v jednom ohnivém zámku přikována; muž ten, kterého jsi z řetězů odvázal, byl král, jehož ona přemohla; ten jsa na svobodě pustil se za ní, a když ji dohonil, vzal ji s sebou do svého ohnivého zámku a ze msty ji tam přikoval. Věř, že by se již dávno byla upekla, kdybych ji neochlazoval."

„O tím trápením je moje neposlušnost jenom vinna!" naříkal ubohý princ. „Což není žádných prostředků, jak bych ji tamodtud vysvobodil?"

„Ano, jen jediný; poslechni, já ti o něm povím. Ohnivý král má bystrého koně, který, kdybys i sto mil napřed byl, přece tě dohoní. Nebylo by tedy nic platno, kdybys i na nejčerstvějšího koně zasedl a nevěstu tamodtud unésti chtěl. Král skočí na svého bystráka, zvedne se do povětří a v okamžení tě dostihne. Že by se vám pak ještě hůře vedlo, není pochybnosti. – Musíš tedy mít koně, který je rychlejší koně králova."

„A kde takového dostanu?“

„Takového koně má jedna čarodějnice. Je však tuze zlá a mnoho lidí, kteří od ní něco žádali, o život již připravila. Nicméně můžeš se o to pokusit; já tě do jejího hradu donesu, a prve se ještě se slunečníkem a měsíčníkem stran tebe poradím. Zůstaň zatím u mé ženy.“

„Pojď, bratříčku, pojď, trochu se jídlem na cestu posilníš a přitom mně povíš, co dělá otec a matka,“ pravila sestra a vedla Silomila do palácu.

Větrník sedl do oblakového vozu, koně zatřásli lesklou hřívou, hrdě se vzpjali a letem pána svého odnášeli. Ještě Silomil svůj celý příběh sestře nedopověděl, a již byl větrník zase zpátky.

„S jakou jdeš?“ ptal se princ dychtivě.

„S dobrou; zde máš hůlku půl zlatou, půl stříbrnou, tu si schovej od nás na památku. Kdykoliv bys naší pomoci potřeboval, zastrč ji polovic do země, a my ti pomůžem. Věř a směle na nás spolehni, my ti nedáme zahynout.“

Rychle vzchopil se Silomil a se sestrou rozžehnav se ku králi do vozu vstoupil. Tři dni a tři noci jeli bez ustání, dříve než přijeli k údolí, kde čarodějnice bydlela. Tam se spustili dolů a král se švagrem se rozloučil. Bujní, posud neunavení vranci zafrkali a již byli zase princovi s očí.

Zmužile kráčel tento k hradu, který stál mezi černými skalami. Místo zahrad byly okolo něho bahna a suchopáry, kde ani bodlák nerostl; místo zdí byl tu černý plot, na němž kolem dokola cosi nastrkáno bylo. Jak se ale zhrozil Silomil, když přijda blíže spatřil, že jsou to.samé člověčí lebky! Tu se otevrou vrata a naproti němu vyjde čarodějnice; místo vlasů se jí točily po skráních samé háďata, v očích jí seděly baziliškу, a když otevřela vpadlé bezzubé ústa, vykukovalo z nich hadí žíhadlo; nos měla jako orličí zobák, tváře skrabacené a bradu, která jako pahrbek vyčnívala, obrostlou zrzavými vláskami. Na shrbeném těle visel šedivý rubáš, okolo něhož na místě pasu had se otáčel.

„Co zde hledáš?“ ptala se sípavým hlasem Silomila. „Chci k tobě clo služby,“ odpověděl, a dušička se v něm třásla, co mu asi ta ohyzda odpoví.

„Do služby, hni! Zdalipak víš, jaká je u mne služba?“

„To nevím, ale myslím, že u tebe vydržím.“

„U mne trvá služba jen tři dni a tři noci; kdo však mé rozkazy nevyplní, tomu se vede jako těm, jichž lebky zde vidíš.“ Přitom ukázala po strašlivém plotu kostnatým prstem, u něhož měla nehet na tři coule dlouhý. „A jakou mzdu žádáš?“

„Nic jiného než toho koníka, kterého máš schovaného.“

„Když to vykonáš, co ti poručím, máš ho mít,“ řekla stará a bazilišky jí v očích radostí poskakovaly, že zase jeden do tenat veběhl.

První den vedla ho do stáje, kde dvanáct železných hřebců stálo, a pravila k němu: „Ty hřebce veženeš do ohrady zde za zámkem, a bude-li večer jen jediný scházet, ztratíš život.“ Nato šlehla každého koně bičíkem a oni odběhli sami do ohrady. Byla to však krutá práce pro nového sluhu, neboť se mu hřebci rozutíkali, sotvaže ze vrat vyšli, a on by se jich zajisté nebyl dovolal, kdyby mu švagři nebyli přispěli. Na ty si v největší ouzkosti vzpomněl a hůlku honem do země strčil. V tom okamžení začalo slunce tak náramně krom ohrady pálit, že hřebci ještě, rádi do chladné ohrady pospíchali. Večer, když baba pro ně přišla, divila se velice, že jsou všickni pohromadě; neřekla ale Silomilovi ani slova.

Druhý den dovedla ho zase do stáje, kde stálo čtyryadvacet hřebců. „Ty hřebce veženeš opět do té ohrady, a bude-li večer jen jediný scházet, ztratíš život.“ Tak řekla čarodějnice k princovi; potom šlehla každého bičíkem a oni utíkali jako vzteklí do ohrady. Ale tenkráte byl Silomil chytřejší. Aby se mu nerozutíkali, vrazil hůlku hned do země. Tu začala taková vichřice fučet, že se jí koně ubránit nemohli a v ohradě zůstat museli. Večer, když je baba všecky našla, poručila sluhovi, by je do stáje vehnal; ale v srdci ji to náramně zlobilo. I přemýšlela, co by mu uložila na třetí den, by mu to nebylo možná vykonati.

Večer pozdě vyšel si princ z hradu ven. Tu ho potkal měsíc a řekl jemu: „Zítra budeš mít kousek perné práce, musíš podojit dvanáct divokých krav a z toho mléka lázeň pro čarodějnici přistrojit. Ona ti poručí, abys prve sám se vykoupal; učiň to bez bázně. Teď jdi za hrad, a kde nejvíce záře moje svítí, tam najdeš zlatý bič, ten vykopej, dobře schovej, a když budeš mít krávy dojit, každou ním šlehni a uvidíš, že budou stát jako beránci; až pak odtud na koníku pojedeš, vykoupej ho v nejbližším rybníce a potom jeď pro svou nevěstu."

Silomil poděkoval laskavému švagru a šel hned pro bič. Nedaleko za zámkem svítil měsíc nejjasněji na jedno místo, kde vysoká lípa stála, tam tedy počal kopati a našel opravdu zlatý bič. I schoval ho dobře a šel spat. Časně ráno vzbudila ho čarodějnice a vedla na dvůr do chléva, kde bylo dvanáct krav, které jako divoké po chlévě střečkovaly a hrozně řvaly.

„Ty krávy musíš podojit a z toho mléka pro mne lázeň udělat," pravila baba a odešla.

Silomil vzal bič a každou krávu ním, šlehl. Všecky stály hned jako beránci a nechaly se dojit. Když mléko do žberu vlil, bylo tak horké, že se div nevařilo. Potom šel pro čarodějnici; ta se zlostí celá třásla a vyběhla na dvůr, aby se přesvědčila, je-li to pravda, neboť nemyslila, že by byl Silomil v stavu divoké krávy udržet. Tam ale viděla, že učinil, jak mu byla přikázala. Strčila tedy prst do horkého mléka a pak řekla k princovi: „Nyní se v tom musíš vykoupat," myslíc, že se bude bát.

„Proč bych se nekoupal? Dříve však, než do lázně vlezu, přiveď mi sem toho koníka, bych se přesvědčil, zdali ho také opravdu máš."

Baba šla a za chvilku koně přivedla; byl ale tak umazaný a vyzáblý, že princ ani věřit nechtěl, že by ten kůň mohl býti nejrychlejší na světě. Vzal ho za uzdu, uvázal k sloupu a vlezl do lázně. Tu zavanul větřík a mléko zchladil, takže se Silomil směle koupati mohl. Když se vykoupal, byl sedmkráte krásnější než dříve, že se i ta zatvrzelá duše do něho zamilovala. I pomyslila si: Počkej, teď já do té lázně vlezu, a budu také sedmkráte krásnější a pak si

toho hocha zde nechám. Řekla tedy Silomilovi: „Když jsi to všecko tak dobře vyvedl, tedy si toho koníka vezmi, ale dříve odtud neodcházej, až já se vykoupám.“ Když do lázně vlezla, počalo slunce tak náramně pálit, že se mléko v tu chvíli jedním klokotem vařilo, baba křičela a chtěla ven, ale nemohla pro slunce, které své paprsky tak mocně na ni opíralo, že se zdálo, jako by proudy plamenů ze všech stran pršely. I uvařila se dopola a dopola se upekla. Silomil nebyl ale tak hloupý, aby jí byl pomohl; jakmile do koupele vlezla, sedl na koně a úprkem z hradu uháněl.

Když přijel k nejbližšímu rybníku, slezl dolů a koně v něm vykoupal. A hle, jaká to změna – ten špinavý vyzáblý kůň byl bílý jako sníh a hladký jako aksamit; hříva a ocas byly ze samých stříbrných nitek, které se jen leskly, nohy měl jako strunky a podkůvky z ryzího zlata, ušima stříhal a hlavou pyšně házel, že mu hříva jako stříbrné třepení kolem krku poletovala. Tu teprv Silomil s radostí na něj skočil a dolinou uháněl, až jiskry za ním pršely.

Netrvalo to dlouho a Silomil octnul se v hradě ohnivého krále, kde svou nevěstu přikovanou viděl. Jak ho spatřila, prosila, aby rychle utekl, sice že ho král usmrtí; on ale vytáhna meč, řetěz přeťal, milenku vzal do náručí, a vsedna s ní na koně, ujížděl pryč. Král se díval právě z okna, když se mu stříbrohřívek přes cestu zakmitl; i poznal na něm prince s osvobozenou princeznou. Vztekem celý bez sebe letí na dvůr, vsedne na svého rychlého koně a chce je dohonit. Ale tenkráte se zmýlil! Stříbrohřívek byl již tak daleko před ním, že ho jen jako bílou holubičku viděti bylo; dámo král svého rychlouna bodal, ten nemohl z místa, neboť ještě k tomu všemu slunce tak pálilo, že se pot z něho jen lil. Král mu ale přece oddechu přáti nechtěl. Tu se najednou strhne takový vicher, že krále i s koněm do povětří vznese, ním zatočí a nazpátek k ohnivému zámku jej ženě, kde ho utrmáceného bez dechu srazí. I zařekl se král, že do své smrti silné princezně škodit nechce.

Zatím donesl stříbrohřívek pána a paní až do jejich zámku. S radostí je čeleď přivítala. Silomil tam ale nezůstal; druhý den sedl zase s milenkou na stříbrohřívka a ten je donesl k jeho rodičům.

Ubozí mysleli, že je syn jejich dávno mrtev, neboť o něm ani sluchu nebylo. Jaké bylo potěšení jejich, když svého jedináčka mnohem krásnějšího a s tak sličnou nevěstou zase spatřili, to si každý snadno pomyslit může. Na svatbu, kterou hlučně a skvostně slavili, přišli také větrník, slunečník a měsíčník se svými ženami, kterým Silomil za jejich služby srdečně děkoval. Po svatbě jeli mladí manželé zase nazpátek do svého zámku, kde spokojeně živi byli. Stříbrohřívek se měl dobře, a ještě vnuci krále Silomila si jeho stříbrnou hřívou rádi zahrávali a na něm jezdili.

O MARIŠCE

Lukeš byl zámožný sedlák, ale rád hejřil. Proto nebylo divu, když mu za několik let z celého jmění nezůstalo nic více než rozdrchaná chalupa. Tu teprv nabyl rozumu. Teď by byl hospodařil, kdyby byl měl s čím. Dokud byl v dobrém stavu, přál si často míti jen jedno dítě, a Bůh ho nevyslyšel; ale když si ho nepřál, když neměl sám pro sebe co jíst, porodila mu žena děvčátko. Škrábal se arci za ušima nad tím nemilým požehnáním, ale co bylo dělat. Šel tedy k jedné chudé známé a žádal ji, aby jeho ženě při křtu posloužila; ale ta se nechtěla zadarmo ani hnout. Mrzut nad nevděčností lidskou vrátil se k ženě a povídal jí to.

„Vidíš, Lukši," pravila tato, „jak to je, když člověk nehospodaří; dokud jsme byli bohati, sám rychtář nám všecko k vůli udělal, a teď mi ani ta nejmizernější nájemnice nechce posloužit. Ubohé dítě, jak se třese; vždyť nemám ani chatrné plenky, bych je zaobalila; na holé slámě musí ležet! O Bože, smiluj se nad námi!"

Tak hořekovala a bědovala ubohá žena a nahé nemluvně slzami kropila. Než najednou utřela slzy a na muže, který zamyšlen se založenýma rukama u ní stál, radostně se podívala, řkouc k němu: „Prosím tě, Lukši, jdi k bývalé sousedce, ona je zámožná a já jsem byla jejím dětem za kmotru, jdi a popros ji, aby ona teď mému dítěti posloužila."

„Nevím, milá ženo, nevím, jestli se nemýlíš, mně se zdá, že zprázdna pořídím.“

S těžkým srdcem kráčel Lukeš okolo svého bývalého statku k staré sousedce.

„Pozdrav Pánbůh, milá kmotra!“ řekl vejda do světnice. „Má žena vzkazuje vám pozdravení, a poněvadž nás Bůh dceruškou obdařil, prosí vás, abyste jí při křtu svatém posloužila.“

„Milý Lukši,“ řekla sousedka uštěpačně, „já bych ráda šla, ale časy jsou zlé, člověk potřebuje každý krejcar, a takovým žebrákům, jako vy jste, musí mnoho založit; proč nejdete k jinému, proč právě ke mně?“

„Protože vám žena také posloužila.“

„Aha, tak to má být jako půjčka za oplátku, a já mám dát tolik vám, jako vy mně? Kdybych byla tak štědrá, jako vy jste byli, přišla bych také tak daleko. Jděte, jděte, nepůjdu ani krok.“

Lukeš zatvrzelé ženě ani slova neodpovídaje odešel s pláčem domů. „Vidíš, milá stará,“ řekl, když domů přišel, „já to napřed věděl, jak pořídím; ale nedělej si z toho nic, však Bůh nikoho docela neopustí. Dej mi dítě, já je sám ke křtu donesu a za kmotru vezmu, koho nejdříve potkám.“

Žena zaobalila děvčátko do kouska staré sukně a muži je slzíc do loktů vložila. I musel Lukeš přes pole, neboť stála kaple hezký kousek za vesnicí; asi sto kroků zdáli, kde se cesty křižovaly, potkal Lukeš starou babičku; jak ji spatřil, hned si umínil, že ji poprosí, aby dítěti za kmotru stála.

„Milá babičko, já bych vás o malou službu prosil. Jsem zde z té vesnice chudý chalupník; dnes mně žena porodila děvče, i šel jsem tedy k sousedkám prosit, by nám některá posloužila za kmotru, ale že jsme chudí, nechtěla žádná jít; vzal jsem tedy dítě sám a umínil si, kterou nejdříve potkám, tu že vezmu za kmotru. Vás jsem nejdříve potkal, tedy vás prosím, abyste dítěti byla kmotrovstvím.“

„I to vám mohu udělat; dejte sem to robátko a pojďte.“

Lukeš jí dal dítě a šli ke kapli. Právě chtěl pan páter odcházet, tu přijde kostelník a oznamuje mu, že jdou křtiny.

„Kdo je to?“ ptá se nevrle kostelníka.

„I je to ten darebák Lukeš; vždyť nemá sám, co by do huby strčil.“

Vtom vešel Lukeš s kmotrou. Babička mrštila okem po kostelníkovi a pozorovala, jak se na ni mračí a že žádných skvostných příprav ke křtinám nedělá; to ji zamrzelo, sáhla do kapsy, vytáhla lesklý, velký dukát, a přistoupivši ku knězi, do ruky mu ho vtlačila. Pan páter se s podivením na tu ošumělou babičku ohlídl, pak se podíval na dukát, schoval ho a šeptal kostelníkovi do ucha, aby mu dal pluviál, a pokřtil dítě chudého Lukše tak slavně jako nejbohatšímu měšťanu. Děvče dostalo jméno Mariška. Po křtu vyprovodil pan páter kmotru až ke dveřům a kostelník až za dvéře, kde se mu také propitného dostalo.

Když přišla babička s Lukšem na rozcestí, kde se byli potkali, podala mu dítě, sáhla do kapsy, vytáhla opět dukát, který za plenu strčila, a pravila: „Z toho dukátu, co dítěti zakládám, budeš mít tolik, abys je dal dobře vychovat; až bude holce dvanácte let, přiveď ji sem na to místo, a já si ji pak vezmu k sobě na několik let, to jest, bude-li ona, ty a tvoje žena chtít. Abys ale poznal to místo, neboť ve dvanácti letech se mnoho změní a jen zde můžeš mne najíti, tedy ti udělám znamení.“ Vytáhla ze záňadří zelený proutek a dotkla se ním země; tu vyrostl krásný růžový keř plný poupat, babička ale zmizela. Lukeš plný podivení ohlížel se po babičce, ale nadarmo. Nevěděl opravdu, co se s ním stalo, a byl by tam snad až dodnes stál, kdyby se Mariška nebyla dala do pláče a tak ho na domov nebyla upamatovala.

Zatím čekala žena s nedočkavostí. Hlad, žízeň a tělesné bolesti ji trápily; v domě nebylo ani sousta chleba, ani krejcaru peněz. Tu vešel Lukeš do sednice.

„Ženo, neplač, nenaříkej; anděl Páně nám pomohl. Zde máš svou Marišku; dříve však, než dítě políbíš, vyndej závinek, abys viděla, jak vzácnou kmotru mělo.“

Žena plna podivení sáhla za plenu, a vytáhla ne jeden – ale hrst dukátů. „Panebože!“ vykřikla a leknutím dukáty z ruky pustila, že

se po chatrné hůni a shnilé slámě rozkoulely. „Muži, kdo ti dal tolik peněz? Jen se podívej!“

„Já koukal dřív než ty a podivil se více než ty. Ale jen poslechni, povím ti, od koho je mám.“ Nato vypravoval ženě, jak se s ním u křtu bylo dálo, a doložil konečně: „Když jsem babičku více nespatřil, kráčel jsem domů; na cestě mi to ale nedalo, i vytáhnu závinek, a místo jednoho dukátu mám jich plnou hrst. Ovšem že jsem se ulekl jako ty, ale já je pustil místo na zem zpátky do plenky, mysle sobě: Počkej, neřekneš ženě nic, ať si vytáhne ty zlaté koníčky sama, ta bude koukat. A proto jsem ti také nic neřekl.“

„Teď ale, staroušku, nech divení, poděkuj za to, co nám Pánbůh nadělil, a pomoz mi ty zlatoušky sbírat. Mohl by sem přece někoho kozel přinést a na takové zboží se nesmí lakomý člověk dívat.“

Začali sbírat; ale nový div! Kde ležel jeden dukát, tam jich našli deset; když je všecky shrnuli, bylo jich hezká hromada.

„Panebože!“ pravila žena, starostlivě na hromadu zlata hledíc, „jestlipak nám ty peníze budou požehnány? Kdopak ví, nebyla-li ta babička zlý duch, který těmi penězi naše duše chce zakoupit?“

„Ale řekni mi jen, ženo, jak můžeš být tak zpozdilá? Copak myslíš, že by zlý duch se mnou šel do kostela, nechal se kropit svěcenou vodou, ba že by i kříž dělal? Jenom si to rozvaž. Že by to obyčejná ženská byla, to nedím; ale byl to dobrý duch, kterého nám Bůh co osvoboditele seslal, a já myslím, že můžeme ty peníze s pokojným svědomím podržet. Nejvíce se o to jedná, kam bychom je schovali, aby nám někdo na ně nepřišel. Prozatím je dám do truhly, ale zítra v noci je zakopám pod hrušku, a to ti povídám, ať žádnému ani slova neřekneš. Jeden dukát vezmu, půjdu k rychtářce a proměním ho; pak koupím mléka, vajec, chleba, mouky a přivedu sem ženu, která by dobrou večeři přistrojila. Zítra se vydám do města, nakoupím šatstva a peřin, a pak – hádej, stará, co ještě koupím?“

„Inu nejlépe, abys koupil bývalý náš statek, pole a dobytek a rozumněji s tím hospodařil než prve.“

„Ženo, to první jsi uhodla, a o to druhé se pranic nestarej; já budu jistě dobře hospodařit, neboť mám pro koho, a bída je dobrým kantorem."

Když Lukeš peníze do truhly uložil a zanikl, vzal jeden z dukátů a šel nakoupit. Žena ošetřovala zatím dítě a kochala se v blahých snech, #Q jichž uskutečnění nepochybovala. Za malou hodinku otevrou se dvéře a do nich vkročí rázná, buclatá děvečka, nesouc v obou rukou velikánský krajáč s celým dojením, za ní šel Lukeš, v jedné ruce košík plný vajec, na nichž dvě cihlové buchty ležely, a v druhé do uzlu svázané peřiny.

„Požehnej Pánbůh!" řekla děvečka postavivši krajáč na lavici. „Hospodyně vás pozdravuje a posílá vám trochu mléka na kaši; a kdybyste něco potřebovala, máte jen vzkázat, že vám ve všem poslouží." Nato odešla, nečekajíc na poděkování udivené ženy.

„Vidíš, co neudělal jediný dukát; kdyby věděli, co jich máme, na rukou by nás nosili. Rychtářka nás vším zaopatřila, i peřiny nám dozejtří půjčí a starou přadlenu k posluze pošle. Já jí řekl, že naše dítě závinkem hrstku dukátů dostalo. Ať tedy víš, kdyby sem přišla, jak se chovat máš."

Po té řeči rozdělal Lukeš oheň, a když přišla stará Veruna, byla za malou chvíli dobrá polívka uvařena. Zajisté že i to nejdražší jídlo z panské kuchyně vznešenému žaludku tak dobře nechutnalo, jako hladká ančka (tak nazývají v některých krajích mlékovou polívku) od staré Veruny přichystaná vyhladovělému Lukši a jeho ženě.

Druhý den po snídani vypravil se Lukeš do města. Rychtářka té chvíle použila a běžela Lukšovu ženu navštívit, zvláště proto, aby se dověděla, jak to asi s těmi penězi vypadá. „Milá sousedko," začala, když se na její zdraví vyptala. „Do vašeho domu přišlo s děvčátkem boží požehnání!"

„Vždyť to není tak valné; hrstka dukátů se brzy rozkoulí. Bůh to zaplať té dobrotivé ženě, naší kmotře! Teď si můžeme zase statek i s nářadím koupit a pořádný život vésti."

„To uděláte nejlépe."

Nato šla rychtářka pryč, ale dříve než došla domů, zastavila se u několika kmoter a tetiček, aby jim úplnou zprávu dala o Lukšově bohatství. Než bylo poledne, věděl každý kluk ve vesnici, že dostali u Lukšů věrtel dukátů. Večer se šťastný Lukeš z města vrátil a přivezl plný vůz domácího nábytku, šatstva, peřin a vařiva. Druhý den nato koupil svůj bývalý statek, pole a dobytek. Nyní měla nouze konec; Lukeš začal hospodařit a stal se teprva pořádným člověkem.

Největší jejich radost ale byla malá Mariška, děvčátko tak milé a hezounké, že je musel každý rád míti. „O milá kmotra," říkávaly staré babičky, „ta holka vám nevyroste, ta je na své stáří příliš moudrá." Ale navzdor tomu proroctví rostla Mariška jako z vody. Když jí bylo deset let, řekl pan kantor, že ji rodiče nemusejí více do školy posílat, protože už tolik umí, co on sám. Dali Mariš̆ku tedy na dvě léta do města, kde se i ženské práci učila. Když docházel druhý rok, jel Lukeš zase pro Mariš̆ku, protože se blížila doba, kde ji babičce odevzdat chtěli. S radostí a chloubou objímala matka dceru, neboť se přihnalo mnoho známých na násep a všickni obdivovali se kráse děvčete, což rodičům nemálo lichotilo. Matičky, kterým syni dorůstali, myslely, že by to nebylo špatné, do takového hospodářství se přiženit. Největší právo si ale bral k Marišce rychtářův Jirka a vypočítával již na prstech, za kolik let by se mohla asi vdávat. Ale pro Mariš̆ku kvetlo štěstí jinde!

Za několik dní bylo právě dvanáct let, co byla křtěna. S pláčem tedy, když i ty uplynuly, rozloučila se matka s Mariš̆kou a otec ji vedl k růžovému keři, jsa té naděje, že tam také její štěstí zkvete. Stál tu čarodějný keř posud plný poupat, jako by ho teprv v tom okamžení babička ze země byla vykouzlila. Nikdo se za celých dvanáct let neopovážil rukou na něj sáhnout, neboť si vypravovaly staré sousedky, že je to nové rejdiště divých žen, a kdo by růži z keře toho utrhl, ten že padne v moc jejich. Jediný Lukeš mohl ty řeči vyvrátit, ale ten se s tím nikomu nesvěřil. Když došli místa, dotkl se Lukeš jednoho poupěte, a v tu chvíli stála místo keře paní kmotra před ním. V prvním okamžení ulekla se Mariška té nenadálé změny, ale když pohledla do tváře stařenky, opustila ji všecka bázeň.

„Chceš jíti se mnou, Mariško?“ ptala se děvčete kmotřinka.

„Děvče půjde rádo, paní kmotra,“ odpověděl za ni Lukeš.

„To mě těší; jděte tedy domů, kmotře, a nestarejte se více o svou dceru; jí se povede dobře a já vám ji brzy krásnější a šťastnější zase přivedu. By se vám ale po děvčeti nezastesklo, vezměte tohle zrcadlo; kdykoliv do něho kouknete, uhlídáte v něm Mariš̆ku jako živou. Nyní jděte domů; ale neohlížejte se ani vlevo ani vpravo ani nazad, sice by se vám mohlo něco zlého přihodit.“

Lukeš rozloučiv se s dcerou, vzal od kmotřinky zrcadlo a ubíral se zrovna k vesnici. Babička ale vytáhla zelený proutek, a pojavši Mariš̆ku za ruku, řekla: „Pojď, má dceruško, půjdem také.“ Přitom se dotkla proutkem země, ta se rozevřela, a ony se octnuly uprostřed krásné zahrady nedaleko pěkného zámku. Velkou, prostrannou, do okrouhla založenou zahradu ohražoval neprůhledný samorostlý plot. Stezky zlatým pískem posypané proplítaly se kříž na kříž mechovým trávníkem, na němž buď v záhonech rozsázené, buď v malebných keřích rostoucí květiny se skvěly. Vůně tisícerých kalichů, hájů a křovin, zpěv krásného ptactva, vše to opanovalo smysly Mariš̆činy tak, že se ani vzpamatovat nemohla. Po chvíli upřela zraky na ladný zámek, jenž uprostřed stál. Kolem dokola pnuly se sloupy z bílého mramoru, ovité růžemi, jerichem a břečtanem. Z malé předsíně šlo se do šesti dveří; pět jich bylo z bílé slonové kosti se zlatými zámky, šesté byly z černého ebenu; sloupy před černými dveřmi byly též černé a obtočené cyprisem a rozmarýnou.

„V tom zámku,“ řekla babička k Mariš̆ce, „budeš bydlet. Všude můžeš chodit, všude se podívat, jen do toho šestého pokoje nechoď, sice bude zle s tebou. Tuhle máš šest zlatých klíčů ode všech dveří, jdi a podívej se tam.“

K tomu se nenechala Mariš̆ka dlouho pobízet; vzala klíče a otevřela první dvéře. Byla to ložnice. Po podlaze ležely koberce z hermelínu; na slonové, stříbrem a zlatem draze vykládané posteli dýchaly měkké podušky.

Bílé, hedvábné, od stropu až na koberec visící nebesa byly stříbrnými hvězdami posety, takové byly též záclony u oken.

„A v tom krásném pokoji na těch měkkých poduškách mám já spát?“ ptala se Mariška babičky.

„Vždyť jsem ti to již řekla, že je to všecko jen pro tebe, budeš-li poslušna toho, co ti přikážu.“

„Všecko vám, drahá babičko, udělám, a na ten šestý pokoj ani nepomyslím.“

V druhém pokoji bylo kupadlo. V leskné podlaze byla zasazená krystalová káď, do níž stříbrnou trubkou voda se pouštěla. Třetí byla oblekárna, kde stály červeným damaškem potažené a perlovinou uměle vykládané lenošky. Uprostřed stál stříbrný stolek a na něm klenoty, jakýchž svět neviděl.

„Z těch si můžeš každý den vzít, co se ti bude líbit,“ řekla babička, vedouc děvče blíže k stolku.

„O bože, to je lesk, to je krása; a já to nosit mám? o kýž to mohu matce a otci okázat.“

„Když budeš hodná, uhlídají tě také jednou v tom oděvu.“ Potom šla, odhrnula záclonu a otevřela užasnuté Marišce šatnici, natlačenou skvostným prádlem a šatstvem. Kdyby sto let živa byla, nebyla by to všecko obnosila. Z toho pokoje šly do jídelny a odtud do pátého pokoje, který byl ku práci uchystán. Na pěkném stolku ležely začaté práce ženské a podál stála drahým kamením vykládaná harfa.

„Jakpak se ti to zde líbí?“ ptala se babička.

„Jedno více než druhé; ale povězte mi, kdo bude na tu krásnou harfu hráti?“

„Kdož jiný než ty, až se hrát naučíš?“

Potom, když se Mariška vykoupala, ustrojila ji babička do pěkných šatů a vedla k obědu. Neviditelné ruce nosily na stůl jídla, jichž na kolikero bylo. „A proč vy se mnou nejíte?“ ptala se Mariška babičky, když viděla, že opodál stolu sedá.

„Jenom jez, dceruško, jez; já jídám sama a sama také spím.“

Po obědě, který Marišce jak náleží dobře chutnal, šla s babičkou do zahrady. U malého rybníka se zastavily a babička hodila hrst drobtů do vody. Tu se shluklo množství lesklých rybiček a hltalo a pralo se o hozené drobty, což Marišce nemalé potěšení činilo, jelikož jakživa takových ryb neviděla. Potom chodily dále po zahradě; babička ukazovala a jmenovala Marišce jména nejpěknějších květin, pak je z vyražení trochu zalívaly, a když byly umdleny, natrhaly si chutného ovoce, sedly do některé besídky aneb pod stinný strom a jedly. Tak jim ušel deh; po večeři dovedla babička Mariš̆ku do ložnice, dala jí dobrou noc a odešla. Když se Mariška odstrojila a pomodlila, zahrabala se do hebounkých podušek, přikryla hedvábným přikryvadlem a spala, jako by ji do vody hodil.

Slunce bylo již hezky vysoko, když se probudila. Babička stála u ní a pravila: „Těší mě, že jsi se tak do červena vyspala."

Mariška přivítala babičku, vyskočila z postele a šla se strojit. I zdálo se jí, jako by jí při všem, co dělala, kromě babiččiných rukou ještě jiné, které však neviděla, nápomocny byly. Nechtěla se ale ptát. Když byla přistrojena, otočila jí babička ještě dvě šnůry perel, velkých jako zrna hrachu, okolo krku a rukou a pak ji obrátila k zrcadlu.

„Zlatá babičko, to mně to sluší!" řekla Mariška s utěšenou tváří, když se několikrát před zrcadlem otočila. „Kdyby mě teď mamička viděla, anebo moje kamarádky, ty by koukaly!"

„Jen se spokoj, také to jednou bude."

V jídelně na stolku stála přichystána snídaně. Na krystalové, zeleným listím obložené misce ležely vonné jahody a též v takovém koflíku dobré mléko, vedle toho stříbrný talíř a lžička. Když si Mariška na dobré snídani pochutnala, vedla ji babička do pracovního pokoje. Nejdříve ji učila šít, potom číst a písmeny na pergameně malovat. Zatím přišlo poledne. Mariška usedla k obědu a babička odešla. Po obědě přišla opět, dovedla ji do zahrady a jmenovala zase pěkné ptáky, stromy a rozličné byliny. Babička měla ptactvo tak krotké, že jak na malou píšťalku zapískla, všickni hned k ní přiletěli. Když viděla, že se to Marišce líbí, dala jí tu píšťalku. Po

takovém vyražení musela Mariška zase k práci. Odpoledne vyšívala všelijaké drahé věci a potom se učila na harfu hrát. Na to se nejvíce těšila, a proto jí to také ze všeho učení nejlépe do hlavy šlo. Po učení vzala babička sama harfu, sedla k oknu a poručila Marišce, by si k ní sedla, že jí zazpívá. Mariška myslila v duchu: To bude asi hezký zpěv; moje mamička není ještě tak stará, a nebylo to k ničemu, když se dala do zpěvu; jakpak ta stará babička! Brzy se však divila! Když několikrát scvrklými prsty stříbrné struny přejela, začala zpívat. Nikdy neplynul dojemnější a plnější hlas z hrdla lidského, jako u té staré pěvkyně. Jak začala zpívat, umlklo ptactvo, přestal šumot v hájích a vše bylo ticho; jen větřík odhoupával zlehounka sladké tóny. Mariška majíc chrpové oko na babičku upřené, ruce sepjaté, ani dechnout se neopovážila; teprv když tato zpívat přestala, popadla ji za ruku, a z plného srdce si vzdychnouc, pravila: „Ach babičko, vy umíte krásně zpívat!“

„To je také moje jediné potěšení, dokud ty mně větší nezpůsobíš.“

„Čímpak vám mohu potěšení způsobit?“

„Jen poslušenstvím.“

„Já vám jistě splním, co jsem přislíbila, a nikdy vás nezarmoutím.“

„Tys dobré dítě,“ řekla stařena a Marišku na bělounké čelo políbila.

Tak minul den za dnem, doba za dobou, a z Marišky stala se rozšafná, moudrá a velmi krásná panna. Již po páté jabloň před oknem odkvetla, co ji babička z domu odvedla. Posud se jí ale ještě nezastesklo, an jí čas v samé rozkoši a při zábavné práci ubíhal a babička krom jídla a noci nikdy ji neopustila. Ten pátý rok jednou časně zrána vstoupila babička do ložnice a pravila k Marišce: „Milá Mariško, musím tě na několik dní opustit; nerada odcházím, ale nemohu si jinak pomoct. Nezapomeň tedy na moje slova a nestýskej si; co nejdříve přijdu zase zpátky.“ Nato odešla.

Mariška byla teď sama; dopoledne jí ledajak uběhlo, leč odpoledne začala již tesknit. Nakrmila ryby i ptáky, natrhala ovoce a šla vyšívat; bylo jí však brzy také u té práce ouzko a ona běžela zase

do zahrady. Zamyšlená chodila po blysknavých stezkách a po měkkém trávníku, až i náhodou u černých dveří státi zůstala. Za celý čas svého pobytí u babičky nevzpomněla na šestý pokoj; až do té chvíle ji zvědavost netrápila. „Proč mně asi zapověděla babička do toho pokoje se podívat?“ myslila nyní Mariška sama u sebe. „Co tam může asi býti, že by tak zle pro ni i pro mne bylo, kdybych tam vešla?“ Jižjiž se chtěla pro klíček rozběhnout, tu jí napadlo přísné napomenutí, a ona ustanouc vrátila se zase do zámku, vzala harfu, hrála a zpívala, čemuž. se byla od stařenky velmi dokonale naučila. Potom šla spat; celou noc se jí však jen o šestém pokoji zdálo, v němžto všelikeré divy spatřila; první myšlénka, když se probudila, byl noční sen, který ji až do samého poledne pronásledoval. Nic ji netěšilo, nic jí nechutnalo, nikde neměla stání, až konečně odpoledne,nemohouc odolati vábné moci, klíčky s hřebíku sundala a zmužile k šestému pokoji kráčela. Hrůzou zkamenělá zůstala však na prahu státi, když dvéře otevřela a v pokoji černým aksamitem potaženém spatřila černou umrlčí truhlu, v níž kostlivec seděl a neustále hlavou kýval. Bouchla dveřmi, zamkla a celá ustrašena pospíchala nazpátek. Litovala nyní velice, že se nechala všetečností zavést; aby ale babičce těžké srdce neudělala, zapřisáhla se, že jí pro živého Boha o svém přestupku ani slova neřekne.

Třetí den se babička vrátila. Právě si Mariška zlatým hřebenem dlouhé kaštanové vlasy rozčesávala, když k ní vstoupila.

„Co ti schází, že jsi tak bledá?“ ptala se, když ji Mariška přivítala.

„Nic, babičko, nic, mně se jen po vás stýskalo,“ odpověděla Mariška, a krev jí tvář polila, protože po prvé ve svém živobytí lhala.

„Děvče, pověz mi, co ti schází?“

„Opravdu, babičko, nic mi neschází.“

„Mariško, tys byla v šestém pokoji, a teď se mne bojíš; přiznej se! Povíš-li, cos tam viděla, bude dobře pro tebe i pro mne; nepovíš-li, bude zle pro mne i pro tebe.“

„Věru, babičko, já tam nebyla.“

„Nu dobře, já ti dám na rozmyšlenou, pamatuj ale dobře na moje slova."

„Ne, ne," pravila Mariška sama k sobě, když babička odešla, „já se nepřiznám, ať se stane co stane; snad mě babička jen tak zkouší, a když se nepřiznám, uvěří konečně, že jsem tam nebyla, a opět se udobří."

Stará se zase vrátila a zůstala u ní celý den, ale o šestém pokoji se ani nezmínila. Druhý den ráno přišla k Marišce, vzala ji za ruku a vedla do zahrady. „Nyní mně pověz," ptala se, když přišly až doprostřed, „co jsi viděla v šestém pokoji."

„Já tam nebyla."

„Přiznej se, bude dobře pro mne i pro tebe."

„Já nebyla v šestém pokoji."

Tu máchnula babička kol sebe černým proutkem, a krásná zahrada proměnila se v divokou poušť, po níž se ukrutné řvání divoké zvěře rozléhalo. Tu cenil zuby hladový vlk, tam se prodírala houštím hlava divokého kance, onde zase číhal ukrutný tygr, za každým stromem byla nějaká netvora a v trávě se plazily kotouče hadů. S hrůzou si zakryla Mariška tvář a k babičce se přitulila. „Pověz, Mariško, co jsi viděla v šestém pokoji? Nepovíš-li, nechám tě zde."

„Ach babičko, to nečiňte, já nebyla v šestém pokoji."

„Dobře tedy, rozmysli se do rána." Tu máchnula proutkem, a poušť se proměnila opět v zahradu.

Druhý den ráno přišla babička k Marišce a ptala se jí laskavě: „Jak jsi se rozmyslila, má děvečko?"

„Já vám jinak odpovědět nemohu."

„Vidíš, Mariško, jestli mi to nepovíš, musíme se rozloučit a s tebou bude tuze zle. Zavedu tě do tmavého lesa, odkudž si sama pomoci musíš; budeš němá a nikdy úplného štěstí nedojdeš, a koho nejradši míti budeš, ten tě usmrtí. Přiznáš-li se, zůstaneš ještě déle u mne, pak se vrátíš k rodičům a budeš do své smrti šťastna. Nyní vyvol."

„Dělejte se mnou co chcete, já nebyla v šestém pokoji."

„Tedy se octni v černém lese a buď němá!“ zvolala stará a dotkla se proutkem ubledlé Marišky, která tím okouzlená k zemi klesla. Zatím ji nechme ležet a podívejme se jinam.

Černý les náležel jednomu mocnému králi, který měl jedinkého syna, jménem Milboj. Když se chlapec narodil, povolal král ke dvoru věštce a ptal se ho na budoucnost dítěte. A tu se dověděl: že vyroste Milboj co krásný princ, že bude v uměních cvičený a velký milovník boje a lovu. Nechce-li se však otec na něm velkého trápení dočkati, aby ho až do zletilosti na lov nepouštěl. Což divu tedy, že princ, od rodičů nade všecko milován, se všech stran byl střežen. Když přicházel do let, bylo jeho nejmilejší vyražení, když mohl šermovat a ve zbrani se cvičit; ničím mu nikdo většího potěšení nezpůsobil, než když mu vypravoval o boji a lovu; tu hned celý hořel. Avšak jak snažně rodiče prosil, ti ho přece na lov pustit nechtěli. Bylo mu již bezmála dvacet roků, a ještě nic jiného nezastřelil kromě několik ptáků v zahradě, a s nikým se nepotýkal leč s domácími psy.

Jednoho dne zrána vstoupí kvapně k matce do pokoje a s sepjatýma rukama ji prosí o přímluvu u otce, aby směl jít na lov. „Milá matičko, mně se dnes v noci zdálo, že jsem zastřelil krásnou laň, já si nemohu pomoci, ať kouknu kam kouknu, ať dělám co dělám, všude mám tu laňku před sebou.“

„Takové myšlénky, synáčku, zapuď; šálí tě zlý duch. Kdybys dnes na lov šel, věř, že by se ti nějaké neštěstí přihodilo.“

Milboj uposlechl matčiny rady, ale celý den chodil smuten a zamyšlen, aniž ho kdo potěšit mohl. Druhý den byl ještě časněji u matky, řka, že měl ten samý sen jako předešlou noc a že z hradu uteče, jestli ho otec na lov nepustí.

„Měj rozum, Milboji,“ pravila matka; „já s otcem promluvím, tuším ale, že to bude nadarmo.“

„Učiň to, matičko, vždyť ti otec všecko k vůli udělá. S tím proroctvím je to pravá hloupost. Já umím loveckou zbraní dobře zacházet, na koni sedím jak by mě přibil. Jaké strachy tedy?“

„Ty pospícháš jistě k neštěstí,“ řekla královna, a prstem miláčkovi zahrozíc, ubírala se ku králi.

Za chvíli zas přišla a král s ní. Hrozil synu hněvem, jestli od svého úmyslu neupustí. Milboj byl poslušný a nikdy otci na vzdor nejednal, co živ byl, nepřišlo mu to ale tak za těžko jako tenkráte. Ještě smutnější než předešlý den chodil po hradě a žádný s ním vydržet nemohl.

Třetí den, královna ležela ještě v posteli, přišel Milboj k ní a na kolenou ji opět o přímluvu prosil. „Já musím, matinko, na lov, musím tu překrásnou laňku dostat, sice sám touhou zajdu."

„Prosím tě, synu, pusť mimo sebe bludný šal ten; kdyby se ti něco přihodilo, svezl by se otcův nářek na mou hlavu."

„Bojíš-li se toho, matko, půjdu sám k otci." To dořekl a kvapně ku králi pospíchal. Dlouho mu to otec po dobrém i po zlém vymlouval, ale nic platno nebylo, Milboj neupustil. Konečně, když i královna k miláčkově straně se přidala, nechal se prosbami obměkčit a pustil syna na lov. Dvacet rozumných a zkušených myslivců muselo s princem, kterýmžto král pod ztrátou života přikázal, aby nad synem bděli.

Jako bujný kůň, když mu uzdu pustí, hnal se Milboj z hradu se svým komonstvem. Již se schylovalo k večeru, mnoho zvěře bylo postříleno, ale Milboj nespatřil posud bílou laňku, o které se mu po tři noci zdálo. Jezdil kříž na kříž a v zápalu ani nezpozoroval, že se od své družiny uchýlil. Tu vjede do malého výseku, kde uprostřed několik keřů stálo. Zdá se mu, že se tam něco bělá, honem bere kuši a myslí: „Počkej, toť jistě ta laňka, tu musím zastřelit." Již míří, tu vyskočí z keře panna překrásná, padne před Milbojem na kolena a sepjaté ruce k němu zdvihá. Byla to Mariška. Když se z mdloby, do které ji čarodějný proutek babiččin uvrhl, probudila, spatřila se v lese na trávě ležeti. Tu chvíli slyšela troubení a dusot koňů, ukryla se tedy za keřem, odkudž ji však brzy strach před napnutou kuší vyhnal.

„Jak jsi sem zabloudila, panno krásná?" ptal se Milboj a zdvihal Mariš ku se země. Místo odpovědi položila ona prst na ústa a smutně hlavou zakroutila, na důkaz, že mluvit nemůže.

„Tys němá? Ach škoda, přeškoda!“ zvolal Milboj a outrpně jí do krásných očí hleděl, až mu u levého boku jaksi divně býti počalo. Vzal roh a zatroubil myslivcům na znamení; ti se po chvíli teprv se všech stran sjížděli, neboť ho již někteří pohřešili a po lese hledali. „Mně se zdá, že náš princ místo laňky lesní ženku ulovil,“ šeptal jeden starý myslivec druhému. Milboj vida, že všickni zvědavě na Marišku hledí, řekl jim: „Tato panna jest královská princezna, od jednoho čarodějníka unešená. Divnou náhodou mu ale vyklouzla a přišla až sem, kde moci k ní více nemá. Jistě mě tedy vyšší moc k lovu poháněla, neboť by ubohá zde hladem byla umřela.“ Vědělť Milboj dobře, jaký účinek vymyšlená pohádka u služebníků míti bude; sotva domluvil, slezli všickni s koňů a úctu panně vzdávali. Přívětivým usmáním a pokynutím hlavy děkovala ona a tím srdce jejich k sobě naklonila. Na cestě k domovu přikazoval Milboj přísně všem, aby o dívce mlčeli, dokudž by jim to nedovolil.

Se strachem očekávali král a královna princův návrat. Již bylo hezky pozdě na noc, když sloužící zprávu přinesli, že princ domů jede. V hluku a běhu nezpozoroval nikdo, že Milboj Marišku do svého pokoje odvedl a tam ji zamkl. Zdravého přijal král od myslivců syna svého; že má v srdci hlubokou ránu, o tom nikdo nevěděl.

„Nu, jestlipak jsi tu laňku, po níž jsi tak toužil, opravdu ulovil?“ ptal se král Milboje.

„Ovšem, otče, po večeři vám ji okážu.“ Když jedli, vzal Milboj od nejchutnějších jídel na zlatý talíř a nesl Marišce. Když se ho matka ptala, kam to nese, odpověděl, že laňce.

„To musí být divná laňka,“ řekla královna. „Tu bych ráda viděla.“

„Hnedle ji přivedu,“ odpověděl princ a pospíchal do svého pokoje, kde měl tak vzácnou kořist schovanou. Když do dveří vkročil, viděl, že drží Mariška knihu v ruce, i ptal se jí, jestli umí číst? Mariška posvědčila.

„A snad také psát?“

Ona zase posvědčila.

„Toť je vyhráno; tedy mně můžeš napsat, kdo jsi, jak se jmenuješ a co se s tebou stalo?“

Tu napsala Mariška, jak se jmenuje a že je z té a té vesnice sedlákova dcera, pět let již od rodičů vzdálena; kde po ten celý čas byla, to že do smrti žádnému povědět nesmí. Chce-li jí tedy princ dobrodiní prokázat, aby ji k jejím rodičům dovedl.

„Ne, ne,“ řekl Milboj a vzal děvče za ruku, „ty nesmíš více odtud; já si tě zamiloval a chci tě za ženu pojmout.“

Mariška smutně hlavou točíc vzala list a namalovala: „Budeš nešťastný!“

„Jakž bych mohl být s tebou nešťastný? Řekni jen, že mě máš ráda, a půjdem k rodičům, aby nás požehnali, o to ostatní se nestarej.“

Když jinak nechtěl, podala tedy Milbojovi ruku a oba šli k rodičům. S úžasem hleděli tito na syna, když místo laňky tak krásnou pannu do síně přivedl, avšak ještě více podivili se, když jim řekl, že ta panna jeho ženou býti má. Zprvu nechtěl král o sňatku ani slyšet; když se ale královna za syna přimlouvala a ten sám s milenkou před otcem klekl, nechal se prosbami a více ještě krásou Mariščinou poněkud uchlácholit. Úplné svolení ale dal teprv třetí den, neboť mu to bylo přece proti mysli, že si jediný syn a dědic velkého království bere děvče němé, o kterém vlastně žádný nevěděl, kdo je a odkud pochází. Svatba slavila se nádherně a skvostně, jak se na královského syna sluší a patří. Ale co tu hostů bylo, nade všemi skvěla se jako slunce mladá královna.

V lásce a rozkoši žili mladí manželé a posud nevzpomněla Mariška na babiččinu kletbu. Již se čekala brzy do kouta, tu přijdou jednoho dne poslové, že táhne velké nepřátelské vojsko proti králi. Nastal nářek veliký. Milboj rozžehnav se s rodiči, poceloval ještě naposled uslzenou tvář své manželky, a pak vsedna na bujného vrance, ujížděl v čele vojínů z hradu.

Nyní nastali Marišce teskní dnové. Ač se král i královna všemožně snažili, aby ji vyrazili, ona přece na nic nedbala a nejraději o samotě čas trávila. Konečně dostala zprávu, že Milboji štěstí přeje.

Když čas vypršel, porodila Mariška krásného syna. Bylo velké potěšení u celého dvora, největší však měl král a královna. Hned druhý den měl býti posel k princovi odeslán, by mu radostnou zprávu donesl. Tu samu noc přišlo na ženy, co u šestinedělky hlídaly, takové spaní, že se mu žádná ubránit nemohla. Tu se najednou rozhrnou záclony u postele, a před Mariškou stojí přívětivá tvář babiččina.

„O má zlatá babičko," zvolala potěšená Mariška, která tu chvíli opět řeči nabyla. „Jak se vám mohu odsloužit, že jste mi takové štěstí připravila! Podívejte se na to novorozeňátko!"

„Chceš-li zůstat šťastna, pověz, co jsi viděla v šestém pokoji?"

„Babičko, já tam nebyla."

„Pověz, bude zle s tebou."

„Já tam nebyla."

Tu popadla babička dítě, a dříve než jí matka zabránit mohla, roztrhla je vejpůlky, až krev sněhobílé podušky a tvář matčinu postříkla. Ubohá matka vykřikla, pak ale polomrtva nazpět klesla. Hlídačky ze spaní se probravše nahlídly, co as paní dělá, a tu viděly kolébku prázdnou, postel a všecko kolem plno krve a matku polomrtvou. I pustily se všecky do náramného křiku a běžely ku královně. Ta si vlasy z hlavy škubala, když to hrozné divadlo spatřila. Marišky se ptát nemohla, za jedno byla němá, za druhé ze mdlob ani nevycházela.

„Ó že jsem tomu připustil," naříkal ubohý král, „aby si ji Milboj vzal; já si to vždy myslil, že z toho nevzejde požehnání. Nyní je patrno, že to lesní ženka; ty prý své děti snědí. O nešťastný osud!" Tak bědoval neustále starý král.

Druhý den poslali k princovi, aby zvěděl o nešťastné události, řkouce, že by nejlépe bylo zlopověstnou matku dát upálit. Oni nevěděli, jak tuze ji Milboj miluje. Jeho odpověď zněla, aby všecko nechali jako prve a s Mariškou tak nakládali jako až posud. Stalo se dle jeho rozkazu. Za několik neděl vrátil se co vítěz z boje. Ubledlá, utrápená Mariška šla mu naproti a s pláčem mu okolo krku padla. On přivinul k srdci milenou choť a laskavými slovy ji těšil, by hoře

její poněkud ukojil. Jak mu za to v srdci Mariška děkovala, každý lehce uvěří; neboť nemyslela jináče, než že ji manžel dá usmrtit. Když byli o samotě, hněval se král na Milboje, že se ženou přísněji nenakládal. Milboj byl ale rozumný a odpověděl: „Nermuť mne, otče, já vím, že to Mariška neučinila; ona je však pod zlou mocí a ta se nad ní mstí. Kdyby měla být po druhé matkou, budu sám hlídat a jistě se to nestane."

Ale bohužel! Mariška byla po druhé matkou, a krátce předtím musel Milboj zase do boje. S těžkým srdcem se s ní rozloučil. Před odchodem ještě prosil rodiče a nařídil všem, nechť se stane jakkoli, aby žádný Marišce neubližoval. Opět porodila roztomilého chlapce. Jak se setmělo, přišlo na hlídačky spaní, takže v okamžení všecky usnuly. Tu se rozhrne záclona a u postele stojí babička. „Jak se máš, Mariško?" ptá se uleknuté matky.

„Zle a dobře; proč jste mně udělala tak těžké srdce, babičko?"

„Pověz, co jsi viděla v šestém pokoji, a bude všecko zase dobře."

„Já tam nebyla."

„Pověz, bude zle s tebou."

„Já tam nebyla."

Již sahala matka se strachem pro svůj drahý klenot, tu jí ho však babička vytrhne, a rychleji než vykřiknout mohla, byla postel krví zbarvena. Když se hlídačky probudily, udělaly povyk, všecko se sběhlo, a spatřivše to hrozné divadlo, odvrátily se s ošklivostí od ukrutné matky. Jen přísný rozkaz princův ochránil Marišku, že ji na hranici nehodili. Avšak ubohá trpěla nejvíce; ale navzdor tomu přece si umínila, kdyby se to ještě jednou státi mělo, že slib svůj nezruší.

Milboj přijel domů, a ač ho ztráta dítěte velice trápila, přece bolest svou Marišce znáti nedal a vždycky jen ji těšil a proti rozzlobeným rodičům zastával. Po třetí byla Mariška matkou. Tenkráte zůstal Milboj doma, aby šestinedělku sám hlídat mohl. Měla zase chlapce; jak se narodil, nehnul se Milboj více od kolébky. Přišla noc; nepřemožitelná tíže počala mu víčka svírati, on se bránil, ale konečně přece podlehl a usnul. To okamžení okázala se babička.

„Jak se máš, Mariško?“ ptala se matky, která ouzkostně dítě do náručí sevřela.

„Dost zle jsem se měla, nyní je opět lépe; ale smilujte se, babičko, neberte mně moje dítě!“

„Pověz, co jsi viděla v šestém pokoji?“

„Já tam nebyla; ach smilujte se, bude to má smrt.“

„Bude, bude, i tvého dítěte, nepovíš-li, co jsi viděla v šestém pokoji.“

„Já tam nebyla.“

Tu jí vytrhla babička dítě z náručí a proud horké krve postříkl studenou tvář matčinu. Milboj se probudil, a když viděl, že dítě zmizelo, Mariška že má tvář plnou krve a on sám že je krví zbrocen, tu naříkal a zoufale vlasy z hlavy si trhal. Přiběhli rodiče, sběhl se lid a jednohlasně všickni volali: „Upal, králi, upal tu čarodějnici, nechceš-li ještě neštěstí na celou zem uvalit.“ Otec i matka doráželi na ubohého syna, aby Mariška upáliti kázal, sice že se lid vzbouří. Dlouho nemohl Milboj takové ukrutnosti přivolit, když ale viděl, že se lid opravdu bouří, vydal ji na smrt.

Ubohá Mariška když zaslechla, že má být druhý den upálena, byla by se ráda s manželem rozloučila, ale on k ní nešel. S oddaností smrt očekávala, neboť ji na světě nic více netěšilo, co manžel na ni zanevřel. Nesmírné množství lidstva stálo druhý den časně ráno na popravišti a čekalo, až Mariška vyvedou. K poledni přijel černý vůz se čtyrmi koňmi a na něm seděla Mariška černě přistrojena. Celý dvůr, král i královna přijeli na popravu se podívat. U hranice ji ssadili s vozu a chtěli ji na hranici položit, vtom jí zaklepe někdo na rameno, a když se ohlídne, vidí babičku před sebou stát. „Jak se ti vede, Mariško?“ ptá se jí svým příjemným hlasem.

„A jak se mne můžete ještě ptáti?“

„Pověz, co jsi viděla v šestém pokoji?“

„Já tam nebyla.“

„Pověz, bude všecko dobře, pomůžeš sobě i mně.“

„já tam nebyla.“

Babička zmizela, aniž ji kdo viděl. Katané přiskočili, vzali Mariš̆ku a vlekli ji na hranici. Mnozí reptali, ale největší díl litoval mladou a krásnou paní. Již chtěli hranici zapálit, tu se strhne radostný křik: „Nepalte, nepalte, ona je nevinna!“ Lid se rozstoupil, a tu spatřil král čtvero bílých koní, zlatým náčiním ozdobených, zdáli přijíždět. Nad nimi vlál bílý praporec.

S podivením hleděl každý, kdo to přichází. Koně se zastavili, prapor sklesl a se zlatého, drahým kamením vykládaného vozu sestupuje překrásná vysokorostlá paní, v rukou nesouc děťátko, zaobalené v hedvábné pleně. Za ní skočí dvé malých pacholátek, též skvostně oblečených. „Mariško, Mariško, sejdi dolů!“ zvolala paní, když přišla až k samé hranici. Sotva zaslechla odsouzená Mariška babiččin hlas, vyskočila vzhůru a žádnou bolest, žádnou slabost více necítila. Když sešla s hranice a na místě babičky krásnou paní s třemi dětmi spatřila, točila se jí radostí hlava kolem a nohy pod ní klesaly.

„Mariško,“ řekla paní, „zde máš svoje děti! Já jsem ta stará babička, já jsem ten kostlivec, kterého jsi v šestém pokoji viděla. Kdybys byla se přiznala, nebyla bys mě nikdy vysvobodila a na věky nešťastnou zůstala. Že jsi dostála slovu, vysvobodila jsi mne, a sebe i své děti do smrti šťastnými jsi učinila. Já jsem jednoho mocného krále jediná dcera. Ohyzdný čarodějník si mě zamiloval a přestrojen za bohatého prince o mou ruku žádal. Já ho však brzy prohlídla a ruku jemu odepřela. Za to mě zaklel v škaredou babici a každou dvanáctou hodinu v kostlivce proměnil. Co mě vysvobodit mohlo, tys to všecko přestála. Ještě jednou ti děkuji; buď šťastna a nezapomeň nikdy na starou babičku.“ To dořekla, políbila Mariš̆ku a děti na čelo, a již tu nebylo po ní ani památky. Od hradu však letěl na říčném koni Milboj, kterému babička znamení dala. Skočil s koně, a před Mariš̆kou klekna, o odpuštění žádal.

„Mileráda všem odpouštím,“ řekla Mariška Milboji ruku podavši, „vy jste nemohli vědět, že jsem nevinna.“

I zlíbal Milboj matku a roztomilé děti, které se k rodičům tulily. Král a královna také Mariš̆ku o odpuštění žádali, a ona všem

odpustila. S radostí, od jásavého lidu provázena, navrátila se do hradu. Tam bylo nové překvapení. Všecky Mariščiny pokoje byly tak ozdobeny jako v letohrádku, v němž Mariška s babičkou bydlela. Ten šestý byl ale celý zlatem vyložen a na místě truhly s kostlivcem stála truhla plná drahých kamenů, za které si Mariška patero království koupit mohla. Druhý den poslal Milboj pro starého Lukše a jeho ženu. I rozdali blažení rodiče kde co měli chudým a odebrali se k šťastné dceři, kde spokojeně pohromadě žili a často na starou babičku vzpomínali.

ŠTERNBERK

Byl jeden rybář, ten měl mnoho dětí a byl tuze chudý. Jednou zrána vyšel si na lov. Dlouho již seděl s udicí v ruce, a ještě ani rybičky neulovil. Tu vidí najednou z blízkého rákosí velikánského ptáka letět a v povětří se vznášet. Honem zatočí loďkou k rákosí, mysle, že tam hnízdo najde. Když tak sem tam hledá, slyší nad sebou volat: „Najdeš, ale nekaz!“ S podivením obrátí se po hlasu a vidí ptáka, který křídloma třepá a dále letí. Hledá tedy dále, až najde hnízdo plné velikých vajec. Bez průtahu vezme jedno po druhém a položí do loďky. Bylo jich devět. Rád by byl také ještě několik ryb ulovil, ale vejce zaujímaly skoro celou loďku, takže v ní sotva státi mohl; obrátil se tedy domů. Děti jeho stály na břehu; když loďku zahlídly, křičely na mámu, že veze tatíček večeři. Jak se však děti i s mámou podivily, když tatík ku břehu přirazil a místo ryb vejce z loďky vyndával. „I pro pánaboha, kdepak jsi ty vejce ulovil, tatíku?“ ptala se rybářka muže. Tu jí rybář povídal o příhodě s velikánským ptákem. Z večeře nebylo nic a vejce se uložily za kamna na pec.

Druhý den si rybář přivstal a vyjel na lov, by vynahradil, co den předtím zameškal. Když přijde na místo, vidí toho samého ptáka z rákosí vylítnout a volat: „Najdeš, ale nekaz!“ I zajede do rákosí a najde v témž hnízdě opět devět vajec. Naloží je na loďku a jede domů. Rybářku to již mrzelo, že muž místo lovení ptačí hnízda

vybírá; ze zlosti vzala vejce a každým za kamna notně práskla, ačkoliv jí rybář nařídil, aby s nimi zvolna zacházela. Ale ku podivu; vejcím se ani dost málo nestalo.

Třetí den jel rybář zase na lov, a nevěda ani jak, octnul se opět u rákosí. Tu vylítne týž pták a volá: „Najdeš, ale nekaz, a budeš šťastný.“ I jde k známému již místu a najde zase devět vajec. Vezme i ty a jede domů. Po cestě si myslí, co se z nich asi vylíhne. Tu ho ale žena divně přivítala; kdyby je nebyl sám na pec zanesl, byla by je zlostí o zem roztloukla. Co měl dělat, aby ji opět udobřil? Den nato vyjel si ještě jednou, a vrátiv se za několik hodin, přivezl plnou loďku ryb. Tu se na domácím nebi vyjasnilo, jako když slunce vzejde.

První čas chodili se přes tu chvíli na vejce dívat, brzo ale na ně zapomněli, jako by jich v sednici ani nebylo.

Jednoho dne seděl rybář a opravoval sítě, rybářka chodila po domácí práci a děti si venku hrály. Tu něco za kamny praskne, jak by vystřelil, a než rybář vyskočil, aby se podíval, co se kde stalo, shoupnul se s pece roztomilý klučina. S úžasem hledí rybář na hosta, který, jak se mu aspoň zdálo, vůčihledě před ním rostl; tu to praskne po druhé, po třetí, po čtvrté, a tak sedmadvacetkrát po sobě; po každém bouchnutí skočí s pece kluk jako buk. Rybář spínal ruce nad hlavou, když tu chasu okolo sebe obskakovat a jako hřiby růsti viděl. „To je to zpropadené štěstí, co mi ten pták přislíbil?“ zabědoval ubohý tatík. „Měl jsem to vědět, co v těch vejcích vězí, oč že bych je byl všecky do vody vházel.“

„To bys nebyl moudře udělal, tatíčku!“ ozval se jeden z nejčipernějších, „my ti přece štěstí přinesem. Jdi do města, dej se u krále ohlásit a řekni mu, že přijdeme k němu, aby nám jen poslal šat a jídla dost a potom nějakou práci uchystal.“

„A když to pěkně vyřídím, dá mne král ze dveří vyhodit?“

„O to se nestarej; jdi jenom a vyřiď to, co jsem řekl.“

Rybář se oblekl a šel. Venku stála rybářka s dětmi celá ustrašená; bouchání a praskání ve světnici nedalo jí tam vejíti. Když jí muž

vypravoval o božím nadělení, začala sice trochu hubovat, ale šla přece na ty nezvané syny se podívat. Rybář se bral k městu.

Když přišel do zámku, dal se u krále ohlásit a byl hned předpuštěn. „Co žádáš?“ ptal se král.

„Milostivý králi! Mám sedmadvacet synů, ti mě k vám posílají, abyste jim dal šaty a stravu a práci pro ně uchystal, že přijdou k vám do díla.“

„A proč ty se o ně nestaráš?“

„Já mám svých vlastních pět a nemám jim dát co jíst, těch sedmadvacet jsem teprv dnes dostal.“ Tu začal králi celou příhodu vypravovat, kterýžto se tomu náramně podivil a hned poručil, aby sedmadvacatero šatů a hojnost jídla na vůz se naložilo a do rybářovy chalupy dovezlo. Rybáři však přikázal, by k němu syny hned poslal, což onen milerád přislíbil.

Když se hoši oblekli a jídla s královské tabule na stole viděli, zavolali rodinu rybářovu, by s nimi pojedla. U stolu ptal se rybář: „Kterýpak z vás je nejmladší?“

„Já,“ ozval se ten nejhezčí a největší ze všech.

„Tys tedy mě poslal ku králi?“

„Ano, to jsem učinil.“

„Za to budete všickni nejmladšího poslouchat,“ doložil rybář, „a vždy dle slov jeho se řídit, neboť vidím, že on z vás všech má nejbystřejší rozum.“

Ten příkaz se bratrům tuze nelíbil, než přece z poslušnosti synovské tatíkovi přislíbili, že vždy nejmladšího poslouchat budou. Nato se rozloučili a do královského zámku odešli. Druhý den vykázal jim král velkou louku, by ji pokosili, seno usušili a do kup urovnali. Hoši vzali kosy a šli. Když sedmadvacet tak hbitých sekáčů seče, jde to rychle od ruky; a protož byla také do večera louka posečena. By jim však nějaký škůdce na seno nepřišel, zůstali na louce přes noc a nejmladší poručil, aby jeden z nich hlídal.

Ten ale místo hlídání spal, a do rána bylo seno po celé louce rozházeno a rozdupáno, že měli celý den co dělat, než je opět do kup urovnali. Večer poručil nejmladší, aby čtyři hlídali, ale aby se

spaním přemoci nedali, nýbrž dobrý pozor na to měli, kdo jim seno rozhazuje. Než když se blížilo k půlnoci, přišla na ně dřímota, a v malém okamžení chrápali jako druzí. Do rána bylo seno opět po celé louce rozcucháno a rozdupáno. Tu se všickni mrzeli na škůdce, který jim tak zbytečnou práci činí, nejmladší ale ještě více mrzel se na hlídače, a protož když přišel večer, poslal je všechny spat, řka, že bude sám hlídat, a také šťastně až do půlnoci od spaní se zdržel. Tu se přihnalo celé stádo vraných koňů a začalo po seně dupat a na kopytách po louce je roznášet. Než ale k bratrům doběhl, by je vzbudil, přitočil se k němu hubený malý běloušek a lidským hlasem k němu promluvil: „Vítám tě, Šternberku, dlouho jsem již na tebe čekal."

„Jaké jméno mně to dáváš? Jak mě znáš a kdo jsi?"

„Já tvoje jméno dobře znám, a kdo já jsem, to ti povědět nesmím. Chceš-li však mé rady uposlechnout, budu tvým ochráncem."

„Budeš-li mi dobře radit, proč bych neposlechl."

„Hleď, tam běhá šestadvacet bujných vraných koňů; já sedmadvacátý mezi nimi jsem bělouš, malý a vyzáblý. Vzbuď bratry své a řekni, ať si každý jednoho koně vezme, ty si ale podrž mne a neboj se, že budeš ošizen." Když to běloušek domluvil, veběhl mezi stádo.

Šternberk (tak ho budeme nyní jmenovat) šel k bratrům, vzbudil je a poručil, aby si každý jednoho koně vybral. Vyzáblého bělouše nechtěl žádný, a on zůstal tedy Šternberkovi. Ráno srovnali seno, a protože usušeno bylo, vrátili se ku králi, koně však před městem uschovali. Král jim dal hojně peněz a prozatím je domů poslal, čemuž oni tuze rádi nebyli.

Za městem sedli zase na koně a jeli k rybáři. Ten se jich z počátku lekl, když mu ale každý hrst zlatých peněz do klína vsypal, byl spokojen. V noci když viděli bratři, že Šternberk tvrdě spí, vykradli se všickni ven a tam se umluvili, že mu ujedou, neboť se jim nelíbilo rozkazy nejmladšího bratra déle poslouchati. Jak řekli, tak udělali; sedli na koně, a než slunce vyšlo, byli daleko od chalupy vzdáleni. Když se Šternberk probudil, myslil, že jsou bratři již vzhůru a koně

si chystají, i vyběhl ven, ale běloušek tam stál sám a sám a bratrů tu nebylo. „Kde jsou moji bratři?“ ptal se bělouše.

„Ujeli ti, milý pane, a budou už hezky daleko.“

„O ti falešníci!“ zvolal Šternberk hněvivě.

„Nic si z toho nedělej, najez se a pak sedni na mne, však my je dohoníme.“

Po snídaní rozloučil se Šternberk navždy s dobrým rybářem, a sedna na koně, pustil se s ním do světa.

V jednom velkém lese seděli bratři na trávě a obědvali, povídajíce s plným smíchem, co asi bratr řekl, když vstal a herku samotnou tu státi viděl. Najednou zařehtají pasoucí se koně a běží všickni na jedno místo. A koho viděli bratří od té strany přijíždět? Vyzáblého bělouška a na něm bratra Šternberka. Plni strachu vyšli proti němu a za odpuštění ho prosili, čehož když dosáhli, jeli svorně dále. Již urazili hodný kus cesty, tu spatřili u stromu přivázaného a hladem zmořeného chrta. „Jdi někdo z vás a odvaž toho psa,“ řekl Šternberk bratrům.

„I kdopak by psa odvazoval, nech ho být, kdož ví, proč je uvázán?“

Skočil tedy Šternberk sám s koně a chrta z vazby vysvobodil. „Až ti bude nejhůř, vzpomeň si na mne,“ řekl chrt a v houšti zmizel. V duchu podivil se Šternberk neobyčejnému zvířeti, bratrům ale o tom ani necekl.

Zase ujeli hodný kus cesty, tu spatřili za nohu přivázaného orla s hlavou svislou a s křídlama schlípenýma. „Jdi někdo z vás a odvaž toho orla, aby hladem nepošel.“

„I copak je nám do toho dravce, jsi-li tak dobrý blázen, odvaž ho sám.“

A Šternberk skočil dolů a orla odvázal. „Až ti bude nejhůře, vzpomeň si na mne,“ řekl orel a zmizel v houšti. Podivil se Šternberk nadobyčejnému ptáku, bratrům ale nic neřekl. Když se z lesa dostali, přijeli k rybníku; tu viděli velikánského kapra, an sebou v blátě sem tam hází. I skočil Šternberk s koně, vzal kapra a pustil

ho do vody. „Až ti bude nejhůře, vzpomeň si na mne," zašeptal kapr a hbitě odplul.

„To jsou divné zvířátka," pomyslil u sebe Šternberk. Zase jeli dále, až přijeli k velikému městu, kdežto slyšeli, že král: proti nepříteli potáhne. „Tomu bude sedmadvacet tak statných vojáků vítaná pomoc," řekl Šternberk k bratrům, „a protož bych myslil, abychom se dali u něho ohlásit." Bratrům se rada líbila, a uposlechnouce, jeli za bratrem do zámku a u krále se ohlásit dali. Jakmile král tu řadu mladých, jako jedle urostlých hochů přehlídl, s radostí je do služby přijal. Šternberk se mu ale nejvíce zalíbil, a protož ho ihned důstojníkem jmenoval. Bratry to tuze mrzelo, ale co měli Šternberkovi říci, když viděli, že on se k té důstojnosti nijak nenabízel; i umluvili se tedy, že se na králi pomstí.

Druhý den táhli do pole; když přišlo k bitvě, vyhrávala nejvíce strana, kde Šternberk na svém běloušku bojoval; kde bratří stáli, tam se prohrávalo. Král zpozorovav jich nedbalost, přihnal se k Šternberkovi a vedl stížnost. Předobře znal tento bratry své, by si příčinu nebyl vysvětlil, a protož králi odpověděl: „Milostivý pane, kdyby oni byli důstojníky jako já, jistě by s lepší chutí bojovali."

„Myslíš opravdu, jak pravíš?"

„Jen to učiňte a seznáte, že jsem pravdu mluvil."

Král odejel k bratrům Šternberkovým a řekl jim, že je udělá všecky důstojníky, jestli budou udatně bojovat. Ta slova jim dodala chuti a oni vyhrávali tak, že se jich přičiněním válka šťastně skončila. I děkoval král Šternberkovi, a chtěje ho u dvora zadržeti, udělal ho nejvyšším dvořenínem a také bratry na prosbu Šternberkovu k důstojnostem povýšil. Než to přece mnoho platno nebylo, oni mu štěstí jeho záviděli a jenom na příležitost čekali, jak by se ho zprostit mohli. Ta se jim záhy vyskytla. Král měl překrásnou obrazárnu, kterou bratři posud neviděli; poprosil tedy Šternberk krále, by jim ji okázal, což ten milerád učinil. Mezi obrazy byl také jeden, představující pannu co anděl krásnou. I ptal se Šternberk krále, čí to obraz jest? „To je dcera jednoho mocného krále; já si ji chtěl vzít za manželku, avšak před svatbou se ztratila a

žádný neví, kam se poděla, ačkoliv jsem hory doly sliboval tomu, kdo by ji vynašel, ale každý s nepořízenou se navrátil."

„Kdyby se o to Šternberk pokusil, jistě by ji vynašel," řekl jeden z bratrů a druzí mu přisvědčili.

„Půl živobytí dal bych za to, kdybych se o nevěstě dověděl, ale proto bych Šternberka přece nerad ztratil."

„Milostivý králi, ať je tvá nevěsta třeba kraj světa, zde máš mou ruku, že ti ji přivedu nazpět, a byť by to můj život stálo." Tak řekl Šternberk králi, nechtě se nechat před bratry zahanbit, ač věděl, jak při tom návrhu srdce jejich cítilo. Král vzdoroval, ale naděje, že krásnou pannu opět spatří, přemohla náklonnost i přátelství a on svolil k odjezdu Šternberkovu.

Dříve však, než se Šternberk na cestu přichystal, šel se poradit se svým nejlepším přítelem a rádcem, s vyzáblým běloušem, který ač stál v krásné stáji a jídla od stolu pána svého dostával, přece nebyl o nic tlustší než dříve.

„Milý pane," řekl bělouš, když mu Šternberk důvěrně se svěřil, „mnoho jsi naložil na svá ramena, než neboj se ničeho, pomocí mou všecko vykonáš a ti bezbožní bratři trestu neujdou. Dříve však dej udělat zlatý pantoflíček a ten vezmi s sebou. Na cestě ti povím, kde princezna bydlí." Když si Šternberk zlatý pantoflíček zaopatřil, dostal od krále peníze a vydal se s běloušem na cestu. Věda, že terno nejlépe uhodne, kam se obrátit má, nechal ho jít podle libosti. Kolik dní jezdili kříž na kříž přes hory a doly, až přijeli k jednomu velkému neprohlednému jezeru. Tam se běloušek zastavil. „Nyní slez," řekl k Šternberkovi, „a čekej, princezna se bude po jezeru projíždět, a když tu člověka uvidí, připluje až sem. Bude-li se tě ptát, co zde hledáš, řekni, že jsi kupec z cizích zemí a že vezeš všelijaké drahé klenoty, mezi jiným že máš také zlatý pantoflíček. Ona ho bude chtít vidět, ty jí ho ukaž, a když si ho bude oblibovat, uchop ji v náruč, sedni na mne a já vás unesu."

Šternberk posadil se na břeh, a bělouš se pozdálečí pásl. Za malou chvíli viděl loďku po jezeru plouti. V několika minutách přirazila k samému břehu, a krásná panna vyskočila na pokraj, v níž

Šternberk v prvním okamžení tu krásnou andělskou tvář poznal, jižto byl v královské obrazárně spatřil. Vstal hned a přistoupil k ní.

„Co tu v té pustině hledáš, člověče?“ ptala se ho libým hlasem.

„Jsem kupec z cizích zemí a cestuji už dlouhý čas po světě. Dnes jsem s mým běloušem zbloudil z cesty a přijeda až sem chtěl jsem trochu odpočinout.“

„A co máš v tom uzlíku?“

„Drahé klenoty, krásná panno, mezi jiným ale nade všecko krásně pracovaný zlatý pantoflíček.“

„Nemohl bys mi ho ukázat?“

„Milerád; nemám však jen jeden.“

„Já nepotřebuji než jeden, protože jsem jeden ztratila, jen jestli ho obuji.“

„Můžeš si ho přiměřit, krásná paní,“ řekl Šternberk, a vyndav skříni s pantoflíčkem, podal ji princezně. Co si ho obouvala, přišoural se běloušek blíže, a Šternberk vezma náhle princeznu kolem těla, posadil ji na něj; bez pohodnutí ujížděl s nimi běloušek jak by prášil. Princezna se nezlobila, že ji hezký kupec unáší; ale čarodějnice, u které zavřena byla a která to viděla, ta zuřila a všecky hrůzy za nimi posílala. Uleknutá princezna obejmula pevně Šternberka a tvář na jeho prsou schovala, když najednou před nimi modré blesky křížem šlehati začaly, hromem roztříštěné stromy padaly a ukrutné potvory ze všech stran hlavy vystrkovaly a je pronásledovaly. Ale Šternberk se nebál; těsně přivinul k srdci drahou svou kořist a důvěřoval ve svého přítele. A běloušek ho neošidil! Skrze všecky hrůzy je šťastně přenesl a teprv daleko za čarodějným lesem si odpočinul.

Na cestě k domovu povídal Šternberk princezně Velence, od koho byl pro ni poslán a kam ji veze. Velenka neřekla nic; v srdci ji to ale hnětlo, an bývalého ženicha v přílišné lásce neměla, tím více ale Šternberka si zamilovala. Když přijeli do královského města, byli od krále s velkou slávou a radostí přijati. Od té chvíle byl Šternberk jeho nejlepší přítel a spoluvládce. To bylo bratrům tuze proti mysli; ti ve dne v noci vymýšleli, jak by se na něm pomstili, avšak to nijak

nešlo. Jednou vejde král se Šternberkem do Velenčiných pokojů, v kterých co nastávající královna bydlela. Smutně seděla tato u okna a zpívala. Král usedna k ní, ptal se po chvilce, kdy se bude jich svatba slavit? Šternberka u levého boku bodlo, s ouzkostí čekal na odpověď.

„Já nemohu dříve svatbu slavit, dokud zde truhlu se svatebním šatem míti nebudu, a ta je tři sta mil dále, než já jsem byla, u jedné čarodějnice schována!“

Bolestně hleděl král na Šternberka, jako by jej o pomoc prosil, a ten pohledu rozuměl!

„Já půjdu pro truhlu, paní moje!“ řekl k Velence přistoupiv.

„Ne, ne, králi, neposílej Šternberka, on zahyne!“ prosila princezna.

Ale co záleželo králi na tom, že příteli nebezpečenství života hrozí, vždyť mu to všecko zlatem a slávou chtěl odměnit!

Vesel, že Velence něčím posloužiti může, běžel Šternberk ku bělouškovi a ptal se o radu.

„Budeš-li moudrý a opatrný,“ řekl bělouš, „šťastně všecko vykonáš. Jen se brzo chystej na cestu a pojedem.“ Šternberk si nabral peněz, a rozloučiv se s králem a s krásnou Velenkou, opustil město ještě toho dne. Dlouho jeli, než tři sta mil ujeli; konečně zůstal bělouš nedaleko jednoho černého zámku státi a řekl Šternberkovi: „Zde je ten zámek, kde ta čarodějnice zůstává, která truhlu princezninu chová. Jdi tam a požádej ji, ať ti ji vydá. Ona to nebude chtít učinit, dokud na třech koních nepojezdíš. Ti tři koně budou její dcery. Nic se neboj a buď opatrný. Až toho třetího k ní přivedeš, uvidíš, že má v ruce proutek, kterým tě bude chtít švihnout, tomu ale nedopusť. Hbitě se uhni, proutek jí odejmi a rychle ji švihni, pak uchop truhlu a pospěš ke mně.“

Potěšen slovy zkušeného rádce, šel Šternberk do zámku. Když na vrata zaklepal, otevřela stará baba vrata a ptala se, co tam chce? – „Princezna Velenka, nevěsta mého krále, má zde truhlu se svatebním rouchem a posílá mě pro ni,“ odpověděl Šternberk.

„To je pravda, že tu má truhlu, já ti ji však dříve nevydám, dokud na třech koních nepojezdíš."

„Jen přines dříve truhlu a pak přiveď ty koně." Za malou chvíli přinesla čarodějnice na dvůr ozdobnou truhlici a pak se štrachala do stáje. První kůň byl ryzák. Když na něj Šternberk sedl, začal až hrůza vyhazovat a kopat. Šternberk ho ale dobře sebral a nedal se shodit, ani když s ním ze zámku vyletěl a po poli jak zběsilý se vztekal. Náhle však pod ním ryzák zmizí a v podobě zajíce přes hony utíká. „Kýž tu mám chrta!" zavzdychne uleknutý jezdec, a sotva to slovo z úst vypustí, žene se za běhounem chrt rychlý jako vítr, lapne ho za hřbet,

zpátky s ním utíkaje, položí ho Šternberkovi k nohoum řka: „To máš za to, že jsi mne v lese odvázal." Nato zmizí. Šternberk popadl potměšilého ryzáka za sluchy a donesl ho škaredé babě nazpět. Ta celá rozzlobená šla do stáje a vyvedla hnědého. Dělal-li první zle, dělal druhý ještě hůř. Šternberk byl ale již chytřejší; když se kůň s ním po poli prohnal a najednou pod ním zmizel a v podobě krkavce do povětří se vznesl, pomyslil rychle na orla. V tom okamžení žene se hejno orlů jako mračno za krkavcem; největší z nich popadne ho do drápu a donese ho k Šternberkovi, řka: „To máš za to, že jsi mne v lese odvázal." Nato zmizel. Baba mohla vztekem puknout, když jí Šternberk krkavce pod nohy hodil; i běží a přivede vraného. To byl ten nejhorší; jako zlá saň vyletěl s Šternberkem ze zámku, soptil a zuřil, hrabal a kopal, až hroudy na tři sáhy lítaly, a konečně u blízkého rybníka do vody skočil. Šternberk vzpomněl si na rybu, a v malé chvíli vyploul kapr a vyhodil v rybu proměněného vraníka, řka: „To máš za to, že jsi mě nenechal zahynout." Šternberk vzal rybu a vrátil se k babě.

S jiskřícíma očima vyběhla mu tato vstříc a pravila: „Pusť rybu a vezmi si truhlu!"

Šternberk zahlídl ale proutek, který čarodějnice zastrkovala. Jak se shýbá, by truhlici zdvihl, chce baba přiskočit a proutkem ho šlehnout. On se ale rychle uhne a proutek jí vytrhna notně ji šlehne. Baba zkameněla; Šternberk ale proutek schoval a popadna truhlu

běžel k běloušovi, který již u vrat čekal a pána radostně přivítal. Oba se šťastně beze vší nehody domů dostali.

„Milý Šternberku!“ řekla Velenka, když jí truhlici dával, „co mi je truhlice platna, když k ní nemám klíče?“

„A kde je ten klíč?“ ptal se král, novou překážkou celý rozmrzen.

„Ten klíč je ještě tři sta mil dále v jednom zámku.“ –Král se bál Šternberkovi co říci, ten se ale sám nabídl, že pro klíček pojede, z čeho se král a ještě více bratři nemálo radovali. Zase šel Šternberk k bělouši na poradu.

„Milý pane, jen se uchystej, já tě tam donesu, proutek ale doma nezapomeň.“

Druhý den když si Šternberk trochu odpočinul, sedl na milého běloušе a jel pro klíč. Zase přišli, když tři sta mil ujeli, k jednomu hradu. „U vrat spatříš čtyry spící lvy, postav se hezky šikovně, bys je všecky čtyry jedním rázem přes oči proutkem šlehnul, oni zkamení, a ty můžeš směle dovnitř vejíti. Vprostřed dvoře spatříš jen jediného lva, ale ten je silnější než ti první čtyři vespolek, ten má klíč od té truhlice v tlamě. On bude také spáti, přitoč se zvolna a proutkem přes oči ho šlehni; když zkamení, vezmi klíč z tlamy a přijď ke mně. Dej ale pozor, ať se žádný neprobudí, sice je po tobě veta.“

Šternberk vzal proutek a šel. Přijda k vratům, spatřil tam čtyry ukrutné spící lvy, kteří jednou ranou zkameněli. Potom šel Šternberk do dvora. Vprostředku ležel veliký lev, jemuž z tlamy zlatý klíček čouhal. On si ho zlehoučka obešel a náhle přes oči ho mrštil. Lev zkameněl a klíč mu z tlamy vypadl. Šternberk ho zdvihl a Pospíšil k běloušovi. Měl ale také čas, neboť se strhla ukrutná bouře a blesky mu okolo očí šlehaly jako ohnivé šípky. Bělouš uháněl a brzo byli za čarodějnou hranicí, kde se ničeho více obávati nemuseli. Za několik dní přijeli domů. Když Šternberk Velence klíč odevzdával, vzala ho a poručila mu, aby s králem za ní kráčel. Vejdouc do pokoje, kde truhlice stála, otevřela ji zlatým klíčkem, ale na místě šatu vytáhla z ní široký meč. „Nyní klekněte,“ pravila k

užasnutým mužům, „já vám oběma hlavy netnu; který je krve šlechetné, ten zas obživne a toho si vezmu."

Šternberk neměl co ztratit a proto také bez rozmyslu před Velenkou klekl; král ale s velkou nechutí na kolena klesal a jen smělá důvěra v šlechetnou krev jeho byla s to, aby ho k tomu pohnula. Avšak nastojte, co se stalo! Šternberk obživl a král zůstal mrtev.

Za chvíli vedla Velenka Šternberka z pokoje ven a tam ho lidu co svého manžela a nastávajícího krále prohlásila. V celé zemi bylo jen šestadvacet srdcí, které se neradovaly, a to byli bratři Šternberkovi. Nesmírná zášť proti šťastnému bratru se v nich uhnízdila; i přísahali mezi sebou, že pokoje nedají, dokud bratra nezkazí. Aby ho zabili, k tomu neměli dost srdce. Brzy se ale našlo, čeho si žádali; slyšeli totiž, že několik hodin cesty čarodějná baba zůstává. K té došli a o pomoc ji žádali, mnoho peněz jí připovídajíce. Ta se nenechala dlouho prosit a pomoc svou jim přislíbila.

Nedlouho nato vylákali bratři Šternberka na lov. Škoda že tenkráte bělouška doma nechal, neboť jej nerad zbytečně sužoval, ano pro samé spěchání ani se s ním nerozloučil, což vždy jindy dělával. Chybili velice!

Večer přišli lovci, jak se zdálo, těžce zarmouceni nazpátek. Šternberka mezi nimi nebylo. „Ztratil prý se," tak bohaprázdní bratři královně vypravovali, a ač ho skoro celičký den hledali, přece prý po něm stopy nalézti nemohli. Tu bylo nářku a pláče ode všech dvořenínů. Největší ale hoře měla Velenka. Ta rozeslala posly na všecky strany, by se po miláčkovi poptávali a jej hledali, ale všickni se vrátili s nepořízenou. Bratři mysleli, když Šternberka odstraní, že budou moci dělat, co se jim uráčí, ale v tom se zmejlili. Velenka nenávidíc je, pražádné moci jim nenechala.

Jednoho dne vyjde na dvůr celá zarmoucená a tu vidí bělouška a jednoho z bratrů, který poroučí, aby tu herku ze zámku vyhnali, že plodí v stáji jenom ostudu. Ač Velenka nevěděla, jak mnoho dobrého bělouš Šternberkovi prokázal, měla ho již proto ráda, že miláčka z tolika nebezpečenství šťastně odnesl. Rozhněvaná

pokárala bratra za ten nevlídný rozkaz a sluhovi poručila, by bělouše zpátky do stáje odvedl. Potom se vrátivši do zámku, nabrala sladkých pamlsků, šla do konírny a položila je bělouši do čistého žlabu. Ale koník nežral; smutně se na Velenku ohlídl a pravil: „Děkuji ti, paní moje, že jsi mne nedala ze zámku vyhnat. Dlouho jsem na tebe čekal, ale tys nepřišla a v zármutku na mne jsi zapomněla. Mám ti mnoho co říci."

Velenka se trochu podivila, když k ní bělouš promluvil, v okamžení se ale vzpamatovala a řekla: „Ovšem, milý běloušku, že jsem dlouho již u tebe nebyla, ale vždyť víš, že od té nešťastné chvíle, co se Šternberk ztratil, zármutkem ani nevím, co dělám."

„Věřím ti, milá paní, věřím, mně se také stýská, a proto jsem po tobě toužil, abychom pro něho jeti mohli."

„Co pravíš? – Pro něho jeti! – Ty víš, kde je? O pojď rychle a dones mne k němu!"

„Upokoj se a sečkej až do noci. Ve dne by nás bratři jeho viděli a stíhajíce nás mohli by všecko pokaziti. Až se setmí, přikaž služkám, aby žádnému nezjevily, že doma nejsi, pak přijď sem a pojedem." Potěšena vyšla Velenka ze stáje, aby se k večerní jízdě přichystala. Jakmile noc černé roucho rozestřela, poručila věrným služkám, by ji každému zapřely, a pospíšila k běloušovi. Tiše ho vyvedla ze zámku, sedla na něj a již v jednom letu tmavou nocí uháněli. Když svítalo, byli u jednoho lesa, kde se bělouš zastavil a Velence pravil: „Co tě v tom lese nejdříve potěší, to si vezmi. Do noci tě donesu k jedné studánce, tam slezeš, půjdeš k ní a to, co si z lesa vezmeš, třikráte vodou postříkneš. Nechť vidíš cokoliv, na nic se neohlížej a předtím i potom ani jediného slova z úst nevypouštěj. Potom přijď ke mně a ujedem."

Když Velenka do lesa vešla a pod stromem odpočívala, zaslechla nad sebou smutný, ale velmi lahodný zpěv. Hluboko do srdce loudily se touhyplné zvuky, a byloť jí, jako by slyšela sladký hlas Šternberkův. Potěšena ohlíží se po pěvci a spatří nad sebou slavíka, který byl tak krotký, že se dal lehce chytit, a oulisně ruku Velenčinu

zobaje, takořka za to děkoval. Pamětna slov běloušových, vzala ho Velenka s sebou. Jeli až do pozdní noci, než k studánce přijeli.

Najednou zůstal běloušstát, Velenka slezla, šla asi sto kroků a přišla k malé studánce. Bylo jasně jako ve dne; jak ale do vody sáhne a slavíka po prvé postříkne, začne blýskat a hřmít a vicher divoce burácet; ona si však nic z toho nedělá a směle po druhé do vody sáhne; tu se na ni ze studánky šklebí ukrutná dračí tlama a oheň plivá. Bez bázně Velenka ale vody po třetí nabere a slavíka ní postříkne. Náhle se vyjasní, slavík zmizí a před ní stojí Šternberk. Málem byla by radostí vykřikla, ale vzpomenouc na slova běloušková, položí prst na ústa, vezme Šternberka za ruku a mlčky bez ohlídnutí pospíchá s ním k něžnému koníku. Vpravo vlevo pronásledovaly je ošklivé potvory, ale blažení manželé toho nedbajíce, sedli na bělouše, který se s nimi druhého dne šťastně do království vrátil.

Bezbožní bratří se zatím o všem dověděli; že však snadno souditi mohli, jak se jim povede, měli za to, že bude nejlépe, když se s Vaňkem poradí. Dříve ještě než se král Šternberk do svého zámku vrátil, byli všickni za horami. I tázal se bělouše, zdali by je dohonil, a když ten přisvědčil, vzal svůj čarodějný proutek, sedl opět na koně a za uprchlými se pustil. Zastihl je na jedné louce, kde umdleni kolem velkého ohně seděli. Když je třikrát objel, vzal proutek a každého ním švihnul, a v okamžení sedělo tu šestadvacet kamenných soch. Čarodějný proutek hodil pak do praskajícího ohně, a tu chvíli vyrostla z něho vysoká skála a přikryla nevděčné bratry.

Když se nazpátek vracel a ku královské residenci přibližoval, pravil k němu bělouš: „Nyní slez, milý Šternberku, a učiň, oč tě žádat budu."

„Tys můj dobrodinec, a protož milerád žádost tvou vyplním."

„Od té chvíle nebudeš mne více potřebovat, vezmi tedy meč svůj a za všecka dobrodiní, co jsem ti prokázal, utni mi hlavu."

„Jak můžeš něco tak ukrutného ode mne žádat?"

„Jestli mi to neuděláš, musím se opět sto let trápit, nežli nového vysvoboditele najdu."

I vzal tedy Šternberk svůj meč a s pláčem bělouškovi hlavu sťal. Z mrtvého těla vyletěla bílá holubička, třikráte nad hlavou Šternberkovou křídloma zatřepetala a do modré oblohy se vznesla.

Smuten kráčel domů. Radostné jásání lidu a laskavé objetí drahé milenky vyjasnilo ale brzy smutnou jeho tvář. On panoval dlouhá léta moudře a spravedlivě, ode všech jsa milován. A když co starý dědeček vnoučátka na kolenou houpal, tu jim nejraději povídávalo upřímném bělouškovi.

SPRAVEDLIVÝ BOHUMIL

Nádeník, který si pracně každý kousek chleba vydělati musí, mívá někdy více dětí než boháč, který v hedvábí chodí a zlato na čtvrtce měří. Tak se stalo i v jednom velkém městě, kde měl slouha šest, král ale ani jediné dítě. Tisíce rozházel jenom za samé rady jak učených lékařů, tak starých bab, ale to všecko nic platno nebylo. Také královna se nad tím trápila a denně do všech kostelů na modlení dávala, ale žádný jí dědice nevymodlil.

Rozhořčeni pravil jedenkráte král: „Když nemám mít dítě z vůle Boha, ať je mám z vůle čerta!“ Nato mu za krátký čas královna zjevila, že se jich nejvroucnější tužby vyplnily, při čemž on na svá rouhavá slova ani nepomyslil.

Když ušlo několik měsíců, porodila královna dceru. Z daleka široka čekalo hostů plný zámek, ježto byl blažený král na křtiny pozval. Celých osm dní nebylo po městě nic jiného slyšet než hudbu a zpěv, nic jiného vidět než tanec a veselé hry.

Při křtu dostala princezna jmeno Lidumila. Od rodičů co nejdražší klenot chována, vzrůstala dceruška v samé rozkoši. Když jí bylo sedmnácte let, povídalo se, že je nejkrásnější panna v celém království. Mnohý by se byl rád do hlubiny mořské odvážil, kdyby byl věděl, že drahou tu perlu uloví. Ale krásná Lidumila posud na žádného nepomyslila, a jenom rodiče zticha o tom rokovali: který by z těch vznešených princů nejlépe pro ni se hodil.

Jednoho dne sedí Lidunka celá smutná s rodiči u stolu, tu se jí matka ptá, co jí schází?

„Ach, drahá matičko," odpoví princezna, „já nevím, proč mi je celý den tak teskno, jako bych se s vámi rozloučiti musela."

Matka chtěla dceru pokárat, že si tak truchlivé myšlénky připouští, ta však náhle jako uhel zčerná a bez sebe s lenošky na zem padne. Královna omdlela, král si vlasy s hlavy trhal, dvořenínové hned plný pokoj lékařů svolali, ale žádná moc nebyla s to, aby nebohou princeznu vzkřísila. Ustrojili ji do skvostných šatů, položili do zlaté truhly a v rodinné hrobce královské pochovali; král poručil, by ve dne v noci vojenská stráž u ní stála. Celá zem truchlila pro dobrou princeznu, nejvíce ale naříkali ubozí rodiče, kterým tak záhy všecka radost zmizela.

V noci když přišla stráž vojáka od jedenácté do dvanácté u rakve stojícího střídati, našla ho na kolik kusů roztrhaného. S hrůzou se jeden na druhého díval, žádný si ale vysvětlit nemohl, jak se to stalo. Sebrali zohavené tělo a ráno to králi ohlásili. Král se ulekl a hned důstojníkům poručil, aby nejsrdnatějšího muže na stráž poslali, by se vypátralo, kdo vojáka roztrhal. Ale druhý den bylo to samé; a tak po všechny následující dny: stráž od jedenácté do dvanácté byla po každé mrtva a na kusy roztrhána. Vojáci reptali, že je král z pouhé libůstky na smrt posílá, a mezi lidem trousila se pověst, že nebožka princezna straší. Tak to trvalo dlouhý čas, a ve vojště králově nebylo již srdnatého vojáka; brali tedy napořád, ať byl jakýkoliv. Každý třásl se jako osika, když na něho řada přišla, ale subordinace je přísná metla, chtěj neb nechtěj musíš jít a život nasadit.

Za nějaký čas přišlo také na Bohumila, jednoho ze šesti synů slouhových. Byl to švarný veselý jonák, jehož každý, kdo ho znal, od srdce miloval. Kdyby ho byl král proti nepříteli poslal, nebyl by se strachoval, ale stráž vedla k hanebné smrti; žádal tedy, aby směl jíti k rodičům, že se s nimi rozloučí. Na cestě se mu to v hlavě rozešlo a on si pomyslil: Pročpak bych já se pro nic a za nic bůhvíjaké potvoře roztrhat nechal? Lépe bude, když prchnu. Po pomysliv uhnul se hned z cesty a zaměřil do širého pole. Již uběhl hezký kus, tu vidí

pod stromem sedět shrbeného starečka, který měl hlavu šedivou a dlouhé vousy, jako mléko bílé.

„Prosím vás, vojáčku, pomozte mi na nohy," promluvil k okolojdoucímu Bohumilu.

„I s radostí," odpověděl on, „a chcete-li, také vás doprovodím, totiž nejdete-li do města."

„Do města byste tedy se mnou nešel?"

„Pánbůh chraň, tam se nechci tak brzy vrátit."

„Neřekl byste mi proč?"

„I co bych neřekl, vždyť mě snad neprozradíte." Tu začal Bohumil starečkovi celou historii o nešťastných vojácích vypravovat, dokládaje, že se dal na útěk, aby tak ohavné smrti ušel.

„Poslechni trochu, já ti něco poradím," řekl starec, když Bohumil dokončil. „To strašidlo, co vojáky trhá, je zemřelá princezna Lidumila, která za vinu otcovu trpí. Král se protivil božímu řízení a žádal dítě z vůle čerta, ubohá je nyní zlým duchem posedlá a čeká na vysvobození. Jestli rady mé uposlechneš, vysvobodíš princeznu a budeš šťastný."

„Poslechnu, dědečku, poslechnu; beztoho mě to mrzí, že jsem jako nějaký špatný člověk od vojska utekl."

„Vrať se tedy zpátky, a když bude čas, jdi jen s chutí na stráž. Až přijdeš do hrobky, pokrop se svěcenou vodou, udělej ručnicí kolo a zůstaň v něm státi. Ať se děje co chce, na nic nedbej a z kola nevykročuj; bát se však nesmíš, sice bude s tebou zle. Zejtra mně přijď povědět, jak jsi pořídil."

Bohumil poděkoval starci a vrátil se do města. Kamarádi mysleli, že bude smuten, ale on se smál a zpíval, a když se blížila jedenáctá hodina, vzal ručnici a vesele do kostela kráčel. „Pánbůh ti dej dobrou noc přečkat, kdybychom se více neviděli," pravili druhové, kteří ho vyprovázeli.

„I já doufám," skočil jim Bohumil do řeči, „že se shledáme, dám si lepší pozor nežli ti druzí, a uvidíte, že to vypátrám." Nato se s nimi rozloučil a kráčel tmavým kostelem do osvětlené hrobky královské. Tu vzal jeden ze čtyradvaceti svícnů, na kterých svíčky

kolem rakve hořely, a svítil si do všech koutů, jestli kde co uhlídá; ale nikde nic. I postavil se tedy doprostřed hrobky, udělal ručnicí kolo, do něhož vstoupil, potom přitiskl zbraň k sobě a očekával, co se bude dít. Když mu začalo být ouzko, předříkal si slova starcova, a bylo po strachu. Jedenáctá dobila; tu se otevře zlaté víko u rakve princezniny a ona celá černá z ní vyskočí a jako zlá saň začne po hrobce lítat. Ráda by se byla do vojáka pustila, ale kolo překročit nesměla; v zuřivosti tedy začala víka z rakví odhazovat a zpráchnivělé umrlce v nich trhat, až všecko praštělo. Tak se vztekala až do dvanácté hodiny, potom skočila zase do své postele, víko se zavřelo a bylo ticho. Ač to všecko Bohumil dosti zmužile přestál, přece byl rád, když kroky přicházející stráže zaslechl. Vojáci se nemálo podivili a zaradovali, vidouce kamaráda živého a zdravého; ptali se ihned, jak se mu vedlo a co viděl.

„Co jsem viděl, to jsem viděl, vám to nepovím," odpověděl Bohumil, neboť mu starec byl přikázal, aby o tom s nikým nemluvil.

Ráno se to ohlásilo, a král si dal Bohumila předvolat, ptaje se ho, co se mu v noci přihodilo?

„Milostivý králi," odpověděl Bohumil, „já vám to povědět nemohu, a také si toho ani nežádejte."

Když viděl král, že je marné všecko dotírání, žádal Bohumila, aby šel ještě jednu noc do hrobky na stráž, že ho za to bohatě odmění. Bohumil to králi přislíbil. Odpoledne šel za město k starečkovi.

„Nu jak se ti vedlo? Dobře-lis pochodil?" ptal se ho starec, který zase pod tím samým stromem seděl.

„I dobře; a mnohokráte vám za vaši radu děkuji," řekl Bohumil a vypravoval, jak se všecko bylo událo.

„Dobře tedy," řekl starec. „Jdi dnes zase na stráž a udělej ve všem tak jako včera; uhlídáš snad ještě horší věci, ale jen se neboj a zejtra mne opět navštiv."

Bohumil poděkoval starci a šel domů. Když se přiblížila jedenáctá hodina, vzal ručnici a chutě do hrobky pospíchal. Jako předešlou noc udělal kolo, postavil se do něho a očekával, co se bude horšího díti. Jakmile jedenáctá odbila, otevře se víko, černá

princezna vyskočí a jakoby na znamení vyvalují se ze všech koutů ukrutné potvory s ohnivýma očima, bezedné tlamy na Bohumila rozvírajíce. Hnusní netopýři a sovy lítají mu okolo hlavy a princezna burácí po hrobce, sem a tam skáče, mrtvoly trhá a na Bohumila se šklebí. Neohroženě o zbraň opřen stál tento na stráži a díval se na ty vyvrhele pekla; tu bila dvanáctá a všecko zmizelo.

Ráno se zase král vyptával, co Bohumil v hrobce viděl, ale on mlčel a ani slovem se neprozradil.

Odpoledne šel zase k starci a všecko mu vypravoval.

„Ještě jednu noc a princezna bude od zlého ducha vysvobozena," řekl mu starec; „ale chceš-li, bych ti i po třetí poradil, musíš mi dát polovici od všeho, co odměnou dostaneš."

„Dám, starečku, jen mi ještě po třetí poraďte, co mám dělat."

„Jdi tedy opět do hrobky na stráž, a až princezna z rakve vyskočí, pospěš a lehni do ní a nad hlavou udělej kolo. Až se bude půlnoc blížit, bude tě princezna vyhánět, prosit a připovídat, bys ji do rakve pustil, ale to nedělej, sice bude s tebou zle. Co se dále stane, uhlídáš."

Bohumil přislíbil, že všecko tak udělá, jak mu stareček poradil, a rozžehnav se s ním, pospíšil do města.

Jak jedenáctá bila, stál již Bohumil na svém místě, a když princezna z rakve vyskočila, hbitě se přitočil a do prázdné rakve lehl, udělav nad hlavou ručnicí kolo. Opět se začalo divných potvor okolo rakve točit, ale přes kolo nesmělo nic překročit; princezna řádila hůře než kdy jindy, potom ale začala Bohumila vyhánět; když však viděla, že se ani nehýbá, zuřila divoce a šat na sobě trhala. Potom zase klekla a tak úpěnlivě prosila pro všecko na světě, by ji do rakve pustil, dokud hodina neuprchne; ale on dělal jako by neslyšel. Vidouc, že i to nepomáhá, začala mu přislibovat, že mu dá zlata a stříbra tolik, že si bude moci třeba celé království koupit. Avšak i na to Bohumil neodpovídal. Tu se najednou začne hrobka třást, všech čtyryadvacet svíček zhasne a ze všech koutů vyšlehují modré plameny. Rakve se otvírají, kostlivci z nich vstávají a do kruhu kolem rakve se staví. Ruku v ruce začali nyní divoce tancovat

a holé dásně na Bohu ceniti. Studený pot mu na čele vyvstal, když tu hroznou společnost spatřil; ale pomysliv na svůj úkol, odevzdal se do vůle boží, zavřel oči a ležel, jak by sám mrtev byl. Najednou se zase všecko otřese, půlnoc bije, a když Bohumil oči otevře, vidí všecko ve svém pořádku, jen vedle rakve klečí, vroucně se modlíc, princezna Lidumila, tak krásná, ba ještě krásnější, než kdy dříve byla.

Dlouho se Bohumil se zalíbením na ni díval a ještě déle byl by v rakvi ležet zůstal a oči s modlící se princezny nespustil, kdyby kroky přicházející stráže nebyl zaslechl. Tiše tedy vstal, a Lidumila oči pozvednouc, přistoupila k němu a pravila svým lahodným hlasem: „Jak se ti odměním, zmužilý vysvoboditeli, žes mne pekelných pout zprostil?“

Bohumil pojal mlčky ruku její, vtiskl vroucí políbení do růžových důlků. Vtom ale slyšeli zdaleka hluk, a uděšená princezna plna strachu přivinula se těsně k svému vysvoboditeli. Vojáci, co Bohumila vystřídat přicházeli, nakukovali dříve škulinou ve dveřích, zdali radno do hrobky vejíti; tu zahlídli Lidumilu světlem ozářenou. I myslili nejináče, nežli že to anděl, a protož se obrátili a jeden přes druhého z kostela utíkali; to byl ten hluk, jehož se princezna ulekla. Když přiběhli domů, hned důstojníkům oznámili, že Bohumil v hrobce s andělem mluví; odtud doneslo se to králi, který hned s nimi do kostela pospíšil, by se o pravdě přesvědčil. Jak kostel otevřeli, spatřil král Bohumila klečet u oltáře se svou dcerou Lidumilou. Ještě si nedůvěřoval, je-li to vskutku ona, anebo jen duch její; teprv když se Lidunka obrátila a s radostným vykřiknutím do náručí otcova se vrhla, přitiskl ji pevně k srdci a plakal. Královna právě vstávala, když se král s dcerou a Bohumilem do hradu vrátil.

Jak nevýslovná musela být radost matčina, když oplakávanou dceru na živě a v úplné kráse opět spatřila! Nyní teprv vypravovala Lidumila, co trpěla a jak ji Bohumil, vysvobodil. I děkovali mu rodiče, a král vyjda z pokoje, přinesl mu plný měšec dukátů.

„Ne, milostivý králi," odpověděl Bohumil a peníze stranou položil, „co jsem učinil, nestalo se kvůli odměně, a protož peníze přijmouti nemohu."

Tu vzala Lidumila krále za ruku a řekla: „Milý otče, on mne vysvobodil; já ho miluji tak jako on mne, a protož jej nejvíce odměníš, když ho za syna přijmeš." Král se chvilku zamyslil, ale když i královna prosebně k němu vzhlížela, dal se obměkčit a svolil k blahému sňatku. Bohumil byl jako ve snu a sám tomu ani uvěřit nemohl, že má být manželem krásné Lidumily.

Král chtěl, by se svatba hned slavila a pak aby Bohumil království přijal. Ale ženich se bál, že by tak těžkému umění nerozuměl, a proto krále prosil, aby ho dal dříve ve všem vyučit, co by mu jakožto panovníku třeba bylo věděti. Král svolil a od té chvíle bylo Bohumila všude plno.
V krátkém čase poznal všecky potřeby lidu svého a vyzkoumal všecky prostředky, jak by se jim vyhovět dalo, takže brzy více věděl než sám král. Potom slavila se svatba a po ní byl Bohumil za krále korunován. Při svatbě nezapomněl mladý král na své rodiče a bratry, ale usadil slouhu vedle krále. Ovšem že nemusel více stádo vyhánět, avšak krom pohodlného výminku v královském zámku nedostal žádného bohatství od syna ani titule a zůstal starým Vojtou jako dříve. Bratrům dal každému jeden statek; a byli z nich hodní sedláci, kteří nezáviděli bratru korunu zlatou sice, ale také obtížnou.

Již byl Bohumil nějaký čas se svou drahou Lidumilou a oba se vždy více a více milovali, proto ale nevěřte, že pro samou rozkoš na starce zapomněl, jemuž své štěstí děkoval. Častokráte myslil na něj a ledakde již po něm pátral, ale po starci nebylo nikde památky.

Jedenkráte si vyjede král Bohumil se svou chotí z města na procházku, tu se najednou u mostu koně zastaví a živou mocí dále klusat nechtějí. I křičí král na kočího, aby se podíval, co se stalo a jim překáží. Kočí ale odpoví, že sedí vedle brány starý dědeček a krom toho že jiného nic nevidí. Tu sleze král sám s vozu, a když zahlídne starce, pozná ihned svého rádce. S radostí jde k němu a praví: „Ale

řekněte mi pak, kde jste tak dlouhý čas chodil, já se všude po vás poptával, ale nikdo mi zprávu dáti nemohl?“

„Když jsi se poptával, tedy jsi na svůj slib nezapomněl?“

„A jakž bych mohl zapomenouti? Ode všeho, co jsem dostal, náleží polovice tobě, pojď jen honem se mnou, abych tě choti své ukázat mohl!“

„Právě o ni se jedná; víš-li pak, brachu, že je právem jen polovic tvá!“

Zaražen zůstal Bohumil státi, jako by mu krev byla v těle vystydla. Na to si nebyl vzpomněl.

„Abych viděl, že ve všem a vždy slovu dostojíš a spravedlivě jednati budeš, tedy mi dej první důkaz. Vezmi svůj meč, přetni ženu v půli a se mnou se rozděl.“

Bohumilem to trhlo a třesoucím hlasem pravil: „Nežádej ode mne takového ukrutenství, raději ti dám celé království.“

„Já nechci celé,“ odpověděl tvrdošíjný starec; „já chci jen půl království a půl ženy; a to smím spravedlivě žádati. Chceš-li i ty spravedlivě jednat, tedy se nezdráhej a obětuj, co ti je nejdražší, abys uznal, jakého hříchu se dopouští král, když dané slovo zruší.“

I zmužil se Bohumil, aby dokázal, že i otrhanému žebráku v slibu dostojí, a přikročiv ke kočáru, vyjevil drahé manželce těžký svůj závazek. Lidumila byla takového muže hodna; aby mu srdce neztížila, vyskočila bez dalších slov z kočáru a k s (arci přistoupila. I myslil král, že mu samému tak krásného stvoření líto bude, ale ten stál jako ze skály. Posledně se manželé obejmuli, král vytáhl meč, rozpřáhl se a –

„Nesekej!“ zakřikl ho starec, „byla to jen zkouška, zdali spravedlivě panovati budeš a věčně slovu dostojíš. Nyní vidím, že jsem se v tobě nezmýlil; zůstaň do své smrti tak a nebe ti požehná.“ Než se král a královna vzpamatovali, zmizel jim starce s očí; nikdy ale s mysli.

Bohumil panoval až do smrti spravedlivě a vlídně, a lid měl zlaté časy.

NEOHROŽENÝ MIKEŠ

Mikeš byl syn kovářův. Když mu bylo osmnáct let, teprv ho matka odstavila a otec ho začal učit řemeslo. Jak dostal za vyučenou, tu déle doma zůstati nechtěl a řekl otci: „Táto, dejte mi železa, já si udělám na cestu hůl."

Táta mu dal pětadvacet liber železa na hůl.

„Ale táto," řekl Mikeš, „copak bych dělal s takovou třtinou, dejte mi alespoň sedm centů železa."

„I pro pána krále, vždyť takový sochor ani neuneseš?"

„Uvidíte, jak se budu ohánět," odpověděl silný Mikeš, a když si hůl ukoval, dokázal tátovi, že pravdu mluvil.

Táta dal peníze, máma mu upekla výražkových koláčů a Mikeš se s tím vydal na cestu.

Jednoho dne přijde ke mlýnu a vidí, jak mládek okřesaný mlýnský kámen na rameně do mlejnice nese, i myslí si, to je silný chlapík, kdyby chtěl jít se mnou, měl bych radost; i počkal, až mládek opět ven vyšel. Začal ho hned přemlouvat, aby s ním šel do světa; ten, nenechav se dlouho pobízet, vypověděl službu a šel. V lese dohonili vandrovního. „Kam jdeš?" ptal se ho Mikeš.

„Do světa na zkušenou."

„Jakého řemesla?"

„Truhlář."

„Máš-li pak sílu?"

„To věřím," pravil truhlář, a uchopiv jedli, i s kořenem ji vytrhl.

„Tys chlapík," řekl Mikeš. „Jakpak se jmenuješ?"

„Bobeš."

„Nechtěl bys jít s námi, Bobši? Co utratíme, zaplatím já, dokud peníze stačí, až vylítají, postaráme se o jiné!"

„A co jste vy zač?" ptal se Bobeš.

„Já jsem kovář a jmenuji se Mikeš, a tuhle můj kamarád je mlynářský a jmenuje se Kuba, oba jsme silni jako ty, ne-li silnější."

„Půjdu tedy s vámi," řekl Bobeš a podal novým kamarádům ruku.

Chodili světem, dobře jedli, pili a na pány si hráli. Což divu tedy, že přišel Mikeš kapse na dno?

„Hoši!“ řekl jednoho dne, když přicházeli blíže velkého města, „mám už jenom tři rýnské, ale verv to nešť, když prasklo oko, ať praskne zub, půjdem do města a dáme si za ně dobrou večeři ustrojit, snad se potom Pánbůh o nás dále postará.“

Hoši mu přisvědčili a vesele k městu kráčeli. „Pane hospodský, žbán vína každému a dobrou večeři, ale hezky zhurta, máme hlad.“ Tak si poroučeli, přijdouce do hospody, jako by měli plné kapsy peněz. Hospodský snášel, kde co bylo, a hoši pili a jedli, co hrdlo ráčilo.

„A co tu máte nového, pane hospodský?“ ptal se Mikeš, který se rád o všem dověděl.

„Dobrého nemnoho, vzácní pánové. Neslyšeli jste nikde o našem králi a jeho nešťastných dcerách?“

„Ani slova! My přicházíme z dalekých krajin.“

„Tedy vám musím o tom povědět. – Náš král měl tři krásné dcery, vždy o rok starší jednu nežli druhou. Když bylo nejstarší osmnáct let, ztratila se ze zámku, a nikdo nevěděl kam. Tu bylo nářku a bědování a rodiče hořem div se neutrápili; ale považte, co se dále stalo. Za rok nato bylo mladší princezně osmnáct let a ten samý den se také ona ztratila, a nikdo ji více nespatřil. Od té chvíle stály stráže na všech koncích zámku a nejmladší princezna se ani z pokoje hnouti nesměla. Však nastojte! Tuty dni, když se i ta osmnáctého roku dočkala, byla večer hostina, a do rána byla třetí princezna ta tam. Král přislíbil, kdo by vypátral, kam se dcery jeho poděly, a živé mu je přivedl, že jednu z nich za ženu dostane a k tomu půl království.“

„Hoši,“ pravil Mikeš, když hospodský dokončil, „neřekl jsem na cestě, že se o nás Pánbůh postará, tu to máte.“

„Jakpak se postaral?“ ptal se Kuba.

„Tobě aby všecko na opálku vyložil; já myslím, dá-li nám král na cestu dost peněz, že půjdem princezny hledat.“

„Totě jen o slovo, ale kam?“ prohodil Bobeš.

„Inu půjdem, kam nás oči povedou," zasmál se Mikeš, „když obejdem celý svět, přece je někde najdem, a kdybychom se pro ně do pekla odvážit měli. Jen jděte, pane hospodský, dejte nás u krále ohlásit a řekněte, že chceme princezny hledat, dá-li nám na cestu dost peněz." Tak poručil Mikeš a hospodský s radostí ku králi pospíchal. Za malou chvíli přiběhl sloužící clo hospody s poselstvím, aby ti tři vandrovní do zámku přišli. Sebrali se tedy a šli. Král se jich na všecko vyptal a pak poručil, by se jim dalo peněz, mnoho-li žádat budou. Hoši králi poděkovali a bez meškání na cestu se vydali.

Mnoho neděl už chodili, když přišli jednoho dne do lesa, z něhož nevěděli kudy kam. „To nejde, hoši!" pravil Mikeš, jakožto hlava silné trojice, „což budeme pořád do kolečka chodit, a konce zpropadeného lesa přece nedojdem. Zde zastrčím hůl a každý z nás půjde na jednu stranu, až se bud na konec lesa, aneb k nějakému stavení dostane. Kdo nejdříve něco najde, ten ať se vrátí zpátky k té holi a na píšťalu, co zde visí, ať zapíská; tak se opět shledáme."

Hoši s tím byli spokojeni a každý odešel na jednu stranu. Netrvalo to dlouho a Bobeš zapískl.

„Nu, cos našel?" ptal se Mikeš, když se sešli.

„Jen pojďte za mnou, našel jsem večeři přichystanou, jako pro knížata."

„Mně se všecko zdá, Kubo, že nás má Bobeš za blázny," řekl Mikeš a oba jaksi nedůvěřivě za milým Bobšem kráčeli. Ale Bobeš je neměl za blázny. Když kus cesty ušli, spatřili jeskyni. Všedše do ní viděli na stolku dobrou večeři, tři žbány vína a pro tři ustlané lože. To se hochům líbilo, sedli za stůl, jedli a pili. Když se našupali, začali se po jeskyni ohlížet; ale že se již stmívalo a oni světla neměli, neviděli, zdali ještě nějaké dvéře ze sluje vedou aneb ne. Umdleni jsouce, nechali tedy všeho hledání a chtěli si každý na jedno lože ulehnout; tu řekl Mikeš: „Poslechněte, hoši, mně se všecko zdá, že to zde loupežnická díra; přijde-li rota domů a večeři nenajde, bude s námi zle. Já se sice ani třiceti chlapů nebojím, ale opatrnosti nikdy

nezbývá; proto bych myslil, abychom si neulehli jako doma na pec, ale jeden aby se postavil na stráž. Dnes ať hlídá Bobeš."

„Tys po čertu chytrý, pročpak sám hlídat nechceš?"

„Mlč jen a hlídej, vždyť na mne také dojde!"

Bobeš svolil, a druzí dva šli spat. Ale brzy se mu začaly oči svírat a těžká hlava na prsa sklesla. Tu mu dal někdo takovou facku, až se mu v očích zajiskřilo, a když vyskočil, spatřil před sebou mužíka, který mu ledva po kolena dosahoval. Černé vousy mu visely až na prsa a na těle měl červený pláštíček. Bobeš se chtěl do mužíka pustit, ale jak se s černým palčivým okem jeho setkal, nemohl ani slova ze sebe vyrazit a studený pot mu ouzkostí na čele vyvstával. Chvilku hleděl mužík na Bobše, potom se obrátil, šel k spícím, hůně s nich odhodil a odešel pryč. Ráno, když se kamarádi probudili, začali se s Bobšem hádat, proč je odkryl; ale ten zapíral, řka, že o ničem neví, a nepřiznal se, kdo u něho v noci byl, aby se mu Mikeš vysmát nemohl.

„Jestlipak nám zase někdo snídaní přinese?" prohodil Kuba.

„To je pravda," řekl Mikeš, „Kubíčkovi se vždy jen o zaslíbené zemi zdá, kde pečení holubi do huby lítají; ale kdo se nepřičiní, ten nemá, říkával můj táta, proto bych myslil, abychom nezůstali lenivě sedět, ale dále po sluji se podívali."

Hledali tedy a našli v jednom koutě dvéře; které násilím otevřeli. Byla to druhá jeskyně, ale menší. Uprostřed byl krb a na něm stály kotlíky, mísy a jiné kuchyňské nářadí; o potravě nebylo však ani památky.

„Vidíte, hoši," dí Mikeš, „povídal jsem vám, že se tady loupežnická spřež zdržuje anebo zdržovala. Snad ji někdo od dobré večeře, kterou jsme včera našli, náhle zaplašil. Ať je tomu jak chce, teď jsme my zde páni a hospodáři. Nejdříve půjdeme na lov; jeden musí ale zůstat doma, aby udělal oheň a všecko přichystal. Bobši, tys dnes v noci málo spal, zůstaň tedy zde, a když to všecko připravíš, můžeš si dřímnout."

„I mně se nechce ani trochu spát, ať tady Kuba zůstane."

„Snad se nebojíš, Bobši? Kdybych to věděl, do smrti bych se tě odřekl."

Bobeš se zastyděl, mlčel a zůstal doma. Mikeš a Kuba šli na lov. Když vycházeli ze sluje, spatřil Mikeš před sebou na zemi list popsaného pergamenu. Stálo na něm, že kdo ty slova nad umrlcem přečte, v okamžení ho vzkřísí. Mikeš strčil ten list do kapsy a oba šli dále.

Zatím si přinesl Bobeš vody, umyl všecko nádobí a rozdělal oheň. Tu vidí před sebou mužíka v červeném pláštíčku.

„Copak budeš dobrého vařit?" ptal se mužík Bobše. „Já sám nevím, až co kamarádi přinesou."

„Nečekej na ně, koukni do komína, co tam uzeného masa visí; vylez jen nahoru, vezmi si kus plece a uvař ji."

„Ale jakpak vylezu tak vysoko?" ptal se Bobeš, který trochu okřál, co mužíka tak přívětivě mluvit slyšel.

„Tuhle máš žebřík, přistav si ho ke komínu a já ho zadržím."

Bobeš si dal říci, přistavil žebřík a lezl nahoru. Když byl na posledních příčkách a již po mase sáhal, tuť mužík náhle žebřík podtrhl, a Bobeš spadl dolů a zabil se.

„Proklatý nedbalec!" rozkřikl se Mikeš, když vejda do sluje, oheň vyhaslý a Bobše za krbem ležeti viděl. „Tu si pochrapuje a večeři nechá vystydnout. – Bobši, vstávej!" Ale Bobeš nevstával, ač ním třásli jako řešetem.

„Snad není mrtev?" prohodil Kuba, když ho již dlouho nadarmo budili.

„Je-li mrtev, brzy mu pomohu," řekl Mikeš, a vytáhna z kapsy pergamen, dal se do čtení. V polovici začal se Bobeš pamatovat, a než byl Mikeš s listem u konce, stál již na nohou.

„Co se ti stalo?" ptali se ho kamarádi.

„I přišly na mne mdloby," odpověděl Bobeš, který se za to styděl, že se mužíkovi svésti dal. Druzí tomu uvěřili a bez další rozprávky uchystali večeři, najedli se a šli spat.

Když ráno vstali, měli přikryvadla daleko odhozená, i nevěděli, co se stalo, a s podivením hleděl jeden na druhého. Bobeš jim to

mohl vysvětlit, ale on si myslil: Když já zkusil, zkuste také, a mlčel. Druhý den hlídal Kuba. Když rozdělal oheň a vodu přistavil, spatřil před sebou nepovědomého mužíka v červeném pláštíku.

„Kde jsi se tu vzal? Co tu hledáš?“ ptal se Kuba poněkud zaraženě.

„Jdu se podívat, co vaříš dobrého k obědu,“ a upřel dvě černé oči na Kubu.

„Nevím! – Až co kamarádi přinesou.“

„Aj, což budeš na ně čekat; tamhle visí maso, vylez nahoru, vezmi a uvař.“

„To je na mne vysoko!“

„Tu máš žebřík, já ti ho dole zadržím.“

Kuba šel také na lep! Když byl nahoře, mužík náhle podrazil žebřík, Kuba slítl a zabil se.

„Toť jste jako vrtohlavé ovce,“ řekl Mikeš, když se z lovu vrátil a Kubu mrtvého spatřil. Křísili ho, ale Kuba dříve nevstal, až nad ním Mikeš četl. Boje se posměchu Mikšova, vymluvil se též na mdlobu.

Třetí ráno došlo na Mikše. Když odcházeli, chtěl Kuba, aby mu dal Mikeš pergamen, jímž by mu v čas nebezpečenství pomoci mohl.

„Nebojte se, já nejsem tak slabého ducha jako vy,“ odpověděl Mikeš a chutě se práce chápal.

Když rozdělával oheň, přišel opět mužík v červeném plášti, ale Mikeš se ho pranic nelekl, a hned si pomyslil, proč asi kamarádi omdleli.

„Co tu chceš, malý krtku?“ obořil se zostra na pídimužíka.

„I já se jdu jen podívat, co vaříš dobrého k obědu!“

„A co ti do toho?“

„Protože čekáš na kamarády, co ti přinesou, a nevidíš, že v komíně uzené maso visí.“

„Aha, však já ti rozumím, ty malé škyrňátko; jestli se v tu chvíli odtud neodklidíš, pověsím tě za vousy a nechám tě v komíně udit, abys lidí více nepodváděl.“ Mužíček se ale k tomu neměl a na Mikše se obořil.

„I hleďme krňasa, snad by se nechtěl do mne pustit. Počkej, krtku, uhlídáš, zač toho loket!“

A vyskočiv ze zákrbí, popadl mužíka za vousy, tak nerázně jím o zeď smýkl, že mu celá brada v ruce zůstala. V tom okamžení proměnil se mužík v ošklivou babu a Mikšovi zahroziv ze sluje zmizel.

„Pro mne se můžeš proměnit třeba v Antichrista, já se tě přece nebojím,“ řekl Mikeš a strčil vousy do kapsy.

Když přišli kamarádi domů, velmi se divili, že je Mikeš na živě. Ale ten se do nich pustil. „Vy falešníci, vy baby! Proč jste neotevřeli huby? – Máte proto silné hnáty, abyste si je nechali od takového cvrčka rozdrtit? – Věru, s chutí bych vás zde nechal a sám do světa odešel.“

„To nedělej, bratře, a nezlob se. My za to nemůžeme. Jak se na nás ten zpropadený kluk podíval, nebylo jinak, než jako by nám byl udělal. My ho museli bezděky poslouchat. Ale pročpak jsi ho nezabil?“

„A nač bych ho byl zabil? Já mu dal jen na pamětnou, aby budoucně se mnou žerty netropil. – Znáte je?“ tázal se kamarádů, ukazuje na vousy, které jednou rukou držel a druhou srovnával a hladil. Vtom se před ním zjeví baba a snažně prosí, by vousy nehladil, že jí to nesmírné bolesti působí. Chytrý Mikeš ale umínil si, že toho k svému prospěchu použije. „Něco za něco, nic za nic,“ řekl babě, „pamatuj si to, babice, nechceš-li, abych tě trápil, musíš mi udělat, co budu chtít.“

„Co v mé moci, všecko ti udělám.“

„Předně a nejprve musíš nám při večeři posloužit a potom ti povím, co dále od tebe žádám.“

Hoši zasedli ke stolu a baba jim posluhovala. Když se najedli, řekl ‚Mikeš: „Takové čarodějnice, jako jsi ty, vědí beztoho, co se v celém světě děje. Ty budeš tedy nepochybně vědět, kam se poděly dcery krále, jenž nad sousední zemí panuje.“

„To nevím, zlatý panáčku!“

„Však ty povíš," řekl Mikeš a sáhal do kapsy pro vousy. ‚Ach netrap mne," prosila baba, pozorujíc hnutí jeho.

„Dcery sousedního krále unesl jeden drak a ukryl je zde pod tou slují."

„A jak se k nim možná dostati?"

„Pojďte, já vám cestu ukážu," řekla baba a kráčela dveřmi ven.

Kuba a Bobeš zůstali pozadu. – Za dveřmi byla ukrutná díra a tou vedla cesta dolů.

„Copak myslíš, ty babo jedu, že umím do děr lézti jako sysel? Zaopatř mi provaz, abych se po něm spustit mohl."

Baba vlezla do díry a v okamžení byla zpátky s provazem.

„Pojďte, vy velbloudi," křikl nyní Mikeš na hochy, „když se k ničemu jinému nehodíte, tak mi aspoň podržte provaz, bych se po něm dolů svezl."

Aby se ale lépe přesvědčil, jestli děrou, v které bylo tma jako v pytli, na pevnou půdu přijde, hodil svou hůl napřed, a teprv když ji slyšel dopadnout, pustil se dolů, přikázav prve kamarádům, až zatáhne provazem, aby ho nahoru vytáhli. Potom se chytil provazu a chutě se až na dno sesoukal; ale jak se podivil, když kolem dokola viděl všude světlo a spatřil krásnou zahradu, v níž skvostný zámek stál. I ptal se baby, kdo v tom zámku přebývá?

„Tam jsou ty dvě dcery královské," odpověděla baba; „jen škoda, že se k nim dříve nedostaneš, dokud nezabiješ dva lvy a dvě saně, které u vrat hlídají."

„O to nebude tak zle!"

„Nemysli si to, holečku, že je to lehká práce, dokud je neoslepíš, také jim ani holí neuškodíš. Zde máš ale svíčku, jdi a dej pozor, ať ti nezhasne, až přijdeš k samým zvířatům, řekni: ‚Hoř, světýlko, hoř, zlé oči umoř!' Oni oslepnou a pak je teprv budeš moci tvou holí zabít. Potom vyveď princezny, ale hezky zticha, neboť nedaleko odtud spí drak; kdyby tě uslyšel, bylo by veta po nás."

Mikuláš vzal „od baby svíčku a šel. Přijda až k samému zámku, kde dva lvi a dvě ukrutné saně ležely, jimž z očí oheň šlehal, řekl: „Hoř, světýlko, hoř, zlé oči umoř!" a v okamžení zavřely se oči

krvežíznivých hlídačů a on je sedmicentovou holí ubil. Bez překážky šel nyní dovnitř zámku. Všecky pokoje byly skvostné, ale v tom nejskvostnějším seděly na hedvábné lenošce dvě dívky a držely se okolo krku, jako když se růže k růži sklání. Vidouce vcházeti do pokoje člověka tak hezkého, nemyslily jináče, než že to dobrý duch, a padly na kolena.

„I nedělejte takových okolků se mnou," řekl tiše Mikeš, „a pojďte rychle, ale zticha za mnou, ať odtud vyváznem." Ty slova zněly dívkám jako nejsladší hudba, a bez dalšího ptání kráčely za svým vysvoboditelem. Když přišly k provazu, řekl jim Mikeš: „Teď polezete jedna za druhou nahoru, já zůstanu naposled; nahoře jsou moji kamarádi, nebojte se jich, až k vám přijdu, utečeme všickni k vašim rodičům." Tu zaškubnul provazem, první panna se ho chytila a hoši ji vytáhli; tak to šlo i s druhou; ale když se chtěl Mikeš provazu chytit, vezme ho baba za ruku a praví: „Půjdeš-li nahoru, bude to tvá smrt; tvoji kamarádi chtějí tě s výšky pustit, abys hlavu srazil; jestli mně nevěříš, uvaž na provaz hůl a přesvědčíš se hned, že jsem pravdu mluvila."

Mikeš uposlechna rady té, přivázal hůl na provaz, která, když již skoro na kraj došla, najednou s ukrutným bouchnutím dolů na kamení padla. Mikeš viděl, že stará nelhala a že by si byl kosti rozdrtil, kdyby se byl dal od podvodných kamarádů nahoru vytáhnout. Více než ztráta svobody mrzelo ho zpronevěření druhů, kterýmž tolik dobrého udělal a ke všemu tomu ještě dvě tak hezké děvčátka k života rozkoši vysvobodil. „Jestli se k vám ještě jednou dostanu, vy falešníci, odměním se vám mincí, za niž by se ani sám ďábel nepoděkoval." Tak křikl a hroze pěstí nahoru zlosti své ulehčoval; pak si ale vzpomněl na babu a zhurta se na ni obořil: „Pověz mi nyní, jak se odtud dostanu?"

„Odtud není vykoupení, jestli také mne vysvobodit nechceš. Já jsem nejmladší sestra dvou dívek, jimž jsi nedávno odtud pomohl."

„A proč jsi dříve nic neřekla?"

„Protože jsem nesměla. Mne a moje sestry zaklel jeden čaroděj; pro velikou však nenávist udělal ze mne ošklivého mužíka, dokud

by se někdo nenašel, kdo by mi vousy vytrhl. Tomu pak že mohu být nápomocna k vysvobození sester.; já zde ale musím zůstati v podobě staré baby, dokud by onen člověk draka, co tamhle spí, v moři neutopil. To by se bylo nikdy nevyplnilo, kdybys nyní náhodou zde zůstati nemusel. Smiluj se tedy nade mnou a vysvoboď také mne!“

„Ale jakpak mohu takového draka v moři utopit?“

„Já ti povím; jdi do zámku, tam najdeš blíže dveří sud masa, ten si pověs na ramena, vezmi hůl a svíčku do ruky, pak se schovej a čekej. Až drak vyleze, přitoč se k němu a skoč mu na hřbet; on se s tebou vznese do povětří a bude řvát, ty mu dej ze sudu kus masa, aby se utišil, a to dělej tak dlouho, až uhlídáš zdáli moře. Když budete již nad ním, řekni, že ti upadlo žrádlo dolů, vytáhni svíčku a říkej známá slova; drak slítne dolů, ty ho udeř do hlavy, aby omráčen v moři se utopil. Jak zahyne, nabudu já zas předešlé podoby a všecky poklady, co zde v zámku schovány jsou, budou moje, neboť čaroděj již žádné moci ke mně míti nebude. Abys mne poznal, až se vrátíš, vezmi tento prsten, přelom ho ve dvě půlky, jednu nech u sebe a druhou dej mně. Jen kdo mi onu půlku přinese, tomu budu věřit. – Nyní jdi a dělej, jak jsem ti řekla.“

Mikeš vzal půl prstenu, rozžehnav se s babičkou, šel do zámku pro sud, který si na záda přivázal. Do jedné ruky vzal hůl, do druhé svíčku a tak očekával za sloupem příchod draka. – Netrvalo to dlouho a drak se připlazil s ukrutným chřestem a řvaním, a jak se přibližoval k sloupu, vyskočil Mikeš a sedl mu na hřbet. Tu se počal vzpouzet, a když se jezdec shodit nedal, vznesl se s ním do povětří. Mikeš mu dal kus masa a tak ho neustále krmil, až byl sud již skoro prázdný. Vtom spatřil Mikeš pod sebou moře a prázdný sud do něho pustil. Odříkávaje slova: „Hoř, světýlko, hoř, zlé oči umoř!“ pobízel draka, aby se dolů spustil, že mu žrádlo tam spadlo. Hltavý, čarovným světlem oslepený drak letěl do vody a Mikeš ho těžkou holí tak nerázně do hlavy udeřil, až omráčen utonul. V tu chvíli stála tu loďka, Mikeš do ní skočil a ku břehu připloul. Jak stoupil na zem,

zmizela loďka a on kráčel tou cestou, kudy s ním drak letěl. Šel městem, lesem, přes pole a hory, ale sluj a zámek více nenašel.

Nechme ho chodit a podívejme se, jak Kuba a Bobeš s princeznama nakládali. Když vytáhli první, hned se jí na všecko vyptávali, a co zatím druhou vytahovali, umluvili se, jak Mikše zabijou a princeznám že smrtí zahrozí, jestli neřeknou rodičům, že oni jsou jejich vysvoboditeli. Jak řekli, tak udělali; že to ale Mikeš tak chytře vyvedl, to nevěděli a za mrtvého jej drželi. Princezny by byly desetkrát radši Mikše viděly než nehezké, hrubé jeho tovaryše, ale když jim smrtí hrozili, jestli jen ceknou, mlčely jako pěny. Drahé kameny, jimiž princezny ozdobeny byly, na cestě prodali a beze vší nehody až k jich rodičům se dostali; co neutratili, to si nechali. Král měl nevýslovnou radost, když dcery spatřil, a hned jejich vysvoboditele za své syny prohlásil. Když se ptal na Mikše, řekli, že se na cestě od nich odloučil a že snad třetí princeznu, o které žádný nevěděl, hledati šel. Král chtěl, aby se svatba brzy slavila, ale dcery nepřivolily dříve, až za rok a za den, a na jich vůli se to také ustanovilo.

Co rok míjel, ušel Mikeš hezký kus světa. Jednoho dne přijde do krajiny, která se mu povědoma býti zdála. Utrmácen vstoupil do hospody, a když se najedl a napil, ptal se dle obyčeje, co nového?

„To je tu nového," odpověděl hospodský, „že v našem zámku již nestraší."

„A kde je ten zámek, co v něm strašilo?"

„Asi půl hodiny odtud. Co v něm strašilo, to nevíme, ale po dlouhá léta nesměl žádný do něho vejít, sice to byla jeho smrt, a protož se každý zdaleka již vyhýbal, takže po čase kolem zámku všecko zpustlo. Před nedlouhou dobou vznesla se zpráva, že tam bydlí krásná paní, ku které každý přistoupit může; jak se to stalo, žádný neví. Od té chvíle schází se tam každý den lidu dosti, ale paní je vždy smutná a těžkomyslná a nikam nejde; kolik ženichů tam již bylo, ona je všecky odbyla."

„Že mne neodbude," řekl Mikeš, který si hned pomyslil, kdo ta paní je, a vezma půl prstenu, jejž od babičky dostal, hodil ho do

koflíku, dolil vínem a hospodskému ho podal řka: „Dones to víno do zámku krásné paní a řekni, aby je vypila na zdraví svého vysvoboditele; když to všecko vyřídíš, dostaneš propitného."

Hospodský nemeškal, vzal koflík a šel do zámku; než hodina minula, stál nádherný vůz před hospodou a z něho vyskočila velmi sličná paní. Byla to ona stará babička a sestra obou vysvobozených dívek; na dně koflíku, který jí hospodský přinesl, našla půl prstenu a plna radosti pospíšila, by se dověděla o svém miláčkovi, na něhož tak dlouho již čekala. Ale jak se zaradovala, když vejdouc do hospody, jeho samého poznala. Mikšovi se radostí hlava kolem točila; když ho krásná panna laskavě pozdravila, žehnal v duchu zlomyslnost svých spolucestovníků a samou veselostí byl by málem hospodskému okolo krku padl.

Druhý den byly veselé hody a třetí den svatba, ku které také hospodský pozván byl; po svatbě jel Mikeš s drahou svou manželkou k jejím rodičům, neboť byli oba starostí sklíčeni, co se s dívkami stalo. A měli čas! Když přijeli do hlavního města, kde otec panoval, slyšeli po ulicích radostné jásání, hudba hrála a celý zámek byl květinami ozdoben a červeným suknem potažen. Ptali se lidu, co to znamená, a ti jim pověděli, že bude sňatek obou dcer královských s dvěma tovaryši, kteří je vysvobodili. I pospíšili novomanželé do zámku, by nemilému sňatku překazili. Jak rodičové a bledé nevěsty radostí, tak ženichové leknutím div neomdleli, když za služebníkem, který je králi opovídal, Mikeš s nejmladší princeznou do dveří vstoupil.

„To je můj vysvoboditel a manžel," pravila princezna, když se z náručí rodičů a sester vyvinula.

„On je i náš vysvoboditel, nikoliv tito podvodníci," křičely nyní druhé dvě princezny, přítomností Mikšovou smělosti si dodavše. Všickni se ohlídli, ale ženichové byli ti tam. V prvním okamžení nepochybovali, jak by to s nimi dopadnouti mohlo; protož sedli na rychlé koně a upláchli. Žádný jim nebránil, žádný je nehonil, ani nelitoval. Prozatím se slavily jen hody, ale za nějaký čas také sňatky obou princezen, které ženichy sobě rovné našly.

Potom si jel Mikeš pro své rodiče a vrátil se s nimi a s manželkou do svého zámku, kde spokojeně živ byl. Prvního syna musela kojná tak dlouho kojit, dokud nepozdvihl sedmicentovou hůl, která v královské zbrojnici na památku chována byla.

DIVOTVORNÝ MEČ

Vávrovi umřela žena. Pro potěšení nechal mu Pánbůh malého Vojtěcha, prostomilého chlapce. Když vyrostl, byl z něho řádný sedlák, jako táta, jenže byl cvičenější a ohrabanější. Jedenkráte zaseli hrách, a když kvetl, chodili jej hlídat, aby se jim na něm škoda nestala.

První den hlídal táta. O půlnoci zdá se mu, že vidí prostřed pole bílého koně se pást; zůstane celý u vidění, mysle sobě, jak se tam asi ten kůň dostal; i pustí se po něm, aby ho odehnal. Když se ale k němu přiblížil, utekl kůň na druhou stranu, a tak ubohého Vávru šálil až do hodiny s půlnoci; potom najednou zmizel. Vávra nevěděl, co si má o tom pomyslit, a vypravoval to ráno synovi.

Vojtěch neřekl ani slova, ale myslil si, že se táta bezpochyby u kmotra rychtáře zhluboka do sklenky podíval a že se mu potom ledacos zdálo. Aby se tedy sám přesvědčil, šel na pole; tu však nebylo ani lístkem hnuto, neřku-li co pošlapáno. Co táta viděl, byl teda nepochybně jen pouhý sen.

Druhý den přišla řada na něj. Když se smrklo, vzal ručnici na rameno a šel hlídat. Dlouho již obcházel pole, ale posud ani nejmenšího nespatřil, co by podezření jeho vzbuditi mohlo; najednou vyjde měsíc ze mračen, a na protějším konci vykračuje přes hrách kůň, bílý jako padlý sníh. Zostra dívá se Vojtěch, zdali jej oko neklame; pak založí ručnici a chce střelit, tu naň koník volá: „Nestřílej, bylo by to k tvému neštěstí!“ Po těch slovech přiblížil se lehkým krokem až k samému Vojtěchovi a pravil dále: „Já jsem tvoje

matka a zde je můj očistec; chceš-li mě vysvobodit a sám sebe šťastným učinit, sedni na mne, já tě odtud odnesu.“

„Milerád bych to učinil, kdybych jen mohl otci dříve o tom říci, aby se pro mne netrápil.“

„To se právě nesmí státi.“

Tu byl Vojtěch chvilku na rozpacích, potom si ale pomyslil: ,; Což je z toho! Trochu se táta arci bude trápit, ale až se opět vrátím a řeknu mu, že jsem ubohou matku z očistce vysvobodil, vím napřed, že mi odpustí.“ To pravě vyšvihl se na bílého koně a ten se s ním do povětří vznesl. Letěli celou noc, celý den a opět noc a den a ještě nebyli konec cesty; třetího dne teprva přišli do jedné země, kde bylo velmi krásně, a tam se spustil koník dolů.

„Touhle cestou,“ řekla matka k Vojtěchovi, „přijdeš k zámku, kde zůstává kněžna čarodějnice; dej se k ní do služby, ale chraň se, abys nečinil, jak ti přikáže. Až vysloužíš, přijď zase na tohle místo a já tě donesu dále.“

Vojtěch uposlechl a kráčel tou cestou, až přišel ku pěknému zámku. Právě vyjíždí z něho vůz, v němžto sedí paní svodné krásy; jak Vojtěcha zhlídne, hned na něho volá a ptá se, co v zámku pohledává?

„Milostivá kněžno, hledám nějakou službu, byť by sebemenší byla.“

„Nechceš-li sloužit u koní – musíš zprázdna odejít.“

„To neučiním, já beztoho rád s koňmi zacházím.“

„Pojď tedy,“ řekla kněžna, skočila s vozu a šla přes celý dvůr až do jedné konírny, kde stáli tři koně. „Tuhle ty dva,“ řekla, ukazujíc na krásné vrance, „budeš dobře krmit a jich si hledět; ale tomu třetímu dáš jednou za den něco málo do žlabu, zato mu ale každý den třikrát železným sochorem vymlátíš. Kdybys toho neučinil, byl by příliš bujný, a já bych na něm nemohla jezdit. Buď poslušen příkazu mého, a nebudeš toho nikdy pykat.“ To dořekši z konírny odešla. „Ty chudáčku!“ řekl Vojtěch a přistoupil k třetímu koni, „mám tě hladem mořit, železným sochorem mlátit, a tys beztoho

suchý jako louč; matka měla dobře, abych té čarodějnice neposlechl.“

Když přišel čas ke krmení, vložil vychudlému koni za jesle tolik co druhým a ani se ho prstem nedotknul. Smutně sice, ale s výrazem vděčnosti hleděl na něho koník a oulisně se k němu třel, jako by mu děkoval. Večer přinesl Vojtěch od své vlastní večeře kus bílého chleba a koníkovi ho přistrčil, ten se ale k němu obrátil a promluvil hlasem lidským: „Děkuji ti, Vojtěchu, žes mne vysvobodil. Co jich u mě sloužilo, každý uposlechl čarodějnice, nevlastní mé matky, která mě ze zlosti v koně proměnila a na věčné časy zkaziti chtěla. Ty jediný měl jsi outrpnost nade mnou a za to se ti chci odměnit. Vyzdvihni tento žlab; pod ním leží divotvorný meč, o kterém mimo mne živá duše neví; ten vezmi a dobře ho schovej, zejtra pak popros čarodějnici, aby ti dovolila na mne si sednout a trochu se projeti. Ona to učiní, bude se ale přitom z okna dívati a ani oka s tebe nespustí. Ty však vytáhni meč a řekni: ‚Té bábě hlava dolů!‘ Hlava jí slítne, a co se pak stane, uvidíš.“

Vojtěch učinil, jak mu koník poradil. Když vyzdvihl žlab, viděl pod ním nevelký meč z čistého ocele, se zlatou rukojetí; vzal jej a schoval pod postel. Ráno když dal koňům žrát, šel kněžnu prosit o dovolení k jízdě. Teprva když řekl, že bude koně trýznit, svolila ona. Šel tedy Vojtěch do konírny, schoval meč pod šat, sedl na koně a začal ho po dvoře prohánět. Kněžna chtíc se přesvědčiti, zdali pacholek také opravdu koně bije a trýzní, vloží se v okno, ale v tom okamžení zableskne meč v ruce Vojtěchově, a hlava kněžnina letí dolů. Koník přiskočí, proudící krev ho postříkne, a on se tu chvíli promění v krásného mládence. Vojtěch zůstal jako zmámený, když k němu mladý kníže přistoupil a za vysvobození vroucně děkoval. Zatím se sběhli sloužící a poznavše pána svého s velikou radostí ho vítali. Kníže prosil Vojtěcha, aby u něho zůstal, ale ten dokonce nechtěl; i dal mu teda princ ušít šaty zlatem a drahým kamením hojně vykládané, ježto on i s divotvorným mečem na věčnou památku chovati musel. Potom se oba rozžehnali a Vojtěch šel ke svému milovanému bělouškovi.

Zdaleka již kýval mu koník naproti. „Tak synáčku, tak!“ pravila matka, vidouc ho v nádherném obleku; „v takových šatech a s tímto mečem chtěla jsem tě spatřit, neboť jen takto štěstí dojíti můžeš. Sedni na mne a já tě donesu do jiné krajiny.“

Zase letěli kolik dní a nocí, až přiletěli blíže velkého města; tam se spustila matka dolů a vedla Vojtěcha k jedné skále. Třikrát dupla na zem, a skála se otevřela, i bylo viděti zahradu, krásnou jako ráj. Vonných květin, zpěvného ptactva a sladkého ovoce bylo tam hojnost a uprostřed vyhrkoval do studánky pramen vody jako krystal čisté.

Když se Vojtěch trochu ohlídl a chutného ovoce pojedl, řekla matka: „Nyní pojď a smoč hlavu svou v této studánce.“ Vojtěch šel, hlavu smočil, a když ji vytáhl, byly bývalé kaštanové vlasy jeho celé zlaté. V úžasu stál tu jinoch a nevěděl, co se to s ním stalo. Ale matka ho brzo z myšlének vytrhla, pravíc: „Nyní poslechni, můj zlatohlávku, co ti povím: V tom velkém městě, od něhož daleko nejsme, bydlí král, který má jedinou překrásnou dceru. Proto, že již stár jest, nutí dceru neustále, aby si z mnoha princů, kteří se o její ruku ucházejí, manžela i budoucího krále zvolila. Ale rozmarná dívka nechce to obyčejným způsobem učiniti. Z té příčiny ustanovila na dnešní den veliký sjezd. Doprostřed ohraženého velkého kruhu dala postaviti hráz a na ní vyvěsit svůj bílý závoj; kdo by sedě na koni v prudkém jezdu závoj v polo přeťal, ten že bude jejím ženichem. Vezmi tedy meč svůj, sedni na mne a pokus se o nevěstu; dej si ale dobrý pozor, ať závoj přetneš. Potom se však rychle obraťˇ, abys odejel, neboť tam zůstati nesmíš.“

Vojtěch si přičesal zlaté kadeře, urovnal na sobě skvostný šat, sedl na koně a odejel.

Blíže města, v ohraženém kole, sedělo množství diváků a čekalo zvědavě, kdo asi ze všech tu shromážděných princů a knížat závoj přetne. Na nejskvostnějším lešení zjevila se princezna Milada; šat její zlatem tížil a ve tmavých kadeřích třpytily se diamanty jako hvězdy na nebi. Sotvaže jízda počala, pohlíželo v ouzkosti temné její oko dolů k zápasníkům a jen v tu chvíli vyjasnila se milostná tvář, když

jezdec přeletěl a závoj nepřeťatý v povětří vesele vlál. Trápilo ji to velice, že není mezi všemi ani jednoho, jejž by srdce její bylo rádo zvolilo. Již se všickni vypořádali, závoj byl posud celý, a Milada v srdci jásala, že je svobodna. Tu letí mladík na bílém koni, hlava jeho skví se jako slunce, letí skokem, závoj mečem přetne, a pokloniv se princezně, zmizí jako větru vání.

Tu se hned všecko vzbouří a jezdce hledá, ale po tom jako by se zem byla slehla. Velice mrzelo to Miladu, že hrdý panic ruku její opovrhuje; aby se ale přesvědčila, jestli ještě jednou přijede, oznámila hned, že bude druhý den opět veliký sjezd držán. Kdo na šňůře zavěšený prsten přetne, toho že za manžela vezme.

Vojtěch seděl ve skalní zahrádce celý zamyšlen. Temné oko Miladino mu učarovalo; tu přistoupí k němu matka a vypravuje, co princezna opět oznámila, a doložila konečně: „Sedni na mne, synu můj, vezmi meč a pojedem tam také!“ To byla voda na Vojtěchův mlýn; ani okamžení nemeškal a za několik minut letěli již k městu.

Opět seděla Milada vedle otce, ale oči její toulaly se po cestě, kudy včerejší den zlatovlasý mladík přijel. Nespatřily však toužebně očekávaného dříve, než se všickni námluvníci vypořádali. – Poslední teprva letí zlatohlávek, vytáhne meč, prsten přetne, pokloní se princezně a zmizí.

Všickni se hněvali, že mladík pannu opovrhuje, již co bohyni ctili; ale nejvíce to ovšem mrzelo Miladu. I pomyslila si: do třetice všeho dobrého; pročež ihned prohlásila, aby se opět druhý den všickni shromáždili, a kdo zelený věnec v polo přetne, že se stane jejím manželem.

„Matičko,“ prosil Vojtěch druhý den ráno, když se k jízdě do města chystal, „popřej jen, abych u té překrásné panny malou chvilku prodlel a jenom několik slov s ní promluvil, aby nemyslela, že ji mám v nenávisti; bez odporu s tebou pak půjdu, kamkoli mne povedeš.“

„Milý Vojtěchu! Nežádej toho ode mne. Kdyby jsi s princeznou mluvil, musel bys mne prozradit, a to nesmíš učinit; – poslechni, nežel a nenaříkej; štěstí tě nemine.“

Mlčky a s truchlivým srdcem sedl Vojtěch na koně a jel do města, by se po třetí o své štěstí pokusil.

Aby Milada nevěděla, postavil král na tu stranu, kudy Vojtěch po dvakráte ujel, silnou stráž a přísně vojákům poručil, jestli bude rytíř ujíždět, aby po koni stříleli.

Vojtěch přijel, zelený věnec ve dví přeťal, ale nemoha jináč, zastavil se na okamžení pod lešením, kde Milada seděla, a svévolně nakažlivý oheň z jejích očí do sebe sál. Již to všecko vstávalo, křičelo a Milada radostí brzo se červenala, brzo bledla; neboť myslela, že tenkráte zlatý jezdec u ní zůstane. Ale náhle sebou bílý koník trhne, obrátí se v tu stranu, kterou přijel, a již ho není vidět.

Lid se hněval, král hrozil trestem; jen Milada se smála, a teprva když o samotě byla, plakala. Vojtěchovi se zatím nevedlo lépe. Sedě v zahradě jako bez sebe, ani slova nepromluvil, nejedl a nespal. Druhý den přistoupí k němu matka a praví: „Nyní, synu milý, musíme se na krátký čas rozloučiti. Nech zde skvostný šat a meč a oblékni na sebe selský oděv. Nedaleko odtud pasou se ovce, chyť si jehně, to zabij, kůži stáhni a hlavu si do ní zaobal, aby žádný neviděl, že máš zlaté vlasy. Potom jdi a hledej v městě službu. Když mne potřebovat budeš, víš, kde jsem. Nikde se však neprozrazuj, dokud ti to nedovolím.“ Vojtěch všecko učinil, jak mu matka byla poručila, a rozloučiv se s ní odešel do města.

Právě seděla Milada v zahradě; tu slyší venku křik a vádu mezi sloužícími a cizincem: i nahlídne sama, co se děje, a tu spatří shrbeného, ošumělého člověka, který má na hlavě kůži a jedno oko zavázané.

„Co chce ten člověk?“ ptala se sloužícího.

„Hledá zde službu, milostivá princezno!“ odpověděl sloužící, „jako by zde pro takové žebráky služba byla.“

„Má dobře, že zde službu hledá; neboť my mu ji nejspíše zaopatřit můžeme. Copak jsi zač?“

„Ach, nejmilostivější princezno!“ odpověděl cizinec, líbaje roucho její, „já jsem ubohý chudý člověk, rád bych dělal, ale jsem mrzák, a lidé mne nechtějí do práce vzít pravice, že se mne štítí, že mám tak

ošklivou tvář a hlavu ohyzdnou, jižto koží přikrytou míti musím. Slyšel jsem o tvé dobrotě, panno krásná, a protož jsem si umínil, že půjdu k tobě, abych milost tvou o sebemenší službičku poprosil."

„Nechci důvěru tvou zklamati. Jak se jmenuješ?"

„Vojtěch."

„Kdybys rozuměl zahradnictví, podržela bych tě ve své zahradě, abych dokázala lidem, že nemají člověkem nešťastným opovrhovat."

„O, tomu já dobře rozumím, milostivá princezno!" odpověděl Vojtěch.

„Dobře, tedy pojď hned se mnou. Nejhlavnější práce tvá bude, abys každého rána do mého pokoje čerstvých květin nanesl."

„Toť bude moje nejmilejší povinnost," řekl nový zahradník a s hlavou sklopenou a týlem shrbeným kráčel za svou paní boje se, aby ho nepoznala. Ale Milada mu ukázala zahradu a ostatně si ho tuze neprohlížela.

Nyní nastali Vojtěchovi dnové plní zábavné práce a milých radostí. Všecko, co dělal, bylo pro tu, již každodenně více a více miloval; a proto mu to šlo od ruky, jak by hrál, a všecko se mu dařilo, jako by se tomu tři léta byl učil. Milada se nemohla nového zahradníka dosti nachválit a pro živý svět nebyla by na něho dala co zlého dopustit. Jak se ráno probudila, cítila vonný zápach ladných květin, které v překrásných nádobách na stolku stály. A tak to bylo ve všech pokojích, v každém dýchala jiná, vždy líbější vůně. Když vešla do zahrady, šla jako po hedvábí a den jako den něco nového našla: tu nové sedátko – tu keř – tu záhon atd. Nejkrásněji však byl okrášlen letohrádek, kde Milada největší část dne sedávala. Pletence z nejvzácnějších květin vinuly se po stěnách a na stolku stálo na krystalových miskách přichystané chutné ovoce.

„Já ani nevím, čím to je," říkávala Milada, „pod tvýma rukama to samo sebou roste."

„Však by nerostlo, kdyby mou práci milostivý pohled váš nežehnal," odpověděl Vojtěch a políbil ruku jemu s úsměvem podanou.

Jednou ptala se také princezna upřímného zahradníka, zdali byl ve městě, když se všickni princové po tři dni sjížděli, a viděl-li toho zlatoskvoucího jezdce?

„Neviděl jsem ho sice, ale slyšel jsem o něm. Ale kdyby byl celý z diamantů, je přece jen nezdvořilý: že třikrát ujel."

„Kdož ví proč," řekla princezna a ukryla líce své v keři, aby Vojtěch neviděl slzy, které jí co rosní krůpěje po tvářích tekly. Ale Vojtěch to přece viděl a radostí byl by jí k nohoum padl, kdyby si nebyl na matku vzpomněl. Honem sklopil ohnivý zrak k zemi, začal pracovat a dělal jakoby nic.

Častěji přicházel také král k dceři do zahrady a rozmlouval se zahradníkem; ale Vojtěch si dával dobrý pozor, by se v ničem nepodřekl. Dlouhý čas byl již v zámku a každý dobrosrdečnost jeho ctil a miloval.

Jedenkráte nese Vojtěch časně ráno jak obyčejně koš uvitých květin do pokojů princezniných, a když do prvního pokoje vstoupí, kde jindy komorná na něho čekávala, vidí na místě ní princeznu černě oblečenou a celou uplakanou.

„Odnes, Vojtěchu, tyto květiny radosti a uvij mi kytku smutkovou," pravila k užaslému zahradníku.

„Ach, nejmilostivější princezno, co se vám tak truchlivého přihodilo? Vždyť jsem o žádné nehodě neslyšel!"

„Věřím ti; neboť pozdě večer přišel posel a přinesl otci zprávu, že se nesmírné množství nepřátel proti naší zemi žene! Kde máme nyní tolik vojska sebrati, abychom takové síle odolali? Z okolních sousedů sotva nám který pomůže, neboť je pojala zlost a nenávist, že jsem žádného z nich za manžela nezvolila."

„Jen důvěřujte v Boha, on vám jistě vysvoboditele sešle," těšil shrbený Vojta a šoural se pomalu s květinami zpátky.

Druhý den nato sehnalo se do zámku množství zbrojného lidu a ti pak táhli do pole, majíce v čele svého krále a jeho hrdinskou dceru. Nechtěla Milada jináče, než že potáhne se starým otcem. Když nemohla udatenstvím, chtěla mu aspoň péčí syna aneb zetě vynahradit. Při odjezdu loučila se s Vojtěchem a prosila ho, by na

všecko pilný pozor dával a obzvláštně o její zamilovanou zahradu pečoval. Ten jí to přislíbil, ale v duchu myslil jinak. Již druhý den ztratil se Vojtěch ze zámku a nechal kromě zahrady všecko stát a ležet. Jen zahrada byla zamknuta a žádný se do ní dostati nemohl.

Zatím když přitáhl král blíže nepřítele, rozložili v poli stany a chystali se k boji – k jisté smrti; neboť viděli před sebou daleko široko rozprostřené zástupy nepřátel, jichž desetkráte tolik býti mohlo. Již stojí vojska proti sobě a čekají znamení k bitvě. Milada hledí strachem se třesouc ze svého stanu, tu jede na bílém koni zlatovlasý mladík, šat se na něm třpytí a na modré, diamanty obsazené čapce houpá se bílé péro; v jedné ruce drží zlatou uzdu svého bělouška, ve druhé malý ocelový meč.

Když ho Milada spatřila, začalo jí srdce pod stříbrným premováním radostí klepat a tváře se jí rděly jako jarní růže; již necítila žádnou ouzkost, žádný strach. Mladík se postaví v čelo pluků otcových, vytáhne meč a křikne: „Všem nepřátelům hlavy dolů!“ A černá hejna nepřátel klesají bez hlav s koňů. Ale v malém okamžení stojí jich tam zase jako kobylek. Po druhé vytáhne mladík meč, a hlavy klesají; a tak i po třetí, až nezůstal ani jeden na živě. Ale sotvaže poslední nepřátelská hlava padla, obrátil jezdec koně a uháněl, odkud přijel. Miladě bylo při tom, jako by ji postavil z ráje do holé pustiny, a hluboký smutek se jí po sličné tváři rozložil.

Obohaceno kořistí, jižto ve skvostných stanech nepřátelských vydrancovalo, vracelo se vojsko královské zpátky. Zatím se již také Vojtěch byl vrátil, a než Milada s otcem přijela, byl zámek jedna zahrada. Nejpěkněji byly pokoje princezniny vystrojeny.

„Ale Vojtěchu!“ řekla Milada, když do zámku vkročila a to nesmírné množství květin spatřila. „Kdepak jsi nabral těch krásných květin? – Toť jsi všecky zahrady oloupil!“

„Milostivá princezno, komu by přicházelo za těžko, vám radost udělat! Lidé by mne byli květinami zanesli, takže jsem nemusel z naší zahrady ani jediného kvítku utrhnouti.“ Ale nebylo to pravda; neboť si byl Vojtěch sám přinesl těch nejkrásnějších květin ze skalní zahrady, by milence potěšení způsobil. Tato však, co přijela, byla

smutna; žádný nespatřil úsměvu na její jindy tak jasné tváři a často pozoroval Vojtěch, že před ním uplakané oči skrývá; – to ho bolelo; umínil si tedy, že půjde k matce a že ji poprosí, by mu již dovolila princezně se zjeviti.

Milada zpozorovavši, že otec víc a více slábne a že by mu poslední hodinku ulehčila, kdyby se vdala, nechtěla déle jeho prosbám odpírat, i přislíbila tedy, že si jednoho z těch statných knížat, jichž se mnoho o její ruku ucházelo, vyvolí.

Potěšen nad tím, sezval král mnoho hostů, mezi nimiž bylo dosti příslušných ženichů.

Kuchaři a kuchařky nevěděli celých osm dní napřed, kde jim hlava stojí; krejčí a švadleny ztratili všecek rozum samým přemejšlením: na jaké módy by to množství svatebních šatů princezně ušíti měli. Po celém městě bylo chystání a shánění, že se říkaje všecko na ruby obrátilo. –Jen Milada chodila jako bludná ovce a potají vzdychala a plakala. Kočáry se sjížděly, tabule byly přichystány, muzika hrála; jen nevěsta seděla posud neoblečena ve svém pokoji a smutně do zahrady se dívala. Vojtěch právě chodil po zahradě a vybíral kvítí na kytku, kterou si princezna k tabuli objednala. Potom jde, sedne pod strom, položí květiny do klína a sundává s hlavy kůži. Miladou to trhne, když vidí, že starému Vojtěchu pod beránčí koží zlaté vlasy kolem tváře splývají. Vojtěch vytrhne si tři zlaté vlasy, kytku nimi sváže a hned zase hlavu přikryje. Ale Milada věděla již dost! S tváří usměvavou, s okem jasným zavolala komornou a dala se co nejskvostněji přistrojit. Když vešla do síně, kde všickni na ni čekali, ustrnuli nad její krásou; a mladí knížata byli by již rádi věděli, komu z nich se krásná kytka dobyl.

„Nuže tedy, dcero milá," řekl otec, když měli k tabuli sedat, „vezmi kytku a podej ji tomu, koho jsi za svého manžela zvolila."

Tu vzala Milada osudnou kytici a pravila: „Toho, co kytku vázal, miluji; a jen toho za manžela pojmu."

„Dcero milá, jen se vzpamatuj, co pravíš. – Vždyť ti ji vázal Vojtěch, tvůj ošklivý zahradník!"

„Já vím, milý otče! A právě onen ošklivý zahradník bude mým manželem," odpověděla Milada a poslala sloužícího, aby zahradníka nahoru přivedl. Ale sloužící to Vojtěchovi vybleptal, z jaké příčiny ho princezna volá; a proto poslal Vojtěch sloužícího napřed se vzkázáním, že v tu chvíli přijde; netrvá to vskutku ani deset minut, a Vojtěch vkročí do dveří v celé své kráse! – Blažená nevěsta mu běží vstříc a co svého manžela jej všem představí. „Již se nehněváš, otče, že jsem ošklivého Vojtěcha zvolila?" ptala se ustrnutého otce. Ale ten s radostnou tváří oběma ruce podal a se spokojeným srdcem je požehnal. Potom zasedli ke stolu a venku začala střelba, až se okna třásly. Ale o tom mladí zasnoubenci nevěděli a neslyšeli; neboť si měli mnoho a mnoho povídat.

Tu teprva se Vojtěch dověděl, proč ho tak najednou Milada za manžela zvolila. Ale ač na něm tato dosti chytře vyzvídala, proč se jí tak dlouho stranil, on jí to přece nepověděl. Druhý den nato byla svatba a korunování Vojtěcha a Milady.

Když bylo všecko v největším veselí, ztratil se od nikoho nepozorován mladý král, sedl na koně a v nejrychlejším letu pospíchal ku skále, kde ho matka očekávala.

„Ach jak ti děkuju, matičko moje," řekl, když do skály vstoupil a pohladil bělostné její hrdlo. „Jak dobře jsem udělal, že jsem tě ve všem poslechl. – Ty jsi mě učinila nejšťastnějším člověkem na světě."

„Milý synu, za to, že jsem ti ukázala, kde divotvorný meč nalezneš, kterým jsi štěstí své vydobyl, a za to všecko, co jsem ti dobrého učinila, vezmi nyní onen meč a setni mi mou hlavu; – až budu vysvobozena, smíš všecko své manželce povědět."

„Matko! Matko! Jak to můžeš na mně žádat?"

„Jestli mi to neuděláš, budeme oba dva nešťastni."

Co měl nebohý Vojtěch říci! – Vzal meč a jednou ranou uťal běloušovi hlavu. Vtom vylítla z tohoto bílá holubička, zatřepala křídloma a ze skály ulítla. Zarmoucen šel Vojtěch za ní, ve dveřích se však ještě vrátil a natrhal pro svou Miladu plné kapsy chutného ovoce. Když vyšel ven, skála se za ním navždy zavřela.

Celý upachtěný přijde již navečer domů, kde všickni nad jeho ztrátou v největším zmatku byli. Milada seděla ve svém pokoji a nemohla si to nijak vysvětlit, jak Vojtěch v svatební den odjeti mohl.

Tu se otevrou zpolehounka dveře a s prosebným okem vkročí do nich manžel.

„Ach Vojtěchu, tys mě polekal! Kde jsi byl celého půl dne?“

„Odpusť, Milado má! Já se loučil s matkou.“ Nato vypravoval teprva manželce všecky své příběhy.

Když dokončil, sáhl do kapsy, by jí dokázal, že i v smutném okamžení na ni vzpomněl. Ale na místě měkkého, šťavnatého jablka vytáhne tvrdé, celé zlaté jablko; vytáhne hrušku též takovou, všecko bylo z ryzého zlata, jen hrozen měl místo vinných diamantová zrna.

Vojtěch se trochu podivil, ale vzpamatovav se dělal, jako by o tom věděl, a kladl to skvostné drahé ovoce Miladě do klína, kterouž laskavé to upamatování velice těšilo.

Hody a slavnosti trvaly ještě mnoho dní, potom ale poslal mladý král pro svého otce. – Vávra oplakával posud ztraceného syna, a když o něm tak radostnou zprávu dostal, div se nezbláznil. Rozdal všecko a táhl k synovi, kde skvostný výměnek přichystaný měl.

Krásná Milada porodila manželu svému mnoho synů; ale ač byli krásní, nebyl přece žádný zlatovlasý jako otec.

NOČNÍ STRÁŽ

Do jedné vesnice přišel zbrusu nový kantor. Než se pomocníku toho štěstí dostane, by se školy dočekal, bývá sice na léta bohatý, ale na groše pravý chuďas. Tak se dělo našemu novému kantoru. I pomyslil si jednoho dne: „Nač bych já se déle nuzoval, vyhledám si bohatou ženu a nechám toho kantorování.“ Ale bohaté nevěsty nerostou jako houby v lese, aby mohl ledakdos jen jít a jich si nasbírat! Náš milý kantor chodil dost dlouho, ale nic nevychodil. Konečně ho to přece omrzelo. Když viděl, že si z něho bohatá blázny strojí, vzal si raději děvče chudé a zůstal kantorem.

Paní kantorová byla ženka hospodárná. Ačkoli ani trojníčku zbytečně nepromarnila, nebyla přece s to, aby čeho uspořila, protože měl muž příliš skrovné příjmy. Narodilo se jim dítě, a tu bylo nouze teprva plné kouty. I přemýšlel pan kantor, koho by za kmotra udělal, aby ho přece trochu z nouze vytrhl; a tu mu přišlo na mysl, že je mlynář za nejbohatšího muže v celém okolí vyhlášen. K němu tedy šel a za kmotra ho požádal. Pan mlynář se nezdráhal a založil dítěti tvrdý tolar. Ale to bylo jako nic. Pan kantor si však myslil: „To neškodí, co nedal teď, dá později, – několik věrtýlků mouky jistě pošle." – Ale chyba lávky! Pan kantor nevěděl posud, že je pan kmotr, mlynář nesmírný lakomec, který vrabci holou střechu nepřeje, a že ho lidé tak hlasitě proklínají, až by to na své vlastní uši slyšeti mohl.

Čekal dva, tři dni; čekal celý týden. Když ale pan kmotr ještě nic do kouta neposílal a paní kantorová kromě několika vajec a trochu mléka, co jí selky poslaly, ani co by do oka padlo v domě neměla, osmělil se milý pan kantor a zašel sám do mlýna.

„Dobré jitro, pane kmotře! Copak nám přinášíte?" uvítal ho mlynář.

„Nepřináším nic, milý pane kmotřínku; ale rád bych něco od vás odnesl!"

„Co to má být? Mohu-li, s radostí vám posloužím."

„Přál bych si, kdybyste mi přepustil a semlel korec žita a korec pšenice."

„I když nechcete nic jiného, to se může stát. Stárku, nasypte korec žita a korec pšenice; až bude semleto, ať to doveze Honza panu kantorovi."

Pan kmotr se uctivě poděkoval a šel s veselou domů. Večer přijel mlynářův pacholek a přivezl mouku. Na čas byl tedy pokoj. Říkávají, že některým lidem zlost tráví, a to se dělo snad u pana kantora také. Když přišel ze školy, kde se s dětmi notně pozlobil, byl by vždy po mírce buchet snědl. Tím ho sice přibývalo, ale paní kantorce vůčihledě mouky ze špižírny ubývalo. Konečně dojedl se i chléb, a pan kmotr šel zase ke mlýnu. Tenkrát nevolal pan mlynář

tak ochotně na stárka, aby nasypal korec žita a korec pšenice, ale přece to učinil. U kantorů tenkráte trochu lépe hospodařili. Ale co to všecko platno, dva korce mouky, to věčně netrvá!

Když bylo v truhle prázdno, nevěděl pan kantor, má-li jít zase k panu kmotrovi, nebo ne.

„Já bych myslila, abys nechodil," řekla žena, „raději se někde jinde vydlužíme; takoví boháči nevědí, co je nouze, a řeknou, když je člověk častěji o něco žádá, že je nestydatý – dotěravý; a jak se doslýchám, není pan kmotr z těch štědrých."

„I já přece půjdu, dá-li dá, nedá-li nedá."

Když do mlýna vešel a opět o dva korce obilí žádal, přivítal ho mlynář jaksi nevrle a pravil: „Vidíte, pane kmotře, já nedávám nikomu na dluh, tím méně dvakrát po sobě; ale kvůli kmotrovství byla u vás výminka. Abych vám však opět obilí semlel, musíte prve starý dluh zaplatit. U mne je velké vydání a nouze o peníze."

Pan kantor slyše o splácení, zůstal jako by do něho uhodil!

„Mějte ještě strpení, pane kmotře," prosil a mačkal v ruce čepičku, div z ní neteklo. Pan kmotr mlynář něco zabručel a šel do mlejnice. Za malou chvilku se vrátil a pravil: Já vám tedy obilí dám, a nejenom dva korce, ale plný vůz, také je dám semlít a domů dovézt, a to všecko zadarmo, ba ani ten dluh nechci, jestli se uvolíte, že u mne tři noci po smrti hlídati budete."

„Tři noci po smrti?" opakoval kantor a hleděl s podivením na mlynáře, mysle, že žertuje. Ale když viděl, že je to skutečná pravda, nemeškal a dal slovo. Nebyl bojácný, na strašidla pranic nevěřil, a tak si myslil, tolik obilí stojí za třínoční hlídání, proč bych to neudělal! – Ještě se panu kmotrovi uctivě poděkoval, podal ruku na jisté splnění svého slova a šel spokojen domů. Paní kantorová se tuze hněvala, když jí manžel řekl, v jakou smlouvu s panem kmotrem vešel.

„Bezpochyby má pan kmotr strach, aby ho čert nevzal, že chce, abys ho hlídal! – Jen si s takovými věcmi trop žerty, však uhlídáš, co ti z toho vykvete," tak doložila ku konci dlouhého kázání; ale pan manžel se jí vysmál, pravé: „I mlč a buď ráda, že máš na celý rok co

jíst, beztoho bys nemohla za ten perný groš, co já v potu tváře ve škole vymlátím, ani pro sebe na sukni koupit; o mne se pranic nestarej, však já si to spravím, až bude potřeba."

Pan kmotr mlynář držel slovo; večer přivezl pacholek plničký vůz mouky jako květ. Druhý den se nepřestalo u kantorů z komína kouřit; koláčů a chleba byla plná prkna.

Když kantorka třetí bochník na stůl přinesla, poznamenala ho napřed křížem, potom ho načala a skrojek kůrkou dolů na stůl položila. Tu se začne skrojek kolíbat, jako by ním někdo hýbal.

„Proboha, prosím tě, muži, podívej se jen na ten boží dárek, co na tom stole dělá; to je zlé znamení," zvolala kantorka, ouzkostlivě na skrojek hledíc.

„Tlesky plesky, boží blesky! Tobě se hned něco zdá; polož ho na druhou stranu a nebude se kolíbat."

Paní manželka to učinila, a skrojek zůstal pokojně ležet; ale v tu chvíli tloukl někdo na okno a zvenčí se ozval hlas: „Posílá mne paní mlynářka, aby nezapomněl pan kantor na přípověď; – pan otec umřel!"

„I kýho šlaka, tak brzo? Jděte jen napřed, já přijdu hned," odpověděl pan kantor a již hledal hůl, plášť i pikslu a chystal se na hlídku.

„Ty jdeš, a já tady strachy uschnu," naříkala kantorka.

„A co za strachy, blázne! Lehni a spi, však ono se mi nic nestane." Tak potěšil svou ženušku a šel do mlýna.

Paní mlynářka, celá ztrápená, uvedla ho hned do komory, kde nebožtík v bílé plachtě zaobalen na prkně ležel; u nohou a u hlavy hořely svíce. Pan kantor vzal bibli, kterou mu paní kmotra přichystala, sedl ke stolu a četl. Pro posilněnou stál také na stolku žbánek piva, z něhož si chvílemi připíjel.

Jako vina za vinou plynula hodina za hodinou, až přišla dvanáctá, jižto ponocný na návsi vytruboval. Tu se začne bílá plachta hýbat: klesne jedna noha, – druhá; a tak i jedna i druhá ruka, až najednou nebožtík na prkně sedne a ptá se: „Jste tu, pane kmotře?"

„Jsem, jsem," odpoví kantor a hledí zaražen na umrlce. Ten se ale tiše zase položil.

„Oč," myslil kantor sám u sebe, „že není mlynář ani mrtev a jen mě snad zkoušeti chce: musím si na něho posvítit."

Vzal svíčku, svítil a sahal po tváři nebožtíkově, ale ta byla zsinalá a studená jako led. „Mrtev je, ale snad nemá duše v očistci pokoje a přišla se jen přesvědčit, nedostal-li jsem obilí zadarmo," řekl kantor, postavil svíčku na stůl a pustil se do čtení. Seděl do samého rána, a v komoře zůstalo ticho. Po dobré snídani šel domů, kde ho žena již v ouzkostech očekávala.

Druhou noc se mu to samé přihodilo. Jak bila dvanáctá, posadil se nebožtík, pozdvihl hlavu a ptal se: „Jste tu, pane kmotře?", a když pan kmotr odpověděl: „Jsem," opět ulehl.

Třetí den ale mlynáře pochovali a pan kmotr měl hlídat na hřbitově; to se mu nelíbilo. „Ve mlýně hlídat je hej! Teplá komora, dobré pivo, pohodlná lenoška; ale v chladně celou noc na hřbitově kalousovat, to se mi pranic nelíbí, rozmýšlel pan kantor sám u sebe. Již byl na tom, že nepůjde nikam; ale přece ho to rozešlo. Šel na faru a ptal se pana faráře o radu, vypověděv mu dříve celou příhodu.

„Když jste dal slovo," řekl pan farář, „musíte jít, ale chcete-li poslechnouti rady mé, nechoďte tam jen tak zhola. Dám vám s sebou svěcenou vodu a kropáč. Až přijdete na hřbitov, udělejte blíže hrobu vodou nad sebou kříž, kolem sebe kolo a do toho se postavte, – s duchy nejsou žádné žerty."

Pan kantor nechtěl být proti vůli farářově, vzal tedy kropáč a vodu, poděkoval za dobrou radu a šel na hlídání.

Jak na hřbitov přišel, postavil se u mlynářova hrobu, udělal nad sebou kříž, kolem sebe kolo, zaobalil se do pláště a sedl na zem. Měsíc svítil jako rybí oko a clo jedenácti hodin bylo ticho. Jak ale hodiny odbily, otevřely se u hřbitova dvéře a přes hroby hnali se přímo k panu kantorovi dva psi jako uhel černí.

Pan kantor se trochu zarazil, ale zůstal pokojně sedět, dívaje se, co budou dělat. Ti se pustili do mlynářova hrobu a drápy jej celý rozryli; potom odtrhli s rakve víko, vyvlékli tělo nahoru a stáhli s

něho kůži a tak odřené hodili opět do rakve a začali hrob zasejpat. Nevěda ani proč, vzal kantor kropáč a stranou pohozenou kůži nebožtíka kmotra k sobě do svěceného kola přitáhl. Když byli psi s prací hotovi, ohlíželi se po kůži, a když ji v kole spatřili, začali tak ukrutně výt, že kantorovi uši zaléhaly. „Jdi k rasu, pekelná roto," křičel na ně kantor, – ale psi vyli, očima svítili a kolo obskakovali až hrůza. „Kdybyste mně přinesli pytel tolarů, dal bych vám tu kůži, ale jináč ne," řekl po chvilce pan kantor a pustil se do smíchu. Sotva to však dořekl, odběhli psi pryč, a co by sto napočítal, přivlékli pytel tolarů. „I hleďme, jak může člověk lehko k penězům přijít; já to prohodil jen žertem, a páni čerti mně hned posloužili. Počkejte jen, však já nejsem hloupý. Já vám kůži dříve nedám, dokud mi nepřinesete pytel dukátů."

Čerti by byli rádi pana kantora roztrhali, ale do kola nemohli, protož se raději obrátili a běželi pro dukáty. Za malou chvíli hodili vedle tolarů ještě plný pytel dukátů a čekali na kůži. Ale pan kmotr pravil: „Ještě mi přineste takový kus zlata, jako jste sami, a potom vám teprva kůži vydám." Psi se chvíli šklebili, ale co měli dělat, dvanáctá se blížila, kůži mít museli, a tak se raději sebrali a pro zlato běželi.

Trvalo to ale hodnou chvíli, než se zlatem přišli, jehož bylo takový kus, že ho sotva unésti mohli; ale již začala bít dvanáctá. Čerti vztekajíce se chtěli živou mocí na kantora, ten vzal ale kropáč a počal je kropit. Při prvním kříži zmizela pekelná spřež, zanechajíc po sobě nesmírný puch. Teprva když se rozednívalo, vyšel pan kantor z kola a přemýšlel, jak dostane peníze domů, aby ho žádný neviděl. Tu slyší za sebou kroky, a ohlídna se, vidí pana faráře.

„Jak se vám vedlo, milý pane učiteli?"

„Což to! Mně se vedlo dost dobře; ale mohlo se mi vésti zle, kdybych byl kropáč neměl. – Podívejte se, velebníčku, co jsem dostal."

„I pro pána Jana! Kdo vám dal tolik peněz?"

Tu začal pan kantor všecko od slova k slovu panu faráři vypravovat.

„Ten mlynář musel být velký hříšník," řekl pan farář, když kantora vyslechl, „vy jste ho vysvobodil. Než jednu věc musíte ještě učinit. Ráno udělejte na tomto místě hranici, položte kůži na ni a spalte ji; ten prach vezměte a nasypte tam, kudy od jedenácté do dvanácté hodiny nejvíce hodných lidí chodí. Ale copak budete s tolika penězi dělat? Kdybych nebyl měl vnuknutí od Boha k té dobré radě, nebyl byste tak lehce zbohatnul. Proto bych myslil, abychom se přátelsky rozdělili. Ten pytel tolarů dejte mně, to zlato k záduší a ty dukáty si nechte."

„Je pravda, velebníčku, že jste dal dobrou radu, ale mně se všecko zdá, že byste přece nebyl místo mne hlídal, protož by to nebylo přátelsky rozděleno, ježto jsem já nejvíce při tom vystál. Ten pytel si vezměte, ale k záduší bude jednoho kusu zlata dost." Tak to rozdělil pan kantor a pan farář byl spokojen. Nato si peníze odnesli. Paní kantorová se div nezbláznila, když tolik peněz spatřila.

Pan. kantor chtěje uposlechnouti zkušeného v takových věcech rádce, vzal ráno dříví, šel na hřbitov, udělal tam hranici a kůži spálil, prach vzal a dával pozor, kam budou od jedenácti do dvanácti hodin lidé nejvíce chodit. Protože to bylo v neděli, chodili lidé do kostela; šel tedy a položil prach před kostel na stupně, dávaje pozor, co se s ním stane. Při pozdvihování proměnil se prach v bílou holubičku, která třikrát kantorovu hlavu oblítla a v oblacích zmizela. I pomodlil se kantor za ni pětkrát otčenáš a pětkrát zdrávas a šel do mlýna; tam vypravoval paní kmotře věrně celou příhodu, jenže o penězích ani necekl, spolu ji pobízeje, aby mu mlýn prodala, ať je zač chce. Mlynářka myslela, že je to pouhý žert, požádala tedy hezky mnoho; ale druhý den přišel pan kantor a posázel stůl hotovými. Paní kmotra je s potěšením shrábla, ač nevěděla, jak si to má vyložit, že má pan kmotr tolik peněz.

Pan kantor nechal učení a mlel sedlákům místo dětí obilí, když se v krátkém čase dosti dobře do nového řemesla vpravil. Často, jsa již starý dědeček, vypravoval dětem, jak čerty ošidil a sobě i panu faráři k bohatství dopomohl.

O CHYTRÉ PRINCEZNĚ

Dva řemeslníci šli světem. Jedenkráte přijdou ku pěknému zámku a plotem se dívají oba do zahrady, kde se krásná kněžna procházela. „Bořku, víš-li, co bych si přál?“ ptal se jeden z nich, mladý hezký chasník.

„Snad abys byl pánem toho zámku, ne?“ odpověděl Bořek.

„Chyba lávky, neuhodl jsi! Tu princeznu bych chtěl.“

„Jiříku, ty nejsi hloupý; já myslil jen na jedno, ale ty myslíš na princeznu i na zámek. Ale nedělej si daremné laskominy a pojď, máme ještě hezký kus cesty před sebou.“

„Bořku, čertu bych duši dal, kdybych dostal tu princeznu.“

„To bych přece nedal,“ odpověděl Bořek a táhl Jiříka od plotu. Šli až do chladného boru, blíže města, a tam si v stínu lehli, by utrmáceným oudům trochu pohovili. Bořek usnul, sotva dolehl, ale Jiřík nemohl živou mocí usnout, neustále mysle na krásnou princeznu. Tu jde kolem mládenec zeleně oblečený a vida, že Jiřík nespí, zastavil se u něho.

„Dobrého zdraví, mladý, kampak jdete?“ ptal se Jiříka.

„I chodíme tak světem, ale já jsem toho již syt, člověk při tom vystojí jako pes.“

„To rád věřím, nejlepší jest být pánem.“

„I toť se ví že je, jen kdyby ním mohl každý být.“

„Inu, někdy to záleží jenom na vůli.“

„Což je o vůli, oni by si lidé všelicos žádali, kdyby se jim to vyplnilo. – Já ku příkladu bych chtěl mít tu princeznu z blízkého zániku a povídal jsem již prve, že bych čertu duši dal, kdybych ji dostal.“

„Myslíš to opravdu?“

„Opravdu, opravdu.“

„Tvoje žádost má se ti vyplnit. Já jsem čert, a když se mi zapíšeš, ve čtvrthodině budeš bohatým princem a můžeš jeti k princezně, která si tě oblíbí a za manžela vezme. Zde je lístek a péro, natrhni si malíček a krví se podepiš.“

Bez rozmýšlení vzal Jiřík osten, natrhl si malíček a krví se čertu na lístek podepsal.

„Tak; nyní jsi můj. A za kolik let si mám pro tebe přijít?“

„Inu já myslím za dvacet let; když užiju tak dlouho lásky krásné princezny a světských rozkoší, půjdu rád s tebou.“

„Dobře tedy, zde máš váček plný dukátů; ať z nich ubíráš, jak dlouho chceš, bude vždy plný. Rozvaž svůj vak, máš tam své šaty proměněné v knížecí. Ustroj se a za lesíkem na tě čeká několik služebníků s koněm pro tebe přistrojeným. Sedni na něj a jed k zámku, daje si jméno nějakého prince nebo knížete.“

„Ale vždyť já neumím tak mluvit, jak se to na knížete patří, a v prvním okamžení se prozradím?“

„O to se nestarej, budeš všecko umět, nač si pomyslíš, a všecko se ti bude věřit. Jen jdi, dokud se tvůj kamarád nevzbudí.“

Nato čert zmizel, a Jiřík rozvázav vak, našel opravdu skvostné šaty a začal se strojit. Potom šel za lesík, kde mu již vyšnoření služebníci v oustrety přijížděli, vedouce koně bujného. Jiřík se naň vyšvihl tak šikovně, jako by byl u nejznamenitějšího podkoního ve cviku býval. Nato se obrátili ke knížecímu zámku.

Bořek se zatím probudil, a když Jiříka vedle sebe neviděl, myslil, že šel napřed; sebral tedy své věci a pospíchal dále. Nechme ho jít, kam chce, a nahlídněme, co se zatím v zámku dálo.

Mladá princezna byla ještě v zahradě, když Jiřík do zámku přijel. I dal se u krále ohlásit, že je ten a ten princ z té a té země, by mu kníže krátkého pohostinství ve svém zámku popřál.

Král ho s velikou uctivostí přijal a hned se pokoje chystaly a služebníci museli vaky a věci princovy, kterými ho čert zásobil, do nich nosit. Skvostná tabule byla přichystána a Jiřík se oblékl do samého zlata, by se jen princezně zalíbil. A to se mu skutečně také podařilo. Jak jej princezna spatřila, hned se jí zalíbil a jediné její přání bylo, aby hezký princ u nich navždy zůstal. Ale Jiřík se také okolo ní točil jako na vřeténku a od huby se mu jen prášilo; měl radost sám ze sebe, že mu rozprávka plyne jako voda. Když byl

nějaký den v zámku, dělal, jako by chtěl již pryč, zatím měl ale strachu dost, jestli ho pustí.

Ale princezna se otci svěřila a prosila ho, by prince déle zdržoval; to otec také učinil; a Jiřík zůstal rád, neboť pozoroval, že je naviděn. Jednoho dne byl s princeznou o samotě, i použiv té chvíle zjevil jí svou lásku, a když slyšel, že i ona jej miluje, šel k otci a žádal o její ruku. Řekl, že nemá žádné knížetství, proto prý, že je nejmladší syn otcův, ale že si může tu chvíli i to největší koupit. Beze všech překážek je starý kníže požehnal a Jiříka za svého spoluvládce ustanovil. Brzo se slavila svatba a Jiřík byl jako v nebi!

Lidé ho měli rádi, neboť byl dobrý a žádnému bez příčiny neublížil. Za několik let nato umřel starý král a Jiřík byl sám panujícím knížetem.

Již měl dva syny a dceru a žil se svou manželkou velmi šťastně. Někdy ovšem vzpomněl na čerta, ale vždy si myslil: „I do té doby ještě dlouho, kdoví co se nestane."

Ale doba ta uběhla jako nic, a již scházel do dvaceti jen rok. Když se Jiřík vzpamatoval, zalekla ho krátká ta lhůta tak, že pro strach dnem i nocí spáti nemohl. Bledý co stín chodil po zámku a s bolestí se díval na své děti a na svoji drahou manželku. Což by ušlo oku milující choti! Často se ptala Jiříka, co mu schází, ale on všelijak se vymlouvaje nikdá příčinu pověděti nechtěl. Tak to trvalo celičký rok, a již mu zbýval jen den. Celý den nic nejedl a do svého pokoje se zamkl, aby neviděl slze manželčiny a otázkám jejím se vyhnul. Večer se ale dvéře samy otevrou a do nich vkročí zeleně oblečený mládenec.

„No Jiříku," pravil k bledému knížeti. „Jestlipak jsi vzpomněl, že je dnes dvacet roků a že máš jít se mnou?"

„Bodejť bych zapomněl; ale vidíš, mám ještě všelicos na řízení, ještě jsem se nerozloučil s mojí manželkou, popřej mi ještě tři dni."

„To ti udělám, a mnohem více. Vyvol si po tři dni každý den jednu věc, ať to je co je, a jestli bych nebyl s to tobě to udělat, dám ti cedulku zpátky a více žádného práva k tobě míti nebudu."

Jiřík poděkoval čertu a byl tomu velice povděčen; neboť se domníval, že snad nějak čerta ošidí. Mnohem veselejší vyšel z pokoje a šel ku kněžně, by se s ní potěšil. Kněžna vidouc úsměv na tváři svého miláčka byla též veselejší; šli spolu na procházku.

„Pověz mi, drahá, co by tě tak těšilo, kdybys to ještě měla?“ ptal se Jiřík, doufaje, že se od manželky něčeho doví, neboť si nemohl na žádnou práci pro čerta vzpomenout.

„I já mám všecko, a jen bych si přála, abys byl veselejší.“

„Vždyť jsem již zase veselý dost. Ale-pověz přece, vždyť je to jen o řeč. Jakpak bys ještě chtěla mít zámek okrášlený?“

„Náš zámek je zpředu dost pěkný, ale zezadu není žádná vyhlídka. Kdyby ta ukrutná skála nebyla, bylo by to lepší.“

„Máš pravdu,“ odpověděl Jiřík a hned si umínil tu práci čertu uložit. Navečer stál čert před knížetem a ptal se ho, co žádá, aby udělal.

„Já chci, abys mně do rána skálu, která nám vzadu celý zámek zaclání, odrovnal.“

„Má se ti to stát, jak žádáš,“ odpověděl čert a odešel.

Kníže myslil, že to čert neudělá a že mu zbude více času, ale velmi se ulekl, když ráno vstal, a přistoupiv k oknu, širou pláň spatřil, na kteréž po skále ani památky nebylo. Jde pro manželku a ukazuje jí to.

„Probůh, muži, ty máš spolek s čertem, aneb jsi kouzelník?“ zvolala kněžna a s podivením se dívala ven.

„Toť bych ti byl dávno již tu radost udělal, ale já sám nevím, co se to stalo, snad nějaký šotek naši rozmluvu včera poslouchal. Přej.si tedy schválně ještě nějakou věc, zdali se i to vyplní!“

Kněžna ale byla chytrá žena, ona věděla, že to není s dobrým a že jí manžel něco strašlivého tají. Naoko tedy řekla, že si přeje celou tu širou pláň v nejkrásnější zahradu proměněnou, v níž by květin a bylin a stromů ze všech krajů světa bylo, a to všecko v plném květu. Ale v duchu si myslela: Počkej, jestli to zejtra bude, neupustím a Jiřík se mi musí přiznat. Večer dostal čert úlohu na planině zahradu udělat, v nížto všecky květiny a stromy ze všech dílů světa býti mají.

Čert to slíbil a odešel; když se ráno kníže probudil, zarazila ho vůně tisícerých květin, které se v nejkrásnějším květu po rozsáhlé rovině skvěly. Byl to daleký, krásný ráj! Přišla i kněžna, které to pokoje nedalo, a s hrůzou i zalíbením utkvělo oko její na rozkošné květnici. Najednou se ale odvrátila, vzala Jiříka za ruku a pravila:

„Nyní, můj drahý muži, mi nesmíš déle tajit, že máš spolek s čertem. Já to jistě vím, a raději mi pověz, na jak dlouho jsi zavázán, bych tě mohla potěšit aneb dobrou radou ti přispět?“

„Již je pozdě, moje srdce, dnes je poslední den, večer přijde ještě pro jednu věc a pak jsem jeho.“ Nato Jiřík od začátku až do konce pověděl, co byl a co se s ním stalo. Kněžna mu ráda všecko odpustila, protože ho velice milovala a věděla, že pouze z lásky k ní chybil.

„Nebuď smuten a neběduj, ať si toho žádný nevšimne. Budeme veselí, a až večer přijde čert, pošli ho jen ke mně. Já si do té doby něco vymyslím.“

Jiřík byl jako znova narozen a všecka tíže s něho spadla. Hned šel se svou chotí a celý den byl s dětmi vesel, jako by jakživo nic nebylo. Večer se v určitou dobu čert dostavil. „Copak jsi dnes vymyslil?“ ptal se knížete.

„Jdi jen k mé paní, ona ti řekne, co chce, já již nic nevím.“

Čert vešel do pokoje kněžnina, kteráž ho již očekávala. „Ty jsi ten čert, co máš mého manžela odnést?“

„Ano.“

„Mohu si tedy místo něho jednu věc vyvolit, ať to je cokoliv?“

„Ano.“

„A jestli mi to neuděláš, nemáš k němu více moci?“

„Nemám.“

„Dobře tedy; pojď sem a vytrhni mi tři vlasy z hlavy, ale nesmí jich být více ani méně, a ať mne to ani dost málo nebolí.“

Čert se zamračil, přistoupil blíže k paní a čerstva vzal tři vlásky a vytrhl. Ale paní přece vykřikla. „Vidíš, to máš již jeden vroubek, já ti řekla, ať mne to ani dost málo nebolí, ale nechť, to ti prominu, nyní vezmi ty tři vlasy a změř je.“

Čert je změřil a paní opět pravila: „Nyní mi uděláš ty vlasy každý o dva lokte delší, ale ne abys myslil nastavit je, ty samé natáhni, aby byly každý o dva lokte delší."

Čert se chvíli na ně díval, ale nevěděl si rady, prosil tedy kněžnu, aby mu dovolila do pekla je s sebou vzít a s tovaryši se poradit. Kněžna mu to dovolila a čert s vlasy zmizel.

Když přišel do pekla, svolal všecky tovaryše své, položil vlasy před Lucifera na stůl a povídal, co se s nimi státi musí.

„Tenkrát jsi prohrál, chytroušku," řekl pán, „dostal se na tě jinší kos. Co s nimi? Natáhnem-li je, přetrhnou se, bouchnem-li do nich, roztlučou se, dáme-li je do ohně, spálí se. Nezbývá ti nic jiného než se vrátit a místo vlasů cedulku odvésti."

„O já k ní nepůjdu, mohlo by se mi zle vést."

„Proč si nedáš lepší pozor? Nyní jdi a odveď, co ti více nepatří."

Čert musel cedulku vzít a komu patřila odvést. Slítl tedy do zámku, ale boje se tam vstoupit, číhal u okna, až je kníže otevře. Když se toho dočkal, hodil ceduli do pokoje a zmizel. S nevýslovnou radostí zdvihl Jiřík cedulku a běžel k své manželce, která již napřed věděla, jak to dopadne. Děkovali Bohu, že je z nebezpečenství vyvedl, a žili spokojeně až do smrti.

ČERT A KÁČA

V jedné vesnici byla stará děvečka, jménem Káča. Měla chaloupku, zahradu a k tomu ještě pár zlatých peněz, ale kdyby byla celá v zlatě seděla, nebyl by si jí ani ten nejchudší chasník vzal, protože byla jako čert zlá a hubatá. Měla starou matku a leckdy posluhu potřebovala, ale kdyby byl mohl někoho krejcar spasit a ona dukáty platila, nebyl by jí toho nejmenšího udělal, protože se hned pro každé slovo soudila a vadila, až to bylo na deset honů slyšet. K tomu všemu nebyla hezká, a tak zůstávala na ocet, až jí bylo již pomalu čtyrycet let. Jak to z většího dílu ve vesnicích bývá, že je každou neděli odpoledne muzika, bylo to i tu; jak se ozvaly u

rychtářů aneb v hospodě dudy, hned byla plná sednice hochů, v síni a po náspi stály děvčata a u oken děti. Ale nejprvnější mezi všemi byla Káča; hoši na děvčata kývali, a ty se ubíraly clo kola, ale Kačence se toho štěstí co živa byla ani jednou nedostalo, ač by dudákovi třeba sama byla zaplatila, než navzdor tomu nevynechala přece ani jednu neděli. Jedenkráte jde také a myslí si po cestě: „Tak stará jsem již, a ještě jsem s hochem netancovala, není-li to k zlosti? Věru dnes bych tancovala třeba s čertem."

Se zlostí přijde do hospody, sedne ke kamnům a dívá se, který kterou k tanci bere. Najednou vejde do dveří pán v mysliveckém oděvu. Sedne nedaleko Kačenky za stůl a dá si nalít. Děvečka přinese pivo, pán je vezme a nese Kačence připít. Kačenka se chvíli v duchu divila, že má ten pán pro ni takovou čest, chvilku se upejpala, ale konečně se ještě ráda napila. Pán žbánek postaví, vytáhne z kapsy dukát, hodí ho dudákovi a křičí: „Sólo, hoši!" Hoši se rozstoupí a pán si bere Káču k tanci.

„I kýho šlaka, kdopak asi je?" ptají se staří a sestrkují hlavy; hoši se ušklebují a děvčata schovávají hlavu jedna za druhou a přikrývají hubu zástěrou, aby Káča nezahlídla, že se jí smějou. Ale Káča neviděla žádného, ona byla ráda, že tancuje, byť by se jí byl celý svět smál, nebyla by si z toho pranic dělala. Celé odpoledne, celý večer tancoval pán jen s Káčou, kupoval marcipán i sladkou vodku, a když přišel čas jíti domů, vyprovázel ji po vsi.

„Kýž bych mohla s vámi tak clo smrti tancovat jako dnes," pravila Káča, když se měli rozcházet.

„I to se ti může stát, pojď se mnou."

„A kde zůstáváte?"

„Chyť se mne kolem krku, já ti povím."

Káča ho chňapla, ale v tom okamžení se proměnil pán v čerta a letěl s ní zrovna k peklu. U vrat se zastavil a tloukl, kamarádi přišli, otevřeli, a když viděli tovaryše, že je celý upachtěn, chtěli mu ulehčit a Káču s něho sundat. Ale ta se držela jako klíště a živou mocí se odtrhnout nedala; chtěj nechtěj musel se čert s Káčou na krku k panu Antichristovi odebrat.

„Koho si to neseš?“ ptal se ho pán.

A tu povídal čert, jak chodil po zemi, že zaslechl Káčin nářek o tanečníka, a mysle ji trochu zastrašit, že se s ní pustil do tance a pak že jí na chvíli také peklo chtěl okázat. „Já nevěděl,“ dokončil, „že se mne nebude chtít spustit.“

„Protože jsi hlupák a naučení moje si nepamatuješ,“ vyjel na něj starý pán. „Dříve než s kým co začneš, máš jeho smejšlení znát; kdybys byl na to vzpomněl, když tě

Káča vyprovázela, nebyl bys ji bral s sebou. Nyní se mi kliď s očí a hleď, jak se jí zbavíš.“

Pln mrzutosti štrachal se čert s pannou Kačenkou na zem. Sliboval jí hory doly, jestli se ho spustí, proklínal ji, ale všecko nic platno. Utrmácen, rozzloben přijde se svým břemenem na jednu louku, kde mladý ovčák v hrozitánském kožichu zaobalen ovce pásl. Čert byl proměněn v obyčejného člověka, a tudy ho ovčák nepoznal. „Kohopak to nesete, příteli?“ ptá se důvěrně čerta.

„Ach, milý člověče, ledva dýchám. Považte jen, já šel svou cestou, na nic ani nepomysle, tu mi skočí ta ženská na krk a nechce se mne živou mocí spustit. Chtěl jsem ji nést až do nejbližší vesnice a tam ji nějak odbýt, ale nejsem v stavu, nohy pode mnou klesají.“

„No počkejte chvilku, já vám od té neodbyty pomohu, ale ne nadlouho, protože musím zase pást; asi na půl cesty ji odnesu.“

„I to budu rád.“

„Slyšíš, ty, chyť se mne,“ křičel ovčák na Káču.

Sotva to Káča uslyšela, pustila se čerta a chytla se huňatého kožichu. Nyní měl štíhlý ovčák co nést, Káču a hrozný velký kožich, který si byl ráno od nádvorníka vypůjčil. Avšak ho to také dost brzo omrzelo; i myslil, jak by se Káči zbavil. Přijde k rybníku a tu mu napadne, aby ji tam hodil. Ale jak? Kdyby byl mohl kožich i s ní svléknout. Byl mu sice dost volný, a protož se o to pomalounku pokoušel, jestli by to šlo. A hle, vyndá jednu ruku, Káča neví nic, vyndá druhou, Káča neví ještě nic, odundá první petličku s knoflíku, oddělá druhou, třetí a žblunk – Káča leží v rybníce i s kožichem.

Čert nešel za ovčákem, on seděl na mezi a pásl ovce, dívaje se, brzo-li se ovčák s Káčou navrátí. Nemusel dlouho čekat. Mokrý kožich na rameně, pospíchal ovčák k louce, mysle, že bude cizinec již snad u vesnice a ovce že jsou samotny. Když se spatřili, koukal jeden na druhého. Čert, že jde ovčák bez Káči, a ovčák, že tam pán posud sedí. Když se domluvili, řekl čert k ovčákovi: „Já ti děkuju, tys mi velkou službu prokázal, neboť bych se byl snad musel do soudného dne s Káčou nosit. Nikdy na tebe nezapomenu a jednou se ti bohatě odměním. Abys ale věděl, komu jsi z nouze pomohl, povím ti, že jsem čert." To dořekl a zmizel. Ovčák zůstal chvíli jako omámený stát, pak pravil sám k sobě: „Jsou-li všickni tak hloupí jako on, tedy je dobře."

Nad tou zemí, kde náš ovčák živ byl, panoval mladý kníže. Bohatství měl dost; jsa svobodným pánem nade vším, požíval všeho v plné míře. Den ode dne kochal se v rozkoších, jakýchž jen svět podati může, a když nastala noc, ozýval se z knížecích síní zpěv rozpustilých hejřivých mladíků. Zem spravovali dva správcové, kteří nebyli o nic lepší než sám pán. Co neprohejřil kníže, nechali si oni dva a ubohý lid nevěděl, kde má již peněz nabrat. Kdo měl krásnou dceru anebo peníze, ten neměl utěšené chvíle, neboť mohl s jistotou rozkaz očekávat, že to kníže vším právem pro sebe požádá, a milost boží tomu, kdo by se vůli jeho protivil! Kdož by mohl takového panovníka milovat? Po celé zemi proklínal lid knížete i správčí země. Jedenkráte, když nevěděl již, co si má vymyslit, povolal kníže hvězdáře a poručil, aby jemu i dvěma jeho správcům planety četl. Hvězdář uposlechl a zkoumal v hvězdách, jaký konec vezme život třech marnotratníků.

„Odpusť, knížecí milosti," řekl, jsa hotov se svým zkoumáním, „tvému životu i tvým správcům hrozí takové nebezpečenství, že se to vyříknouti obávám."

„Jen mluv, ať to je cokoliv! Ty ale zde zůstat musíš, a nevyplní-li se tvá slova, přijdeš o hlavu."

„Já se milerád spravedlivému rozkazu podvoluji. Poslyš tedy: než bude druhá čtvrt měsíce, přijde pro oba správce čert, v tu a tu

hodinu, ten a ten den, a v ouplňku přijde pak i pro tebe, knížecí milosti, a všecky tři vás za živa do pekla odnese."

„Do vězení odveďte toho lživého šejdíře!" poručil kníže, a služebníci učinili podle rozkazu. V srdci nebylo knížeti, jak se stavěl; slova hvězdářova otřásla ním jako hlas soudný. Po prvé se v něm ozvalo svědomí! Správce odvezli napolo mrtvé domů, žádný z nich do huby nevzal. Sebravše všechno jmění své, sedli do vozů, ujeli na své statky a dali hrady se všech stran zatarasit, aby pro ně čerti přijíti nemohli. Kníže se obrátil na pravou cestu, žil tiše a pokojně a zponenáhla se pouštěl do spravování země, doufaje, že se snad přece krutý osud nevyplní.

O těch věcech neměl chudý ovčák ani zdání; den jak den pásal své stádo a nestaral se pranic, co se ve světě děje. Jednoho dne znenadání stojí před ním čert a praví k němu: „Přišel jsem, ovčáčku, bych se ti za tvou službu odměnil. Až bude čtvrt měsíce, mám odnést do pekla bývalé správce země, protože okrádali chudý lid a knížeti zle radili. Ale víš-li co, poněvadž vidím, že se polepší, nechám je tu a přitom se ti hned odměním. Až přijde ten a ten den, vejdi do prvního hradu, kde bude množství lidu. Až se strhne v hradu křik, služebníci vrata otevrou a já pána pryč povedu, tu ke mně přistup a řekni: „Odejdi v tu chvíli, sice bude zle! Já tě poslechnu a půjdu. Potom si ale dej od pána dva pytle zlata dát, a nebude-li chtít, řekni jen, že mne zavoláš. Od toho jdi k druhému hradu a též tak udělej a stejný plat požádej. S penězi ale dobře hospodař a užívej jich k dobrému. Až bude měsíc v ouplňku, musím odnést samého knížete, než to bych ti neradil, abys ho chtěl vysvobodit, sice bys musel vlastní svou kůži nastavit." To dořekl a odešel.

Ovčák si pamatoval každé slovo. Když bylo čtvrt měsíce, vypověděl službu a šel ke hradu, kde jeden z těch dvou správců zůstával. Přišel tam právě včas. Zástupy lidstva stály tu a dívaly se, až čert pána ponese. Tu se strhne v zámku zoufanlivý křik, vrata se otevrou a černý táhne pána ven, zsinalého a napolo mrtvého. Tu vystoupí z lidu ovčák, vezme pána za ruku a čerta odstrčiv volá:

„Odejdi, sice bude s tebou zle!“ Tu chvíli čert zmizí a potěšený pán líbá ruku ovčákovu, ptaje se ho, co žádá za odměnu. Když řekl ovčák, že dva pytle zlata, poručil pán, aby se mu ho tolik bez meškání vydalo.

Spokojen šel ovčák k druhému hradu a též tak dobře jak u prvního pořídil. Rozumí se samo sebou, že se kníže dost brzo o ovčákovi dověděl; neboť se beztoho pořád poptával, jak to s pány dopadlo. Když to všecko uslyšel, poslal vůz se čtyrmi koňmi pro milého ovčáčka, a když ho přivezli, snažně jej žádal, by se i nad ním smiloval a z drápů pekelných ho vysvobodil.

„Pane můj,“ odpověděl ovčák, „vám to slíbit nemohu; jedná se tu o mne. Vy jste velký hříšník, ale kdybyste se chtěl docela polepšit, spravedlivě, dobrotivě a moudře svůj lid spravovat, jak se na knížete sluší a patří, pokusil bych se o to, a kdybych měl sám za vás jít do horoucího pekla.“

Kníže s opravdovou myslí všecko slíbil a ovčák odešel přislíbiv jemu, že se v určitý den vynajde.

Se strachem a hrůzou očekávali všude ouplněk měsíce. Jak to zprvu knížeti přáli, tak ho nyní litovali, neboť od té chvíle, co se polepšil, nemohl si žádný hodnějšího knížete přáti. Dnové ubíhají, ať je člověk s radostí aneb s žalostí počítá! Než se kníže nadál, byl den za dveřmi, o kterém se vším, co ho těšilo, rozloučiti se musel. Černě přistrojen, celý smrtelný, seděl kníže a očekával buďto ovčáka anebo čerta. Najednou se otevrou dvéře, a černý stojí před ním.

„Stroj se, pane kníže, hodina vypršela, já jsem tu pro tebe.“

Ani slova neodpovídaje vstal kníže a kráčel za čertem na dvůr, kde nesmírné množství lidstva stálo. Tu se prodírá houfem ovčák, celý upachtěný, a běží zrovna k čertu, volaje zdaleka: „Uteč, uteč, sice bude s tebou zle.“

„Jak se můžeš opovážit mne zdržovat? Nevíš-li, co jsem ti řekl?“ pošeptal čert ovčákovi.

„Blázne, mně tu nejde o krále, ale jde mi o tebe. Káča je živa a ptá se po tobě.“

Jakmile uslyšel čert o Káči, byl hned ten tam a nechal knížete v pokoji. Ovčák se mu v duchu vysmál a byl rád, že tou lstí knížete vysvobodil. Za to ho udělal kníže svým nejprvnějším dvořenínem a co vlastního bratra jej miloval. Avšak se také s dobrou potázal, neboť byl chudý pasák upřímný rádce a správný dvořenín. Ze dvou pytlů zlata nenechal si ani krejcaru; pomohl s ním těm, od kterých je správcové vydřeli.

SILNÝ CTIBOR

Rýznburský dvůr, k náchodskému panství patřící, byl za starých časů velký a ohromný hrad, kolem a kolem lesem ohražen. Od západní strany se vjíždí do brány, k půlnoční straně vede však jen ouzká stezka po příkré skále k řece Úpavě, která se pod skaliskami plíží. Dříve bylo to teď tak malebné údolí na břehu řeky celé jedlemi zarostlé, a jen na místě, kde až podnes Na mlejništi říkají (protože prý tam as před dvěma sty lety mlýn stál), byla malá chaloupka, v které jeden ovčák zůstával.

Jednoho dne jede pán Rýznburský z procházky a tu vidí, an milý ovčák velikánskou jedli na rameně nese; byl dobrý pán, ale velmi přísný, a obzvláštně na toho, který se opovážil z lesa dříví krásti aneb nějakou škodu dělati. Myslil tedy, že vítr jedli porazil a ovčák že ji v lese našel a ukradl, hněvivě se tedy na něho obořil: „Jak ty se můžeš opovážit z mého lesa dříví krást?“

„Odpusťte mně to, pane rytíři; mám tuze špatný barák, a již dlouho jsem přemejšlel, jak bych si ho spravil. Včera jak tudy jdu, padla mi ta jedle do oka, a myslím si: Počkej, ta by se ti hodila. I nedalo mi to, až jsem pro. ni došel a vytrhl.“

„Ty že jsi tak silný?“ ptal se rytíř a s podivením hleděl na ovčáka, který pořád ještě jedli na rameně držel. Nebyl příliš velký, ale svalovité a složité postavy.

„I což je o sílu,“ odpověděl ovčák, „jen kdybych měl něco lepšího na zub.“

„A co bys tak potřeboval, abys byl ještě silnější?“

„Inu já myslím, kdybych snědl dva pytle hrachu, několik uzených kyt a k tomu vědro dobrého vína vypil, že bych v stavu byl s každým obrem se prát.“

„Dobře tedy, máš to míti, a zejtra si pro to přijel do hradu. A stranu té jedle ti to pro tenkráte odpustím, ale podruhé cti můj bor.“

S radostí ovčák rytíři poděkoval a vesele domů s jedlí kráčel. Od té chvíle mu dali jméno Ctibor. Když přijel rytíř domů, nařídil hradnímu, až přijde Ctibor do hradu, aby mu dal dva pytle hrachu, šest uzených kyt a vědro nejlepšího vína.

Druhý den stáhl Ctibor ženě cíchu s postele a šel si do hradu pro přípověď. „A kam si to dáte, kdo vám to pomůže nést?“ ptal se hradní, když viděl, že Ctibor sám a sám přichází.

„Naložím si to na ramena a ponesu to sám.“

„Jsem váš blázen? Jakpak byste mohl tolik unést?“

„O unešení je hej, jen mi to dejte.“

Naschvál mu hradní plnou cíchu hrachu naměřil, jestli to opravdu unese. Bylo ho v ní čtyry korce a k tomu ještě šest kyt. Ale Ctibor si zavázal cíchu a vědro vína dohromady, přehodil to přes rameno, a poděkovav hradnímu, kráčel pohodlně domů.

Několik dní nato byl vypsán z Prahy velký turnaj, ku kterémuž se všickni rytíři sjeti měli. Byl to prý tenkráte způsob, že si rytíři silné panoše (čili obry) drželi, kteří se na místě jich při turnaji potýkali. Rytíř Rýznburský neměl žádného tak silného panoše, na kterého by spolehnouti mohl; byl tedy u velké nesnázi. Na štěstí vzpomněl si na Ctibora a tu chvíli pro něho poslal.

„Poslechni, Ctibore,“ řekl, když ovčák vešel. „Jestlipak bys chtěl u mne panošem být?“

„To věřím, že chtěl, a jak rád.“

„Musel bysi se naučit se zbraní zacházet a dobře jezdit.“

„Tomu já se všemu rád učit budu; a síly mám teď až nazbyt.“

„Dobře tedy; jdi k hradnímu, on ti dá jiný šat, za týden musíš ale všecko umět, potom pojedem do Prahy.“

Ctibor radostí do stropu skákal, když slyšel, že pojede do Prahy, a ve dne v noci se učil; než uplynulo osm dní, uměl vše, co panoši potřeba, a rytíř docela uspokojen odebral se se svým komonstvem do Prahy. Z celých Čech byli již rytíři pohromadě i mnoho cizinců; obzvláštně se povídalo mnoho o jednom, který prý velmi silného obra s sebou měl. Když nastal den k turnaji určený, sjeli se všickni na ustanoveném místě, kde pro pány a paní lešení skvostnými koberci obvěšené připraveno bylo, před nímž se panoši potýkali. Když se panstvo shromáždilo, vjeli v ohražené místo dva panoši na pěkných koních, jeden byl onen vyhlášený obr, druhý českého rytíře panoš. Po malé chvíli byl cizinec vítězem; tak se stalo několiku, z čehož cizinci nesmírnou radost měli, čeští páni ale pohoršení. Tu přišla řada i na Ctibora. Když předejel a cizinec toho jak se zdálo nepatrného chlapíka přeměřil, řekl pohrdlivě: „Jakpak se ty, malý mužíčku, můžeš opovážit se mnou se potýkat? Tebe rozmáčknu jako ten kámen!“ a vezma kámen oblátkový do ruky, zmáčknul jej jako homolku.

„Inu,“ řekl Ctibor a popojel až k němu, „když myslíte, že jsem proti vám slabý, tedy se nepotýkejme a podejme si na rozchod po přátelsku ruku.“ S ouklebkem mu obr ruku podal, ale Ctibor ji popadl, vyhodil obra do povětří a zase ním tak nerázně o zem smýknul, že více ani nedechl. „Myslíš, že jen u vás umějí kameny mačkat, u nás umíme ještě něco víc.“

Tu se ozval pán Rýznburský: „Ctibore, Ctibore, obrův pán ti ujíždí, pusť se za ním.“ Ctibor nechaje obra ležet pustil se za pánem. Právě jel cizinec s kopce, když ho Ctibor dohonil; i skočil s koně a popadl vůz tak silně za kolo, že mu kus loukotě s třemi špicemi v ruce zůstal. „Tak se, pane, od nás neujíždí,“ křičel na omámeného rytíře, „dříve musíte zaplatit“ (byl to snad způsob, že který prohrál, vítězi dobré spropitné dáti musil). Chtěj neb nechtěj, musil se cizinec vrátit a ku posměchu českým pánům Ctiboru zaplatit. Ctibor však za svůj hrdinský kus stal se rytířem a do znaku dostal kus loukotě s třemi špicemi. Žil dlouho a vždy v dobrém přátelství s pánem Rýznburským; konečně byl v kostele na Hořičkách pochován.

ROZKOŠ

Před dávnými časy byl v Novém Městě purkrabím Straka z Nedablic; byl prý ale velmi přísný a zlý a lid ho nemiloval. Jednou jel na procházku, a když přijel nedaleko Rousína, k lesíku a rybníku náchodskému, viděl na mezi pasáka ovce pásti; i zajel k němu, aby ho snad trochu postrašil. Pasák ale ku podivu ani ho nezpozoroval a jen před sebe se díval. „Kampak se tak neustále díváš?" ptal se pan Straka. Touto otázkou ze svého přemejšlení vytrhnut, vzchopil se pasák, a když přísného úředníka pozdravil, odpověděl jemu:

„Hleďte tamto, milostivý pane, jaká to prostrannost, jaké krásné místo k založení rybníka; co ty pole jsou, tam rybník založit, ten potůček, co tam teče, moh by se tam vést a nebylo by velké hráze potřeba. Byl by to rozkošný rybník a nestál by mnoho."

Když si to pan Straka přehlídl, jak mu to pasák ukazoval, podivil se rozumu a ostrovtipnosti chlapcově a umínil si rady jeho použít. Jsa ale příliš hrdý, aby ho za to pochválil, hodil jen po pansku hlavou a odejel. Když přijel domů, poslal na to místo lidi, kteří práci započít museli. Pole chudým lidem patřící bez milosrdenství se rozkopaly, aniž ubozí krejcaru za ně dostali. Stal se tam tedy rybník, který hodinu kolem měl, bez velké práce a nákladu. Byl rozkošný, jak chlapec řekl, a proto jej také Rozkoš pojmenovali. Pana Straku z Nedablic chválili za jeho moudrost, a chudého pasáka si žádný nevšiml.

Lidé však, jimž tak nespravedlivě pole odejmul, pana Straku příčinou toho zakleli: aby ním čert po smrti oral dotud, až by se rybník zase v pole obrátil. Tenkráte prý slova mnoho platila a s čertem žádná hračka nebyla; proto také, jak pan Straka umřel, viděli lidé vždy v měsíci lednu, jak čert panem Strakou dvě brázdy od jednoho ke druhému konci rybníka orá.

Mnozí tvrdili, že jej na své oči viděli. Nyní je ale rybník zničen a jsou tam zase pole, a ubohý pan Straka snad také pokojně spí.

TŘI ZLATÉ PÉRA

Jistý kupec byl nesmírně bohatý; ani královský zámek nemohl býti krásněji ozdoben než kupcův, jak zvenku, tak uvnitř. Avšak nade všecko bohatství milejší byla kupci krásná jeho manželka a malá dceruška, jménem Svatava. Bylo to děvčátko stvořené k pomilování. Kdyby člověk k smrti zarmoucen býval, když se na něj ty modré očka, tak jasné jak čistá obloha nebeská, usmály, musel se potěšit. To cítil nejlépe Čestmír, syn chudého pastýře nedaleko kupcova zámku. Matku neměl, jen starého otce, jejž sporým krejcarem, který za pásání dostal, skrovně Rozdrchaná chaloupka, režná halena, to byla jejich mohovitost. A přece byl Čestmír vždy vesel, aniž cos lepšího sobě žádal.

Den jak den chodila chůva s malou Svatavou do zahrady, blíže níž Čestmír pásal a zpíval. Sotva zaslechlo děvčátko pastýřův hlas, již ji chůva neudržela a musela s ní k vršku. Čestmír jí pletl krásné věnečky, vodil k ní jehňátka, aneb ji veselil písněmi, jichž uměl veliké množství. Tu byla Svatava ticha a poslouchala, chvílemi zase kolem něho obskakovala, hladila smědé líce, aneb otáčela černé kroužky vlasů jeho okolo růžového prstu. Čestmír by byl pro to dítě do ohně skočil, ale nikdy se neosmělil na ně sáhnout; neboť bylo vždy v drahém kmentu a v krajkách zaobaleno; on ale jen v hrubé haleně! Než navzdor tomu měly se děti přece vždy rády a každodenně spolu hrávaly.

Již bylo Čestmíru dvanáct a Svatavě osm let, tu přijde jednoho dne Svatava na vršek, a Čestmíra nenajde; jde dál a dále, až dojde k malé chaloupce, i neví, má-li do ní vejít čili ne; ale slyšíc zevnitř usedavý pláč, pozná Čestmíra a vběhne tam. Ubohý hoch sedí u mrtvoly svého otce.

„Proč pláčeš, můj Čestmíre? Co se ti stalo?“

„Jakž bych neplakal, vždyť mně otec umřel, a já ubohý sirotek teď nikoho více na světě nemám.“

Dlouho jej Svatava sama slzíc těšila, ale Čestmír nebyl k ukojení. Tu odešlo děvče domů, šlo k matce a všecko jí vypravovalo; dobrá

paní poslala hned pro chlapce a tělo poručila slušně dát pohřbíti. Čestmír myslel, že je v nebi, když ho služebník do zámku přivedl a Svatava skrze skvostné pokoje k matce jej vedla.

A Paní se hezký hoch zalíbil; majíc outrpnost s osiřelým, ptala se ho, zdali by chtěl v zámku zůstat? S radostí Čestmír přisvědčil, neboť se neměl kam obrátit. Nato ho vzala paní za ruku, vedla k svému manželu a prosila za něho. Kupci se hoch také zalíbil, pročež se ho tázal, zdali by s ním chtěl do světa jíti?

Čestmír byl ke všemu volný, a když mu pán sliboval, že může býti časem svým také kupcem, měl tím větší radost. Než Svatava se na to zle mračila, že má ztratit druha svých dětských her, a když byli o samotě, domlouvala mu, proč chce jít s otcem.

„A jakž bych nešel, milá Svatavo, když mne tvůj dobrý otec s sebou vezme? Vždyť nemám již žádného na světě."

Svatava pomalu nahlížela, proč chce Čestmír do světa, ale přece ji to mrzelo. Kupec dal ušít Čestmíru nové šaty a za několik dní měli odejít. Navečer před odjezdem prošly děti všecka místa, kde rády hrávaly, konečně šly do zahrádky ke hrobu otce Čestmírova a ověnčily ho kvítím, jakž to denně dělávaly.

„Jen neplač, milý Čestmíre, každý den ozdobím hrob otce tvého kvítím, jaks ty to dělával. Otec brzy opět se vrátí, ty s ním, a přivezeš mi krásný věnec z cizozemských květin. Pak budeme poznovu spolu běhat, budeme hrát a ty mi budeš písně zpívat."

Tak se těšily ubohé děti! Druhý den odejel kupec do cizích zemí pro drahé zboží a klenoty, které po jiných zemích zase rozvážel. Dlouho pohlížela Svatava po Čestmíru a Čestmír se ohlížel zpátky po milém děvčeti.

Nyní žila Svatava s matkou o samotě; netěšily ji více dětské hry, jenom večer běžela do zahrady a věnčila hrob starého pastýře. Matka ji učila všelikým pracem a na harfu. Již se radovala, až se Čestmír vrátí, že bude hrát a on že bude s ní zpívat. Rok brzy uběhl, a kupec se měl navrátit. Jaké tu bylo radosti, když poslal otec zprávu, že druhý den přijede. Nebohá Svatava nevěděla posud, že bývá často naděje klamná! Otec přijel, ale Čestmíra s sebou

nepřivezl. I počal rozkládat skvostné hračky, které dcerušce přivezl, měřil na ni šaty a konečně vyndal také zvadlý věneček. „Ten ti posílá Čestmír, protože máš ráda květiny; jsou to drahé kvítka, ale na cestě mi zvadly."

Svatava vzala věneček a pokropila ho slzami většími než perle.

„Proč jsi jej, milý otče, nepřivezl s sebou? Já se na něj těšila."

„Dal jsem ho do učení u jednoho bohatého kupce, až bude ve všem vycvičen, pak se k nám opět vrátí."

„Ale kdy to bude?"

„To ti, milé dítě, nemohu říci; snad za několik let."

Ach, toho se ani nedočkám, myslila Svatava, zašla do zahrady a bolestně plakala. Než léta ubíhají jako voda, a člověk by se ani nenadál, čeho se dočká! – Svatava rostla a kvetla co růže v mechovém listu. Každý rok se vracel otec z cizích zemí, ale Svatava už nikdy neplakala, když Čestmíra nepřivezl. Rok po roce bledl jeho obraz víc a více v srdci jejím, ač se nikdy docela nesetřel!

Zatím byl Čestmír u bohatého kupce v učení a skoro celý rok se s ním po moři plavil a mezi všelikými národy se potuloval. Kupec neměl žádných dětí a Čestmíra velice miloval. Čestmír byl za to vděčen. On by byl ochránci pomyšlení udělal a do ohně pro něho skočil; hlavu měl vtipnou, ve všem byl obratný, a tedy to v krátkém čase tak daleko přivedl, že svou spravedlností a šikovností pánu svému ne sta, ale tisíce zachoval. Když měl prázdnou chvíli, chodil buďto po poli, po zahradě, aneb po palubě a díval se přes šíré krajiny a moře k svému domovu, kde byl hrob rodičů a dvé modrých očí, které mu po cestě života co hvězdy svítily. Když mu bylo nejsmutněji, začal zpívat zamilované písně, které Svatava tak ráda poslouchávala; a tu nechali začasté plavci veslování, páni opustili své komůrky a poslouchali prostý, ale velmi dojemný zpěv bývalého pastýře. Desátý rok již nastával, co se z domova odebral; tu ho jednoho dne pán k sobě zavolá a praví k němu:

„Můj přítel, tvůj bývalý pán, chce zaslat velký náklad zboží napřed domů, poněvadž ale nemá člověka, na kterého by mohl spolehnout, žádal mne, bych tebe vypravil. Já mu to neodepřel,

neboť vím, že se také rád zase jednou domů podíváš, není-li pravda?“

S veselou tváří přisvědčil Čestmír dobrotivému pánu, přijal na cestu peníze a chvátal na koráb k otci drahé Svatavy. Ten mu odevzdal zboží, vzkázal pozdravení paní a dceři a doložil, že se za několik dob za ním navrátí. Jak dlouhá přicházela Čestmíru cesta k domovu!

„A nač chvátám?“ ptal se chvílemi sám sebe, když si všecko předložil. „Koho tam najdu? Hrob rodičů a krásnou dceru bohatého pána, která si chudého sirotka nevšimne.“

Bylo navečer, v tu dobu, v kterou k němu Svatava chodívala, když Čestmír skoro po desítiletém rozloučení chaloupku, v níž zrozen byl, opět spatřil. I pospíchal kvapným krokem do panské zahrady ke hrobu otcovu.

Na pavlánu skvostného zámku sedí Svatava, drží harfu v ruce a zpívá; rudá zář zacházejícího slunce padá na její milostnou tvář, jako by jí chtělo na dobrou noc líce zlíbat. Myslí na Čestmíra, na smědého chlapce, a zpívá píseň, kterou ji před rozchodem naučil. Tu to zašumí listím a měkký libý hlas splývá s hlasem jejím. „Toť Čestmírův duch,“ zašeptá a s trnoucím srdcem naslouchá tónům, které plněji a toužebněji nahoru zaznívají. Harfa klesne z mramorové ruky, hedvábný šat zašustí po pokoji a již se kmitá Svatava letným krokem po zahradě. Tu stojí před ní mladý vysokorostlý muž! Jakž by jej nebyla poznala? Toť byly ty smědé líce, které co děcko hladívala, ty černé prsténce, v kterých se ráda přebírala, to byl Čestmír, společník dětských jejích let, ovšem mnohem krásnější, než si jej představovala.

„Odpusťte, panno,“ pravil a hlas jeho se chvěl a duše okem k panně zalétala. „Odpusťte, že jsem šel dříve políbit popel mrtvých, než do zámku s vyřízením od vašeho otce.“

„Jak mluvíš tak ke mně, Čestmíre?“ řekla Svatava a slza se jí leskla na tváři jako rosní krůpěj na růžovém listu. „Nejsem více tvoje milá Svatava? Což deset roků tolik změnilo?“

„Ba změnilo; růže, již jsem co poupě opustil, vzrostla a vykvetla v krásný keř, ale ruka chudého sirotka nesmí se té vzácné květiny dotknout.“

„A jakž, když růže sama k tobě se kloní a ruku na pozdravení podává,“ odpověděla Svatava a s laskavým úsměvem podala ruku druhu milému, který ji k tlukoucímu srdci přitiskl. Po chvíli ho vedla k matce, která ho s radostí přivítala a co svého syna poctila. Svatava a Čestmír byli zase hravé děti, jako před lety procházeli se zahradou, a večer hrála Svatava na harfu a Čestmír s ní zpíval. Dnové utíkali jako hodiny, a doba se blížila, kde měl otec přijít a Čestmír odejít.

Seděli v zahradě, rozprávěli o blízkém rozchodu a hoře jim srdce svíralo; tu ovine Čestmír rámě kolem štíhlého těla Svatavy a – otec její stojí před nimi.

„Zrádný podvodníku!“ křičel hlasem hněvem soptícím. „Tak se mi chceš odměnit za to, že jsem tě z prachu vyzdvihl? Myslíš, žebráku, že můžeš své oči k mé dceři vznésti?“

Temný ruměnec polil tvář Čestmírovu, zuby se zaťaly do plných retů, zlost a bolest mu bouřila v prsou!

„Otče, odpusť, já jej miluji!“ prosila Svatava, sepjaté ruce k otci vztahujíc.

„Tys dcera nezdárná, která chce činit proti vůli otcově. Slyš tedy slib, který mne váže: jen ten dostane tě za manželku, kdo mi tři zlaté péra z obrovského ptáka přinese.“

„A dostojíš v slovu i chudému sirotku?“ ptal se Čestmír s okem plamenným.

„Ano, i sirotku!“ odpověděl kupec.

„Bůh tě opatruj, Svatavo drahá! Dříve než se zelené stromy v žluté roucho oblekou, přinesu tři zlaté péra, anebo mne více nespatříš.“ To řka políbil na smrt bledou dívku, odkvapil ze zahrady a v malé chvíli letěl ze zámku do širého pole. Necháme hořekující Svatavu samotnu a půjdeme za ním.

Jedním cvalem šlo to až do města, kde jeho pán bydlel, kterému s trudným srdcem svou nehodu vypravoval. „A kde jest takový pták?“

„To nevím, ale budu chodit tak dlouho, až ho najdu.“

„Milý hochu, těžkou sice úlohu vzal jsi na sebe; ale jdi jen a pokus se o své štěstí, snad ti bude Perun milostiv.“

Druhý den obdržel Čestmír u pána schované peníze, k nimžto mu tento několik hrstek přidal, sedl na kůň a ubíral se do světa. Dlouho již jezdil, když se jednoho dne zastavil u města, které bylo celé černým suknem potaženo. I ptá se v hospodě, co to znamená, načež mu hospodský odpověděl: „Měli jsme zde ve městě studni, v které byla uzdravující voda. Ať byla jakákoli nemoc, kdo se té vody napil, byl uzdraven. Nyní ale dlouhý čas voda v studni se zkalila, a kdo se jí napije, musí umřít. Lékařů žádných nemáme, protože jsme jich nepotřebovali; lid umírá, a my si nevíme rady.“

„A což to nemůže žádný vyšetřit, co v studni vězí?“

„Žádný se nechce na to odvážit, protože smrtný zápach z ní vane. Jediný pták obrovský mohl by míti vědomost, co v tom vězí.“

„Právě toho také hledám,“ řekl Čestmír.

„I toť byste nám mohl, milý pane, to dobrodiní prokázat a také o nehodě naší studně se poptat.“

„Jestli se k němu dostanu, milerád to udělám.“

Než Čestmír z hospody odejel, vehnalo se množství lidu, kterým to hospodský napověděl, a všickni ho žádali, aby se u ptáka zlatohlavce poptal.

Zase přijel do jednoho města, a tam byl královský palác celý černým suknem potažen. Zajede do hospody a ptá se, co to má znamenat? Tu mu povídají, že byl v královské zahradě strom, který zlaté jablka nesl. Po všecky časy, dokud byl strom zelený, byla také královská rodina šťastna i zdráva; nyní prý ale najednou strom uschnul, zlaté jablka opadaly, a od té chvíle jediná dcera králova bledne a chřadne a nikdo jí pomoci nemůže.

„A neví se, jakým prostředkem by se strom opět zazelenal a princezna uzdravila?“

„Neví; jenom obrovský pták zlatohlavec má toho vědomost.“

„Toho já také hledám, ale nemohu se doptat, kde bych ho našel.“

„On se zdržuje na vysoké skále nad černým mořem, kam ještě noha lidská nevstoupla. Ale kdybyste byl, pane milý, tak šťastný a k němu se dostal, poptejte se, jak by se našemu králi pomoci mohlo?“

„To vám rád udělám, jestli se k němu dostanu.“

Od toho města jel Čestmír přes hory a doly, že někdy za celý den ani človíčka neviděl. Konečně dostal se z lesů a pustin a viděl před sebou šíré černé moře a na moři jedinou loďku, která se na vinách kolébala. „Snad to přívozník,“ pomyslil si Čestmír a čekal, až se loď ku břehu přiblíží. Ta se pomalu přihoupala a konečně ku břehu přirazila. Seděl v ní čert.

„A co ty, červíčku zemský, v této pustině pohledáváš?“ ptal se Čestmíra.

„Já jdu za ptákem zlatohlavcem, který prý na druhé straně za mořem bydlí. Jsi ty přívozník?“

„Jsem; ale koho nechci, toho nepřevezu.“

„Když ti dobře zaplatím, snad mně to neodepřeš?“ ptal se Čestmír pln strachu, co mu asi čert odpoví.

„Za peníze nepřevážím nikoho; jestli se ale zeptáš ptáka zlatohlavce, jak dlouho zde ještě zůstati musím, převezu tě.“

„A proč bych se nezeptal? Cožpak jsi zde z pokuty? Vždyť jsi čert, pomoz si tedy sám!“

„Kdybych věděl jak, nebyl bych na tebe čekal. Již dvě stě let se po tom moři plavím za trest, že jsem se jedenkráte svému pánu protivil, a nevím, jak bych se vykoupil.“

Čestmír nechal svého koně se pásti, sedl na loď, a čert ho vezl na druhou stranu. Zdaleka viděl už Čestmír skálu, na níž pták bydlel. „Buďto tam najdu moje blaho, anebo smrt,“ pravil sám k sobě, když z loďky vystupoval.

„Ať se nezapomeneš zeptat, sice tě po druhé nepřevezu,“ přikazoval čert.

Nebezpečnou cestou bral se Čestmír nahoru, až na vrch skály, kde byla jeskyně, kterou po dlouhém hledání a namáhání konečně našel. U vchodu stála stará babička.

„Jak jsi až sem zabloudil, zemský červíčku?“ ptala se babička, když k ní Čestmír došel.

„Má zlatá babičko, zabloudil jsem v těch ukrutných lesích a pustinách, noc je na krku a nevím kudy kam. Popřejte mi noclehu, sice mne dravá zvěř roztrhá.“

„Milý hochu, bojíš-li se roztrhání, tedy se raději vrať nazpět; zde přebývá obrovský pták zlatohlavec, můj pán, jestli tě ucítí, nespatříš světla více.“

„Prosím vás, milá dobrá babičko, nechte mne jen tady a někde v koutku mne ukrejte, já nemohu již ani krok dále.“

I slitovala se babička nad Čestmírem, vzala ho do jeskyně, udělala oheň a uvařila něco k požití. Čestmír, který by byl tuze rád babičku na svou stranu přivedl, počal ledacos o světě vypravovat, což se babičce líbilo. Konečně vyjel s barvou ven. Když babička porozuměla, co host žádá, velice se opovážlivosti té podivila, a chvíli se rozmýšlejíc, řekla: „Já byla také jednou na tom světě, ale již tomu tak dlouho, že to nepamatuji; než proto nejsem přece tak divoká jako můj pán a mám outrpnost s ubohým člověkem. Co bude mého možného, to pro tě udělám. Ale čas se blíží, kde pán přicházívá, pojď tedy raději se mnou, ať se neopozdíš.“ Nato ho babička odvedla do jedné díry, přikryla mechem a navrch naházela roští a chvoje. „Ani se nehýbej, až tě zavolám,“ přikázala posléz a odešla, aby pánu svému dobrou večeři přichystala.

Najednou to na protější straně od moře nad lesem vychází jako velká záplava, vždy blíže a blíže, až se to v šumném letu k jeskyni přižene. Je to pták zlatohlavec; když zatřepe křídloma, slyšet to na míli cesty, a šlápne-li, praskají mu pod nohou kořeny stromů, peří jeho ale jedno slunce a hlava nad všechny mudrce.

„Čichám, čichám člověčinu, koho tady máš?“ křičí na babu, vejda do jeskyně.

„Hvězdo mořská! Koho bych tu mohla míti?“ odpoví baba a jde po své práci. Pták se upokojí, sedne a jí, co mu baba předkládá. Po chvilce ale začne zas: „Čichám, čichám člověčinu, pověz, babo, koho tu máš?“

„Jen si pomysli, pane, kdo by se k nám dostati mohl?“ Pán to rozvážil a jedl zase dále; ale když vstal a obcházel okolo krbu, začal ještě hřmotněji: „Čichám, čichám člověčinu, pověz, babo, koho tu máš, sice bude zle.“

„Panáčku, panáčku, jak si jen můžeš pomyslit, že bych tu někoho přechovala, vždyť tvé oko každého na dvě míle třeba v nejtmavější noci vyslídí. Ale měl jsi asi dnes chutnou pečínku a ta ti posud nosem čpí.“

Chvíli ještě pták čmuchal, hledal, ale potom šel přece na hnízdo. Baba ulehla vedle něho, ale nespala. Jakmile začal pták chrápat, přišoupla se blíže a mžikem mu jedno péro z křídla vytrhla.

„Co ti napadá, babo zlořečená, že mne ze sna budíš?“ rozkřikl se pták a vyvalil na ženu oči jak ohnivé koule.

„Ach odpusť, milý pane! Já měla děsný sen a chytila se tvého křídla. Zdálo se mi, že jsem přišla do jednoho města, kde byl velký pláč a nářek. Ptám se, proč naříkají, a tu slyším, že měli uzdravující vodu v studni, a ta že je nyní otrávena, a kdo té vody se napije, že umřít musí. Pověz mi pak, pane, jestli byla opravdu taková studně na světě?“

„Ovšem že byla; ale najednou počali býti lidé v tom městě rozpustilí prostopášníci a zapomínali bohům oběti přinášet. Bohové se na ně rozhněvali a za trest dali do studně jedovatého pavouka, který vodu otravuje a smrtný zápach kolem studně rozesílá. Kdyby se lid polepšil, bohům u studně obětoval, mohli by vodu vybrat, pavouka zabít, a pramen uzdravující by se opět vyprýštil. Teď ale spi a dej mi pokoj.“ Nato se pták obrátil a za minutu chrápal jako prve.

Baba na to čekala a v malé chvilce mu opět druhé péro vyškubla.

„Což se ti v hlavě popudilo, ty babo jedu?“ křičel pták a zlostí se mu oči jiskřily.

„Nezlob se, pane milý, nevím, co se to dnes se mnou děje. Zase jsem byla v takovém městě a tam byl královský zámek celý černým suknem potažen. I ptám se, co to znamená, a tu mi vypravují, že měli strom zlaté jablka nesoucí, a ten že nyní uschl. Od té doby ale že královská princezna stůně a chřadne. Prosím tě, pověz mi také, jak by se těm lidem pomohlo?“

„Ta královská dcera měla jednoho panoše ráda a on ji. To se ale král dověděl, dceři na něj mysliti přísně zapověděl a panoše dal vsadit do vězení. Princezna se ale trápila a před časem zakopala mrtvý plod své lásky pod svatý strom; od té chvíle strom usychal, zlaté jablka opadaly a princezna teď chřadne. Kdyby král panoše propustil, dceru s ním zasnoubil a kůstky dítěte pod stromem vykopal, nesl by strom zlaté ovoce a královská rodina by znova štěstí a spokojenosti došla. Ale jestli mne, babo, ještě jednou vzbudíš, bude s tebou zle!“

Baba se zaříkala, že nevzbudí, ale sotva pták usnul, vytrhla mu třetí péro.

„I ty zlopověstná babo, což tě čert pokouší?“ zahřměl pták a popadl babu za krk.

„Zlatý panáčku, já za to nemohu; opravdu se mi zdálo o čertu, a já se v ouzkosti tvého křídla zachytila. Bylo mi, jak bych chodila na břehu moře, co pod skalou hučí. Tu připluje černá loď, v ní sedí čert a smutně naříká. Ptám se ho, co mu je, a on mi povídá, že ho pán tam zaklel a že neví, kterak si pomoci.“

„I kdyby nebyl chtěl v pekle poroučeti, nebyl by se octnul na moři. Ale mohl by si pomoci, kdyby se mu trefilo, že by člověka převážel. Tu by musel blíže břehu na zem vyskočit a člověka nechat v lodi řka: Ty zůstaň na moři, já zůstanu na zemi. Jestli mne ale, babo, nenecháš spát, tedy vstanu a hodím tě se skály dolů.“

Baba již věděla, co vědět chtěla, a nechala pána spát až do rána. Ráno když vstal, bylo dobré snídaní již přichystáno; zlatohlavec se najedl a šel do lesa na lov. Jakmile ho stará necítila, pospíšila k díře, odrovnala roští a chvoj, by mohl host ven vylézti. Honem mu všecko vypravovala, kterak jí to pták v noci pověděl, dala mu snídaní, tři

zlaté péra a vyprovázela ho z jeskyně, přikazujíc, by se jen vpravo držel, tudy že cesta k moři vede. Tisíckrát poděkoval Čestmír dobré stařeně a radostně se bral hustým lesem po vrchu dolů. Pod skalou čekal veslař, a sotva k němu Čestmír došel, již na něho křičel, ví-li, co mu pomůže?

„Ovšem že vím, ale nepovím, dokud mne na druhou stranu nepřevezeš."

„Já tě dříve nepřevezu, až mi to povíš."

„To bychom se tu hádali do soudného dne; jestli mne nepřevezeš, najdu si cestu jinady, a ty nebudeš přece nic vědět."

Čert mu dal v duchu za pravdu a bez dalšího rozkládání na druhou stranu ho převezl. U břehu skočil Čestmír hbitě na břeh a tu teprva řekl čertovi, co ho může vysvobodit.

„Počkej, ty ferino! Kdybych to byl dříve věděl, zajisté bys tam nestál."

„Blázen bych býval! Každý sám sobě nejbližší. Za převezení ti děkuji, a až se ti vyskytne příležitost, víš teď, jak vysvobození dojíti." Zahvízdna na koně, který hned přiběhl, sedl na něho, a maje srdce plné sladkých nadějí, ujížděl jako vítr.

Když přišel do toho města, kde byl zámek černým suknem potažen, dal se hned u krále ohlásit. Jak se král dověděl, že se cizinec od ptáka zlatohlavce navrátil, poslal pro něho zlatý vůz s čtyrmi koňmi. Když Čestmír, jsa s králem o samotě, všecko povídal, jak to byl pták řekl, ulekl se král velice; ale bez rozmýšlení podal Čestmírovi ruku a na svatbu dceřinu jej pozval. Čestmír byl by rád věděl, zdali se to všecko uskuteční, a proto slíbil, že zůstane. Král se hned odebral k dceři a všecko jí povídal. Princezna tu chvíli již žádné bolesti necítila, ke všemu se přiznala a tisíckráte otci za jeho lásku děkovala. Panoš byl ihned z vězení vyveden a král sám kosti dítěte pod svatým stromem vyhrabal a spálil. Když žehnal nejvyšší kněz mladé manžele, začal se uschlý strom zelenat a kvésti, a než byly obřady skončeny, visel plný zlatých jablek. Bylo radostí plné město a král nevěděl ani, kterak se Čestmíru odsloužiti. Dal mu koně, na kterého klenotů a zlata hojnost naložil, k tomu služebníka,

což on vše bezděky přijmout musel. Třetí den se rozloučil s králem a mladí manželé ho vyprovázeli.

Šťastně přijel se svým novým služebníkem do druhého města. Sotva jej hospodský spatřil, tu hned se tázal, jestli na svou přípověď nezapomněl, a když slyšel, že jim dobrou zprávu nese, běžel bez meškání do královského palácu. Sám král si pro Čestmíra přišel a vedl ho do zámku, kde musel všecko vypravovati. Když dopověděl, svolal král nejvyšší kněze a kázal chystat oběti. S největší slávou a pobožností odebral se veškeren lid k divotvorné studni a tam bohům obětoval. Po oběti pak bez uškození zdraví pavouka zabili a studni vyčistili. Pramen jak stříbro čistý se vyprýštil, a když vody nabrali a jednomu nemocnému jí se napít dali, byl v okamžení zdráv. Nejdřív děkovali bohům a potom Čestmíru, kterého by byli všemi dary zahrabali. Byl ale už svrchovaný čas, aby se zpět navrátil, neboť začínaly stromy žloutnout.

Chýlilo se opět k večeru. Bledá co lilie, seděla Svatava na pavlánu, myslíc na svého miláčka, a jedna slza za druhou se jí do klínu kutálela. Tu slyší kvapný dusot koňský; pozdvihne zakalené oko, a jako když se slunce z temných mračen probere, rozjasní se tvář její a milostný úsměv pohrává kolem sladkých úst. Miláček se navrátil, již bylo konec žalosti! – Kupcová i kupec viděli Čestmíra také přijíždět a oba mu vyšli vstříc. Nebyl ale Čestmír sám, byl s ním jeho dobrý starý pán, bohatý kupec, který jej za vlastního syna přijal a celé jmění mu daroval. Tři zlaté péra odevzdal Čestmír kupci a obdržel za ně krásnou Svatavu. Druhý den byla svatba a nevěstu krášlily klenoty, jež Čestmír od králů darem přinesl. Stal se z něho správný bohatý obchodník i byl daleko široko pro svou rozšafnost a dobrotu rozhlášen. Když přijížděl z cest domů, vodíval své děti na vršek, kde před lety ovce pásával, a vypravoval jim o chudém sirotku, jak přišel k štěstí skrze tři zlaté péra.

O ZLATÝCH ZÁMKÁCH

Slavomil a Soběslav byli bratři a synové královští. Když došel Slavomil dvacátého roku, pravil k otci: „Otče, dej mi vystavět zámek se zlatou střechou, abych mohl v něm zůstávat a hezkou princeznu do něho si přivést."

Otec měl své děti rád, vyprázdnil tedy pokladnici a dal synovi vystavět zámek se zlatou střechou. Slavomil měl velké potěšení, děkoval otci a hned se do svého zámku stěhoval. Netrvala však radost dlouho. Když ráno vstal, byla střecha ta tam a zámek stál holý. Člověk ji odnést nemohl, to byla věc patrná, proto jí Slavomil také nehledal, ale s mysli ji pustit nemoha, neustále pro ni truchlil.

Když bylo Soběslavu dvacet let, šel k otci a pravil: „Otče, dej mi na místě mého podílu vystavět zámek se zlatou střechou, jako jsi mému bratru učinil."

„Ale milý synu, kde vezmu tolik zlata?"

„Čeho se ti nedostane, vezmu v chrámě, aneb kaž slíti domácí bůžky, zámek se zlatou střechou musím míti."

Sebral tedy král zlato, kde mohl, a dal vystavět Soběslavu zámek se zlatou střechou. „Ať si ji lépe hlídáš než Slavomil," řekl synovi, když bylo všecko hotovo.

To si byl Soběslav již dávno umínil. První noc ani do postele nelehl; vzal zbraň, dal si natrhat bodláků a šel hlídat. Nedaleko zámku se skryl, zbraň uchystal a bodláky si otočil kolem krku, kdyby se mu chtělo podřímnout, aby ho píchly. Noc byla tmavá, naslouchal tedy pilně, na které straně se co šustne; až do půlnoci bylo ticho. Najednou se strhne u zámku náramný šramot, Soběslav honem vyskočí a v tu stranu střelí; hluk ovšem utichl, ale že bylo trna, neviděl, co se dělo, a je-li střecha odnešena čili nic. Běžel do otcovského zámku a udělal povyk, lidé přiběhli se svícemi, a tu viděli u zámku potok krve a v ní ukrutánský palec z obra; střecha byla pryč. „I to nic nedělá," řekl Soběslav k svému bratru, „však my toho zloděje dostanem, až se rozední, půjdem po krvavé stopě za ním a jistě pelech jeho najdeme."

Jakmile se rozbřesklo, šli bratři se služebnictvem po krvavé stopě, až přišli k veliké díře. „Přineste sem hodně dlouhé lano a jeden z nás se spustí dolů," řekl Soběslav. Služebníci běželi pro lano; když je přinesli, vzal Slavomil do kapsy zvonek, kterým chtěl dát znamení, až bude dole, a pustil se do temné hlubiny. Za malou chvilku ale zazvonil a oni ho vytáhli. „Cos viděl?" ptal se s dychtivostí Soběslav.

„I byl jsem až bůhvíjak daleko dole, ale o světle ani památky. Já tam více nepůjdu."

„Tedy polezu já," řekl Soběslav, vzal zvonek a pustil se dolů. Sto sáhů dlouhé lano bylo skoro roztočeno, když se dostal na dno. Tu viděl kolem sebe překrásnou krajinu; tráva byla zelenější, barvitější kvítí, malebnější ovoce, modřejší nebe, slovem, byl to zcela jiný svět. Nejdivnější mu ale byly dvě slunce, které se blíže něho neustále točily a daleko své paprsky házely. Udiven podepře se o strom a hledí do skvoucí záře; tu přiletí dvě holubičky a usednou na strom. „Pověz mi, sestřičko milá," ptá se jedna z nich, „co to za plamennou záři?"

„I cožpak nevíš, že jsou to zlaté zámky?"

„Nevím, milá; vzpomeň si jen, že tomu dlouho, co jsem zde nebyla."

„Král této podzemní říše poručil svému obru, aby vystavěl dva zlaté zámky pro jeho dcery. Obr je vystavěl, ale neměl střechy; tu se dověděl, že dal jeden král nad námi synovi zámek se zlatou střechou pokrýt, i nemeškal tedy, ale v noci ji odnesl a dal na jeden z těchto zámků. Druhý zůstal nepřikrytý až do dnešní noci, kde při kradení obr k úrazu přišel, takže si nyní střelnou ránu u moře hojit musí. Knížecí princ, kterému jedna střecha patří, stojí zde pod stromem a neví, co to je; kdyby šel před zámek a řekl: Stůj, zámku, jako tvému pánu!, zůstal by zámek stát a on by se k princeznám dostal." Tak pravila holubička a Soběslav v duchu jí poděkovav, spěchal k točícím se zámkům.

Přijda k prvnímu, řekl: „Stůj, zámku, jako tvému pánu!" Zámek se v okamžení zastavil a Soběslav užasl nad jeho nádherou. Všecko

bylo z ryzího zlata a okolo dveří a oken byly rámce vysázené drahým kamením všech barev; pokryt byl ale střechou bratrovou. I vešel Soběslav přes skvostné koberce do vnitra, kde se všecko jen lesklo. V nejzadnějším pokoji stála panna a krmila ptáka zlatohlávka. Černé vlasy se jí v plných kotoučích po stříbrném rouše kroužily; hedvábná dlouhá řasa přikrývala oči temné jako noc.

„Jak jsi sem přišel, mládenče krásný?“ ptala se vábným hlasem Soběslava, který byl jako u vidění, že jí teprv za hodnou chvíli svou příhodu pověděti mohl.

„Tedy nemeškej a pojď hned k mé sestře,“ pravila černooká panna, vzala Soběslava za ruku a vedla ho k druhému zámku, který se na povědomá nám slova též zastavil. Byl-li první krásný, byl druhý ještě krásnější, neboť jsa celý diamanty a perlami vykládán, jako slunce se třpytil. Ale to všecko nebylo nic proti kráse panny, kterou spatřil Soběslav v nejzadnějším pokoji. Po modrém rouše plynuly viny zlatých vlasů, které stříbrným hřebenem právě rozčesávála. Spatříc příchozí pohledla okem modrým jak rozvitá charpa na Soběslava a žhoucí ty střely roznítily srdce jeho jedním plamenem.

„Koho mi to přivádíš, Judito milá?“ ptala se a hlas její zaznával po zlatém pokoji jak stříbrný zvon. Tu sestra Judita všecko povídala, co jí byl Soběslav svěřil.

„Tys mládenec smělý a snadno jsi to smrtí zaplatit mohl,“ pravila princezna Helena. „Ale já ti dám dobrou radu. Náš zlý otec odebral se do jiných zemí a dal nás tím ukrutným obrem střežit, který tobě a bratru tvému zlaté střechy odnesl. Poněvadž přišel dnes o palec, musí se hojit; on leží na břehu červeného moře a drží nohu ve vodě tak dlouho, dokud by se mu rána nezahojila. V levé kapse má vodu oslabující, v pravé posilňující; ty se musíš tedy pokusit, abys mu láhvičky proměnil a sám se pak z té posilňující hodně napil. Až se probudí, napije se hned dle zvyku z pravé láhvičky, tím ale oslabne a ty ho budeš moci lehko zabíti. Až to vykonáš, hod ho do moře a rychle se k nám opět navrať.“

„Jak ale, bude-li obr vyhojen, než já k moři dojdu?“

„Tu máš zlatou píšťalku," řekla Helena a podala ji Soběslavovi, „asi hodinu cesty odtud pase se na zelené louce stádo koňů; až k nim dojdeš, zapískni na píšťalku, a který z koňů k tobě přiběhne, na toho sedni a budeš rychleji u moře."

Soběslav poděkoval krásným sestrám a ubíral se k červenému moři. As hodinu cesty od zlatých zámků spatřil na louce stádo koňů. Zapískl na zlatou píšťalku, a nejkrásnější z celého stáda přiběhl k němu; i vyskočil Soběslav na něho a v jednom klusu uháněl k moři. Již zdálí spatřil ukrutánské tělo obra na pobřeží roztažené, skočil tedy s koně a šel pěšky až k břehu. Obr spal tvrdě, neboť bylo daleko jeho chrapot slyšet, jako když zhluboka hřímá. Tiše přišoupal se Soběslav k pravé straně a zpolehoučka vytáhl z kapsy vykukující láhvičku. Tu sebou obr pohnul a Soběslav se honem napil, aby měl síly k boji, kdyby snad obr vstal. Ale ten zůstal ležet a spal jako prve, takže se Soběslavu změna láhviček šťastně podařila. Nato poodešel a čekal na břehu, až se velikán probudí; to netrvalo příliš dlouho. Obr si promnul oči, sáhl do pravé kapsy a napil se notně z láhvičky; v tom okamžení mu ale mohutné rámě skleslo. I začal všecko všudy proklínat, a když přicházejícího Soběslava spatřil, vytáhl nohu z moře a zlostně se naň obořil. Ale tenkráte se nedobře potázal; jak ním Soběslav strčil, převalil se co shnilý pařez. Snadno ho tedy vítěz probodl a do moře hodil. Když to Soběslav vykonal, vrátil se na čerstvém koni k zlatým zámkům.

S toužeností jej sestry očekávaly. Sotva ho spatřily, již mu běžely obě vstříc a srdečně mu děkovaly, že je vězení zprostil. Hned vedly hosta do pokoje, snášejíce dobré jídla a chutné ovoce, by ho aspoň něčím uctily; avšak Soběslav byl nasycen pohledem na jich andělskou krásu.

„Nyní nás odtud vyveď," řekla Helena, když pohovořili a se občerstvili, „a za odměnu vezmi ty zlaté zámky s sebou. Zde máš dvě jablka, jedno zlaté, jedno diamantové; s prvním se postav před první zámek a řekni: „Hop zámku do jablka!" a zámek se do něho sevře. Druhý zámek sevři do diamantového jablka. Až je budeš chtít

mít venku, řekneš: „Hop zámku z jablka!“ a zámek se postaví, kde budeš poroučet.“

S poděkováním přijal princ skvostný dar, a vzav sestry za ruce, šel s nimi k díře, kudy se k nim dostal.

Nejdříve šli ale k prvnímu zámku. Soběslav vytáhl zlaté jablko a řekl: „Hop zámku do jablka!“ a zámek byl to okamžení v jablku. Tak též učinil s druhým; potom je strčil do kapsy a všickni kráčeli k lanu.

„Nejdříve půjdeš ty, sestro,“ pravila Helena, „potom já a naposled Soběslav. Dříve se ale, Soběslave, ještě o něco pokusit musíš. Až budu nahoře, poběhnou kolem tebe dva beránci, jeden bílý, druhý černý. Dej pozor, abys toho bílého chytil; jestli se ale omýlíš a chytíš černého, zanese tě do pekla a snad nás nikdy více nespatříš.“

„Toť bych raději tu chvíli zemřel, než se toho dočkal,“ řekl Soběslav a pohlédl na zlatovlasou Helenu. Mezitím uslyšeli služebníci zvonek a táhli lano nahoru.

Dychtiv, co as bratr vypátral, stál Slavomil u otvoru a čekal, až ho spatří. Najednou zašustí stříbrné roucho a černokadeřavá hlava, ozdobená perlami, se okáže. Služebníci leknutím odskočili, a kdyby byl Slavomil Juditu nezachytil, byla by dolů spadla. Krev mu smědou tvář polila, když Judita temné oko k němu pozvedla a příhodu bratrovu jemu vypravovala. Bez meškání poručil, aby spustili lano pro druhou princeznu; několik služebníků muselo běžet do zámku pro vozy a tam pro vzácné hosti všecko co nejskvostněji připravovat. Co zatím Helenu nahoru potáhnou, podívejme se, jak to asi s těmi beránky vypadlo. Rozčilen, potěšen stál tu Soběslav a málem byl by na beránky zapomněl, kdyby nebyl za sebou lehký skok uslyšel. Honem se ohlídne a dává pozor, tu se již ale bílý kolem něho zakmitne a v patách za ním černý. Soběslav sebou trhne a chce lapnout bílého, ale tu si je splete a k neštěstí chytne černého. Jak ho za rohy popadne, vezme ho beran na hřbet, zvedne se do povětří a letí s ním k peklu. U černé brány jezdce složí, promění se v čerta a tluče na vrata. Služebníci otevrou a černý komorník vede Soběslava k svému knížeti. Na skvostném trůnu ve

velké síni sedí kníže ďábel a vedle něho kněžna Luciferová. V pekle to nebylo tak zlé, Soběslav si to mnohem hůře představoval, přece mu však bylo ouzko, když Lucifer pekelný pohled na něho obrátil a na rohaté komonstvo křikl: „Otevřete komoru a ukažte hostu jeho lože."

Tu se otevrou dvéře vedoucí do komory, a po Soběslavu zašupěl mráz, když to hrozné divadlo spatřil. Na jedné straně házeli čerti duše peklu propadlé do vařícího oleje, na druhé je zase pekli na rožni, tu je trhali, tam jiné ukrutnosti s nimi prováděli. Vprostřed komoře stála rozpálená postel pro Soběslava. Studený pot na něm vyvstával, když pomyslil, že by na ni měl položen býti. Co mu byla síla platna vedle takové roty? I řekl knížeti: „Čím jsem peklu propadl, pane Lucifere, že mi takovou postel chystáš?"

„Neukradl jsi podzemnímu králi jeho dcery? Za to se budeš na posteli smažit!"

Vtom se otevrou na druhé straně dvéře a do nich vstoupí černá panna. Jak Soběslava spatřila, hned se ptala knížete, kdo to je? Když jí to kníže pověděl, začala ho prosit, aby toto provinění tak přísně netrestal. Také paní Luciferová, matka černé panny, prosila za ubohého Soběslava. Vstal tedy kníže s trůnu, vzal dceru za ruku, přistoupil k Soběslavu a řekl: „Chceš-li, abych ti život daroval, musíš si mou dceru za manželku vzíti."

To byla rána pro zamilovaného Soběslava! Nedávno sliboval lásku krásné zlatovlasé Heleně, a nyní si měl vzít dceru pana ďábla, ošklivou, s jedovatýma očima a s rozcuchanými vlasy. Ale pomyslil si, co škodí, slíbím to, a proto zůstanu své milence přece věren; kdož ví, nepoštěstí-li se mi z pekla vyklouznout. I řekl tedy, že si ji chce vzíti. Lucifer mu dceru podal a byla jeho. – V pekle se oddavky zkrátka odbývají. Komora se zavřela, přinesly se stoly, jídla a pití a všecko bylo veselo. Jen nebohý ženich seděl jako zařezaný a měl ukrutný strach, jak to dále vypadne. Po veselce dovedl kníže mladé manžele do zahrady, kde stál uprostřed pěkný zámek, a řekl: „Zde budete oba bydlet, a ty, Soběslave, můžeš všude poroučet jako já, jen tohoto stromu se nedotýkej, sice se ti špatně povede."

Všecko bylo hezké, a bylo by se i Soběslavu líbilo, jen ta pekelná žena mu nechtěla býti vděk. Ale říkávají, že člověk všemu přivykne! Soběslav po čase také zvykl, ač nepřestal toužit po své Helence a nepřestal vymýšlet, jak by se odtud dostal. Často mu na mysl připadlo, proč mu as Lucifer přikázal, aby k tomu stromu nechodil. I umínil si, že to na své ženě vypátrá.

Mladá Luciferka měla svého manžela velmi ráda, ale tajemství mu svěřit nechtěla, vymlouvajíc se, že je neví; když ji ale Soběslav tuze prosil, říkala, aby si toho nežádal, že by to bylo k jeho zlému. Konečně to ale přece vyloudil.

„Na vršku stromu," pravila žena, „je zlaté jablko, kdo by je utrhl a hodil za sebe, ten se octne, kde by si přál."

Soběslav se při těch slovech tvářil, jako by mu na tom ani za mák nezáleželo, ale zatím by si rád byl zavejskl; tak ho zpráva ta potěšila. Hleděl nyní všemožně, jak by té příležitosti použil. Jednoho dne přinesl čert do pekla velkého pána, všecko se to běželo na něj dívat, kníže pán měl s výslechem co dělat a Soběslav zůstal v zahradě sám. To mu byla věc vítaná. Jako veverka vyleze na strom, s jedné větve na druhou, a než by sto napočítal, byl na vršku a držel zlaté jablko v hrsti. Nyní je hodil za sebe řka: „Chci být ve svém otcovském zámku!" Než slovo dořekl, zafučelo to kolem něho jako zlá vichřice, všecko zmizelo, a on stál na dvoře svého otcovského zámku.

Princezna Helena stála u okna celá smutna a vedle ní ruku v ruce Slavomil a Judita. Najednou sebou trhne, běží ze dveří, v letu se octne na dvoře a padne Soběslavovi do náručí. Hned se všecko okolo nich obsypalo a s radostí ho vítalo. Kromě Heleny měl největší radost Slavomil, neboť dávno chtěl již svatbu s krásnou Juditou slavit, ale ona nechtěla svolit, dokud by také sestra šťastna býti nemohla. Nyní bylo všecko vyrovnáno.

Druhý den slavila se svatba obou bratrů a sester. Tenkráte neseděl Soběslav smuten; nevýslovnou blahostí mu srdce poskakovalo, kdykoli na svou ženušku pohleděl. Navečer se vytratil ze síně, šel na vršek proti otcovskému zámku, vytáhl z kapsy zlaté jablko řka: „Hop zámku z jablka," a zámek stál na vršku. Potom šel

na druhý vršek, vytáhl diamantové jablko, řekl ta samá slova, a diamanty vykládaný zámek se skvěl v záři zacházejícího slunce, takže se lidé sbíhali a křičeli „hoří!“, ale jako přimrazeni zůstali státi, spatříce ten div divoucí. Soběslav se vrátil a vedl hosti na podívanou; potom dal bratrovi zlatý zámek, do diamantového šel ale sám se svou Helenou.

Zatím byl v pekle zlý rámus! Jak pohřešila mladá Luciferka svého manžela, běžela ke knížeti a zaklínala ho, aby jí muže navrátil. Ale to nestálo více v ďáblově moci. Všecka láska v jejím srdci se obrátila ve zlost a jediná myšlénka její byla na nevěrníku se pomstít. To jí otec slíbil a hned vyslal jednoho chytrého čerta na zem.

Právě byli mladí manželé v otcovském zámku shromážděni, tu přijde sluha a oznamuje Soběslavu, že přišel do diamantového zámku jeden pán, který se za velikého umělce vydává. „Uctěte ho zatím, já přijdu hned,“ rozkázal kníže a zůstal sedět. Co se služebník vrátil, zavedli druzí sloužící hosta do pokojů a nechali ho tam; ten se ale proměnil v brouka, prolezl klíční dírkou do zavřených pokojů a přišel až do pokoje, kde byly všecky poklady. Mezi těmi nalezl brzy diamantové jablko. Vzal je, pustil se oknem, a jako by vycházel z pokoje, postavil se ke dveřím. Tu přistoupí k němu služebník ze zámku a prosí pána, aby chvilku sečkal.

„S radostí,“ odpověděl čert, „aby mi ale čas ušel, udělám vám před zámkem nějaké vyražení, kterému se podivíte. Řekněte všem, ať se jdou podívat.“

Služebník tomu byl povděčen, i běžel honem a svolal, kde kdo byl. Všecko se to postavilo před zámek a koukalo, co bude cizinec dělat. Ten vzal diamantové jablko do ruky a řekl: „Hop zámku do jablka,“ zámek skočil do jablka a čert se s ním zvedl do povětří. Všickni stáli ještě s otevřenou hubou, když přišel Soběslav, a nevida zámek, pln leknutí ptá se, co se to stalo? Tu mu to teprv vypravují. Zarmoucen nad tou nesmírnou ztrátou vracel se k své ženě a hořekující komonstvo za ním.

„Ach, já si to vždy myslila, že se ta pekelnice pomstí a nám štěstí naše zkazí,“ naříkala kněžna.

„Proto můžete býti přece šťastni," řekl Slavomil, „ jděte jen do mého zámku."

„To neprospěje, milý švagře; my máme zámky od našich rodičů a v nich jenom úplného štěstí dojdeme," řekla Helena.

„Máš pravdu; já musím můj krásný zámek nalézti, a kdybych měl celý svět obejít. Jen kde ho hledat?" pravil odhodlaně Soběslav.

„Jdi, milý Soběslave, k matce slunci," řekla Judita, „ona ví o všem."

„Máš dobře, sestřičko; k ní ať jen jde, ona mu to poví."

S těžkým srdcem rozloučil se Soběslav s milenou ženou, s bratrem, Juditou a se starými rodiči a putoval k slunci. Dlouho a dlouho chodil a mnoha lidu se ptal, kudy cesta k slunci, ale žádný mu nemohl zprávu dáti. Jedenkráte přišel daleko mezi hory, do pěkného údolí, tu potká pastýře. „Pověz mi, příteli," praví k němu, „zdali nevíš, kudy vede cesta k slunci?"

„A což bych nevěděl, každý den vidím, jak se prochází. Večer odpočívá tam na tom vrchu. Vylez na něj, až přijde, můžeš s ním promluvit."

Soběslav poděkoval dobrému pastýři a lezl pomalu na vrch. Na vršku si sedl a čekal. Najednou to zašumělo listím a růžová zář se rozlila po celém údolí. Soběslav pohlédl nahoru a viděl matku slunce. Od jasné tváře splývaly zlaté paprsky přes zarůžovělé oblakové roucho až k zlatému lemování.

„Matko krásná, tobě všecko známo, pověz mi, kde najdu svůj diamantový zámek?"

„Tvůj diamantový zámek visí nad červeným mořem a je zlatým řetězem k obloze přikován," zazněl hlas slunce.

„O běda! Jak k němu?"

„Dám ti radu, synu můj. Nyní bydlí v zámku čert, co ti ho ukradl. Jdi tedy pořád, až přijdeš k červenému moři, spatříš blíže něho jednu chaloupku, v níž stará babička zůstává. Vejdi k ní a řekni, kam jdeš, ona ti ostatní poví."

Soběslav poděkoval matce slunci a sešel s vrchu. Chvíli za ním hleděla poutnice skvělá, potom zašla za horu.

Soběslav přešel krajinu a byl nedaleko červeného moře. Spatřil chaloupku, v kteréž bydlela stará babička. K ní vešel Soběslav; babička ho přivítala a hned se ptala, co žádá? Když jí všecko od začátku až ku konci pověděl, pravila k němu: „Pravda, že zámek nad červeným mořem visí zlatým řetězem k obloze přikován. Tvoje pekelná žena dala ho tam pověsit a čert v něm přebývá. Člověk se do něho dostat nemůže; jen jednou za den spouští se po provaze vědro pro vodu. Ale matka slunce chce, abych ti pomohla, musím ti tedy poradit. Zde máš kočku, jdi na břeh a dávej pozor, až se spustí vědro dolů; jak je uhlídáš, pusť kočku a čekej tak dlouho, až ti jablko přinese."

Soběslav vzal od babičky kočku, srdečně poděkoval aubíral se s ní ku břehu. K večeru teprv viděl zlaté vědro s výše se spouštět; zámek nebylo vidět. Honem kočku pustil, ale místo ní letěl černý ptáček přes moře a zrovna k vědru. Jak otvírali nahoře okno a táhli vědro vzhůru, vlítl ptáček do pokoje, od čerta nejsa pozorován, popadl diamantové jablko se stolku, vylítl ven a zrovna zpátky k Soběslavu se vrátil. Již mu chtěl. Soběslav jablko vzít, ale ptáček se proměnil v kočku a ta pořád okolo něho obskakovala, ale jablko mu dát nechtěla. Věda, že to obyčejná kočka není, myslil Soběslav, že snad něco chce, a proto volal: „Pojď, kočičko, pojď, dám ti, co budeš chtít, jen když mi jablko navrátíš." Kočka očima svítila, hřbet ježila, ale jablko přece nedala. Když to již knížeti dlouho trvalo, rozzlobil se, vytáhl meč, po milé kočce se rozběhl, a zasáhna ji přeťal v půli. Tu se kolem něho rozsvětlilo, ptactvo začalo zpívat, a na místě kočičky stál před ním krásný mládenec a podával mu diamantové jablko. Soběslav se toho všeho tak ulekl, že si ani nemohl hned vzpomenout, co má říci, když ho mládenec pobízel, aby zámek schoval. Po chvilce vzal jablko, a drže je vzhůru, pravil: „Hop zámku do jablka!" Právě vykukoval čert z okna, a jak se rychle zámek sevřel, vpadla mu hlava do moře a tělo se smačklo. Nato ho vzal mládenec za ruku a vedl k chaloupce; ale nebyla to již chaloupka, byl to krásný zámek ze slonové kosti. Na prahu klečela stará babička a smutně na příchozí hleděla. Tu se mládenec

rozběhne, padne babičce okolo krku, vroucně ji políbí, a v tom okamžení se babička promění v sličnou paní a chatrné její roucho ve skvostné knížecí. Oba vzali nyní Soběslava za ruce a slzíce za jich vysvobození děkovali jemu.

„Jak dlouho se již trápíme a žádný, žádný sem nepřišel," pravil mladý muž, „byli jsme od zlého čaroděje zakleni, já v kocourka, moje mladá žena v starou babu, protože jsem nechtěl jeho dceru. Měli jsme tak dlouho na vysvobození čekat, dokud bychom někomu k štěstí nepomohli, který skrze lásku k neštěstí přišel. Nikdy by se to nebylo stalo, kdyby tě dobrotivé slunce k nám nebylo poslalo, neboť daleko široko není človíčka k spatření. Co žádáš, abychom ti milého nyní učinili?"

„Čeho jsem si žádal, k tomu jste mi dopomohli; nyní je moje jediná touha, bych se co nejdříve k mé drahé manželce dostal."

Než knížecí párek mu pokoje nedal a on musel v zámku s nimi hodovat. Po tabuli poručil kníže sloužícím – neboť s pány obživlo všecko, aby přistrojili nejrychlejšího koně a před zámek ho přivedli. Když se Soběslav s laskavými manžely loučil, vyprovázeli ho ven a on musel koně od nich přijmout.

Byl tomu rád, neboť se na něm mnohem dříve doma octnul. Se zdí zlatého zámku rozléhala se střelba a zevnitř zněl ples a hudba, a když se Soběslav poptával, co to má znamenat, slyšel k nemalé své radosti, že porodily princezny krásné syny. V okamžiku byl doma a líbal krásnou matku i dítě. Křtiny obou princů se slavily v diamantovém zámku.

Kníže ďábel ani mladá Luciferka k nim více moci neměli; všickni žili svorně a spokojeně až do smrti.

O TŘECH SESTRÁCH

V jednom městě bydleli rodičové a měli tři dcery. Nejstarší říkali Baruška, druhé Dorotka a třetí Anuška. Starší dvě byly fifleny; celý den se fintily a hrály, a Anuška musela za ně dělat. Žádná práce ji

nemrzela, ona nejraději po domě a v hospodářství šukala. Neměla sice tak bílé líčka, tak hebounké ručinky jako sestry její, ale proto byla přece mnohem hezčí a příjemnější než ony. Matka, co by byla měla mít Anušku radši, pochlebovala starším, a kdyby se byl ubohé Anušky otec nezastal, byla by vystála hůře než pes. Kde jaká móda nastala, již ji musela matička dceruškám zaopatřit, aby se blýskat mohly; a nespravedlivá máti měla největší radost, když hejskové okolo dcer obskakovali a druhé děvčata závistně na ně hleděly. O Anušce nevěděl nikdo, kromě domácí chasy a několika starých žebráků, kterým hojnou almužnu udělovala. Jedenkráte byl v blízkém hlavním městě výroční trh. Otec tam také šel. Před odchodem ptal se dcer, co jim má koupit? Baruška i Dorotka si toho naporoučely, až hrůza; jedna brokát, druhá páj, ta tu fábory, ona perle.

„A co mám tobě přinést?“ ptal se otec Anušky, která snídaní na stůl nesla.

„Já mnoho nežádám, tatíčku; co vám na cestě o klobouk zavadí, to mi přineste.“

„To nebude asi mnoho.“

„Ona nepotřebuje docela nic, ta smolnožka,“ ozvaly se sestry, „pro ni je režná sukně dobrá dost.“

„Vždyť je holka jako vy a strojí se tak ráda jako vy,“ odpověděl otec s káravým pohledem.

„I kdožpak si jí všimne,“ řekla matka a vystrčila Anušku ze dveří. Otec šel na milý jarmark, nakoupil všelijakých drahých věcí a vracel se domů. Jda okolo lesíku, zavadí kloboukem o ořechovou snět; i vzpomene si na Anušku, utrhne tři oříšky a schová je do kapsy. Když přišel domů, dal dcerám drahých věcí, potom vzal oříšky a šel k Anušce.

„Tu máš, děvečko moje, co jsi žádala, to jsem ti přinesl.“

S radostí poděkovala Anuška otci za malý dárek a schovala si ho za ňadra. Navečer ale, když nabírala ze studně vody do věder, tuze se nahnula, a oříšky žblunkly do vody.

„Ach já nešťastná, co jsem učinila; nyní jsou krásné oříšky ty tam!“ zabědovala Anuška a nad studní se nahýbajíc, snažila se oříšky na dně spatřiti. Ale studně byla hluboká a oříšky byly daleko. Tu vyskočí na zídku zelená žabka a ptá se: „Co se ti stalo, Anuško, že tak pláčeš a naříkáš?“

„Jak nemám plakat a naříkat, když mi spadly do studně oříšky, které jsem dnes od tatíčka dostala?“

„Přestaň plakat, já ti je přinesu.“ I skočila žabička do studně, a v okamžení byla zase nahoře a vyplila na zídku tři oříšky.

„Nastokrát ti děkuju, dobrá žabičko,“ pravila Anuška a honem oříšky popadla.

„Víš-li pak ale, co v těch oříškách je?“ ptala se žabka. „A co jiného by v nich bylo než jádro.“

„O nikoli; v každém jsou drahé šaty na tebe ušité, až budeš chtít, rozloupni jeden z nich a přistroj se do nich.“ Tak řekla žabka a skočila dolů.

„Ale ta žabka myslí, že jsem tak bláhová, abych tomu věřila. Kterak by se vtěsnaly celé šaty do takého oříšku? Nechám si je a nerozloupnu ani jeden.“ Strčila oříšky opět za ňadra, vzala vědra a brala se po své práci. Když šla spat, zaobalila si oříšky do plátna a schovala do truhly. Přišla neděle, sestry se oblékly do nových šatů a hnaly se do kostela jako dvě pávice. Matka i otec i všechna chasa odešli do kostela, a jen Anuška musela zůstat doma, oběd chystat a dům hlídat. Když všecko uklidila a oběd přistavila, sedla na truhlu a plakala. „Ach bože, kdybych mohla také jednou do toho božího kostela jíti, je prý tam jako v nebi. Ale co, kdybych i mohla, kterak bych tam vešla v těch starých kanafasových sukních? Vždyť by se mně lidé vysmáli. Kdyby to tak pravda bylo, co ta žabička povídala? Nu, ať to je tak nebo tak, rozloupnu alespoň jeden, zůstanou mi ještě dva.“ Napřed si utřela režnou zástěrou slze s oček, potom vyndala z truhly ořech, vytáhla z kapsy kudličku a rozloupla ho, jen to luplo.

„Tatíčku nebeský! Snad je to přece pravda!“ vykřikla, když oříšek rozlouskla a něco se v něm zablýsklo. Sedla na truhlu a zpovolna to rozdělala. Nejdříve vytáhla růžové šaty celé stříbrem vyšité, stříbrný

pás, bílý závoj jako pavučinu, perlový skvost a stříbrem vyšité bílé střevíčky.

„Bože, božíčku! To že je pro mne? Jakpak to jen na sebe obléknu! Ale však ono to nějak půjde; oběd se vaří, naši nepřijdou ani za dvě hodiny domů, ustrojím se a podívám se do kostela.“ I šla honem, čistě se umyla a začala‘ se strojit. Všecko bylo, jako by to na ni ulil. Konečně si vpletla do vlasů řadu perlí, přehodila závoj a šla, jen to na ní šumělo. U dveří se pokropila svěcenou vodou, řkouc: „Mžitka za mnou, mžitka přede mnou, Pánbůh sám nade mnou! Andělíčku, můj strážníčku, dům za mne opatruj!“

V kostele se lidé rozstupovali a šli stranou, aby mohla Anuška kupředu, neboť myslil každý, že je to nějaká vznešená kněžna. Posadila se zrovna naproti sestrám. Co vešla, již sestry na otčenáš ani nepomyslily, hledíce jen na perle a na krásné šaty té neznámé kněžny. Že to je Anuška, to by si do své smrti nebyly pomyslily. Než byli v kostele ještě někdo, komu Anuška do oka padla. Mladý kníže, jemuž zem náležela, jel skrz město, a zašed do kostela, spatřil Anušku. Ačkoliv nemohl tvář skrze závoj dobře rozeznat, přece se domýšlel podle vzrůstu a celé postavy její, že musí býti hezká. Ptal se toho, ptal se onoho, ale žádný o ní nevěděl. Čekal, až půjde z kostela; ale Anuška se pomodlila otčenášek, trochu se v kostele poohlédla a běžela domů. Než se kníže za ní protlačil, nebylo jí už ani vidět.

Doma se honem svlékla, srovnala šaty do oříšku, zavřela truhlu a pospíchala do kuchyně v domnění, že bude na krbu tma a v hrncích prázdno. Ale oheň praskal a oběd se vařil.

„I zaplať Pánbůh, že se to tak podařilo.“ Nyní si popílila a za chvilku bylo všecko hotovo. Rodiče a sestry přišly domů a Anuška jim vyběhla s učazenou tváří vstříc.

„Dnes jsi měla být v kostele, to tam byla krásná paní,“ pravily sestry, aby Anušku jenom poškádlily.

„Hm, já ji také viděla.“

„Kdes ji viděla?“

„Seděla jsem na naší hrušce, když šla okolo.“

Tu chvíli poručily zlostné sestry, aby pacholek hrušku podsekl. Celý týden nemluvily o ničem jiném než o krásné paní a o mladém knížeti, jak za ní pospíchal a všude ji hledal.

Druhou neděli odešlo zase všecko do kostela. Tu si také Anuška všecko přichystala, umyla se a šla se ustrojit.

Rozloupla druhý oříšek a vyndala šaty oblakové, perlami a diamanty vykládané diamantový skvost, bílý závoj a bílé střevíčky.

„Kdyby mne sestry poznaly v těch šatech, ony by mne ukřižovaly. Ale musím se na toho knížete také podívat, však jsem jakživa takového pána neviděla.“ U dveří pokropila se opět svěcenou vodou, řkouc: „Mžitka za mnou, mžitka přede mnou, Pánbůh sám nade mnou. Andělíčku, můj strážníčku, dům za mne opatruj!“ Potom pospíchala ke kostelu. Lidé se již chvíli dívali, jestli opět přijde, a sotva ji zahlídli, tu se každý uctivě poklonil a kupředu ji pustil. Když udělala Anuška kříž, mrkla na pravou stranu, kde stál mladý kníže, ale rychle se odvrátila a tvář se jí zapálila, neboť se potkalo její oko s ohnivým zrakem knížete. Srdce jí začalo klepat a ouzkost ji jala taková, že by se byla raději v kuchyni viděla.

Jak bylo po pozdvihování, náhle se zdvihla, proklouzla skrze zástup jako mník a pospíchala domů. Kníže se tlačil v patách za ní, ale již jí nezastihl.

„Nu, viděla jsi dnes také kněžnu?“ ptaly se sestry, když přišly z kostela.

„Ovšem že viděla, seděla jsem na brance,“ odpověděla Anuška.

Hned poručily sestry branku shodit. Celý týden byla zase řeč jen o knížeti a o cizí kněžně. Anuška se těšila na neděli a chvílemi si také na krásného knížete vzpomněla. Časněji než kdy jindy vybrali se třetí neděli všickni do kostela. Jakmile byli za vraty, Anuška všecko přichystala a běžela se strojit. V tom třetím oříšku byly šaty perlové barvy, zlatem draze krumplované, zlatem lemovaný závoj, rubínový skvost a zlatem vyšívané střevíce. Tenkráte si nemohla vlasy dost pěkně a hladce uplést a dlouho to trvalo, než si vrkoč urovnala a drahými kameny ozdobila. Konečně se zahalila skvostným závojem, namočila podlouhlý prst do kropeničky pravíc

„Mžitka za mnou, mžitka přede mnou, Pánbůh sám nade mnou; andělíčku, můj strážníčku, dům za mne opatruj!“ Nato pospíchala jako srnka ke chrámu Páně. Dávno již hleděl kníže na dvéře, brzo-li do nich kněžna vkročí. „Tenkráte mi neuteče; já ji musím vidět, musím vědět kdo je.“ Měl to chytře nastrojeno. Dva vozy chvoje stály blíže kostela a pacholci měli poručíno, jak vejde paní do kostela, aby chvojem cestu zatarasili. Myslil kníže, dříve než by chvoj přelezla, že jí dostihne.

Anuška vešla do kostela, poklonila se na obě strany, klekla a nábožně se začala modlit. Modlila se za všechny, za dobrého otce i za zlou matku a za zlé sestry, potom také za mladého knížete, který tak toužebně na ni hleděl. Po modlení udělala kříž, jedním očkem koukla na knížete a chvátala domů. Tu vidí před kostelem hromadu chvoje. Ale což si z toho Anuška dělala, ona byla zvyklá přes chvoj skákat! Podkasá si perlové šaty, a jak by letěl, octne se na druhé straně. Než jeden střevíc zůstal ve chvoji.

Kníže se protlačil z kostela, a když spatřil zlatem vyšitý malinký střevíček, smutně ho zdvihl a schoval.

Tu se přikrade k němu stará žebračka a šeptá: „Milostivý kníže, ta paní je dcera z onoho domu, já ji znám.“ Přitom ukázala prstem na domek Anuščina otce.

Než se kníže ohlídl, byla žebračka pryč. „Ta stará mne má asi za blázna? Než může dost být, že se tam ta paní schovala a že ji tam znají.“ To řka, dal se na cestu k domku.

Zatím skládala Anuška šaty do oříšku a jedna slza za druhou se jí po lících kotálela. „Dobře tatíček říkává, ať každý nosí, co se pro něho sluší! O že jsem ty oříšky rozloupla a těm šperkům se zavést dala; co z toho mám? Že mne již na světě nic těšiti nebude. Ta nešťastná žabička, co mi to poradila! K tomu jsem ještě střevíc ztratila. Copak s ním asi ten hezký pán počne? Ach bože, bože, darmo na něho myslit!“ S takovým vzdycháním a naříkáním odstrojilo se nebohé děvče a šlo do kuchyně. Přišly sestry domů, ale ona se ani neptala, ani neodpovídala.

Právě se chystali k jídlu, tu přijede na dvorek krásný vůz s čtyrmi koňmi a v něm sám kníže pán. Otec vyběhne ven, ale tu vchází už kníže do světnice.

„Je pravda, že máte dceru?“ ptal se, když byl pozdravil.

„Máme, milostivý kníže!“ odpověděla žena a mrkla na muže, aby mlčel.

„Když jsem šel dnes z kostela, našel jsem střevíc a umínil sobě, že ta, která ten střevíc obuje, bude mou chotí. Kde je vaše dcera?“

„Odpusťte, milostivý pane! Ona je tuze stydlivá a sotva by před vámi střevíc oblékla; dejte mi ho do ruky, já půjdu k ní do komůrky.“

Kníže jí ho dal a myslil, že má již vyhráno.

Chytrá matka vzala střevíc a vešla do komory, kde dcery s všetečností čekaly, až je zavolá. „Holky!“ pravila matka, „seberte rozum dohromady! Jedna z vás bude kněžnou.“ Tu jim všecko povídala a držela střevíc vzhůru. Baruška ho popadla, aby ho první obula; ale noha byla skoro o půl paty větší.

„Nic platno, chceš-li být kněžnou, dej si kus paty uříznout!“ radila matka.

„To dám,“ odpověděla odhodlaně Baruška. Matka jí kus paty uřízla a ona střevíc obula. Potom se přistrojila a šla ke knížeti. Když se kníže přesvědčil, že střevíc obula, nemohl nic říci, ač se mu zdálo, že je trochu menší a ne tak hezká, jako si cizí paní představoval. S radostí ji rodiče požehnali a kníže sedl s nevěstou a s matkou do svého vozu. Měl ale malého psíka, který s ním všude chodil. Když ujeli kus cesty, začal pejsek štěkat: „Haf, haf, haf, náš pán si veze bezpatou ženu!“

„Co to povídáš, pejsku?“ ptal se kníže a zavolal ho k sobě.

„Haf, haf, haf, náš pán si veze bezpatou ženu!“ zaštěkal psík po druhé.

Tu se obrátil kníže k Barušce a poručil, aby vyzula střevíc. Celá bledá učinila nevěsta, jak kníže velel, a ukázala zavázanou patu.

„Ty podvodnice, tak jsi mne chtěla ošálit? Tu chvíli jdi mi s očí. A ty," obrátil se k matce, „pověz, kde je ta paní, jížto střevíc náleží. Ona prý je skryta v tvém domě?"

„Ach odpusťte, milostivý kníže! Já za to nemohu, ona nechtěla jíti, a poslala sestru; je-li ta stydlivá, je tam ta ještě stydlivější. Než když poroučíte, musí vám býti po vůli."

Vzala střevíc a šla k Dorotce, myslíc, že se jí to snad po druhé lépe podaří. Dorotka nemohla ale pro palec do střevíce.

„I co je o palec, uříznem ho," pravila matka.

„Ráda si to dám udělat, jen když budu kněžnou," řekla Dorotka, dala si palec uříznout a matka ji vedla ku knížeti. Ačkoli se zdála býti stejné velikosti s neznámou a tváří krásnějších než Baruška, přece se knížeti ještě nelíbila. Než při tom všem vzal ji s sebou.

Tu začne zase nešťastný pejsek: „Haf, haf, haf, náš pán si veze bezprstou ženu!"

„Co ten psík zase štěká?" pravil pán a volal ho k sobě. „Haf, haf, haf, náš pán si veze bezprstou ženu," opakoval pes.

Tu se opět kníže na nevěstu obořil, a střevíc musel s nohy. I viděl opravdu, že jí palec schází.

„Vy ošemetnice, tak tedy mne šidíte? Nyní je míra dovršena a vy trestu neujdete. Koho máte zde skrytého?"

„O milostivý kníže! Krom několika služebných děveček není tu nikoho."

„A kde jsou, přiveďte je sem."

Muž běžel, na celém těle se třesa, pro chasu, rád by byl také Anušku přivedl, ale bál se ženy.

Když kníže buclaté, zavalené děvečky spatřil, kroutil hned hlavou, že to žádná není. „A jinou ženskou již v domě nemáte?" ptal se konečně, celý mrzutý, že ho žebračka podvedla.

„Máme ještě jednu dceru, milostivý kníže!" ozval se tatík bázlivým hlasem, „ale ona je vždy tak usmolená a tak hloupá, že ani mezi lid nejde."

„Kde je? Přiveďte ji ke mně."

„Snad se někam schovala, já pro ni dojdu."

Sestry zlostí zčervenaly jako pivoňky a stará pravila sípavým hlasem: „Ten náš táta nemá kusa rozumu a dělá nám jen hanbu, jako ta usmolená husa; ani se k ní nechci hlásit co matka."

Anuška nebyla ani v kuchyni ani ve dvoře, seděla na půdě na truhle a plakala, až jí srdce usedalo. Proč, to sama nevěděla! – Když kníže přijel a Barušku do vozu sázel, bodlo jí to k srdci, a nemohouc dole vydržet, utekla na půdu a plakala. Ráda by byla ze světa prchla, kdyby byla věděla kudy. Tu slyší někoho přicházet. Byl to tatíček. „Anuško, máš jít dolů, kníže tě chce také vidět."

„Kníže, povídáte, že mne chce vidět? Což neodjel s Baruškou?"

„Ba ovšem že ne; kdož ví, kdo mu to napískal, že je v našem domě ta paní, kterou v kostele viděl. Máma byla takový blázen a vydávala holky jednu po druhé za ni, ale on to poznal; teď se zlobí a chce všechny ženské vidět. Pojď jen a nestyď se."

„No, tak počkejte v dole, tatíčku, já se trochu ustrojím."

Tatík šel a Anuška se začala strojit do šatů perlových, zlatem vyšívaných. Srdce jí tlouklo, strach a naděje se na její andělské tváři zrcadlily. „Co mi řekne? Zdali mne nepotrestá, že já chudá děvečka clo takových šatů jsem se ustrojila a jej oklamala?" S takovým rozjímáním kráčela dolů.

„Pro všecky svaté!" vykřikl tatík, když ji spatřil. „Kde jsi vzala ty šaty, Anuško?"

„Jen pojďte, já vám to povím." Zakryla se závojem a šla s otcem na dvůr, kde kníže jako na trní čekal.

„Kde se tu vzala ta krásná paní?" ptaly se sestry a jako u vidění hleděly jedna na druhou. Ale kníže byl jedním skokem u Anušky.

„Proč skrýváš, panno, tvář svou spanilou a utíkáš přede mnou? Nechciť tobě ublížit, neboť toužím po tvém pohledu, jako ve tmě bloudící poutník po záři sluneční."

„Ach, milostivý kníže, nemluvte tak ke mně; vy se mejlíte. To je můj otec a já jsem jen chudé děvče." Přitom odhalila Anuška závoj a z té nevinné milostné tváře zasvitlo knížeti tmavohnědé oko, jehož blesk duši jeho co střela projel.

„Nevěřím tomu, co povídáš, chudé děvče nemůže nosit tak drahý oděv."

„Že je naše dcera, to je boží pravda," vskočila knížeti do řeči matka, neboť zlostí všecko v ní vřelo, že se má nenáviděná dcera snad kněžnou státi. „Ale kde ty šaty vzala, to nevím. Nyní mluv, ty nezdárné stvoření, kdo ti dal ty šaty?"

„Odpusťte, pane! Otec můj přinesl mi z jarmarku tři oříšky a v těch byly ty šaty. Já je vzala do kostela, myslíc, že mne žádný nepozná. Nemyslila jsem, že z toho takové pohoršení pojde."

„Neboj se, drahá, neboj, ono se ti nic nestane. Zde máš moji ruku, jestli se ti líbím, pojď se mnou!"

Anuška zůstala při těch slovech, jako by ji šarlatem pokryl, a slze skropily těžké roucho; ale když jí kníže ruku podal, vložila svou ráda do ní.

Sestry vidouce, že se opovržená Anuška kněžnou stala, začaly plakat a vrhly se jí kolem krku, jako by ji bůhvíjak nerady ztratily, zatím ale plakaly samou zlostí. Jen otec ji s radostí požehnal a z upřímného srdce jí štěstí přál. Když sedala Anuška do vozu, přiběhl pejsek, začal se lísat a štěkat: „Haf, haf, haf, náš pán nám veze krásnou paní domů!"

„To zvíře bylo moudřejší než já," řekl kníže a lichotil chytrému psíku. Nato sedl k své krásné Anušce, kočí práskl do koní a oni ujížděli jedním cvalem k domovu.

Když zmizela Anuška domácím s očí, obrátil se hněv sester a matky na ubohého otce a jako zhoubný příval hrnul se proud jedovatých slov z jejich úst.

„To je hezky," obořila se stará a podepřela boky, „na mne jsi huboval, že těm dvěma pochlebuji, a což jsi ty lepšího? Takové drahé šaty koupí té špinavé nemotorné smolnožce, která nám jen hanbu plodila, a zapomene na ty, ku kterým každý hledí, o kterých každý povídá. To jsi otec?"

„Jen se upokoj, když nevíš, jak se to stalo," chlácholil muž. „Což jsem věděl, že jsou v oříškách šaty? Bůh jí to nadělil za její hodnost a

za její dobrotu. Vy jste se jí dost natýraly a ona všecko trpělivě snášela. Nyní je šťastna!“

„O jen ji zastávej, však se toho dost brzy dočkáš, že ji kníže nazpět přivede. To by byla šikovná kněžna. Nyní ale musíš Barušce a Dorotce právě takové šaty zaopatřit, když víš o keři, kde tak drahé oříšky rostou.“

„Ale bože, což na mně žádáte? Vždyť jsem vám řekl, že –“

„Nevymlouvej se,“ přetrhla mu řeč stará, „my nejsme tak hloupé, abys nám mohl ukazovat straky na vrbě.

Jestli nám šaty nepřineseš, tak si jdi k tvému miláčkovi a k nám se více nehlas.“

By to štěkání déle poslouchati nemusel, šel nebohý tatík raději z domu a umínil si, že jim ořechy přinese, ať jsou jakékoliv. Šel tedy opět k tomu keři, o nějž byl prve zavadil, a utrhl tři ořechy. Přitom si ale hned umínil, že odejde k Anušce, jakmile dcerám ořechy odevzdá. Když viděly otce přicházet, běžely mu naproti, neboť myslily, že jim jistě šaty nese. Honem mu oříšky z ruky vytrhly a každá jeden rozloupla. Ale nastojte! Z každého oříšku vyskočil na tři lokte dlouhý had, otočil se každé kolem krku a zadusil je. Zmodralé padly na zem, ta se spod nimi slehla, i nezůstalo po nich ani památky. Nikdo pro ně slzy neumořil!

Kníže miloval Anušku více a více, a do smrti nelitoval, že si ji za manželku vyvolil.

O MLUVÍCÍM PTÁKU, ŽIVÉ VODĚ A TŘECH ZLATÝCH JABLONÍCH

V jednom městě byl mladý, svobodný král. Jedenkráte večer chodí po zahradě a přijde až k zahradníkovu domku. Již zdaleka slyší nesmírný chechtot a hovor z otevřeného okna. Tiše se přikrade pod okno a poslouchá.

„Když jsme již v takovém bláznovském hovoru," ozval se hlásek ženský, „tak si ještě povězme, co by si každá z nás přála. Nejdřív ty, Markétko, jakožto nejstarší, pověz, co bys chtěla?"

„Já?" odpověděla Markétka, „já bych si přála, aby si mne vzal královský kuchař. Ráda dobré jím, a to bych měla každý den něco s královského stolu."

„I jaks chytrá. A co bys ty sobě přála, Terezko?"

„Já bych si přála, aby si mne vzal královský cukrář, protože ráda sladké věci mlsám."

„O vy labužné jazýčky," zvolal první hlásek, a nato se daly všechny tři do smíchu.

„Ale když jsme my tobě řekly, Johanko, co bychom si přály, pověz i ty nám, co ráčíš," ozvala se Markétka.

„Hned se to dovíte. Já bych si přála samého krále. Měla bych pěkné šaty, dobré jídla i sladké cukrovinky."

„Teď my se tobě vysmějeme za tvou chytrost; nám se může spíše cukrář i kuchař dostat než tobě král."

Nato bylo smíchu dost a dost. Král se pod oknem také zasmál a po chvilce odešel. Přijda domů ptal se komorníka, co za ženské v zahradníkově domku bydlí, a komorník řekl, že jsou to zahradníkovy tři dcery: Markétka, Terezka a Johanka. I poručil král, aby komorník druhý den ráno pro ně šel a ke králi je přivedl.

Holky leknutím celé zbledly, když přišel druhý den ráno komorník s vyřízenou, aby šly ku králi.

„Co jste vyvedly, – vy nešťastnice?" ptal se jich otec. „Jestli přijdu skrze vás do nějaké hanby, půjdete mi všechny tři s očí, to vám povídám."

„Nedělejte si, tatínku, žádných vrtochů," odpověděla Johanka, nejhezčí, nejlepší a také nejsmělejší ze všech. „My nic neudělaly. Král si nejspíše zamanul, abychom my teď věnce a kytky do jeho pokojů vázaly a ne vy. To to bude, nic jiného."

Nato se děvčata slušně přistrojily a šly s komorníkem ku králi. Král se procházel po pokoji. „No vedeš ty tři nevěsty?" pravil, když komorník s nimi vešel. „Která tedy z vás třech jmenuje se

Markétka?“ ptal se, když děvčata poklonu složily, a jeho oko poletovalo s jedné na druhou.

„Já,“ ozvala se Markétka a sklopila oči.

„Tys tedy sobě včera večír mého kuchaře přála?“

Tu zůstaly holky, jak by je šarlatem pokryl, neboť věděly hned, kam král bije. Nejvíce však ze všech zapýřila se Johanka.

„Nemusíš se červenat, což je z toho? Když bys kuchaře ráda, máš ho mít.“ Při těch slovech otevřel dveře u vedlejšího pokoje a kuchař vešel.

„Ach odpusťte, milostivý králi!“ prosila Markétka a klekla na zem, „to byla jen tak bláznová řeč.“

„Nu, teď se ti to vyjevilo. Což nechceš tvého ženicha?“

„Inu, když to musí být, proč bych nechtěla,“ odpověděla Markétka, když viděla, že král nežertuje. „Jednu jsem odbyl; kterápak z vás dvou chtěla být cukrářkou?“ ptal se král zase druhých.

„Já,“ šeptala Terezka vidouc, že zapírání nic platno není.

Zase otevřel král dveře, vyvedl druhého ženicha a dal ho Terezce, která se nehněvala.

„A tys chtěla mne?“ ptal se Johanky a pozdvihl jí kulatou bradičku. „Tak se na mne podívej, zdali se ti budu líbit?“

„Netrestejte mne za to, nejmilostivější králi!“ prosila Johanka a kleknouc pozdvihla uslzené oči ku králi. „Byla to řeč do větru. Kdož se nadál, že posloucháte.“

„Jsem rád, že jsem poslouchal; neboť jsem po půl světě nevěstu hledal, nemysle, že bych ji tak blízko najíti mohl. Náhoda mne k tomu přivedla. Nuže, milá Johanko, chceš být mou královnou?“

Ještě jednou se Johanka králi do očí podívala a znamenajíc, že to opravdu myslí, usmála se a řekla: „Ano!“

Nyní měla každá, co si přála. Ale od té chvíle, co král Johanku svou nevěstou nazval, uhnízdila se v srdcích sester zášť proti ní; neboť jí štěstí záviděly. Za několik dní byla králova svatba a Johanka zahradníkovic stala se královnou. Zůstala však tak dobrá a vlídná ke každému jako dříve, a tím více ji král i lid miloval. Jen dvě duše

byly, které neustále na to myslely, jak by ji se světa shladit mohly, a to byly její vlastní sestry. O tom neměla ale mladá královna žádného zdání, a chovala se k sestrám jako doma.

Časem roznesla se po zemi zpráva, že se cítí mladá královna býti matkou. Každý se z toho radoval, ale nejvíce ovšem král, který se té chvíle již ani dočkati nemohl. I sestry očekávaly ten den s nedočkavostí, ale z jiných příčin. Pod záminkou, jako by se bály, aby se královně nic zlého nepřihodilo, hlídaly ji neustále, ani chvíli ji neopouštějíce. Konečně královně Pánbůh pomohl a ona porodila roztomilého synáčka. Žádný jiný u ní nebyl než sestry; ale ty měly již všechno přistrojeno; jak se dítě narodilo, daly je do vysmoleného koše a pustily po řece. Královně ale podstrčily štěně.

Jaké bylo leknutí královo, když mu to uděšené ženy vypravovaly! Než on miloval ženu svou nade všecko, miloval ji náruživě a proto ukryl smutek do hlubin srdce svého a pospíšil k ní, aby ji potěšil. A Johanka měla potěchy zapotřebí. Co se o svém nešťastném porodu dověděla, nemohli ji ani k sobě přivést, strachem a bolestí padala z jedné mdloby do druhé. Teprv když k ní manžel přišel a ji těšil, poněkud se upokojila. To však sestry nechtěly. Ony myslily, že ji dá král hned zabít.

Královna byla zase zdráva, ale od té doby neviděl ji nikdo veselou.

Musíme se podívat, co se s tím nemluvnětem na řece stalo. V sousedství krále byl bohatý kníže; neměl ženy ani dětí, ale měl všeho dost. Nejmilejší byl mu lov a zahrada. Nebyl-li v lese, byl v zahradě, kterouž měl zřízenou jako jediný ráj. Jednoho dne se prochází po té zahradě a přijde až ke břehu řeky. Tu vidí zdálí něco po vodě se houpat, čeká, až se to přihoupá, a potom to vytáhne. Byl to koš a v něm novorozené dítě. S outrpností vzal je kníže a vlastní rukou do svého zámku donesl. I svolal hned ženy a dal rozkaz, aby o děťátko všecku péči měly. Kníže byl pán velmi šlechetný a dobrý, se žádným nic neměl a vždy jen o samotě léta trávil. Jeho služebníci měli zlaté časy, ale oni by byli duši za pána dali, jak ho milovali. Když jim dítě odevzdal, sběhly se ženy dohromady, ta je vzala k

prsu, ta vzala plátno, stříhala pleny, ta šila, ona chystala lůžko; než minulo několik hodin, bylo děťátko přistrojeno jako jezulátko. Kníže měl z něho radost, jako by jeho vlastní byro, a dal mu říkat Jaromír. Dověděl se za nějaký čas, co se v královském městě přihodilo, ale po dlouhém rozmýšlení umínil si, že nevrátí dítě nazpátek, nýbrž že je vychová, jak se na prince sluší a patří, a teprv až bude v letech, že mu poví čí je a rodičům ho navrátí.

„Beztoho," myslil u sebe, „že to je spiknutí nepřátelské proti králi, a kdybych mu dítě vrátil, oni by se o ně tak dlouho pokoušeli, až by je se světa shladili. Nechám si je zde a udělám z něho řádného muže." A tak to také udělal. Zapověděl všem služebníkům pod ztrátou služby, aby se žádný o dítěti nezmiňoval. Služebníci byli pánu poslušni, a kdyby je byl krájel, nebyl by ze žádného slova dostal.

Po nějakém čase cítila se královna opět matkou! S nesmírným strachem očekávala tenkráte osudnou hodinu. Sestry měly zase koš uchystaný! Ani minutu ji neopustily, a jakmile syna porodila, položily ho do koše, pustily po vodě a místo něho podhodily štěně. Když to králi povídaly, byl jako blázen a srdce mu bolestí div nepuklo. Ale i tenkráte ženu těšil a hoře před ní skrýval. Opět se to sestrám nepodařilo, jak chtěly!

Každý člověk má více nepřátel než přátel, a obzvláště ten, komu štěstí přeje. Měli sice lidé Johanku rádi, ale přece jich byl větší počet, kteří jí štěstí záviděli anebo ji docela ani neznali; a z většího dílu to bylo její vlastní pohlaví. Když se roznesla zpráva o jejím neštěstí, mnohý tomu nevěřil a řekl, že v tom něco jinšího vězí, někteří zase říkali, že je to trest boží, a tak si to každý jináče vykládal.

Malý synáček ve vysmoleném koši plaval zase po vodě až ku břehu zahrady, když tam, řízením božím veden, kníže právě přišel. Sotva koš spatřil, s větší ochotností než po prvé jej vytáhl, neboť se domníval, co v něm asi skryto jest. Honem vzal zkřehlé dítě a odnesl je domů. Ženám, které měly na opatrování Jaromírka, odevzdal nyní i Jaroslávka.

Po třetí byla královna matkou! Sestry se od ní ani nehnuly a královna tomu byla povděčna, protože se k ní oulisně chovaly a ji těšily. „Lépe, když ony u mne budou, než cizí," myslila si královna. Nevědělať ubohá, jak trpký kalich jí ty vlastní sestry připravily. Došel čas a královna porodila dceru. Ale v okamžení byla pryč, a místo ní leželo štěně v plenkách. Sestry rychle ji opustily a s ošklivostí to králi vypravovaly, pobízejíce ho a přemlouvajíce, aby dal tu čarodějnici od sebe, by mu déle královské lože nehanobila. Přišli i druzí dvořenínové a domlouvali králi, aby nezarmucoval celou zem a dal ženu od sebe.

Nevyhasla posud v králově srdci láska k Johance, ale slyše na své uši, jak královnu proklínají, musel k rozvedení svolit. Poručil tedy, aby vystavěli u lesa žalář a tam královnu zavřeli, jižto více ani vidět nechtěl. Sestry dělaly, jako by jim to bylo bůhvíjak líto, a prosily krále, aby jim dovolil Johanku do žaláře dovést a tam ji obsluhovat, což král milerád učinil, v domnění, že bude v nejlepších rukou. Když byl žalář hotov, odvezly ji tam a daly ji zazdít. Darmo prosila, darmo naříkala, sestry zůstaly jako z kamene a nešly dříve od žaláře, dokavad neumlknul hlas Johančin. O tom však král nic nevěděl, neboť zakázal přísně, aby se nikdo neopovážil o Johance slova promluviti. Sestry vládly v domě jako dříve, a chránily se švagra na nebožku upamatovati. Otec umřel lítostí hned po prvním nešťastném porodu dceřině, a tak si nevzpomněl žádný na nevinnou Johanku, leč nešťastný její manžel, který na ni zapomenouti nemohl. Necháme je teď a půjdeme k nebohým sirotkům. Jako prve chlapce, ulovil kníže i děvčátko a dal mu říkat Růženka. Byly to rozmilé děti a kníže s nimi užil tisícerých radostí. Nebyl by je za celý svět od sebe dal, obzvláště když se dověděl, co se v královském městě událo. Děti se nemohly lépe míti než u něho. Dokavad byly malé, měly obsluhy se všech stran, a když byly větší, obíral se s nimi kníže sám, bral je do zahrady, do lesů a všemu je učil, čeho jim, co budoucím králům, potřebí bylo. Jako každé zrno v úrodnou zem vsazené ujme se a užitek přináší, tak padaly blahodějné slova do kypré půdy

dětinského srdce, by se v něm ujaly a později svou úrodou národ blažily.

Když byla Růženka starší, stala se též účastnou jich vyučování; potom také s nimi v zahradě kopala, sázela květiny a štěpovala stromy. Než když se učili bratři střílet, jezdit, šermovat, aneb šli s otcem na lov, sedávala Růženka u své chovačky, učila se příst aneb jiným ženským pracem. Umínil si kníže, až budou bratři ještě starší, že je pošle do světa na zkušenou, a teprv až se vrátí, že jim poví, kdo jich otec, a že je k němu dovede.

Staré přísloví: Člověk míní, Pánbůh mění! Co si kníže umínil, toho se synové nedočkali. Jedenkráte přišel s nimi z lovu domů, a sotva dosedl, ranila ho mrtvice. Tu bylo nářku, tu bylo pláče bez přestání. Ubozí mysleli, že jsou nyní docela opuštěni, a nemohli ztrátu tak dobrého otce oželet. V domě nebylo již mnoho starých služebníků a z těch nebyl by žádný pro všecko na světě dětem řekl, že to nebyl jich otec, jelikož žádný z nich nevěděl, čí vlastně jsou, a každý jim za jich dobrotu, laskavost a přívětivost knížecí dědictví přál.

Tak se těšily nyní děti mezi sebou! Ale nebyly to již děti. Jaromír byl osmnáct, Jaroslav sedmnáct a Růženka šestnácte let. To byli mládenci jako jaré doubce, a to byla panna jako rozkvétající poupě. Oni ji svými větvemi chránili, ona je svou vůní blažila. Jaromír a Jaroslav Růženku na rukou nosili a Růženka bratrům pomyšlení udělala. Běda tomu, kdo by byl Růžence slovem ublížil. Lásce a svornosti je otec naučil. „Srovnávejte se, milujte se, pomáhejte jeden druhému, a nikdy nepadnete!“ Tak jim říkával a dával všelijaké příklady, jak mnoho zlého nesvornost v národu i v rodinách působí. A jeho naučení bylo plamenným písmem v srdce jejich vryto.

Za nějaký čas po otcově smrti vyšli si oba bratři do lesa na lov a přikázali služebníkům, aby žádného do zámku nepouštěli, dokud by se nevrátili. Sotva bratři paty vytáhli, přišla k vratům stará babička a prosila o almužnu. Služebníci jí něco dali a poslali ji pryč; ale ona prosila, aby ji pustili k slečně, že si vyprosí něco starého na sebe. Sloužící mysleli, že ta baba slečně neuškodí, a pustili ji do

zámku. Růženka se toulala po zahradě a žebračka stála u zahradních dveří a čekala, až slečna vyjde. Po chvilce přiběhla Růženka, a když žebračku viděla, hned ji vzala za ruku a s outrpností ji vedla do zahrady, posadila ji na sedátko a dala chutného ovoce, jež byla dříve natrhala. „Tak, tak, matko, pohovte si a najezte se, budete umdlena; až si odpočinete, vyhledám vám nějaký šat."

„Ach, milostivá kněžno, jak jste vy předobrá, že mne chudou žebračku tak opatrujete. Bůh vám to stokrát zaplať!"

„Mám dost radosti, že vám to tak chutná. Proč bychom neposkytli potřebnému, vždyť nám Bůh nadělil. Hleďte, jak se stromové tíží ovoce prohýbají, jak to všude květe a se zelená, až je mílo na to se podívat."

„Ba právě, milostslečno, že je. Ale ještě pěknější by ta zahrada byla, kdyby v ní tři věci byly."

„A co by to bylo za věci? Povězte mi o nich!"

„O milostslečno, ty nejsou k dostání. Je to mluvící pták, živá voda a tři zlaté jabloně."

„Něco takového snad ani na světě není, babičko?"

„I je, ale žádný to nemůže dostat, protože je to na

vrchu lidskému tvoru nepřístupném. Ale kdybyste to měla ve své zahradě, byla by desetkráte krásnější a z daleka široka by se chodili lidé na ni dívat."

Růženka neříkala nic, ale pořád jí to leželo v hlavě a dlouho byla již babička zámek opustila, když Růženka ještě po zahradě chodila a neustále na ptáka, na vodu a na jabloně myslila. Tu přišli bratři z lovu domů; sestra jim běžela vstříc a hned jim to vypravovala. „Milí, zlatí bratříčkové! Kdybych ty tři věci dostala, zbláznila bych se radostí."

„Jestli v tom celá tvoje blaženost záleží, tedy ti to zaopatříme. Beztoho nás chtěl nebožtík otec poslat na zkušenou," pravil rychle čilý Jaroslav.

„A kdo bude sestru chránit?" ptal se povážlivý Jaromír. „Na to jsi nepomyslil, hled! Pročež zůstaň doma u sestry, a já sám na cestu se vydám."

Tu teprv Růženka nechtěla bratry pustit a svých přenáhlených slov želela; ale bratři již od svého upustit nechtěli a konečně, rozhodnuvše mezi sebou, zůstali na tom, že Jaromír do světa půjde a Jaroslav že u sestry zůstane.

Za několik dní byl Jaromír na cestu přichystán. Když se loučili, dal Růžence perlový růženec a pravil: „Každý den se ten růženec pomodli; dokud půjdou zrna perlí jedno od druhého, budu zdráv, jak zůstanou při sobě, budu mrtev."

S pláčem si pověsila Růženka drahou památku nad lože a s bratrem se rozloučila. Nyní byli s Jaroslavem sami. Za celý běh mladého věku ani půl dne jeden bez druhého nežil, což divu tedy, že se jim oběma po Jaromíru stýskalo a že jim scházel ve všech koutech. Den jak den se modlila sestra na perlovém růženci za bratra a vždy jí padalo zrnko za zrnkem. Dvacátý den ale, když ho vzala do ruky, tu zrna vázly a nechtěly živou mocí od sebe. I začala Růženka hořce plakat a naříkat: „Ach můj milý bratříčku! Ty jsi mrtev, a já nešťastná jsem toho příčinou!"

Tak bědovala, až k ní bratr přiběhl; dověděv se o příčině žalosti její, všemožně jí to vymlouval, že tomu nemusí tak být, třebas to byl bratr řekl. Ale ona si to nijak vyvrátit nedala, a slze jí po lících jednou stokou tekly.

„Jsi-li spokojena, sestřičko, půjdu Jaromíra hledat," navrhl Jaroslav, neboť mu Růženčin žal srdce svíral.

„Jdi, můj zlatý bratře, jdi, já se budu za tebe modlit. Ze zámku se ani nehnu, a zůstanu zde mezi svými."

Přistrojil se tedy Jaroslav na cestu. Když se s Růženkou loučil, dal jí nůž a řekl: „Tím nožem si krájej každý den chléb; dokud zůstane čistý, budu zdráv, až chytne rez, bude se mnou zle. Myslím však, že se i s bratrem zdráv navrátím."

Růženka plakala a schovala milou památku do skříně.

Jaroslav odejel a Růžence se nesmírně stýskalo. Den jak den krájela nožem chléb, ale nůž byl čistý, až do dvacátého dne. Tu jak spatřila Růženka rezivé skvrny, plakala ještě více než dříve: „O já nešťastná, co jsem to učinila, že jsem oba bratry zabila." Konečně

když se utišila, umínila sobě, že půjde sama bratry hledat. Dost ji staří služebníci zrazovali, ale ona si nedala říci, ustrojila se do špatného šatu, vzala peníze a šla.

Dlouho chodila po světě, mnoho nesnází přetrpěla, ale na stopu svých bratrů nepřišla. Jedenkráte zabloudila v tmavém lese a nijakým způsobem cestu nalézti nemohla. Již jí počínalo být ouzko, kterak to asi bude, až přijde noc; tu spatří chaloupku a před ní starečka v poustevnickém oděvu. Potěšena spěchá k němu.

„Bůh tě žehnej, dcero sličná! Posad se vedle mne, povím ti, kde bratry najdeš a jak je vysvobodíš.“ Těmi slovy vítal starec Růženku.

„A jak můžete, starečku, vědět, že své bratry hledám?“ ptala se Růženka podivného starce.

„Neptej se, panno, a poslechni mé rady. Tvoji bratři byli také u mne, ale oni se nezachovali, jak jsem jim přikázal, a proto také ptáka, vodu a jabloně nedostali, ale sami zkameněli, což se i tobě stane, jestli neuděláš, co ti řeknu.“

„Tedy oni zkameněli!“ vykřikla Růženka a zakryla si uslzenou tvář.

„Ano; ale budeš-li zmužilá, můžeš je vysvobodit. Zde máš zlatou kouli, hoď ji před sebe, a kam se bude kotálet, tam jdi za ní. Přijdete k jednomu vrchu, velmi vysokému, tam ti koule zmizí. Ty jdi zmužile nahoru, ale na žádnou stranu se neohlížej, ať se děje co děje, ať slyšíš co slyšíš. Jestli se ohlídneš, zkameníš a skolíš se dolů k tvým bratrům, kteří u paty vrchu leží.“

„O já chci být poslušna vaší rady a nezhrozím se ničeho, ať mne potká cokoliv, jen abych své bratry vysvobodila.“

Vzala zlatou kouli, rozžehnala se s dobrým starcem, a hodivši ji na zem, šla za ní, kam se ona kotálela. Netrvalo to dlouho i vyšly z lesa; potom ji vedla kulička zelenými lukami až k jednomu vysokému vrchu a tam zmizela. Růženka, vidouc u paty vrchu dva kameny, pomyslila si hned, zdali to nejsou její bratři; i pustila se lítostí do takového pláče, až jí srdce usedalo, pak se ale vzchopila a kráčela k vrchu. Sotva udělala deset kroků, tu se strhl tak přenáramný křik, že Růžence uši zaléhaly. Ale ona vzpomněla na

slova starcova a kráčela neohroženě dále. Čím však více k vrchu přicházela, tím větší bylo vytí, řvaní, štěkot, pískot, hřímání, ba všecky zvuky, které na světě jsou, se všech stran se ozývaly a shůry jakoby desaterým hlasem někdo křičel: „Nechoď sem, nechoď, já tě roztrhám!“ Růžence se vlasy hrůzou a strachem ježily, ale přece se neohlídla a šťastně až k vršku došla. Jak byla nahoře, všecko přestalo a ona vešla do krásné zahrady; uprostřed prýštila se živá voda, v zlaté kleci visel mluvící pták a nedaleko stály zlaté jabloně.

Pták v zlaté kleci dal se do křiku: „Když jsi mne vydobyla, vezmi si mne, naber živé vody, utrhni si tři větve ze zlatých jabloní a pospěš odtud pryč, dokavad se zlá čarodějnice nevrátí. Až přijdeš pod vrch, postříkni zkamenělé bratry živou vodou a oni zase obživnou.“

S radostí vzala Růženka ptáka, nabrala vody, utrhla tři zlaté větve a pospíchala s vrchu dolů. Jak přišla dolů, postříkla zkamenělé bratry a ti v tom okamžení obživli. Tu bylo radosti, objímání a vypravování! Nato vzal každý jednu věc a všickni ubírali se nazpět. Přišedše do lesa, hledali chaloupku a poustevníka, ale toho tam nebylo. Žehnajíce jeho památku, šli z lesa a dostali se šťastně až domů, kde od svých služebníků s jásáním přijati byli.

Růženka si pověsila ptáka do pokoje a na jeho poručení vodu schovala, větve však vsadili každý jednu do zahrady. Za tři dni vzrostly krásné jabloně, i měli z nich nesmírné potěšení. Když se vrátili bratři z pole a Růženka si clům spořádala, vzala vřeténko a šla s bratry pod zlaté jabloně přísti. Tu listí nad nimi šumělo, zlaté vršky se k sobě skláněly a šeptaly si tichým váním tajemné báje. Ubohým sirotkům bylo teskno, toužili a nevěděli po čem!

Jedenkráte vyšli si bratři zase na lov; za stopou zvěře přišli tenkráte až na samé hranice a našli tam královské lovce, čekající na krále. Bratři chtěli zase odejít, ale tu přijel král s ostatní družinou a tázal se, odkud jsou ti statní mládenci?

Tito slušně před krále vstoupivše, pověděli kdo jsou, spolu ho zovouce, aby jich panství svou přítomností poctil.

Od smrti Johančiny nebylo vidět úsměvu na tváři králově. Buďto seděl ve svém pokoji, anebo byl na lovu; on nešel nikam a nikoho k sobě nepozval. Divili se tedy dvořenínové, když pozvání bratrů s laskavou tváří přijal a druhý den k návštěvě ustanovil. Nato se vespolek rozloučivše, každý svou cestou odešel.

„Sestřičko Růženko!“ křičeli bratři, vracejíce se z lovu domů, zdaleka na sestru. „Co ti povíme? Zítra bude u nás král; kde co nejlepšího máš, to uchystej, abychom ho jak se sluší a patří uctili!“

„Že pak to je tak najednou,“ pravila Růženka starostlivým hlasem. „Ale to nic nedělá, nastavím noc, a půjde to; zahanbit se nedáme.“

Hned se radili jak a co, Růženka běhala z kuchyně do špižírny, ze špižírny do komory, zase na dvůr, vydávala a poroučela, řídila tu i tam. Od největšího až do nejmenšího měl každý práce plné ruce. Konečně si vzpomněla Růženka, že se zeptá svého milého ptáčka, co by tak zvláštního králi udělala, aby z toho měl hodnou radost.

„Já ti povím,“ odpověděl ptáček, „až přijede, přiveďte ho do zahrady ke zlatým jabloním, a dříve mne s klecí na ně zavěste, já mu zazpívám tak krásnou písničku, že se radostí div nezblázní.“

Růženka zajásala a radostí po pokoji skákala, neboť věřila, co jí ptáček řekl; byl to rádce na slovo vzatý.

Celou noc žádný v zámku oka nezamhouřil, a jak Pánbůh den dal, trhaly se květiny, zdobily nimi pokoje a chystaly se tabule. K polednímu se bratři i Růženka skvostně přistrojili a očekávali krále. Netrvalo to dlouho. Se čtyrmi koňmi, s četnou družinou v celé slávě přijel do dvora. Bratři ho přivítali hned dole, a Růženka čekala nahoře. Když ji král spatřil, bodlo ho k srdci, aniž věděl proč. Bylo mu, jako by tu tvář již někde byl viděl, ten hlas slyšel, a přece věděl patrně, že tomu tak není. Vedli ho do skvostně přistrojené síně, z níž se šlo do zahrady. Po všelijakém rozmlouvání přistoupila Růženka ku králi a pravila:

„Milostivý pane, máme v naší zahradě tak vzácné věci, jakýchž snad v celé zemi nenajdete. Je-li libo se na ně podívat, dovedu vás tam.“

S potěšením král vstana vzal Růženku pod ruku a kráčel s ní do pěkné zahrady. Když přišli ke zlatým stromům, zůstal král pln podivení stát a teprv po dlouhé chvíli ptal se, kdo ty skvostné stromy do země vsadil.

„Tvé děti je sázely, podvedený králi!“ ozval se hlas na stromu, „tvé děti, které ti Johanka porodila a které jí zlé sestry vzaly, po vodě pustily a psy místo nich podstrčily.“

Radost a žalost se střídala v prsou královských. Umdlen podepřel se o rámě Jaromírovo a třesoucí rety chtěly se ptát dítek, je-li to pravda, ale nemohly slova ze sebe vypustit.

„Ty bezbožný ptáčku!“ křičela Růženka na ptáka a strachem div neplakala. „Co jsi to zpíval, teď nám král snad leknutím umře.“

„Jen ho pokrop, ty královské poupátko! On je váš otec, nikoli nebožtík kníže, ten vás jen na vodě chytil a vychoval.“

Nyní se vrhly děti otci kolem krku a on je s pláčem k srdci přivinul.

„A kde je naše matka, otče?“ ptali se krále. Při té otázce bylo nebohému, jako by mu srdce ohnivými kleštěmi sevřel. Vypravoval dětem všecko od začátku až do konce.

„Nemějte žádnou starost!“ vzkřikla náhle Růženka, „jen sedněme honem na koně a jeďme k žaláři, já matku vzkřísím.“ Král hleděl na dceru jako u vyjevení, ale bratři již běželi, neboť vzpomněli hned na živou vodu. Jedním klusem jeli přes vrchy, luka a lesy až k žaláři, rozházeli zdi, a když matčinu mrtvolu našli, pomazala ji Růženka živou vodou, a Johanka stála před králem tak pěkná jako před dvacíti lety. Jaká to nevýslovná radost pro krále, a zase pro Johanku, když jí král všecko vypravoval, to si může každý pomyslit.

Potom se vrátili zpátky do knížecího zámku a drželi slavné hody, plesání a radování nebylo konce. Když se donesla pověst do královského zámku, zůstaly sestry Johančiny jako omráčeny a rády by byly utekly, jenže nemohly, neboť poručil král, aby je čtyrmi voly roztrhali, dříve než se zpátky navrátí. To se také skutečně na nich vyplnilo.

Nyní žila královská rodina v samé rozkoši. Růženka chovala ptáka co drahý poklad, jenže do smrti více slova nepromluvil.

ČERTŮV ŠVAGR

Petr byl chlapec na ženění, když mu máma umřela. Říkává se, když si chce Pánbůh hodného blázna udělat, že vezme starému muži ženu. To přísloví se dokázalo na Petrovu otci; zbláznil se a vzal si místo růžence mladou ženu. Ta mu život sladila, takže za rok samou dobrotou umřel. Co byla macecha v domě, neměl Petr utěšené chvíle; ale do služby nechtěl, protože si myslil, aby mu tatík přece něco odkázal, když mu až do smrti věrně sloužiti bude.

Ale ubohý chlapec se zmejlil! Macecha si tatíka dobře obcházet znala, a když starý oči zavřel, shledalo se, že nedostal Petr kromě několika hadrů ani co by za nehet vlezlo. I ten podíl po nebožce matce mu macecha upřela. Když se to Petr dověděl, zmocnila se ho zlost a lítost a s chutí byl by macechu zabil. Ale po chvíli si to rozmyslil, vylezl na podnebí, sebral své šaty a složil je do truhly.

Když byl s tím hotov, sepjal ruce přes kříž, postavil se před tátovu truhlu a pravil sám k sobě: „Mám si vzít ten svůj podíl, anebo nemám? – Ne, nevezmu ho; když mne ta zlá žena o všecko ošidila, ať si i ty hadry schová. Ale jedno jí přece nenechám."

Přitom otevřel truhlu a vyndal stříbrný prsten s granátem. „Ten mi dala máma a povídala přitom, abych ho dal svému děvčeti. O má zlatá mamičko, kdybyste mohla vstát, vy byste koukala na ten pořádek."

Strčil prsten do kapsy a slzami ho polil, potom uchopil truhlu, Snesl ji dolů, tam ji položil na široká ramena, jda zahradou do třetího statku. Selka byla nebožky mámy sestra a ráda ho přijala.

Tu chvíli, když Petr ze statku otcova ušel, vyprovázela macecha dobrého známého. Když přišla a děvečky jí řekly, že byl Petr doma a že si truhlu odnesl, vylítla na podnebí jako drak a všecko všudy

přehlížela. Našla všecko, i tátovy šaty nechal, jen prsten byl z truhly pryč, po kterém sama dychtila.

Chvilku stála plná zlosti, potom se ale ušklíbla, vše uzavřela, ustrojila se a běžela na zámek k panu vrchnímu. Petr jí byl dávno již sůl v očích, jenže se nemohla se žádné strany k němu dostat; nyní šla žalovat, že ji okradl. Nedlouho předtím, než se vdala, sloužila u pana vrchního za děvečku, věděla tedy dobře, jak to chodí. Nejdříve šla k paní, několik slovíček s ní promluvila, paní zase promluvila s pánem, a když vešla k panu vrchnímu do kanceláře, poklepal jí na plné rameno, ptaje se: „No, Dorotko, co děláte, jak se máte?“

„Jak náleží dobře, milostpane, jen kdybych se nemusela s tím nezdárným klukem zlobit,“ odpověděla pětidenní vdova a začala panu vrchnímu své stížnosti přednášet.

Pan vrchní ji jak se sluší a patří vyslechl, vzal šňupec, poklepal jí zase na druhé rameno a odpověděl: „Nemějte žádnou starost, Dorotko, však my mu hlavu napravíme, a nedá-li si ji napravit, máme ještě jiné prostředky, aby zkrotnul.“

Dorotka poděkovala a s plnou důvěrou se do vsi vrátila. To bylo odpoledne, a večír přišel biřic pro Petra. Ubohý zůstal, jako by do něho uhodilo, a tetka spráskla rukama nad hlavou, když biřic poroučel, aby s ním tu chvíli na zámek šel, a to dobrovolně, sice že mu položí pouta na nohy, „Nešťastný chlapče!“ zvolala stará, „cos učinil? Jakou hanbu to na mne uvaluješ?“

„Mlčte, tetko! Jakou hanbu bych na vás uvaloval? Vždyť jsem před žádným ani vody nezkalil.“

„Nadarmo by páni s pouty pro tě neposlali.“

„Kdož ví, co jim napadlo.“

Přitom vtiskl svou tchořovku na hlavu, oblekl šarkový kabát a podal tetce ruku, která tu s sepjatýma rukama stála a plakala.

Petr šel vedle biřice s hlavou sklopenou, a pro živý svět by se byl okolo sebe nepodíval. Stud, zlost, lítost, všecko to se střídalo v duši jeho, a kdyby se byl nestyděl, byl by plakal, až by se byly hory zelenaly. Když ho přivedl biřic na zámek, poručil pan vrchní, aby jej dali do šatlavy, protože dostal hosti a nemá kdy vyslýchat. To

okamžení se rozkaz vyplnil. Sotva se dvéře za biřicem zavřely, hodil sebou Petr na slámu a hořce plakal – hořčeji než o pohřbu vlastní matky. Pozdě na noc usnul, ale celou noc ho děsily strašné sny, v nichž nejstrašlivější osobou zlá macecha byla.

Časně ráno byl předvolán k panu vrchnímu a tam se žaloba přednesla.

„V hrdlo lže, milostpane!“ vzkřikl Petr, doslechnuv křivé obžalování macešino. „Prsten je můj, já ho po mámě zdědil, o to druhé věno, co jsem měl dostat, o to o všecko mne připravila. A nyní se opováží říci, že jsem ji okradl! I, aby jí jazyk uschl!“

„Takovou notou zná každý zpívat,“ odpověděl hněvivě pan vrchní. „Pověz, kde máš prsten, a nedělej dlouhé caparty, sice ti dám deset vysázet.“

„Milostpane, neradil bych žádnému, aby se mne křivě dotknul. Zdravé oudy by jistě neodnesl.“

„Ty se opovažuješ mně vzdorovat? Chopte se ho!“ Biřic a ještě jeden chtěli Petra odvést, ale on je tak nerázně od sebe hodil, že daleko odletěli a bezmála by i pana vrchního byli na zem porazili. Pan vrchní běhal po pokoji a biřicové stáli jako dva hafani. Petr měl pěstě zaťaté a brzy bledl, brzy červenal. Najednou dostával zmodralý nos pana vrchního svou přirozenou pivoňkovou barvu a nadutá huba se ušklíbla. Poručil, aby Petra odvedli, sám sedl ke stolku a psal. Ráno když se přišla macecha ptát, jak to dopadlo, povídal pan vrchní, že dal Petrovi – bílý kabát.

Zatím vezli Petra svázaného k městu. Ležel jako bez smyslů, a teprv když ho na místo přivezli a odevzdali, viděl, kde je a co se z něho státi má. Odjakživa měl zášť proti vojenskému stavu, a nyní měl být sám vojákem; tu si může každý pomyslit, s jakou chutí šarkový kabát svlékal a vojenský šat oblékal! – A což se mu teprva vnitřnosti kroutily, když ho pan desátník cvičil. – Často skřípal Petr zubami, tiskl prsty do zbraně a panu desátníkovi by se bylo vedlo jako tupým roháčům, kdyby si nebyl vzpomněl na uličku, které se bál co smrti.

Jednoho dne dostal na několik hodin dovolenou, a šel ven do pole. Dávno se necítil tak blaženým jako tu chvíli, shodil se sebe těsný šat, pověsil ho přes rameno a vesele kráčel, jako by šel na posvícení. Na jedné straně šlo šest sekáčů volným krokem po poli jako morová rána a plné klasy skláněly zlaté hlavičky pod ostrými kosami. Druhá strana byla živější. Vprostřed poli stál žebřinový vůz s voly a pacholek, na jehož klobouku se hodná kytka červenala, nakládal na něj mandele, chlapci a děvčata vázali, ta nosila, ona podávala. S každé tváře se pot jen lil, každá měla ruce krvavé a opuchlé od strniště a vedra slunečního, ale nikdo se na to neohlížel, všickni chvílemi vesele zpívali a po poli dováděli.

„Pomáhej Pánbůh!“ pozdravil Petr, když přišel blíže nich.

„Dejž to Pánbůh, pojďte nám na pomoc!“ křičely děvčata.

Petr hodil hbitě kabát na zem a pustil se do práce a přitom si zpíval a děvčata pokoušel. Ty se zprvu divily, ale za malou chvíli s ním zacházely, jako by odjakživa mezi nimi býval. Když byl vůz plný, položily navrch pavuz, jedna vylezla nahoru a pověsila na přední konec věnec z klasů, charpy, koukole a divokého máku, pacholek práskl do volů, děvčata a chlapci vzali na ramena hrábě, podávadla a jiné nářadí, Petr svůj kabát, a zpívajíce brali se všickni za vozem. Doma povídala čeládka hospodyni, jak jim pan voják pomáhal, a selka mu přinesla hnedle hrnek dobré smetany s chlebem. Petr to milerád přijal, potom dal spánembohem a šel, ale ne k městu, nýbrž k lesu. Slunce bylo již dávno zapadlo, a Petr ještě kráčel, až přišel po půlnoci na vršek, odkud viděl vesnici, v které byl zrozen. Byl rád, že si bude moci oddechnout, neboť na celé cestě ani nezastavil a pořád strachem trnul, jako by ho desátník za krk držel. Ve vesnici ještě všecko spalo, jen štěkot psů a pění kohoutů rušilo ticho. U tetčina statku skočil Petr přes plot do zahrady, tiše se kradl přes dvůr až ke dveřím. Černý začal vrčet, ale Petr řekl: „Lež, Černý, lež!“ a pes se pokojně položil, neboť poznal hlas bývalého pána, který s ním začasté na poli oběd sdílel.

„Tetko, otevřete!“ šeptal tiše Petr a klepal na okénko. „Každý dobrý duch chválí Hospodina,“ zajektala tetka a udělala kříž.

„I nekřižujte se a pojďte mně raději otevřít; vždyť já to jsem, váš Petr."

„Jdeš na dovolenou?" ptala se stará, když závoru oddělala.

Ale Petr jí neodpověděl a vklouzl do sednice. Tetka šla za ním, vzala s pícky troudník, a když rozkřesala, rozžehla louč a posvítila Petrovi do očí, který po sednici přecházel. Viděla, že je celý uřičený, bez kabátu a bez čepice.

„Chlapče, ty divně vypadáš, copak se to s tebou dělo?"

„Utekl jsem z vojny, protože mne tam trýznili. Věřte, kdybych tam byl déle zůstal, že by mne byli oběsili. Teď mně dejte Jen brzo moje šaty, já se převléknu a půjdu dále. Tuten oděv ukliďte, aby jej žádný u vás nenašel, kdyby mne tu přece hledali, což se však nestane, protože jsem hodil čepici do řeky, aby myslili, že jsem se utopil."

„Svatý Jene Nepomucký, čeho se na tobě dočkám!" Tak se tetka křižovala a šla napřed do srubu, kde měl Petr stát truhlu, potom udělala na krbu ohníček a uvařila chlebovou polívku. V malé chvíli přišel Petr přestrojen v selském šatě a při jídle vypravoval stařeně své nehody. Konečně si posadil široký klobouk na hlavu, do kapsy vzal kus chleba, a rozžehnav se s plačící tetkou, která mu ještě na cestu dva krony přidala, zlehoučka jak přišel, zase odcházel. Pohladil Černého po hřbetě, skočil přes plot, ohlídl se truchlivě na statek zemřelých rodičů, v kterém jedovatá macecha spala, a pak se ubíral do světa službu hledat.

Dokud byl v bližších krajích, neptal se po žádné službě, až přišel dále. Tu se zastaví v jedné vesnici a zamíří do velkého statku. Sedlák stál na záspi, čtvrt bochníku chleba v ruce, kus pomazánky, a svačil.

„Pochválen buď Ježíš Kristus, hospodáři!" pozdravil Petr.

„Až na věky; co bys rád?" ptal se plnou hubou sedlák. „Jestli byste nepotřeboval pacholka. Já přišel z vojny a hledám si službu."

„Vysloužilý voják? Tak mladý? Tys byl asi dobré kvítí, když s tebou ani na vojně obstát nemohli! Ráno aby ležel na sudni chléb, ve stole karty a za stolem děvče, to mají ti páni nejradši. Já bych musel dělat pacholka, a ty bys dělal hospodáře. Jdi spánembohem."

Petr začínal sedlákovi špatné domnění vymlouvat, ale ten ho poslal „k čertu“, obrátil se a šel dovnitř. Petrovi tváře jen hořely, jak se styděl, že ho sedlák tak zhaněl, ale co měl říci? V druhé vesnici umínil si, že půjde k správci o službu žádat a že o vojně ani necekne, aby se mu zase tak nevedlo. Přijde k vratům, vezme za kliku, těžké dvéře se otevrou a pronikavý hlas zvonku nad nimi ozve se po celém domě. Z kuchyně vyběhne hospodyně, za ní tři kočky. I ptá se Petra, co chce?

„Chtěl jsem se zeptat pana správce, zdali by nepotřeboval pacholka. Táta mi umřel, na mne se málo dostalo, musím jít sloužit.“

„Zeptám se,“ odpověděla hospodyně a šla do pokoje, kde pan správec s dvěma hostmi v karty hrál.

„Venku je selský chasník a ptá se po službě; zdá se být pořádný hoch. Na druhý týden půjde náš pacholek pryč, myslila jsem, kdybyste s ním ráčil promluvit.“

„Teď mi dala pokoj, ať jde k čertu; alifer!“ odpověděl pan správec, vyhodil kartu a hospodyně se hnala ze dveří. Petr zaslechl správcovu odpověď až venku, i dal sbohem a nevrle dveřmi bouchl. „Již vidím, že nedostanu ve vesnici službu, půjdu raději do města,“ pravil sám k sobě a šel k městu. Ale i ve městě se mu lépe nevedlo, neboť ho poslal i ten nejbohatší kupec k čertu, a ještě mu nadal selských hlupáků.

„Kdybych jen věděl, kudy do pekla, šel bych tam rovnou cestou, a možná že bych dostal u čerta lepší službu než u těch nemilosrdných lidí.“ Tak naříkal Petr v lese na trávníku, kamž si byl celý utrmácen lehl. Krony byly ty tam, co nyní počít? I bylo mu toho již líto, že utekl z vojny. Tu jde kolem pěkně oblečený pán. „Pochválen bud Ježíš Kristus!“ pozdravil Petr a pozdvihl klobouk, ale pán neodpověděl a šel dále, než zase se obrátil a ptal se Petra, co se mu stalo, že se zdá býti smutný a mrzutý.

„Kdož by se nezlobil,“ odpověděl Petr a zvolnička vstával, „vždyť je na světě čím dál tím hůř. Na třech místech jsem prosil o službu, a všude mě poslali k čertu. Věru bych k němu šel, kdybych věděl, kudy tam.“

„A nebál bysi se ho?“ ptal se pán.

„Nebojím se ani celého pekla,“ odpověděl lhostejně Petr.

„Tedy se na mne podívej, já jsem, koho hledáš,“ řekl pán a proměnil se v čerta. Ale Petr sebou ani nehnul a pokojně si čerta prohlížel. Nato mu černý povídal, aby šel k němu do služby, že nebude míti mnoho co dělat a že se mu dobře povede, bude-li přitom poslušný, že ho za sedm let pustí a štědře obdaruje. Petr podal čertu ruku, ten ho vzal vpolo, zvedl se s ním do povětří, a než se Petr vzpamatoval, byli v pekle. Tam mu dal čert kožené šaty a vedl ho do jedné síně, kde stály tři kotle, pod nimiž hořelo. I řekl čert Petrovi:

„Tvá práce po celých sedm let bude, pod ty kotle přikládat. Pod první kotel dáš za den čtyry polena, pod druhý kotel dáš osm, pod třetí dáš dvanáct. Jen se měj na pozoru, aby ti oheň nevyhasl, a nikdy se do kotlů nedívej, sice tě bez platu vyženu. Budeš-li ale poslušen mých slov, nebudeš pykat.“

Kdyby to nebylo v pekle, mohl Petr říci, že se má jako v nebi. Jíst a pít měl do sytosti, a práce málo; když chtěl, procházel se po zahradě, když nechtěl, sedl k černým kamarádům a ti povídali takové kousky, že mohl až smíchem puknout. Pod kotle přikládat nezapomněl a víka odkrýti mu ani nenapadlo. Jedenkráte mu bylo, jako by v kotli něco zabručelo, i běžel k čertům s vyřízenou, ti mu ale odpověděli, že to není jejich starost, a Petr šel zase ke kotli, řka: „Nu, pro mne, ať se to tam na škvarek spálí, já se tam nepodívám.“

Již se to zdálo být Petrovi hodně dlouho, co ho čert do služby přijal, i ptá se ho jedenkráte, jak dlouho má ještě sloužit?

„Zejtra dojde sedm let, co jsi u mne,“ odpověděl čert.

Petr byl rád, neboť se mu poslední čas přece po světě stejskalo. Druhý den nato vejde čert k němu, právě když přikládal, a pravil: „Dnes, Petře, máš vysloužено; abysi se nemusel s tolika penězi vláčet, vezmi tuten měšec, kdykoli ho rozevřeš a řekneš: Syp, pytlíčku, vysype ti tolik dukátů, co budeš chtít. Měj se dobře, Petře; mysli jsem, že u nás ještě zůstaneš, neboť na světě beztoho mnoho

neužiješ, lidé se tě budou bát, protože jsi se už sedm let nemyl, sedm let vlasy ani nehty nestřihal."

„Ba na mou věru, na to jsem ani nevzpomněl. Ale toť je pojednou, voda a nůžky všecko spraví. U vás přece nezůstanu."

„Od té černoty si nepomůžeš, leč bych já ti dal dobrou radu. Prozatím zůstaň, jaký jsi, a jdi na svět, až budeš chtít, pomohu ti. Kdyby se tě lidé ptali, kdo jsi, řekni, žes čertův švagr, a nebudeš lhát."

„Ale poslechni, pane čerte, když jsem ti vše tak pořádně obstaral, mohl bys mně teď povědět, co v těch kotlích vězí."

„Podívej se tedy," řekl čert a odkryl první víko. Petr viděl svou macechu.

„Máš štěstí, že jsem to dříve nevěděl, sice bych byl místo dvanácti čtyry a dvacet polínek vzkřikl Petr zuřivě. V druhém kotli byl pan vrchní, v třetím pan

desátník.

„Vidíš," pravil čert a přiložil na oheň, „v těchto kotlích se vaří nemilosrdné srdce." Nato se Petr s čerty rozloučil, pán ho vzal na záda a donesl opět do lesíka, v kterém před sedmi lety seděl. Když na zem stoupil, otřásl se, strčil měšec do kapsy a šel do blízké vesnice. Ale jakmile přišel k první chalupě, začaly děti křičet, jako by je na nože bral, všecko se to rozutíkalo a volalo: „Táto, mámo, čert, čert!" Lidé vybíhali z chalup, ale každý hned zase hlavu schoval, křižoval se a dvéře zavíral. Petr zamířil do hospody; hospodský i jeho žena stáli na záspi, když Petr vcházel do vrat. „Spaste duši, to je čert!" Tak vzkřikli oba, chtěli utíkat, ale v strachu a spěchu vrazili jeden do druhého, a oba na zem padli; než se zase sebrali, stál Petr u nich a smál se: „Pít mi dejte!" poručil a šel do sednice. Ale hospodský se bál jíti za ním; teprv a když se trochu vzpamatoval a Petr neustále pít žádal, šel na stáj, kde vázal pasák seno, a zavolal ho dolů. Dal mu do ruky žbánek a řekl: „Jiříčku, dones ten žbánek piva do sednice, sedí tam ošklivě zarostlý člověk, ty se ho ale nemusíš bát."

Jiříček vzal žbánek a šel, ale když otevřel dvéře a Petra zhlídl, upustil pivo na zem a dveřmi práskl, až se okna otřásly. „Hloupý kluku!“ řekl zlostně hospodář, „jdi hned, kam tě posílám, sice dostaneš výprask a žbánek ti srazím na mzdě.“ Jiříček byl ubohý sirotek a sloužil hospodskému za stravu a tři zlaté ročně. I natočil třesoucí rukou opět piva, v duchu si vzpomněl na svého patrona a otevřel dvéře.

„Pojď jen, hochu!“ volal ho Petr, „já ti nic neudělám, jsem člověk jako ty.“

Těmi slovy uchlácholen dodal si Jiříček srdce a přikročil až k samému Petru, ale do očí se mu nepodíval a nohy se pod ním třásly jako osika. Petr se ho začal vyptávat, odkud je, u koho slouží a jak se má. Zprvu mu vypravoval Jiříček zajíkavým hlasem svůj příběh, ale dál a dál se osmělil, zapomněl, že je u čerta, a bez bázně se na něho díval a povídal. Petr ho litoval, že tolik zkusí, a poručil mu, aby sundal čepičku. Jiříček poslechl a Petr mu ji nasypal plničkou dukátů.

„A co počnu s tolika penězi?“ ptal se Jiřík, neznaje jich velkou cenu.

„Dělej s nimi, co chceš,“ odpověděl Petr.

„Já vím, co udělám, Kudrnovic a Bartošovic skotákům dám trochu, oni nemají ani boty ani kamizolu na zimu a často se mnou plakávají, to ostatní donesu panu kantorovi. Když mně matka umřela, povídal, že by si mne nechal a naučil mne psát a číst, kdyby jen neměl sám tolik dětí. Teď mu dám všecky ty peníze, a on mě naučí číst a psáti, a já u něho zůstanu. Bude to dost, pane čerte?“

„Nebude-li, přidám ti.“

Jiřík skákal po sednici, a vyběhna ven, všem lidem to ukazoval. Hospodský a hospodyně a ještě mnoho jiných, když to spatřili a od Jiříka slyšeli, jak s ním čert mluvil a že nemá ohnivý jazyk ani rohy, ulakomili se, dodali si smělosti a šli k čertu o peníze prosit. Ale Petr se k tomu neměl. Zůstal v hospodě přes noc. Sotva usnul, popadl ho někdo za ruku, a když prokoukl, poznal čerta, bývalého pána.

„Vstaň a jdi do srubu, hospodský chce zabíti sirotka skrze ty peníze."

Petr vyskočil, otevřel dveře a vletěl do srubu, právě když chtěl hospodský do hocha nůž vrazit. Jak se ale ulekl, když viděl Petra před sebou stát.

„Ty hříšníku!" křičel tento, „připrav se, půjdeš se mnou do pekla, kde se ve žhavém oleji vařit budeš."

Hospodský omdlel a Petr ho odvlékl do sednice; když přišel k sobě, klekl před Petrem a pro všecko na světě ho prosil, aby mu to odpustil, že se polepší.

Petr ale řekl: „Od té chvíle musíš Jiříka jako vlastního syna chovat; dej ho učit a dobře s ním nakládej. Pakli tak neučiníš, tu chvíli tě do pekla odnesu, neboť znám tvoje myšlénky a v okamžení se octnu u tebe, kdybych byl jakkoliv daleko." Hospodský slíbil všecko a také to držel, od té doby byl hodným člověkem a Jiříkovi pravým otcem.

Brzy se dověděl také kníže o Petrovi, že rozdává samé dukáty. I vzkázal mu, aby k němu přišel, ale Petr ho pozval k sobě a ptal se hospodského, co je za člověka.

„I což, náš kníže by nebyl nejhorší, ale má dvě dcery po nebožce první paní, ty rozhazují hrůzu peněz, a chce-li jim vyhovět, musí lid utiskovat, protože je tuze zadlužen. Druhá paní také již umřela, a zanechala dceru Angelinu, to je holka, nic jináče než jako anděl, tak libná, tak hodná, že by člověk pro ni do ohně skočil. Té aby se do smrti dobře vedlo, ale ty dvě kdyby chtěl čert vzít." Tak řekl hospodský, ale honem se plácl přes hubu, neboť zapomněl, že u něho stojí.

„Nic si z toho nedělej, vždyť já sám čert nejsem, ale jeho švagr." Hospodský si ale myslil, že to je skoro jedno.

Když kníže přijel, lekl se, vida ošklivého Petra, přece s ním ale jednal jako s největším pánem, zval ho k sobě do zámku a konečně ho prosil o nějaké peníze. Petr řekl knížeti, že mu dá peněz, co bude chtít, svolí-li, aby si jednu z jeho dcer vybral. Kníže se zamyslil, konečně ale se zeptal, kterou by chtěl?

„Kteroukoliv," odpověděl Petr a slíbil, že se přijde na nevěstu podívat.

Kníže byl chytrý, neřekl dcerám ani slova, že peníze dostal, a když se ptaly, jaká to obluda ten čertův švagr a dal-li mu peníze, odpověděl jim takto: „Chcete-li zem udržet a mne šťastného učinit, musí jedna z vás jeho ženou být, jinak peníze nedostanem. Není sice tak ošklivý, a kdyby si vlasy a nehty ostřihal a trochu se umyl, byl by i hezký. Nedobudem-li peněz, tak mne vojsko opustí a lid se vzbouří."

Starší dvě kněžny se zakohoutily, ústa ohrnuly a pyšně prohodily:
„Z nás dvou, otče, si žádná takovou obludu nevezme. My jsme knížecí dcery a nezahodíme se, kdyby i celá zem pojít měla."

„A co počnu?"

„Otče, když v tom tvoje blaho a blaho celé země záleží, já se obětuji, a Bůh mi síly popřeje." Tak řekla tichým hlasem s bledou tváří Angelina, nejmladší dcera.

„Mé dobré dítě!" pravil kníže a s pláčem políbil dceru svou. Sestry se jí vysmály a uštěpačnými slovy srdce její rozrývaly. „Kdyby to byl přece Lucifer, aspoň bys mohla být kněžnou, ale jeho švagrovou, to nestojí za to."

Angelina raději odešla, by neslyšela bohaprázdnou rozprávku svých sester. Byly to tak prostopášné dívky, že jim nebylo daleko široko roveň. Druhý den ráno přišel Petr do zámku; když ho starší sestry viděly, byly rády, že k sňatku nepřivolaly, ale Angelina náhle omdlela, a když ji přivedli k sobě, byla bílá a studená jako z mramoru. Kníže ji vedl sám k ženichovi, který si lehce pomyslil, proč se nevěsta tak třese a bledne, i řekl přívětivým hlasem: „Mohu věřit, krásná kněžno, že se vám nelíbím, ale nebojte se mne, však já budu hezčí, a milovat vás budu jako oko v hlavě."

Angelina poslouchala ráda jeho příjemný hlas, ale když se na něho podívat musela, bylo jí, jak by po ní smrt sahala. Petr to dobře pozoroval, a proto se také dlouho nezdržel, dal otci peníze, mnoholi jich žádal, umluvil s ním, že bude za osm dní svatba, a pak

odkvapil. Ze zámku pospíchal do lesíka a volal co hrdla měl na čerta. Ten ho sotva zaslechl, již stál u něho. „Co žádáš, švagře?“ ptal se.

„Abysi mne udělal, jakým jsem byl dříve; co bych z toho měl, že jsi mi pomohl ke knížecí nevěstě, když by nemohla na mne pohledět?“

„Pojď se mnou, švagříčku, za chvíli budeš jako výlupek.“

Chutě se Petr čerta chopil a ten ho odnesl bůh sám v do které země a postavil ho u malé studánky. „V té studánce se umej a budeš hezčí, než jsi byl kdykoliv předtím.“ Petr skočil do ní celý, a vylezl krásný jako panna. „Švagříčku, za ty peníze ti tak neděkuji, jako že jsi mne tak hezkého udělal. Teď mne bude mít Línka ráda.“ Samou blažeností padl čertu okolo krku a oba letěli do velkého města, kde si Petr nakoupil krásného šatstva, kočárů, koní, najal sloužících a jako nějaký princ k nevěstě se vrátil.

Bylo to den před svatbou; nevěsta chodila po pokoji jako stín a se strachem pokukovala, jestli ženich nejede. Sestry byly z okna vyloženy, mluvily bezbožné řeči a čekaly, až věno přiveze. Tu jede celá řada vozů, koňů a lidstva, v čele ale překrásný kočár, v němž sedí skvostně přistrojený mladík. Vyskočí z vozu, běží nahoru, a když vejde do pokoje, vezme Angelinu za ruku a prosí za odpuštění, že ji tak dlouho trápil a v té příliš ošklivé postavě se jí okazoval. „Ale tím radší tě budu mít, moje Angelinko, protože vím, jak jsi předobrá.“

Že se Angelince hezký ženich líbil a že mu nyní políbení neodepřela, to nemusím ani psát, každý to sám uhodne.

Sestry stály u okna jako přimrazené.

Najednou je vzal zezadu někdo vpolo, ony sebou trhly, ohlídly se a viděly mezi sebou čerta. „Jen se nelekejte, nevěsty spanilé, vždyť nejsem žádný poběhlík, jsemť já kníže sám. Co jsem řekl, Petře, že budeš mým švagrem! Vidíš, teď mám za jednu dvě.“ Tak řekl kníže pekelný a zmizel s bezbožnými sestrami.

Petr byl hodným, bohatým knížetem a Angelina byla matkou svým poddaným.

KDO JE HLOUPĚJŠÍ?

Jednomu chalupníku nezůstalo z celého jmění nic více než slepice. Poslal ženu na trh, aby ji prodala.

„A zač?“ ptala se žena.

„No zač, co trh platí.“

Žena vzala slepici a šla. Ů města potkala jednoho sedláka. „Strejčku, kupte slepici!“ křičela na něho. „A zač má být?“

„No, co trh platí.“

„Trh platí groš.“

„No, tak je za groš.“

Sedlák dal ženě groš a ona mu dala slepici. Šla do města, koupila za krejcar pytlíček, za krejcar provázek a jeden krejcar dala do měšce. Potom si ho pověsila na hůl, vzala na rameno a šla domů. Chalupník dělal ukrutný rámus, když mu žena stržený peníz přinesla. Ale pomalu se mu to v hlavě rozleželo a on pravil k ní: „Teď nebudeš bita; půjdu do světa, a nenajdu-li většího blázna, než ty jsi, pak tě teprv zbiju.“

Šel tedy do světa. Jednoho dne Přijde do města, postaví se před zámek, z jehož oken se paní dívala, začne skákat a ruce i hlavu k nebi zdvihat. Paní se chvilku na něho dívá, ale potom pošle sloužícího, aby se zeptal, co ten člověk dělá?

„No, co dělám, chci do nebe. Já jsem se tam s jedním kamarádem pral a on mne srazil dolů. Teď nemohu najít díru do nebe.“

Sloužící běžel zpátky a od slova k slovu paní vše vyřídil. Paní si hned pro chalupníka poslala.

„Tys byl v nebi?“ ptala se ho, když k ní přišel. „Ovšem že byl, a zase tam půjdu,“ odpověděl chalupník.

„Neznáš tam mého synáčka?“

„A což bych ho neznal, on tam sedí na peci.“

„I bože, na peci? Nebyl bys tak dobrý, abys mu vzal s sebou tu těch tři sta zlatých a na šest tenkých košil a řekl mu, že tam brzy přijdu, ať si nestýská a žádnou nouzi netrpí?“

„Milerád to všecko vyřídím, jen mi to dejte.“

Paní mu dala peníze i plátno, a on šel do nebe. Za městem si sedl u plotu a zastrčil peníze i plátno do nohavic. Sotva sedlák odešel, přijel domů pán zámku; paní mu hned vypravovala, co poslala synáčkovi.

„O ty nepředložená ženo! Kdo to jakživ slyšel, aby spadl někdo s nebe, a kdyby spadl, aby se tam zase dostal? Chytrá šelma tě ošidila."

Paní povídala, jak ten člověk vypadal, a pán sedna na kůň, uháněl za ním.

Chalupník seděl ještě na tom samém místě; když viděl pána přijíždět, přikryl suchou hroudu svým ukrutánským kloboukem.

„Prosím vás, tatíku, neviděl jste jíti kolem nějakého člověka s uzlíkem?" tázal se pán.

„Ba viděl, utíkal tamhle k lesu co mohl. Byl to zahraničák; to jsou šelmy. Cožpak udělal, milostpane?" Milostpán se mu se vším svěřil.

„I toť je proklatá šelma, takovou paní ošálit! Ale vy jste celý uhnaný. Hleďte, já bych se sám za ním pustil, jen kdyby mně někdo tady poseděl. Mám tu vzácného ptáka pod kloboukem, nesu ho jednomu pánu darem do města a bojím se, aby mi neulítl."

„Inu, já tu zůstanu chvíli sedět. Když toho zloděje znáte, bude vám snáze jej chytit," řekl pán, slezl s koně a podal ho chalupníkovi.

„Ale za to vás prosím, milostpane, abyste pod klobouk nesahal, pták by mohl vylítnout a já bych se naplatil."

Pán sedl ke klobouku a milý chalupník se vyšvihl na koníka a jel s dary domů. Chvíli seděl milostpán a čekal, ale když čas ucházel a člověk se ještě nevracel, tu se mu to znechutilo. Myslil si, že vezme ptáka s kloboukem domů a chalupník že si může potom pro to do zámku přijíti. I pozdvihne zlehounka klobouk, strčí pod něj ruku a lap! vytáhne suchou hroudu. – Proklínaje šibala věčně věkův přijde domů a nabere notného posměchu. Chalupník ale, když se k vesnici přibližoval, zdaleka už na ženu křičel: „Nic se neboj, ženo! Již tě nezbiju. Našel jsem ještě hloupější lidi, než jsi ty."

CHYTRÁ HORÁKYNĚ

Byli dva bratři. Jeden z nich byl bohatý statkář, neměl žádných dětí a byl tuze lakomý. Druhý, chudý chalupník, měl jedinou dceru a byl příliš dobrý. Když šlo děvčeti na dvanáctý rok, dal ji k bratru za husopasku. Dvě leta sloužila za stravu, po dvou letech sesílila a nastoupila za děvku.

„Služ jen, Manko (Marie), spravedlivě," řekl jí strýc, „až vystoupíš, dám ti místo mzdy jalovici. Právě mám čtyrnedělní tele, to dochovám, a tobě to bude jistě milejší než peníze."

„To víte," odpověděla Manka a od té chvíle byla do práce jako oheň a krejcaru strýci neumařila. Ale strýc byl šelma. Manka sloužila tři leta spravedlivě a bez reptání, otec ale churavěl a stárnul, a ona musela domů. Žádala tedy jalovici, z které už byla hodná kráva. Tu obrátil milý strýc kolečka, řka kdesi cosi, že jí tolik nedá, že jí to neslíbil, a chtěl ubohou Mapku několika groši odbýti. Ta však nebyla tak hloupá, aby byla peníze přijala, ale doma s pláčem otci všecko povídala, usilujíc, aby šel k panu prokurátorovi žalovat. Otec jsa zlostí popuzen na nesvědomitého bratra, šel bez meškání clo města a žalobu přednesl. Pan prokurátor ho vyslechl a poslal pro sedláka. Sedlák ale dobře tušil, jestli to pan prokurátor nějak nespraví, že musí jalovici dát, protož hleděl, jak by ho na svou stranu dostal. Pan prokurátor byl v rozpacích. Bohatého by si nerad byl rozhněval, a chudý měl přece právo na své straně. Rozsoudil tedy chytrým způsobem. Zavolal si každého zvlášť a dal jim hádačky: „Co je nejbystřejšího, co je nejsladšího a co nejbohatšího?" s tím doložením, kdo to uhodne, že dostane jalovici.

Mrzuti odešli bratři domů, celou cestu rozvažujíce, co by to asi bylo, ale ani jeden ani druhý nemohl se pravdy domakat.

„No jak?" ptala se žena bohatého sedláka, když přišel domů.

„Čert aby ty soudy vzal, teď jsem v bryndě," řekl sedlák a hodil tchořovkou o stůl.

„No a proč, co se ti stalo, prohrál jsi?"

„Co prohrál! Neprohrál, ale co nejspíše teprv prohraju. Prokurátor mně dal hádačku: Co je nejbystřejšího, co nejsladšího a co nejbohatšího? Jestli to uhodnu, zachovám jalovici."

„To jsou věci s hádačkou. Já ji sama uhodnu. Což by mohlo býti bystřejšího nad našeho černého špicla, co sladšího nad náš sud medu, co bohatšího nad naši truhlu tolarů?"

„Dobře máš, ženo, tys to uhodla, jalovice je naše." Tak se uspokojil milý sedlák a nechal si chutnat, co mu žena přistrojila.

Chalupník přišel domů celý smutný, pověsil klobúk na hřeb a sedl za stůl.

„No jak jste pořídil, táto?" ptala se Manka.

„Ba pořídil. Jsou to páni, ti by člověka div nezbláznili."

„Nu a co, povídejte pak."

Táta povídal, co mu pan prokurátor uložil.

„Nu a co víc? To já sama uhodnu, jen nebude smuten, ráno vám to povím."

Chalupník ale proto přece celičkou noc oka nezamhouřil. Ráno přijde Manka do sednice a povídá: „Až se vás bude prokurátor ptát, řekněte, nejsladší že je spaní, nejbystřejší že je oko a nejbohatší že je zem, z níž všecko pochází. Ale to vám pravím, ať neříkáte, od koho jste se to dověděl." Chalupník šel k panu prokurátorovi, žádostiv, zdali ta odpověď bude dobrá.

Nejdříve zavolal prokurátor sedláka a ptal se ho na rozluštění hádaček.

„Inu, já myslím," odpověděl sedlák, „že nemůže býti nic bystřejšího nad mého špicla, který všecko vyčmuchá a vyslídí, nic sladšího nad můj sud medu, který již čtyry leta leží, nic bohatšího než moje truhla tolarů."

„Milý sedláku," řekl pan prokurátor a pokrčil rameny, „to se mi nezdá, ale vyslechnu, s jakou bratr přišel."

„Milostivý pane, já myslím, nejbystřejší že je oko, které mžikem všecko přehlídne, nejsladší že je spaní, neboť ať je člověk jak chce zarmoucen a utrmácen, když spí, neví o ničem a někdy se i ve snu potěší, a nejbohatší že je zem, z níž všecko naše bohatství pochází."

„Tys uhodl, a dostaneš jalovici. Ale pověz mi, kdo ti to řekl, neboť vím, že se to z tvé hlavy neurodilo."

Dlouho nechtěl chalupník povědět, ale když pán na něho usiloval, spletl se a vyjel s barvou ven.

„Dobře tedy, když je tvá dcera tak chytrá, ať přijde zejtra ke mně, ale ať to není ani ve dne ani v noci, ani ustrojená ani nahá, ani pěšky ani na voze."

To byl chalupníkovi zase kámen na srdce.

„Milá Manko!" řekl, přijda domů, „tys to pěkně spravila, prokurátor nechtěl věřit, že to mám ze své hlavy, já musel povědět, co jsem věděl, a nyní máš k němu přijít, ale nemá to být ani ve dne ani v noci, nemáš být ani nahá ani ustrojená a nemáš přijít ani pěšky ani na voze."

„Nu, to je toho, jen nechte, však já to vyvedu."

O dvou hodinách s půlnoci Manka vstala, vzala režný, velmi řídký žok, oblékla ho na sebe, na jednu nohu vzala punčochu, na druhou na boso střevíc, a když bylo ke třetí hodině, mezi dnem a nocí, sedla na kozu a napolo pěšky, napolo po jezdecku do města se dostala. Pan prokurátor se koukal z okna a chytrou horákyni již očekával. Vida, že tak dobře svou úlohu provedla, vešel jí naproti a pravil: „Nyní vidím, že jsi vtipné děvče, chceš-li, vezmu si tě za ženu."

„Proč ne, chci," odpověděla Manka, přeměříc pana prokurátora od hlavy k patě. Ženich si vzal hezkou nevěstu pod paždí a vedl ji do pokoje. Nato poslal pro tátu, pro krejčíře a dal ušít šaty pro nastávající paní prokurátorovou.

Den před svatbou přikázal ženich nevěstě, aby se nikdy do jeho věcí nepletla, do žádného soudu ani do čeho jiného, sice že se musí tu chvíli k otci navrátit.

„Učiním po tvé vůli," odpověděla nevěsta.

Druhý den byla svatba, a z Manky se stala velká paní. Než ona se dobře do všeho hodila, ke každému byla vlídná a manžela svého milovala, za to ji také každý měl u veliké vážnosti. Jedenkráte přišli k panu prokurátorovi dva sedláci, jeden měl hřebce, druhý kobylu.

Oba koně ale měli dohromady. Když kobyla dostala hříbě, nastala otázka, komu náleží. Sedlák, co měl hřebce, tvrdil, že vším právem jemu hříbě patří, sedlák, jemuž kobyla patřila, dokazoval, že má k hříběti ještě větší právo. Tak se hádali, až se dostali k panu prokurátorovi. Sedlák, jehož byl hřebec, měl velké bohatství, i dal panu prokurátorovi dobré slovo po stráně, a hřebec dostal hříbě.

Zatím ale paní prokurátorová všecko ve vedlejším pokoji přeslechla; i nelíbil se jí nespravedlivý rozsudek pana manžela. Když vyšel chudší sedlák ven, zakývala na něho a pravila mu stranou: „Vy hloupý, pročpak jste se nechal tak opálit? Kdopak to jakživ slyšel, aby měl hřebec hříbě?“

„Inu, jáť ovšem myslím, že se mi velká křivda stala, ale když to milostpán tak spravil, co mám dělat?“

„Věřím vám, ale poslechněte, co vám řeknu, pod tou výminkou, jestli se žádný nedoví, kdo vám tu radu dal. Zejtra okolo poledne vezměte síti, vylezte na Skarman (vrch blíže Domažlic) a dělejte, jako byste chytal ryby. Můj muž půjde s několika pány v tu dobu okolo. Až vás uhlídají, budou se vás ptát, co tam děláte, vy jim odpovězte: když mohou míti hřebci hříbata, že mohou také na vrchu ryby růsti.“

Sedlák se paní poděkoval a slíbil, že se dle rady zachová. Druhý den si vyšel pan prokurátor s několika pány na lov. Tu vidí již zdaleka na Skarmanu sedláka sítě roztahovat. Pustili se všickni do smíchu, a přišedše až k samému vrchu, ptali se sedláka, co na vrchu dělá?

„Chytám ryby,“ odpověděl sedlák.

„Ty bláznový!“ křičel pan prokurátor, „kdo to jakživ slyšel, aby na vrchu ryby rostly?“

„Když mohou míti hřebci hříbata, mohou také na vrchu ryby růst,“ odpověděl sedlák.

Pan prokurátor zůstal jako pivoňka; hned si ale zavolal sedláka dolů, vzal ho na stranu a řekl: „To hříbě je tvoje, ale dříve mi povíš, kdo ti tu radu dal.“

Sedlák zapíral co mohl, ale konečně přece paní prokurátorovou vyzradil.

Navečer přijde pan prokurátor domů, ale paní si ani nevšímaje chodí po pokoji, nemluví ani slova a na žádnou otázku neodpovídá. Paní si hned pomyslila, jaký škvor mu v mozku vrtá, nicméně trpělivě očekávala, k jakému konci se to schýlí.

Po hodné chvíli zůstal pan manžel se zamračenou tváří před ní stát a pravil: „Víš-li pak, co jsem ti před svatbou přikazoval?“

„Vím to, vím.“

„Pročpak jsi tedy sedlákovi radila?“

„Protože nespravedlnost snésti nemohu. Ubohý sedlák byl ošizen.“

„Ať si byl ošizen, nebo ne, tobě do toho nic nebylo. Nyní se navrať, odkud jsi přišla; abys však neřekla, že jsem i s tebou nespravedlivě naložil, dovolím ti odtud vzíti; co tobě nejmilejšího.“

„Děkuji, milý muži, za tvou dobrotu, a když jinak býti nemůže, poslechnu. Dovol, abych ještě naposled s tebou povečeřela, a to tak vesele, jako by se nebylo pranic mezi námi událo.“

Manka běžela hned do kuchyně, dala dobrou večeři přistrojit a to nejlepší víno uchystat.

Když byly jídla na stole, sedli oba za stůl, jedli, pili a hovořili jako o hodách. Paní připíjela panu manželu dost a dost, a když viděla, že je trochu zpitý, poručila služebníku, aby jí ještě tu nalitou sklenici vína podal.

„Milý muži! Tu sklenici vína vypí na moje zdraví a na rozloučenou. Jak to učiníš, půjdu domů.“

Pan manžel vzal víno a jedním lokem je vypil na zdraví manželčino; ale již ledva jazykem vládnul. Po chvilce mu hlava sklesla a on tvrdě usnul. Paní všecko zamkla, služebníci pána uložili, potom ho vzali i s postelí na ramena a šli za paní. Otec spínal ruce, vida pozdě v noci podivný průvod k chalupě přicházet. Teprv když mu dcera všecko vysvětlila, byl spokojen.

Slunce stálo hezky vysoko, když se pan prokurátor probudil. Kouká, mne si oči, a nemůže se zpamatovat, co se to s ním stalo Tu

vejde do dveří jeho paní ve sprosté, ale čisté selské sukni, s černým čepcem na hlavě. „Ty jsi tu ještě?“ ptá se jí.

„Nu, proč bych nebyla? Vždyť jsem doma.“

„A co já tu dělám?“

„Což jsi mně nedovolil, abych si vzala s sebou, co mi je nejmilejšího, tys mi nejmilejší, tedy jsem si vzala tebe.“

Pan prokurátor se dal do smíchu, řka: „Budiž ti odpuštěno! Vidím však patrně, že jsi nade mne chytřejší, protož budeš také od dnešního dne ty soudit, a ne já.“

Paní prokurátorová byla tomu ráda, a od toho dne soudila ona, a bylo všude dobře.

STREJČEK PŘÍHODA

Jeden chalupník byl tuze chudý a nevěděl, jak si má k penězům pomoci. I nedal mu čert dobře dělat, šel a ukradl na zámku pokladnici se všemi penězi. V noci si je přinesl domů, a aby mu žádný na ně nepřišel, vyndal práh a pod něj je položil. Žena se na něho dívala a ptala se ho, kdo mu tolik peněz dal? Ale on věděl, že má hloupou ženu, a tak jí neřekl nic, že je ukradl, nýbrž jen že nejsou jeho. „Nu, a proč je zakopáváš?“

„Pro strýce Příhodu,“ odpověděl chalupník. Ráno si něco peněz vzal, řekl ženě, aby o tom nikomu nepovídala, a šel do města. Na zámku byl ráno křik, všickni šli zloději na stopu, ale nemohli se ničeho domakat. Bylo to k poledni, selka seděla venku a předla. Tu jede kolem pán na koni; jak ho viděla, myslila si, že to bude nejspíše ten strýc Příhoda, i volá na něho: „Pane, pane, neříkají vám Příhoda?“

„Proč se ptáte?“ pravil s podivením jezdec.

„Já myslila, že jste ten strýc Příhoda a že si jedete pro ty peníze, co můj Honza pod práh zakopal.“

Jezdec slyšel již o krádeži, ihned mu to napadlo, a on řekl selce, že se jmenuje Příhoda.

„Nu, tak pojďte a vezměte si je, máte je schované."

Jezdec slezl, selka mu odundala práh, on peníze vzal a jel s nimi přímo k zámku. Tam když je poznali, hned šli s pouty pro chalupníka. Ale žena řekla, že se ještě nevrátil, ale až přijde, že ho tam pošle.

V noci přišel muž domů, a když mu žena s potěšením vypravovala, že peníze strýci Příhodovi odevzdala, dostal takovou zlost, že by ji byl hnedle zabil. Chvíli chodil po sednici a přemýšlel, jak by se trestu zbavil. Najednou mu něco napadlo, i řekl ženě:

„Teď poslouchej, ty motyko hloupá! Slyšel jsem ve městě, že bude dnes v noci potopa světa, kdo se neschová, ten se utopí. Já vylezu na střechu."

„A kam mám já vylézt?" ptala se s plačky selka.

„Jdi do kuchyňky, já zadělám každou dírku, a nepřijde-li voda až na střechu, tak ti nebude nic."

Selka tam vlezla, a muž zandal každou skulinu, aby tam voda nemohla. Potom si přistavil ke střeše žebřík a komínem lil dolů do kuchyně vodu. Zprvu se žena modlila, ale čím dál jí voda šla, tím více jí bylo ouzko, a konečně zaslechl muž temný křik: „Utopím se, pomoz, Honzo, mám vody po krk." Honza přestal lít, šel ke kuchyňce a tiše udělal malý průchod, aby voda ubíhala. Skoro do božího rána stála selka v kuchyni, potom jí muž otevřel, všecko se uklidilo, a on řekl: „Až sem ti páni přijdou, můžeš říci, že byla potopa světa." Když ouředníci přišli, nechtěl se Honza k ničemu přiznat, řka, že nebyl doma, že je žena blázen, kdo ví, kterak tam peníze přišly. Zavolali ženu a ptali se, kdy muž peníze zakopával.

„Před potopou světa," odpověděla žena a pevně na tom stála.

Když s ní nemohli páni ničeho svést a muž zapíral, nechali to být, a tak ušel Honza trestu.

DEVĚT KŘÍŽŮ

Mezi vesnicí Hertinou a Valešnicí v královradeckém kraji, na náchodském panství stojí v lese devět křížů, o nichž jsem následující pověst z úst jedné prastaré babičky slyšela.

Před dávnými časy byl v Litoboři hrad, jemuž na Túrině říkali. Tam byl panošem mladík, Heřman jménem, jehož matka též v hradě bydlela. Měl v Svatoňovicích milenku, bohaté a krásné děvče, o niž se však ještě jeden ucházel. Děvče ale mělo Heřmana rádo, a že hodný a správný hoch byl, neměl otec její nic proti tomu, by si ji vzal.

Jak dostal slovo, určil se ihned svatební den (tenkráte to mohlo být třeba tu samou chvíli, an žádného dlouhého vyjednávání ani ohlášek potřeba nebylo). Od té doby ale byl Heřman truchlivý, a ani matka ani milá se příčinu dověděti nemohly.

Den před svatbou vyšel Heřman podvečer na zelenou louku a sedl pod dub. Tu přišla za ním jeho matka a přinesla mu tři růžové jablka. „Tu máš, Heřmánku, pochutnej si a pak mi pověz, proč jsi tak smutný?“

„Má zlatá mamičko, jakpak nemám býti smutný, když mě zítra, až na svatbu pojedu, v lese zabijou.“

„Probůh, synu, co to mluvíš, kdo ti to řekl?“

„Žádný mně to neřekl, ale já to vím.“

Všemožně se matka přičinila, by mu tu myšlenku vymluvila, ale on zůstal při svém. Ráno když na koně sedala ze dvora vyjeti chtěl, nemohl koně ven připravit, vzpínal se, kousal a živou mocí ven nechtěl. „Ach, to je zlé znamení,“ zavzdechla matka a s sepjatýma rukama syna prosila, by nikam nejezdil a svatbu odložil.

„To nemůže být, má milá matičko; já musím jeti, buďte tady s Pánembohem!“ a pobodnuv ostře koně, vyjel ze vrat. Matka ale ouzkosti plná, poslala za ním. Bylo však již pozdě, mrtvého přinesli již mladého ženicha nazpátek; devíti noži probodaného našli jej v lese. (Slyšela jsem také, že jich osm s ním jelo a že všickni padli.) Kdo jej zabil, nevěděl žádný, každý však myslil, že to jeho sok. Tu

bědovala matka a vlasy z hlavy sobě trhala, ubohého Heřmana ale více nevzkřísila. I chystala se nevěstu osiřelou uctít, kterou s ouzkostí očekávala.

Zatím syna umyli, do bílých šatů zaobalili a do komory na prkno Jakmile nevěsta přijela, ptala se hned matky, proč ženich pro ni nepřijel a kde je? Matka jej vymluvila, že ho pán někam nakvap odeslal, že si však popílí, by jen za stůl sedli. Když za stůl sedli, začali ženichovi první hrana zvonit; nevěsta sebou trhla a ptala se družičky: „Pověz mně, má milá družičko, komu to v hrana zvoní?"

„Umřel pasák ze vsi," odpověděla družička.

Když byli v polou oběda, zvonili po druhé v hrana, a nevěsta ouzkostně mládka se ptala: „Povězte mi, můj milý mládku, komu to tak smutně v hrana zvoní?"

„Stará žena ve vsi umřela," odpověděl mládek.

Když dojídali, zvonili po třetí v hrana. Tu nevěsta vyskočila a běžela k Heřmanově matce. „Povězte mi, má zlatá matičko, komu to tak smutně v hrana zvoní? Tak smutně, že mi srdce div nepukne."

„Pukne ti, pukne, ty ubohá nevěsto, až ti ukážu, komu to tak smutně v hrana zvoní." Tak řekla matka a plačíc vedla ubohou nevěstu do komory, kde v bílé plachtě zaobalen ženich ležel. Když nevěsta ženicha mrtvého spatřila, běžela zpátky, popadla nůž a do sebe ho vrazila. Vložili je do jednoho hrobu. V lese na tom místě, kde Heřmana devíti noži zavražděného našli, postavili na památku devět křížů; stojí tam podnes, jsou-li to ale ty samé, nevím.

Božena Němcová

Národní báchorky a pověsti – II

Znění tohoto textu vychází z díla Národní báchorky a pověsti (svazek 2) tak, jak bylo vydáno ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění v roce 1956 (NĚMCOVÁ, Božena. *Národní báchorky a pověsti. Svazek 2*. K vydání připravili Zdeňka Havránková a Rudolf Havel. 2. vyd. Praha: SNKLHU, 1956. 318 s. Národní knihovna, sv. 47).
Další díla Boženy Němcové naleznete online na www stránkách Městské knihovny v Praze: www.mlp.cz/bozenanemcova.
Elektronické publikování díla Boženy Němcové je společným projektem Městské knihovny v Praze a www.digiBooks.cz.

Verze 1.0 z 29.9.2009.

OBSAH

ZLATÝ VRCH **5**
DOBRÉ KMOTŘINKY **17**
O KOCOURU, KOHOUTU A KOSE **29**
O PRINCEZNĚ SE ZLATOU HVĚZDOU NA ČELE **34**
MOUDRÝ ZLATNÍK **44**
O BÍLÉM HADU **49**
VDĚČNÉ ZVÍŘÁTKA **57**
POTRESTANÁ PÝCHA **60**
SELKA A HONZA **69**
SEDLÁK MILOSTPÁNEM **70**
ALABASTROVÁ RUČIČKA **71**
ANDĚL STRÁŽCE **77**
ZLÁ MATKA **91**
PTAČÍ HLAVA A SRDCE **102**
PRINC BAJAJA **114**
O NESYTOVI **123**
PŮJČKA ZA OPLÁTKU **131**
O HLOUPÉM HONZOVI **134**
SEDMERO KRKAVCŮ **138**
ZLATÝ LUPENEK **149**
CHYTROST NEJSOU ČÁRY **161**
TŘI RADY **163**
BRATR A SESTRA **167**
JAK SE UČIL HONZÍK LATINSKY **176**

KDO SNĚDL HOLOUBÁTKA? 179
KMOTR MATĚJ 180
O NEPOSLUŠNÝCH KOZLATECH 181
O KOZE 182
CHUDÝ A BOHÁČ 183
OREL, SLAVÍK A RŮŽE 188
TAJEMNÝ PÁS 195
O PÁNUBOHU 207
VIKTORKA 217
LESNÍ ŽENKA 226
O SMOLÍČKOVI 231
POHÁDKA O PERNÍKOVÉ CHALOUPCE 233
POHÁDKA O KOHOUTKOVI A O SLEPIČCE 237

ZLATÝ VRCH

Libor byl jediný syn chudé vdovy. Když se vyučil zahradnictví, přišel domů; nemoha tu však zůstati, šel ke královskému zahradníku, prosil ho o práci a také ji hned obdržel. Byl pořádný, velmi slušný chasník, pracovitý dělník, a proto se také každému zalíbil. Již tři léta dělal v královské zahradě za tovaryše, a poněvadž uměl s krejcary hospodařit, brzy sobě několik zlatých zachoval. Jednoho dne v poledne položí své nářadí a jde si k rybníčku pod vrbové křoví odpočinout. To bylo jeho zamilované místečko. Lehl si na měkký trávník, a přemýšleje, co všecko za uhospodařené peníze nakoupí, hleděl vzhůru k smutným truchlícím vrbám, jichžto skloněné koruny v zamodralé hladině rybníka se zhlížely jako panna v oku miláčkově. Tu něco nablízce zašumí a za malou chvíli je slyšet lehký šplechtot vody. Tiše rozhrne Libor husté proutí a kouká, co to. Vidí v rybníku tři panny se koupat, dvě byly krásné, ale ta třetí byla překrásná; jakmile na ni Libor pohlédl, začala se mu hlava točit a srdce mu tlouklo, div mu z těla nevylítlo.

Panny však neměly ani zdání, že se kdo na ně dívá. Nějakou chvilku poplavaly, pak vyšly na břeh, ustrojily se do bílých šatů, a hodivše přes hlavy řásné závoje, proměnily se v labutě a ulítly. Dokud se panny strojily, seděla Liboru duše v oku, teprv když se v labutě proměnily, s hlubokým vzdechnutím vyskočil a toužebně za nimi ruce rozpínal, jako by prchající zastaviti chtěl.

Když nebylo po labutích již ani památky, šel Libor na místo, kde ta svůdná panna stála, klekl na trávník a položil tvář k místu, na němž outlinké šlépěje spatřil. Dlouho by tak byl ležel, kdyby pro něho zahradník nebyl přišel. Co živ tak roztržitě nepracoval jako to půldne; žádného neviděl ani neslyšel a k žádnému slova nepromluvil.

Přes noc si to Libor všecko rozmyslil a umínil sobě, jestli druhý den panny opět přijdou, že bude chytřejší. S nevýslovnou touhou očekával druhý den. Jak bylo poledne, šel k rybníku a schoval se blíže místa, kde včerejšího dne šaty panen ležely. Netrvalo to

dlouho, přiletěly tři labutě, a proměnivše se v panny, začaly se svlékat a bílé roucha uložily blíže Libora. Ta nejkrásnější ale pověsila skvostný závoj zrovna nad jeho hlavou. Když slyšel Libor, že se ve vodě šplouchají, natáhl ruku a vzal závoj s větve dolů; ale listí zašustilo, panny se lekly, skočily na břeh, hodily přes sebe šat a závoje, a již šuměly labutí křídla v povětří. Ale ta nejkrásnější nebyla mezi nimi, ta běhala po břehu a hledala svůj závoj, bez něhož se v labuť proměniti nemohla.

„Což mně ho ptáci zanesli, vítr zavál, anebo mi ho zlý člověk vzal?“ Tak naříkala a plakala nebohá panna. Tu vystoupí z křoví Libor.

„Pověz mi, mládenče,“ ptala se ho panna a kročila k němu, „neviděl jsi můj bílý závoj? Ztratil se a nevím kam.“

„Ptáci ti ho nezanesli, vítr ti ho nezavál, já si ho na srdci schoval.“

„O tedy tě prosím, navrať mi ho, musím za sestrami.“

„Nikoli, panno krásná! Ty závoj nedostaneš a odtud

nesmíš. Já tě miluji více než celý svět, než mou matku, než sebe samého, a jestli u mne nezůstaneš, umru žalem.“ Při těch slovech vzal Libor pannu za ruku a tak toužebně jí do očí hleděl, že jej s patrným zalíbením poslouchala.

„Nežádej si, mládenče, bych u tebe zůstala, bylo by to k tvému neštěstí, neboť matka by pro mne přišla, a po tobě bylo by veta.“

„Nechť přijde! Pro tebe bych se třeba s obry pral, do ohně skočil a cokoliv zlého snášel. Jen zůstaň u mne.“

„Zůstanu tedy. Jak se jmenuješ?“

„Libor, a ty?“

„Čekanka.“

„Pojď, moje drahá Čekanko, dovedu tě k mé matce, ona tě bude milovat, jako bys byla její vlastní dcera. Já nejsem sice bohatý, ale pro tebe budu pracovat ve dne v noci, a co budeš chtít, to ti zaopatřím.“

Vzali se za ruce a šli k Liborově matce. Podivila se stařena, když viděla svého syna s tak nádhernou pannou přicházet, ale ještě více

užasla slyšíc, že to je nastávající nevěsta. Laskavě ji přivítala a slzíc mladý párek požehnala.

„Nyní, růžičko má," řekl Libor, když se byl s drahou milenkou pokochal, „nyní musím opět do práce. Co ti mám zvečera přinést, aby tě potěšilo?"

„Dost na tom, když sám přijdeš. Jdi jen, můj Libore, a záhy se. vrať."

V předsíni potkal Libor matku; vytáhna z náprsí závoj, podal jí ho, pravě: „Ten závoj, matičko, schovej do truhly a nedávej ho Čekance, třebas by o něj říkala. Chovej ji co jarní poupě, ať nám nezvadne."

Matka závoj schovala a šla k nevěstě. Nevěděla sice, odkud a čí je, ale přece se neptala, neboť důvěřovala v syna svého, že by si žádnou nevybral, která by úcty hodna nebyla. Když vešla do sednice, sedla podle Čekanky a začala jí všelicos vypravovat, o svém hospodářství, o dobrých i zlých stranách svého Liborka.

„Kolikráte jsem mu již říkala," dokončila vypravování, „aby se oženil, že mne ale tak záhy uposlechne, toho jsem se nenadála. Já myslila, že si vede naši princeznu, když s tebou přicházel."

„Jak teprv, kdyby mně byl Libor můj závoj nevzal, to byste byla koukala, matičko. Nevídaná je krása jeho a k tomu šatu sluší až mílo. Škoda že ho Libor odnesl, musel by mně ho na okamžení půjčit, abyste mne v něm viděla."

„On ho neodnesl, ale mně ho svěřil pod ochranu a řekl, abych ti ho nedávala."

„Já ho nechci. Myslí bloudek, že po něm bažím? Vždyť vím, že se to nyní pro mne nesluší. Já se chtěla jen vám, matičko, okázat."

„No počkej, děvče, dojdu pro něj a hodím ho na tebe. Potom ho ale zase schovám a Libor bude šlaka o tom vědět."

Stará se obrátila, šla do truhly a závoj přinesla. Dychtivě jí ho Čekanka z ruky vzala, a rozvinuvši ho, se zalíbením se v něm přebírala. Najednou přistoupí ale k oknu, otevře je, a obrátíc se k matce, praví: „Řekněte, mamičko, Liborovi, chce-li mne za ženu, ať

si pro mne přijde na zlatý vrch.“ To dořekla, hodila přes hlavu závoj, a proměnivši se v labuť, oknem ulítla.

Nebohá stařena se tak náramně ulekla, že by se jí byl krve nedořezal. Bála se, co bude Libor říkat, až přijde domů.

Večer se schyloval a Libor pospíchal domů. V jedné ruce nesl krásnou kytku, v druhé košík nejchutnějšího ovoce. Tváře mu blažeností jen kvetly a oči hořely. Když ho viděla stará okolo okna zakmitnout, začala se strachem třásti jako osika. Tu vejde Libor do dveří, a šlehna okem po sednici, ptá se:

„Kde je Čekanka?“

Matka s pláčem vypravuje, co se přihodilo a co Čekanka řekla. Při každém slovu míjela víc a více barva z kvetoucích lící mládencových, ruce maje složené přes prsa, které mu nesmírná bolest křečovitě svírala, hleděl na místo, kde s milou seděl, jako by mu byly myšlénky spadly. Po dlouhé chvíli teprv si zhluboka oddechl a velké slze jako těžké krůpěje se mu po tváři hrnuly.

„Matko, svaž mi uzlík, já jdu na zlatý vrch,“ byly jeho první slova po dlouhém mlčení.

„Můj zlatý synu, to mi nedělej, co bez tebe počnu? Zanech holku, která tě tak oklamala.“

„Udělej, matko, jak jsem ti řekl, já bez Čekanky býti nemohu a musím ji najít, kdybych měl svět kolem dokola zchodit.“

Darmo bylo matčino naříkání, Libor si vzal něco peněz, svázaný uzlík, dal matce sbohem a šel hledat zlatý vrch.

„Ale kde ho najdu?“ myslil sám u sebe, jda polem. Pustil se přímou cestou, kudy ho oči vedly. Dlouho chodil, než přišel do hrozného lesa, z něhož nevěděl kudy kam. Nohy ho bolely, hlad i žízeň jej trápily, a stopy lidské nebylo k spatření. Tu slyší najednou štěkot psa; i domníval se, že najde lidské obydlí. A to také po nějaké chvíli našel. Chutě vkročil do chaloupky, kde bydlel starý myslivec.

„Prosím vás,“ počal Libor, „popřejte mi krátké pohovení a dejte mi kousek chleba. Zabloudil jsem v lese, a dlouho již, co jsem nepil ani nejedl.“

„Sedni si na lavici; co mám, to ti dám," odpověděl starý, přinesl pecen chleba, kus Zvěřiny a Liborovi to podal. Výslužka od královské tabule nebyla by mu tak chutnala jako černý chléb s masem.

„Kam jdeš, hochu?" ptal se po chvíli myslivec.

„Na zlatý vrch," odpověděl Libor a hned začal starci upřimně všecko vypravovat, tázaje se, jestli by starec nevěděl, kde takový vrch stojí.

„Milý hochu, to nevím, ale mohu se zeptat." Otevřel dvéře, vzal píšťalku a třikrát zapískal. Tu přiletělo sto vran a všecky křídloma okolo hlavy plácaly.

„Povězte mi, vy tulačky, zdali která o zlatém vrchu ví?"

„My nevíme, ale naše přítelkyně, které jsou u tvého bratra, ty budou jistě vědět."

„Jdi, hochu, k mému bratru. On bydlí sto mil odtud v jednom lese. Řekni, že mu vzkazuju pozdravení, aby ti pověděl, kde je zlatý vrch."

Libor poděkoval myslivci za hostinství i za dobrou radu, a rozžehnav se s ním, putoval dále. Než se sto mil ušlape, trvá to hezkou chvíli. Ale všecko má svůj konec; i Libor došel cíle své cesty. Byl to opět les, kde bratr myslivcův bydlel. Po přátelsku Libora přijal, a když pozdravení od bratra mu vyřízené zaslechl, vytáhl ihned píšťalku a zapískal. Tu přiletělo dvě stě vran, které šumíce okolo něho se vznášely.

„Která z vás mně poví, kde je zlatý vrch?" ptal se jich myslivec.

„O zlatém vrchu žádná z nás neví, ale naše sestry u tvého bratra jistě o něm věděti budou."

„Slyšel jsi, hochu, co pravily?" řekl myslivec Liborovi. „Není jiné pomoci, než že musíš ještě dvě stě mil dále k mému bratru zajíti a u něho se na zlatý vrch poptati. Dříve si však trochu pohov a jídlem se občerstvi."

Nato se myslivec obrátil a přinesl hostu chléb, maso a víno. Libor si dobře pochutnal, srdečně starci poděkoval a ubíral se dále. Když člověk s radostí někam chvátá, mžitkem cesta ubíhá. Tak se vedlo i

našemu poutníku; než se nadál, měl dvě stě mil za sebou a chaloupku, kde třetí bratr bydlel, před sebou. „Jestli mne i ten beze zprávy odešle, nevím, ke komu se obrátím," pomyslí' u sebe Libor, vcházeje do chaloupky. Tak laskavě jako předešlí dva bratři přivítal ho i třetí, a dověděv se, co žádá, ihned svou píšťalkou tři sta vran přivolal.

„Rád bych věděl, kde se nachází zlatý vrch; která z vás o něm ví, rychle mi pověz," ptal se myslivec svých poslic.

Tu vystoupila jedna jediná a ta byla kulhavá. Takto pravila pánu svému:

„Já vím o zlatém vrchu. Tři sta mil odtud stojí uprostřed pěkného údolí a zdaleka se již leskne. Na něm je vystaven zlatý zámek a v tom zámku bydlí čarodějnice s třemi dcerami. Je to zlá žena. Jedenkráte jsem si chtěla ten zámek zblízka prohlídnout, ale jak mne baba spatřila, popadla kámen a deset sáhů daleko ním po mně mrštila, až mi nohu přerazila. Od té doby kulhám."

„Dobře na tě; proč lezeš, kam tě všetečnost láká. Nyní tě tam ale sám pošlu. Doneseš na tvých křídlech hosta mého, jehož zde vidíš, až k patě zlatého vrchu. Zůstaň zde, vy ostatní odejděte."

Nelíbilo se to jaksi černoperé poutnici, ale špetnout nesměla, neboť neposlušnost trestal pán velmi přísně. Když snědl Libor, co mu byl myslivec předložil, podal mu ruku, a přeje mu všecko dobré, s vděčností se s ním rozloučil. Šel napřed a vrána za ním. As dvacet kroků za chaloupkou křikla za ním, aby postál, že mu něco poví.

„Utrhni si tři žaludy," pravila, „a dobře si je schovej, až poletíme a já zavolám ‚pusť žaluď', tedy to učiň."

Libor uposlechl její rady, utrhl žaludy a schoval si je. Nato mu poručila, aby na ni sedl, a když to učinil, vznesla se s ním nad temný bor. Jako když oblaka táhnou, míjely před jeho očima lesy, pole, vesnice a města. Najednou byli u konce a nepřehledná, modrozelenavá hladina mořská se pod nimi leskla. Daleko byli už za břehem, tu volá vrána: „Pusť žalud!"

Libor sáhl po něm do kapsy a pustil ho do moře. Mžikem vyrostl z vody veliký rozsáhlý dub, do jehož košatého vrcholu vrána s Liborem se spustila.

„Zde si odpočinem, moje křídla jsou unavena a dlouho ještě, než konec moře doletíme," pravila vrána, sednuvši si vedle Libora. Po chvilce se ale opět zvedla a chutě šlo to dále. Jak vyletěli, dub zmizel. Než přišli na konec moře, pustil Libor i druhé dva žaludy do moře a po každé vyrostly z nich duby, na nichž si povětrní cestovníci odpočinuli.

Za mořem byla vysoká hora a na tu horu se vrána spustila.

„Z té hory máš k zlatému vrchu ještě sto mil," pravila k Liboru. „Z nejhoršího jsi vyvázl, a proto se nyní sám postarej, jak tam přijdeš. Já se vrátím k domovu, neboť bych nerada také o druhou nohu přišla." To dořekla a již byla v povětří.

Rozhněván hleděl ještě Libor za podvodnou vránou, tu slyší pod horou nesmírný křik. Škrábe se se skály dolů, aby viděl, co se děje; ale jak velice se podivil, vida u paty na palouku dva tyranské obry se prát. Tito ho ale hned zpozorovali, a na minutu pranice zanechavše, křičeli na něho: „Jak se můžeš opovážit, ty červíčku zemský, vkročiti do našeho království?"

„Já přišel přes daleké moře, a odpočívaje na této hoře, slyšel jsem náramný křik; nevěda, co by to bylo, ani že bych sem vkročiti nesměl, sešel jsem dolů."

„Je-li tomu tak, budiž ti odpuštěno. Nyní jdi však odtud, bychom naši hádku rozhodnouti mohli."

„Ale smím-li se vás tázati, oč se tu jedná? Já již ledacos ve světě slyšel, snad že bych vám dobrou radou posloužiti mohl."

„Jen jdi svou cestou, co bys ty nám poradil, to my dávno víme," odsekl jeden z nich.

„Nechoď," poroučel druhý, „já ti hádku povím a rád se podívám, co nám poradíš. Pohleď, zde leží sedlo, které jsme my oba bratři od našeho otce zdědili. Ono má tu vlastnost, že kdo na ně sedne a řekne: Tam a tam chci být, v tu chvíli se tam octne. Což divu, že ho

chceme teď oba dva, nemohouce se nijak srovnat po dobrém, umínili jsme sobě, který kterého popere, ten že sedlo obdrží.“

„Já vás brzičko srovnám, jen se mi nechte na to sedlo podívat,“ pravil Libor a přistoupil blíže k osudnému předmětu. Obrové koukali, co bude dělat, on si však najednou sedlo obkročil, řekl: „Chci být na zlatém vrchu!“ a již ho nebylo vidět, a obrů soud byl ukončen.

Jedním mžikem octnul se Libor na zlatém vrchu u vrat zlatého zámku. Skuliv sedlo s vrchu dolů, zaklepal na vrata. Tu se otevřela závora, a škaredá baba vyšla, tážíc se Libora, co žádá?

„Hledám zde svou milou, jížto říkají Čekanka. Je-li zde a jste-li vy paní toho zámku, tedy mne k ní doveďte.“

„Oho mladý, ne tak zhurta! Já jsem paní toho zámku a čekanka moje dcera. Nemysli však, že ji tak zlehka dostaneš.“

„A co mám tedy dělat, abych si ji zasloužil?“

„Musíš tři věci vykonat. Dovedeš-li je, bude Čekanka tvoje, jestli ne, budeš syn smrti.“

„Cokoliv veleti budete, všecko vyplním.“

„Pojď tedy za mnou,“ pravila škaredá čarodějka a vedla Libora po mramorovém dvoře do krásných pokojů. V jednom mu poručila, aby počkal, a odešla. Za malou chvíli otevřely se dvéře, a Čekanka stála na prahu. Jedním skokem byl Libor u ní a k srdci ji přivinul.

„Ach jak jsem po tobě toužil, děvče moje. Proč jsi nezůstala u mne, proč jsi mi tak velký zármutek připravila? Kdož ví nyní, zdali tebe od tvé matky dostanu?“

„Kdybych byla u tebe zůstala, byl bys ještě větší zlé podstoupiti musel. Nedělej si z toho nic a důvěřuj ve mne, jako já v tebe důvěřovala; všecko se šťastně skončí.“

Tak potěšila Čekanka svého věrného milence a odešla. Noc se schylovala, Libor dostal dobrou večeři, a potom ulehna do hebkých podušek, tvrdě usnul. Ráno sotva byl ustrojen, přišla k němu stará čarodějnice, přinesla mu snídaní a řekla: „Chceš-li Čekanku dostat, pojď chutě za mnou, uložím ti první práci.“

To si nedal Libor dvakrát poroučet, jda rychle za babou na dvůr. Ta mu dala dřevěnou pilu, sekeru a palici a vedla ho nedaleko zámku, kde stál velký borový les.

„Na tomto místě," pravila, „chci míti do večera sto sáhů dříví. Nebudeš-li hotov, musíš umřít."

Liboru bylo více do pláče než do práce. Co si měl s dřevěným nářadím počíti? Vzal sekeru, uhodil o kmen, a v ruce mu zůstalo kus topůrka, s pilou se též tak dálo. Udeřiv vším o zem, lehl na mech a poslouchal zpěv ptactva, obíraje se v duchu se svou Čekankou. Kolikráte si vzpomněl, že mu smrt hrozí, vždy přece důvěřoval slovům milenčiným, která mu slíbila, že ho neopustí. Přišlo poledne a Čekanka přinesla oběd.

„Hleďme, jáť myslila, že budeš mít plné ruce díla, a ty si hovíš."

„Kterak mám dělat, když se mi pila i sekera roztříštily? Jiné pomoci nebude, než že musím smrt podstoupit."

„O tom ani nemluv; což jsi již zapomněl, co jsem řekla? Sedni a jez, já budu sama dělat."

To dořekla, a několik kroků pošedši, otočila třikráte prstenem, jenž se jí na podlouhlém prstu skvěl, a pravila: „Zde na tomto místě chci mít sto sáhů dříví!" Tu chvíli bylo slyšet po lese kácení, sekání, řezání, a než se Libor naobědval, bylo sto sáhů dříví narovnáno.

Podivil se Libor veliké moci své milenky a od té chvíle nebál se ničeho. Porozprávěli spolu, a Čekanka zakázavši Liborovi, aby matce o tom neříkal, odešla domů. Večer baba přišla a zlostí ztrnula, vidouc, že vše, co poručila, hotovo jest. I vedla Libora domů a sama do jeho pokoje večeři mu přinesla. Druhý den ráno dostal Libor dvě kovaná vědra a musel opět babu následovat. Přišli k velkému rybníku a baba pravila: „Tu vodu z rybníka přeleješ na ten kopec, sice tě zabiju."

Libor sedl na zem a očekával poledne. Nač by se byl s přelíváním vody na kopec hmoždil, an by zbytečná byla jeho práce. V poledne přišla opět Čekanka s obědem. „Jak vidím, mnoho jsi nepracoval," pravila.

„Čekal jsem na tvou pomoc, což by moje práce platila."

Tu Čekanka otočila: prsten řkouc: „Chci, aby se voda z toho rybníku na onen vrch přelila a tam až k západu slunce zůstala.“ V tom okamžení se z rybníku voda ztratila, a kopec byl od vrchu až dolů potopen. Vroucím políbením děkoval Libor své milence, a ona pospíšila domů. K večeru když baba na kopci vodu spatřila, zaskřípla zubami, že se jí opět záměr nepodařil. Doma se Libor pokojně navečeřel a ulehl na lože; když ráno vstal, musel opět s babou na zelenou louku. Přijdouc doprostřed, vzala baba píšťalku a zapískla, tu se přihnalo tři sta zajíců, kteří jako kobylky po louce skákali.

„Ty zajíce budeš do večera na této louce pásti, ztratí-li se jen jediný, zabiju tě.“ Ale sotvaže se obrátila, nebylo po zajících na louce ani památky.

„Blázen by se za těmi ušáky honil, Čekanka mně je svolá,“ pravil Libor. A to se také stalo, neboť jak Čekanka přišla, zatočila prstenem, poručila, aby se zajíci na louku vrátili a tam až do večera zůstali. V okamžení jich bylo plná louka a ani jediný nescházel.

Baba vztekem hořela, vidouc večer zajíce na louce a Libora u nich sedět, jako by neuměl pět počítat.

„Teď je ale Čekanka moje?“ ptal se Libor, když přišli do zámku.

„Zejtra si ji můžeš vzít,“ odpověděla rozsápaná čarodějnice.

Když bylo po celém zámku ticho, začalo to na okénku Liborově: „vrku, vrku, vrku!“ Libor skočí s postele, jde k oknu a vidí roztomilou holubičku. „Hle, hle, copak ty zde hledáš?“

„A což bych hledala, než tebe, vždyť jsem tvoje Čekanka,“ odpoví holubička, sedne mu na rameno, zobáčkem do smědých lící ho klobajíc. „Přináším ti radu, co zejtra dělati máš. Matka tě dovede do síně, kde bude tři sta panen stejných tváří, stejného šatu, abys sobě z těch tří set mne vybral. Chceš-li mě poznat, dej dobrý pozor na oči; která na tebe pravým okem mrkne, tu vezmi, to budu já.“

„Děkuju ti, rozmilá holubinko, ač bych tě i bez mrknutí mezi tisíci byl poznal.“

„Však tomu nevěř, zejtra se přesvědčíš.“

Holubinka odletěla, a Libor očekával nepokojně ranní červánky. Jakmile se nasnídal, přišla baba pro něho a vedla ho do velké síně. Tu byla taková skvostnost a krása, že Liborovi oči přecházely. Na zlatém stropě svítil měsíc a tisíce hvězd ze samých diamantů, kolem dokola visely na zdích sáhodlouhé zrcadla a pod nimi stály pohovky, potažené červeným aksamitem se stříbrnými květy; podlaha byla ze zlatých a stříbrných tabulek složena. Což byl ale blesk všech těchto hvězd, jež se na zlatém stropu třpytily, proti bleskům očí, které z milostných tváří tří set panen na Libora se jiskřily. Stříbrotkané roucha po síni šuměly, a jako bílé labutě okolo Libora jen plynouce, každá mu mžitkem do očí pohleděla. V duchu děkoval Libor Čekance za dobrou radu, neboť by byl věru nevěděl, kterou vyvolit, kdyby nebyla poslední pravým očkem šelmovsky mrkla.

„Tato je moje," řekl, chytiv Čekanku za kulaté rámě. „Tedy si ji nech; ale dříve ze zámku odejíti nesmíš, až zejtra ráno," řekla čarodějnice.

Libor byl ke všemu povolný, jen když měl, co si žádal. Přijda s milenkou do svého pokoje, ptal se jí, zdali má tolik sester?

A ona jemu odpověděla: „Nemám já sestry, jen dvě; ty ostatní byly povětrnice, od mé matky přičarované, které by tě byly tu chvíli roztrhaly, kdybys jednu z nich byl vyvolil."

„Kolikráte jsi mne již smrti zbavila, panno krásná!" zvolal Libor a políbil to bělounké čelo. „Ale tvá matka musí být živý drak?"

„Ba ovšem že je, a já se posud bojím, aby se ti něco zlého nestalo, a proto zůstanu pořád u tebe."

Půl dne nešla od něho, až teprv navečer odebrala se do své komůrky, řkouc dříve: „Zaslechnu-li něco podvodného, přijdu pro tebe a oba prchneme."

Láska a strach nedaly Liboru usnouti. O půlnoci ťuká někdo zlehoučka na okénko. Libor byl jedním skokem vzhůru a okno otevřel. Sletí do pokoje bílá labuť, a proměnivši se v Čekanku, praví: „Honem, Libore, vezmi mne vpolo, dej hlavu k mojí, přikryjem se

závojem, abychom mohli oba odtud uletět, neboť tě chce zejtra matka usmrtit.“

Libor si to nedal dvakrát poroučet, vzal Čekanku okolo outlého těla, sklonil hlavu k její, ona přehodila závoj přes obě hlavy, a již letěly dvě labutě oknem dolů pod zlatý vrch, kde ležely dvoje boty a skřínka. Tam se labutě opět proměnily a Čekanka řekla k svému milému: „Jedny boty obuješ ty, druhé já; jsou to dvanáctimílové, jež jsem matce vzala. V té skříni mám klenoty, dej na ně dobrý pozor.“

Boty na nohou, vzali se za ruce a začali si vykračovat; jak udělali krok, byli dvanáct mil a tudy jim cesta ubývala, jak by pálil. Než baba slyšela přece nějaký šustot, vstala, šla do Čekančiny komory, a tam nikoho nenašla. Ulekla se a běžela k Liborovi, i bylo též, jak by vypláchl. Zlostí celá bez sebe běží pro dvanáctimílové boty, ale i ty byly pryč. Rozvzteklená popadne čtyryadvacetimílové a pustí se za uprchlými.

„Ohlídni se, Libore, zdali za námi někdo nejde,“ pravila Čekanka, když slunce vycházelo.

„V dáli vidím něco černého.“

„To je moje matka; hoď skříni na zem, šlápni na ni a ke mně se přitul.“ Na ta slova otočila Čekanka prstenem řkouc: „Milý ať je keřem, já na něm růží.“

V malé chvíli hnala se touž cestou zlá baba jako divý lev, ale keře, na němž jediné poupě rozkvétalo, si nepovšimla.

Sotva sešla s očí, proměnili se milenci v předešlé postavy a utíkali dále. Baba však seznajíc, že jde nepravou cestou, obrátila se a přišla jim opět na stopu.

„Ohlídni se, Libore, kdo jde za námi?“ ptala se Čekanka v temném lese.

„Nevidím nic, ale z daleka slyším šust.“

„To je moje matka; stoupni na skříni!“ Otočila opět třikrát prstenem pravíc: „Můj milý ať je kostelíčkem, já kazatelnou!“

Zase přeběhla baba v samém vzteku, kostela ani kazatelny si nevšimnouc. Milenci byli rádi a spěchali dále.

Opět čenichala dračice, že nejde dobře, a vrátila se nazpět.

„Ohlídni se, Libore, kdo jde za námi?“ ptá se Čekanka na velkém palouku.

„Vidím něco černého.“

„To je matka, stoupni na skříni.“ Zase otočila třikrát prstenem řkouc: „Můj milý ať je rybníkem, já na něm labutí.“

To se hned stalo, ale baba to přece zdálí pozorovala. Přijdouc k rybníku, proměnila se ve vola a začala vodu z rybníka lokat. Již plavala ubohá labuť skoro na suchu a každou minutu myslela, že ji stará spolkne, tu se najednou nabobtěný vůl rozpukl a voda sběhla do rybníka.

Radostí zatřepetá labutěnka křídloma, a oba se opět stanou Liborem a Čekankou.

Aby se nemuseli na ošklivou mrtvolu nepřirozené matky dívat, odešli dále, a nemajíce čeho k obávání, hodinku odpočinuli. Potom spěchali chutě k domovu.

Liborova matka byla slabá a trápením sešlá, dnem a nocí myslila na svého syna, kde as je a zdali ho do smrti uhlídá. Jednoho dne, právě jako tenkráte, když přivedl Libor nevěstu, kmitne se krásná panna okolo okna, dvéře se otevrou, a do nich vstoupí Libor a Čekanka. Kdyby ji byl syn do náručí nechytil, byla by padla na zem.

„Pojď, matko, dej chaloupku komu chceš, máme pro tebe jiné obydlí,“ řekl Libor, když se trochu vzkřísila a s nimi porozprávěla.

Zvěděvši, že má syn knížetství, dala chaloupku chudé ženě a šla s miláčkem. Za chaloupkou stál kočár s čtyrmi koňmi, do toho všecky tři sedli a jedním cválem letěli k zámku, kterýž si byl Libor s Čekankou na cestě k domovu koupil. Libor žil se svou ženou v rozkoši a do smrti se jim nebe lásky nezkalilo. Babička se štěstím synovým vzkřísila, a ještě vnoučata na klíně houpala.

DOBRÉ KMOTŘINKY

Jan byl chalupník. První léta svého manželství neměl žádných dětí a také nedbal, neboť musel sám sobě a ženě dost bídně živobytí

vytloukat. Ale když mu po několika letech žena jedenkráte řekla, že Bůh jejich manželské lože požehnati ráčil, odevzdal se do vůle boží a pomyslil si: „Vždyť se stará Bůh o každé kvítí na poli, postará se i o nás, abychom hladem nezemřeli."

Čas ušel a Marta porodila dcerušku. „Kohopak vezmem za kmotru?" ptala se Jana.

„Bláhová, kdopak by se takovým žebrákům, jako my jsme, rád propůjčil? Ponesu dítě sám ke křtu, a kohokoliv potkám, toho poprosím, snad že se přece někdo nad tím nemluvnětem smiluje."

Jak řekl, tak udělal. Vzal dítě zaobalené do chatrných plenek v náruč a šel s ním k faře. Několik kroků za chaloupkou potkal tři staré babičky.

„Jene, kam neseš to dítě?" křičely na něho zdaleka.

Jan se podivil, že ho ženy znají a on je ne; ale dlouho se nerozmejšlel a odpověděl: „Nesu je ke křtu, a nemám kmotry."

„Chceš-li, my půjdem dítěti za kmotry."

„O milerád! Bůh vás za to rač odměnit."

Jedna babička vzala dítě do náručí a všickni se obrátili cestou ke kostelu. Holčička byla pokřtěna a dostala jméno Marie. Nyní se vrátili domů a Marta s radostí dítě od nich vzala, nutíc je, aby si trochu poseděly. Nato přinesla kus chleba, poslední co měla. „Ráda bych vás, milé kmotřinky, něčím lepším poctila, ale jsme velmi chudí."

„Nad tím se, kmotra, pranic nermuť," pravily ony, „my víme, že bys dala, kdybys měla, protož ničeho od tebe nežádáme. Zde vezmi od nás něco na přilepšení," a každá kmotra dala jí tři zlaté peníze. Nato šly všecky tři k dítěti, které rozbaleno na lůžku spalo. První je políbila na oči a zašeptala: „Kdykoliv tyto oči zapláčou, ať z nich místo slzí perle padají!" Druhá políbila ústa a zašeptala: „Kdykoliv se tyto ústa zasmějou, ať z nich růže vypadne!" Třetí políbila nohy a přála: „Kamkoliv ty nožky kročí, tam ať zlato po nich zůstane!" Nato se s Jenem a Martou rozloučily, přikazujíce, aby Marii slušně vychovali.

„Ty kmotry nám, ženo, sám Pánbůh seslal," řekl Jan, „jakživi jsme je neviděli, a ony vědí naše jména. A koukla-li pak, jak to dítě podivně žehnaly a něco přitom šeptaly?"

„Nejsou-li jen nějaké čarodějnice?"

„Ano, ano, tyf jsi nad mudrce. A kdyby tak bylo, co z toho? Pohleď na ty lesklé peníze, sám král by ti nebyl tolik daroval. A proto se za ně pomodleme."

S těmi penězi si rodiče trochu k živobytí a šatstvu pomohli a přitom na své dítě pilně hleděli. Marie jsouc zdráva a laskavě pěstěna, nikdy neplakala. Jedenkráte se ale stalo, že vařila Marta oběd, Jan také něco po venku pracoval, tu se Marie probudila a počala plakati. Rodiče ji hned neslyšeli, a teprv za hodnou chvíli do sednice přiběhli.

„Jene, Jene, pojď, podívej se na Marii!" vzkřikla Marta, když ke kolébce přistoupila. Jan přiskočil a viděl v lůžku plno perlí, které se z Mariiných očekotálely.

„A víš-li pak, ženo, čím to je?" ptal se Jan ženy své.

„Ty myslíš na kmotřinky?"

„Nejináče. Uhlídáš, že to dítě bude šťastné; od dnešní chvíle budeme je chovat jako knížecí, neboť nám štěstí do domu přineslo."

Marta konejšila dítě a Jan sbíral perle, jichž byla hezká hromádka.

„Co s nimi počneš?" ptala se Marta.

„Prodám je ve městě a řeknu, že máme tak bohatou kmotru, od které jsme mnoho zdědili a mezi tím ty perle."

Druhý den odebral se Jan do města, které vzdáleno bylo, a perle tam šťastně i draze prodal. Ve čtyrech dnech se navrátil domů a mnohými dary ženu potěšil. Marie si kolikráte od té doby zaplakala a Jan perle schovával. Jedenkrát zase s ní laškuje a vidí, jak se na něj usmála, že jí z úst krásná růže vypadla. Nové divení! Z toho daru neměli však kromě vůně mnoho zisku; větší však radost měli a větší užitek, když se Marie ponejprv spustila a zlaté šlépěje za ní zůstávaly. Nyní byli učinění boháči! Brzy se jim chaloupka zdála sprostá; koupili si tedy statek blíže města, a čím více Marie běhala, tím utěšeněji se statek množil, až se z něho stalo veliké panství. Jan a

Marta nechodili již ve sprostých šatech, oni byli samý aksamit a hedváb, měli plný zámek sloužících, nic nedělali a nechali si ruce líbat. Ale lidé jim to přáli, neboť byl jeden i druhý učiněná dobrota, kdo byl v nouzi, tomu pomáhali a každého rádi viděli. Jediná radost jejich byla Marie, to dítě plné divů. Kde co bylo, kde co žilo, vše se zdálo býti jenom k její rozkoši. Skvostné pokoje, potažené drahými čalouny, okrášlené zrcadly a skvostným nábytkem, byly jen pro ni; jen kvůli té krásné nožce ležely po podlahách měkké koberce, jen k pohodlnému odpočinutí jejímu stály tu pružné sedadla. Veliká, krásná zahrada, ohražená pozlaceným plotem, táhla se okolo zámku, tisícero rajských květin, na sta chutné ovoce nesoucích stromů v ní kvetlo. Tam byl Mariin ráj; i zdálo se, když mezi květiny kročila, že nejlíbeznější vůni vydychují, pyšně hlavinky zvedají a své královně se koří. Chtěla-li Marie do pole, zapřáhlo se do skvostného vozu čtvero bílých koní jak labutě a ty ji dovezly, kam se jí líbilo. To se však málokdy stalo, neboť měli staří o ni velký strach, a bez věrných služek anebo bez nich samých nesměla mimo zámek ani kročit; a za hranicemi panství otcova Marie posud nikdy nebyla. Jan si přál, aby to svět nevěděl, jakou dceru má, ale cožpak by se dalo tak divného skrýti? Všelijací lidé přicházeli do zámku a opět odcházeli; tu bylo švadlen, krejčů, učitelů a bůhví koho, kteří k slečně museli, a kdo ji jedenkráte viděl, tomu se do smrti obraz její s mysli nesetřel. Tak se to pomalu roznášelo po zemi, a mnozí panáčkové dostávali laskominy na tak bohatě obdařenou nevěstu a přijeli na podívanou. Ale Marie se ke všem jen zdvořile chovala; její srdce leželo v blahém snění, jako poupě v kalichu zavřené, ježto posud paprsek lásky k výpuku neprobudil.

Zem, na jejímž jednom konci Marie s rodiči svými bydlela, patřila Rodislavu, jedinému synu nedávno zemřelého krále. Byl to moudrý, dobrý a krásný princ a jeho poddaní měli pod jeho žezlem zlaté časy. Byl svobodný a také posud žádnou z těch princezen, ježto srdce jeho vydobýti se snažily, sobě nezamiloval. Mezi těmi skvěla se jedna mladá kněžna zvláštní krásy, nade všecko milovaná od své matky, která dnem i nocí přemýšlela, jak by Rodislava dceři

namluvila. Byly však matka i dcera zlého srdce, jedna horší než druhá, a každý se jich bál. Rodislavu se líbila krása mladé kněžny, ale srdce k ní neměl. Jedenkráte dával velkou hostinu, ku které bylo pozváno celé panstvo. Mezi hostmi sedělo také několik panáčků, kteří se o Janovu dceru pokoušeli. U tabule se ledacos vypravovalo, a konečně když přišla řeč k řeči, začalo se také o Janově divné, krásné dceři. Rodislav se hned vyptával, jaké to stvoření, a každý ji líčil co zjevení nebeské. Než se tabule skončila, umínil si Rodislav sám u sebe, že musí Marii vidět. Za několik dní se chystal na cestu a řekl nejvyššímu správci, že pojede prohlídnouti království své.

Ve skvostném letohrádku u okna seděla Marie, hlavu majíc položenou v ruce, alabastrové rámě opřené na červené aksamitové podušce. Po vnadném těle splývalo roucho perlové barvy v malebných záhybech a ve světlých vrkočích bylo propleteno svěží kvítí. Seděla tu, temné oko vysílajíc v dáli, a jakási nevýslovná touha, jíž jmena dáti nevěděla, chvěla se v duši její. Tu se ozvou kroky a s rodiči vejde do dveří Rodislav. Jak Marie na krásného cizince pohlédla, zdálo se jí, jako by se všecka krev k srdci jejímu hrnula a od srdce až k bílému čelu se rozlívala.

„Buďte mi vítán," zašeptala, když jí rodiče řekli, že je to pán z města, který na své cestě u nich se pozdržev, na zahradu rád by se podíval, o které prý mnoho slyšel. Tak se byl princ vymluvil. Po prvé, co živ, nevěděl Rodislav, jak s pannou mluvit začíti; a přece mu bylo, jako by právě Marii mnoho co říci měl.

„Libo-li, pane," řekl Jan, „půjdeme po zahradě, než se počne stmívat, Marie nás povede."

Ochotně a zdvořile podal Rodislav Marii ruku a vedl ji po zahradě, Marta se vrátila do zámku, pečujíc o uctění hosta, jejž nemínili ten samý večer od sebe pustit. Zatím se procházel sličný párek po zahradě a starý Jan chodil pomalu za nimi a sčítal zlaté šlépěje dceřiny. Kdyby byl musel Rodislav oučty skládat, co v Janově zahradě viděl, špatně by byl obstál. Pro něho kvetly růže jen na Mariiných lících a nebe se mu zářilo jen v jejím oku. A Marie? Kdykoliv blesk modrého oka Rodislavova duší její projel, bylo jí jako

kvítku, když je po dlouhém spánku první paprsek sluneční vzbudí a ono své outlé líčko k němu zdvihá, aby plnou duší to světlo nebeské do sebe vsálo. Než vyšli ze zahrady, utrhla Marie tu nejkrásnější květinu a podala ji Rodislavu.

„Něco aspoň vezměte z naší zahrady na památku," pravila milostným hlasem. Tu vypadla z plných retů růže, jakouž posud žádný zahradník nevypěstil. Hbitě se Rodislav shýbl, a růži zdvihna, upřel plamenné oko na Marii řka: „To kvítko dechem tvým posvěcené mi daruj a budu je na svém srdci nosit co památku nejblaženější chvíle mého života."

Jak mu to mohla Marie odepřít, když tak vřele prosil? Schoval Rodislav růži na svá prsa a potom šel s Marií do osvícených pokojů, kdež chutná večeře přichystána stála. Co živ neměl královský princ tak krásný sen, jako když spal s Marií pod jednou střechou. Ráno se měl vrátit domů, a rád by byl dal půl svého království za jedinou hodinu, kdyby ji s Marií stráviti mohl. I umínil si všemu konec učinit; ustrojil se do skvostných šatů a šel do zahrady, kde již Marii zahlídl, by se jí zeptal, zdali chce jeho manželkou býti.

Marie vidouc, že se host na cestu chystá, vzdychla smutně, lehounký oblak potáhl jasné její oči, slil se v krůpěje na dlouhou řasu a dvě perle spadly na Rodislavovu ruku.

„Tyto krůpěje schovám co důkaz tvé náklonnosti a pokropím jimi krásnou růži. Ale Marie, já žádám větší důkaz." Přitom vzal Rodislav ruku milenčinu, začal vypravovat, kdo je, a prosil, aby královský trůn s ním sdělila a jej okrášlila. Mezi tou řečí přišla Marta a Jan, kteří když slyšeli řeč krále svého a viděli, že ho Marie miluje, požehnání jim odepříti nemohli. Rodislav pobyl ještě několik dní u krásné své nevěsty a pak se na krátký čas rozloučil; neboť bylo umluveno, že se co nejdříve vrátí, aby se s Marií na věky spojil.

Což by nevyslídilo oko rozhněvané ženy? Toť vidí skrze devaterou zeď. Ještě nebyl Rodislav doma, již věděla kněžna všecko a zlostí zuřila, jakož i dcera její, kteráž nechtěla věřiti, že by na světě krásnější ženy nad ni bylo. Slyšely, že nejenom krásná jest Marie, ale že i bohatstvím oplývá, jež jí nižádná moc vzíti nemůže; to ty

ještěrky nesmírně hnětlo, a protož přemýšlely, jak by sňatek ten zrušily. Co se Rodislav vrátil, nebylo s ním řeči, nedbal o žádného a pospíchal, aby se jen zase u své Marie octnul. Zatím se kněžna dověděla o čarodějnici, která po celém království rozhlášena byla. Sotva tu radostnou novinu zaslechla, dala zapřáhnout, sedla do kočáru a jela k čarodějce, by si za velký peníz dobrou radu koupila. V hedvábných střevíčkách drala se hrdá urozená dáma po drsnaté stezce trním a bodláčím až k jeskyni, kde kouzelnice bydlela. Té nebyla návštěva tak vznešená pranic divného, neboť začasté vídávala takové hosti ve své jeskyni, kteří z ledajakých příčin rady a pomoci u ní hledali. Když jí kněžna všecko pověděla a zkázu Marie od ní žádala, odpověděla čarodějnice takto: „Marii ublížit není v mé moci, ale tak milostivé paní musím přece pomoci, třebas to bylo jiným způsobem. Mohuť já Marii zaklíti na jeden z mých zámků, kdež zůstane, dokud by jí někdo nevysvobodil. Avšak princ ji tam tak lehce nevyslídí, budu ho s cesty sváděti, aby k ní přijíti nemohl, a konečně mu učaruju, že se k vaší dceři navrátí a za manželku ji pojme.“

Kněžna byla potěšena slovy těmito, jako by dceru již na trůně seděti O hodný měšec peněz lehčí a o hodný hřích těžší, vrátila se domů. Druhý den nato jel

Rodislav s celým svým komonstvem na svatbu. Dcera kněžnina stála u okna, a když viděla, že jede blažený ženich kolem, jako by ji ani neviděl, zaťala pěstě a zlostně za ním hrozila řkouc: „Jdi jen, jdi, ty nevidomý králi! Brzy zchladneš, ale až se ke mně navrátíš, musíš o milost prositi jako žebrák. Kéž bych jen mohla tu sprostou podvodnici vlastní rukou rozdrtit, jaká by to pro mne radost byla!“ Tak řádila mladá kněžna a krásné líce byly zlostí sežloutlé a svůdná ústa zmodralá! Zle by se bylo Marii vedlo, kdyby se byla do těch pekelných pazourků dostala.

Rodislav si přál desatero křidel, aby mohl celý ten kus země, jenž ho od Marie dělil, jedním rázem přelítnout. Ubohý, nenadál se, co jej očekává. Když do zámku přijel, přiběhli mu ubozí rodiče s ukrutným nářkem vstříc a vypravovali jemu, že se dcera ráno

nenadále ztratila, bez stopy, beze vší památky. Rodislav zůstal, jako by mu zlosyni všecko byli pobrali a oslepeného bez vodiče do pustiny jej postavili. Nevěděl nic, co se okolo něho děje, a polomrtvý padl na sedadlo, po němž Mariiny svatební roucha rozložena byla. Dlouho tak ležel, než slze křečovité bolesti jeho ulehčily.

„Marie, Marie, kde jsi, kde tebe najdu?“ to byly první slova jeho, po nichž ale také ihned úmysl ve skutek uváděl. Shodil se sebe královský šat, převlékl se do sprostého, nabral peněz, poručil osedlat nejrychlejšího koně, napsal list nejvyššímu správci a poslal komonstvo své nazpět. Sám pak rozžehnal se s rodiči, vsedl na kůň a jel svou ztracenou nevěstu hledat.

Dva dni již jezdil, a posud neměl té nejmenší stopy. Rád by byl ani koňovi oddechu nepřál, kdyby to bylo mohlo nezamilované zvíře vydržet. V polodne třetího dne přišel do lesíku, a duševní bolestí a tělesnou slabotou přemožen, slezl s koně, nechal ho pást, a sám sedna pod strom, usnul. Tu se mu zdálo, že stojí před ním tři babičky.

„Rodislave, my jsme kmotřinky tvé nevěsty,“ pravila z nich jedna. „Neboj se o ni, my jí ani nejmenším ublížit nedáme; chceš-li ji však dostat, musíš si ji ze zakleného zámku vydobýt. Mnoho zlého budeš musit přetrpět, ale jen neztrať důvěru k tvé Marii a nenech se ničím svésti, sice jí více neuvidíš. Jdi rovnou cestou, ani vpravo, ani vlevo se nedávej, a když ti bude nejhůře, vezmi do ruky perle a růži, a nic se ti nestane. Až budeš Marii nejblíže, potom ti suchá růže občerství. Pamatuj na slova naše a budeš šťasten.“

Kmotřičky zmizely a Rodislav se probudil. Chvíli seděl a odříkával podivný sen od slova k slovu nevěda, má-li mu věřiti čili ne. Že by se byl Mariiny nevěry bál, anebo své vlastní vrtkavosti, to mu ani nenapadlo, ale bylo mu jen o to, může-li druhým slovům věřiti. Náhle však si vzpomněl, že slýchal od své nevěsty, tři kmotřičky že jí daly neocenitelné dary, totiž růži z úst padající, perle z očí kanoucí a zlaté šlépěje. Uvěřil tedy poněkud svému snu a mnohem pokojněji bral se dále. Kolikráte za den vyndal svadlou růži a přál si, by se mu svěží barvou zaskvěla.

Jednoho dne přijel do lesa, v němžto se lovecké trubky rozléhaly. Zpovolna jel cestou, přes kterouž mu každou chvíli bud myslivec, bud zvěř přebíhali. Najednou vyjede paní na bílém koni, krásná co denice. Zelený aksamitový šat visel až k zlatému třmenu a na černém kloboučku houpalo se bílé péro a vlálo kol ruměné tváře. Rodislavu byla ta outlá postava povědoma, a když přijel blíže ní, poznal mladou kněžnu z hlavního města.

„Kdybych nevěděla, že náš král svatební veselí drží, aneb již na cestě je k hlavnímu městu, řekla bych, že je tu přede mnou," pravila kněžna, když přijela až k samému Rodislavu.

„Vaše bystré oko, krásná kněžno, vás nezmýlilo. Jsemť opravdu nešťastný váš král, kterého ukrutný osud o sličnou nevěstu přivedl; nyní ji hledám, ale kdy a kde ji najdu, jen Bůh ví."

„Kdybyste mi, pane můj, dovolil býti vaší hostitelkou, možná že byste se o vaší krásné nevěstě dověděl. Bydlí nablízku mého zámku žena, která má vědomost tajných věcí, snad že by věděla, kdo nevěstu ukradl."

Na nic zlého nepomysle, přijal Rodislav ten návrh s největším potěšením a po boku sličné dámy jel do zámku. V okamžení byla přichystána skvostná tabule, hudba hrála a kněžna tak líbezně hosta bavila, že nevěděl, kam se hodiny dějí. Po tabuli mu povídala, že na něho žena čeká, libo-li mu s ní promluviti, že ho k ní dovede. Král jí podal ruku a ona ho vedla skrze mnoho pokojů do velké nádherné síně, vprostřed níž ošklivá v šedém rouchu zahalená baba stála.

„Hatarajdo," řekla kněžna, „já tě dala zavolat, abys, je-li to v tvé moci, milostivému králi pověděla, kam se poděla Marie, jeho nevěsta."

„Dovolíte-li, krásná paní, abych svoje nářadí zde rozložila, v malé chvíli vám to povím; jinak by ale musel nejmilostivější král do mého obydlí."

„Dovolím, popil si ale."

Stará odešla a kněžna s Rodislavem na sedadlo se posadila. V okamžení byla tu opět Hatarajda a začala své čáry provádět. Černou holí udělala nejdříve kolo, potom položila devětkrát křížem podivné

dřevo, podpálila je a s ustavičným brebtáním házela do něho všelijaké věci, které z kapes táhala. Modrý dým zahalil babu, a z červených plaménků vykukovali ohyzdní diblíci a s babou se radili. Úžeji a úžeji tlačila se kněžna ku králi a z jejích očí se lily žhavé, sžírající proudy, jako z dvou sopek. Rodislavu bylo ouzko; tu se ozve z dýmu hlas: „Běda, běda králi, tys oklamán. Marie tě podvedla. Ona je čarodějnice a nyní se zdržuje se svým miláčkem na jednom dalekém zámku a z tebe si posměch tropí. Chceš-li být šťasten, ani okamžení déle na ni nemysli."

„Nech Marii, nech," šeptala kněžna a chtěla ho obejmout.

„Pusť mne, svůdná ženo!" zahřměl Rodislav a vytrhl se jí z náručí; „a ty pekelná příšero, pryč jdi, pryč!" Sotva to dořekl, stála před ním ohnivá žena, výše a výše rostla, z huby jí koukal drak, z očí dvě ještěrky. Již ho chtěla do hořících loktů pojmout, tu vzpomněl Rodislav na růži a perle, sáhl za ňadra a vytáhl svůj škapulíř. Žena zmizela, okolo uší mu zazněl divoký chechtot a zlostný křik, síň se s ním zatočila, a on se octnul pod stromem na zelené louce, věrného koníka maje vedle sebe.

„Kdyby vás nebylo, byl bych zahynul," řekl Rodislav, a políbiv drahé památky, schoval je opět; potom se vymrštil na koně, a jako by se celé hejno příšer za ním hnalo, ujížděl z čarodějného kraje. Pokojně jel opět několik dní, až přijel do oudolí, z něhož nevěděl jak vyjeti. Nechal koně pásti a vylezl na jeden vrch, jímž dolina ohražena byla, ale jak se ulekl, když viděl před sebou veliké jezero; s mrzutostí se obrátil a chtěl cestu, kterou přijel, zase nazpátek konati. Tu se mu zjeví stará babička a ptá se ho, kam by rád? Rodislav jí povídá, že neví, kudy z toho údolí, aby nemusel daleko nazpátek.

„Dejte se převézt přes jezero; pod horou bydlí v jeskyni starý poustevník a ten z milosrdenství lidi převáží."

Rodislav babičce poděkoval a šel po vrchu dolů k jezeru, nedaleko jehož břehu jeskyni našel a v ní starého poustevníka. Rodislav pozdravil a poprosil starého, aby jej a koně na druhou stranu převezl.

„Převezu vás, ale trochu sečkejte; můžete se mnou povečeřet. Máme dlouho co jeti a na vodě tráví," tak odpověděl podivný přívozník a začal snášeti dobrou večeři. Rodislav se dlouho pobízet nenechal a jedl.

„Ale pane, víte-li pak, že na vás na druhé straně jezera čeká smrt?"

„A čeho je se tam báti?" ptal se Rodislav.

„Je tam zaklený zámek a v něm bydlí mladá čarodějnice s čarodějem. Ona je vždy mladá a ve dvaceti letech jde po každé do světa a omámí některého muže, takže za ní přijít musí. Tenkráte prý podvedla prince Rodislava, a jestli za ní přijde, tedy ho usmrtí."

„Ani slova více, hanebný podvodníku!" křikl Rodislav a vyskočil od stolu; „což mne budete neustále pronásledovat, obludy pekelné?" I vyběhl z jeskyně a tu potkal mladou kněžnu, která k němu ruce vztahovala. S ukrutným pohledem ji od sebe odstrčil, ale nemohl dále běžeti; jezero se vzbouřilo, ze soumraku se stala čirá tma, hrom bil křížem a délkou, modré blesky šlehaly a vicher házel s divým ječením viny až k samé jeskyni. Na vršku hory stál poustevník čili čarodějný pomocník, u vchodu jeskyně Rodislav, jenž svůdnici od sebe odstrkoval. Tu sáhl náhle za ňadra a vyndal růži a perle. Čarodějnice ho pustila, bouře a hřímání utichlo a přes jezero táhl se zlatý most osvětlený jasnými hvězdami. Rodislav přes něj na druhou stranu přešel a stál před ukrutným obrem. „Co zde pohledáváš, zemský červíčku?" ptal se velikán a hlas jeho zaznával míli cesty.

„Co ti do toho, nech mne, kam se mi líbí."

„Ty nesmíš ani krok dále učinit; tam v tom zámku spí krásná Marie, jižto hlídám. Kdo na tuto půdu kročí, je syn smrti. Klid se tedy, sice tě vyhodím do povětří, že se živ země nedotkneš."

Ale Rodislav slyše, že Marie opravdu v zámku schována, nedal se odbýt; vzal do jedné ruky perle a růži, která najednou tak čerstvá byla, jako by ji právě byl utrhl, do druhé ruky vzal meč a začal se s obrem potýkat. Ze začátku se mu obr smál, ale když ho Rodislav několikráte poranil, rozzlobil se a chtěl ním o zem mrštit, avšak

náhle seslabnul, klesl na zem a Rodislav mu sťal hlavu. Tu se rozlila daleko široko růžová záře a Rodislav viděl před sebou perlový zámek, k němuž vedla zlatá cesta rozkošnými hájemi. Ptactvo se probouzelo a začínalo tak líbě zpívat, že Rodislav radostí celý opojen k zámku chvátal. Zlaté dvéře se rozlítly, naproti dveřím stálo perlové lože, pokryto drahými koberci, a na něm ležela Marie; stříbrné a nebeské barvy roucho pokrývalo její tělo. Růžové světlo ozářilo spící její líčko a sladká hudba vzbudila ji z libého spánku.

„Rodislave, díky tobě, že jsi mne probudil." Tak vzkřikla, když spatřila svého miláčka, a vyskočila z lůžka. Pevně ji přitiskl Rodislav k srdci, jako by se ještě o ni bál. Když po dlouhé chvíli ze svého opojení se vzpamatovali, hleděli kolem sebe, jeden na druhého, a nevěděli, mají-li očím věřit čili ne. Byli v letohrádku Janova zámku, kde Rodislav Marii ponejprv viděl. A hle, tu přicházel opravdu Jan i Marta, hořem sklíčeni. Rodislav a Marie jim vešli vstříc, a ubozí div leknutím nepadli. Radování a povídání bylo bez konce. „Ale víte-li pak, komu jsme nejvíce povinováni a bez koho bychom sotva se byli kdy shledali?" ptal se Rodislav.

„O já vím, babičkám, mým kmotřičkám. Když mně nepřemožitelný spánek oči tlačil a hrozné sny o tobě, Rodislave, děsily, přišly ke mně a ve spaní mi všecko povídaly, těšívaly mne a brzké vysvobození přislibovaly. Jak mnoho jim mám co děkovati!" Tak pravila Marie a po dlouhém čase jí padly zase dvě perle z krásných očí. Všickni děkovali v srdci dobrým kmotřinkám, a pak se brali do zámku.

Za několik dní bylo po svatbě a Rodislav odvezl krásnou královnu do hlavního města, kdež je slavné radovánky čekaly.

Ne tak šťastna byla mladá kněžna a její matka. Čarodějnice slíbila, že bude rozličným způsobem Rodislava mámit, aby k Marii nemohl, ale ono se všecko zmařilo a v postavě obra byla čarodějnice od Rodislava sťata, nemohouc odolati větší moci. Ani kněžna neušla trestu. Babičky uvalily na ni pokutu horší než smrt. Kdykoli se růžová ústa její zasmála, vyskočila z nich ještěrka, kdykoli oči zaplakaly, tekly z nich proudy jedu a zhyzdily sličné líce, kamkoli

noha šlápla, vyrostlo pod ní bodláčí. Nemohla mezi lidi a brzy se zlostí užrala.

Marie žila s drahým Rodislavem v lásce a rozkoši a do smrti nedaly dobré kmotřinky na ni čeho dopustit, co by jí život bylo zkalilo.

O KOCOURU, KOHOUTU A KOSE

Jeden táta měl tři syny; nejstarší se jmenoval Martin, druhý Matěj a nejmladší Michal. Všichni tří byli odrostlí, když se jedenkráte táta rozstonal a za několik dní k smrti se chystal. I povolal chlapce k loži a pravil:

„Víte, děti, že nemám jiného bohatství než tu chalupu, kocoura, kohouta a kosu. V chalupě přebývejte a z těch tří věcí si každý jednu vezměte. Nevaďte se, buďte vždy svorni, a Pánbůh vám požehná!“ To dořekl a umřel.

Když synové tátu pochovali, rozdělili své vlastnictví. Martin si vzal kosu, protože s ní uměl dobře sekat, Matěj si vzal kohouta a Michal si vzal kocoura.

„Ale milí bratři,“ řekl Martin, „doma všickni zůstati nemůžeme, sice bychom hladem umřeli. Pobuďte vy dva zde a nějak si zatím pomozte, já půjdu s kosou do světa.“

Měli se všickni tří rádi, a co jeden chtěl, to chtěl také druhý. Protož nestavěli se nijak proti bratrovu návrhu.

Martin vzal kosu a šel do světa. Chodil dlouho a dlouho, ale nikde práce nenašel; konečně přišel do jedné země, kde byli lidé ještě tuze hloupí. (Obyčejně se povídá, že to bylo v Polště.) Když přichází k městu, potká jednoho člověka a ten se ho ptá, co nese.

„Kosu nesu,“ odpověděl Martin.

„A co je to a nač?“

„Tím se tráva seče.“

„Tím se tráva podžírá? I toť je výborná věc; my musíme trávu rukama trhat, což nás velké namáhání stojí. Kdybyste chtěl k našemu králi jíti, on by vám toho podžírače dobře zaplatil."

„I proč ne, to udělám." Pán ho vedl hned ku králi, který se tomu nástroji velice podiva., a hned Martina zjednal, aby šel na královská luka trávu podžírat.

Martin šel a s ním množství diváků. Než Martin nebyl hloupý, vrazil kosu v půl louce do země, řekl jednomu služebníku, aby přinesl v poledne oběd pro dva, pak odehnal z louky všechny diváky. V poledne, když přinesli služebníci oběd pro dva, divili se, že je takový kus louky posečen. „Bude váš podžírač také jíst?" ptali se Martina.

„Když dělá, musí se krmit. Ale jděte jen sbohem a nechte nás o samotě."

Sloužící odešli a Martin snědl oběd pro dva sám.

„Toť jsem měl výborný nápad, že jsem chtěl oběd pro dva, kdyby byli přinesli jen pro jednoho, nebyl bych se najedl." Tak to dělal den jak den, až všechny louky posekal. Když byl se vším hotov, šel si ke králi pro peníze s kosou na rameně.

„Tvůj podžírač tedy sám trávu podžírá?" ptal se král.

„Sám, královská Milosti!" odpověděl ferina.

„Jestlipak bys nám ho tady nechal za tisíc zlatých?"

„Stojí ovšem za více, ale dám vám ho za ty peníze," pravil sekáč, složil kosu, a přijma peníze, šel domů. Král dal kosu do jednoho pokoje postavit, aby se jí nic nestalo. Přišel druhý rok, tráva narostla a byl čas, aby se pokosila. Tu poručil král, aby se vynesl podžírač na louku. S největší slávou přišli na louku, vrazili ho vprostřed do země a odešli pryč, jsouce v domnění, že to nemá podžírač rád, když se na něho někdo dívá. V poledne se přihnali s obědem dychtiví, aby viděli, mnoho-li už je uděláno. Ale kosa stála, kam ji ráno postavili; to jim bylo divno. Položili oběd k ní a šli ku králi s vyřízenou.

„Vždyť bylo hned první půldne tolik podžíráno, když s ní ten člověk přišel; proč asi nechce dělat?" myslil si král a vrtěl hlavou.

Ale večer přišel služebník zase, řka, že se kosa ani louky ani oběda netkla.

„Toť musí míti učarováno," řekl král, „dejte jí vysázet dvacet ran, a jestli ještě nic neudělá, zakopáme ji."

Na slavný rozkaz přinesli na louku lavici, položili kosu na ni a biřic jí dvacet vysázel. Kosa vyskakovala po každé ráně nad lavicí a leckterého všetečku švihla přes nos. „On jí učaroval," křičeli všickni, „zakopejte ji!" To také učinili, zakopali kosu do země a podžírali trávu rukama jako kdy jindy.

Zatím měli bratři dobré časy a žehnali otce, že jim tak výnosné dědictví zanechal. Za nějaký čas, když peníze docházely, řekl Matěj: „Teď půjdu já s mým kohoutem do světa, snad ho tak dobře odbudu jako ty kosu."

„Jen jdi hodně daleko, kde jsou ještě hloupí lidé, v Čechách bys mnoho nedostal," radil mu Martin.

Matěj vzal dědictví a šel. I přišel zase k jednomu městu a potkal pána.

„Copak to neseš, člověče?" ptal se pán.

„Nesu kohouta," odpověděl Matěj.

„Takových ptáků zde nemáme, k čemu je dobrý?"

„Ten pták přivolává den."

„I toť je div divoucí. My musíme po každé den vyprovázet tam za ten vrch a ráno mu zase jíti naproti, což nám velké nepohodlí dělá. Kdyby měl ten pták takovou vlastnost, zaplatil by ti ho král mnoha tisíci."

„Vždyť se můžete přesvědčit," řekl Matěj a šel s pánem ku králi.

„Milostivý králi, ten člověk má ptáka voláka, který den přivolává, a když jde spat, jde den také spat."

„I to by nebyl penězi k zaplacení, jestli tomu tak, kterak povídáš."

„Milostivý králi, můžete se brzy přesvědčit."

Dali tedy kohoutu zlatou posadu a kohout spokojen s novým bytem brzy se uhnízdil. Netrvalo to dlouho a den odešel, aniž ho byl kdo vyprovodil. Král byl rád, a rána se ani dočkat nemohl. O půlnoci vstali a dávali pozor, jak bude kohout den přivolávat. Bila

hodina, nic, bily dvě, kohout zakokrhal a všickni se rozděsili, co to za divný zpěv. Bily tři hodiny, kohout zase kokrhal, a tak pořád, až do čtyr hodin, kde se již docela rozbřesklo. Když král viděl, že kohout opravdu den přivolal, poručil, aby dali Matěji z pokladnice pět tisíc a vším aby ho uctili. Matěj shrábl peníze, dobře: se najedl, napil a potom králi poděkoval a odešel domů.

Bratři ho s radostí přivítali a měli se zase nějaký čas dobře. Že však s penězi nehospodařili, rozkoulely se jim dosti brzo. Když jich bylo už namále, řekl Michal: „Nyní, bratři, půjdu já do světa a po svém štěstí se ohlídnu. Snad dostanu za kocoura také tolik, co jste vy dostali."

Zase ho bratři napomenuli, aby šel hodně daleko, kde jsou lidé hloupí, v Čechách že by nic nedostal. Michal strčil kocoura do pytle a šel. Dlouho chodil, než přišel do jedné země, kde lidem nerozuměl. Ale než došel hlavního města, naučil se tolik, že se mohl trochu smluvit. Před městem ho potkal zase jeden pán a ptal se ho, co to v pytli nese.

„Kocoura," odpoví Michal a ukazuje mu ho. „To je divné zvíře, a k čemu je dobré?"

„Chytá myši, ať jich je cokoliv v domě, všechny je zlapá."

„I strč jen honem toho lapáka do pytle a pojď ku králi. My máme v zámku tolik myší, že nám div po stole neběhají, a král by dal nevím co, kdyby se někomu poštěstilo ze zámku je vypudit."

„Toť bude snadná pomoc," odpověděl Michal, strčil kocoura do pytle a chvátal za pánem.

Když přišli ku králi, řekl pán: „Milostivý králi! Ten člověk zde má kocoura lapáka. To je zvíře, které myši lapá, a kdyby Vaše Milost poručila, on by ho prodal."

„Je-li to pravda, rád ho koupím."

„Milostivý králi, jen mi povězte, kde jich je nejvíce, a hned se přesvědčíte, jak je umí můj kocourek škrtit."

I vedli Michala do komory, kde jich nejvíce bylo, takže se jich pod nohama jen hemžilo. Michal rozvázal pytel, kocour vyskočil a způsobil takovou porážku mezi myšmi, že nebylo možná.

Král měl nesmírnou radost a hned poručil, aby se Michalovi deset tisíc zlatých vyplatilo. Michal si poskočil, když měl tolik peněz, a s veselou se vrátil domů. Za dva dni po jeho odchodu napadlo králi, co bude asi ten lapák žrát, až žádných myší nebude? To nikdo nevěděl, a Michal byl pryč. I poručil král, aby sedl jezdec na nejrychlejšího koně a Michala dohonil.

Michal kráčel zatím pokojně cestou, kudy byl do města přišel. Čtvrtý den vidí najednou za sebou jezdce, který zdaleka na něho volá; zůstane tedy stát. Jezdec přijede a začne se Michala polovic německy, polovic česky něco ptát, čemu ale Michal nerozuměl; aby mu ulehčil, ptá se ho po německu: „Was?“

Ale na tu otázku se jezdec obrátí a ujíždí, jak by ho vítr unášel. Michal si pomyslí, ten chlap je blázen, a jde spánembohem dále.

Celý uřičený, uprášený vrátil se jezdec zpátky, a sotva skočil s koně, běžel ku králi a oznamoval: „Milostivý králi, smutná novina, až zlapá kocour myši, bude po nás veta.“

„Kdo ti to řekl?“ ptal se uleknutý král.

„Ten člověk, co nám kocoura prodal. Na cestě jsem ho dohonil, i ptám se, co bude to zvíře žrát, až všechny myši zlapá, a on mi řekl: Vás!“

Hned svolal král celou svou radu a jednalo se, co s kocourem začít. Po dlouhém rokování se usnesli, že ho nechají v komoře zavřeného a že tam postaví dvojí stráž, aby nemohl ven. Tu chvíli dostal nejvyšší generál rozkaz, aby postavil čtyry silné a neohrožené muže ke komoře na stráž. Noc a den stál na každém rohu jeden a strachy umíral, kdykoliv to v komoře zarachotilo. Druhou noc bylo ale ticho, protože kocour všechny myši zlapal. Ráno když se v komoře ještě nic nehýbalo, myslil si muž blíže okna stojící, co to asi znamená? Osmělil se tedy a nahlídl do komory. Ale běda! Kocour seděl na okně, a jak zahlídl fousatou bradu a huňatou čepici, lekl se, vyrazil okno a byl ten tam. Druhý muž zaslechl křik i běží se podívat, a tu vidí vojáka ležet bradou vzhůru. Tryskem pádí do zámku a volá:

„Ach zle je, zle, milostivý králi! Ten ukrutný myšilapák dostal se z komory a zakousl mého kamaráda, co u okna stál. Bůhví kde běhá a co již lidí uškrtil. O to je neštěstí!“

Hned se všecky domy uzavíraly, kde kdo byl se schoval a král poručil, aby se pluk těch nejsrdnatějších mužů v těžké brnění přistrojil a na kocoura táhl. To se také hned vyplnilo, ale ačkoli se honilo tři dni, po kocouru nebylo více ani památky.

Bratří žili zatím svorně a spokojeně, hospodařili lépe než prve, neboť věděli, že se teď na nic více spolehnout nemohou. Častokráte ale, sedíce pohromadě, hloupým lidem se vysmívali.

O PRINCEZNĚ SE ZLATOU HVĚZDOU NA ČELE

Byl jeden král a královna a ta královna měla na čele zlatou hvězdu. Měliť se sice manželé velmi rádi, ale bohužel, jich blaženost dlouho netrvala. Žalost královu není možná vypovědět ani vypsat, to ví jen ten, kdo ztratil, co miloval.

Dlouho nechtěl se král ani na dítě podívat, které bylo příčinou matčiny smrti, konečně zvítězila ale láska otcovská a úsměv milostného dítěte přikouzlil jej poutem nerozlučným. Bylo ale dítě to věru tak hezounké, živý obraz krásné matky, že s něho člověk nerad oko spustil. Pro neobyčejnou sličnost nazváno jest děvčátko Lada.

Několik let uběhlo od té doby, co královna zemřela, a dvořenínové nutili krále, aby se oženil, že by se stal pokojnějším a veselejším. Odpověděl jim král takto: „Když královna na úmrtním loži se mnou se loučila, prosila mne, kdybych se musel ženit, abych si jinou nebral, než která jí bude docela podobna. Já se na to zapřisáhl a vzal bohy za svědky; budu tedy hledat ženu, která by jí ve všem podobna byla, a nenajdu-li takovou, nikdy více se neožením.“ Dvořenínové dali králi za pravdu a hned se stalo ujednání, kdy se král na cestu odebere.

Ladu, poupě to kvetoucí, odevzdal král pečlivým chůvám, zem svou správci věrně oddanému a sám odešel s četným komonstvem do světa hledati nevěstu. Projel knížetství, království, projel půl světa, viděl panny tváří jako anděl krásných, přece ale neměla žádná na čele zlatou hvězdu, žádná nebyla podobna zemřelé paní. Smuten vrátil se domů. Tu mu běží vstříc Lada a vroucně ho z daleké cesty vítá. Král ztrnul nad rozkvětlou pannou. To byla ona, to byla ta žena, kterou nade všecko miloval, její oči, vlasy, tělo, tu zlatoskvoucí hvězdu na čele, všecko měla Lada, dcera její. Běda, běda, pomyslil král. Co viděl podobu své ženy, vzbudily se v něm všecky památky na minulou blaženost, takže div nezoufal. Konečně umínil v své rozbouřené mysli, že si vezme Ladu za ženu, chtěje zvrátit ukrutné vrchy, které v tom poměru mezi něj a ji příroda postavila. Šel tedy k dceři a zjevil jí úmysl nebožky matky. Lada se toho zhrozila, ale dělala, jako by otcův návrh za pouhý žert měla, a po krátkém přemýšlení řekla: „Vezmu si tě, otče milý, koupíš-li mi šaty, ušité z křídel zlatohlávka."

„Koupím, duše má, všecko, co žádáš, jen vyplň prosbu mou," odpověděl král a to okamžení dal ohlásit, kdo by mu takové šaty přinesl, že dostane za ně mnoho peněz. Což by lidé za peníze nevyvedli? V několika dnech byly šaty na zámku a král je donesl dceři. I nevěděla, co si má vymyslit, aby čas prodloužila a otce tím snad na jiné myšlénky přivedla. Poručila si opět šaty barvy sluneční. A zase to dal král ohlásit a šaty sluneční barvy dostal. Když je Ladě přinesl, řekla: „Ještě mi kup, otče, šaty barvy nebeské, aby na nich i hvězdy byly; potom si tě opravdu vezmu."

Co by byl král pro ni nedal! Poslové lítali na všecky strany a krejčí namáhali své mozky, by vymyslili kroj šatů barvy nebeské i s hvězdami. Ale což by rozum lidský nevymyslil, když se jedná o tolik peněz. I takové šaty se ušily, jenže byly na nich místo hvězd velké diamanty. Již nebylo tedy žádné pomoci a Lada musela dáti otci slovo; ale trápila se nad tím a plakala. Tu samou noc se jí zdálo, že stojí před ní krásná paní, majíc na čele zlatou hvězdu, a že klade na postel bílý závoj jako dech, pravíc: „Lado, já jsem tvoje matka,

vím, co se zde děje a vlastní otec za ženu že tebe žádá. To se však státi nesmí, já ti jdu na pomoc. Dej si zejtra ušít sprosté šaty, přehoď tento závoj z mlhy utkaný přes hlavu a prchni. Dokud ho budeš míti na sobě, žádný tě neuvidí. O otce starost neměj, já se mu zjevím a dám mu vnuknutí." Po těch slovích cítila Lada na tváři lehký vanot dechu a matka zmizela. Ráno našla závoj na loži a pilně jej uschovala. Nato pak poručila, aby jí dala komorná udělat myší kožíšek od hlavy až k patě. Komorná myslila, že to bude pro nějakou kratochvíli, pročež nikomu o tom neřekla, sama kožíšek objednala, a když byl hotov, princezně ho přinesla. Třetí den měla býti svatba; v zámku bylo šukání, běhání a král byl plný blaženosti. Jen nevěsta nepomyslila na oddavky. Když kožíšek měla, oblékla se do něho, ty troje šaty svázala, plachetku hodila na hlavu, závoj na tvář a tak přistrojena dala sbohem otcovskému zámku a v slzách plynouc ubírala se do širého světa. Chodila dlouho, aniž věděla, kam se má obrátit; tu přijde k městu, které bylo velmi krásné. Hned u kraje stál na vršku královský zámek; do toho si umínila Lada vejít a o nějakou službu prosit. Ale uzlíček se šaty nechtěla vzít s sebou. Malý kousek od zámku byl háj a u háje studánka; i zdvihla Lada u studánky kámen a pod ten kámen položila uzlík a závoj k tomu. Rybička ze studánky na ni vykukla.

„Nepovídej žádnému, rybičko, a dobře to hlídej!" prosila Lada rybu a odešla do zámku.

Na cestě si posypala tvář trochu popelem, zamračila čelo a plachetku níže stáhla; představíme-li si ještě myší kožíšek, v němž byla skoro celá zaobalena, kdož by chtěl při ní krásu hledati? Čeládka v zámku se pustila do hlasitého smíchu, vidouc tu ošklivou službu, a posílala ji pryč.

Ale ona tak snažně prosila, aby ji za kuchtičku přijali, že se kuchař nad ní ustrnul a do kuchyně ji přijmul, přísně jí zakázav, aby se vrchnosti neukazovala, by trestán nebyl, že takovou kuchtičku do služby bere. Lada byla potěšena, že dostala službu, kde bude ode všeho pronásledování ochráněna a kde si jí nikdo všímat nebude. A dobře soudila; celý den žádný na ni ani nekoukl, leč se pan kuchař s

ní několikrát vyvadil a sloužící myších kožíšků jí nadali, což ale dobrovolně trpěla. Zem, v níž se to zběhlo, patřila králi, který měl jediného syna, jménem Hostivíta, ušlechtilého mládence, na kterého se mohl ve všem spolehnout. Všickni poddaní se již těšili, až bude princ panovníkem, jaké to budou míti časy. Král byl již starý a rád by byl viděl, aby si Hostivít nějakou princeznu vybral, ale ten posud neměl k tomu chuti. Chválu princovu slyšela také často kuchtička od ostatní čeládky, i velmi ráda byla by toho vyhlášeného pána seznala. Jedenkráte se jí k tomu naskytla příležitost. Když byla v kuchyni sama, šel princ právě okolo. Tu vyběhla rychle ven a za ním se dívala; zdali se jí líbil, uhlídáme dále.

Byl králův svátek, a po tři dni dávaly se skvostné hostiny a radovánky, ku kterýmž se hosté z daleka sjížděli. Lada celý den již o něčem přemýšlela, a sotva byl večer, prosila kuchaře, aby jí dovolil trochu na ty hosti se podívat, které jakživa neviděla.

„O ty cuchto, nechtěla bys pánům do cesty vlézt, aby tě někdo viděl a potom si pomyslil, jací jsou to služebníci zde v zámku?“

„Nebojte se, pane, že bych šla komu do cesty, já někam do koutečka zalezu, kde mne žádný nespatří.“

Kuchař nechtěl, nechtěl, ale potom zabručel něco o všetečnosti a nechal kuchtičku jíti na podívanou. Lada šla rovnou cestou k studánce, zdvihla kámen a vyndala z uzlíčku šaty, co byly z křídel zlatohlávkových ušité. Potom sundala plachetku, svlékla myší kožíšek, umyla tvář, srovnala vlasy a oblékla šumný oděv na sebe. Ono jí však nebylo o to, aby viděla panstvo, ale jen aby mohla s tím hezkým princem potancovat a slovíčko s ním promluvit. Když měla šaty na sobě, přehodila závoj přes oči a spěchala ku hradu. Nejdříve si před zrcadlem oděv srovnala, potom teprv vkročila do taneční síně, postavila se, kde nejvíce hostů stálo, a hodila závoj s čela. Každý se hned k ní obrátil, ale žádný nevěděl, kdo je a odkud přichází. Avšak nejprvnější ze všech byl u ní Hostivít, který dříve od paní k panně poletoval jako hravý motýlek. Sotva pohledl na ušlechtilou tvář cizinky, již ucítil, že po jeho svobodě na věky veta.

„Kdo jste, panno spanilá, že mi ani tvář, ani jméno vaše povědomo není?“ ptal se Hostivít Lady.

„Důvěra ve vaši hostinnost mne sem přivedla, abych se vyrazila. Rád-li mne vidíte, nechtějte vědět, kdo jsem,“ odpověděla Lada a pohlédla na Hostivíta tak prosebným okem, že neměl srdce více se jí ptáti.

Hudba začala hrát, každý šel pro svou dámu, a i princ se postavil do řady se svou tanečnicí, jíž nebylo roveň. Jak čerstvě mu hodiny uplývaly, které si právě tenkráte přál stokráte delší. Začalo se šeřit a princezna děkovala svému hostiteli, chtíc odejít; princ prosil jen o malou chvilčinku ještě, ale ona nezůstala ani okamžení déle, jen to slíbila, že přijde druhý den zase. Letmo hrad přeběhla, octla se u studánky a šaty se sebe svlékala; byl již svrchovaný čas, aby se v kuchyni okázala. Když odcházela, vykoukla zase rybička a Lada prosila, aby jí šaty hlídala. Všecka čeládka byla ospalá, a nikdo nepozoroval, kdy kuchtička přišla.

Každé ráno ohlašoval komorník, co se má pro prince k snídaní vařiti; ale toho dne přišel, řka, že princ sám neví, co si má poručit, aby se udělalo cokoliv. „Já nevím, co se pánu přihodilo,“ doložil, „tak veselého jsem ho ještě neviděl. Zpívá, tancuje z pokoje do pokoje, a když se ho ptám na to neb ono, říká: Dělej co chceš.“

„Bláhový,“ řekl na to kuchař, „snad se mu včera některá kněžna zalíbila a dnes na ni vzpomíná?“

„Máš pravdu, starý, byla tam jedna paní, ale žádný neví, co je zač, a u té byl celou noc.“

Kuchtička něco třela a hlavičku hluboce k tomu shýbala, aby nebylo vidět, jak se červená. Dělala, jako by si komorníkovy řeči ani nevšímala, zatím jí ale slovíčko neušlo. Celý den byla by kuchařovi pomyšlení udělala, jen aby ji večír zase na podívanou odpustil, což také kuchař slíbil.

Když měla všecku práci svou odbytou, běžela zase k studánce, kožíšek shodila, oblékla šaty sluneční barvy, přehodila závoj a pospíchala k zámku, kde se již tancovalo. S princem nebylo po celý večer ani řeči, jeho jediná práce byla hleděti ke dveřům, brzo-li je

sloužící otevře. Ale než se nadál, stála jeho krásná neznámá milá uprostřed síně, jako bohyně, jejíž jméno nesla. A zase byl blažen láskou raněný princ. Paní záviděly Ladě krásu a nádherný oděv a páni záviděli princovi její přízeň. Té noci zdržela se Lada o chvilku déle, nemohouc odolat prosbě krásného muže, kteréhož tak vroucně milovala jako on ji. Bylo již hezky šero, když přišla k studánce. Honem se odstrojila, tvář zapopelila a jako na perutích běžela k zámku, kde bylo již všecko na nohou.

„To se mi líbí, po druhé nepůjdeš nikam!“ broukal kuchař, když vešla do kuchyně; ale ona ho prosila za odpuštění a začala se točit jako na kolovrátku. Kuchař byl starý, dobrý člověk, a když viděl, že kuchtičce práce od ruky jde jak by hrál, zapomněl na svůj hněv. Opět vešel komorník do kuchyně, a když se kuchař ptal, co bude princ k snídani poroučet, odpověděl, že nebude princ nic jísti, že sedí v lenošce, oči maje zavřené, a když se ho někdo otáže, že mlčí jako hrob. „Nevím,“ končil svou zprávu, „ta paní, co u nás po dvakrát byla, mu snad učarovala.“

„Hej, kuchtičko, co tomu říkáš, ty jsi se také dívala, vidělas tu cizí paní?“ volal kuchař na Ladu, která rožněm točila.

„Ovšem že viděla; já tomu ale nerozumím, abych řekla, je-li tak krásná; mně se líbila a princovi snad také, neboť s ní pořád mluvil,“ odpověděla kuchtička kuchařovi, ale kdyby nebyla u rožně stála, byl by viděl její zarděnou tvář, která jako plamen popelem prokvítala.

Svou pilností po celý den vymohla Lada opět na kuchaři dovolení na podívanou. Tenkráte se oblékala u studánky do šatů, co byly barvy nebeské, diamantovými hvězdami poseté. Nikdo nemohl na ni pro samý lesk pohlédnout a celý háj se osvítil světlem, které od ní zářilo, že se v studánce celá viděla. S těžkým srdcem šla ale tenkráte do hradu; neboť se musela s miláčkem rozloučit. Mohlať ovšem říci, kdo je, ale ona se bála otcovy msty a že by ji nazpět požádal, proto si umínila, že bude mlčet, dokavad se nedoví, jak otec smejšlí a zdali už na ni zapomněl.

Hostivít byl jako bez smyslů, nic ho netěšilo, a sám starý král hleděl na dvéře, brzo-li ta krásná kouzelnice vejde, by se tvář synova vyjasnila.

„Proč tak smuten?“ ozval se vedle Hostivíta libý hlas. Lada co skvělá denice stála vedle něho a jediný paprsek z oka jejího vyjasnil mračna na tváři miláčka. Starý král a mnoho hostů shlukli se okolo ní, vítali ji a nemohli se na tu očarující krásu dosti vynadívat. Tu noc nebylo ani Ladě ani princovi do tance, chodili spolu ze síně do síně a tiše rozmlouvali o své lásce; čím blíže k ránu bylo, tím byli smutnější. Ta nejposlednější síň skvěla se bílým mramorem, kolem dokola stály vonné květiny a stromy, i zdálo se člověku, že do květnice vstupuje. Tam seděla Lada na pohovce s Hostivítem a v očích chvěly se slzy.

„Lado má, ty jediná, zůstaň u mne a buď mou ženou,“ prosil princ tak dojemným hlasem, že projel zvuk jeho nikdy nepocítěnou blahostí duši ubohé Lady.

„Nepros tak snažně, činíš mi těžké srdce; vždyť víš, že posud prosbu tvou vyplnit nemohu. Abys ale věřil, že i já tě srdečně miluji, vezmi ode mne tento prsten, kterým se tobě na věky zasnubuji.“

Hostivít přijal s vroucími díky drahý prsten, potom sňal též jeden s diamanty se svého prstu a podal ho Ladě.

„Nyní jsme zasnoubeni,“ řekla tato, „já tvá, ty můj. Kdo ti tvůj prsten nazpátek přinese, tomu věř, bude to posel, od něhož uslyšíš vzkázání, jak brzy se shledáme.“

Ještě chvilka utekla v sladkém líbání a rozmlouvání a Lada zmizela. Darmo běžel Hostivít do síně, kam byla odešla, darmo naříkal jako vší útěchy prázdný zoufalec, Lada se nevrátila a on nevěděl, kde ji hledati.

S těžkým srdcem a slzíc svlékla dívka skvostný šat v zeleném háji, dala ho pod kámen, poprosila rybičku, aby měla pozor na něj, a již pospíchala v myším kožíšku do kuchyně. Prsten zasnoubení měla schovaný za ňádry.

Když přišla do hradu, bylo tu běhání až hrůza, komorníci princovi mohli hlavy srazit, jak po schodech nahoru a dolů lítali. I ptala se Lada v kuchyni, co to má znamenat?

„Celou noc kalousuješ a ráno spíš kudy chodíš," huboval na ni kuchař. „Což neslyšíš, že je princ na smrt nemocen? Tu čarodějnici nám byl čert dlužen. Ten ubohý, ubohý pán! Já nevím samou starostí, co do ruky vzít."

Lada zůstala jako omráčena, nevědouc, má-li k Hostivítu jíti, aneb co má dělat. Tu přiběhl sloužící s jakýmsi kořením a poroučel, aby se honem pro prince uvařilo. Lada mu je vytrhla z ruky a v okamžení stálo u ohně. Sloužící odběhl, kuchař také, a než se vrátil, měla již Lada koření v koflíku a chtěla je nésti nahoru.

„Co to děláš? Nemůžeš někoho zavolat anebo na mne čekat? Kdyby tě v tvém kožichu král viděl, všecko by si zošklivil."

„Nic se nebojte, pane, on mne neuhlídá. Abyste nemusel na schody, donesu to nahoru," nabízela se s ochotností Lada, „a dám to některému komorníku."

Na cestě vytáhla ze záňadří prsten a hodila ho do koflíku; koflík postavila v pokoji na stůl a běžela dolů, kojíc se nadějí, že prince upokojí. Přitom si však umínila, kdyby se princ ptal, jak se prsten do koflíku dostal, že se nepřizná. A na to přišlo v malé chvíli.

Sotva princ koření vypil a na dně prsten spatřil, vzbouřil celý zámek; nejprvnější poptávka došla ovšem na kuchaře, zdali on koření do koflíku lil. Kuchař v domnění, že se snad do koření vlas z myšího kožíšku dostal, nechtěl na sobě hanbu nechat, a prosil hned o odpuštění, že to v jeho nepřítomnosti kuchtička udělala. Nyní musela kuchtička k princovi. Dosti se zdráhala a nechtěla jít, ale služebníci ji vzali pod paždí a vedli ji do princova pokoje. Jak tam vešla, klekla na zem a hlavu sklonila, aby neviděl princ její postavu a nepoznal její tvář.

„Ty jsi dala prsten do koflíku?" ptal se princ, jsa již vzhůru, a pozorně prohlížel klečící kuchtičku.

„Milostivý pane můj," pravila Lada s proměněným hlasem, „já koření do koflíku lila, ale o prstenu nevím, a byl-li tam, musel jej někdo nevědomky do něho hodit."

Na ten způsob zapírala Lada v jednom, a když nemohl princ přiznání nikterak z ní vynutit, propustil ji. Lada byla ráda, že šťastně vyvázla, poděkovala a pospíšila do kuchyně, kde vše panu kuchaři povědět musela.

Avšak navzdor ohyzdnému kožichu pozoroval princ při jejím odchodu ušlechtilý vzrůst, všimnul si krásného chodu a malounké nohy, jakou obyčejně nemotorná kuchtička nemívá. Pořád mu to vrtalo v mozku, na jaký způsob by ji mohl, sám nepozorován, viděti.

Byl způsob v tom městě, že se lidé velmi rádi koupali, jak bohatí, tak sprostí. I v zámecké velké zahradě byly dvoje lázně, jedny královské, druhé pro domácí čeládku, kde se dvakrát za týden od prvního do posledního koupali. Na tu lázeň vzpomněl Hostivít nejdříve, tam byla nejlepší příležitost podivnou kuchtičku vyzkoumat. Byl právě den koupele; tu se princ odebral tajně do zahrady, šel hned k lázni ženské, tam udělal do zdi dírku velkosti oka a šel zase do svého pokoje. Doktoři se křižovali, že mu bylo ráno na smrt zle a teď že už chodí, Hostivít je ale potěšil, že ho divotvorné koření pozdravilo, z čehož oni velkou radost měli.

Navečer, když byl čas koupání, vykradl se princ ze zámku do zahrady, šel k lázni a schoval se do hustého křoví, kde ho nikdo nepozoroval. Všechny ženské se koupaly dříve a nejposlednější ze všech byla kuchtička, s kterou se žádná jiná koupat nechtěla, čemuž ona velice povděčna byla. Jak viděl princ kuchtičku jíti, položil oko ke zdi a ledva dýchal.

Zamyšlená vstoupila Lada do lázně, a když za sebou zamkla, svlékla nejdříve kožíšek a stála tu v prosté sukénce. Hostivítu vstupovala krev do tváří, když viděl tu sličnou postavu, a blahé tušení se mu v srdci rozhostilo. Ale když dala kuchtička plachetku s hlavy, tvář umyla a na čele se jí hvězda zatřpytila, nemohl se princ déle zdržet, vykřikl: „Lado, Lado má!" a vyběhl ze své skrýše.

Uleknutá Lada hodila rychle kožich na sebe, plachetku na hlavu a vyběhla ven; neboť poznala dobře hlas princův.

Ve dveřích ji potkal Hostivít, sevřel do náručí a zamkl ústa vřelým políbením, aby nemohla déle zapírat.

„Nyní půjdem k otci, drahá," pravil Hostivít a chtěl vésti Ladu do zámku, ale ona nechtěla, řkouc: „V tom oděvu nepůjdu před tvého otce. Počkej tu malou chvilku, až se opět vrátím."

Princ chtěl ledaco namítat, ale Lada byla již za zahradou a utíkala k studánce jako plachá srna. Šaty našla všecky, ale závoj scházel a hlídačky v studánce také nebylo. Než blahá nevěsta neměla kdy o tom přemýšlet, a že už závoj nepotřebovala, nebyla jí ztráta tak bolestná. S uzlíkem pospíšila zase zpátky do své komůrky, tam se přestrojila do královských šatů a teprv šla k milému princovi, který ji k otci svému vedl. Kdo je potkal, díval se jako udiven, pověděl druhému a v okamžení to bylo po celém zámku, že našel princ krásnou paní.

Posud nebyla se Lada o svém stavu nikomu svěřila, až teprv když byla u krále. Tím raději požehnal otec synův sňatek věda, že princeznu z krve královské za ženu dostane.

V kuchyni se zatím pan kuchař stropu chytal a na kuchtičku, která nepřicházela, hrozně dováděl. Tu přiběhl pro něho sloužící, aby šel tu chvíli k princovi. Honem zahodil zástěru, vyjasnil tvář a pospíchal nahoru. I viděl krále, prince i krásnou budoucí královnu.

„Proč přechováváš v kuchyni tak ošklivou, zapopelenou kuchtičku?" obořil se na něho princ.

Kuchař se lekl a začal prosit: „Ach, můj nejmilostivější králi a pane! Já ji nechtěl vzít, ale ona tak snažně prosila o službu, že jsem ji nemohl oslyšet; a také nemám věrnější, spěšnější a bedlivější osoby snad ani v celé kuchyni, až na to, že nosí ten myší kožíšek, pořád se popelí a trochu všetečně si počíná."

„Hana tvá je pravdivá a za chválu ti děkuji, milý kuchaři, jakož i za upřímné přechování. Za to se ti tvá kuchtička odmění." Tak řekla Lada, a kuchař padna jí k nohoum, děkoval za vše a prosil za odpuštění, neboť ji byl podle hlasu poznal. Lada ho upokojila a dala

mu měšec peněz na odslouženou. Jakmile kuchař z pokoje vyšel, již to věděli všickni, kdo byl myší kožíšek, a strachy umírali, když pomyslili, jak to s nimi vypadne, jak se, bude asi královna mstít. Ale ta na mstu nepomyslila.

Zasnoubení milenců bylo brzy nato; potom si sedli do vozu a jeli k otci krásné nevěsty, by od něho také požehnání obdrželi. S bázní vjížděla Lada do zámku a velmi se strachovala msty otcovy. Avšak darmo! Tu samou noc, když Lada ze zámku zmizela, zjevila se nebožka královna a přísně kárala hříšnou jeho lásku. Od té chvíle se obrátilo srdce královo, láska nedovolená z něho zmizela a bývalá vroucí láska otcovská se v něm uhostila. Dávno by byl již dceru hledal, kdyby mu to byla nebožka nezakázala, která sama nad ní bděla.

S nevýslovnou radostí přijal král dceru i zetě a jejich štěstí bylo mu útěchou.

MOUDRÝ ZLATNÍK

Radoš byl osmnácte let stár, když mu rodiče umřeli. Nyní mu nezbývalo nic jiného, než jíti na službu. I pomyslil si: když musím sloužit, půjdu do velkého města a tam se dám do služby, vždyť kus práce zastanu. Sebral své věci a šel. Nedaleko města pozdravilo ho moudro s rozumem. Od té chvíle prý byl tak moudrý a rozumný, jako by na vysokých školách cvičen byl, a všecko, co do rukou vzal, muselo se mu povést.

Chodí Radoš po pěkných ulicích, a tu mu padne do oka nádherný a skvostný krám zlatnický, v němž sedí při díle mnoho tovaryšů. To se mu velice zalíbilo a opět si pomyslil, že nepůjde do služby, ale že se bude učit zlatníkem. Bez rozmyslu vejde do dílny, slušně mistra pozdraví a prosí ho, aby jej za učeníka přijal.

„Inu, já tě přijmu," namítal mistr, „ale tys už trochu přestárlý na učeníka; než se vyučíš, bude ti pomalu šestadvacet. Beztoho že chceš rok za rok?"

„Ovšem, pane mistře, já peněz žádných nemám, abych za učení platil. Ale budete jistě se mnou spokojen a chvilky vám nezmařím," pravil Radoš.

„Zůstaň tedy," řekl mistr, vykázal mu místo pro jeho věci a k ležení. Když si to Radoš urovnal, hned se měl k práci jemu vykázané. Zprvu se mu druzí tovaryši smáli, že je nemotorný učeník, ale brzy umlkli; co vzal Radoš do ruky, to se mu podařilo, a co se jiní dvě leta učili, to uměl on za týden. Za čtrnáct dní dělal již prsteny, náušnice a náramky tak pěkné, že se bylo radost na ně podívat.

„Nevím," řekl mistr k své ženě, „co si mám o Radoši pomyslit, má-li už za vyučenou a jen ze mne rozum táhne, anebo je narozen na šťastné planetě?"

„Ne, tomu nevěř, že by tě byl obelhal; on je věru živá pravda," zastávala mistrová učeníka, který jí po ruce byl.

Za čtyry neděle dostal za vyučenou a mistr ho měl velmi rád. Jedenkráte šel s mistrem na procházku po městě, které bylo velké a v němž král sídlel. Tu vidí na bráně nastrčenou lebku na špici. I ptá se mistra, co to má znamenat, a mistr mu začal takto vypravovat:

„Náš král má jedinou dceru, pannu tak krásnou, jakž by ji daleko pohledal. Od dvanáctého roku však nemluví, ale jestli řízením božím anebo její vlastní vůlí, to nemohl dlouho žádný vyzkoumat. Co tu bylo lékařů a jiných učených mužů, než žádný ji k řeči nepřipravil. Ona čte, jezdí, prochází se, umí krásné práce, ale to vše dělá mlčky. Před třemi lety se tu vyskytla moudrá věštkyně, která povídala, že je princezna Liběna pod kouzelnou mocí a ta že bude tak dlouho trvat, dokud by se nenaskytl mládenec, který by ji k řeči přivedl. I vydal král rozkaz, kdo by dceru jeho k řeči přivedl, že mu ji dá za ženu, ať je sprostý anebo vznešený. Tu přišli všelijací lidé, kteří se u krále hlásili a princeznu obtěžovali, ale neuzdravili. Mrzel se král velice nad tím a princezna ještě více, protož se do svých pokojů odebrala a z nich ani vyjít nechtěla. I poručil zase král, kdo se k němu přihlásí, že chce princeznu uzdravit, a neučiní to ve třech dnech, že přijde o hlavu. Shon přestal, až po nějakém čase přijel

mladý pán velmi sličné postavy. Král dovolil, aby se o uzdravení princeznino pokusil. Tři dni prý klečel před Liběnou a neustále prosil, aby k němu jediné slovo jen promluvila, ale ona se ani nepohnula, a tak ztratil třetí den hlavu, která je pro výstrahu zde nastrčena. Od té chvíle se žádný nehlásí, a pátý rok již táhne, co princezna nepromluvila."

Velice se nad tím Radoš podivil a bylo mu krásné Liběny líto. Byl už rok u svého mistra, který ho měl jako oko v hlavě a již i se ženou se radil, zůstane-li Radoš vždy tak hodný hoch, že si ho podrží za vlastního, nemaje jiných dětí.

Jednoho dne přišel královský dvořenín a objednal u mistra pro princeznu klenoty. Měly býti tak krásné, jaké posud žádný neviděl, a z nejdražších kamenů. Mistr to přislíbil, ale když posel odešel, škrábal se za ušima a nevěděl, jak to vyvede a kterému práci tu odevzdá.

„Copak se vám, pane mistře, přihodilo, že jste tak truchliv?" ptal se Radoš.

Mistr se mu svěřil.

„Nermuťte se, mistře, tu práci vezmu já sám na sebe, a jistě že bude král se mnou spokojen."

„A myslíš, Radoši, že dovedeš práci, kterou si já sám udělat netroufám? Jak bych ti mohl dát tolik zlata a drahých klenotů pro zkázu?"

„Dejte mi tedy něco na zkoušku, a bude-li se vám líbit, potom i druhé."

Mistr byl spokojen, dal zlato a kámen, a Radoš se pustil hned do práce. Ale jakž se divil starý zlatník, když mu přinesl Radoš hotový prsten. Tomu nebylo roveň v celém krámu. S radostí dal mistr zlata a diamantů s potřebu, aby i ostatní ke skvostu patřící věci zhotovil. Radoš si dal na všem co možná záležet, a když byl hotov, udělal i stříbrnou klenotnici, a vše do ní uspořádav, donesl mistrovi.

Když se mistr na skvost podíval, popadl Radoše okolo krku a řekl: „Hochu, ode dneška jsi ty mistr, já ti více poroučet nemohu, neboť jsi mne daleko přestihl."

Byla to ale taková práce, jakouž málokdo uměl. Člověk nevěděl, čemu se má dříve obdivovat, zdali královskému diadému, či outlému náhrdélku, anebo skvostným náušnicem, náramkům a jiným drobnostem. To byly nitky jako od pavouků předené a ty lupeny a kvítka jako ze země vyrostlé.

„Hochu, co ti mám za to udělat?“ ptal se mistr, celý blažen, svého tovaryše.

„Nic jiného, jen mi dovolte, abych to směl sám králi donésti.“

To mu mistr rád po vůli udělal, a Radoš šel do hradu královského. Když se ohlásil, že nese králi objednaný skvost, ihned před krále předpuštěn byl. Hluboce se poklonil a králi stříbrnou skříni podal. Sotva král víčko otevřel, rozjasnila se jeho tvář a s patrným zalíbením se na klenoty díval. „Nemůžeš mi povědět, mládenče, kdo tu práci dělal?“ ptal se král přívětivě.

„Já sám, nejmilostivější králi!“ odpověděl Radoš.

„Aj, mladíku, toť jsi tak šikovný umělec, jakého jsem posud neznal; mohu-li ti nějakou milost prokázat, tedy žádej,“ nabízel se král Radošovi, který radostí div neplakal.

„Nejmilostivější králi! Slyšel jsem, že je každý k princezně připuštěn, kdo se chce o to pokusit, by jí řeč navrátil. O to bych se i já pokusiti chtěl, a proto bych žádal Vaši královskou Milost, abych k ní jíti směl.“ Tak prosil Radoš krále, čekaje se strachem na odpověď.

„Ovšem, mladíku, že k ní jíti a o její zdraví se pokusiti smíš, ale bylo by mi líto, kdybys to nedokázal, beztoho že víš, co tě potom očekává?“

„Vím, nejmilostivější králi, a rád se smrti podrobím, když to‘nedokážu.“

Král zavolal svého dvořenína a poručil, aby dovedl Radoše k princezně do pokoje a samotného jej tam nechal; tajnému znamení ale dvořenín rozuměl, aby totiž poslouchal, co se bude díti. Vedl jej dvořenín skrze množství pokojů až do síně, kde bylo nejináče než jako v ráji; květin, stromů, čalounů, zlata, stříbra, koberců, všeho dost. A to vše bylo polito temným světlem slunečním, jež malovanými okny pestré stíny na bílou, mramorovou podlahu

kladlo. V čele síně visely od stropu dolů těžké záclony, které dvořenín polehounku rozevřel, a Radoši rukou pokynul, aby vešel.

To byl pokojík malý, skvostně, ale tak pohodlně a ladně spořádaný, že člověku jaksi milo bylo, když do něho vkročil. Ale nejkrásnější byla princezna Liběna. Seděla u okna a zlatem vyšívala. Ani žilka se v té sličné tváři nepohnula, když Radoš vstoupil, ani mžikem se zřetelnice k němu neobrátila; zdála se býti tak bez života jako obraz, co v zlatém rámci na zdi visel a ji co malé dítě představoval. Jasným okem na ni hledě, poklonil se Radoš před princeznou a postavil se před její obraz řka: „Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, jenž se v hradě tom vede; řezbář udělal pannu, krejčí na ni ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč. Komu nyní ta panna náleží?“

„Komu by náležela než mluvci, který jí dal řeč?“ promluvila princezna a opět tiše dál šila.

Radoš vyšel s poklonou z pokoje, ale dvořenín závistivý oznámil králi, že mu princezna ani slova neodpověděla, a Radoš musel v hradu zůstat, kdež se mu jinak dobře vedlo. Mistr nevěděl, co si má pomyslit, když mu přinesl služebník za skvost peníze a vyřizoval, tovaryš že se teprv třetí den vrátí.

Druhý den byl Radoš opět do princeznina pokoje uveden a jako předešlý den postavil se před obraz a ptal se: „Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, který se v tom hradě vede. Řezbář udělal pannu, krejčí jí ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč. Nyní ji chce mít každý, komu náleží?“

„Včera jsem ti řekla, že patří mluvci,“ odpověděla opět princezna.

Dvořenín, co poslouchal, nepřál to Radoši, že by mohl býti králem, a zase řekl králi, že princezna nepromluvila. Opět byl v hradě podržen. Než třetí den šel poslouchat král sám. Radoš vešel do pokoje a zase se ptal obrazu: „Rozhodni ty, obraze krásný, krutý boj, který se o pannu v tomto hradě vede. Řezbář ji udělal, krejčí jí ušil šaty, ale mluvec jí dal řeč; komu nyní patří?“

„Po dvakrát jsem ti již řekla, že mluvci, proč se tím nespokojíš?“ řekla Liběna a vstala od stolku. Tu skočil král do pokoje a s pláčem

dceru líbal. Nato vzal Radoše za ruku a pravil: „Mládenče, tys mne udělal šťastným otcem a všecku radost jsi mně navrátil, staň se tedy mým synem a králem, neboť uznávám, že jsi moudřejší nad jiné."

„Můj nejmilostivější pane," odpověděl Radoš, „jak mohu býti králem, vždyť jsem jen z nízkého rodu, nevím, jak se u dvora chovat, a krásná princezna mne za svého manžela sotva chtít bude?"

„Tys mne tvou moudrostí z kouzelných pout vysvobodil a já žádného jiného za manžela nechci než tebe," pravila Liběna a podala Radoši ruku, kterou on vroucně políbil.

Hned se to v městě rozhlásilo, že je princezna uzdravena a její vysvoboditel že je sprostý zlatnický tovaryš. Tu pospíchal starý mistr do hradu, aby se přesvědčil, zdali tomu tak, a když ho Radoš s radostí králi co svého dobrého mistra představoval, děkoval starec v duchu Bohu, že mu takového učeníka poslal.

Za nějaký čas byla svatba a královská nevěsta se skvěla v klenotách, které jí ženich vlastní rukou udělal. Radoš panoval moudře, jako před ním žádný král, a lid se za něho vstávaje lehaje modlil. Měl několik synů a každý se musel z mládí něčemu učit a žádný nedostal titul bez zásluhy. Jestli je také moudro s rozumem pozdravilo, to se neví.

O BÍLÉM HADU

Chudá selka šla do lesa na stlaní. Hrabe, hrabe, a tu vidí najednou do kola stočeného bílého hada; i mohla ho snadno zabít, ale ona by to byla pro celý svět neudělala, vždyť to byl bílý had a ten přináší štěstí. Vzala tedy košinku, položila ji až k němu samému a myslila si, kdyby bylo možná, že by ho hráběmi do koše smýkla a s sebou domů odnesla. A hle, ono se to jak náleží podařilo; had vklouzl do koše a do stlaní se zahrabal. S radostí nesla ho selka domů, a sotva do dveří vkročila, vypravovala muži, že si přináší štěstí. Muž vzal čistou košinku, položil vedle ní podušku a potom hada ze stlaní vyndal, na podušku položil a postavil na pec. Od

každého jídla, co na stůl přišlo, dostal také had na misku a oba se o nalezence starali jako o vlastní dítě, jež ale neměli. Co byl v domě, šlo jim také opravdu všecko dle vůle, a brzy si z nouze pomohli.

Již měli hada pět let, tu se jednoho dne ozve při snídaní s pece hlas: „Táto, když jste si mě vzal na starost, tak mě musíte také oženit."

„Nu, pro mne, já tě ožením," odpověděl sedlák, který si pomyslil, že to hadův hlas. „Ale kteroupak bys rád?"

„Žádnou jinou než Bělu, dceru knížete," odpověděl had, „jen tam hned jděte a namluvte mi ji."

Sedlák se po snídaní ustrojil do svátečních šatů a šel namlouvat nevěstu pro hada.

„Ale muži," řekla venku selka, „kněžna si ho nebude chtít vzít."

„Ať dělá co chce, já mu to po vůli udělat musím, sice by se nám pomstil," řekl sedlák a ubíral se'bez dalších řečí k městu, kde přebýval kníže, jehož dcera byla krásná Běla.

Když přišel do zámku, dal se u knížete ohlásit a v malém okamžení byl veden od služebníka do velké síně, kde seděl kníže, jeho choť a krásná Běla, jejich dceruška. Sedlák se knížeti poklonil a beze všeho ostýchání poselství vyřídil.

Kníže se zamyslil, kněžna se lekla, ale Běla, která u okna seděla a předla (tenkráte přádávaly ještě i knížecí dcery), zasmála se a řekla: „Vyřiď tvému synu, bílému hadu, že si ho vezmu, když přijede na svatbu po zlaté silnici, na granátovém voze se stříbrnými koly a s diamantovými zákolníky. Zapřaženo musí být čtvero bílých koní s perlovým náčiním. Když tak přijede, bude svatba."

Sedlák si myslil, že to syn jeho nedokáže, než poděkoval knížecí dceři za odpověď a šel domů.

Přijda do sednice, řekl hadu, co mu Běla odpověděla. „Děkuju ti, tatíčku, za vyřízenou," pravil had, „ráno se s mamičkou ustrojte, pojedem na oddavky."

Sedlák maje pevnou důvěru v slova hadova, opravdu se na ráno přichystal. Sotva Pánbůh den dal, vstala selka a chystala snídaní. Po snídaní, když se ustrojili, zaslechnou řechtot koní, a když

vykouknou okénkem ven, vidí na dvoře granátový vůz se stříbrnými koly a s diamantovými zákolníky, zapřaženo je čtvero bílých koní jak labutí s perlovým náčiním. Všecko bylo tak krásné a tak se to lesklo, až oči pocházely. Sedlák vzal hada s košem, a když vyšli na dvůr, chtěla selka dozadu na vůz vlézt, protože byl vnitřek samé zlaté polštáře. Ale had povídal: „Mamičko, kampak myslíte? Sedněte si jen na ty polštáře a mne položte vedle sebe. Tatíček nás poveze."

Tu teprv selka poslechla a na pěkné podušky sedla, položíc hada s košem vedle sebe. Sedlák vylezl na kozlík, vzal do ruky vodidla, a již jeli. Za dvorem se začala zlatá silnice a po takové šlo to až do zámku. Běla se dívala oknem, a když viděla, že jede had opravdu po zlaté silnici na granátovém voze, musila se strojit do svatebních šatů. Matka plakala, otec jí lál, že však tomu chtěla, musela mlčet. Ženich přijel, přijeli hosté a svatba se slavila v zeleném háji. Pili, jedli, byli veselí, jen nevěsta plakala a ženich tiše ležel na bílých poduškách. Přišla noc, nevěsta musela jít do svatební komory s ženichem spat. Zahrabala se do kyprých podušek a pokryvku stáhla strachem a hrůzou až přes hlavu.

Tu prosí ženich: „Bělinko, prosím tě, obrať se ke mně!" Hlas jeho byl tak měkký, lahodný a pohnutlivý, že Běla jinak nemohla než pokrývku s očí stáhnout a k hadu se obrátit. Ten prosí zase: „Bělinko moje, prosím tě, obejmi mne!" Běla se třásla, ale obejmula ho.

Tu prosí po třetí: „Bělinko, ženo drahá, polib mne!" S hrůzou zamhouřila Běla oči a políbila hada. V tom okamžení cítí se v náručí, a když oči otevře, potká se oko její s láskyplným zrakem krásného muže.

Ráno když se mladí manželé probudili, chtěl muž hadí kůži zase na sebe oblékat, ale Běla ho prosila, aby to nečinil a s ní raději v své postavě mezi hosti šel a rodičům se ukázal.

Odpověděl jí na to muž: „Vidíš, Bělo, já jsem okouzlen, a kdybych tu hadí kůži na sobě neměl a ona se mi někde ztratila, musel bych v tom okamžení od tebe pryč, a ty bys byla od té chvíle nesmírnými bolestmi trápena, a snad bychom se do smrti více

neshledali. Proto si toho ani nežádej, chceš-li se mnou ještě déle žíti."

„Nestarej se, srdce moje, já tu kůži někam schovám, kde ji žádný nenajde a odkud se neztratí. Jen ji, prosím tě, na sebe neber."

Mladý muž miloval svou Bělu z celé duše své; nechal se tedy lehko přemluvit a hadí kůži jí odevzdal. Běla ji dala zatím pod podušku a honem se ustrojila, nemohouc se dočkat, co řeknou rodiče a hosté, až si přivede tak hezkého muže.

Právě seděli všickni u stolu, kníže s kněžnou, sedlák se selkou, a jen nahoře bylo místo ponecháno pro nevěstu a pro ženicha. Tu se dvéře otevrou a do nich vkročí Běla s mužem krásným, že mu nebylo daleko široko roveň. Kníže a kněžna ho líbali a sedlák i selka mu tiskli ruce, pravíte mezi sebou: „My věděli, že si na něm štěstí dochováme." Nyní byli svatebníci teprv hodně veselí, jenže to dlouho netrvalo. Najednou cítí Běla horké políbení na levém líčku, slyší bolný vzdech a ženich byl ten tam. Žádný nevěděl, co se to stalo, a každý zůstal na svém místě sedět jako omráčený. Jediná nevěsta tušila, co se stalo, vyskočila, běžela do komory, prohledala postel, ale kůže se ztratila a nebyla nikde k nalezení. Tu teprv si Běla vlasy s hlavy trhala, naříkala a bědovala, že je příčinou svého neštěstí. K tomu cítila v srdci takovou bolest, takovou ouzkost, že z místa na místo běhala a nikde pokoje nenalezla. Nemohouc to déle vydržet, oblekla na sebe poutnický šat, svěřila rodičům, co ji trápí, a rozžehnavši se s nimi, šla do světa hledat svého ztraceného muže.

Chodila se svou bolestí dlouho po světě, schodila si nohy do krve, vyplakala tvář do bleda, a přece nenašla svého miláčka. Jedenkráte přijde k malé studánce, nad níž byla rozvěšená velká vrba, která jako prostovlasá děva, když se do řeky na svůj obraz dívá, v malé studánce se zhlížela. Dlouhé, tenké větve visely jí od hlavy dolů jako pletence vlasů. Pod tu vrbu sedla Běla a usnula. I cítí, jako by ji někdo vzal za ruku, a když se probudí, vidí před sebou paní celou bílou, ale tváře tak spanilé, že se nemohla na ni dost vynadívat, a neustále přemejšlela, kde jí podobnou již byla viděla.

„Vstaň, dcero má, a poslechni, co tobě řeknu," pravila paní k Běle.

Běla sedla vedle paní, ale divně jí to projelo srdce, neboť bylo jí, jako by slyšela hlas svého muže.

„Věz, že jsem matka tvého ztraceného muže; moje obydlí je v této vrbě, ale mé království je rozsáhlé a bohatství veliké. Já musela svého syna od sebe pustit a umínila si, že ho udělám králem na zemi. Nemohla jsem jej však na zemi chránit, an moje moc tak daleko nedosahuje, a on od zlé čarodějnice zaklen byl v bílého hada. Sedlák ho vzal do svého domu a tvoje láska jej kouzla zbavila. Nikdy by se byl od tebe neodloučil, kdybys ho nebyla přinutila hadí kůži svléknout. Čarodějnice toho opět použila a kůži, kterou jsi zapomněla pod poduškou, vzala a spálila. Tu chvíli octnul se princ v svém království, které jsem mu dala, přitom ale ztratil pamět a vzal si jinou paní, kterou nemiluje a lid rád nemá. Město, kde bydlí, není daleko odtud, a miluješ-li syna mého opravdu, dám ti radu, jak bys opět k němu přijít mohla."

„O matko!" řekla Běla a slze jí tekly po tvářích. „Ty pravíš, zdali ho miluji? Pro koho snáším tolik bolestí? Pro koho chodím po světě zarmoucená až k smrti? Kdybych nedoufala, že ho přece někde najdu, dávno bych si smrt byla udělala. Ale co, nebudu-li se mu líbit, jsouc tak ztrápená, bledá a umořená?"

„O to se nestarej, dcero má, to se nestane," těšila ji paní. „Nejdříve se vykoupej v této studánce a potom udělej, co ti povím."

Nato paní ve vrbě zmizela a Běla se koupala. Ale jak užasla, když se ve vodě zhlížela a spatřila na sobě tu krásu, jakou měla v den svatební! Opět se paní vrátila, dala Běle jiný šat, a když se tato do něho ustrojila, podala jí ještě zlatou přeslici, na jejímž kuželi byl hedvábný len perlami otočen, k tomu stříbrné vřetánko s diamantovým přeslenem a řekla:

„S tím sedneš na náměstí a budeš přísti; královna půjde kolem a bude to chtít koupit, ty jí to ale nedávej za žádné peníze, až přivolí, že ti daruje, co si od ní vyprosíš. Zejtra přijď opět sem."

Běla poděkovala laskavé matce a šla s radostí do města. Na náměstí se posadila mezi jiné prodavačky, postavila vedle sebe přeslici a začala příst. Lidé se sbíhali a nevěděli, nač mají dříve hledět, zdali na krásnou přadlenu, anebo na její přeslici a vřetánko. Tu se táhne po městě, jako pávice, hrdá královna, a když vidí lidi stát v kupě, pošle svého panoše, aby se šel podívat, co tam nového. Panoš se vrátil a vypravoval královně, co viděl. Všetečná královna přistoupila také blíže, a když spatřila zlatou přeslici, stříbrné vřetánko s diamantovým přeslenem, hned se jí toho zachtělo. Ptala se přadleny, není-li to na prodej. Ale přadlena že ne.

„Dám ti peněz za to, co budeš chtít," řekla zase královna.

„To není za žádné peníze, milostivá královno!" odpověděla přadlena.

„Co tedy za to žádáš?"

„Nechte mne jednou s králem spát, a je to všecko vaše," pravila přadlena a očekávala s nedočkavostí odpověď.

Chvíli se královna rozmejšlela, potom jako by se na něčem ustanovila, řekla: „Buď si tedy, večer přijď na hrad."

Nato odevzdala Běla královně zlatou přeslici a stříbrné vřetánko a potom čekala s touhou, až slunce zajde, by směla jíti na hrad.

Byl večer a ona pospíchala k hradu. Sloužící ji pustili hned ke královně, kteráž vzala Bělu mlčky za ruku a skrze několik pokojů ji dovedla do královské ložnice. Král již spal; dlouho se dívala ztrápená žena do milené jeho tváře, ale potom se tiše sehnula a políbila jeho ústa, oči a čelo. Než král se neprobudil, ani když ho těmi nejsladšími slovy volala, ani když naříkajíc slzami lože kropila. Byl den, ona musela pryč, a od krále jediného slova neslyšela. Smutná přišla k vrbě, kde ji paní očekávala.

„Neplač, dcero, a nezoufej," pravila k ní; „ono se ti jistě po druhé podaří. Zde máš košíček květin, sedni opět na náměstí a dělej věnec; královna ho bude zase chtít, ale nesmíš jí ho dát, leda by ti udělala, co si od ní vyprosíš."

Běla vzala košík ze zlatých proutků upletený a s podivením se dívala na květiny. Listy a stopky byly ze zlata a stříbra a květy z

barevného drahého kamení. Co svět světem stojí, takového kvítí na něm nevyrostlo! – S novou nadějí ubírala se ubohá žena k městu, opět se na předešlé místo usadila a začala vít věnec. Bylo-li první den diváků, bylo jich druhý den jednou tolik a královna mezi nimi. Jisto že se jí zachtělo drahého věnce ještě více než zlaté přeslice; hned se ptala zase květinářky, co žádá za ten věnec.

„Milostivá královno! Za peníze není, jestli mne necháte ale s králem spát, dám vám ho."

Bez rozmejšlení svolila královna a Bělu na večer do hradu objednala. Ubohá prosila bohy, aby alespoň jedno slovo s miláčkem svým promluvit mohla; ale když přišla do hradu a královna ji do ložnice královy dovedla, spal král jako předešlou noc a ani líbání, ani nářek a prosby nebyly s to, aby jej z tvrdého spánku probudily.

Zarmoucenější než předešlý den šla Běla k bílé paní, jejížto laskavá slova ji poněkud potěšila. Chvíli ji nechala matka odpočinout, pak jí položila do klína drahý kment jako ze zlaté pavučiny utkaný a drahými perlami vyšívaný a řekla: „Ty šaty vezmi na sebe a posaď se navečer k hradu. Královna tě uvidí a opět je bude chtít. Snad se ti tenkráte poštěstí, čeho si žádáš. Ale třeba bys svého cíle došla, nezapomeň ani ty, ani muž tvůj na tuto vrbu; mějte ji vždy v uctivosti a dobře se vám povede; neboť, dokud bude strom ten zelený, bude vás matka od zlého chránit." Po těch slovech políbila paní Bělu na čelo a ztratila se.

S večerem seděla již Běla u hradu a za malou chvilku šla tudy královna se svou pannou. O jak by nebyla zatoužila po skvostných šatech, když byla tak tuze chtivá. Běla je však jináče nedala, než za jednu noc s králem. Královna jí to ihned dovolila a v srdci se bláhové děvečce vysmála.

Komorník králův spával vedle královské ložnice, v níž slyšel po dvě noci usedavý pláč a vzdychání; i nemohl si to nijak vysvětlit a umínil si, že se krále na to zeptá. To také třetí den udělal; král se tomu velice podivil, ale nechtěl tomu naprosto věřit. Konečně když se na to komorník zapřisáhl, zamyslil se král a celý den o tom rozjímal. I vzpomněl si najednou, že mu již po dva dni královna

sama večerní nápoj strojívá a k pití jej nutí. To mu bylo jaksi podezřelé, i uzavřel při sobě, že si dá večer dobrý pozor. Tak jako oba ty večery přinesla královna po třetí sama koflík s nápojem, král ale pořád otálel a najednou zvolal: „Neslyšíš nic? Mně se zdá, že je na hradě hrozný křik?“

Královna přiskočila k oknu a král vlil zatím nápoj za ňadra a šťastně královnu ošidil. Nato šel do své ložnice, dychtiv, co se bude dále díti. Nedlouho potom otevřely se dvéře, královna přišla až k loži; vidouc ale, že král spí, tiše odešla, přivedla do ložnice Bělu a dveře za ní opět zavřela. Od stropu dolů visela alabastrová lampa a bledou září osvětlovala tichou komnatu.

Král pootevřel malounko víčka, když ale tak krásnou paní, jížto nepoznal, k sobě přicházeti viděl, zamhouřil je zase a poslouchal, co bude říkat.

„Ach, naposled již k tobě přicházím, manžele můj drahý,“ šeptala Běla hlasem tak bolestným, že se králi srdce zachvělo. „Jestli mne i tenkráte oslyšíš, musím s mou bolestí od tebe a smrtí zahynu. Jen jednou pohledni na tvou Bělu, jen jediné slovo k ní promluv, miláčku můj!“ Tak šeptala a políbila vroucně ústa králova.

Tenkráte neprosila nadarmo! Jako první laskavé políbení Bělinčino kouzelné vazby jeho svléklo, jimiž tělo jeho spoutáno bylo, tak strhlo i nyní tuhou roušku, jíž mysl jeho zakryta byla, že nepoznal hned milenou ženu svou. Kdo by se ptal, jestli byli manželé rádi, že se našli?

Ráno přišla královna pro Bělu, ale zůstala omráčena státi, vidouc ji v náruči králově. Jako vzteklá saně chtěla se na ni vrhnout, ale král dosáhl meče a jedním rázem odměnil zlé ženě za všecko.

Nejprvnější cesta manželů byla k vrbě, kde děkovali neviditelné matce za její lásku, a vrba se zachvěla, studánka zašuměla, jako by vzdechly bolestně nad tím, že odpovědět nesmějí. Druhá cesta byla k Bělinčiným rodičům, kteří své děti znova narozené k srdci přitiskli. Prodali knížetství a šli s dcerou, ale sedlák a selka také v samotě nezůstali, ti šli též se synem, kterého si vychovali.

Do smrti jim zůstala vrba u studánky svatou a Běla nepředla na jiné vřetánko než na stříbrné s diamantovým přeslenem.

VDĚČNÉ ZVÍŘÁTKA

Byla jedna vdova, ta měla dvě dcery, Dorlu a Lenku. Dorla byla vlastní, Lenka ale nevlastní její dítě. Nebohá Lenka byla maceše sůl v očích, která se s ní vadila, kdykoliv se na ni podívala. Dorotku měla zato jako zlato a nic na ni nedopustila. Pro dílo byla Lenka; ta ačkoliv mnohem slabší než líná Dorota, musela přece všecko zastat. Za to nedostala nic jiného, než jednou za rok obnošené šaty od nevlídné škarohledé sestry a denně trochu zbytků od jídla. Kdo je od zbytků netloustne. To zkusila Lenka nejlépe. Ve dne v noci prosila Boha, aby v tom nějaký prostředek učinil. Avšak sama Dorla udělala nejdříve konec. Začal za ní chodit ženich, ale když poznal Lenku, zalíbila se mu více než Dorla, a on říkal matce o tu. Dorla začala dovádět až strach a hrozila matce, nedá-li Lenku tu chvíli z domu, že buď sebe nebo ji zabije. Jakpak by se to mohlo stát, aby byla matka svému miláčkovi dala ublížit? To, to. Hned upekla z polovic mouky a z polovic popele hnětanku, a když byla upečena, dala ji Lence a vyhnala nebohého sirotka z domu. Žádný jí nepodal ruku, žádný jí neudělal na rozloučenou křížek, jen bílá holubička za ní vyletěla a vznesla se k modré obloze a černý havran usedl na'střechu.

Když šla Lenka kousek cesty, myslila si: „Kam se nyní já ubohá v tom velkém světě obrátím?" I vzala hnětanku, kulila ji před sebou a umínila si, na kterou stranu se pokulí, na tu stranu že půjde. Hnětanka se kulila napravo, a v tu stranu Lenka zamířila. Bylo poledne, když přišla k osamělé chaloupce; vešla dovnitř, on tam žádný, jen kočička a pejsek seděli na lavici u kamen. I myslila si Lenka, že snad někdo přijde a že počká a bude prosit, aby jí dobré duše pověděly cestu, neboť byl blízko les, skrze nějž se jíti bála. Sedla tedy na lavici k těm zvířátkům a vytáhla z klína hnětanku.

Dost špatný to oběd, ale Lenka nebyla na dobré jídla zvyklá, k tomu měla hlad, a protož s chutí hnětanku přelomila. Začne jíst; tu se na ni podívá kočička a začne mňoukat: „Mňou, mňou, panno, dej kousek."

Lenka honem kus ulomila a kočičce podala: „Tu máš, chudinko; trápí tě hlad, viď? No jez, jez, však já mám ještě dost."

A sotvaže dává druhý kousek do huby, začne pejsek: „Haf, haf, panno, dej kousek."

Zase ulomila Lenka takový kus, že jí skoro nic nezůstalo, a pejskovi ho dala. „Vidíš, vidíš, já na tě nekoukla; vy jste měli asi hlad? No tak se jen najezte, však on mne Pánbůh o hladu nenechá."

Přitom hladila hezké zvířátka a kousek, co jí zbyl, jim ještě rozdělila. Před chaloupkou byla studánka a z té se Lenka napila. Tu přišla zase kočička i psík a prosili, aby jim dala panna pít. A Lenka nabrala do dlaní vody, podala jim a oni se napili. Nato šla zase do sednice, sedla na lavici a čekala, brzo-li někdo přijde. Najednou se dvéře otevrou a do sednice se přivalí ošklivé zvíře, jako medvěd veliké. Přivalí se až k Lence a zabručí: „Panno, dej mne na lavici."

Lenka se lekla a ouzkostně se ptá kočičky a pejska: „Kočičko a pejsku, mám to udělat?"

„Udělej, panno, dobře pro tebe," odpověděly obě zvířátka.

Lenka vzala to ošklivé zvíře do náručí a položila je na lavici. Nyní si poručilo, aby mu umyla panna nohy.

„Kočičko, pejsku, mám to udělat?" ptá se opět Lenka.

„Udělej, panno, dobře uděláš," odpověděly zvířátka.

Nato si poručilo zvíře, aby je položila Lenka do lože; ta se ptala zase zvířátek o radu, a když jí řekly, aby i to udělala, položila zvíře do bílého lože.

„Panno, lehni si ke mně," zabručela opět potvora. Lenka se zarazila a zase se ptá svých dvou rádců, má-li to udělat?

„Udělej, panno, šťastná budeš," odpověděli tito.

Lenka se pomodlila, spánembohem si vedle zvířete lehla a brzy usnula. Ráno když se probudila, myslila, že snad ještě spí a že se jí jen něco zdá, neboť viděla nad sebou zlaté nebesa a hedvábné spony

a vedle sebe sličného mládence. Rozhrne záclonu a vidí překrásný pokoj a za ním řadu jiných, též takových. Neví, co se to děje, a celá omámená obrátí tváře zarděné k mládenci.

Ten se usměje a praví: „Divíš se, panno, kde jsi? Nediv se, já ti to hned povím. Hleď, já byl od zlé čarodějnice zaklen v ošklivé zvíře s celým svým knížecím dvorem; jenom panna nevinná mohla mne laskavou službou vysvobodit. A tos byla ty, Lenko milá. Nyní jsem zase kníže, mám zem i poddané a tebe si vezmu za ženu, na poděkování, že jsi mne vysvobodila."

Lenka se nezdráhala býti ženou krásného mládence.

I dověděla se zlá macecha s druhou dcerou, jaké štěstí Lenku potkalo, ale na jaký způsob k němu přišla, to žádný nevěděl. I řekla Dorla jednou: „Matko, já se nebudu vdávat a půjdu raději do světa. Já jsem mnohem hezčí než Lenka, a když ona knížete dostala, mohu já na svou krásu dostat krále."

Matka k tomu svolila a upekla na cestu hnětanku z bílé mouky, plnou rozinek a mandlí. Dorla si svázala šaty, vzala peníze a hnětanku a s pláčem od matky se loučila. I přišla k té samé osamělé chaloupce, a když do ní vešla, seděla u kamen na lavici kočička a pejsek; ostatně neviděla ani živou duši v celé sednici. Sedla také ke kamnům, rozlomila hnětanku a začala vybírat nejdříve rozinky. Tu začne kočička: „Mňou, mňou, panno, dej kousek."

„Jdi mi s očí, otrape, pro tebe to nemám," tak se obořila Dorla na kočičku a odstrčila ji od sebe.

Zase ulomí druhý kousek, tu začne pejsek: „Haf, haf, panno, dej kousek."

Ale Dorla se na něho zle osopila: „Pro vás, morousové, jsem to přinesla, kliďte se."

Po jídle šla ke studánce pro vodu. Zvířátka běžely za ní a prosily ji o trochu vody, ale ona je nohou kopla a šla zase do sednice. V malém okamžení se přivalí ošklivé zvíře podobné medvědu. Valí se až k nohoum strachem trnoucí Dorly a zabručí: „Panno, dej mne na lavici."

Ale Dorla si nevěděla rady, co má dělat. Za jedno se nechtěla zvířete dotknout a za druhé měla přece trochu strachu před ním. I ptá se kočičky a pejska: „Kočičko, pejsku, mám to udělat?“

Ale zvířátka odpověděly: „Sama jedla, sama pila, sama sobě radu dej.“

Když Dorla dlouho neodpovídala, zabručelo zvíře zase: „Panno, dej mne na lavici.“

Než Dorla hodila hubou, vstala s lavice a řekla: „Nač bych se s tebou pachtila? Lez samo na lavici, co mi do tebe?“ Po těch slovích chtěla ze dveří, ale strhl se vichr, zvíře se proměnilo v čerta, a ten popadl Dorlu do náručí a letěl s ní do povětří. Kočička a pejsek se proměnili v holubičky a odletěli do nebe. Byli to andělé, které Pánbůh s nebe poslal, aby zlou sestru zkoušeli, ale když viděl, že není k napravení zatvrzelé její srdce, poslal pro ni čerta. Když se to matka její dověděla, dala se na pokání. Lence se vedlo do smrti dobře, a když umřela, byla ode všech oplakána.

POTRESTANÁ PÝCHA

Na hrad královský byli povoláni malíři, aby vymalovali podobiznu krále Miroslava. Mladý ten král byl by se rád oženil. Mezi mnohými obrazy, které od princezen a kněžen dostal, byla jedna takové krásy, že pro ni Miroslav od prvního pohlédnutí milostí zahořel a žádnou jinou za královnu sobě zvoliti nechtěl. Proto se dával teď malovat, by jí obraz svůj poslati a spolu o její ruku žádati mohl. Malíři se sešli a král jim pravil takto: „Slovutní pánové a mistři! Dal jsem vás proto svolati, aby mne každý jednou vymaloval. Nechci však, abyste mi krásy přidávali, spíše si nechám líbit, bude-li obraz škaredější, než je moje tvář.“

„Nač tobě, pane a králi náš, krásy dodávat?“ pravili umělci, „my budeme rádi, když štětec náš s to bude, aby skutečnost vyobrazil.“

Chutě se pustili malíři do práce a v krátkém čase bylo několik podobizen králových v pěkné síni postaveno a král se svou radou přišel je prohlížet, která ze všech by se nejlépe k poslání hodila.

„Já myslím, milostivý králi," řekl dvořenín, „že vaše tvář všecky ty podobizny předčí, neboť se mi nezdá ani jedna z těchto všech býti docela taková, jako je tvář Vaší Milosti."

„Nechtěl jsem ani, abych byl dobře trefen. Myslím, že se princezna hněvat nebude, když budu skutečně o něco hezčí než na obraze."

V tom domnění vybral také obraz, který se mu nejméně líbil, dal ho do zlatého rámu s drahými kameny vsadit a poslal své nejprvnější dvořeníny s velkým komonstvem a dary k otci krásné princezny, aby o její ruku žádali.

S nevýslovnou toužebností očekával jich návrat. Za nějaký týhoden přišli ovšem, ale všickni byli smutni a mrzuti, takže Miroslav nic potěšitelného z úst jejich neočekával.

„Pane a králi náš!" řekli vyslancové, když před krále předstoupili, „neslýchaná jest ta urážka, která se nám stala, a bojíme se Vaší Milosti vše vyjevit."

„Jen mluvte, ať je to cokoliv."

„Od krále jsme byli vlídně a hostinně přijati a celý dvůr byl potěšen, že Vaše královská Milost princeznu Krasomilu za paní míti chce. Druhý den jsme šli k princezně s poklonou; žádnému nebylo ještě dopřáno ruky její se dotknouti, a tudy i my toliko lem roucha jejího políbiti jsme museli. Pohrdlivě pohlédla na obraz Vaší Milosti a nám ho zpátky podávajíc řekla: „Král zde vyobrazený není hoden, aby mi obuv mou zavazoval.'

Krev nás hanbou pálila, ale starý král nás prosil, abychom pravou příčinu zamlčeli, že on sám mnoho od své dcery zkusí, ale že se to dá vše snad napravit a princezna že musí přece svolit. Avšak se nám taková královna nezdála býti pravou matkou svých poddaných, a my raději odjeli, nedbajíce na nic."

„To bylo nejmoudřejší, jsem docela s jednáním spokojen. O ostatní se postarám sám," odpověděl král, ale líce mu hořely

hněvem nad pyšnou pannou. Dlouho přemýšlel, co má nyní dělat, až konečně bystrý jeho rozum cestu našel, po níž kráčeti se mu zdálo býti nejradněji. Zavolal svého starého radu a správce a tomu jedinému svůj záměr svěřil, kterýž od něho schválen byl.

Druhý den se to v hradu jen rojilo, neboť se chystal král na cestu, správu země odevzdal svým radám a hrad starému správci. Třetí den odejel. Na pomezí svého království poslal všecku svou družinu se vším všudy nazpátek, a vezma jen něco šatstva a peněz, šel samojediný dále.

Byl krásný jarní den a princezna Krasomila se procházela po zahradě. Krásná byla arci, jako bohyně Lada, ale tvář její byla růže bez vůně, zahrada nerozhřátá paprsky slunečními. A přece měla v duši jemný cit, neboť často nad neštěstím chudého zaplakala a hojné almužny dávala; než blíže k ní žádný žebrák přistoupiti nesměl, aby se jí špinavou svou rukou nedotknul. Množství vladařů se již o její ruku ucházelo, ona však každým pohrdla. Její myšlénky měly perutě orličí a rády by se až k slunci byly vznesly. Starý král ji často káral a hrozil přílišné hrdosti trestem božím. Na to mu ale odpovídala: „Můj ženich se musí krásou, vznešeností, uměním a šlechetností nad jiné skvíti, sice nikdy mým nebude."

Když se tak v zahradě prochází, vejde k ní otec a praví: „Dcero moje, já jsem přijal do služby mladého muže a udělal ho vrchním zahradníkem. Ale zdá se mi k tomu úřadu příliš učeným býti: on se zná tak dobře v zahradnictví jako v literním umění, v tom jako v hudbě, takže jsem nad ním až ustrnul a s radostí jej na svůj dvůr přijal. Tak učeného muže nemáme. Co míníš?"

„Nemohu nic říci, protože jsem ho neviděla. Ale myslím, že jsi, otče, dobře udělal, neboť takový muž je při dvoře jako drahý klenot. Je-li v hudbě opravdu tak cvičen, jak povídáš, a jinak člověk mravů ušlechtilých, mohl by mne doučit na harfu; nerada pohřešuji zemřelého učitele svého. Pošli tedy pro cizince."

Král byl k tomu ochoten a princezna vešla do letní síně, do níž v malém okamžení Míroslav vstoupil. „Nejhlubší poklonu skládám k vašim nohoum, milostivá paní, a čekám na vaše rozkazy," řekl

Míroslav, poníživ hlavu k jejím nohoum, a políbil lem drahého roucha, při čemž pohleděl k princezně okem, s jakýmž se ona posud nebyla potkala. Zarděla se hrdá panna a upřela zrak na růži, kterouž si před chvílí v zahradě utrhla. Nenadála se, jaké neštěstí jí z poupěte teprv rozvitého nastane. V tom sladkém loži, jako v růžových plénkách zavité, sedělo zlé bůže s napjatým lukem, na němž byl šíp v nejjedovatějším jedu omočený, a jakmile se Krasomila do osudné růže podívala, bůže spustilo a ona cítila bolest v srdci, proti níž žádných léků není.

„Jaké vaše jméno?“ ptala se hlasem přívětivým po chvíli Míroslava.

„Míroslav,“ odpověděl onen.

„Otec mi řekl, Míroslave, že se znáte v hudbě, a já si již dávno přála míti učitele, který by mne na harfu hráti doučil. Velký vděk by se mi stal, kdybyste vy místo mého zemřelého učitele nastoupil.“

„Bude-li moje skrovné umění s to, aby službu tu zastat mohlo, budu se za šťastného pokládati.“

„Ostatní vám král poví,“ řekla na to princezna a pokynula rukou na znamení, že je cizinec propuštěn. Dlouho stála ještě Krasomila a nevěděla, co se to s ní stalo, v hlavě jí to šeptalo a šumělo jako vábné hlasy, jako sladké hraní hudby, a v srdci jí to pálilo, jako když se na vězně po dlouhé temné noci po prvé sluněčko zasměje, otevře{ on dokořán brány srdce svého, aby se každý kouteček světlem nebeským naplnil. Ozvaly se kroky a Krasomila se z myšlének probrala. Byl to král.

„Nuže,“ ptal se, „přijmula jsi Míroslava za učitele?“

„Já mu to navrhla, ale kdy bych začíti měla, o tom právě přemejšlím.“

„Učin dle libosti. Co se mne týče, já si při jeho jménu připomínám krále Míroslava a denně se strachuji, že tu urážku od tebe nesnese a vojnu mi vypoví. Dcero, dcero, tehdáž jsi velice chybila.“

„Netrap mne, otče! Já bych byla nešťastna, kdybych si musela krále toho vzíti; pročež zůstanu při svém mínění.“

Král se zamyslil a mrzutě odešel.

Druhý den se vše urovnalo a hodiny se začaly.

Míroslav byl horlivý učitel, Krasomila byla pozornou žákyní, a ledová kůra, kterouž pýcha okolo srdce jejího obložila, denně více a více se rozhřívala. Často si panny její šeptaly: „Co se to jen s naší princeznou stalo, nikdy se člověk nesměl opovážit ruky její se dotknouti, a nyní si z toho nic nedělá, když jí při odchodu Miroslav ruku políbí."

Láska přemohla hrdou pannu. Již to bylo drahný čas, co byl Míroslav při dvoře; všickni ho milovali, nade všecky ale Krasomila, ač by to byla ráda sama sobě zapřela. Tu přišla do zahrady, hrdě pozdravila vrchního dohlížitele sadů, ale přece jinam nesedla než na sedátko aneb do vonné besídky, kterou jí k vůli Míroslav přes noc udělati kázal. Nemohla býti tak nelaskavá a vlídným slovem nepoděkovati za ten důkaz úcty jeho. Z několika slov rozpředla se rozmluva, protože se měla princezna mnoho co ptáti a rozkazovati. S učením to bylo právě tak; časem když ji napadly zlé rozmary, musel sloužící učitele odbýt, že nemá princezna chuti k učení. Za chvíli ji to zase rozešlo, a opět musel sloužící běžet, aby učitel přišel. Začasté, aby zamračenou tvář rozjasnila, podala mu ruku k políbení, jaková čest se ani těm nejvyšším šlechticům nestala.

Bylo navečer, princezna seděla u otevřeného okna, hrála na harfu a zpívala, vedle ní Míroslav, maje oko upřené na její líce, zlatou září zapadajícího slunce polité. Najednou se zarazila a podala harfu učiteli.

„Jestli Milost Vaše dovolí, zazpívám teď píseň svou," pravil Míroslav a Krasomila přisvědčila.

Začal; ale jaký to zpěv! Brzy se zdálo Krasomile, že slyší sezvánění stříbrných zvonů, které ji do chrámu Páně k zbožné modlitbě volají, brzy zase, že ji láká táhlý, vábný hlas slavičí do stinného loubí v náruč milencovu. Slunce zapadlo za vysokou horu; poslední jeho blesk zalítl do okna a strhl ledovou roušku, která ještě jako pavučina srdce hrdé princezny v poutech držela. Tiše sklonila hlavu k Míroslavovi a slza padla na jeho ruku.

Jako by to nepozoroval, řekl Míroslav: „Ta píseň byla na rozloučenou, milostivá královno moje! Zejtra musím odtud pryč.“

„Co mluvíš, Míroslave? Ty nesmíš odtud pryč, ne, ne tak!“ vykřikla Krasomila třesoucím se hlasem a uchopila Míroslava za ruku. Tu se otevřely dvéře a přes práh vkročil otec.

„To je tedy muž ten, kterého miluješ?“ ptal se chladně zaražené dcery.

„Ano, otče, miluji ho,“ odpověděla Krasomila a hrdě se vztýčila.

„A víš-li pak, že mu chybí jedna z těch ctností, které jsi u tvého budoucího manžela sobě vymínila?“

„Vím, že chybí Míroslavu vznešený rod, ale proto jej přece miluji, a byť by ještě níže postaven byl.“

„Dobře tedy, ať je tvým manželem ještě tu hodinu. Ale déle v mém zámku nezůstaneš, abys větší posměch na mou hlavu nesvedla.“

„O milostivý králi!“ řekl nyní Míroslav a uklonil se před králem na koleno, „nemohu svolit, aby byla princezna skrze mne nešťastna. Já jdu odtud a vše buď zapomenuto.“

Avšak král na to nedbal. Vkrátce přivedl svého zpovědníka a za nějakou hodinu byla Krasomila, hrdá princezna, ženou chudého Míroslava a stála v svých nejsprostších šatech před hradem, těžce se v duchu loučíc s otcem, který tak nevlídně s ní se rozžehnal a z domu ji vyhnal jako chudou děvečku. Brzy se ale vzmužila, vzala manžela svého za ruku a skočila s ním do vozu, který je měl až na královské hranice dovézt.

Když přijeli až na pomezí země té, kde měla býti někdy Krasomila panovnicí, slezli s vozu a šli pěšky dále.

„Ženo, moje drahá duše,“ řekl Miroslav Krasomile, „co nyní počneme? Já mám sice v hlavním městě bratra, který je u dvora a k službě mi dopomůže, ale do té doby se ledva nouzi vyhneme.“

„Vždyť něco peněz ještě máme, zatím budu pro lidi pracovat a vynasnažím se, abych starostem tvým ulevila,“ těšila Krasomila zarmouceného muže, ač jí nebylo u srdce volno.

V nejbližším městečku najal Míroslav zase vůz, aby nemusela chůzi nezvyklá žena dále pěšky jíti.

Když přijeli až do královského hlavního města, najal Míroslav malou sedničku a tam se s Krasomilou ubytoval. I umluvili se, že všecky nádherné šaty prodají a že sprostší koupí, což opravdu učinili, ano i jediný prsten, který měla Krasomila na ruce, obětovala na výživu.

„Nyní půjdu," řekl druhý den Míroslav, „zjednám ti práci a sobě službu, ku které mi bratr snad dopomůže."

Šel a v poledne se s malým uzlíčkem vrátil. Rozvázal ho, vyndal hebké plátno a něco málo ovoce.

„Hleď, srdce moje, tu ti nesu práci, která ti, když ji dohotovíš, dobře zaplacena bude; ovoce jsem dostal u mého bratra. O ženo milá, jak jsem tebe, královskou dceru, do takového živobytí vtrhnouti mohl? Všem rozkošem zvyklá, máš nyní pro lidi dělat a nouzi snášet. O já nešťastník!" tak bědoval Miroslav a líbal ruce své ženy, které teprv po svatbě řekl, jak velice ji miluje.

„A což naříkáš," odpověděla a oko její se na muže smálo, „vždyť jsem tomu sama tak chtěla. Tvoje láska mi za všecko odplatí."

S radostí vzala hebký kment a chutě se pustila do práce. Pilně šila, nedajíc si pokoje ani v noci, a jen tu chvíli odběhla, co muži jídlo chystala. Když měla dílo hotové, vzala bělounký sprostý čepeček na hlavu a šla s Miroslavem, by práci odvedla. Byl to pěkný dům, do něhož jí Miroslav ukázal, a sloužící ji vedl skrze nádherné pokoje až ke komorné. Přece jí bylo ouzko, když komorná práci prohlížela a potom ledacos vystavovala a na penězích jí utrhovat chtěla. Již se tváře zapalovaly a slze jí vstupovaly do očí, tu se dvéře otevřely a vážná dáma do nich vstoupila. Ptala se komorné, oč se tu jedná, a když práci prohlédla, poručila, aby se švadleně mzda vyplatila. Krasomila se s poděkováním uklonila a pospíchala z domu ven. Míroslavu neřekla ani slova, co se jí přihodilo. Vzpomněla, že to asi také tak její vlastní komorné s ubohými švadlenami a jinými dělníky dělávaly.

Asi za dva dni přišel zase Míroslav a nabídl jí službu u jedné vznešené dámy, kde by se měla velmi dobře. Krasomila byla spokojena, zastřela tvář a šla k té paní na službu. Od hlavy do paty si ji paní prohlídla, potom se ptala, co všecko umí, a když jí to Krasomila pověděla, řekla dáma, aby zůstala dva dni na zkoušku.

Ale to byly trpké dva dni! Nyní viděla, co taková služka od rozmarných urozených zkusí, jak pohrdlivě se s ní zachází. Tu bylo strojení, běhání, snášení, a co křiku a vády, jestli nebyl jeden kroužek vlasů zrovna tak jako druhý, jestli se živůtek dost málo krčil. A přece není takové stvoření boží lepší než jiné; to nemohla Krasomila vydržet a za dva dni šla zpátky.

„Víš-li co nového, ženuško?“ řekl Miroslav za několik dní nato, když s rozjasněnou tváří do dveří vstupoval. „Náš král si přivezl nevěstu a zejtra bude veliká hostina v zámku, při které ji svým poddaným pánům představovati bude. Jedná prý se mnoho kuchařek a kuchařů a každý dostane za ten den několik kusů dukátů. Hleď, ty umíš vařit a mnoho na práci mít nebudeš, nešla bys tam za kuchařku?“

„Proč ne, půjdu. Tolik peněz za den tak snadno nevydělám,“ odpověděla Krasomila.

Ráno časně se ustrojila, uvázala na hlavu po sprostu šátek a šla s mužem do královského hradu.

„Já si budu také nějakého výdělku zatím hledět a večer pro tebe zase přijdu,“ řekl Miroslav, když odcházel z kuchyně, kamž byl ženu dovedl.

Krasomila se měla chutě k práci, kterou jí nejprvnější kuchař na celý den k obstarání vykázal, a ničeho si pro tesknost v zámku nevšímala. Všecko se dobře dařilo, již se hosté sjížděli a nebylo vozů ani konce. Právě běžela Krasomila přes chodbu, tu jí vběhne přes cestu pán samé zlato a stříbro, takže ho pro lesk ani znáti nebylo.

„Prosím vás,“ povídá hlubokým hlasem ku Krasomile, „zavolejte někoho, aby mi střevíc zavázal.“

Krasomila se na něho po očku ohlédla a vidouc dle šatů, že to sám král, shýbne se a zaváže mu střevíc sama. Král jí poděkoval a

odešel. V malé chvíli přijde sloužící králův a ptá se, kde je ta kuchařka, co vázala králi střevíc, aby šla do hořejších pokojů k paní komorné. Krasomila učinila, jak jí bylo nařízeno.

Vejde ke komorné, ta se uklonila a prosila ji, aby vešla do druhých pokojů. S podivením ohlížela se Krasomila po skvostných komnatách, kde ji vše na domov upamatovalo. Byly to pokoje pro paní zřízené a Krasomila si pomyslila, že tu bude jistě mladá královna zůstávat, ale co ona zde dělat má, to posud nevěděla. Tu přišla až do oblékárny, kde ležely plné stolice drahých šatů, plné stolky klenotů.

„Zde si máte vybrat jedny šaty a k tomu klenoty; já vás ustrojím. Náš král chce vás za tu zdvořilost, kterou jste mu proukázala, jednou vzít k tanci."

„Probůh," lekla se Krasomila, „co by řekl můj muž! Já s králem tančit, do těch šatů se ustrojit? Ne, ne, to neudělám."

„Ani když já tě prosit budu?" ptal se za ní hlas, a ona viděla u sebe krále – poznala svého Míroslava!

Krasomila se lekla a v úžasu ptala se přece jaksi bolestně: „A proč jsi to vše učinil a tak se mnou jednal?"

„Pamatuješ se snad, s jakou hrdou odpovědí jsi moje dvoření s obrazem mým nazpět poslala? Tenkráte jsem přísahal, že chci tvou hrdost ponížit. Tvůj otec mě v tom potvrdil a tvoje láska mi byla nápomocna. Avšak bych tě nebyl tak dlouho zkoušel, kdyby tvůj otec nebyl přikázal; já trpěl s tebou."

Tu se otevřely dvéře a starý král vešel; všickni tří se srdečně objímali.

„Dcero, ta zkouška byla sice trochu trpká, ale věř mi, že bude blahodějná pro tebe a pro tvé děti!" řekl otec.

Vtom přicházeli hosté, a vidouce novou královnu v drahém, zlatem vyšívaném rouše a královském diadému, byli vesměs její krásou okouzleni, neboť při vší spanilosti zastoupila místo hrdosti a pýchy teď přívětivost a dobrota.

S hrdým čelem vedl si Míroslav milovanou ženu do síně, kde panstvo shromážděno bylo a s jásáním mladou královnu uvítalo!

SELKA A HONZA

Selka si namlouvala písaře, ale sedlák o tom nic nevěděl, jenom Honza, domácí pacholek, ten to dobře pozoroval, sedláku však nic neříkal, čekaje na příležitost.

Jednoho dne ráno jedou orat. Na cestě povídá Honza sedlákovi, aby nechodili na pole vlevo, ale raději na pole vpravo, tam že je více potřebí, aby se zaoralo. I stalo se. Vedle pole vpravo byl panský příloh a písař dohlížel za oráčem.

„Sedláče," řekl Honza, „dnes dostanem dobré snídaní."

„Co ti napadá, jakživa mi nepřinesla selka na pole něco pro posilněnou."

„Ale dnes ti nese, jen se ohlídni."

A opravdu se hrnula selka s košinkou, smutně pohlížejíc na panské pole. Co nesla, bylo pro písaře uchystáno, protože myslila, že bude muž na druhém poli orat.

„Ale, ale, selko, copak se to stalo, že mi neseš posnídaňku?"

„Spadlo mi včera holoubě s půdy; tu jsem si pomyslila, že ti je dnes ustrojím a trochu vínka k tomu přidám, abys měl také jednou posnídaníčko jako velcí páni."

I vyndala z košinky flašku vína, upečené holoubátko a bílý chlebíček. Sedlák dal čtvrtku ženě, čtvrtku Honzovi, třetí čtvrt nechal pro sebe a čtvrtou dal na kousek chleba a řekl: „Na Honzo, dones to tamhle panu písaři, on sedí na mezi a jaksi smutně na nás kouká. Co přijde znenadání, dobře chutná."

„Máš dobře, hospodáři, on bude rád, třebas by měl doma lepší," odpověděla selka.

Honza to vzal, ale na cestě holoubě snědl a chléb vyházel po kousku na cestu. Když přišel k panu písaři, zvolal: „Prosím vás, pro živého boha, utecte, sedlák ví o všem, jestli na vás přijde, zabije vás až do smrti."

Písař dělal, jako by o ničem nevěděl, a Honza odešel. Sedláku ale, přijda opět k němu, řekl, že má s ním písař co mluvit. Nato se hospodář odprázdnil, a vida po mezi kousky chleba ležet, počal je

sbírati. Písař ale mysle, že se shýbá sedlák pro kameny, práskl do bot a utíkal co mohl. Sedlák vida písaře na outěku, pomyslil u sebe, že snad blázní, a vrátil se na své pole. Zatím řekl ale Honza selce, že sedlák o všem ví, a nechce-li dostat na hřbet, aby honem utekla. Selka nemeška, sebere košinku a zdvihá paty jak by prášil.

„Sedláče, že nedohoníš selku," praví Honza, když k němu hospodář došel.

„I to by bylo, vždyť není tak daleko."

„Zkus to o pět zlatých."

Sedlák se rozběhl za selkou a šťastně ji dohonil. Sotva ale že ji za sukni popadne, vrhne se selka před ním na kolena a prosí proboha, aby jí to odpustil, ona že za to nemůže, písař pán že ji sváděl, ale že se to více nestane. Sedlákovi se rozsvítilo v kotrbě, pročež zavedl přísný soud nad selkou, ale konečně se s ní opět smířil. Honzovi dal deset zlatých místo pěti, které vyhrál. Od písaře dostal Honza padesát, za to, že ho prý vejprasku zprostil. Písař už od té chvíle za selkou nechodil, a sedlák byl s ní spokojen.

SEDLÁK MILOSTPÁNEM

Jeden sedlák byl mohovitý, měl hezkou ženu, ale všecko mu Pánbůh vzal. Na poli mu potlouklo, dobytek mu pošel, statek mu shořel, žena mu umřela, zůstala mu bída a nouze, bílá hlava a černé vousy. Šel tedy k panu správci, aby mu dal vysvědčení a pas, že půjde s prosbou ke králi, by nějakou náhradu dostal. Správec se na něho podíval, a když viděl jeho bílou hlavu a černé vousy, velice se tomu podivil a věřil, že musel míti sedlák velikou starost a bídu, protože mu tak mladému hlava zbělela. Dal mu dobré vysvědčení a sedlák šel spánembohem do Prahy. Když přišel do zámku, nechtěla ho stráž hned pustit, ale posléz se dala obměkčit jeho milou, ale podivnou tváří a pustila ho před krále. Král se prý velmi podivil, když viděl bílou hlavu a černé vousy; laskavě přijal jeho prosbu a poručil sedlákovi, aby přišel do hodovní síně, až bude panstvo u

tabule. Sedlák toho nezameškal, a když vstoupil do síně, vyvalovali na něho oči jako na divné zvíře.

„Nyní nám pověz," ptal se král, „jak se to stalo, že máš bílou hlavu a černé vousy?"

„Hm, uhodněte to; vždyť jste chytráci," odpověděl sedlák.

Pánové přemýšleli, ale žádný to uhodnouti nemohl.

„Já ti povím," ozval se zase král, „když nám to povíš, a bude-li se nám to líbit, uděláme tě milostpánem."

„Nu, za tuto se může hubou klápnout. Tedy slyšte: vlasy jsem měl hned, když jsem se narodil, ale vousy mně teprv později narostly; až budou ty tak staré, jako jsou vlasy, budou také bílé."

Králi se odpověď líbila, i udělal sedláka milostpánem. Hned ho dali odíti do panských šatů a do ruky dali mu zápis na pěkný statek, na němž sedlák-pán až do smrti rozšafně hospodařil.

ALABASTROVÁ RUČIČKA

Do jedné vesnice přišli dva vysloužilí vojáci a prosili o službu. Jeden byl ještě dosti při síle, druhý ale nebožák byl celý zmrzačený, protož také službu nedostal a sedláci ho jen z milosrdenství mezi sebou podrželi. První dostal se ale hned k jednomu sedláku. Když nastaly přástvy, chodili tam oba dva a děvčata je rády viděly. Ten starý uměl povídat lecjaké pěkné báchorky a příběhy a druhý prováděl šprýmy a taškářské kousky, které se byl na vojně naučil, že se začasté všickni smíchem div nepopukali. Mezi děvčaty byla také jedna stará panna, jížto se veselý vysloužilec zalíbil. Měla sice chaloupku, ostatně ale nic jiného; než voják si myslil: lepší trocha nežli nic. Něco si vydělám, ona ze svého přidá a budeme přece živi. Namluvil si ji, a také vzal. On sloužil, ona nádeničila, a tak se dost bídně protloukali. Při tom při všem ale neztratili veselou mysl, ani když jim malá strávnička přibyla. Sedláci je měli rádi a selky pomáhaly kde mohly, a když děvče vzrostlo, nejedlo ani jeden den doma, protože si je po každé některá kamarádka k obědu pozvala.

Léta ubíhaly, Zuzanka kvetla jako luční kvítí a bylo jí plná ves. Tak jako rodiče měli lidé i ji rádi, neboť každému pomohla, nechť ji pobídl k jakékoli práci; nejvíce ale užila od starého Martina, toho mrzáka, co s otcem do vsi přišel, s nímž každé sousto chleba dělila. Jí k vůli seděl někdy na pasece třeba půl dne a povídal dětem pohádky. Nejmilejší vyražení Zuzančino bylo, když mohla v lese, po polích a po lukách běhat a zpívat, to jí bylo nade všecko. Nedaleko vesnice stál starý hrad, jehož zdě již mechem porostlé byly; mezi těmi zděmi seděla Zuzanka, někdy půl dne, pletla věnečky a zpívala. Tak jí minul patnáctý rok.

Bylo to večer před sv. Janem Křtitelem, a po vesnici ozýval se hluk a křik chasy, která se hnala s dřívím páliti oheň svatojanský na vrchu, nedaleko starého hradu. Nejprvnější nahoře byla Zuzanka. Když se hranice narovnala a zapálila, popadla se chasa za ruce a začala okolo ohně skákat a zpívat. Když pozpívali, přeskakovali plamen. – Tu se stalo, že Zuzanka do něčeho zakopla. Shýbne se, zdvihne to a vidí malou alabastrovou ručičku.

„Zahoď to, je to kouzlo!“ křičela chasa.

„Ne, ne, nezahazuj to,“ namítal starý voják, který se s chasou na vrch přikulhal. „Navlíkni si ji na něco a zavěs na krk, to ti přinese štěstí.“

Zuzanka moudrého rádce uposlechši, navlékla si ručičku na úvazek (podvazek) a zavěsila na krk. Bylo po ohni a děvčata i chlapci brali se domů.

„Holky, nechoďme ještě domů; je tak krásná noc, pojďme na hrad!“ nabízela Zuzanka své kamarádky, nemajíc chuti do ouzké sednice se zavříti.

„Co tě napadá, nevíš že je svatojanská noc, kde kouzelnice své rejdy tropí?“ odpovídaly děvčata. Ale Zuzanka se nedala odstrašit, šla s chasou až do vsi, ale potom se vrátila na starý hrad, sedla na sedátko, které si sama udělala, a koukala na hvězdnatou oblohu, až jí oči zacházely. Tu slyší zdáli muziku, tak krásnou, tak vábnou, že se jí radostí srdce chvělo; blíž a blíže zněly lákavé zvuky a ze starého hradu vycházeli skvostně odění hudebníci, kteří ze svých nástrojů

tak libé tóny vyluzovali. Za nimi šla paní a pán; na hlavách se jim leskly zlaté koruny a na sobě měli šaty drahé kmentové. Potom kráčelo služebnictvo po dvou, krásné panny a panoši, všickni ve skvostném oděvu. Po stranách nesli sloužící planoucí pochodně.

Když kolem dokola zámek obešli, zastavili se naproti Zuzance, která si ani vyložit nemohla, kde se tu to panstvo vzalo. Sličná královna zakývala na ni prstem a Zuzanka se ani chvilku nerozmýšlela, nýbrž přiskočila k tajnému družstvu a šla po boku paní, která ji až do hradu za ruku vedla. Tu se otevřela v jednom koutě brána, a panstvo tam vešlo; několik kroků odráželo se světlo pochodní o třpytící se stěny klenuté chodby, která dolů vedla, ale najednou se octli v krásné zahradě, v níž stál alabastrový zámek, zlatem vykládaný. Květiny té nejrozmanitější krásy a stromy tížené ovocem vydychovaly nejlíbeznější vůni. Zuzanka by se byla nejraději do měkkého trávníku vrhla a v těch vonných kalíškách tvář koupala, ale bála se královny. Jakoby naplněn dýmem vonného jantaru, plynul tu lehký vzduch a Zuzanka ho celou duší do sebe ssála. Zlaté dvéře u alabastrového zámku se otevřely, družina i s králem poklonila se královně a zmizela. Královna prováděla potom Zuzanku po zahradě. Vše to dálo se mlčky. Tu přišly k myrtovému keři, královna utrhla proutek, spletla ho do věnečku a položila Zuzance na hlavu pravíc: „Ten věnec si nech ode mne na památku. Zejtra jdi s otcem na hrad, a kde nyní stojíme, tam ať kope. Žádnému nepovídejte, co najdete, a ve vesnici déle nezůstaňte!“

Po těch slovech vzala královna omámenou Zuzanku za ruku a vedla ji zase touž cestou ven až k staré bráně, potom najednou zmizela, a Zuzanka běžela domů.

„Milý bože,“ myslila si cestou, „tolikráte jsem již ten hrad prolezla, a nikdy jsem tu bránu neviděla, toť je divná věc, kde se to všecko jen vzalo.“

Když přišla domů, rodiče již spali, neboť byla právě hodina s půlnoci. Potichmo sundala věneček, strčila ho pod polštář a lehla na lože.

Slunce stálo již vysoko a svítilo do malých okének, když matka Zuzanku budila.

„To neví kdy do lože, a ráno se jí nechce vstávat," huboval otec.

Zuzanka si mnula oči a přemýšlela, co se jí zdálo. „Já ani nevím, rodiče, co se to se mnou dálo; byl-li sen, anebo se mi to opravdu stalo. Ale počkejte, vždyť jsem si ten zelený věneček pod hlavu strčila." Děvče sáhlo pod podušku a vytáhlo myrtový věneček z jednoho proutku uvitý, ale ne zelený, nýbrž z ryzího zlata. Matka i otec spráskli rukama a teprv se Zuzanky ptali, kde byla a co se jí přihodilo.

„Kamarád ti dobře poradil, abys tu ručičku si nechala, ta je pro štěstí, a na tom místě leží zajisté' poklad," řekl nato otec. „Jen jestli's to místo nezapomněla?"

„O to se nebojte," pravila Zuzanka, „a chcete-li, půjdeme tam hned."

„Ne, teď jsou lidé v poli a viděli by nás; až v poledne." O pravém polední šla Zuzanka s otcem k starému hradu; od brány se uhnula hned stranou, kudy v noci s družinou šla, a tu viděla mezi křovím ještě jednu nízkou zeď a v ní malý průchod, který se zdál býti v noci branou. Sotva ním prolezli, octli se v kulatém dvoře, porostlém travou a nízkým chrastím. „Zde stál ten stromek," řekla Zuzanka a postavila se k šípku na píď vysokému, „zde kopejte, tatíčku!"

Otec poslechl a začal ihned na tom místě kopat, a hle, sotva trochu země odryl, viděl truhlu železem kovanou. Byla hodně veliká a otec jí ani pohnouti nemohl; ale jakmile se jí Zuzanka dotkla, odnesli ji beze všeho násilí.

Ve dvoře narovnali na ni kamenů a šli domů, aby je žádný neviděl, co nesou. Teprv o soumraku pro ni došli a do chalupy odnesli. Truhla byla plničká zlata.

„Víš co mi je nejlítěji? Že nemohu dát z toho kamarádovi a těm sedlákům, co nám v nouzi pomohli."

„Řekněte, tatíčku, že jste dědil, a když ne jinému, aspoň dejte starému Martinu několik zlatých."

„Máš pravdu; zejtra jdu do města, koupím koně, a vy si to zatím zde složte. Až přijdu, řeknu, že jsem dostal ve městě dobrou službu, že tam půjdeme, a Martin aby zůstával zatím v naší chalupě. Když se více nevrátíme, zůstane jemu, a po čase kdo ví, co se stane. Ale huby si dejte na petlice, to vám povídám!“

Druhý den šel otec do města, koupil koně a vůz a najal si pěkný dům. Když přijel domů, bylo koukání, že si veze chudý chalupník koně a vůz; slyšíce, že dostal dobrou službu a že se do města odstěhuje, přáli mu to někteří a někteří také ne, jak to již bývá.

Vedle jejich chalupy stál statek a v něm bydlel sedlák a selka hrozně všeteční a závistiví. Těm to hlavu mátlo, kde vzal asi soused peníze na koně a na vůz, to že nemůže býti, aby mu je někdo byl zapůjčil. Za tou příčinou šla selka k sousedce a začala se jí na ledacos ptáti, a konečně ve vší důvěrnosti i na to, kde přišel soused ke koním a k vozu. Ale chalupnice měla s ni rozum. „Inu, milá sousedko, já vám to povím, ale neříkejte žádnému nic. Můj muž zdědil několik tisíc zlatých po jednom strýci, a tudy nám bude lépe. Vidíte, co to naše děvče tu kouzelnou ručičku našlo, máme štěstí, a já bych ji nedala za mnoho peněz.“

Selka šla domů a řekla to sedláku, pobízejíc ho, aby si na Zuzanku počíhal a ručičku jí ukradl. Ten nebyl k tomu líný, neboť nepřál také ani božího světla nikomu. U souseda se zatím nakládalo na vůz a starý Martin si tam svých několik drchniček odnesl. Otec Zuzančin chtěl ještě večer do nejbližšího městečka dorazit, a proto se také po práci se všemi loučil. Zuzanka plakala, a když měli již odjíždět, vzpomněla si ještě, že doběhne na starý hrad a naposled že si tam zazpívá. Řekla to tátovi a zlý soused, který nedaleko stál, zaslechna to, otočil se honem a šel napřed; myslil si, že se mu jeho záměr tam nejlépe povede. Ale to neslyšel, když ji táta od toho zrazoval a pravil, že se tam všickni zastaví a otčenášek za udělené dobrodiní pomodlí.

Sedlák stál u starého hradu schován a čekal; tu slyší řehot koňský a vidí zdálí zrovna k sobě běžet koně bezuzdého. Myslí si, že je to

kůň z vesnice a že se splašil. Jde mu tedy naproti, aby ho chytil, a kůň jako krotký k němu kráčí.

„I pro pána krále, toť je moje lyska! Který čert tě pustil?“ vykřikl sedlák a uchopil kobylu za hřívu, ale kůň se s ním vznesl najednou do povětří, třikrát s bezduchým sedlákem hrad okroužil a zmizel, aniž byla kdy více po závistném sedláku jaká památka.

Nedlouho potom stála na hradě Zuzanka s otcem a matkou a loučila se se svým nejmilejším místečkem a děkovala v duchu dobré královně za její dobrodiní. Martin čekal u vozu, a když i jemu spánembohem dávali, plakali nejvíce, a otec mu dal několik tolarů na přilepšenou, povídaje mu pohádku o dědictví. Když přijela rodina do města, koupilo se hned nářadí, šatstvo, najaly se služky a učitelkyně i učitelové pro Zuzanku, by se něčemu naučila. Než minuly tři Teta, nebyl by žádný selské děvče v ní poznal; byla moudrá v každém ohledu, přitom krásná a až příliš dobrá. Ač se s ní rodiče neukazovali a nedvořili, přece nezůstala ukryta jako fialka pod křovím. Mnoho ženichů se o ni ucházelo a mezi nimi také bohatý a hezký šlechtic, který se Zuzance nejvíce zalíbil. Žádný nebyl proti tomu, a tedy se beze všech překážek vše smluvilo a svatební den byl určen.

Oblečena v drahém rouchu, ozdobena zlatým věncem myrtovým, jejž i s ručičkou co nejdražší památky chovala, jela Zuzanka na oddavky. Tu přistoupí na cestě k vozu chudý mrzák, prose o malý dárek. Nevěsta poručila, aby zastavili, bystře na žebráka pohledla a poznala starého Martina. Hbitě skočí dolů a vezme ho za ruku pravíc: „Copak mne neznáš, Martine? Já jsem Zuzanka; pojď, pojď, sedni k nám do vozu a povídej, jak se ti vedlo, co jsme se neviděli.“

„Jak bych mohl držet tak krásnou, tak bohatou nevěstu za mou milou Zuzanku? Do vozu k vám nesednu, ale plakal bych radostí, že jste si, tak krásná panna, mne chudého žebráka všimla. Pánbůh vám dá štěstí za to, že jste zůstala dobrá, jako kdy jindy.“

Zatím skočil i otec s matkou z druhého vozu a srdečnou radost měli, když Martina viděli. Chtěj neb nechtěj musel aspoň k nim si sednout. Kdyby byl ženich Zuzanku zrovna dost nemiloval, byla by

jeho láska v tom okamžení jistě toho největšího stupně dosáhla, neboť se opět přesvědčil, jak milé stvoření se mu za ženu dostane.

Po cestě žaloval Martin svému kamarádu, že se mu po něm již tuze stýskalo, že měl nouzi, a tudy že se vydal na cestu, aby jej do své smrti ještě jednou spatřil. Chaloupka že je v dobrých rukou, tak ujišťoval. Kamarád mu ale povídal, aby se již o nic nestaral, že zůstane u nich do smrti. A tak se i stalo; starý Martin se více do vesnice nenavrátil, neboť brzy nato umřel, snad samou rozkoší. Zuzančin otec koupil vesnici, v které byla dcera zrozena, a nedaleko starého hradu dal vystavět pěkný zámek, v kterém potom všickni svorně a spokojeně žili; sedlákům odplatil desateronásobně, co mu kdy dobrého udělali. Alabastrová ručička a zlatý věnec zůstaly největší poklad rodinný.

ANDĚL STRÁŽCE

Bohatý jeden kupec neměl se svou manželkou dlouhý čas žádných dětí. I prosili neustále Boha, aby jim alespoň jediného děcka popřál. Tu stalo se, že měli oba stejný sen; zdálo se jim, že stojí před nimi anděl a takto praví: „Bůh prosbu vaši vyslyšel; budete míti syna, ale v dvacátém roku bude oběšen."

S hrůzou se manželé probudili a jeden druhému sen vypravoval. Několik dní vážili na mysli, zdali se to vyplní, ale po čase zapomněli a snad by byli i nikdy více na sen nevzpomněli, kdyby se kupcová nebyla cítila matkou.

Nyní začali věřit strašnému snu a od srdce byli by sobě přáli, aby Bůh tu metlu od nich odvrátil. To se ale nestalo; určitou dobou porodila kupcová syna, zdravého a čerstvého jako rybu. Dali mu jméno Josef, umínivše sobě, že musí z něho býti pan páter, neboť se domnívali, že takto snad Bůh od něho ohavnou smrt odvrátí.

Hoch rostl a byl bohabojně vychován. I vídával, že kdykoli rodiče naň pohlédli, oči se jim zalily, ale proč, toho se dověděti nemohl. Když vyšel z nižších škol, přišel na studia a tak pilně jako z mládí

učil se i v starších letech, ne-li pilněji. Učitelové si ho nemohli dosti vynachválit a otcové ho stavěli svým dětem za vzor. Ale vlastní rodiče nepřestávali nad ním plakati! Dokud neměl Josef rozum, ptával se staré své chůvy, proč asi rodiče nad ním pláčí? Ta mu dle dobrého rozmaru odpovídávala: „Proto, že je Josífek neposlušný," aneb mu řekla, že mají mnoho starostí. Chlapec se snažil, aby jim jakkoliv možná radost učinil, jen aby nemuseli plakat, ale ono to nebylo nic platno.

Bylo mu již sedmnácte let. Vida, že jsou rodiče zámožní, od každého ctění a zdrávi, zkrátka, že jim k blaženému živobytí ničeho nechybí, nemohl si jich smutek nic jinak vyložit, než že se snad s ním samým něco státi má a rodiče že se nad tím rmoutí. I umínil si tázati se jich samých a jakýmkoliv způsobem věci té na stopu se dostat. Jedenkráte byli samotni v pokoji; tu klekl Josef před nimi a pravil: „Má drahá matičko, milý otče, nyní mně musíte povědět, proč vždy a vždy nade mnou pláčete? Dělám všecko, co jen chcete, učím se, poslouchám vás ve všem a přece vám, kdykoliv na mne pohlednete, slze po tvářích kanou. Vy nevíte, jak mě to bolí a trápí, vidím-li, jak rodiče se svými dětmi se veselí, div mi srdce bolestí nepukne. Povězte mi to, moji dobří rodičové, já to raději chci snášet, než abych se déle na vaše smutné tváře díval!"

Tak prosil Josef své rodiče, a když nechtěl jináče, tedy mu to s pláčem pověděli. Chvíli stál Josef smuten a zaražen, potom řekl: „Když je tomu tak, nemohu u vás déle zůstati, abych neuvalil hanbu na celý váš rod. Otče, ty mne nauč kupectví, aspoň co je nejvíce potřebí, a já půjdu potom do světa, hodně daleko, kde mne žádný nezná, kdyby se měl můj ukrutný osud vyplnit, abyste o tom neslyšeli. Bůh je však milostivý, a když se ho člověk nespustí, on ho nikdy neopustí."

Od toho dne nešel Josef do škol a učil se kupectví. Za půl léta věděl tolik, čeho mu hlavně třeba bylo. Sebral tedy trochu svých věcí, několik zlatých peněz, rozžehnal se bolestně s rodiči a s domovem, ubíraje se do širého světa. Jak dlouho město viděl, tak dlouho se po něm ohlížel, a když se i špice věží ztratily, klekl na

zem, plakal a modlil se k nebeskému otci, by tu ohavnou smrt od něho odvrátil a do milého domova opět jej přivedl.

První den odpoledne přišel do lesa a zamyšlen kráčel stinným chladem. Tu slyší za sebou volati: „Josefe, Josefe, počkej na mne!“

Josef se ohlídne a vidí za sebou vandrovního. „Jakpak víš, že se jmenuji Josef?“ ptá se ho, když byl k němu došel.

„Opravdu ti Josef říkají? To jsem trefil na jmen°. Já křikl jen nazdařbůh. Kampak jdeš?“

„Jdu do světa.“

„Není-li ti to proti mysli, půjdeme spolu. Mně se samotnému stýská. Měl jsem bratra Josefa a ten zůstal u mistra v práci; mně se to tam ale nelíbilo. Jsem rád, že jsem tě dostihl.“

Josef byl s kamarádem spokojen, a tak šli spolu a rozmlouvali až do samého večera. Přišli do velkého města a Gabriel (tak se jmenoval vandrovní) řekl Josefovi:

„Vidím na tobě, že jsi z hodného domu, já také špatně vychován nejsem, a proto bych myslil, abychom nechodili do nějaké špinavé krčmy. Na náměstí je krásný hostinec a není tam příliš draho, tam půjdem. Co myslíš, Josefe?“

„To je pro řemeslníka příliš skvostné místo. Můžeme

jíti někam jinam, vždyť najdeme pořádnou hospodu.“

„Ne, ne, poslechni mne, a dobře pochodíš. Já jsem vždy v nejskvostnějších hostincích, jím na stříbře, spím v hedbávi a jak náleží dobře vycházím.“ S těmi slovy táhl takořka Gabriel Josefa do dveří skvostného hostince, Josef si myslil, pro jednou mě to nezabije, a šel za ním. Gabriel poručil, aby přinesli dobrou večeři a k tomu pro každého láhvici vína. – Když sklepník vše na tabuli přinesl, sedli vandrovní ke stolu a jedli.

Gabriel si počínal, jako by byl odjakživa jen mezi samou vrchností býval, a každý, kdo ty dva vandrovní viděl, myslil u sebe, že to jistě žádní řemeslníci nejsou. Po večeři si dali otevřít pokojík a šli spat.

„Gabrieli,“ řekl Josef, „my se naplatíme. Každý na nás koukal a myslil, že jsme kdovíjací páni.“

„Ať si koukají; nevídáno, jako by se musel řemeslník jen v krčmách povalovat a hostince jako by jen pro pány byly. O plat se pranic nestarej. Dokud mně peníze vystačí, budu platit já, až dojdou, přijde řada na tebe. Však my se srovnáme."

Šli spat. Josef se poznamenal křížem svatým, ulehl a brzy usnul. Bylo půl noci; tu cítí, že ho někdo béře za ruku; probudí se a vidí před sebou Gabriele zcela přistrojeného. „Což je již ráno?" ptá se ho Josef.

„Ráno ještě není, ale jen vstaň a ustroj se," odpověděl tiše Gabriel. Když se byl Josef přistrojil, ptal se druha, co má být?

„Co má být, to ti hnedle povím. Viděl jsi to množství stříbra, co se tady ve všech koutech válí? Já si všimnul, kde ho nejvíce leží, a ty půjdeš nyní se mnou a ukradnem je.

„Bůh mne uchovej takové myšlénky!" řekl Josef a celý se třásl. „Ale ty to nemyslíš opravdu, viď?"

„Blázne, pro nic a za nic bych tě nebudil. Jen chutě pojď a nebuď bláhový. Ti lidé to ani nepoznají, jsou dost bohati, a nám to pomůže na dlouhý čas. Tiše skočíme z okna, a než kdo vstane, budeme za horami. Dělej, dělej, je tu jen o poprvé, až se trochu ostřílíš, půjde ti to jak by hrál."

Takto sváděl Gabriel Josefa, ale ten se nedal nižádným lákáním namluvit. Konečně řekl onen: „Nechceš-li, nechoď; já to sem přinesu, jen když mně to potom pomůžeš odnést. Přijde to na jeden vrub, ať se mnou co máš anebo nic; chytí-li mne, budou také tebe držet." To dořekl a šel polehoučku ven. Josef dostal strach a nevěděl, co má počíti, i myslil, že bude nejlépe, když svůdnému druhu uteče. Šel k oknu a otevřel je, a vida, že není vysoké, skočil dolů a utíkal městem ven přes pole a luka. Avšak nebyl ještě ani hodinu za městem, tu slyší za sebou Gabriele volati: „Neutíkej a pomoz mně raději, jsem už celý zpocen!"

Josef utíkal a nedbal křiku jeho; ale v okamžení octnul se Gabriel u něho a chopil ho za ruku.

„Pusť mne, pusť, já se zlodějem nepůjdu a nechci s ním ani mluvit. Měl jsem tě raději udat."

„Tuším, že ti městští drábové práce uspořili, neboť slyším kroky a vidím nablízku světla."

„O já nešťastný, že jsem s tebou šel!" bědoval nebohý Josef.

Gabriel tušil pravdu; netrvalo to dlouho, drábové je dohonili, dali oběma pouta na nohy a vedli je do města nazpět. Byli vsazeni do vězení. Gabriel se smál, ale Josef naříkal a bědoval až hrůza. Ale jaké bylo podivení všech v hospodě i při ouřadu, když ráno stříbro až do nejmenšího kousku na svém místě našli a v uzlíku, co vandrovnímu vzali, samé kamení spatřili. I peníze za večeři a za nocleh ležely na stolku. Mrzeli se lidé, že ubohé pocestné nevinně týrali; aby to tedy poněkud spravili, šel pan hospodský sám pro ně do vězení a pozval je na snídaní. Josef byl rád, že se to tak skončilo, ač si nemohl vyložit, jak to Gabriel udělal. Po dobré snídaní rozloučili se s hospodským, který je mnohokráte ještě za odpuštění prosil.

„Pročpak jsi mne a ty lidi tak pobláznil, Gabrieli?" ptal se Josef, když byli samotni.

„Protože mně bylo o tebe, jinak bych jim to nebyl odpustil."

„Vidíš, Gabrieli, já takové žerty nemiluji, a proto se raději rozejděme. Najdi si jiného druha, já půjdu sám."

„Já ale ne, Josífku; ty se mi líbíš, a jdi si kam chceš, já půjdu všude za tebou jako tvůj stín."

Nemoha Josef Gabriele nijak odbýti, konečně mu zase dovolil, aby s ním šel. Nějaký čas se jim dobře vedlo a Josef byl s Gabrielem spokojen. Jedenkráte přišli do jednoho hostince, a když večeřeli, přidružily se k nim dvě roztomilé pacholátka, a jako by odjakživa s Josefem byly rostly, tak důvěrně se k němu chovaly. Když žádal Gabriel pokoj, prosil jeden chlapec matku:

„Maminko, dej Josefovi pokoj vedle našeho, my k němu ráno přijdeme."

Paní hospodská měla radost, že pán, za kterého Josefa držela, s dítkami tak líbezně zachází, a ráda také prosbu dítěte vyplnila. Chlapci šli s Josefem, dali mu dobrou noc a doložili, že ho časně ráno vzbudí a že jim musí připověděné věci koupit. Josef slíbil, že

koupí, a potom spánembohem lehl a usnul. V noci ho zase Gabriel vzbudil.

„Copak zase blázníš?“ řekl Josef, když viděl, že je venku tma.

„Vstaň, Josefe, a pojď se mnou, já ty děti zabiju,“ šeptal Gabriel a držel v ruce dlouhý nůž.

„Chceš nové žerty tropit? Víš, co jsem ti povídal. Lehni a nedělej si ze mne blázna.“

„Já z tebe blázna nedělám; je to opravdové moje mínění. Mně jsou ty děti protivné; musím je zabít, ať je jak chce.“

I nečekal dlouho na Josefa a tiše se kradl k dětskému pokoji. Na Josefa přišla taková hrůza, že se jí nemohl ubránit; nevěda ani co činí, hodil na sebe šaty, skočil z okna a utíkal do pole. Za malou chvíli ho ale Gabriel dohonil.

„Copak mám za tebou ranec nosit? On uteče a nechá všecko ležet. To jsou fuky s takovými koťátky; tak šikovně jsem jim krky podřezal, že ani nedechly.“

„Probůh, Gabrieli, nesáhej mi k rozumu a mluv pravdu!“ prosil Josef pln ouzkosti.

„Tu se podívej, že mluvím pravdu,“ odpověděl Gabriel a okázal mu krvavý nůž. Jak se Josef naň podíval, hned bez sebe na zem padl. Když přišel k sobě, viděl, že je svázán a v rukou drábů. Opět byli do vězení uvrženi.

„Ale proč se nad tím tak rmoutíš?“ pravil Gabriel s veselou tváří k svému spoluvězni. „Kdopak mne při tom zastihl? A abych se snad přiznal, to bych byl hodný blázen. Podíváš se, já těm pánům zakroutím kohoutky, že nebudou vidět, z které strany vítr věje.“

„Když ty to nepovíš, povím já to; neboť vidím nyní, že mně ďábel v tvé postavě k tak ohavné smrti dopomohl, já však umru nevinen. Nechci lží svou poslední hodinku zkalit.“

Sotva to dořekl, strhl se venku křik, dvéře se otevřely a do nich vběhli ti dva chlapci s matkou a několika pány.

„Milý, milý Josefe,“ prosily děti a každé ho vzalo za jednu ruku, „i ty pane, odpusťte mamince, co vám ublížila. Nám se v noci zdálo, že jsi k nám přišel, ale byl jsi jako anděl v bílém šatě se zlatými

křídly a každému jsi uvázal na krk zlatý pásek. My radostí vykřikly, matka se probudila, a když se na nás přišla podívat, zdálo se jí, že máme podřezané krky. Proto vás hned stíhali. Podívej se, my máme ale jen zlaté prouhy od těch pásků."

Odhrnuli bílé límce a Josef viděl okolo jich krku zlaté prouhy. I vzal je do náručí a s pláčem je líbal. Matka sama jim pouta odvázala a z vězení je vyvedla. Kde co nejlepšího měla, to snesla a hosti častovala. Když přišla služka do pokoje, co vandrovní spali, viděla na stole peníze a dětské hračky tak pěkné, jakové nikde na prodej nebývají. Přinesla to dolů, děti se mohly radostí zbláznit a matce by se nikdo na světě nebyl směl zmíniti, že to nejsou nějací princové, kteří na zapřenou po světě jezdí. Po tabuli se Josef a Gabriel se všemi srdečně rozloučili a šli dále.

„Gabrieli?" ptal se Josef, když byli za městem, „dnes jsem tolik divného viděl, že nevím, co mám o tobě soudit. Pověz mi pak pravdu, kdo jsi?"

„Jsem člověk jako ty, jenže mám trochu více rozumu než ty," odpověděl Gabriel se smíchem, „a proto ti to vždy povídám, abys byl se mnou spokojen."

„Od dneška tě poslechnu a nebudu tě tak křivě posuzovat."

Opět chodili dlouho světem, než přišli do velkého krásného města, kde bylo mnoho paláců a skvostných hostinců. Ale Gabriel nešel do žádného řka: „Půjdem na noc k jednomu malíři, on nás rád uhlídá," a zamířil do postranné ulice. Josef chtěl ledacos namítati, ale Gabriel stál již u dveří malého domku a klepal. Za chvíli se dvéře otevřely a vážný starec vyjda ven tázal se jich, co by žádali.

„Mistře," řekl Gabriel, „můj bratr zde by rád u některého výborného malíře pracoval; i ptali jsme se, kdo by z mistrů byl nejvýtečnější, a lidé nás odkázali k vám. Dovolte tedy, aby bratr Josef u vás pracoval; přesvědčíte se, že je výborný malíř, a k tomu též rychlý."

Malíř je vzal do sednice a zavolal na dceru, aby přinesla hostům nějaké lahůdky. Když se posadili, řekl jim:

„Je-li ten pán tak výborný malíř, a k tomu též rychlý, přichází mi velmi vhod. Mám důležitou práci před rukama a nevím, jak pochodím, neboť jsem stár a zrak mne opouští. Poslyšte, povím vám o ní. Zde je velmi bohatý kníže, který ani neví, co peněz má. Jsa velký milovník krásných obrazů, maleb a jiného umění, pozval tyto dny mistry malířské z celého města k tabuli. Po tabuli vstal a pravil, že chce, abychom mu vymalovali obraz tak krásný, jakého posud neviděl. Kdo by to vykonal, tomu že dá padesát tisíc kusů dukátů. Nyní maluje každý z nás obraz. Já vím, že odměny nedostanu, ale kníže každý krásný obraz draze zaplatí a já na svá stará kolena potřebuji peněz na přilepšenou."

Vtom vešla jeho dcera do dveří a přinesla víno, ovoce a jiné pamlsky. Josef se na ni podíval, ale honem sklopil oči, neboť se potkal s černým zrakem jejím.

„Olivo," řekl otec k dceři své, „ten pán bude u mne pracovat."

„Těším se z toho, bude nám veseleji. Beztoho jsi, otče, nějaký čas smuten," ozval se jemný hlas z karmínových úst sličné Olivy.

„To se přidržte jenom mne, krásná panno," řekl Gabriel, „neboť já zůstanu s ním u vás. My jsme tak na sebe uvykli, že nemůžeme jeden bez druhého býti. Váš otec s ním bude docela spokojen, ale vy, panno, sotva, neboť je nemluva odjakživa a ženských se bojí jako zlých duchů."

„Ach, co to zase pravíš, Gabrieli!" ozval se Josef a tváře mu hněvem zahořely, že ho té panně tak zlehčuje. „Jednou mne chválíš, kde toho nezasluhuji, a po druhé mi děláš křivdu."

„Jen se nepýři, Josífku! To není žádná nectnost; naše matka také málo mluví, ale její slova mají jádro. Říkává, třebas měla jabloň málo jablek, jen když jsou chutné. A ty jsi se vydařil po matce."

Tak hovořil Gabriel a Josefovi nedal ani k slovu přijít, jako by napřed věděl, že mu chce celý jeho záměr zkazit. Josefa. to mrzelo, že si dělá Gabriel ze starého malíře blázny; každou minutu chtěl tedy s barvou ven, ale Gabriel ho s očí ani nespustil. Ještě ho také i to hnětlo, že se Gabriel k Olivě lichotí a ona že ho tak pozorně

poslouchá. Seděl tedy jako zaražený a byl rád, když přišel čas ke spaní.

„Jak mne můžeš jen za malíře vydávat, vždyť neumím vzíti štětec do ruky!“ domlouval Josef svému druhu, když přišli do čistého pokojíka, v němž kolem na stěnách uměle malované obrazy visely.

„Není tomu dávno, co jsi mně poslušenství slíbil, a nyní se zase ptáš a myslíš, že tobě na škodu jednám. Jen řekni zejtra mistru, aby ti dal k malování potřebné věci. Já ti pomohu a uhlídáš, že bude malíř s tebou spokojen; musíme se mu za jeho hostinství odměnit.“

„S tím jsem spokojen, jen mne nenech ve lži,“ odpověděl Josef, který myslil, že je Gabriel malíř, an se ho po tu dobu neptal, jakého jest řemesla.

Zrovna nad Josefovou postelí visel obraz domácí dcery. Se zalíbením hleděl naň Josef, tu mu ale zaklepal Gabriel na rameno a s potutelným úsměvem pravil: „Oliva je krásné děvče, ne-li, bratře?“

„Že se ti líbí, pozoroval jsem,“ odpověděl Josefa jeho slova zněla trochu trpce.

„A tobě se nelíbí? Jen nezapírej, já to vím, a nejen to, nýbrž také, že se na mne hněváš; ale proto se nemusíš mračit, třebas byla se mnou více mluvila. Ty se jí přece lépe líbíš než já. Jen se pokus o její lásku, kdož ví, co Pánbůh nedá.“

Dlouho rozmlouvali ještě o krásné Olivě a jejím otci, až usnuli. Říkává se, že nač člověk ve dne myslí, o tom že se mu v noci zdá! U Josefa se to vyplnilo. Zdálo se mu, že stojí před obrazem krásné Olivy. Najednou jako by obraz zmizel, a ozářen čarovným světlem jako by anděl ze zdi vystoupil a Olivu za ruku vedl. Přiblíživ se k Josefovi, vložil ruku jeho do ruky panny milé. Radostí se Josef probudil a viděl Gabriela u stolku malovat. Divil se sice, jak může při tak slabém světle pracovat, ale neřekl nic a dělal, jako by spal. Po chvíli odložil Gabriel štětec a paletu, přikryl obraz a lehl opět na lože. Ráno jak vstali, šel Josef nejprve k obrazu a odkryl ho, ale v úžasu udělal krok zpátky, neboť se na něho usmívala milostná tvář matky boží v podobě krásné Olivy. Nebyl to bleskotný zrak vášnivé dívky, to bylo oko, v němž se zářila čistá láska nebeská. Tichý mír a

neobmezená odevzdanost do vůle boží zrcadlila se v andělské tváři milující matky. Čím déle se Josef na ni díval, tím krásnější se zdála býti; nemoha odolat, klekl před obrazem na zem a modlil se; prsa jeho se šířila svatou touhou a duše zalítala k trůnu nebeskému. Rozčilen uvrhl se potom na prsa Gabrielova a zvolal: „Bratře, bratře, tys více než člověk."

„Myslíš snad proto, že jsem vymaloval přes noc obraz? Jsemť malíř, jen trochu šikovnější než obyčejní malíři."

Od té chvíle ctil Josef Gabriele co svého rádce a vůdce a každé jeho slovo bylo mu přikázáním. Nato šli k snídani, a když pojedli, řekl Gabriel malíři: „Nyní pojďte, mistře, do našeho pokoje a uvidíte práci mého bratra. Nedal si v noci pokoje a dodělal obraz, který měl začatý, abyste se mohl dnes již přesvědčit, co umí." Vzal mistra za ruku a vedl jej do pokoje, kde spali. Josef a Oliva šli za nimi.

Jako prve Josefa, tak překvapil krásný obraz mistra i Olivu a zarděla se panna shledajíc, že se matka boží poněkud jí samé podobá. Starý malíř byl však radostí celý bez sebe, i přikročil k Josefovi a podával mu ruku řka:

„Dej mi ruku, bratře, tys hoden slouti malířem, já se s uctivostí před tebou klaním. Dovolíš-li, vezmu ten obraz knížeti a odměna vysazena tě nemine."

Josef se zarděl nad tou nezaslouženou pochvalou, ale Gabriel na něho mrknul, a on pravil: „Jen pod tou výminkou dovolím vám obraz knížeti dáti, když řeknete, že jste jej sám maloval, a odměnu pro sebe přijmete. Já maluji jen z pouhého zalíbení a peněz nepotřebuji."

Mistr tomu nechtěl připustit, ale Gabriel i Josef ho konečně tak daleko přiměli, že svolil a s obrazem ke knížeti se odebral. Bratři se procházeli zatím s krásnou Olivou po zahradě v citronových a myrtových hájích. Po několika hodinách zastavil knížecí kočár před vraty a dva sloužící pomohli z něho starému malíři, jemuž radost s tváří zářila, že určenou odměnu dostal. Ještě jednou nutil malíř, aby si skříni s dukáty a prsten, jejž mu kníže pro zvláštní milost daroval,

nechal, ale Josef nechtěl žádnou mocí peníze vzíti, prsten však přijal a strčil ho krásné Olivě na růžový prst.

„Jakou radost bych jen mému dobrodinci způsobil?“ ptal se malíř Gabriele, když byli o samotě. „Tys jeho bratr a nejlépe mi poraditi můžeš.“

„Chováš, mistře, v tvém domě diamant, jehož leskem srdce Josefovo se vzňalo a po němž touží; dáš-li mu ho, bude na věky šťastný.“

Chvilku se na něho malíř díval, pak ale porozuměv slovům jeho, podal mu ruku řka: „Budiž jeho!“

I šel hned k dceři své a řekl jí, co mu byl Gabriel svěřil, a když slyšel, že i ona Josefovi nakloněna jest, s lehkým srdcem hned se k bratrům vrátil. Josef by byl raději za horami býval, neboť cítil, že Olivu miluje celým srdcem, a domníval se, že i ona by jím nepovrhla; a přece když si vzpomněl na svůj ukrutný osud, viděl, že jí lásku svou zjevit nemůže. To bylo posud jediné tajemství, které před Gabrielem skrýval; avšak si umínil, že mu je zjeví, by zvěděl, proč z malířova domu pospíchá.

U večeře dával malíř Josefovi kolikráte na srozuměnou, že mu dá Olivu rád, jen aby o ni řekl. Ale Josef mlčel a panna se styděla. Po večeři vstal mistr a přistoupil k Josefovi, vzal ho za ruku a řekl: „Milý synu, rád bych se ti něčím odsloužil, požádej tedy cokoliv, já ti vše dám.“

„Mistře,“ odpověděl Josef, hluboce si vzdychna, „žádám jen tvou lásku, tou jsem dosti odměněn.“

„Tvou lásku, mistře, a lásku a ruku této panny,“ řekl za nimi Gabriel a přivedl uzarděnou Olivu. „Musím nebohému z nouze pomoci.“

I vložil malíř ruce milujících do sebe a pravil: „Otec nebeský vás žehnej, jako já vás žehnám, a anděl strážný ved vás po všech cestách života vašeho.“ Tak řekl, a políbiv oba v čelo, plakal.

Josef obejmul sličnou nevěstu a v jejím náručí zapomněl na chvíli, jaký osud ho čeká. Gabriel stál po straně a po míruplné tváři jeho rozlívala se blahá spokojenost a láska.

„Příteli, příteli, co jsi to učinil, já nemohu Olivu za manželku pojmout, ona by byla nešťastná!“ Tak naříkal Josef, když vešli do pokoje. Gabriel se ho ptal na příčinu a Josef mu to hrozné tajemství svěřil.

„Jen důvěřuj v Boha,“ těšil ho Gabriel, „zůstaň zde a slav pokojně svůj sňatek. Bůh spravedlivého neopustí.“

I spokojil se poněkud Josef a v sladkých snech strávil noc tu. Druhý den se začínaly dělat přípravy k svatbě a za několik dní slavila se tiše, ale s opravdovou blažeností.

K večeru zavolal Gabriel ženicha od nevěstiny strany a řekl k němu: „Bratře můj, ty jsi přesvědčen, že ti k ničemu zlému neradím, a proto mne ještě po tři dni poslechni; bude to k tvému štěstí.“

„Nuže, pověz, co žádáš?“

„Odřekni se po tři noci manželského lože a pojď se mnou!“

„A co si Oliva o mně pomyslí? Co jí mám říci?“ ptal se Josef smutným hlasem.

„Řekni jí, že toho k tvému štěstí potřebí. Kde jsi však byl a co jsi dělal, to jí musíš zatajit.“ Josef podal Gabrielovi ruku a odešel.

Byla noc; temné klenutí nebeské, skvělými diamanty rukou Páně vykládané, rozprostíralo se nad širou zemí. U okna svého pokojíku stála mladá nevěsta v nočním lehkém rouchu a kladla tváře do vonného jasmínu, by je zchladila. Tu se ozve lehký krok, dvéře se otevrou a sladké tušení prodechne Olivinu duši; je to mladý manžel.

„Odpusť, drahá milá moje!“ prosil Josef a tiskl vnadyplnou ženu k srdci, „odpusť a neviň mne z nelaskavosti. Bůh ví, jak bych rád u tebe zůstal, ale musím pryč; tvoje a moje štěstí to žádá, bych se blaha svého odřekl.“

Z temna zablesklo oko vášnivé ženy a v srdci se cosi ozývalo jako nedůvěra, ale patříc do tváře manžela svého, uvěřila mu a nechala ho jíti. Venku čekal Gabriel; pojma Josefa za ruku, vedl ho ulicí za bránu do pole. Uprostřed rozkošných hájů stála kaplička zasvěcená nejsvětějšímu jménu Ježíšovu. Tam se Gabriel zastavil, a klesna na první stupeň, pobízel Josefa, by vedle něho na kolena klekl, řka:

„Zde se budeme bez ustání do tří hodin modlit, pak půjdem nazpět. Je to za tvé štěstí, Josefe."

A Josef položil čelo na železnou mříži, a když se mu horká krev ztišila, zdvihl oko k hvězdné dáli. Dlouho se modlil a bylo mu, jako by znenáhla hvězdy míjely, růžová záře se po nebi rozprostírala a on viděl až k trůnu věčného Boha. Viděl anděly se snášet na zlatých oblacích, slyšel jich tichý krok, patřil na tvář milostné královny nebeské a zdálo se mu, že se usmívá jako z bratrova obrazu. Čistá víra v neskonalou lásku a mocnost božskou upevnila se v srdci jeho, mír a pokoj se v něm rozložil. Když bily tři hodiny, vzal Gabriel Josefa za ruku, a tiše jak přišli, opět odešli.

Oliva se častokráte za den ptala, kde Josef v noci byl, ale on jí to neřekl. Když přišel večer a Josef opět se s ní loučil, nemohla nelíbost svou utajit a důtklivě se ptala, kam chodí.

„Pravil jsem ti, že je to k tvému a mému štěstí a že více zjevit nesmím. Dnešní a zejtřejší noc musím ještě bez tebe strávit a co důkaz tvé lásky žádám, abys mi věřila a neptala se, kam chodím."

Avšak toho nemohl Josef na své ženě vyprosit, aby ho byla ráda a s důvěrou propustila. Něco tajného ale, čemu odolati nemohl, táhlo jej za Gabrielem, pročež vymkna se z náručí ženina, pospíchal k očekávajícímu bratru. Ten ho vedl na to samé místo a opět se modlili, ale jen do dvou hodin. Druhý den ráno žalovala Oliva svému otci, že Josef v noci s bratrem se toulá a jí snad věrnost nezachovává. Ale otec, rozšafný muž, ji z té důminky káral, a omlouvaje to, těšil ji, že sám s Josefem promluví. Ale neřekl celý den ani slova, maje důvěrnost v syna svého, co muže hodného.

Večer o desíti hodinách odešel Josef s Gabrielem ke kapličce. Až za město je následoval zdáli temný stín, potom se však ztratil. Byla to Oliva, která šla za nimi, že však se bála jíti do širého pole, vrátila se k otci a na kolenou ho prosila, by ji v tu stranu doprovodil. Ale otec se rozhněval, ona prosila, on jí domlouval, a když bylo skoro půl noci a malíř viděl, že bere Oliva závoj a že se přece na cestu chystá, vzchopil se a pravil:

„Půjdu tedy s tebou, abych tě přesvědčil, že není Josef na zlé cestě; neboť vím, že mne důvěra k němu nezklamala.“

Když přišel Josef s Gabrielem ke kapličce, klekli a modlili se, po chvíli pak řekl Gabriel:

„Nyní, Josefe, vstaň a postav se pod tento strom.“ Josef to učinil a Gabriel vytáhl zlatou šňůru, a než se toho Josef nadál, visel na stromu. Gabriel pak klekl pod ním na zem, sepjal ruce k nebi a dlouhou chvíli se modlil. Potom vstal a Josefa odvázal; s podivením tázal se tento, co s ním dělal, a Gabriel mu odpověděl:

„Dnes jsi, Josefe, dvacet let stár a osud tvůj se vyplnil, byl jsi oběšen; mělo se to ovšem jinak státi, ale že jsi byl stálý a Boha se nespustil, odvrátil od tebe smrt ohavnou. Vidíš, měl jsi býti nejdříve zlodějem, potom vrahem a naposled jsi měl odvésti děvče nevinné a otce jejího v bídu uvrhnout. Já tě k tomu sváděl, tys nevinně trpěl, ale Boha jsi se nikdy nespustil, nyní jsi vysvobozen a do smrti se ti dobře povede. Já jsem tvůj anděl strážce.“

Při těch slovech proměnil se Gabriel v zlatokřídlého anděla a zmizel. Jasná záře se rozlila na místě, kde stál, a sladká hudba zaznívala v ucho Josefovo. Dlouho díval se jako okouzlen na to místo, kde strážný jeho duch zmizel, potom ale klekl a s vroucím srdcem děkoval Tvůrci za nově daný život.

Když mluvil Gabriel s Josefem, stála Oliva s otcem pozdálí. Tu viděli Gabriele v anděla se proměnit a hrůzou omráčen klesli na zem. Teprv za dlouhou chvíli spěšně se domů odebrali. Otec se rmoutil, že slídil kroky tak bohabojného muže, kterého jim sám Bůh do domu seslal. Oliva se dala na pokání. Šla do své komůrky a modlila se, by jí Bůh ten hřích odpustil.

Josef přišel domů a tiše se vkradl do komůrky k své ženě. Oliva se však bála do jeho tváři pohlédnout a pokorně se ze své nedůvěry vyznávala, prosíc, by jí odpustil. A Josef přivinul milovanou ženu k tlukoucímu srdci a milerád jí odpustil, neboť se mu hřích její zdál býti novým důkazem vřelé lásky.

Ráno když vešli manželé k otci, začal mu Josef všecky své příběhy vypravovat, a když dokončil, prosil jej, by vše prodal a s

ním clo vlasti táhl. Obrazem od anděla malovaným nabyli bohatství; i dal tedy malíř dům chudým, rozloučil se s domovem a šel za svými dětmi.

Josefovi rodiče neměli celý dvacátý rok jeho věku upokojenou chvíli a na všechny strany se vyptávali, jestli by neslyšeli o jeho smrti. Ničeho se však nedopátrali. Dvacátý rok byl již ušel a ubozí dávali na modlení za jeho nebohou duši. Jedenkráte slyší, že přijel do hospody mladý bohatý pán s paní a s otcem a že se po nich ptá. I mysleli již, že nějakou zprávu o smrti synově dostanou, a se strachem jej očekávali. Tu přijede kočár, vyskočí z něho mladý muž, vezme do náručí sličnou dámu, pomůže starému pánu a všickni tři se berou nahoru. Dvéře se'otevrou, kupcová se podívá na pána a vzkřikne: „Můj Josefe!" a syn tiskne máteř do svých loktů a celuje drahé líčko. Radost tu popsati žádné péro v stavu není.

První syn Josefův se jmenoval Gabriel a první modlitba, které ho otec a matka učili, byla: „Anděle boží, strážce můj!"

ZLÁ MATKA

Paní Kačenka, mladá vdova a hospodská v osamělé hospodě, byla vyhlášená za krásnou, a mnohý si zašel kus cesty a peníze utrácel, jen aby se mohl na ni podívat a s ní pohovořit. Ale ta krása bylo také všecko, co bylo na paní Kačence pěkného. Nu, ona je také milovala, to své pěkné tělo; nic jí nebylo na světě dražší. Měla po svém manželu malou dcerušku Elišku; ale na tu nevzpomněla ani ve dne, ani v noci, tak jako by žádnou neměla. Ale jakpak měla na ni vzpomínat, jak ji měla milovat, když byla sama sobě všecko. Ona dítě své nemilovala, ani je nenáviděla, a odevzdala je staré chůvě, která na štěstí dobré stvoření byla. Myslíte snad, že dychtila po vdavkách? I Pánbůh chraň! Kam by se poděly zamilované pletky? Kam svoboda? Ale co nejhoršího by přitom bylo a čeho se paní Kačenka nejvíc bála, že mohla mít děti a ztrátu na své kráse utrpět. Co by si byla potom počala!

Ale běda! Eliška počala dorůstat, a tak náhle, že se jí najednou matka zděsila a s leknutím na tu mladou dívčici hleděla, která měla tvář jako Maří Magdalena. Od té chvíle byla starost matčina Elišce bičem; od božího rána do samého večera šla z rány na ránu a krok dobře neudělala, ač se snažila všemožně matce zadost učiniti. Ale čím lépe dělala, tím byla matka horší. Konečně jí nesměla ani na oči; zavřela ji do tmavé komůrky, dávala jednou za den jíst a dvakrát bití.

„Ty milý bože," naříkala ubohá Eliška, „cožpak jsem jen provinila, že mne mamička tak bije! Duši bych dala za jedinké dobré slovo! O Panno Marie, smiluj se nade mnou a vezmi mne raději k sobě do nebe!"

Každý den večer chodila se dívat na Elišku se světlem, zdali již schází a krása se jí ztrácí. Ale ku podivu, děvče bylo denně hezčí a hezčí, a paní Kačenčina bílá pleť žlučí žloutla jako podmásníček. Div se nezbláznila! Darmo ji Eliška na kolenou prosila, aby se nad ní smilovala, aby ji z domu vyhnala, jen aby ji nebila. Ale ona se nad ní nesmilovala a nejraději by ji byla zabila, kdyby se nebyla bála chasy.

„Pročpak zavíráte, hospodyně, Elišku?" ptávala se její bývalá chůva.

„Kdybych byla tak hloupá, jako ty jsi a ona, nechala bych ji na podívanou svodným mužům, by ji zkazili a já hanbu měla. Až ji vycvičím, jak se má ve světě chovat, potom může ven."

„Vždyť by nebylo tak zle," pomyslila si stará chůva a měla zlost na hospodyni. Jednou se dostala ale přece do komůrky na malou chvilku, neboť byla paní Kačenka trochu zpita a nechala klíč ležet, který vždy u sebe nosila, by žádný do komory nemohl. Když viděla Eliška starou chůvu do dveří kráčet, vyskočila z tvrdého lože, kde jenom trochu slámy jako pro psíka nastláno bylo, a vrhla se s pláčem na její prsa.

„No, no neplač tak, má dobrá děvečko," chlácholila ji stará Mařenka, „vždyť bude zase dobře. Matka má o tebe starost, že jsi hezká, aby tě mužští nesvedli, a to jí nesmíš za zlé pokládat."

„O nevěř, nevěř, Mařenko, ona mne nemiluje, ona mne bije, ona mne chce zabít. O kýž ležím tak hluboko pod zemí, jako stojím nad zemí!“

Mařenka stála jako kamenná socha, když slyšela od Elišky, co zkusí a jak s ní matka nakládá. Ale pomoci nemohla, aspoň ne hned; běžela a přinesla dobré jídlo i pití své ubohé schovance, potěšila ji prozatím a odešla. Hospodská nevěděla nic; od té chvíle byla Mařenka smutna, nemluvila a škaredila se celý boží den; když byla ale sama, plakala a prosila Boha o Eliščino vysvobození. Jednoho dne sedí na mezníku nedaleko hospody, pase a pláče. Tu jede kolem krásný mladý pán na koni a ptá se jí, proč pláče.

„Ach bože, kterak nemám plakat,“ odpověděla štkajíc Mařenka a začala plakat ještě víc. Po chvíli teprv se pán dověděl, proč Mařenka pláče.

„Spokoj se,“ těšil pán, „já právě do hospody jedu, i postarám se o to, abych Elišku viděl a s ní promluvil. Možná že jí pomohu.“

Mařenka utřela slze a radostí začala líbat pánu nohy. Ten ale pospíchal do hospody; šenkýřka mu vyběhla naproti a nevěděla samou ochotou kam dříve skočit. Mladý pán se měl k šenkýřce velmi lichotně, a když mu přinesla víno, neustále ji nutil, by s ním pila, k čemu se nedala paní Kačenka dlouho pobízet. Pila, hovořila, pila zase a pila tak dlouho, až se zpila a usnula. To pán chtěl, a sotva šenkýřce těžká hlava sklesla, vzal jí klíče a pospíchal ke komůrce; dříve však se ohlídl, aby ho žádný nezkoumal.

Eliška myslila, že jde matka, a již se celá třásla; tu vkročí do dveří hezký mladý pán. Zapýřila se až po uši, když se pán s patrným zalíbením na ni podíval. „Nelekej se, Eliško,“ řekl velmi příjemným hlasem, „já tě přišel vysvobodit.“

„Mne vysvobodit a proč?“ ptala se Eliška, neboť se pána začala bát, který s ní oči nespustil.

„Proč tě chci vysvobodit? Jak to můžeš tak říci, což myslíš, že nevím, jak tě tvá ukrutná matka trýzní? Já to dobře vím a nedopustím, abys tu déle zůstala. Pojď a nic se neboj, já tě odtud unesu.“

„Ne, ne pane, já s vámi jít nemohu a nepůjdu. Ať se nemám u matky dobře, ona je přece matka, a Pánbůh by mně žádné štěstí nedal, kdybych ji podvedla. Jděte spánembohem svou cestou a nestarejte se pranic o mne.“

„Eliško, tys bláhová, bojíš se mne, viď? Ale nic se neboj, ty se mi líbíš, pojď do mého hradu a já si tě vezmu za ženu.“

„Chcete-li si mne vzíti za ženu, řekněte dříve mamince.“

„Dobře, Eliško, řeknu; ale půjdeš potom ráda se mnou?“

„Půjdu,“ zašeptala Eliška se sklopenou hlavičkou. Ještě jednou jí stiskl pán ruce, dal sbohem a odešel. Samou radostí ale strčil klíč do kapsy, zapomněl na plat i na šenkýřku, sedl na kůň, a již ho tam nebylo. Když paní Kačenka opičku trochu s krku pozbyla, mnula si oči a první bylo hmatat po klíčích; ale ty byly pryč. Tu vyskočila jako tygřice, ohlížela se po pánu, hledala klíče, ale nenašla jedno ani druhé. Zlostí naplněna šla ke komůrce, otvírala, ale ono bylo zamknuto, a přece slyšela, že tam Eliška dýchá. „Otevři, Eliško,“ volala na ni myslíc, že jí tam Mařena klíče dala.

„Jakpak mohu otevřít, vždyť jsem zamknuta a pán klíče vzal.“

„Jaký pán, ty nezbedná? Kdo u tebe byl?“

„Nezlobte se, mamičko, vždyť já za to nemohu; on sem přišel a chtěl, abych šla s ním, když jsem nechtěla, odešel.“ Paní Kačenka se zamyslila, a místo co měla dceřinu lásku a dobrotu odměnit, vyřkla v duchu nad ní ortel, který byl docela jejího srdce hoden.

Odešla ode dveří a brala se dolů na dvůr mezi chasu jakoby nic. Měla jednoho pacholka, hezkého hocha, který jí byl tělem a duší oddán, toho zavolala nyní na stranu. „Jestlipak by si, Jakube, mně k vůli něco udělal?“ ptala se ho velmi lichotně.

„Nač se ptáte, hospodyně? Vždyť dobře víte, že bych si pro vás dal krk uříznout,“ odpověděl Jakub smutným hlasem.

„Já vím, že bys mně mnoho k vůli udělal, ale to je věc těžká. Než uděláš-li to, potom tvou lásku odměním – potom si tě vezmu, rozumíš?“

„Mluvte, hospodyně, prosím vás, a nic se neptejte, jestli to udělám; všecko udělám pro vaši lásku, do pekla půjdu, půl světa pobiju, všecko, všecko udělám.“

„Dobře tedy; vidíš, dnes jsem zpozorovala, že není Eliška tak hloupá, jak jsem se domnívala, navzdor mé pozornosti přilákala k sobě mužského a chtěla s ním utéci. Mne opil, vzal klíče a chtěl ji z komory unést, ale já se probudila, nežli se jim to povedlo, a on ujel, klíče však vzal s sebou. Až budou všecky spát, zapřahneš do vozu, ale tiše, ať žádného neprobudíš, otevřeme komoru, a Elišku odvezeš do lesa. Ale nyní dej pozor! Až ji hodně daleko zavezeš, potom jí ° musíš uřezat ruce a vyloupat oči a nechat ji ležet. Na důkaz ale ruce a oči přineseš. Co se lekáš? Nechceš-li to udělat, jdi mi s očí, a já najdu ještě někoho, kdo bude mít tolik smělosti za odměnu mé ruky hanebné stvoření potrestat.“

„Mlčte, mlčte, já již jdu.“ Paní Kačenka dobře věděla, na koho se obrátit, a třebas se i láskou zaslepený pacholek trochu zdráhal, nebyl v stavu vyplést se ze síti té ďábelské ženy. V noci, když bylo všecko ticho, zapřáhl Jakub brůny do vozu, vypáčil u komůrky dvéře a paní Kačenka poručila dceři, aby se přistrojila na cestu.

„Kam mám jít, maminko?“ ptala se Eliška a plna strachu začala se strojit.

„Však uhlídáš kam, ty bezbožné stvoření,“ odpověděla stará, ustrojenou vzala za ruku a vedla k vozu. Ráda by byla Eliška padla matce okolo krku, ale bála se; tiše sedla na vůz, plakala a modlila se. Napadlo jí, jestli neřekl ten cizí pán matce o ni a nejede-li snad k němu; a tu splynul jeho obraz s obrazem anděla strážce, ku kterému se právě modlila, a sama nevěděla, kterého vroucněji vzývá. Mlčky dojela s Jakubem hluboko do lesa; když koně zastavil, slezl a poroučel, by i ona slezla a k smrti se přichystala.

„Já k smrti, pročpak, Jakube, vždyť jsem nic nezavinila?“ zabědovala Eliška.

„To mi do toho nic není, co mám poručíno, to udělám.“ I nebylo Elišce platné prošení a naříkání, a byť Jakubovi na okamžení svědomí se ozvalo, hned si zase vzpomněl na svodnou šenkýřku, a

outrpnost byla ta tam. I dal nevinné Elišce ránu, až padla bez sebe na zem, potom jí uřízl obě ruce; ale když chtěl i její sivé očka vyloupat, přišla na něho taková hrůza, že nebyl v stavu na zmrzačenou obět nelidské matky více pohlédnout a domů ujeti musel. Aby však přece oči přinesl, zabil psa, oči mu vyloupl a matce důkaz své lásky podal, začež ho odměna přislíbená neminula.

Zatím ležela Eliška dlouho v lese beze vší paměti, až bolestí probuzena oči otevřela a v tmavém lese bez rukou ležet se viděla. Ale kdo jí krev zastavil? Kdo jí rány zavázal? – Snad Jakub, milosrdenstvím pohnut. – Ale nikoli. – I vstala a naříkajíc a pláčíc vlekla se z lesa, a když k ránu ven vyšla, stála před vysokým plotem. Kam nyní půjdu, na koho zaklepám? Kdo mi zde otevře? myslila sama u sebe a dívala se na pevné dvéře. Tu přišla na ni mdloba, a ona lehla do trávy a usnula. Sotva oči zamkla, snesl se s nebe zlatoskvoucí anděl, vzal ji do náručí, přenesl přes plot do krásné zahrady a položil pod strom. Ten jí byl také bolné rány zavázal. – Když se Eliška probudila, viděla se v překrásné zahradě, blíže velkého zámku. Měla hlad, a nemohla sáhnout pro jablka, které jí nad hlavou visely a jimiž by aspoň poněkud hlad byla zahnala.

„O matko, matko, co jsem ti udělala, že jsi mne tak ukrutně trestala, tak bídné stvoření ze mne udělala!“ zalkalo děvče a zdvihlo uslzené oko k nebi. Tu spadlo jablko se stromu jí na klín, rozpůlilo se, a ona vzala kousky do úst a snědla; i děkovala Pánubohu a zůstala tiše sedět. Najednou jde nedaleko zahradník, a když vidí tak podivné bezruké, krví zamazané stvoření pod stromem sedět, obrátí se a běží do zámku. Kníže Hynek, kterému zámek patřil, sedal právě na koně a odbyl zahradníka prudce, že nemá kdy na žebráky se teď dívat, že musí pryč; ale když zahradník namítal, že to žebrák není, že neví, co to je a jak se to do zahrady dostalo, slezl kníže zase s koně a šel za ním. Ale jak se oba ulekli, on když poznal Elišku, a ona když poznala mladého pána, který ji chtěl vysvobodit.

„Probůh, Eliško! Co se to s tebou stalo? Kdo tě tak ukrutně zmrzačil? Jak jsi mohla přijít sem do zahrady?“

Tak dotíral kníže na Elišku. Ale ta předobrá neřekla, že jí to matka učinit kázala, ona řekla jen, že byla z domu vyhnána a v lese že přišli loupežníci a ze zlosti, že peníze u ní nenašli, ruce jí uřezali. Kdo jí je ale zavázal a kdo ji do zahrady přenesl, to že neví. Hynek však věděl, že Eliška tají, an žádných loupežníků v lese nebylo, a že nechce svou ukrutnou matku vyzradit; a tím více ji miloval. „O že jsi nešla včera se mnou!“ řekl, když svou smyšlénku dokončila. „Že jsi mne neposlechla! Ale netruchli, já tě miluji tak jako tak, a přece budeš má. Máti moje svolila, abych si tě vzal, a právě jsem chtěl pro tebe jeti; nyní tebe sám Bůh v moji náruč donesl, sice bych tě byl snad ani více neviděl!“

Po těch slovích vzal mdlou milenku do náručí a donesl k matce. Stará kněžna zplakala nad tím krásným nešťastným děvčetem; ale když slyšela, že Hynek přece za ženu si ji vzít chce, zarmoutila se velice a naříkala v srdci, že ji Bůh do zámku přinesl. Avšak i Eliška, ač se jí Hynek velmi zalíbil, nechtěla svolit, aby si ji za ženu vzal, namítajíc své hrozné neštěstí; ale kníže zůstal při svém slovu a chlácholením, prosbami a vroucími polibky vymámil na slabé dívce svolení. Nyní běžel k matce, aby jim dala požehnání. „Já ti nebráním, synu,“ řekla slzíc stařena; „ale bojím se, že budeš jednou naříkat. Ráda bych byla svolila, kdyby ubohé děvče zdravé bylo, ale tak! Předlož si to, aby si jednou nepykal a sebe a ji nešťastným neučinil!“

„Matko, nešlechetným bych byl, abych si ji nevzal, neboť skrze mne do neštěstí přišla. Já jí budu sloužit, budu se o ni starat jako o nejdražší poklad. Jen se nermuť a věř, že budu šťasten.“

Když viděla kněžna, že je všecko darmo, svolila a požehnala krásný nešťastný párek. Za několik dní byla svatba a Eliška byla kněžnou. Hynek miloval svou Elišku nade všecko, jako by jí pranic nescházelo, a staral se o ni jako o své nejmilovanější dítě. I stará kněžna, když poznala Eliščiny ctnosti, jako vlastní své dítě ji milovala a jen někdy se strachovala, by Hynkova láska neuchladla. Zprvu chtěl kníže dát šenkýřku potrestat, ale to na něm mladá žena vyprosila, neboť byla jako holubice dobrá, a co je msta, nevěděla.

Aby jí potěšení udělal, vyzkoumal, kde Mařenka je, a přivedl ji k ní. To bylo radostných slzí, to bylo ptaní! Nyní začala Mařenka vypravovat. „Má zlatá děvečko – ale bože, já se zmýlila, jakpak ti mám nyní říkat?“

„Jak jsi mně dříve říkala, ty dobrá duše,“ řekla Eliška. Má zlatá Eliško, tu noc, když jsi se ztratila, měla jsem zlý sen, a pořád jen o tobě. Ráno jdu k tvé komůrce, poslouchám, ono nic; otvírám, dvéře se ovšem otevřely, ale tys byla pryč. Ach já se div neskácela leknutím, ale mlčela jsem a myslila u sebe, že se dovím, kde jsi. Hospodyně a Jakub byli samý šepot, samý smích, a Jakub nebýval nikdy tak vesel; ale mně se nelíbil. Večír chci k němu jít a chci ho zkoumat, zdali by o tobě věděl, ale tu ho vidím krásti se k hospodyni do komory. Děvče milé, víc tamodtud nevyšel, a kam se poděl, žádný neví. Já dostala strach a šla jsem domů; a také bych nebyla do smrti krok z něho nevyšla, kdyby tebe nebylo.“

Eliška se velice zarmoutila nad matčinou nezbedností a vroucně se za ni modlila. Mařenka převzala také trochu starosti o svou milou schovanku, a tak nemohla býti v lepších rukou.

Jako když hrom z čista jasna uhodí, tak poděsila zpráva, že má manžel jíti do boje, nebohou Elišku, a právě když měla být matkou. I Hynek neopouštěl Elišku rád, a zvlášť v nejbolestnější hodině; ale musel. Za několik dní byl zbrojný jeho lid pohromadě a kníže se s bolným srdcem rozloučil, zanechaje v zámku plačící ženu a matku. V smutku žily obě kněžny a zdlouhavě jim dnové ubíhali. Za krátký čas ale Eliška slehla a porodila dva roztomilé chlapce. Stará kněžna byla neméně blažena než matka a jednoho za druhým brala do náručí a slzíc je líbala. Když se trochu ustanovily, napsala stará kněžna synovi list, v němž mu zprávu dala o narození synů a o zdraví mladé matky. Pacholek jeden musel sednout na nejrychlejšího koně a donést list pánovi do ležení. Poručení to se rychle vykonalo; pacholek přijal list, sedl na koně a ujížděl ze zámku. Jel on okolo hospody paní Kačenky, a že měl žízeň, zastavil se na okamžení, nevěda, že to je matka mladé kněžny. Paní Kačenka se hned dle způsobu ženských tázala, odkud a kam jede, a pacholek

jí také od slova k slovu všecko pověděl. Paní Kačenka se velice zaradovala a věděla ihned, na čem je. I nalívala pacholkovi jednu sklenku za druhou a milý pacholek pil, pil, až zapomněl na svou cestu, a polože hlavu na stůl, spánembohem usnul. To šenkýřka chtěla, a jakmile zpozorovala, že tvrdě spí, vzala mu list, rozpečetila a přečetla; potom se posadila, smazala v listu slova o narození synů a napsala tam, dvě štěňata že se narodily mladé kněžně. Když opět list poslu zastrčila, vzbudila ho a pobízela k cestě; plat za útratu žádný nevzala, ale přikázala, aby se na zpáteční cestě zastavil. Posel šťastně ku knížeti dorazil a list odevzdal, kterého se kníže nemálo ulekl. Ale neměl času na dlouhé přemýšlení a naříkání, neboť ho volala trubka do boje; napsal honem na list, aby to všecko nechali, až přijede domů, že to sám spraví, a odevzdal poslovi, kterého se ani na domov neptal. Posel opět na zpáteční cestě v hospodě se zastavil, a jako po prvé, vyvedla to šenkýřka i po druhé! Napsala, ať pustí ihned matku i s dětmi po vodě! Posel přijel domů a list odevzdal. Jaký to byl rozkaz matce, která nevěstu i vnoučátka tak velice milovala! „O že pak neposlechl, ten nešťastník! Já věděla, že se mu časem znelíbí a že udělá sebe i to dobré stvoření nešťastné! Ach já nebohá matka, co mám činit!“ Dobrá stařenka nevěděla, co má počíti, a den ode dne otálela dobré ženě smutnou novinu zjevit. Konečně ale, když bylo slyšet, že se vojna skončí, bála se návratu synova a poradila se se starým služebníkem.

„Já bych myslil, milostivá kněžno,“ radil starý sluha, „abychom vysmolili velký sud, paní se syny do něho dali a tak je na vodu pustili, možná že je někdo chytí a nad nimi se smiluje.“

Kněžna byla té radě povděčna a nechala na vůli služebníkově. Sud se vysmolil, v noci na vodu pustil a zaopatřil všelikými potřebami, ba i penězi. O půlnoci, když všecko spalo, šoural se služebník do ložnice paní kněžny, přivázal jí syny k prsoum a donesl do sudu. Stará kněžna to všecko tak chtěla, a zatím ležela ve svém pokoji na kolenou a modlila se za nešťastnou nevěstu. Eliška byla polomrtva vidouc, co se má s ní stát; ale když slyšela od plačícího sluhy, že se to děje na pánův rozkaz, neřekla ani slova a

tiše a povolně se oddala do vůle boží. Ještě jednou se obrátila na sídlo svého blaha, žehnala v duchu dobrou kněžnu, rozloučila se s drahým milovaným chotěm, který jí, jak mněla, tak ukrutnou smrt připravil, a potom sklesla bez sebe na kolena. Sud plaval dále a dále, a než svítalo, byly daleko od zámku. Dítky probudily Elišku ze mdlob, a tu teprv nastalo její největší trápení. Nemohla jim dát potravy, nemohla je utišit. Najednou jako by se nemohlo nebe déle na to dívat, strhla se ukrutná bouře a vicher vyhodil sud daleko na břeh, aniž se Elišce a dítkám dost málo ublížilo. Nedaleko toho místa stála malá chaloupka a z té vyšla nyní vysoká bílá paní a kráčela k sudu, kde Eliška s dětmi plakala. „Neplač, dcero, neplač, Bůh prosbu tvou vyslyšel a mne k tvé pomoci seslal. Pojď do mé chaloupky a najdeš pokoj.“ I vzala jí děti od prsou a vedla ji do chaloupky, kde stála kolébka, postel a všecko pohodlí pro ženu s dětmi. Překrásná paní rozbalila dítky, položila matce k prsoum, a když se ukojily, uspala je a ošetřovala zase matku. Celý den se neomrzele o ně starala, a navečír sedla ke kolébce a kolébala celou noc a zpívala. Eliška poslouchala libý zpěv, jako poslouchá lilie jezerní tichý zpěv labutí; bouře a bolest v duši její utichly, zamkla snivé oči a zdálo se jí o nebi. Ráno paní děti vykoupala, ustrojila a ošetřovala jako předešlý den. Co dělala Eliška? Co měla jiného dělat, než modlit se a děkovat; třetí den večer otevřely se dvéře a vešel do nich krásný muž, jehož čelo bylo ozářeno skvoucími paprsky. „Vítám tě, synu milý!“ řekla paní a šla synovi vstříc.

„Jak se máš, máti má?“ ptal se syn své krásné matky. „Mně je blaze, synu milý, ale ona ubohá zde je nešťastná, zlobou nelidské matky. Smiluj se nad ní, dej jí ruce opět a poruč, by chlapečkům po sedmi letech bylo.“

„Tvá prosba, matko, se má vyplnit,“ řekl syn a v tom okamžení měla Eliška opět své plné ruce a chlapci byli v zrůstu sedmi let. Tu padla Eliška se svými dětmi na kolena a líbala roucha svatých osob. „Zůstaň tak dobrá, tak čistá, jako jsi posud byla, a dobře se ti povede na zemi,“ řekla krásná dobrotivá matka Ježíšova, požehnala klečící a zmizela se synem svým z chaloupky. Dlouho ještě klečela Eliška na

zemi, modlila se a naděje a mír vrátily se v duši její. Nyní nepotřebovala pomoci lidské; chutě se pustila do práce a rozprávěla s chlapci, kteří okolo ní obskakovali. Jak ji práce těšila, jak to šlo všecko od ruky. Za několik dní strhla se večír veliká bouře a vicher otřásal chaloupku, jako by ji chtěl z kořene vyvrátit. Tu tluče někdo na dvéře, a Eliška skočí honem a ptá se: kdo to?

„Popřejte chudému pocestnému nocleh, bouře mě sem zahnala a já dál nemohu.“ Celá se třesouc, otevřela Eliška dvéře, neboť hlas ten poznala. Byl to Hynek! On kročil nazpátek, když ji u světla spatřil; ale vida její ruce, vida odrostlé chlapce, s bolestí seznal, že se zmýlil. Sedl do kouta a plakal! Ráda by byla Eliška k němu šla, ale vždyť nevěděla, proč pláče, nevěděla, zdali ji ještě miluje! – Šla do kuchyně a přistrojila večeři, při níž mnohá slza ukápla. Ubohý Hynek se změnil! Bledý byl a sklíčený a kalné oko jeho se dívalo s nevýslovným zármutkem na sličné chlapce. „O že jsi neměla tisíceré živobytí, ty ženo ďábelská, bych byl mohl na tobě tolikráte nevinnou ženu a děti pomstít; ach Eliško, Eliško má!“ Vtom nesla Eliška večeři a málem by vše byla upustila, zaslechnouc jeho vzdech; ale sebrala se a prosila hosta k stolu. Chlapci se neustále na něho dívali a šeptali si, že nemá tak pěkné zlaté vlasy jako ten, co odešel s paní, a Eliška sedla nedaleko něho a předla. „Bydlíte sama v té poušti?“ ptal se Hynek, ale nepozdvihl očí k své hostitelce, neboť mu její pohled srdce rozrýval.

„S mými chlapci,“ odpověděla Eliška.

„Muže nemáte?“

„Měla jsem. Ale kampak vy jdete?“

„Do světa jdu, daleko, tuze daleko, bych neviděl krajinu, kde jsem byl šťasten a nešťasten.“

Eliška si to nevěděla jak vyložit, mlčela a šla ven. Když se vrátila, ležel Hynek na lavici a chlapci šeptali matce, že pán spí. Cestou utrmácen, bolestí zemdlen, ležel Hynek, a nespal ani nebděl. Najednou mu sklesla ruka a Eliška zašeptala: „Jdi, Jeníčku, dej tatínkovi ruku nahoru.“ Jeníček poslechl, a Hynkem to trhlo. Po chvíli mu sklesla noha, a zase šeptala Eliška: „Jdi, Karlíčku, dej

tatínkovi nohu nahoru.“ Karlíček poslechl, ale kníže zvolal pohnut: „Ženo, proč tak mluvíš, ty nevíš, jak mne to bolí, ty nevíš, co jsem ztratil.“

Tu skočila Eliška k němu a vzala ho okolo krku řkouc „Nyní vidím, Hynku, že bylo všecko lež, že mne posud miluješ. Bůh se nad námi smiloval, mně dal zdraví, dětem zrůst a tebe sem přivedl.“

Kníže tiskl drahou milovanou ženu k srdci a nevěděl, koho má dříve líbat, a všickni čtyři se radovali jako andělé v nebi. Děti neměly s otcem tolik co hovořit, a proto brzy ulehly, a potom si teprv vypravovali rodiče své utrpení. Když se kníže z boje vrátil, vysvětlilo se ukrutné změnění listů a po vyslechnutí posla viděl kníže, že toho opět matka příčinou byla. I kázal hned, aby sedli pacholci na koně a hospodu vrub na vrub obrátili, ukrutnou matku však na hranici upálili. To se stalo; krásná paní Kačenka nenašla žádného slitování, jako ona jakživa žádného neměla. Tělo Jakubovo našli zakopané v komoře; dostal odplatu za svou lásku. Hynek neměl doma stání, kde ho všecko na Elišku pamatovalo, a stará sklíčená kněžna dala mu požehnání na dalekou cestu, z které, zdali se vrátí, nevěděla. Dlouho si dělal kníže naději, že snad Elišku najde; ale když si vše rozmyslil, zmalomyslněl a přál si smrt. Dlouho již chodil, když dorazil do chaloupky, kde našel svůj poklad. – Mladá kněžna pomodlila se za svou zlou matku a slza polila pěkné oko, ale políbení Hynkovo zapudilo trudné myšlénky z jejího srdce. – Ráno jak Pánbůh den dal, vydali se na cestu; kníže zaopatřil vůz a šťastně se dostali zpátky k staré kněžně. Jaká to radost, jaké to Bohu děkování, popsat nemožno. Eliška zůstala do smrti, jak byla, a děti v bázni boží vycvičila.

PTAČÍ HLAVA A SRDCE

Myslivec šel jednoho dne na lov. Dlouho chodil po lese, a nic mu nepřišlo do rány. Najednou vidí ptáčka tak krásného, že mu ho bylo líto zastřelit, ale lítost netrvala dlouho; spustí a ptáček spadne s

větve. Myslivec ho vezme za nohy a nese domů. Tu ho potká stará babička, a když zahlídne ptáka, povídá myslivci: „Víte-li pak, co si to nesete za ptáka?“

„Pták jako pták, jenže má tuten krásné peří,“ odpoví myslivec.

„Tomu není tak, milý pane, ten ptáček zde je pták štěstí, a kdo jeho srdce sní, ten najde den jak den pod svou hlavou dukát; kdo hlavu sní, bude králem.“

„Máš mne za blázna, babo?“ řekl myslivec nedůvěřivě.

„Ba nemám, pane; když to uděláte, jak jsem vám řekla, přesvědčíte se a vzpomenete na mne.“ Tak řekla baba a zmizela.

Myslivec uvěřil, že je to nějaká dobrá kouzelnice, která mu štěstí předpověděla, a s radostí ubíral se k domovu. Fortunát a Aleš, jeho dva synové, přiběhli mu vstříc a s křikem vytrhli ptáčka z ruky, běžíce k matce, aby se podívala, jaké to překrásné peří. Žena se mu též podivila a ptala se muže, co s ním dělati bude.

„Co s ním dělati budu? Upečeš ho, a to hned. Já musím ještě do lesa, ty ho zatím připrav; ale to ti povídám, ať se z něho ani dost málo neztratí, sice bude zle s námi se všemi!“

Nato myslivec odešel a myslivcová ptáčka oškubala a dala na rožeň; že však měla venku a po domě práci, postavila k rožni syny, aby točili a na ptáka pozor měli, by se nepřipálil.

Chlapci se postavili ke krbu; jeden přikládal, druhý točil, přitom se oba pilně na pečínku dívali. Tu padne dolů hlavička a hned za ní vypadne srdéčko. Hoši oboje zdvihli a jeden na druhého se díval, co s tím počíti.

„Bratře,“ řekl starší mladšímu, „jakpak, abychom to snědli, ty srdce, já hlavu. Beztoho je ta hlava samá kost a tatínek ji nikdy nejí a o srdéčku řekneme, že ten pták snad žádné neměl.“

„Já bych to, holečku, rád snědl,“ odpověděl Fortunát, „ale tatínek řekl, že se nemá z něho ani dost málo ztratit; ty víš, jak nás pro každou maličkost tluče.“

„I to snad jenom tak řekl; beztoho dostáváme srdce, hlavu a ty drobnosti ode vší drůbeže, a sníme-li to tedy dříve anebo později, vše jedno.“

Fortunát měl tak dobře chuťku na srdce jako Aleš na hlavu; i dal se brzy přemluvit a srdce snědl. Sotva to smlsli, přišla se matka na ptáka podívat.

„I vy bezbožní kluci!“ vzkřikla, vidouc, že je hlava ta tam. „Kde je hlava? Jistě žes dostal na ni chuť, ty mlsná hubo?“ ptala se zlým hlasem Fortunáta, který nebyl jejím miláčkem.

„Ne, maminko, já snědl srdce, hlavu snědl Aleš. Ale on mne k tomu naváděl.“

„Tu to máme, nemělo se ani za mák z ptáka ztratit, a ta bohaprázdná chasa zmaří srdce i hlavu. Až přijde tatík, musím já za to odnést.“

„Pojď, bratře, utečem; zatím přejde mamince zlost,“ nabízel Aleš, vida před sebou velký trest, vzal bratra za ruku, oba se vykradli z kuchyně a utíkali přes pole do lesa; ale zdálo se jim pořád, že slyší za sebou hrozící hlas matčin, a jako by již cítili metlu na zádech, utíkali dále a dále co nohy stačily, až byli celí umdleni. Teď zůstali stát, ohlídli se kolkolem a viděli, že jsou v hustém lese, okolo nich ticho jako v hrobě. Sedli do mechu, aby se trochu vydýchali.

„Půjdeš domů?“ ptal se Fortunát bratra.

„To bych byl blázen, abych si šel pro bití, raději půjdu, kam mne oči zanesou,“ odpověděl Aleš.

„Ale jen kam, bratře, kdo nám tu co dá? Kdybych to byl věděl, že to tak dopadne, nebyl bych srdce snědl,“ bědoval Fortunát.

„Dělej co chceš, já se domů nevrátím. Jako by mi něco šeptalo, že nás tatík zabije. A jaký strach, vždyť se ve světě neztratíme.“

Aleš dodal bratrovi srdce a po chvíli ubírali se oba lesem dále. Byl již soumrak, když přišli za lesem do vesnice, nemajíce krejcaru v kapse. Hlad je začal trápit a tělo bylo umdleno. Co počíti? Nazdařbůh vešli do jedné chalupy a prosili o nocleh a kousek chleba. Našli dobré lidi, kteří je nevyhnali, nýbrž ke stolu pozvali. Chlapci se najedli dosyta, poděkovali vlídným hospodářům a lehli na slámu. Ráno časně vstali, hospodyně jim dala snídaní a oni odešli dále. Když ale děvečka slámu odnášela, našla v hlavách tři dukáty. Tuť si pomyslila selka a sedlák, že to byli snad nějací pánové, a

litovali, že jim měkčeji neustlali a něco zvláštního neuvařili; ale již bylo pozdě. Chlapci byli daleko za vesnicí a nevěděli nic, jak veliké propitné hospodáři zanechali. Zase šli celý den, až přišli k jednomu dvoru, kde bydlel jeden zeman. Chlapci vešli a prosili o trochu jídla a o nocleh. Sotva je zeman spatřil, hned se mu zalíbili, a ptal se jich, zdali by nechtěli u něho zůstat, čí jsou a kam jdou.

Bratří mu upřímně všecko pověděli a přislíbili s radostí, že u něho pobudou. Tak jako předešlé noci na slámě, ležely dnes ráno pod poduškou zase tři dukáty, které děvečka pánovi donesla. Zeman se divil, ale neřekl ani slova mysle, že se po nich hoši sháněti budou. Ale hoši nic, ani ten den, ani druhý, třetí a čtvrtý. Nyní zvěděl zeman, že má jeden z nich šotka, a umínil sobě, když jsou tak šťastni, že je dá všecko učit a potom že si je vezme za vlastní a po své smrti že jim statky poručí.

Milí chlapci musili tedy do velkého města, zeman jim držel učitele a oni se učili všemu, co se na vzdělaného člověka sluší. Aleš byl v učení stálejší než Fortunát, který chtěl býti raději myslivcem než jakýmkoli jiným pánem; ale svému dobrodinci vzdorovat nezdálo se mu za dobré. Léta ubíhaly jako viny, z chlapců vyrostli mládenci, a čas přišel, kde se měli ze škol domů navrátit. Věrný služebník sebral věci svých mladých pánů a šel napřed, protože chtěli bratři mermomocí pěšky jíti, ač jim pěstoun psal, aby zároveň se sluhou domů se vrátili.

Za ten celý čas, co byli bratři u zemana, nedověděl se, Fortunát, jaký poklad u sebe chová. Zeman jim držel služebníka, o kterém věděl, že věren jest, a ten pánu svému peníze odváděl, aniž se bratrům o tom zmínil. Zeman si myslil, kdyby se o tom dověděli, že by se z nich třeba marnotratníci udělali, ba zlí lidé že by je i o život připraviti mohli. Čekal tedy, až by přišli do let, kde by jim to říci mohl, a tak se to stalo, že Fortunát o dukátech nic nevěděl. Z té příčiny nechtěl je zeman nikdy do světa pustit, ač jej o to mnohokráte prosili.

Když tedy služebník odešel, vzali bratři každý ručnici na rameno a ubírali se z města; ale domů nešli. Psali zemanu, aby se nehněval,

že jdou do světa, že by se rádi byli s ním rozloučili, kdyby se byli nebáli, aby jim úmysl jich nezkazil; nato mu ještě za všecko děkovali a přislíbili, že se za rok vrátí.

„Jakpak, bratře, abychom se podívali nyní k rodičům?“ nabídl Fortunát Alešovi.

„Půjdeš domů s prázdnýma rukama? Já dříve k rodičům nepůjdu, dokud nebudu velkým pánem, abych jim mohl aspoň přispěti,“ odpověděl na to Aleš.

„Pravdu máš, bratře, bylo by to daremné od nás, abychom šli rodičům na krk, když jim ničeho přinésti nemůžeme. Půjdeme tedy do světa a uvidíme, kde se pro nás co hodí,“ řekl opět Fortunát.

Kolik dní chodili a již byli bezmála všecky peníze utratili, když přišli do velkého města. Vejdouce do hospody, ptali se hospodského, co je v městě nového?

„Nic jiného, pánové,“ odpověděl hospodský, „jen že náš král muže hledá, který by se dobře v písmě znal. On je již stařičký, má jen jedinou dceru, a nikoho k ruce, který by se s ním o spravování země staral. Veliký plat je prý tomu určen, kdo by s to byl, aby takové místo zastal.“

„Co myslíš, bratře,“ ptal se Aleš Fortunáta, „abychom ke králi šli a o to místo se hlásili?“

„Pro tebe by se taková služba hodila, ale ne pro mne,“ odpověděl na to Fortunát, „dostaneš-li ji, půjdu dále.“

Alšovi to nedalo, ač by se byl nerad s bratrem rozloučil. Šel tedy ke dvoru, dal se u krále ohlásit a s ochotou se všem zkouškám podrobil. Když král viděl, že je mladík vtipný, šikovný a že všemu rozumí, bez dalšího ptaní ho za svého nejprvnějšího dvořenína přijmul. S radostí běžel Aleš k bratrovi, povídal mu o svém štěstí a pobízel ho, aby u něho zůstal; ale Fortunát nikterak svoliti nechtěl, přál Alšovi štěstí a ubíral se sám a sám dále. Však brzy ho to omrzelo; peníze došly, šaty se trhaly, nohy bolely a hlad ho často nemilosrdně trápil. Kdyby byl věděl, jak draze každý nocleh platí a jak rádi by mu byli lidé za ty peníze třeba deset noclehů dali, nebyl by se trápil; ale on nikdy pod hlavu nesáhl, a tudy nic nezvěděl.

Jednou zvečera přijde k velikému dvoru, kde zůstávala jedna paní. I myslil si Fortunát: „Tady dostanu snad přece nějakou službu, a kdyby dost malá byla, přijmu ji.“ Byla to však paní tuze zlá a hrozná skrblice, takže se čeládce najísti nedala. Nechtěla Fortunáta do služby přijmout, ba ani noclehu mu nepopřála. Než vrátný, dobrý muž, dal mu přece trochu slámy, aby se mohl vyspat, a uvařil mu polívku, aby se posilnil, začež mu Fortunát srdečně děkoval. Ráno když vstal, našli pod jeho hlavou tři dukáty; ale nevědouce co s nimi, běželi k paní o radu. Paní se jich vyptala, a když slyšela, že je měl pod hlavou ten vandrovní, co u ní službu žádal, řekla hned, aby ho přivedli.

Fortunát uposlechl, a když se paní na jeho stav, domov a na vše ostatní vyptala, vzala ho do služby za myslivce. Bylo jí divno, že se k penězům nehlásí, a ještě divněji, když je den jak den pod jeho hlavou nalézala, a tak ryzé, jak by to okamžení raženy byly. Šla tedy na radu k jedné ženě, která daleko široko za čarodějnici vyhlášena byla a skutečně také již mnoho podivných věcí vyvedla. Té ženě čarodějné všecko pověděla.

Čarodějnice, když paní vyslechla, řekla hned, že má myslivec v sobě srdce od ptáka štěstí, které má tu moc do sebe, že člověk takový den jak den pod hlavou tři dukáty nachází. I ulakomila se nepříznivá paní a přislíbila čarodějnici mnoho peněz, kdyby jí k tomu srdci dopomoci mohla. Čarodějnice byla chytrá, ale také dobrá žena; protož slíbila paní, že k ní přijde a srdce myslivcovi ve spaní ze vnitra vyjme. S radostí pospíchala paní domů a těšila se nastávajícímu velikému bohatství. Jakmile v zámku usnuli, přišla čarodějnice a paní ji vedla do sedničky, kde Fortunát spal; musela však odejít a čarodějnice zůstala sama. Po několika minutách vyšla tato ze sednice a podala paní malé ptačí srdéčko řkouc: „Dnes je poslední noc, co má myslivec pod hlavou peníze; snězte nyní srdce, a od zejtří je vy budete míti.“

Paní srdce spolkla a vysázela čarodějnici slíbenou mzdu; umínila si ale, že hned ráno Fortunáta vyžene, aby zase něco uspořila, a čeládka že dostane o díl méně jídla, aby si ty peníze, které musela

čarodějnici dáti, opět vynahradila. Tato shrábla peníze a v duchu se paní skrblici notně vysmála. Ona nevyňala Fortunátovi srdce, které pro štěstí v sobě nosil, nýbrž majíc při sobě ptáče, zabila je, srdce vyndala a paní k snědku přinesla, ku potrestání za její lakomost a nemilosrdnost.

Ráno sotva Pánbůh den dal, musel Fortunát z lože, dostal trochu polívky z vody a byl tu chvíli od paní ze dvora vyhnán, která na jeho prosby a omluvy nic nedbala. Skoro s pláčem šel přes pole. Kam se zase obrátit? Tu vidí v širém poli pěkný háj a v něm stromy, plné ovoce tak pěkného, jak by je namaloval. „Toť mne sám Pánbůh sem přivedl, abych se trochu občerstvil," myslil si Fortunát a hned sáhl s chutí po lahodném jablku. Ale nastojte, co se mu nestalo! Jak je snědl, udělal se z něho osel!

„To ještě k mému trápení chybělo, abych byl oslem!" vzdychl si Fortunát v osličí kůži a zoufale vrazil hlavou o strom, jako by chtěl svému živobytí konec učinit. Ale hlava byla jako z kamene a strom se jako na posměch celý zatřásl. Tím ale spadlo dolů druhé jablko, jako kvítko ze zelené trávy na osla se usmívajíc, takže nemoha odolat, pro ně se shýbnul a s chutí snědl. A opět div! V tu chvíli byl z něho člověk! Vesele zajásal, jako by ze skřipce byl vyskočil, sedna do trávy teprv se dosyta najedl. Potom lehl, usnul a spal přes celou noc. Zdálo se mu, jako by k němu přišla jakási žena a jemu povídala:

„Dej pozor, Fortunáte, máš v sobě ptačí srdce, které tu vlastnost do sebe má, že každý den pod svou hlavou tři dukáty nalezneš. Nenechávej se déle o ně ošizovat." Žena zmizela a brzy nato se Fortunát vzbudil. Pozdvihne hlavu, pomyslí na svůj sen, ohlídne se do trávy a vidí tam opravdu tři dukáty ležet. S radostí je zdvihl a schoval. Nato si natrhal několik jablek s prvního stromu a vrátil se zpátky ke dvoru, odkudž ho byla paní vyhnala, umíniv sobě, že se na ní pomstí. Než vešel do dvora, přestrojil se do jiných šatů, začernil tvář a zavázal oko, aby ho hned nepoznali. Služka hned od něho jablka vzala a paní na ukázku donesla; paní dostala na ně chuť a poručila služce, aby se zeptala, zač jsou. Fortunát je dal lacino, jen

aby kupce neodradil; sotva mu ale služka peníze za ně odevzdala, pospíchal ze zámku do širého pole.

S největší chutí vzala paní jedno jablko a s laskominou je zažila; ale nastojte, v tom okamžení se z ní stal osel. Plna ouzkosti vyrazila ze sednice a začala po dvoře skákat a křičet až hrůza. Čeládka hleděla jako omámená na ten div, a ač si to paní na nich zasloužila, přece by ji byli nenechali zahynout. Žádný však nevěděl pomoci. Vtom rozvzteklená oslice skočila na zeď, se zdi dolů, a srazila hlavu. Jmění její zdědila chudá příbuzná, která s čeledí lépe nakládala.

Fortunát šel zatím dál a dále do světa, každý den měl tři dukáty pod hlavou, a protož nemusel nouzi trpět a mohl jako princ živ býti, což také dělal. Jedenkráte jde podle řeky a vidí dlouhé mechem porostlé sedátko. Umdlen posadí se, aby si odpočinul. Tu slyší pod sebou stenání a jako by se co pohybovalo. Vstane, prohlíží sedadlo, a vidí teprv, že to je velká ryba, již mechem obrostlá, která vzdychá a kvílí, jako by ji břímě jakési tlačilo.

„Ubohá!“ myslí Fortunát, „tebe jistě viny bouřné na břeh vyhodily a nyní si do vody pomoci nemůžeš.“

I otrhal s ní mech a bláto, a opřev se vší mocí, do vody ji hodil. Vesele sebou ryba mrštila a na dno se pohroužila; Fortunát pak kráčel dále, až došel jednoho hlavního města. Mrzelo ho již to světem chození, pročež si umínil, že se o nějakou službu u dvora královského postará. Šat měl slušný, peněz jako železa, k tomu byl hezký a v písmě učený, což tenkráte ještě vzácností bylo; jaký div tedy, že ho král hned přijal a svým nejprvnějším dvořenínem udělal? Ale jak to již bývá, čím větší štěstí, tím více nepřátel. Druzí dvořenínové mu toho nepřáli, a zvláště jeden, který dříve u krále ve velké lásce byl, na Fortunáta zanevřel. I vymyslil si, že svého soka lestně ode dvora vypudí. Dal se u krále ohlásit a takto k němu pravil: „Nejmilostivější králi a pane můj! Ve dne v noci na to myslím, čím bych se tobě zavděčiti mohl, neboť jsem tvůj věrný služebník, tobě celý oddaný, ač jsi mne od sebe zavrhl.“

„Mluv zkrátka, co žádáš a co mně pověděti chceš?“ ptal se král.

„Milostivý králi, tvůj služebník Fortunát, jehož nade vše jiné miluješ, tě oklamává. Svěřil se mi, že ví o jedné princezně, která na černém jezeru bydlí a krásou těla převyšuje všechny princezny a kněžny na celém světě. Žádný se k ní posud nedostal, on jediný prý by si troufal odtamtud ji odnésti. I pravil jsem mu, aby se tedy o to pokusil a tobě, královská Milosti, nevěstu tak sličnou zaopatřil, ale on odpověděl, že se pro tebe do takového nebezpečenství nepustí. Umínil jsem si, že ti to, milostivý pane, zjevím, bys naň přísně uhodil."

Král neříkal ani slova; dvořenína propustiv, dal si hned Fortunáta zavolat.

„Ty víš, Fortunáte, že nevěstu hledám, a přece jsi mi o té krásné princezně na černém jezeru nepověděl? Za to bych tě měl přísně potrestat; ale já ti trest všecek odpustím, když mi princeznu ve třech týhodnech přivedeš. Pakli ne, budeš upálen. Pamatuj si to a jdi."

Tak poručil král Fortunátovi, který se podivením ledva vzpamatovati mohl. Vtom přikročil k němu onen lestný lhář a pravil:

„Milý příteli, to se nestalo jen tobě, tak se dálo již mnohému jinému, že na ten způsob o hrdlo přišel. Král hledá mermomocí princeznu, a jestli se ti to nepodaří, budeš bez milosti upálen."

Fortunát chtěl si zoufati, že se dral do služby k tak podvodnému králi! Ale již nebylo nic platno; král s ním ani mluvit nechtěl, hodiny utíkaly a za každou příhodná doba. Vydal se tedy na cestu. Celý týhoden již jezdil, a ještě se ani slova o černém jezeru nedověděl. Tu přijede jednoho dne do vysokých hor, skrze něž se obtížně s koněm proplítal. Najednou objede skalinu a vidí před sebou jezero dlouhé a tmavé, jako by černé sukno prostřel; slunce tam nemohlo pro vysoké hory svítit a kolem dokola stálo tiché rákosí. Smutně díval se Fortunát po temné hladině a promluvil sám k sobě: „Jak se mám, ubohý, po tom jezeru pustit? Kdo mne přes ně přenese?"

„Já tě přenesu; pojď jen a sedni si na můj hřbet!" zašeptalo to z vody a velikánská ryba vystrčila hlavu. „Tys mně pomohl do vody, já pomohu tobě přes vodu. Až přijdeš do křišťálového zámku, jdi do

třetího pokoje, vezmi krásnou princeznu vpolo a utíkej s ní ke mně, nezapomeň ale vzíti s sebou zlatou skřínku, kterou vedle ní na stolku spatříš; jinak by zle s tebou bylo."

Fortunát sedl s radostí na rybu, která měla hřbet jako necky, a ta ho nesla po jezeru. Daleko až na druhém konci stál křišťálový zámek, v němž přebývala krásná princezna, dcera jezerního krále, který ale právě doma nebyl. Když připloula ryba až ku prahu, vyskočil Fortunát na břeh a šel dovnitř. S podivením hleděl na skvostné pokoje, které byly rubíny a smaragdy vykládané. V třetím seděla princezna. Fortunát popadl zlatou skříni, pojal princeznu v náručí, a pospíchaje s ní ven, sedl na rybu, která hbitě jako střela k druhému břehu, kde kůň čekal, oba unášela.

„Jen pryč odtud, sice tě král jezerní chytí!" pobízela ryba a Fortunát jí sotva poděkoval a již také z hor ujížděl. A měl namále! Král se vrátil, a když dceru nenašel, tak se rozvzteklil, tak zuřil a po jezeru lítal, že rozbouřené viny vysoko skákaly a jich hučení a šumot v horách tak se rozléhal, až prchajícímu Fortunátu uši brněly, což tím více k spěchu jej pohánělo. Princezna měla hlavu ležet na prsou jeho, byla tichá a zdálo se jí to nebýti nemilé, že ji tak hezký muž unáší. Nyní byli z hor venku; tu si po prvé Fortunát volně oddechl a na princeznu s rozvahou se podíval. Že krásnější ženy ještě neviděl, mohli byste v oku jeho čísti, ale co se mu v srdci ozývalo, to by nikdo z vás neuhodl.

Když byli kus cesty od hor, pozdvihla princezna teprv hlavu a pravila: „Nyní se více do mého zámku vrátit nemohu a nesmím, jsem tvá na věky věkův! Pověz mi tedy, kdo jsi a kam mne unášíš?"

Jak by si byl Fortunát tu perli rád sám pro sebe nechal! Ale byl posel králův, a chtěj neb nechtěj musel s barvou ven a princezně vše vyjevit. Princezna se zamračila a od té chvíle s ním již tak vlídně nemluvila a tak laskavě se naň nedívala, z čehož on velikou lítost měl. Šťastně přijeli až k městu, kde král přebýval. Fortunátu bylo okolo srdce, jako by měl princeznu k černému jezeru do křišťálového zámku odvésti a sám na břehu do smrti bydleti.

Jakmile král uslyšel, že se Fortunát s princeznou vrací, šel mu s velkou slávou naproti, aby očekávanou nevěstu od něho přijal. Onen lestný dvořenín domníval se, že musí býti Fortunát nějaký čarodějník, a proto strachem ode dvora utekl. Král nevěděl samou vděčností, jak se má Fortunátovi odsloužit, ale ten pro zármutek neměl žádného přání. Princezně se lépe nevedlo; ouzkostně patřila na starého krále, ani vlídného slova z úst nevydávajíc, trvala v hlubokém smutku.

I ptal se jí král, co jí schází, co chce, aby udělal?

„Pověz mi, roste-li kvítí na ledě?“ odpověděla princezna. „Jistě žes to nikdy neviděl? Já jsem mladá, ty jsi stár, považ, mohu-li tě milovati?“

„Ach panno, tvá slova mne trápí. Ty mne milovati nemíníš, a já nemohu přece tvář svou změnit.“

„Mohlo by to býti,“ řekla na to panna, „kdybych zde měla svou zlatou skříni. V té jest divotvorná masť, kterouž kdo se natře, stane se sedmkráte krásnějším.“

I zavolal král Fortunáta, a svěřiv mu, co princezna žádá, prosil ho, aby mu i tu skříni ještě zaopatřil.

„To je snadná věc, já ji mám u sebe,“ řekl Fortunát, který na skříni pozapomněl nevěda, co v ní schováno.

Potěšena vzala princezna skříni, vyndala z ní masť vonnou řkouc: „Nyní si dej, králi, hlavu uříznout, já ji potru touto mastí, a ty budeš mladý a krásný jak Jasoň.“

Než králi se do té operace nechtělo; i přistoupil k ní Fortunát a prosil, by to na něm dříve zkusila, aby se král přesvědčil, že tomu skutečně tak jest.

Vzala tedy princezna nůž, uřízla Fortunátovi hlavu, namazala ji vonnou mastí, potom ji opět nasadila, a miláček její byl sedmkráte krásnější než dříve. Tu teprv se král vzmužil a hlavu ochotně pod nůž sklonil. Ale princezna jí z dobrých příčin králi více nenasadila, nýbrž svolala dvořeníny královské a prohlásila, že král umřel a Fortunáta že jim Bůh za budoucího krále ustanovil, tážíc se jich, jsou-li s tím všickni spokojeni. A jeden hlas byl, že ano. Nyní byl

Fortunát králem, krásná princezna byla jeho manželkou, on měl každý den tak jako prve tři dukáty pod hlavou; co by si byl mohl více žádat? A hle, on si přece ještě něčeho k svému štěstí přál, totiž viděti své rodiče a svého bratra. Oznámil to tedy své manželce, která hned svolila, že s ním pojede. Zapřáhlo se do vozů, král s královnou do nich sedli a rychlé koně je unášely do světa.

Když přijeli do toho města, kde byl ve službě Aleš, bratr Fortunátův, zůstal král v hospodě, v té samé, kde byl před několika lety, a ptal se, co tu nového?

„Jiného nic, než že máme nového krále. Před nějakým časem přišel k nám mladý, velmi učený mladík, jehož král do služby přijal a nejprvnějším dvořenínem udělal. Spravoval zem dobře a král jej miloval, jako by vlastní syn jeho byl: ale princezna ho milovala ještě více, a tudy se to stalo, že jej po smrti otcově, který před několika týdny umřel, za krále a manžela svého zvolila. My jsme tomu rádi, protože je hodný a spravedlivý pán."

Sotva Fortunát tu zprávu zaslechl, sedl se svou manželkou do vozu a jel do hradu, by svého bratra co krále pozdravil. Obou potěšení bylo veliké. Hned se slavily hody a všelijaké radovánky, které trvaly celých osm dní. Potom jeli bratři pro své rodiče a pro dobrodince zemana, který je vychoval.

Zeman se dávno již domníval, že snad se stali z bratrů daremní poběhlíci, a vinil je z nevděčnosti, a tu vidí náhle oba najednou, jako by s nebe spadli, a k tomu ještě co krále! S radostí je doprovázel k rodičům, kteří po tu dobu v lese bydleli a za své nebohé děti se modlili. Zvlášť pykal otec své nevčasné přísnosti, za kterouž, jak myslil, od Boha byl trestán, protože mu ani těch darů nepopřál, ba i vlastní děti odňal.

Avšak brzy na všechny starosti zapomněli, když jim padli šťastní synové okolo krku a za odpuštění je žádali. Teprv od otce se dověděli, co bylo příčinou jich slávy. Zeman i staří rodiče šli se syny do jich království a měli se dobře až do smrti. Králové si často libovali, že smlsali ptačí hlavu a srdce.

PRINC BAJAJA

Mladý král se musel s manželkou svou rozloučit a odebrati se do boje. Nedlouho po jeho odjezdu porodila královna dvojčata, oba syny. Bylo radovánek po celé zemi až nebylo možná, a hned se vypravili poslové, kteří radostnou zprávu králi donésti museli. Chlapci byli zdrávi a rostli jak buci; než ten, co byl o nějaké okamžení starší, měl se lépe k světu než druhý, a tak zůstali, i když trochu povyrostli. Starší byl vždy jen na dvoře, běhal, skákal a sápal se na koníka, jenž s ním byl stejného stáří. Druhý ale nejraději po měkkých kobercích hopkal, okolo matky se batolil a jinam nevyšel, leč s ní do zahrady; proto také máti prvnímu nepřála, a mladší zůstal jejím mazánkem. Bylo chlapcům sedm let, když se král z boje navrátil a s nevýslovnou radostí matku i děti k srdci přivinul.

„Který je přece starší z nich a který mladší?“ ptal se otec královny.

Ta myslíc, že se ptá manžel proto, by věděl, který má býti nastávajícím králem, podstrčila svého mazánka za staršího. Král miloval sice své děti stejnou mírou, ale když přišli do mládeneckých let, slyšel přece starší jmenovati mladšího budoucím králem, a to mu bylo líto tak, že ho život doma omrzel a on jen do světa toužil. Jedenkráte si svou bolest a lítost malému koníkovi stěžoval a povídal mu, že by nejraději z domu pryč.

Tu mu odpoví kůň lidským hlasem: „Když se ti doma nelíbí, jdi do světa, ale bez otcova dovolení nechoď ani krok. Radím ti však, abys nebral žádného s sebou a na jiného koně nesedal, než na mne. Bude to k tvému štěstí.“

Princ se podivil, že mluví kůň lidským hlasem, a ptal se ho, jak to přichází.

Koník mu odpověděl: „Na to se mne neptej; já chci býti tvým ochráncem a rádcem, dokud mne poslouchati budeš.“

Princ přislíbil koníkovi, že se ve všem podle jeho rady zachová, a odešel do zámku tázati se otce, smí-li do světa. Když svou žádost rodičům přednesl, nechtěl otec nikterak k tomu svoliti, ale matka

byla hned, volna. Avšak princ od svého předsevzetí neupustil a konečně i na otci svolení vymámil. Hned se měli chystat služebníci, koně a komonstvo pro prince na cestu. Než ten si to vše zapověděl a řekl otci: „Nač potřebuji, otče, tolik komonstva, koňů a lidí okolo sebe, já si vezmu něco peněz a pojedu na svém malém koníku sám a sám do světa; to mi nenadělá tolik starosti a obtíže."

Zase musel otce prosit, než mu to dovolil. Konečně bylo všecko k cestě uchystáno, mladý kůň stál osedlán u vrat a nahoře se loučil princ se svými rodiči a s bratrem. Plakali všickni hořce a poslední chvíli to bylo i matce líto, že dítě tak do světa jíti nechává; i přikazovala mu přísně, aby buď za rok domů přijel, anebo alespoň o sobě věděti dal.

Za nějakou hodinu klusal s ním koník v širém poli hezky daleko za hlavním městem. Někdo by si myslil, že není sedmnáctiletý kůň již tak čerstvý! Ale ten kůň nesestárl, protože to nebyl obyčejný kůň; srst měl jak aksamit, a nohy jak strunky, a čerstvý byl jak srna. Cesty ubývalo; dlouho jeli, aniž věděl princ, kam ho koník nese, když viděl pojednou věže krásného města. Tu se uhnul koník z dráhy, klusal přes pole až k jedné skále, která stála nedaleko pěkného lesíka, a když tam přijeli, kopnul nohou do skály, ona se otevřela, a oni vjeli dovnitř. Byla to pěkná pohodlná stáje.

„Nyní mne tady necháš," řekl koník k princovi, „a sám půjdeš do blízkého města ke dvoru; musíš se vydávat ale za němého. Král tě do služby přijme, měj se ale na pozoru, ať se nepodřekneš. Když budeš něco potřebovat, nechť je to cokoliv, přijď ke skále, třikráte zaklepej a skála se ti otevře."

Princ si pomyslil: můj koník je tak moudrý, on jistě ví, k čemu mi to poslouží; vzal své šaty a šel. Přišel do sídelního města, které bylo nedaleko skály, a dal se u krále ohlásit. Král vida, že je němý, slitoval se nad jeho mladostí a podržel ho u sebe. Brzy však viděl, že jej může velmi dobře ke všemu řízení potřebovat. Ať bylo v zámku co bylo, on věděl ve všem rady a celý den po zámku běhal a šukal. Potřeboval-li král písaře, nebylo nad něj šikovnějšího. Všickni ho

měli rádi, ale že byl němý a na všecko jen „bajaja“ odpověděl, zůstalo mu to jméno Bajaja, že ho potom žádný jinak nejmenoval.

Král měl tři dcery, jednu krásnější než druhou. Nejstarší se jmenovala Zdoběna, druhá Budinka a ta nejmladší Slavěna. U těch tří dívek byl Bajaja nejradši a také měl dovoleno s nimi třebas celý den pobýti. Vždyť byl němý, k tomu tváře smědé až strach a nosil jedno oko zavázané; mohl-li král mysliti, že by se které princezně zalíbil? Princezny ho ale přece měly rády a všude musel s nimi chodit. On jim vil věnce, přinášel kytice, svíjel zlaté nitě, kreslil ptáky a rozličné květiny k vyšívání, a to se jim líbilo. Té nejmladší ale sloužil nejraději, a co pro ni udělal, bylo vždy nejkrásnější, takže ji sestry v žertu škádlily. Slavěna byla učiněná dobrota a nechala si vše od sester líbit.

Krátký čas byl Bajaja při dvoře. Jednou zrána přijde do síně, kde král snídával, a vidí ho celého zarmouceného. I ptá se ho znameními, co mu schází.

Král se na něho smutně podíval a řekl: „Milý hochu, proč se mne ptáš, nevíš-li, jaké neštěstí nám hrozí a jak trpké tři dni mi nastanou?“

Bajaja zakroutil hlavou, že neví, a na jeho tváři bylo viděti velké leknutí.

Řekl mu zase král: „Tedy ti to povím, ač nám pomoci nemůžeš. Před lety sem přilítli tři draci, jeden devítihlavý, druhý osmnáctihlavý a třetí sedmadvacetihlavý. Byla tenkráte taková nouze v mém městě, že hrůzou vlasy na hlavě vstávaly. Lidé se schovávali, protože nebyli životem jisti. Pomalu nebylo již kouska dobytka nikde, poněvadž se všecko těm potvorám dáti muselo, aby se do města nepustily. Nicméně přece mnoho lidí sežraly. Nemoha se déle na ten nářek dívati, dal jsem přivésti ke dvoru kouzelnici, by mi pověděla, čím bych ty potvory ze země vyhnal. Ale běda, když mi oznámila, že tím, jestli jim připovím své tři dcery, které mi právě rozkvétaly. Já mysle, že si pomohu, jen když je ze země odbudu, přislíbil jsem tu neslýchanou oběť. Královna hořem zemřela, ale dcery se o tom nedověděly. Od té chvíle se draci vystěhovali a po

všecka ta léta nebylo o nich sluchu, až včera večer pastýř přiběhl celý bez sebe, že jsou draci zase tu v té samé skále, kde dříve byli, a že ukrutně řvou. Já nešťastný otec, zejtra musím dáti první své dítě v obět pro svou zem, pozejtří druhé a pak třetí, a potom budu žebrákem."

Tak bědoval ubohý král a vlasy z hlavy si trhal.

S tváří sklíčenou šel Bajaja k princeznám, ale na smrt se jich zděsil! V černých šatech, tváře jako z bílého mramoru, seděly všechny tři vedle sebe a plakaly přežalostně, že mají svůj mladý věk tak ukrutným způsobem skončit. Bajaja je začal těšit a ukazoval, že se jistě nějaký vysvoboditel pro ně najde. Nebohé ho neslyšely a nepřestaly slze prolévat. Takový zmatek a zármutek byl po celém městě, neboť každý královskou rodinu miloval. Celé město bylo zároveň s hradem černým suknem potaženo.

Bajaja spěchal tajně z města přes pole ke skále, kde měl koníka zavřeného; když třikrát zaklepal, skála se otevřela a on vešel do ní. Pohladil koníkovi lesklou hřívu, políbil mu bílou lysu a řekl: „Koníku milý! Nyní jdu k tobě o radu, a pomůžeš-li mně, budu navždy šťasten." Nato začal koníkovi vše, co se v zámku událo, vypravovat.

„O tom o všem vím," odpověděl koník, „a proto jsem tě sem přivedl, abys princeznám pomohl. Zejtra časně zrána sem přijď, a já ti ostatní povím."

S velkou radostí běžel Bajaja k zámku a mnohý mu to mohl za zlé pokládati, že je tak vesel; ale na štěstí ho nikdo neviděl. Celý den nevyšel z princezniných pokojů a všelicos vymýšlel, jak by je poněkud potěšil, což se mu ale nepodařilo.

Druhý den ráno ještě za soumraku byl již u skály. Koník ho přivítal a řekl: „Nyní zdvihni pod mým žlabem kámen; a co tam najdeš, to vyndej."

Bajaja s ochotností poslechl a vyndal z díry, která pod kamenem skryta byla, velkou truhlu. Koník mu poručil, aby ji otevřel, a když i to učinil, vytáhl troje krásné šaty, meč a uzdu na koně. Jedny šaty byly červené, stříbrem a diamanty vyšívané, a co na nich pevného,

bylo z lesklého ocele; k tomu bílý a červený chochol. Druhé byly cele bílé, zlatem vyšívané, a brnění a přílbice ze zlata; chochol bílý. Třetí byly ale světlomodré, stříbrem, diamanty a perlami bohatě vyšité; k tomu bílý a modrý chochol. Ke všem třem byl jediný meč, jehož pošva se drahým kamením jen svítila, tak jako uzda na koně.

„Ty troje šaty jsou tvoje, napřed ale vezmi ty červené."

Bajaja se přistrojil, připjal si meč a uzdu hodil koni přes hlavu.

„To ti povídám, nesmíš se báti a se mne slézti. Jen sekej do té potvory a spolehni na svůj meč." Tak přikazoval koníček, když vyjížděl ze skály. Zatím bylo v zámku smutné loučení a zástup lidstva vyprovázel ubohou Zdoběnu z města. Již byli nedaleko osudného místa, princezna slezla, a když viděla, že má jíti ke skále, padla ve mdlobách na zem. Tu letí zdálí kůň, a na něm sedí rytíř s červeným a bílým chocholem. Přijeda až k nim, poručil, aby se lidé odstranili, princeznu odvedli a jeho nechali samotného. S jakou radostí každý ten rozkaz vyplnil, to si můžeme pomyslit; ale princezna nechtěla odejít, ona se chtěla dívat, jaký to konec vezme.

Sotva stoupili na jeden vrch, již se třesením skála otevřela, a devítihlavý drak vylezl ven, ohlížeje se po své kořisti. Tu přiskočí na koníku Bajaja, vytáhne meč, a jedním rázem utne tři hlavy. Drak se svíjel, plil oheň a házel sebou, až mu jed daleko široko stříkal, ale princ toho nedbal, sekal, až mu všech devět hlav usekal, ostatní dodělal koník kopytami.

Když drak zahynul, obrátil se princ a ujížděl, odkud přijel. S podivením hleděla za ním Zdoběna, ale vzpomněla si, že bude otec čekat, proto se rychle k zámku s celou družinou obrátila. Vypsati otcovu radost, když viděl dceru živou, a radost sester, že se snad i jim vysvoboditel dostaví, kdož by s to byl! Bajaja také přiběhl a tu pořád ukazoval, aby věřily, že jim Bůh vysvoboditele pošle. Ač měly strach před druhým dnem, přece byly již veselejší a s Bajajem hovořily.

Druhý den byla vyvedena Budinka. Tak jako první den sestře, stalo se i jí. Sotva na místo přijeli, viděli rytíře s bílým chocholem přijíždět a za nějakou chvíli s osmnáctihlavým drakem statně se

potýkat, až potvora zdechla. Po vykonané seči ujížděl jako první den. Když se princezna do zámku vrátila, litovali všickni, že udatnému rytíři svou vděčnost prokázati nemohou.

„Já vím, sestry," řekla Slavěna, když byly pohromadě, „vy jste rytíře neprosily. Ale já před něho kleknu a tak dlouho budu žádat, aby se mnou šel, až to učiní."

„Co se směješ, Bajajo?" ptala se Zdoběna, vidouc usmívající tvář němého. Ale Bajaja začal skákat po pokoji a dával na srozuměnou, že se těší na toho rytíře.

„Blázne, ještě tu není," odpověděla Zdoběna.

Třetí den byla vyvezena Slavěna, a tenkráte sám král s ní jel. Srdce se nebohé hrůzou třáslo, když pomyslila, nepřijede-li vysvoboditel, že bude draku dána. V tom okamžení strhnul se radostný křik, že rytíř jede. Tak jako první dva draky, zabil Bajaja i třetího, ač on i kůň jeho mdlobou div neklesli. Tu přistoupil král i Slavěna a prosili rytíře, by s nimi do hradu jel, což on nikterak učiniti nechtěl. Slavěna klekla před ním, a chopíc se jeho roucha, prosila tak snažně, tak líbě, že princovi srdce tlouklo. Vtom sebou koník trhl a již nebylo rytíře vidět.

Smutna, že se nemůže svému vysvoboditeli odměnit, vracela se Slavěna s otcem domů. Všickni mysleli, že přivedou rytíře, ale naděje opět je zklamala.

Nyní byli zase všickni šťastni! To ale netrvalo dlouho, a nový zármutek jim nastal. Jednoho dne dostal král vyzvání od sousedního krále k válce. Ulekl se toho král velice, neboť věděl, že je soused mnohem silnější. Hned tedy rozepsal listy a poslové se rozlítli na vše strany, by sezvali knížata a velké pány ke královskému dvoru na sněm. To se stalo v rychlosti a panstvo se sjelo co nevidět. Král jim svou stížnost přednesl a o pomoc je prosil, podávaje za odměnu své dcery. Kdož by se byl za takovou odměnu zdráhal? Všickni se rozjeli a slíbili, že se v určitý den s vojsky svými dostaví. Nyní se chystalo vše k boji, a král sám chtěl své vojsko do pole vésti. Předposlední den přijeli knížata a držela se velká hostina; potom se rozloučil král

s plačícími dcerami, přikázal ještě Bajajovi, by dal na vše pozor, a při zvuku trub a píšťal brali se do pole.

Bajaja byl slova králova poslušen, ke všemu dohlížel, ale přece neopominul s největší ochotou o všelijaké vyražení princeznám se starati, by se jim nezastesklo. Najednou mu ale napadlo, že stůně, a nedbaje na lékaře, který mu chtěl pomoci, povídal, že si půjde sám pro koření, které ho lépe než všecky líky vyhojí. Princezny si pomyslily, že je blázen, a nechaly ho jíti. On ale nešel na koření, to nerostlo beztoho pro jeho bolest nikde jinde než v jasných očích krásné Slavěny, on šel k svému koníkovi, by se s ním poradil, má-li králi ve válce pomoci. Koník ho přivítal, poručil mu, aby oblékl bílé šaty, vzal meč, jej obkročil, že pojedou do boje. Bajaja ho za to zlíbal.

Kolik dní trvala již válka a královo vojsko slablo, nemohouc odolati velké síle nepřátelů. Byla určena hlavní porážka na druhý den, kde se mělo rozhodnout, kdo s koho. Celou noc dával král rozkazy a vypravil také posly k dcerám s nařízením, co se státi má, kdyby prohráli. Ráno se odevzdali do ochrany boží a stavěli se v šiky. V tom okamžení zazněly trouby, zbraně začaly řinčet, střely lítat, a křik a lomoz se rozléhal po širém údolí. Tu se octne mezi nepřáteli jinoch v bílých šatech, zlaté přílbici s bílým chocholem. Seděl na malém koni a v ruce držel ohromný meč, kterým tak nerázně do nepřátel sekal, že nemyslili jináče, než to zlý duch kyjem do nich mlátí. Tu se vzpamatovalo i královské vojsko a statnému hrdinovi po boku se postavilo. Vkrátce couvali nepřátelé, a když bílý rytíř jich vůdce zabil, rozprášili se jako stádo bez pastýře. Tu byl však rytíř lehce na nohu raněn, takže mu krev bílé roucho zbarvila. Jak to král spatřil, skočil dolů, roztrhl svůj plášť a zavázal mu sám krvavou ránu, prose jej, by s ním do stanu vešel. Ale rytíř mu poděkoval, bodl koně a byl ten tam. Král litostí div neplakal, že mu již po čtvrté rytíř ujel, kterému tolikerými díky povinován byl. Vítěz vracel se s nesmírnou kořistí domů. S jásáním byl v hlavním městě přivítán a v zámku byly přichystány rozličné slavnosti a radovánky.

„Nuže, správče můj!“ oslovil král Bajaju, „jak jsi řídil dům náš, co jsem byl vzdálen?“

Bajaja pokynul, že dobře, ale princezny se daly do smíchu a Slavěna pravila: „Musím ti žalovat, otče, na tvého správce, neboť jest neposlušný. Začal stonat, lékař náš chtěl mu dáti lík dobrý, on ale pravil, že si půjde sám pro koření. Šel, a nepřišel až za dva dni, celý chromý a churavější, než byl dříve."

Král se na Bajaju obrátil, ten však se usmál a zatočil na patě, jako by ukazoval, že mu pranic neschází. Když slyšely princezny, že jich vysvoboditel opět otci v boji pomohl, nerady svolily k tomu, státi se manželkami knížat, neboť se domnívaly, že by mohl přece rytíř pro některou přijíti. Ovšem nevěděla žádná, je-li hezký nebo ne, protože ho v tváři neviděly, ale každá si jej malovala jako anděla.

Král byl na rozpacích, jak to má s odměnou vyvésti. Každý z knížat pomáhal mu, co síla postačovala, a všichni se ve válce statečně drželi. Komu dcery dáti? I vymyslil si jeden prostředek, kterým by všem vyhověl, a potom vešel ke knížatům řka: „Přátelé milí! Já řekl, kteří mně nejvíce pomáhati budou v té válce, těm že moje tři dcery za manželky dám. Vy jste mi ale všickni věrně pomáhali, a proto chci takto učinit, bych žádnému neukřivdil. Postavíte se do řady a moje dcery shodí s balkonu dolů každá zlaté jablko; ke komu se to jablko dokotálí, ten se stane manželem té princezny. Jste s tím spokojeni?"

Všickni že ano. Král to oznámil princeznám, a ty s tím musely býti též spokojeny, by nenechaly otce v hanbě. Skvostně se přistrojily, každá vzala do ruky zlaté jablko a šla na balkon, pod nímž stáli v řadě knížata a páni. Mezi diváky zrovna u samých ženichů stál Bajaja. Nejdříve hodila jablko Zdoběna; kotálelo se, kotálelo, a zrovna k nohoum němého. Ale Bajaja se uhnul, a ono se kulilo k jednomu hezkému knížeti, který je s radostí zdvihl a ze řady vystoupil. Nyní hodila Budinka, a jako dříve kotálelo se i druhé k nohoum Bajajovým; ale zase je němý tak šikovně odmrštil, že se zdálo rovnou cestou běžeti k druhému sličnému pánu, který je zdvíhl a s toužebností k balkonu na hezkou nevěstu pohlížel. Nyní házela Slavěna; ale tenkráte se Bajaja jablíčku neuhnul, nýbrž s radostí je zdvíhl, běžel nahoru, před princeznou klekl a její ruku

líbal. Ale ona se mu vytrhla, utekla do svých pokojů a hořce plakala, že si musí vzíti němého. Král se zlobil, knížata reptali, ale co se stalo, stalo se a nedalo se napravit. Nato byla hostina a po hostině mělo býti rytířské potýkání, při kterémž měla dávat ceny jedna nevěsta. Při hostině seděla Slavěna jako zaražená a slova nepromluvila; ženicha Bajaju nebylo viděti, a král myslil, že snad pohněván utekl. Všickni nebohou litovali, a chtíce ji trochu z toho vyraziti, prosili, by ona ceny rozdávala.

Slavěna konečně svolila. Již seděli páni okolo zábradlí, již se sokové potýkali a jeden druhého přemáhal, tu oznamuje hlásný, že stojí venku rytíř na malém koni, žádaje, aby byl ke hře připuštěn. Král kynul, že ano. Tu vjede na pláň rytíř v modrém a stříbrném šatu, na stříbrné přílbici bílý a modrý chochol. Princezny by byly málem vykřikly, vidouce postavu a koně statného vysvoboditele. Rytíř se poklonil paním a začal se s knížaty potýkat; ale co jich bylo, on je všecky přemohl a zůstal sám vítězem. Slavěna sešla k němu a nesla zlatý pás. Rytíř se před ní na kolena snížil a ona mu pověsila na krk pás, který sama vyšívala. Ruce se jí třásly a tváře jí hořely; i nevěděla, zdali slunce tak pálí, anebo ohnivé zraky krásného rytíře. Oči sklopíc, slyšela jen sladká slova: „Nevěsto krásná, ještě dnes tě uhlídám."

Král a obě nevěsty sešli dolů, by rytíře zadrželi a jemu za vše se odsloužili. Ale on políbil v letu Slavěně ruku a vtom zmizel. Ta myslila na slova, které jí pošeptal. Zase byly hody, a jen Slavěna seděla ve svém pokoji a nechtěla mezi hosti.

Měsíc vysvítil a od skály nesl koník naposled svého pána. Když ho donesl až k hradu, skočil Bajaja dolů, políbil mu krk a lysu a koník mu zmizel s očí. Nerad ztratil náš rytíř věrného přítele, ale za to ho čekala sladší náhrada.

Zamyšlena seděla Slavěna a myslila, že již sotva rytíř přijde; tu otevře panna dvéře a povídá, že chce Bajaja s princeznou mluvit. Slavěna neodpověděla, a hlava jí sklesla do polštářů. Vtom ji vezme někdo za ruku, ona zvedne hlavu a vidí před sebou krásného hrdinu, svého vysvoboditele.

„Hněváš se na tvého ženicha, že se před ním skrýváš?“ ptal se Bajaja.

„Proč se mne na to ptáš, vždyť nejsi můj ženich,“ šeptala Slavěna.

„Jsem, panno, před tebou stojí němý Bajaja, který tobě kytky vázal, od smrti vysvobodil tebe i tvé sestry a otci ve válce pomohl. Já jsem tvůj ženich!“

Že se Slavěna na něho nehněvala, mohl by každý ujistit. Za hodnou chvíli potom rozlítly se dvéře u hodovní síně a do nich vkročí Slavěna s rytířem v bílém šatu a zlaté přílbici, představujíc ho otci co svého ženicha, němého Bajaju! Otec se radoval, hosté se divili a sestry po očku hleděly. Teprv nastala pravá veselost a pilo se na zdraví zasnoubenců až do bílého rána.

Po svatbě odejel Bajaja se svou Slavěnou, aby se podíval k rodičům; ale jak se ulekl, když viděl celé město potáhnuté černým suknem. Hned se táže, co to znamená, a slyší, že umřel mladý král. Pospíchal k zámku, aby rodiče své potěšil, což se opravdu jen jemu podařiti mohlo, neboť drželi i jeho za nebožtíka, protože tak dlouhý čas o něm neslyšeli. Zase se přistěhovala do zámku radost, černé sukno se odestřelo a místo jeho zastoupilo červené. Bajaja byl králem ve svém království a požíval do smrti se svou manželkou nekaleného štěstí.

O NESYTOVI

Chalupník jeden neměl žádných dětí. Kolikráte říkal ženě: „Kdyby nám dal Pánbůh jen jedno dítě, abych se měl s čím potěšit a tu trochu nářadí komu odkázat; ani nevím, pro koho se starám.“

I vyslyšel Pánbůh jeho prosbu, a žena mu porodila syna.

Když bylo chlapci tři dni, již ho matka prsem uživit nemohla a musela ho krmit kaší. Snědl jí dvě tři misky, a přece křičel hladem. Nevědělať žena, co si má s ním počíti. V ouzkosti mu ukrojila chleba, a tím přišla klukovi vhod. V okamžení nezůstalo po krajíci ani drobtu.

Od té chvíle dávala mu všecko, co sami jedli, a hoch rostl jako buk. Co snědla máma i s tátou, to snědl on sám, proto mu říkali nesyta, a to jméno mu potom navždy zůstalo. Den ode dne ho přibývalo, ale ze sýpky ubývalo. Máma aby byla celý den nic jiného nedělala, než u krbu stála a pro Nesytu vařila.

Mrzelo to rodiče dost a často táta říkal: „Ženo, toho kluka nám Pánbůh za trest dal; bude-li dlouho doma, nezůstane nám než hůl a mošna."

„A nač ho necháš doma? Pošleme ho do služby, silný je dost, může duby kácet; ať se jen vypraví." Tak přizvukovala žena svému muži. Když bylo Nesytovi dvanácte let, byl velký jako táta a vytrhnout jedli i s kořeny bylo mu hračkou. Poslali ho tedy rodiče na službu. Nesyta šel, ale koukal se, kde by byl hodný dvůr, neboť nechtěl do malého, boje se, že by dostal málo jíst. I vidí mlýn a do toho chutě zaměřil. Pan mlynář stál právě na záspi.

„Ať slouží ke zdraví, pane otče," pozdravil Nesyta mlynáře.

„Dejž to pánbůh! Co bys rád?" ptal se mlynář selského jonáka.

„Jdu se ptát, jestli byste nepotřeboval pacholka. To vám ale napřed povídám, že sním za deset, ale také za deset práce udělám."

„Nu jíst máme, chválabohu, dost, a když budeš pracovat, jak povídáš, nebudu se na sousto ohlížet," odpověděl se smíchem mlynář.

Nesyta zůstal tedy u mlynáře ve službě. Bylo to zrána a mlynář poručil novému pacholku, aby zapřáhl a vzal potřebné nářadí, že pojedou do lesa. Ženě přikázal, aby ustrojila asi pro šest osob více. Když přišel k vozu, viděl, že tam není ani sekera, ani palice, ani jiné potřebné věci. Ptá se Nesyty, proč to nebere?

„Jen pojďte, hospodáři, není toho potřebí. Takové nářadí bylo by pro mne slabé."

Mlynář nevěděl, co si má pomyslit, ale sedl přece na vůz a jel do lesa. Tu se teprv divil. Nesyta popadl strom a překotil ho jako pařez, olámal větve a hodil na vůz, jako by to byly hůlky. To se mlynáři velmi zalíbilo; umínil si, že takového pacholka tak snadno nepustí. Přijeli domů, Nesyta složil a šel k obědu; mlynářka koukala, kde je

těch šest osob, a když viděla jen pacholka, ptala se muže. Ten teprv vypravoval, jakého má dělníka. Mlynářka neříkala nic více a dala mu přede všemi se najíst. Když všecko slouskal, co bylo pro šest osob uchystáno, ptal se ho mlynář:

„No pacholče, najedl jsi se?“

„Tak trochu, ale hladu mám ještě, že bych vlka snědl,“ odpověděl Nesyta a ohlížel se po peci, kde stála mísa a na ní po věrteli dolků, bochník chleba a pomazánka.

„Nu, máš-li ještě tak velký hlad, sněz tamhle to, hospodyně chase znova zadělá.“ Přitom ukázal mlynář na dolky. Nesyta si nedal dvakrát poroučet, čerstvě popadl mísu, a za chvilku nebylo po dolkách ani čichu, i chléb a pomazánka zmizely. Potom teprv řekl, že se najedl. Ale mlynářka spínala ruce nad tím žroutem; po své vůli byla by ho hned vyhnala, ačkoli mlynář dokazoval, že udělá Nesyta za deset díla, že musí tedy za deset jísti. Pan otec byl však pánem v domě, právo své nezadal a žena musela konečně umlknout. Po nějakém teprv čase ozvala se znova, ovšem jen opatrně a zponenáhla. Mlynář byl s Nesytou jak náleží spokojen, a nebyl by ho nikdy od sebe dal; ale ženino naříkání, čeládky poštívání tak jej omrzelo, že se rozhněval a Nesytu ze služby vypověděl. Ten se poděkoval a šel dále; ale přece ho to mrzelo, protože se měl ve mlýně dobře. Povídá si cestou: „Kam jen jíti, aby mně dali dosyta se najíst?“

„Pojď ke mně, já ti dám jíst, co hrdlo stačí,“ ozval se za ním hlas.

Nesyta se ohlídne a spatří čerta.

„Kdopak jsi?“ ptá se zvědavě, protože o čertu nikdy neslyšel, jak vyhlíží, a tudy ho nepoznal.

„Já jsem čert, a nebojíš-li se, pojď ke mně sloužit; práce mnoho není, pohodlí dosyta a výsluha bohatá.“

„K tobě, nebo k jinému, to je vše stejné. Co se práce týče, té se nebojím, když se pořádně najím, a s platem budu spokojen, jaký mi dáš.“

Když Nesyta svolil, že půjde do pekla na službu, vzal ho čert na záda, letěl s ním v povětří a postavil ho doprostřed velké síně, kde stály tři kotle.

„Pod tyto kotle musíš přikládat, to je tvá jediná práce," řekl čert. „Budeš-li u mne sedm let, dám ti za výsluhu, co budeš chtít. To ti však povídám, do kotlů se podívat nesmíš."

„Nestarej se o nic, já to všecko jak náleží udělám," odpověděl Nesyta a začal hned oheň pod kotli spravovat. Čert nato odešel a za chvíli přinesli čertíci plné mísy jídla, tak dobrého, jaké co živ nejedl; k tomu v konvích dobré víno. Nesyta si myslil, bude-li to pořád takové, to se odtud ani nehnu; a ono to bylo vždy takové. Jídel na výběr, pití též tolik, k tomu práce málo, což divu, že Nesyta někdy samou bujností peklem třásl?

Dlouho ovšem byl již ve službě, ale kolik let, to nevěděl, protože se tam čas nepočítá. Až dosud mu nenapadlo, aby se koukl, co v kotlích vězí, ačkoli často, když přikládal, úpění a vzdychání slyšel. Tu přijde zase jedenkráte čert a Nesyta se ho ptá, jak dlouho má ještě do sedmi let.

„Zejtra bude už sedm let, co jsi u mne; ale myslil jsem, že tu ještě sedm let zůstaneš?"

„Inu vidíš, pane, já bych u tebe zůstal, kdyby bylo jen trochu více práce, anebo kdybych směl někdy trochu se proběhnout. Při tom dobrém jídle a pití člověk zleneší a zbujní; to není nic."

„Já ti pomoci nemohu; když se ti tu nelíbí, musíš zpátky na svět."

Po těch slovech čert odešel.

Nesyta přikládá, tu slyší v jednom kotli tak žalostné vzdychnutí, že ho u srdce bodlo. I nemoha odolat, nadzdvihne trochu víko a dívá se, co to tam vzdychá. Neviděl ale nic, nýbrž slyšel toliko bolestný hlas: „Ach, prosím tě, pusť mne z kotle ven, já jsem ubohá dušička a chci se ti vším dobrým odsloužiti."

To když Nesyta zaslechl, otevřel víko docela, bílá holubička vylítla ven a sedla mu na rameno řkouc: „Nyní ti poradím, co ti bude k dobrému. Zejtra, až se tě bude čert ptáti, jakou chceš výsluhu, řekni, že nechceš žádnou jinou, než ten starý kabát s těma

dvěma kapsama, co onde na hřebíku visí. On ti ho nebude chtít dáti, ale ty nic jiného nechtěj a neustupuj."

„To je všecko dobré, já ti za to děkuji, ale jak, koukne-li se čert do kotle a tebe tam nenajde? Tu mně dá místo výsluhy notný výprask?"

„On se před tebou do kotle nepodívá; až budeš na světě, nemá k tobě žádného práva. Jen se neboj a buď spánembohem!"

„Počkej ještě, holubinko," zadržel ji Nesyta, „pověz mi přece, co je v těch druhých dvou kotlích?"

„V tom jednom jsou nemilosrdné a v tom druhém pyšné srdce," odpověděla holubička a zmizela.

Nesyta přikládal pod prázdný jako pod plný kotel, a když druhý den čert přišel, ptaje se, zdali do kotlů se nepodíval, zapřel všecko.

„Co žádáš tedy za výsluhu," řekl čert, když chtěl Nesyta zpátky domů.

„Já nežádám nic jiného, než tamhle ten starý záplatovaný kabát, co na hřebíku visí."

„Copak bys s takovým starým kabátem dělal, ten nech viset; dám ti raději peněz, co chceš," začal čert a živou mocí nechtěl kabát dáti.

Ale Nesyta stál na svém, že kabát dostati musí, protože věrně sloužil a čert že mu přislíbil výsluhu, ať to je cokoliv. Co měl čert dělat, musel mu, ač dosti nerad, přece kabát s dvěma kapsama přinést.

„Abys ale věděl, co to máš za kabát, tedy ti to povím. Kdykoliv do pravé kapsy sáhneš, i kdyby to bylo tisíckrát za den, a řekneš, ať je plna tolarů, bude plna; a kdykoliv do levé sáhneš a řekneš, ať je plna dukátů, bude plna. Máš to bohatou výsluhu za sedm let."

„Bláhový, za to jsem ale také v pekle sloužil," odpověděl Nesyta, oblékl kabát a chytil se čerta okolo krku, který ho na svět donesl, na to samé místo, odkudž ho byl prve odnesl.

Čert nato zmizel a Nesyta se obrátil rovnou cestou k domovu.

Rodiče jeho byli ještě živi, jenže se jim zle vedlo. Kolikráte si již myslili, kde se asi Nesyta potlouká, jestlipak někde hladem nezemřel. Tu ho najednou čert přinese, černého, rozcuchaného, v

krátkých kalhotách, propálených škorních, v záplatovaném kabátě kroje praletého. Sotva ho poznali.

„I bodejž tě pan fráter!“ uvítal ho tatík. „Tak se chodí ze služby? Strach a hrůza z tebe jde, hned mi jdi s očí.“

„Jen se nezlobte, tatíčku, voda s mýdlem to všecko spraví, a nade všecko tyto.“ Přitom sáhl do pravé kapsy, myslil si, aby byla plna, a v tu chvíli začal házet plnou hrstí tolary na stůl, až to řinčelo. Táta vyvalil oči a již ani necekl. Nouze a bída se z chalupy vystěhovaly, štěstí a radost se přistěhovaly. Hned druhý den dal Nesyta starou chalupu rozházet a vystavěl nový pěkný zámek. Potom kázal, aby se stalo provolání, že se mají všickni chudí řemeslníci, sedláci a žebráci z daleka široka k němu sejíti, poněvadž jim chce z nouze pomoci. Jaký to byl shon, to si můžeme pomyslit!

Tenkráte nebylo prý ještě mnoho měst ani vesnic, a byly velké lesy, pastvišťata a luka, kde by se byly mohly úrodné role zakládat. Toho Nesyta použil. Každému sedláku dal tolik peněz, aby si mohl stateček vystavět, a vykázal mu místo tam, kde si mohl pole založit. Řemeslníci měli místa k stavení vykázaná blíže Nesytova zámku. Pro chudé žebráky, kteří nemohli pracovat, dal Nesyta vystavět dům, a když bylo vše v něm uspořádáno, všecky do něho ubytoval. K tomu stavení bylo potřeba mnoho lidu, neboť se před časy tak nádherné domy nestavěly, a tudy se množství lidstva tam sešlo a pracovalo. Pan Nesyta nedělal nic jiného, než jedl a pil a po jídle vyhazoval z kapes peníze a dával nuzným. Ačkoli se teď mýval a česal, byl přece dost ošklivý. Navzdor tomu ale měli ho lidé rádi, a když se přicházíval podívat, jak se jim daří, byli by mu ruce, nohy samou vděčností zlíbali. Jediný tatík nad počínáním synovým hlavou kroutil a připomínal: „Synu, synu, já nevím, jak ti to projde; až se o tom král doví, bude s námi se všemi zle!“

„Nevídáno; král může být rád, když se mu pomůže, kde on nevidí. Ostatně ať jen přijde; nelíbí-li se mu to, já se ho nebojím.“

Každý hleděl, aby měl co nejdříve byt vystavěn a od čeho živu býti. Než se Nesyta nadál, byl jeho zámek obklopen veselými domky. Zdálí bylo vidět řady statků a čistě zorané pole; vesele

zpívající skotáci hnali stáda na tučné luka. Nesyta měl z toho radost a poručil, aby se nazvalo toto místo „Výsluhov“. Proto snad, že to vystavěno bylo z výsluhy.

Jak tatík předpověděl, tak se stalo. Král se to dověděl a velmi se rozhněval, že se poddaný osmělil bez jeho dovolení zemi rozdávati, která králi patřila. I poslal na něho pluk vojáků. Nesyta slyše o tom, když byli vojáci ještě daleko, poručil, aby se přistrojily skvostné hody pro všecky důstojníky, a šel jim naproti, aby je pozval k sobě na hostinu. Vojákům dal každému po tolaru na den, dokudž by u něho byli, a chleba a vína, co vypijou. To se líbilo vojsku, které od svého krále skrovně placeno bylo. Milerádi přijali návrh štědrého hostitele a po přátelsku s ním táhli. Po prázdných polích rozbily se stany, ale nebylo v nich válečné chystání. Celý den ozýval se zpěv a hudba a v Nesytově zámku pili na zdraví hospodářovo královští důstojníci, jimžto se nade všecko líbilo, že denně každý z nich našel dukát pod talířem.

Když se doneslo ke králi, jak se jeho vojsko drží, rozhněval se ještě více a poslal za ním jiné dva pluky. Ale nač by se za skrovný plat s tak štědrým pánem bili, u kterého se kamarádi dobře měli? Nechali toho a následovali příklad svých předchůdců. Nyní si již nevěděl král jiné rady, než jíti k tomu čarodějníkovi a s ním se smířit. Jakmile se Nesyta dověděl, že k němu sám král jede, hned kázal připraviti ještě skvostnější hody, vyjel mu vstříc a s uctivostí jej k sobě pozval. Tu viděl král, jak je Nesyta mocen a jaké musí míti bohatství, že tolik peněz každodenně vyhází. Spatřil také, jak ho mají všickni rádi, vojsko i rolníci i řemeslníci, a že se stěží od něho odtrhnou, a konečně že by jej snadno o království připraviti mohl, umínil si tedy, že mu nabídne svou jedinou dceru za manželku, tím že zlému zakročí cestu a své zemi že pomůže.

Jak si byl umínil, tak udělal. Nabídl Nesytovi princeznu svou jedinou a přislíbil udělati jej králem. Nesytovi to bylo vhod; nedlouho nato jel s králem na nevěstu se podívat. Obdarované od něho vojsko táhlo nazpátek, Nesyta sedl ve svém záplatovaném kabátě ke králi do kočáru a jel do hlavního města.

Princezna Milina byla krásná jako jarní růže, a měla se dostat dobrému sice, ale ošklivému muži. Skoro se král obával, aby se mu záměr jeho nepokazil. A věru by se bylo tak stalo, kdyby nebyla Milina příliš dobrá a svého otce ze vší duše nemilovala. Sotva slyšela od něho, že mu neštěstí hrozí, již neváhala a slovo své dala. Slze jí stály v očích a ruka se třásla, když ji ženichu podávala, ale přece nevzala slovo nazpět.

Nesytovi se panna líbila, přitom však viděl dobře, že on sám svou krásou špatně se jí zavděčil, a srdce ho zabolelo. Již druhý den se s nevěstou a králem rozloučil pravě, že musí doma vše – uspořádat a k svatbě se připravit. Truchliv jsa, vrátil se domů.

„Nu, jak se ti nevěsta líbí?“ ptali se rodiče.

„Což je o to; ona je krásná jako rozkvetlá konvalinka a mně se líbí zrovna dost, ale já se jí nelíbím.“

„A když si nedáš říci,“ bručela matka, „povídala jsem ti již mnohokráte, proč ten žebrácký kabát nosíš. K čemu v tom vyhlížíš, a dokonce máš-li se tak vzácné nevěstě zalíbit. Šaty dělají člověka, to je staré přísloví. Však bys ty se jí zalíbil, jen se přistroj.“

„Vy můj kabát nechte; kdyby ho nebylo, nebylo by ničeho. Ten mi krásy neujme.“

„Máš pravdu, synu,“ řekl otec, který se s jistotou domníval, že ten starý kabát syn od čaroděje dostal. „Ostatně si z toho nic nedělej; ženská se mění ruky obrácením.“

Nesyta kroutil hlavou, byl smuten celý den, a když jej máti k jídlu volala, pravil, že nemá žádný hlad.

„Já nevím, ten chlapec se mi nelíbí,“ řekla ulekaná matka k svému muži vidouc, že ztratil chuť k jídlu.

„I jen ho nech,“ těšil ji povážlivý tatík, „až se ožení, však on bude jíst.“

Nesyta seděl u okna ve své sedničce, nestaral se o nic a myslil jen na Milinu, která mu hlavu a srdce pomátla. Rád by svůj záplatovaný kabát byl za trochu krásy dal.

Najednou ho klubne něco do ruky, a když se podívá co to, vidí vedle sebe bílou holubičku, která k němu takto promluvila: „Já jsem

ta dušička, kterous z pekelného ohně vysvobodil. Pánbůh sám mne k tobě posílá, abych ti pověděla, že se má tvé přání vyplnit za to, žes tak mnoho dobrého chudým učinil. Od této chvíle budeš míti krásnou tvář a slušnou postavu. Zůstaň vždy dobrým a nezapomeň na Pánaboha."

S těmi slovy holubinka se ztratila.

Nesyta pln radosti vyskočil, koukl do zrcadla a viděl svou ošklivou tvář v krásnou proměněnou; i začal zpívat a samou veselostí po sednici tancovat. Rodiče to slyšeli, a myslíce, že se snad syn zbláznil, přiběhli strachem se třesouce nahoru k němu, ale nepoznali ho dříve, až k nim promluvil. Radovali se s ním. Druhý den si dal udělat deset kovaných truhel. Když byly hotovy, postavil je do sedničky, kde spal, zavřel dvéře a začal do nich oběma rukama z kapes tolary a dukáty házet a dříve nepřestal, dokud nebyly truhly plny. Potom otevřel okno, kabát se sebe svlekl, hodil ho oknem ven a křičel: „Tu máš tvou výsluhu zpátky, již ji nepotřebuju!"

Čert si kabát popadl, strčil hlavu do okna a zle se na Nesytu osopil: „Ty se chraň, abys nám do klepet nepřišel, sice tě proženem, jakos nás s penězi prohnal. Co peklo peklem státi bude, takového šibalského služebníka do něho nepřivedu."

Nesyta se smál a přál čertu šťastnou cestu. Nyní naložil peníze na vozy, nakoupil pro nevěstu drahého šperku, pro sebe šatů, krásně se přistrojil a jel s rodiči na svatbu. Jak se vyjasnily nevěstiny snivé oči, když ji objal místo ošklivého tak sličný ženich!

Král byl se svým zetěm a s jeho bohatstvím spokojen a udělal ho králem. Dělal-li dříve dobrodiní lidem, dělal je potom ještě více. Čert nedostal za všecky ty peníze náhradu a byl tenkráte přece ošizen.

PŮJČKA ZA OPLÁTKU

Jeden tatík měl tři syny a malé hospodářství. Jak nabyli trochu síly, museli chutě jeden po druhém do služby. Nejstarší šel napřed.

V jedné vesnici zastavil se u velkého dvorce a ptal se hospodáře, potřebuje-li pacholka.

Hospodář byl sice chlap možný a neměl dětí, ale byl skoupý až hanba a hospodyně byla též taková. Žádný nemohl u nich vydržet; ačkoli potřebovali pacholka jako denní sůl, přece dělal sedlák, jako by se mu jich na zavolání hrnulo, a odpověděl Jirkovi: „Já sice pacholka nepotřebuju, ale proto si tě přece podržím; to ti ale povídám, ať se stane co stane, rozzlobit se nesmíš, sice ti uříznu nos a bez služby tě vyženu. Jestli se ale já na tebe dříve rozzlobím než ty na mne, můžeš mně to samé učinit."

Ta výminka se zdála býti Jirkovi trochu divná, proto ale přece zůstal. Šel orat; zatím strojila selka oběd, strčila do hrnce dvě hlávky zelí, osolila je a nechala vařit.

Když pacholek z pole přijel a potom k obědu zasedl, vysypala mu selka na mísu to uvařené zelí bez přípravy, kromě soli, jak je Pánbůh stvořil. Jirka se na ten špatný oběd zle ošklíbal, ale zlobit se nesměl, šlo tu o nos.

„Hněváš se, pacholku?" ptal se ho sedlák.

„I proč bych se hněval?" odpověděl pacholek, nechal zelí stát a šel vně.

Večír to bylo zase tak, ráno opět a druhý den jako první, nic než zelí vařené ve vodě se solí. Ale když se sedlák Jirky ptal, zdali se zlobí, po každé řekl, že ne.

Třetí den však to nemohl vydržet, žaludek se mu mdlobou točil, a přece se nemohl ošklivostí do té hatlaniny pustit.

„Snad se nezlobíš, Jirko?!" ptal se sedlák.

„Čert by se už nezlobil na takové žrádlo!" rozkřikl se Jirka a vyskočil s lavice. Ale vtom byl již také sedlák vzhůru, vytáhl z kapsy kudlu a Jirkovi nos ušmikl jako homolku.

Co měl ubohý Jirka říkat, když se té výmince podvolil. Zmrzačelý přišel k tátovi. Bratři se rozzlobili a Matěj, druhý bratr, umínil si, že půjde k tomu sedlákovi do služby, by se na něm pomstil. Než bohužel vedlo se mu jako bratrovi, vkrátce přišel bez nosu domů.

„Teď já k němu půjdu," řekl Honza, kterého měli všickni za nejhloupějšího, „a šelma jsem, jestli se nepomstím."

Šel tedy a byl od sedláka pod touž výminkou přijat jako bratři. Ale Honza nebyl hloupý, jinde se najedl, doma nechal zelí stát; přitom byla tvář pořád stejná, a sedlák se začal divit.

Jedenkráte povídá hospodář Honzovi: „Honzo, nalož tolik a tolik obilí, jed do města, slož je tam a přijeď domů, já jdu hned za tebou."

Honza naložil obilí dost a dost, jel až prášilo a v známém místě je prodal, peníze však nechal pro sebe a schoval je u své holky, kterou si byl namluvil. Sedláka nepotkal, a také se po něm nesháněl, až ten celý uzloben večer domů přišel.

„Kdepak jsi obilí složil, Honzo?" ptal se pacholka. „Vy jste neřekl, kde je mám složit, nechal jsem je na rynku a jel domů. Snad se nehněváte, sedláku?"

„I proč bych se hněval," odpověděl sedlák a zaskřípal zubami.

Od té chvíle se nemohl na Honzu zlostí podívat, ale šlo tu o nos, a sedlák mlčel. Za několik dní poslal Honzu s prasaty do města, jichž mnoho na výdělek koupil. Poručil mu ale tenkráte, kudy má jíti a kde je má odevzdat a mnoho-li za ně dostane.

Honza šel s prasaty k jednomu známému honákovi a všecky mu je prodal, s tou však výminkou, že mu od každého musí ocásek uříznout. Honák se nezdráhal, Honza ocásky uřezal a šel s nimi a s penězi domů.

„Nu kde máš peníze, pacholku, a proč se tak záhy vracíš?" ptal se sedlák.

„Vy jste mi krásnou cestu ukázal; já přišel s prasaty do hrozných bažin, oni se do nich zaryli a nemohli ven, já za nimi, chci je vytáhnout, ale z každého mi zůstal ocásek v ruce a prasata se utopily. Ale snad se nehněváte, sedláku?"

„I bodejž do tebe tisíc hromů, čert by se nehněval; vždyť jsi mne připravil o půl statku."

„A ještě k tomu o nos, sedláku," doložil Honza, chytl sedláka za nos a uřízl mu ho. „Vidíš, jak to je, ty lakomče!" zvolal ještě a uháněl ze statku.

Když přinesl domů tolik peněz a sedlákův nos, uznali ho bratři za chytrého a byli s pomstou spokojeni.

O HLOUPÉM HONZOVI

Byl jeden táta a měl Honzu. Jednou řekl k němu: „Honzo, ty rosteš jako dříví v lese, jsi hrozný klacek, a posud jsi ani v kostele nebyl. Půjdeš dnes do kostela. Ale to ti povídám, ať mi tam ani hubou neklápneš."

Honza hodil hlavou, ustrojil se a šel do kostela. Za chvíli, když vešel do kostela, vstoupil kněz na kazatelnu a začal kázat. Honza koukal s otevřenou hubou, ale po chvilce se zamračil, podepřel boky a bručel: „Nu, rád bych věděl, proč ten košiláč jen na mne zevluje a se mnou se vadí, vždyť jsem mu nic neudělal, ale bude-li to dlouho trvat, popadnem se do křížku."

„I mlčte, hloupý, a poslouchejte," okřikovali ho lidé.

„Ba to nebudu poslouchat, ani slova nechci již vědět." I vtlačil si klobouk na hlavu, oba palce strčil do uší a obrátil se ku knězi zádami. To když udělal, vystrčili ho lidé ven z kostela.

„Ty už jdeš?" ptal se táta.

„Jsem rád, že jsem doma, co mi to namahání stálo. Vylezl vám tam košilatý do díže a začal se naparovat a se mnou vadit až hrůza. Jen trochu jsem hubou klápl a lidé mne okřikovali, a když jsem si uši zacpal, vystrčili mne ven. Více tam nepůjdu."

„Ty jsi hloupý Honza. Večer půjdeš k muzice."

Dobrá; večer dal táta Honzovi zlatník s doložením, aby si koupil za něj piva a dával děvčatům hodně připíjet, by s ním rády tancovaly.

Honza šel; na prahu hospody stál šenkýř. „Za zlatník piva!" poroučel Honza, sotva k němu došel.

„Snad jen pintu," opravoval hospodský.

„Už jsem řekl a dost!" Honza na to.

„Nu dobrá, jděte dál!"

V hospodě byl jen houdek a několik párů se točilo v kolečku. Honza vyvalil oči, otevřel hubu a troubil. Najednou zavřísknou ze síně dudy a dudák vstoupí do sednice, provázen chasou. To jak Honza viděl, vyrazil ze sednice, až na prahu hospodského povalil, který nesl pro něho ve vědře za ten zlatník piva.

„Táto," křičel přijda domů, „víckrát mne neposílejte k muzice, co jsem se tam polekal."

„Nu ty pitomče, co zas?" ptal se tatík.

„Ba co; když jsem tam přišel, skřípal jeden na prkénko a několik bláznů se točilo po sednici, až se jim hlava div nezatočila. Najednou to kvíkne, blázni všickni strachem vykřikli a hrnuli se ke dveřím; a do nich vstoupil chlap a mačkal pod paží čerta. Já se lekl a utíkal pryč."

„Už vidím, s tebou není ve vesnici pořízená, musíš mezi pány. Já vím jednoho, který potřebuje sloužícího do pokoje, k tomu tě dovedu."

Honza byl spokojen a šel s tátou, aby své štěstí mezi pány zkusil. Přišli k pěknému zámku a tam řekl táta, aby šel Honza o službu prosit. U vrat stál vrátný a ptal se Honzy, jak se jmenuje.

„E co bych povídal, jak se jmenuju, vždyť to není pán," pomyslil si v duchu Honza. „Předevčírem se jmenuju," odpověděl vrátnému a šel nahoru k pánovi.

„Jak se jmenuješ," ptal se ho pán, když ho byl již do služby přijal.

„Honza."

„To není hezké ‚Honza', budeme ti říkat Johanes!"

„I pro mne si říkejte, jak chcete, ale Honzo mne volejte, sice vás nebudu slyšet."

Pán se smál, vykázal mu práci na celý den a Honza odešel. Přišel do kuchyně a kuchařka se hned ptala, jak se jmenuje.

Honzu to ptaní trochu mrzelo, povídal tedy: „Co vy ráda, dobré víno." Když přišel nahoru do pokojů, potkala ho paní. „Ach, náš nový lokaj; jak mu říkají?"

„Říkají mně Johanes, a jmenuju se Kočka," odpověděl Honza, celý vzteklý, že musí pořád povídat, jak se jmenuje.

„Ten chlap je blázen," pomyslila si paní a šla dál. Přišla slečna a poručila: „Chci polívku!"

„Já jsem polívka," řekl Honza, kterému se děvče zalíbilo.

„To máš divné jméno," řekla slečna, „ale já se neptám na ně, a chci, abys mi přinesl z kuchyně polívku."

„Na mou věru, tu holku bych si hned vzal, kdyby mne chtěla," myslil si Honza, když odnášel polívku, a myslil na ni celičký den. Večer, když bylo po vší práci a všickni ulehli, šoural se pomalu skrze několik pokojů do toho, kde slečna spala.

„Mama, mama, polívka!" křičela slečna na matku, když ucítila kroky a poznala sloužícího.

„Snad bys nejedla ještě v noci polívku?" ozvala se matka z vedlejšího pokoje.

„Honem, mama, ten nový sloužící je zde."

„Vstávej honem, můj milý, kočka je u dcery," budila paní pána.

„Proč mne budíš, ať ji zažene."

„Jak ho zažene, vždyť to není opravdivá kočka, snad mi rozumíš, ten nový sloužící."

„Ten se jmenuje Johanes, a ne kočka."

„Jen vstaň, ať se jmenuje jakkoliv, ten to je."

Pán vyskočil, vzal bič se zdi a běžel k slečně do pokoje, ale tam již nikdo nebyl a jen slečna mu povídala, že přišel k její posteli, a když křičela, že utekl.

I pustil se pán za ním; ale pod schody upadl přes kuchařku. „Ona nestydatá, co tu leží? Kdo ji porazil?"

„Dobré víno, milostpane."

„A ona mi to ještě povídá? Až se vrátím, srovnáme se, ona nestydo!"

I běžel zase za milým Honzou, ale nikde ho nebylo. Ptal se vrátného, neviděl-li sloužícího?

„Předevčírem?" ptal se vrátný, který jeho pravé jméno neznal, jako nebohá kuchařka.

„On je osel, předevčírem tu ani ještě nebyl," rozzlobil se pán. Teprv po dlouhém hádání přišel všemu na stopu a ke vší zlosti se musel smát, že je měl Honza za blázny.

Zatím přišel Honza domů celý říčný.

„No, ty jdeš již ze služby?" ptal se táta.

„Ještě bych nebyl přišel, ale bál jsem se bití. Mají tam dceru, a ta je proklatě hezká; mně líbila, já k ní večer zašel a chtěl jsem jí dát hubičku. Ale ona začala křičet, jako by ji na vidličky bral, a svolala celý zámek. Musel jsem utíkat, nechtěl-li jsem dostat výprask."

„No ty jsi boží dřevo, již nevím co s tebou," rozzlobil se táta.

„Já vím, táto, co udělám," řekl na to Honza; „v zámku jsem slyšel o jednom králi, který prý svolal mnoho učených, by se s nimi hádal. Ať prý mluví co mluví, on pořád říká: to je pravda, a komu by řekl: ty lžeš, ten prý vyhraje a tomu dá buď mnoho peněz anebo svou dceru. Já tam půjdu a budu se s ním hádat, až řekne: ty lžeš!"

„Nu možná, že se k tomu hodíš. Jdi spánembohem!" Honza se tedy sebral a šel k tomu pro své hádání vyhlášenému králi. Šťastně se dostal až na místo a byl ke králi připuštěn.

„Ty se tedy chceš se mnou přít?" ptal se král.

„Nu, pokusím se o to," řekl Honza a sedl vedle krále na vycpanou židli.

„Nyní začni povídat, a jestli tí řeknu, že lžeš, dostaneš mou dceru a mnoho peněz," řekl král a pokynul Honzovi, aby začal.

„Jednou jsem šel do lesa a porazil jsem dub," začal Honza.

„To může být pravda," řekl král.

„Bylo z něho pilin, až tma!"

„Také to může být pravda."

„Z těch pilin jsem upletl provaz."

„I to může být pravda."

„Ten provaz jsem přivázal k nebi a soukal se po něm nahoru."

„To též může být pravda."

„Nahoře se mi ho kousek nedostávalo, uřízl jsem dole kus a nahoře nastavil."

„Také to může být pravda."

„Již jsem se chytal trámu, tu se provaz utrhl a já se zaryl sto sáhů pod zem."

„I to může být pravda."

„Vzpomněl jsem si, že máme v kuchyni motyku, a chutě jsem vylezl ven, bych se vykopal."

„To může být pravda."

„Když jsem vyšel, viděl jsem běžet zajíce, a ten měl na krku cedulku."

„To může být skutečná pravda."

„A na té cedulce stálo, že pásl váš táta s mým dědkem prasata."

„To lžeš," rozkřikl se král a vyskočil ze sesle.

„Že lhu? Tedy jste prohrál a já dostanu peníze."

Tu se král ulekl a vzpomněl teprv na svou sázku.

„Poslouchej, Honzo, já ti dám peněz dost, ale dceru, tu ti přece dát nemohu; ty jsi selský a ona je princezna."

„Jen mi dejte peníze, já se o vaši princeznu neprosím, vímť o hezčím děvčeti."

Král byl i s tou poklonou spokojen, dal Honzovi peněz co chtěl a byl rád, že ho zbyl s krku. Když přišel Honza domů, koupil si panství a měl chytrosti až dost.

SEDMERO KRKAVCŮ

Matka pekla chléb a přislíbila svým sedmi synům, že udělá každému po bochníčku, budou-li tiší. Chlapci umlkli na chvíli jako pěny, ale bochníčky za tu chvíli upečeny býti nemohly, a chlapcům trpělivost brzy přešla. Začali matku zase hněvat, neustále za sukně ji táhat a křičet, kdy budou bochníčky hotovy. Dlouho to matka snášela, ale konečně ji trpělivost přešla; hněvivě na ně vzkřikla: „I bodejž jste se všickni zkrkavčili!"

Sotva ty nešťastné slova dopověděla, proměnili se její synáčkové v sedmero krkavců, pohlédli smutně na matku, zatřepali křídloma, vznesli se do povětří, a než se uleknutá máti vzpamatovala, zmizeli

jí s očí. Jak si vlasy z hlavy trhala, jak naříkala a bědovala, ale již bylo vše darmo, děti byly ty tam. A což teprv, když se otec vrátil a kadeřavý Jaroslávek jemu naproti nepřišel, ani žádný ze sedmi synů ho nepřivítal, což tu naříkal a div si nezoufal, když se o jejich nešťastném osudu dověděl. Manželku nekáral vida, že těžce hoře své nese, neboť ji velice miloval, a protož raději bolest svou v srdci ukrýval.

Po čase se i matčin zármutek ztišil, když se Pánbůh nad ní smiloval a pro potěšení dceruškou ji obdařil, již ona si dávno místo některého chlapce přála. Bohdanka byla děťátko rozmilé, a čím více rostla, tím spanilejší byla a tím více radosti rodičům působila, jako by věděla, že má mnoho co vynahrazovat. Jedenkráte, když byla již trochu odrostla, stála v komoře u truhly, v níž matka cosi hledala, a tu spatřila vespod malé kazajky a košile pro chlapce.

„Ale matinko, čí jsou to kazajky a košile?“ ptala se zvědavě matky.

„O neptej se mne, dítě milé,“ odpověděla matka a hned ji horké slzy polily.

Bohdanka vidouc matku plakat, nechtěla se více tázat, ale přece jí to neustále v mysli vězelo, čí to asi kazajky jsou a proč při pohledu na ně máti plakala. I ptala se otce, ale ten začal také slzet, a Bohdanka se opět ničeho nedověděla. I napadlo jí, neměla-li bratrů; ale bylo jí divno, proč je rodiče zapírají, a jestli umřeli anebo někde v cizině jsou, proč žádný o nich nemluví.

V domě byla mezi čeládkou stará děvečka, jménem Dorota, která již mnohá léta u nich sloužila a říkaje k rodině patřila, té se konečně Bohdanka ptala, čí to jsou kazajky a košile, co v truhle leží a nad nimiž matka plakala. Dlouho jí to nechtěla Dorota povědět, až jejím lichocením a prosbami pohnuta déle vzdorovat nemohla a děvčeti o ztrátě sedmi bratrů pověděla. O jak se Bohdanka nad nešťastným osudem svých bratrů zarmoutila!

„Povídej mi, Dorotko,“ ptala se děvečky, „povídej, jak moji bratříčkové vyhlíželi?“

Dorotka začala chlapce popisovat od hlavy k patě, vypravovala, co který rád dělal a jedl, který byl dobrý a který lepší.

„O jak bych moje bratry byla milovala!“ vzdychlo děvče, když Dorotka svou chvalořeč dokončila, a na chvíli se zamyslila. Najednou ale kadeřavou hlavinku vztýčila a ptala se: „Ale Dorotko, kampak moji bratři ulítli, což jsou na věky ztraceni?“

„Ztraceni? To snad ne; ale kdož ví, na kterém místě jsou zakleni. Pochybuji, aby se kdo odvážil po světě je hledat.“

„Kdybych já byla jen tak velká a silná, jako jste vy, já bych je hledala tak dlouho, až bych je našla.“

„Milá panenko, svět je velikánský, vy byste se v něm ztratila jako zrnko máku v širé pláni, to je bláhová myšlénka,“ vymlouvala stará děvečka Bohdančinu řeč. Ale to zmužilé děvče nepustilo myšlénku mimo sebe. Kudy chodila, tudy myslila na ubohé bratry, myslila na žel svých rodičů, které často potají plakat vídala, a den ode dne byl úmysl její pevnější vydati se na cestu, až jen síly nabude.

Rok po roce plynul a Bohdanka vyrostla jako jedle, tělo její bylo jako ulité a tvář krásná, krásnější byla však její čistá, ctnostná duše. Po celý ten čas nezapomněla ani v okamžení na své předsevzetí, a když počítala osmnácte let, umínila si, že tu pouť nastoupí. Jednalo se tu jen o to, co tomu rodiče řeknou a zdali milované dítě do světa pustí. Bohdanka měla ale pevnou vůli na rodičích svolení vyprositi. Jedenkráte seděli otec a matka vedle sebe, a oba vzpomenouce na své syny, zaslzeli; tu přistoupila Bohdanka k nim a vzala je za ruce řkouc: „Mamičko, tatíčku, neskrývejte přede mnou slze, já vím již, co vás trápí, a chci vám pomoci.“

„Ty, ty že víš, co nás trápí, a že nám chceš pomoci, to není možná!“ zvolali oba najednou.

„O je to možná, já vám jistě pomohu, jen když svolíte, oč budu žádat.“

„Kdo ti to pověděl, jak nám chceš pomoci, co žádáš?“ tázali se kvapně.

Mně se zdálo již po tři noci, že přilítl k mému loži malý krkavec a takto ke mně pravil: „Nemeškej, Bohdanko, a vydej se na cestu. Já

jsem jeden z tvých sedmi bratrů v krkavce zaklených, my na tebe čekáme, abys nás vysvobodila. Řekni to rodičům a vydej se na cestu, my tě povedem a chránit budeme, kamkoliv se obrátíš. Tak mi po tři noci ten krkavec povídal, a já nyní vím, že jsem měla sedm bratrů, pro které vy želíte a jež vám já zase přivedu, když mi požehnání na cestu dáte a mne od sebe pustíte," dokončila Bohdanka, která si byla sen jenom vymyslila, aby snáze svolení od rodičů obdržela.

„Dítě, dítě, také tebe máme želet, máme ještě poslední radost ztratit? Ne, ne, ty nás nesmíš opustit," naříkali ubozí, lekajíce se slov dceřiných.

„Mám tedy nechat bratry zahynout, kteří jen ve mne svou naději skládají? Nechte mne jít a nemějte starosti, že v širém světě zahynu, láska mne povede a ostříhá na všech cestách mých. Jaká to bude radost, až vám bratry přivedu a zdravá do vašeho náručí se vrátím!" Tak a ještě mnohem úsilněji prosila a dotírala na rodiče Bohdanka, až konečně svolili, ačkoli s hořkými slzami a s těžkým srdcem.

Nyní si uchystala Bohdanka pocestní šat a za několik dní byla na cestu připravena. Když se od rodičů loučila, dala jí matka prsten s ruky a řekla: „Po tomto prstenu tě moji starší synové poznají, to byla jich nejmilejší hračka, když jsem je na klínu držívala."

S bolestí požehnali rodiče své jediné drahé dítě a s těžkým srdcem se i Bohdanka s nimi rozloučila. Než úmysl její ani na okamžení neochábl. Odhodlaně pustila se do dalekého světa bez průvodce, bez ochrance, jen čistá láska sesterská bděla nad ní a nedala jí klesnouti.

Dlouho chodila, aniž se byla čeho o bratřích dověděla. Jedenkráte přišla do velkého lesa, a bloudíc drahný čas po něm, našla chaloupku, do níž vešla. Bylo tu chladno a libo, ale i ticho a pusto; Bohdanka sedla a čekala, kdo přijde. Najednou se dvéře otevřely a do nich vkročil se šumotem divoký mládenec.

„Co tu hledáš, kdo jsi?" ptal se Bohdanky a dech jeho ji silně ovanul.

„Nehněvej se, pane, já hledám svých sedm bratrů, dnes jsem v tomto lese zabloudila a do chaloupky vaší vkročila. Nech mne zde odpočinout."

„Já jsem vítr a každého, kdo mi v cestu přijde, roztrhám. Ale že jsi umdlena, popřeji ti odpočinutí."

Bohdanka si zase usedla a myslila, když je mládenec vítr, že by snad o bratřích věděti mohl, a umínila si zeptati se ho na ně. „Pane", začala po chvilce, „již dlouhý čas tomu, co chodím po světě a hledám svých sedm bratrů, kteří jsou v krkavce zakleni; nemáš zdání, kde by se nacházeli?"

„Nemohu ti o nich povědět, ale můj bratr měsíc, ten by měl vědět, kde jsou; že jsi tak hodna, chci tě k němu donést."

Bohdanka byla s navržením spokojena a divoký mládenec vzal ji do náručí. Jako by prsa jeho byla naplněna vonným kvítím, tak líbě vanul dech jeho.

Měsíc byl bledý mládenec se stříbrnými vlasy. „A čeho u mne pohledáváš?" ptal se Bohdanky, když ji k němu vítr donesl.

„Pane, hledám sedmero bratrů v krkavce zaklených. Bratr tvůj povídal mi, že bys o nich věděti měl; prosím tedy, abys mi pověděl, kde jsou."

„Rád bych ti pověděl, kde se nacházejí, ale nevím o nich ničeho. Bratr můj slunce, ten ti dá nejjistější zprávu. Chceš-li, donesu tě k němu."

Jakž by nebyla Bohdanka chtěla! S radostí svěřila se stříbrovlasému mládenci a ten ji donesl k slunci, bratru svému.

Slunce byl mládenec zlatovlasý, krásných tváří. Když mu Bohdanka žádost přednesla, odpověděl: „Vím, kde jsou bratři tvoji, a chci tě k nim donésti. Dříve si však odpočiň a posilň se večeří." Na ta slova musela se Bohdanka posadit a povečeřet. Bylo to kuřátko, co k večeři dostala.

Když se najedla, promluvil bratr slunce: „Panenko, kostičky nenech ležet, seber je a vezmi s sebou, budou ti k dobrému."

Bohdanka uposlechla a kostičky do zástěry svázala. Ještě si trochu odpočinula, a když noc přecházela, přijel slunce se zlatým

vozem, Bohdanka sedla do něho, a již jela přes hory a doly. Kolik hodin jízda trvala, než se octli ve tmavém údolí, kolkolem vysokými skalami obklopeném, bylo by těžko vypočíst. Tam ji zlatovlasý mládenec s vozu ssadil a řka: „Nyní si pomoz sama!“ zmizel.

Bohdanka se ohlédla kolem sebe, a vidouc ty vysoké skály a to prázdné údolí, nevěděla, kde má bratry hledat. „Snad jsou na některé skále,“ pravila sama k sobě; „ale jak tam nebohá vylezu?“ I chodila od jedné ke druhé, až se u té zastavila, která se nejpřístupnější býti zdála. Aby mohla snáze lézti, vykasala sukně, ale vtom jí ze zástěrky kostičky vypadly. A hle, jaký to div, z kostiček udělal se žebřík, dosahující až na vrchol skály. Hbitě začala Bohdanka po špruhách lézti, až se šťastně na poslední dostala a v jeskyni se octla, kde hned na první pohled viděla, že obydlí bratrů našla. Stálo tam sedm postelí, uprostřed stůl a na něm bylo pro sedm osob prostřeno. Krmí tu bylo dost a oheň nebyl ještě vyhasnul. Honem tedy vybrala Bohdanka, co potřebovala, a začala strojit sedmero jídel, pro každého bratra jiné. Hotova jsouc s vařením, postavila jídla na stůl, svlékla prsten matčin s prstu a položila jej pod talíř, který byl na prvním místě, neboť se domnívala, že tam jistě nejstarší bratr seděti bude. Potom všecko urovnala, skrčila se za jednu postel a čekala, až bratři přijdou. Netrvalo to dlouho a bratři krkavci přišli z lovu domů.

„Co to,“ zvolal první, „jídla na stole, kdo je připravil?“

„A pohleďte pak, bratři, ty jídla jsou jako schválně pro nás připravena, každý má, co nejraději jídá,“ zvolal druhý.

„Bratři, bratři, tu je matčin prsten, musí tu někdo z domu býti,“ vzkřikl radostně nejstarší, když přiklopený talíř pozdvihna prsten našel.

„Tedy hledejme po jeskyni,“ navrhl Jaroslávek. Všickni se na ta slova obrátili a hledali, a tu za sebou Bohdanku spatřili. „Kdo jsi?“ ptali se jedním hlasem.

„Vaše sestra Bohdanka; nesu vám pozdravení od matky a od otce; abyste mi ale uvěřili, dala mi matka svůj prsten.“

„O my ti věříme, žes naše sestra, kdož jiný byl by se k nám odvážil!“ zvolali bratři. Hned jí udělali místo u stolu, a když mezi nimi seděla, musela vypravovat, co se doma od jich zmizení stalo, což ona mileráda učinila. Po ukončení svých zpráv ptala se bratrů, jak by možná bylo, aby je vysvobodila?

„To je těžká úloha, ač se ti bude lehkou zdáti,“ povídal nejstarší z nich. „Chceš-li nás, milá sestro, vysvobodit, musíš nám ušít každému po košili. Musíš však len sama zasít, vyplet, vytrhat, připravit i sepříst, předivo sama utkat, plátno vybílit a košile z něho ušít. Při tom všem nesmíš ale slova promluvit, ať se s tebou cokoliv děje. Troufáš-li si to vyvésti, vysvobodíš nás.“

„To není tak těžká věc; všecky ty práce já dobře umím a mlčeti mi nebude za těžko, když vím, že vás tím vysvobodím,“ odpověděla dobrá sestra.

Za ta slova bratři div jí ruce nezulíbali. Po večeři udělali jí lože a ona brzy usnula.

Ráno po snídání dal jí bratr skřínku se semenem a řekl: „Nyní musíš od nás pryč, milá sestro; chceš-li nás vysvobodit, vezmi to semeno, pojď s námi, a my ti místo k setí vykážeme.“

Bohdanka byla volna učiniti, jak bratr pravil, a vezmouc skřínku do ruky, kráčela za ním. Když přišli do pěkného údolí, vykázali jí bratři pole k setí lnu a vydutou vrbu k obývání, potom se s ní smutně rozloučili a odešli do své jeskyně; Bohdanka pak ihned pole připravila a semínko zasila. Mezitím co semeno vzcházelo a len povyrůstal, měla ovšem trochu dlouhou chvíli, ale ona chodila po údolí a po lese, aneb krášlila své obydlí, vydutou vrbu. O pokrmy starat se nemusela, neboť po každé včas měla snídání, oběd i večeři ve vrbě, a ač věděla, že jí to bratří nosí, přece žádného neviděla. Brzy byl len tak daleko vzrostl, že jej musela Bohdanka plet, a tu bylo na čas práce dost. Od pletí až k trhání lnu opět doba uplynula a již měla čáku, že dlouhou chvíli míti nebude. Ona pilně prostírala len na rosu, obracela jej, a když byl odrhnut, zklepán a zvochlován, byl měkký jak hedbáví. Nářadí k tomu, jakož i vřeteno a přeslici s kuželem našla v čas potřebný ve vrbě. Nyní měla již všecek len v

žemních a mohla začít příst. Sedla tedy ke přeslici, a již se vřeténko točilo jako čamrda; vzpomněla si přitom na své rodiče, jak sedávala s matkou a Dorotkou při přeslicích a otec jak všelicos povídával aneb čítal.

„Teď budou sedat sami," myslila si v duchu, „a budou na mne pamatovat, kde asi jsem a jestli mne do smrti uvidí. Ráda bych byla, kdyby dozejtří úkol můj hotov byl, ale to není možná. Však uplyne čas co nevidět, a Pánbůh nedopustí, aby se nás rodiče nedočkali." Přitom utřela slze, které jí byly do očí vstoupily, zástěrou, a když ji zase spustila, viděla před sebou psa, který okolo ní čuchal a do štěkání se dal. I vystoupila z vrby a koukala, je-li kdo nablízku, komu by pes ten náležel, a tu viděla zdaleka kočár přijíždět. I schovala se do vrby a začala psa odhánět, ale ten pryč jíti nechtěl a neustále štěkal. V kočáře seděl mladý pán, který se z cesty do svého zámku vracel a do údolí toho zabloudil. Slyše psa štěkati, poslal kočího, aby se podíval, co to znamená. Kočí šel, a když Bohdanku ve vrbě seděti a přísti viděl, ptal se jí, kdo je a proč v té vrbě sedí.

Ale Bohdanka zavrtěla hlavou a ukázala na ústa, že je němá. Na to znamení se kočí k pánu svému vrátil, a co viděl, vypravoval, s doložením, že je ta němá panna překrásná. Pán ihned poručil, by kočí k vrbě zajel; tam pak skočil s vozu a k panně vkročil. Jako dříve kočímu, ukázala Bohdanka nyní i pánu, že mluviti nemůže; ten ale nedbaje na to umínil si, že vezme krásnou přadlenu s sebou, neboť se mu velice zalíbila. Toto své mínění také ihned Bohdance vyjevil.

Děvče se ovšem nad tím velice zaleklo, ale v okamžení vzpomnělo na slova bratrova, že musí trpělivě a mlčky všecko snášet, cokoliv se stane, a odhodlaně poddala se vůli pánově v přesvědčení, že zkouška ta k vysvobození bratrů potřebna jest.

Pán pln radosti, že se děvče nezdráhá, nemeškal dle její poukázky všecek len, jakož i přeslici a vřeteno na vůz odnésti. Když se byla Bohdanka i on posadili, švihnul kočí do koní a ty uháněly v jednom kvapu. Na cestě chtěla se Bohdanka na mladíka podívati, neboť si byla v překvapení jeho tváře ani nevšimla, než sotva oko k němu

pozvedla, již je zase sklopila. Inu, potkala se s jeho krásnýma očima, a to byly dvě slunce, do jichž paprsků ona hleděti nemohla.

Mlčky přijeli k jeho zámku; ona mluviti mohla a nesměla, on mluviti směl, ale nemohl samým zalíbením. Služebníci hleděli s podivením na Bohdanku, když ji pán s vozu dával a poroučel, by len a přeslici za nimi nesli. V domě jim vešla vstříc obstaralá hospodyně, nevlastní to sestra pánova, vítajíc je, ale v duchu žehrajíc. Byla to zlá osoba, která na světě žádného nemilovala kromě sebe; za to ji ale také nikdo nemiloval, vyjmouc bratra, který jsa dobrosrdečný co sestru ji náviděl a celé hospodářství jí svěřil. Ona znala jeho slabé stránky a tak se uměla k němu lichotit, že jí vždy věřil a často tím nespravedlivě jednal proti jiným. Bohdance se vedlo v zámku dobře, a domácí pán by jí byl pomyšlení udělal. Viděla dobře, že ji miluje, a nebylo jí to protivné. A jakž také? Vždyť nebylo ani její srdce prosto oné vášně, která světem vládne.

Proto však přece na své bratry nezapomněla, pilně předla, a ani tenkráte slova nepromluvila, když se jí milovaný mladík tázal, chceli býti jeho ženou. Oni si však i beze slova rozuměli, neboť když od ní pán odcházel, jsa celý blažen, poroučel sestře, aby přípravy k svatbě dělala. Té to ale nebylo po chuti, že si bratr neznámé děvče vezme, pročež mu to na všelijaký způsob vymlouvala, ale tenkráte se zmýlila. Když viděla, že je všecko domlouvání daremné a že bratr jinak nedá, myslila: „Ať si ji tedy vezme, lépe tu němou sprostou dívku než sobě rovnou, však ona mi panování v domě nepřekazí, aniž se opováží nade mne se postavit; a kdyby přece, potom bych se postarala o prostředek, že by panování její na věky přešlo.“

Tak si myslila ta nenávisti plná dračice a jakoby s největší chutí přípravy k svatbě činila. I Bohdanka musela na několik dní přádlo odložit a místo se lnem se svatebním šperkem a věncem se obírat, hosti vítat a domácí paní představovat. Vpravilať se tak brzy do všeho, co jí bylo nové, že sám její manžel jinak nemyslil, než že z panského rodu pošla. Sestru manželovu brzy prohlédla, nenechala to však na sobě znáti, byla k ní přívětiva a laskava, ale v domě poroučela nejvíce sama, a kde mohla, učinila dobrodiní. Služebníci

poznali, jak dobrou paní mají, a brzy jí všickni dobrořečili. Manžel jí kolikráte říkal, aby tak pilně nepředla, že to nemusí býti; ale ona si to vymluvit nedala a konečně mu znamení dala, že by se stala nešťastnou, kdyby jí nenechal v tom celou vůli. Od té doby mohla dělat, co chtěla.

Když byla s přádlem hotova, dala si postavit v pokoji stav a začala tkát. Nebylo to nic divného, an tenkráte ty nejvznešenější paní všechny domácí práce vykonávaly. Za nějaký čas cítila se býti Bohdanka matkou, a tu dosáhlo štěstí jejího manžela nejvyššího stupně a již si nic jiného nepřál. Bohdanka ale přece jedno přání ještě měla, a to se již k cíli chýlilo, neboť bylo již plátno vybílené a košile se šily. V domě chodila ale ještě jedna osoba, kterou to těšilo, že přijde mladý dědic. To byla sestra pánova; v její jedem skrz naskrz napuštěné duši zrodil se plán docela jí hodný. Lísala se k Bohdance a tak upřímně se k ní stavěla, že ta lsti a ouskoky neznající duše jí uvěřila. Když docházel již čas, dostal pán od přítele list, aby mu v jedné při nápomocen byl a na několik dní ho navštívil. Nerad opustil v tu dobu svoji drahou Bohdanku, ale nemohl to příteli odepřít. I přikázal přísně své sestře, jakmile se co přihodí, ať v okamžení rychlého posla k němu pošle. Ta slíbila, že tu největší opatrnost a bedlivost ve všem míti bude, a bratr rozloučiv se s milovanou chotí, odejel pryč.

Za tři dni po jeho odjezdu porodila Bohdanka synáčka. Žádný ji neopatroval než švagrová. Jak se dítě narodilo, zacpala mu ústa, zaobalila do plenky a pustila oknem. Na místo jeho podstrčila kotě. Bylo to ovšem hrozné leknutí pro matku a ta nejbolestnější rána, která ji trefit mohla. Ale co měla říci? Žádný nebyl u ní, nikdo nevěděl, zdali to pravda či nepravda, a tudy musela mlčet, ač tušila, že to není možná, aby ji Pánbůh tak zkoušel. Švagrová ale toho okamžení list bratrovi napsala, a nejenže nešťastný porod manželčin vylíčila, ale i hroznou lež si vymyslila, že totiž jakýsi divný muž u postele se octl, a když Bohdanku objal, že se též v ošklivou ženu proměnila a s ním v neznámé řeči rozprávěla a se smála. Konečně mu připomínala divé ženky na mysl, dokládala, že Bohdanka

takovou je, a nechce-li býti nešťastným, aby ji dal upálit. Též napsala lístek ku příteli bratrovu, aby ho u sebe zdržoval a k ženě ho nepouštěl, že je divá.

Když manžel Bohdančin list ten obdržel, nevěděl v zoufalosti co počít, ale přítel mu to rozmlouval a žádnou mocí od sebe jej pustit nechtěl, dokud by nebyl chladnější mysli. Přítel odbyl posla s vlastnoručním listem na sestru, kde jí zoufalost bratrovu oznamuje a také slibuje, že ho hned od sebe nepustí. Zatím byla sestra hrozné pohádky o švagrové roztrousila, že se i služebnictvo zděsilo a k ní jíti bálo, kdežto ji přece všickni tak srdečně milovali.

Když ji list došel, povídala, že je od bratra a že jí oznamuje, pro uvarování dalšího neštěstí, aby se divá žena hned na hranici upálila. Ten rozkaz se měl bez meškání vyplnit a hranice byla co nevidět hotova. Zatím seděla Bohdanka ve své ložnici tichá a bledá a došívala slzíc u poslední košile rukáv. O všech těch bezbožnostech švagrové neměla ani polovic vědomosti, ač poznávala, že se v ní zmýlila a že ona všeho toho zlého jest původem. Tu vkročí k ní švagrová a oznamujíc rozkaz manželův poroučí, ať se k smrti hotoví.

Dobře věděla Bohdanka, že to není poručení manželovo, ale co si měla počíti samojediná proti davu rozháraného lidu, který se již do světnice dral, by ukrutnou čarodějnici spatřil. Znamením prosila ještě, by ji nechala švagrová jen asi sedm stehů došít, které na rukávu chyběly, ale ani to jí dovoleno nebylo. Složila tedy košili k druhým a vzdychla: „Moji ubozí bratříčkové, já úlohu skončila, a kdež jste vy?“

V tom okamžení strhl se hrozný šumot, lid se rozstoupil a sedm krkavců přilítlo, nesouce na svých křídlech hezounké děťátko, které Bohdance do náručí složili.

„Zde, drahá sestro, jsme se ti poněkud odsloužili a nyní nám honem košile přehoď!“ Tak řekl nejstarší bratr.

Radostí opojena vzala košile a jednu po druhé na bratry hodila. V tom okamžení se udělali z nich statní mužové a mládenci, jen tomu

nejmladšímu Jaroslávkovi zůstalo na rameně sedm pírek, protože nemohla sestra těch sedm stehů došít.

V největší radosti zaklepou na dvoře koňská kopyta, a v okamžení nato objímá Bohdanka svého manžela a klade mu do náručí vysvobozeného syna. Kdyby mu bylo možná bývalo ještě více ji milovati, jistě by to byl udělal, když se od švagrů dověděl, co pro jich vysvobození podnikla. V radosti a laskavém hovoru zapomněli na sestru pánovu, ale zato pamatovali na ni služebníci, kterým ona tak nedobrou paní byla. Když viděli, že ona všeho jest příčinou a nyní skrze lid se prodírá, aby prchnout mohla, vzali ji za vlasy a bez milosrdenství na hranici hodili a podpálili.

Již byla ztracena, když se to bratr a Bohdanka dověděli. Ona se lekla, ale on ji káral, řka: „Děkuj Bohu, že nás jí zbavil; ona mně tak hrozné psaní poslala, že jsem div se nezbláznil. Ale přece jsem v tebe důvěru neztratil; navzdor všemu zdržování sedna na koně, byl bych přece již pozdě přišel, kdyby tvoji bratři tě nebyli vysvobodili."

„Nyní na to všecko zapomeňme, vždyť jsme šťastni," odpověděla Bohdanka, líbajíc své krásné dítě.

Manžel její prodal panství a táhl se ženou a svými švagry k jejich rodičům. Jaká to byla radost pro rodiče, když se všecky dávno již za ztracené držané děti vrátily, a s nimi ještě nový syn a vnuk, to vypsat možná není. Co chybělo ještě k jich blaženosti?

ZLATÝ LUPENEK

Valentin byl desátníkem, Vojín sprostým vojákem a Veselín byl bubeníkem. Valentinu se nechtělo poslouchat rozkazů strážmistrových, Vojínovi se znechutily hrubosti desátníkovy a Veselín nechtěl bubnovat podle taktu plukovního tambora. I usnesli se vespolek, že dají sbohem subordinací a že budou svobodnými chlapíky. Jednoho dne zrána hledali spoludruzi desátníka, sprostého a bubeníka, ale ti byli již daleko od pevnosti vzdáleni.

Šli oni zatím dlouhým lesem a byli veselí, jako pták když z klece vyletí. Potravu měli v tlumokách, a tudy si z toho mnoho nedělali, že je noc přepadla, když ještě konec lesa nedošli. Nocování pod širým nebem na měkkém mechu nebylo jim protivné. Druhý den se ale již mrzeli, že posud z lesa vyváznouti nemohou, a třetí den nastala starost, neboť se hlad ozýval a potrava byla již došla. K štěstí počal les řídnout, k večeru téhož dne přišli do oudolí, v němž kromě zbořeného hradu žádné jiné obydlí lidské nespatřili.

„Není nic platno, hoši, musíme v tomto údolí přenocovat s hladovými žaludky. Dále jíti nemůžeme, noc je tmavá a cesta nepovědomá," řekl Valentin, když byli údolí přehlídli.

„Vlezeme tedy do toho hradu, a je-li tam nějaký zaklený duch, vysvobodíme ho."

„A on nám musí dát poklad," navrhl Vojín a kráčel za Valentinem.

„Já bych dal poklad i s hradem za řádný oběd, tak jsem hladový," bědoval bubeník. Mezitím přišli až k rozbořenému hradu, do něhož vlezli. Kráčejíce prvním dvorem a druhým, přišli do chodeb, zbloudili a octli se ve velké síni, kde stál uprostřed stůl, na němž bylo pro tři osoby prostřeno, jídel a pití hojnost, jakoby pro ně přichystáno.

„Kamarádi, tady musí vskutku nějaký duch vězeti. Slyšel on bezpochyby, co jsem řekl, přilákal nás sem, a až se najíme, okáže se nám a o nějakou službičku nás požádá," ozval se Vojín, když spatřil stůl s jídlem.

„Až se najím, udělám, očkoli mne požádá, ale s hladovým žaludkem nejsem k ničemu schopen," odtušil Veselín, a již měl tlumok se zad a seděl u stolu.

„Mně se všecko zdá, že by vám žerty přešly, kdyby vskutku duch se okázal; ale tuším, že zde duchové bydlí, kteří si v dobrodružství libují, a přijdou-li nyní domů, nepřivítají příliš vlídně nezvané hosti," namítal Valentin, nejmoudřejší ze všech. Proto ale přece také ke druhým sedl, neboť měl hlad i žízeň a krmí lákalo.

Když se dosyta najedli a napili, začali teprv na mysli přemítat, co by bylo dělat, kdyby se loupežníci vrátili. Zbraně neměli kromě holí a v síni také žádných nebylo. Najednou však utichli, neboť se dvéře otevřely a do nich vešly tři černé panny, tváří černých i šatů.

„My jsme majetnice tohoto zámku," pravila ta největší z nich, „dvě stě let čekáme již na vysvobození, ale posud se to žádnému nepovedlo, aby nás vazby zbavil. Chcete-li se vy, mládenci, o to pokusit, povím vám, jak se to státi může, nechcete-li, musíte tu chvíli zámek i krajinu opustit, aby se vám nic zlého nestalo."

„Je-li v naší moci, oč žádáte, chceme s radostí o vaše vysvobození se postarat. Zmužilosti máme dost, není-li pravda, kamarádi?" odpověděl pannám Valentin, obrátiv se při posledních slovech ke svým spoludruhům. Těm ovšem, když k činu přišlo, hrdinské vychloubání od huby tak nejelo jako dříve, ale přece jim vojenská ctižádost tolik ducha dodala, že svému kamarádu zmužile přisvědčili.

„Vězte," počala opět panna, „že musíte po tři noci s námi spát. Jste-li muži slušného chování a po ty tři noci se nás nedotknete, tedy nás vysvobodíte. Potom se staneme opět bílými a krásnými, jako jsme dříve byly, rozbořený hrad bude opět krásným zámkem a celé oudolí jedna zahrada. Budeme-li se vám líbit, stanete se pány toho všeho, ne-li, dáme vám zlata, co jen unesete, a věčně vám zůstaneme vděčnými dlužnicemi. Nyní vidíte, že naše vysvobození těžké není a jen od slušného chování vašeho závisí."

„Toho se do nás nadíti můžete," ubezpečoval Valentin. „Rád bych, panno, za vás ten nejtěžší skutek vykonal, bych vám svou vděčnost za vaši vlídnou hostinnost najevo dal." Tak zdvořile doložil a pannám se poklonil, které odcházely.

„Ty bys nám byl krásně posvítil s tvým nabídnutím. Jak kdybychom se byli museli se zlými saněmi a s draky potýkat?" káral Vojín Valentina, když byly panny odešly.

„Já spoléhal na vaše vychloubané hrdinství. Ostatně nemyslete, že je tato úloha lehčí než ona, kterou tys sobě, Vojíne, představoval. Jméno hrdiny si můžete i nyní zasloužit."

„Věru lehká zásluha," smáli se druzí a hotovili se na lože, které pro ně ve vedlejším pokoji přichystány byly. Každý lehl do jednoho a všickni chtěli bdít, až panny přijdou. Vojín a Veselín brzy usnuli, jen Valentin viděl, když se panny přiblížily a tiše každá vedle jednoho lehla, ta největší k němu. Stavě se, jako by spal, konečně vskutku také usnul a odpočíval s druhými až do světlého rána. Probudivše se, viděli již místa po svém boku prázdná.

Vstali tedy, a do jídelní síně vkročivše, uzřeli snídáni již na stole. Po snídání přišly panny do síně, a již byly bělejší než předešlého dne.

„Ani dnes, ani zejtra nesmíte ze zámku vyjít," řekla zase největší z nich. „Aby vám tedy nebyl čas dlouhý, vejděte do vedlejšího pokoje a bavte se dle chuti."

Po těch slovích zmizely. Vojínové vešli do pokoje naproti ložnici; tam byla schránka s knihami, stůl, na němž ležela šachovnice, kostky i karty a tři hromádky zlatých peněz. Na druhé straně zase stály a ležely všecky hudební nástroje, které toho času panovaly. Dle zvyku sáhli hoši k zábavám, které na stole ležely, a bavili se hrou, až byl čas k obědu.

„Takové živobytí bych si přál až do smrti," prohodil Veselín, když sedali k tabuli, jakou jen knížata mívají.

„Budeme-li se tak chovat po nastávající dvě noci, jako jsme dnes dokázali, tedy nás takové živobytí nemine," odpověděl Vojín.

„Ale rád bych věděl, co by se nám stalo, kdybychom se tak nechovali?" řekl zase Veselín.

„Je-li ti živobytí milé a chceš-li ho v rozkoši užívat, tedy nemysli na to, sice se ti zkouška draze vyplatí," káral Valentin.

Po obědě bavili se opět ve vedlejším pokoji až do večera a potom ulehli. Tu noc nespal žádný z nich, když panny přišly, ale ani jednomu nenapadlo dotknouti se jich. Ráno než se probudili, byly opět panny z postelí zmizely. Po snídani vešly k nim již o mnoho bělejší a děkujíce prosily, by také poslední noc ještě slušně k nim se chovali, což všickni vespolek přislíbili.

O polednách, když se byl Veselín hodně ohnivého vína napil, ptal se kamarádů: „Ale rád bych přece věděl, co by se mi stalo, kdybych mojí panně hubičku dal; o hrdlo bych snad nepřišel?“

„Nu zkusme to, copak nám mohou ty slabé panenky udělat?“ navrhl Vojín, na něhož vínko též mocně oučinkovalo.

Jediný Valentin, jsa docela střízliv, kamarády své přísně káral a jim domlouval, aby takových žertů nechali, až konečně umlkli.

Když bylo ale po večeři, pošeptal Vojín Veselínovi, aby to však Valentin neslyšel: „Až třikrát na postel klepnu, dej tvé panně hubičku, já to také udělám,“ a Veselín přisvědčil, že tak učiní.

Nežli ulehli, upomínal Valentin oba k slušnému chování, a přesvědčen, že ho uposlechnou, položil se do postele. Za minutu přišly opět panny a polehounku vedle nich lehly. Valentin se ani nehýbal. Již se mu oči k spánku svíraly, tu slyší třikrát klepnout, hned nato bolestné vykřiknutí, udeření a zatřesení celého hradu, že nemyslil jinak, než že celý svět na něho se sype.

Právě když se chce vzchopit, cítí, že ho drží hebká ruka a že stojí v krásné zahradě, vida vedle sebe sličnou pannu, která s ním byla spala. Ale opět byla tak černá jako dříve.

Smutným hlasem řekla Valentinovi: „Kdybys byl tak věrolomným býval jako tvoji druzi, již by bylo tvého života konec, žes ale ničemností jejich nevinen, nedala jsem tobě zahynout. Já vím, že bys mne byl rád vysvobodil, a chci tobě býti vděčnou.“

Uprostřed té překrásné zahrady stál stříbrný strom a ten měl zlaté listí na sobě, které se, jak vítr vanul, pohybovalo a tím pohybováním líbě znějící tóny vydávalo, takže vespolek tu nejkrásnější harmonii tvořilo. Panna sáhla na strom, utrhla jeden z těch lupínků, a podajíc ho Valentinu, pravila: „Dar ten si dobře uchovej. Po třikráte můžeš tím lupínkem toho, kdo ti nejmilejší na světě, k životu vzkřísit, když mu ho na srdce položíš.

Kdybys měl sám umřít, musí ti ho dát věrný přítel na srdce. Nyní pojď, déle tu zůstat nesmíš; až tě zpátky vyvedu, neobracej zraků svých zpět do údolí a jdi rovnou cestou dále.“

Po těch slovích vedla ho ze zahrady. Když přišli ale k hradbě, shýbla se, zdvihla do hrsti kamenů a dala je Valentinovi řkouc: „Ty tě před nouzí zachrání!“ Potom ho provodila tmavou chodbou dále, až se opět světlo ukázalo, a než jí mohl vojín díky své za všeliké dobrodiní vzdát, stiskla mu ruku a zmizela.

Všecko by se mu to zdálo býti jako sen, kdyby nebyl měl dary v kapse a kamarády nepohřešoval. Litoval jich, ale také se mrzel, že se tak marně o život připravili a ubohé panny nevysvobodili. Na příkaz panny vzpomenuv kráčel, ani se neohlédna, kupředu a o polednách přišel do jednoho města. Posud se nebyl na kameny podíval, které mu byla panna dala. Teprv nyní je vytáhl; ale jak se podivil, vida samé drahé kameny, mezi nimiž i diamanty. Dobře je zase schoval, a když se přesvědčil, že s penězi, co u sebe měl, na kolik dní vystačí, šel do hospody a dal si dobrý oběd udělat. Po obědě pustil se opět dále a tak chodil kolik dní, přešel několik městeček a dědin, až se dostal do jednoho většího města, kde se mu velmi líbilo.

Umínil si, že se dá k některému kupci do služby za mládence, a dostane-li dobré místo, že tu zůstane.

I poštěstilo se mu, že ho brzy jeden kupec přijmul, který měl sice pěkný krám, ale mnoho dětí, a tudy mu ročního platu mnoho dáti nemohl. Valentin ale docela žádného platu nežádal a řekl kupci, že on je při kupectví jen z pouhého zalíbení. Vlastně chtěl jen něčím a někde býti, aby se nemusel darebně po světě toulat, což se mu pranic nelíbilo.

Mezi dětmi kupcovými byla nejstarší sedmnáctiletá dcera, jménem Leonora, děvče velmi hezké. Valentin prošel kus světa, viděl mnoho děvčat, ale po každé, když se na Leonorku podíval, byl by přísahal, že tak krásná žádná ze všech nebyla. A musel se na ni často dívat, protože seděla u stolu naproti němu. Valentin, nejsa stydlavý, nesklopil očí, kdykoliv se s jejími potkati musel. Ach, to byly oči, že by člověk na království nebeské zapomněl, když se do nich zahleděl.

Rodiče viděli ovšem brzy, že Leonorka polívku přesoluje a pečité připaluje a že nový mládenec více na dceru než na talíř hledí a převráceně odpovídá, když se ho kdo nač táže, ale nebyli ještě usjednoceni, mají-li tomu přítrž učinit čili ne. Jen kdyby byli věděli, co vlastně ten mládenec jest, má-li vskutku jaké bohatství, že ani platu nechce, aneb dokonce jestli snad jen kvůli dceři k nim přišel, aby s ní mluviti mohl.

Jednou podvečer vyšel Valentin na procházku a zapomněl v roztržitosti klíček u svého pokoje. Paní kupcová šla okolo pokoje, a když tam klíč viděla, myslila si, že se musí přece přesvědčit, jestli služka novému mládenci pořádně uklízí a stele. Pomyslila, a již tam byla. „Jak náleží všecko dobře, čistě jako sklo," pravila. „Neslýchaná věc to, jak jsou ti zamilovaní lidé nepozorni, u skříně klíček nechá, u schránky též; aby sem někdo jiný vešel a třebas něco vzal." Tak hubovala kupcová a popošla až ke schránce, na níž stála nevelká krásná skříně se stříbrným klíčkem. „Tu skřínku bych měla přece zamknout a klíček schovat, ale nač to, jestli v ní nic nemá? Aj, podívám se, však to neuhranu, ani kousek neuzmu, když se kouknu." Vtom se klíček zatočil a víko se otevřelo. „Můj spasiteli, oheň!" vzkřikla stará, svítíc do skříně. „Plná truhlička ohně, ale to nemůže býti oheň, co je to? Věru-li pak, drahé kameny, oj jaké krásné, ani sama královna takových nemá. Toť je nějaký princ, nic jinak. Nu, toho si může Leonorka spánembohem vzít!" dokončila paní kupcová, a když upokojila zvědavost a všecko opět uzavřela, vrátila se k muži a s radostí mu novinu povídala dokládajíc, že ho Leonorka musí chtít, a kdyby se jí třeba nelíbil.

Když Valentin zpozoroval, že jeho láska rodičům proti mysli není, hleděl se přesvědčit o lásce dceřině, a jsa té jist, žádal o její ruku.

Rodiče chtěli, aby se dříve s vlastním jměním vykázal, a když se Valentin se svým bohatstvím, které v samých drahých kamenech záleželo, vytasil, tu hned svolení jejich obdržel.

Za krátký čas byla svatba a při oltáři měla nevěsta tak krásný šperk na sobě, že co město městem stálo, nikdo takový neviděl.

Všechny dívky jí štěstí její záviděly. Valentin proměnil několik kamenů v peníze a žil se svou Leonorou, kterou miloval více než sebe samého, u rodičů v blaženosti a rozkoši.

Než bohužel, štěstí jeho dlouhého trvání nemělo. Po půl létě se Leonora roznemohla a navzdor všem doktorům a líkům třetí den umřela. Valentin tu stál jako strom, jemuž krutá bouře jedním rázem všecek květ srazí, a pustý a nahý státi nechá. Jeho chlouba, rozkoš, jeho jediná radost ležela v rakvi, chladná a bezcitná jako socha z mramoru. Vší útěchy prázden, beze slov, bez myšlénky bděl u mrtvoly drahé ženy, šel za ní, když ji odnesli, a zůstal při ní v kostele. Domluvy rodičů, těšení přátel, vše bylo marné; sám a sám klečel u rakve, když již dávno obyvatelé města ve spánku pohříženi byli. Klečel a modlil se. Pomalu se mysl jeho jasnila jako nebe, když černé chmury prchají a hvězdičky jedna za druhou se ukazují, tak mu opět myšlénky přicházely jedna za druhou. Byly to samé sladké upomínky, které si co sestry ruce podávaly a tak jediný skvělý pás utvořily, jímž duši jeho poutaly. Tu slyší ty sladké tóny, ty harmonie! – „Ó anděle můj strážný, tys mne vysvobodila!“ zvolá najednou hlasitě Valentin, vyskočí a sáhne za ňadra, kde nosil zlatý lupínek. Již ho chce své Leonoře na srdce klásti, tu vidí na něm svinutého hada, který mu své žíhadlo ukazuje. Zděšen couvne Valentin zpátky a zakryje si oči, lístek pevně v ruce drže; po okamžení se však vzpamatuje, přistoupí blíže, ale již neviděl nic a směle lístek na milené srdce položil. O té rozkoše, když se to krásné oko zase na něho usmálo a to bělostné rámě plné živobytí jej objalo!

Valentin chtěl hned se svou ženou zpátky se navrátit, ale ta nikterak domů jíti nechtěla, a manžel jí musel přislíbit, že s ní tu chvíli z města uteče a hodně daleko zajde, by se nikdo nedověděl, že z mrtvých vstala.

A což by jí byl Valentin odepřel?

Tu chvíli odebral se s ní z města, a než byl den minul, odpočívali v jedné vesnici. Tu si teprv Valentin vzpomněl, že nemá žádných peněz u sebe a bez nich že se do světa pustit nemůže.

„Vrať se tedy nazpátek," pobízela ho Leonora, „vezmi peníze, ale ať nezapomeneš na drahé kameny, já zatím tady zůstanu."

Valentin odevzdal ženu svoji pod ochranu hospodského, který se zdál býti rozšafný muž, a navrátil se do města. Rodiče ho zdržovali, když jim řekl, že půjde do světa, ale nebylo naplat. Sebral všecky své věci, koupil koně a vůz, vzal jednoho ubohého sirotka za pacholka, a když se byl se všemi rozloučil, chvátal k vesnici, kde měl svůj nejdražší poklad schovaný. U hospody slezl, a vejda do sednice, ptá se, kde je Leonora. Ta mu vstříc nejde. Běda, s jakou to tváří vítá jej hospodář?

„Kde je moje žena, proč nepřichází mně naproti?" ptá se Valentin.

„Pane, neuvalujte hněv na mne, já za to nemohu, ona se držet nedala, žena vaše je pryč."

„Pryč? A kam by mohla jíti, samojediná bez peněz, bez ochrance?"

„To všecko má; když jste odešel, táhlo tudy vojsko a stavilo se v mé hospodě. Mezi nimi byl krásný mladý důstojník, tomu se vaše žena zalíbila a on jí; i umluvili se a navzdor mému domlouvání odejeli spolu pryč. Kam, to vám ani povědět nemohu."

„O běda, běda mně!" vzdychl si Valentin a padl poloomráčen do sesle.

To byla horší rána než smrt; proti té měl lík, ale jaký lík měl proti nevěře?

„To není možná, aby mne byla zradila," zvolal najednou. „Ten svůdník hanebný ji odvedl, a ona jistě na mé vysvobození čeká."

Tu chvíli poručil pacholkovi sednouti na vůz, zaplatil dluh a v okamžení klusali koně cestou, po kteréž byli, jak hospodský ukazoval, vojáci odtáhli. Jeli jim pořád po stopě, až se jich ve vzdáleném městě dopídili. Brzy se Valentin dověděl, že Leonora vskutku u krásného vysokorodého důstojníka bydlí a za jeho paní platí. Všecka naděje byla tedy ztracena. Brzy si chtěl ubohý zoufat, neboť mu byl život bez ní očistcem, brzy chtěl jíti do dalekého světa; ale kdež by v celém světě místečka nalezl, aby na ni byl mohl zapomenout.

Po mnohém bolestném rozjímání ustanovil se na tom, že vstoupí do pluku toho samého důstojníka, u něhož Leonora byla, by ji mohl aspoň často vidět a býti jí nápomocen, kdyby jeho přispění potřebovala. Ani nepomněl na ty muka, které bude museti snášet. O jak rád byl by jí všecko odpustil, kdyby se byla k němu vrátila, jak vřele byl by ji k srdci přitiskl, které nikdy nepřestalo ji milovati!

Najmul si malý domek na konci města, tam své věci složil a koně postavil a pacholkovi poručil, aby všecko hlídal a žádnému neprozrazoval, kdo jeho pán jest; až ho bude potřebovat, že k němu přijde.

Pacholek miloval pána svého jako svého otce a s radostí byl by pro něho do ohně skočil; slíbil tedy vše vykonati, co pán poroučel.

Když to Valentin do pořádku uvedl, šel k důstojníku a hlásil se na vojnu. Důstojník vida, že je hezký silný chlapík, bez meškání ho přijmul.

Vztek a lítost střídaly se v prsou Valentinových, když důstojníka spatřil. Kolikráte myslil, že ho musí zabít, ale tu hned přirozená_ rozvážnost zvítězila, zvláště když pomyslil, že by ho tím méně Leonora náviděla. Skryl tedy bolest v prsou a oblekl na sebe kabát vojenský.

„Není-li to trest za přestoupení mých povinností?“ porozmejšlel přitom. „Jak je tomu dávno, odhodil jsem ten kabát co těžké břemeno s radostí od sebe, nyní ho dobrovolně oblékám, bych mnohem těžšímu břemenu ulehčil. Moji kamarádi zaplatili to smrtí, já horší mukou.“

Byl tedy náš Valentin zase vojákem, ale sprostým.

Začasté, jsa na stráži, vídal Leonoru po boku důstojníkově oděnou ve skvostném rouchu, s tváří jako bohyně krásy se honosící. Ale když za ní patřil, s jakou vznešeností po boku krásného mladíka kráčí, jak hrdá její tvář a ten jindy tak cudný milostný pohled jak frejovně k sobě vábí, tu se mu zdálo, že to jeho žena není. Jak docela jinak byla se v jeho duši vtiskla! Přece však i tak se mu líbila.

Za krátký čas dával důstojník bál a Valentin měl poručeno jíti ke dveřím na stráž. Bylo mu to dost proti mysli, ale kdo se na vojnu dá,

musí bojovat. Věda, že voják to slovíčko musíš nikdy zapomenouti nesmí, vzal svou zbraň a šel na vykázané místo. U vchodu do osvětlené síně musel stát jako sloup a žena jeho se uvnitř veselila, nevzpomenouc, že je srdce na světě, které se pro ni užírá.

Jednu chvíli jí přišlo jíti zrovna okolo něho, tu se hrdě vztýčil a bystře se na ni podíval. Ona trochu zbledla, ale ani slova nepromluvíc obrátila se od něho a hned domácího pána v davu hledala; tomu řekla s poděšením, aby jí pověděl, kdo je ten voják, co stojí u dveří na stráži, doložic: „Jestli se nepostaráš, aby tu chvíli z města odešel, bude po mně veta; on mne bude všude pronásledovat a snad mne i života zbaví."

„Nestrachuj se, moje drahá, on je již kolik neděl vojákem a snad se na tebe ani nehněvá! Vyhnat jej bez příčiny nemohu a příčinu nemám k němu žádnou."

„Já vím již příčinu. On je zde na stráži, až po bále Můžeš ho počastovat a já zatím budu hledět, abych mu do vojenského tlumoku stříbrné lžíce strčila, které napotom udáme, že se ztratily. U něho se najdou a zloděj bývá hned oběšen, ne-li?"

„Ovšemže, ale je to nespravedlivé, a já tomu přivolit nemohu," odpověděl důstojník, lekna se návrhu té ženy.

„Když tomu přivolit nemůžeš, tedy tě tu chvíli opustím."

Sotva tu výhrůžku z úst vypustila, již klečel důstojník u jejích nohou a slíbil všecko, cokoliv ona chtěla. Byla to ovšem hanba na muže a vojáka, že ženu ve zlém poslechl.

Když bylo po bále a všickni hosté se rozešli, poručil důstojník Valentinu, aby zbraň a vše odložil, sedl a trochu se posilnil. Ochotně Valentin poručení vykonal, neboť se ubohý domníval, že se to stává na Leonořinu žádost a že by snad ráda s ním promluvila. Důstojník ho vedl do jiného pokoje a tam ho ctil jídlem a pitím, co zatím Leonora lžíce stříbrné do tlumoku mu strčila. Brzy viděl Valentin, že se zmýlil, a truchliv kráčel domů, neustále mysle na nevěrnici. Netrvalo to ale dlouho, stráž přišla a hned mu tlumok prohlížela, a když stříbrné lžíce vytáhla, byl do vězení odveden. Sám o příčině jednání toho rozmýšlel a ze všeho soudil, že Leonora důstojníku

řekla, že je on její pravý manžel, a důstojník že se ho zprostit chce. Věděl dobře, že bude usmrcen, a právě když měl býti zbaven života, zachtělo se mu déle živu býti. To bylo snadno, jen kdyby byl mohl se svým pacholkem promluvit.

Druhý den byl mu beze všeho vysléchání ortel přečten, že bude k večeru oběšen. Tu teprv začal se strachem přemýšlet, jak by se svého sirotka dopídil. A hle, tu vejde do dveří pacholek jeho a v okamžení u pánových nohou leží, s pláčem je líbaje.

„Jak jsi se dověděl, že jsem tu?" ptal se ho přísně.

„O pane, včera hned se pověst o vaší krádeži, na niž já ovšem nevěřím, po městě roznesla, a já si vás dal popsat. Jak jsem se ale ulekl, když jsem uhodl, že jste vy to, pane a otče můj! Vydal jsem se dnes k žalářníkovi a prosil ho, aby mi dovolil s vámi promluvit a od vás se rozloučit, že jsme krajané. O můj nejdražší pane, kam se nebohý bez vás poděju?"

„Já vidím, že mne miluješ a že jsi můj jediný přítel na světě, proto ti také veliké tajemství svěřím," řekl Valentin a sáhl za ňadra. „Tu máš zlatý lístek, ten dobře schovej; až budu mrtev, potom přijď ke mně, ale aby tě nikdo neviděl, polož mi ten lístek na srdce a já opět obživnu. Tak mi prokážeš velké dobrodiní, a já se ti odsloužím otcovskou láskou."

Sirotek vzal lístek, s radostí vše vykonati přislíbil a mnohem veselejší se vrátil. K večeru byl Valentin k smrti odveden a odpraven. Jak se ale lid rozutíkal a nikoho viděti nebylo, spěchal pacholek k popravišti, aby svého drahého pána vzkřísil. Sotva lístek na srdce mrtvému položil, vzbudil ho k životu a s nevýslovnou radostí kráčel nyní s pánem k malému domku.

Druhý den po odpravení bylo slyšet, že se paní důstojníková roznemohla a brzy nato že umřela. To byla pro Valentina radostná zpráva; nyní ji mohl po druhé vysvobodit, a potom myslil, že nebyla přece její láska uhaslá a snad ze zármutku nad jeho smrtí že se roznemohla a umřela. Viděl její pohřeb, slyšel nářek důstojníkův, ale srdce jeho plesalo. Až nad oči v plášť zaobalen čekal do tmavé noci, potom prosil hrobníka, aby mu otevřel, že chce ještě jednou svou

paní vidět. Hrobník v domnění, že to důstojník, šel napřed a bez prodlení mu hrobku otevřel, zanechaje ho tam samotného. Bíle přistrojená ležela Leonora v rakvi. Nemoha se již ani té rozkoše dočkat, až ji v náruč svou pojme, rozhrnul závoj, odhalil ňadra, a tu viděl při záři světel svinutého hada na srdci jejím ležeti. I bylo mu, jako by někdo šeptal: „Zabí ho," a již sáhla ruka jeho po něm a noha potřela navždy jedovatou obludu. Zlatý lupínek se zatřpytil na jejím srdci a hluboký vzdech se vyvinul z bílých ňader.

„Ach, jak je mi volno," zašeptala tiše.

Tu slyší své jméno vedle sebe, pozvedne oči, vyskočí, a prosebně ruce k muži svému vztahujíc, volá: „Odpusť, duchu čistý, že jsem tě hanebně zavraždit dala! Hrozné svůdné myšlénky usadily se v mysli mé, ukrutná tíže svírala prsa má, co jsi mne po prvé od smrti vysvobodil. Od té doby se jiná duše ve mně usadila a já ji poslechnout musela; ta mne trýznila a o veškerou blaženost připravila, když jsem tvou smrt chtít musela. Odpusť, odpusť!"

„Já již dávno odpustil," přetrhl její nářek Valentin, „věděli jsem, že cizí duše tvé tělo na se přijala; ty by si mne nebyla tak mučila. Nyní jsem zase živ, tvého ducha zlého jsem potřel, pojď tedy do mého náručí, bych viděl, že jsem tvoji lásku opět obdržel," a v radostném úžasu vinula se Leonora k prsoum svého manžela.

Tiše odnesl Valentin svou drahou ženu do domku, věrný pacholík zapřáhl do vozu, a pryč to šlo jedním cvalem do širého světa. V jedné vzdálené krajině koupili statek a žili v blažené lásce až do smrti, od které se již vysvoboditi nemohli a nechtěli.

CHYTROST NEJSOU ČÁRY

K jednomu sedláku přišel kmotr jeho.

„Vítám tě, kmotře," řekl sedlák a potřepal kmotrovi rukou, „tyť jsi u nás již nebyl nepamětnou dobu, čímpak tě uctíme? Selko, zadus chutě tři holoubata, a než je upečeš, přines chléb, med a něco k zapití."

Tak poroučel sedlák a selka se otočila na patě a běžela ven, by zadusila holoubata. Ještě je ale neměla oškubané, musel sedlák, protože byl rychtářem, k nějakému řízení a kmotr zůstal sám.

„Nestýskejte si, kmotře," omlouvala se selka, „já budu s pečením hned hotova a sedlák se snad také co nevidět vrátí. Chcete-li, vejděte zatím do sadu, máme zralé hrušky, budou-li vám po chuti."

„Jen si jděte po své práci; podívám se tedy trochu do sadu," řekl kmotr a šel tam. Selka si s prací pospíšila, a než by si pomyslil, byly holoubata na pekáči, a za chvíli to vonělo po celém statku. Selku ta vůně tak rozmlsala, že když skoro již dopečené holoubátka obracela, nemohla se zdržet a jedno křidélko uloupla.

„Beztoho bude jedno holoubě pro mne; ať je tedy sním dříve nebo později, vše jedno." Tak si myslila selka a po křidélku uloupla nohu a tak dále, až jedno holoubě z pekáče zmizelo.

Ale což to bylo, jedno holoubátko, toť jen tak pro laskominy, pro pochoutku!

„A což," rozjímala dále, „kdybych i to druhé snědla, vždyť by mne sedlák proto nezabil. Ba právě že nezabil; ano naopak, kdyby věděl, že mám na ně takovou chuť, sám by mi je dal. A tudy je to jedno, dá-li mi je, anebo si je vezmu sama." A mezi tím rozjímáním snědla pomalu i druhé holoubátko. „A co s tím třetím?" pravila sama k sobě a s chutí se na třetí podívala. „Jedno nepostavím před kmotra, bylo by to pro hanbu, raději nic, ano raději nic. A nevídáno, vždyť to není žádná vzácnost, má-li kmotr to holoubě nebo nemá."

Po těch slovích mlsná selka holoubě na vidličku napíchla, a než by pět zdrávasů odříkal, ve zdraví je požila.

Nyní když svou chtíč uspokojila, dělal jí prázdný pekáč přece vrtochy, i přemýšlela, jak se asi z toho vyvleče. Ale ještě nebyla usjednocena, jakou výmluvu si vezme, když pacholek do kuchyně vešel a selce oznamoval, že se sedlák vrací. Strčila honem pekáč do trouby, vyběhla na dvůr, a již měla plán hotový. Jedním skokem byla v zahradě a jakoby v největším strachu křičela na kmotra: „Milý kmotře, pro všecky světice vás prosím, utecte, můj muž se vrátil

domů a je zlostí celý bez sebe; hledá tam nůž a křičí, že vám musí obě uši uříznout."

„Mně?" divil se kmotr. „Snad se, kmotřičko, mejlíte? Já jsem mu ani slovem neublížil, proč by mně uši chtěl uřezat?"

„To já nevím, co se mu stalo, ale prosím vás, jen utecte, já bych měla z toho smrt, kdyby se vám u nás něco stalo. A sedlák v zlosti není svůj, zabít a nezabít je mu jedno."

Kmotr tedy na takové přátelské domlouvání dlouho se nerozmejšlel, přeskočil plot a polní stezkou šel k domovu.

Selka, sotva vyšla ze sadu, potká sedláka.

„Nu kde je kmotr? Zavolej ho a dej nám jíst, snad jsou už holoubata upečena?" ptal se sedlák selky.

„Ba, ptej se na toho šibala, celá se zlostí třesu. Před chvilkou přijde mi pacholek povídat, že se hned vrátíš, já skočím chutě do sklepa pro ubrousek do truhly, zatím šelma kmotr všecky tři holoubata z pekáče ukradl a s nimi pryč. Já něco takového zahlídla, když se po sadu kmitl, ale kdož by ho dohonil!"

„I toť bych jaktěživ do kmotra neřekl!" divil se sedlák. „Ale počkej, ty nezdvořáku, ty zloději, přijď mi ještě jednou. Já se již na ty holoubata těšil, byly žluté jak mandle. – Ne, darovat mu je přece nemohu – kousek mi musí dát, aspoň kousek."

A sedlák natáhl nohy, přeskákal dvůr i sad a uháněl za kmotrem, neustále křiče: „Jen kousek chci, ty šibale, jen kousek!"

Ale kmotr, když viděl sedláka za sebou běžet, chytl si uši a metal co nohy stačily, takže ho sedlák nemohl dohonit a chuť na holoubátka napodruhé odložit musel. Mlsná selka se ale oběma kmotrům v duchu vysmála.

TŘI RADY

Byl jeden bohatý kupec a jeden chudý. Ten bohatý byl tomu chudému za kmotra, ale nikdy mu v nouzi nepomohl, protože byl ukrutný skrblík.

Jedenkráte se trefilo, že jeli oba do dalekého města. Bohatý kupec jel, by svůj vůz zbožím naplnil a hodně vydělal, chudý jel, aby vůz i s koněm prodal a na zádech trochu zboží domů přinesl. I přišli na oběd do hospody; bohatý seděl zvlášť, maje před sebou dobrý oběd, chudý seděl také zvlášť a měl před sebou jen skrovný obídek. Tu přišel žebrák a prosil o almužnu nejdříve ovšem toho, co měl před sebou pečeni; ale bohatý kupec se na něho zle osopil, řka, aby se tu chvíli odstranil. Chudý kupec ale vytáhne z kapsy groš, podá ho žebrákovi a přidá k tomu ještě trochu od skrovného oběda.

Žebrák vroucně poděkoval, a když vyšel kupec ven, povídal chudému: „Pane, já vím, že jste svůj poslední groš se mnou rozdělil; chci vám býti za to vděčným. Poslechněte tři rady: Předně, neopouštějte nikdy starou cestu pro novou; za druhé, nenocujte v hospodě, kde je mladá šenkýřka a starý šenkýř; a za třetí, nesvěřujte žádné tajemství ženě. Zachováte-li se dle toho, budete šťastný a vzpomenete často na starého žebráka.“

Chudý kupec poděkoval žebráčkovi za rady a ten odešel. Po obědě se oba kupci zdvihli a na cestu se vydali. Když přijeli na kus, nutil chudý bohatého, aby jeli starou cestou, že si půl hodiny nadjedou; ale bohatý si nedal říci, nýbrž jel novou cestou. Chudý uhnul a dal se na starou, spoléhaje na radu žebrákovu, že mu z toho štěstí vyplyne.

A vskutku se tak stalo. Netrvalo to dlouho, tu zakopnul kůň do kořene, který se přes cestu táhl, ten se vyvrátil a zpod něho vyvalil se kotel peněz. Kupec zavýskl, sebral peníze, stokráte v duchu žebrákovi poděkoval a s radostí kotel do vozu uschoval. Bylo po nouzi a po starosti! O půl hodiny přijel dříve na hospodu, a když tam druhého kupce ještě nenašel, poslal mu naproti pacholka s přípřeží, který ho musel čtvrt hodiny z bláta páčit. Teprv nyní litoval, že kmotra neposlechl, ale ten se mu vysmál.

Zatím pozoroval chudý kupec, že je v té hospodě hezká hospodská a starý ošklivý hospodský, a již tam neměl stání. Bohatý však na jeho radu nedbal a nikterak s ním dále jíti nechtěl pouze pro

tu jedinou příčinu, že je šenkýřka hezká. Odešelť tedy chudý sám, ale jen nedaleko do druhé hospody.

V noci mu to nedalo pokoje, proč by asi v takové hospodě zůstati neradno bylo. Sebral se, šel ven a vloudil se až pod okna té hospody, kde bohatý kmotr spal. Najednou k půlnoci otevře se pomalu okno, ozve se šepot a muž v plášti zahalený leze dolů. Kupcovi napadlo, aby mu uřízl kus pláště, a již byl nůž v ruce a kus pláště ušmiknuto. Okno se zavřelo a muž šel ve vesnici do jednoho stavení, kupec pak na své lože.

Ráno sotva Pánbůh den dal, stal se pokřik, že ten cizí kupec, co v hořejší hospodě zůstal, starého hospodského zabil a také již do vězení dán jest. Tu se chudý kmotr sebral, šel k úřadu, vše udal, co v noci viděl, a kus pláště, který byl vrahovi uřízl, ukázal. Na to udání drželo se vyšetřování a brzy našli vraha. Byl to mladý chasník, který za šenkýřkou chodil a jejím návodem sveden muže zabil. Bohatý kupec jsa vazby zproštěn, děkoval kmotru svému a slíbil, že ho nikdy v nouzi neopustí. Tento se nemusel ale již na pomoc bohatého kmotra spoléhat, an sám bohatší byl. Chudý – nyní také již bohatý kmotr – jel po koupi domů, ale druhý zůstal ještě déle na cestě. Přijížděje k domovu, chtěl se přesvědčit, zdali i třetí rada žebrákova dobrá byla. Koupil tedy zabité tele, svázal je do pytle a hodil na vůz. Se soumrakem dorazil domů, kde ho již starostlivá žena s ouzkostí čekala. Jakého tu bylo ale divení, když muž skládati počal a zboží tu bylo, jaké nikdo ve městě neměl.

„Proboha, muži, kdo ti dal tolik na dluh?“ ptala se kupce.

„To všecko je moje jmění. Ale teď mi pomoz ten pytel dát dolů, vezmi klíček a pojď do sklepa,“ poroučel muž, když se dostal až k pytli, kde tele bylo. Žena lekla se krve. Aby nikdo nepřišel a neviděl, co se stalo, pospíchala do sklepa, nemohouc se dočkati mužovy zpovědi.

Když přišli do sklepa, povídá muž: „Abys věděla, ženo, zač jsem to zboží nakoupil a kde jsem peníze vzal, tedy věz, že jsem na cestě našeho skrblého kmotra zabil. Měj rozum a drž jazyk za zuby, to víš, co by se mi stalo, kdyby se to prozradilo.“

Žena přislibovala hory doly, a ač se strachy třásla a plakala, přece se brzy upokojila.

Druhý den byla v hospodě muzika. Kupec vzal několik tolarů do kapsy, ženu pod paží a šel se trochu poveselit. Bylo tam několik měšťanek a měšťanů, samí známí, a kupec i kupcová dali se do tance. Kupec ale naschvál se ženou netancoval a prováděl vždy jen druhé ženy, co kupcovou vždy více a více mrzelo. Konečně přijde k němu a začne mu domlouvat; kupec se smál a tím ji ještě více rozhněval, takže hlasitě nadávat začala. Tu se on obrátí a pleskne ji přes hubu. To byl olej do ohně.

„Ty ošemetníku, šejdíři, ty vrahu, chceš mne zabít, jakos zabil kmotra? Myslíš, když máš v kapse oloupené peníze, že smíš mnou pohrdat a jen pro jiné oči míti? Ne, ne, půjdu a udám, že jsi kmotra zabil a do sklepa ho zakopal." Tak křičela žárlivostí rozvzteklená žena před užaslými hostmi.

Hned se měšťané kupce chopili a jeden běžel poptat se bohaté kupcové, zdali její muž doma, aneb co o něm ví. Za chvíli ale přišel zpět se zprávou, že kupec nyní přijel.

„Co to tedy ta žena povídala?" ptal se jeden druhého.

„Povídala to, co jsem jí řekl," ozval se kupec pln smíchu. „Posaďte se zase na své místa a já vám povím, co se mi na cestě přihodilo."

Měšťané sedli a kupec jim začal o žebráčkovi vypravovat. Když byl všecko vypověděl, doložil: „Nyní jsem se o pravdě třetí rady jeho také přesvědčil. Běda, kdybych byl kmotra vskutku zabil a ženě tajemství svěřil!"

Měšťané se smáli, ženy se hněvaly, ale kupcova žena litovala své přenáhlení a svatosvatě muži slibovala, že si dá na jazyk dobrý pozor. Jestli to vskutku učinila, není známo.

BRATR A SESTRA

U lesa stála chaloupka, a tam bydlel drvoštěp se ženou a dvěma dětmi, děvčetem a chlapcem. Ta žena byla jejich macecha; matka jim byla před nedávným časem umřela a otec si vzal druhou ženu, o které se pravilo, že je čarodějnice a že i drvoštěpu učarovala. Pro děti to byl alespoň tuze nešťastný den, když novou matku dostaly; to nebyla ta dobrotivá matička, která pro ně hospodařila, za ně pracovala, je ošetřovala a k dobrému chovala. To byla zlá macecha.

Od rána do večera musely pracovat, seč síly nebyly, k jídlu měly málo a večer chodily spat jako koťata na holou pec! Nikdo se s nimi nemodlil, nikdo je na dobrou noc nepolíbil; nebylo tu drahé ruky, která vždy měkkou podušku pod hlavami natřásla. Otec byl celý den v práci, a jestli si mu děti někdy požalovaly, byly tím více od macechy bity. Mlčely tedy, těšily se spolu, a když si k spaní ulehly, poplakaly a modlily se, by je matka brzy k sobě do nebe vzala.

Tu prosbu matka vyslyšet nemohla, ale na její přímluvu byly děti silné a krásné, ač bez ustání pracovat musely, a to hnětlo macechu, neboť by je ráda byla ze světa sklidila. Když již hezky odrostly, nutila muže, aby je poslal na službu, ale tomu on přivolit nechtěl, an prý nebožce přislíbil, že je bude mít do zaopatření u sebe. Macecha vidouc, že nic nesvede, obrátila kolečka, a teprv zkusily ubohé děti, jak zlá je a co umí. Bylo to za parného odpoledne, když jim macecha poručila, aby vzaly žbánky, šly do luční studně pro vodu a hodně čerstvou ji přinesly.

„Ale maminko," řekl Jeníček, „to je dobře půl hodiny cesty, jak přineseme tam odtud čerstvou vodu v takovém parnu? Chcete-li čerstvou, dojdu do lesní studánky."

„Hleďme lenocha, bude se mu to zdát daleko; pospěšte, tak se brzy vrátíte. A neuděláte-li, co poroučím, dostanete plat na záda." Tak se na ně macecha osopila. Honem vzala sestra bratrovu ruku a pospíchala s ním ze dveří.

„Skoro se mi sen vyjevil," povídá Pavlinka, když byli kousek za chalupou. „Mně se dnes v noci zdálo, že jsme seděli spolu na zelené

louce, a ty jsi usnul. Tu najednou zaslechnu hlas vedle sebe: „Ochraň ho!“ a nebožka matka stojí vedle mne, ukazujíc na tebe; já se ohlédnu nazad a vidím velkého hada, který se okolo tebe otáčí. Než jsem však na tebe vzkřiknout mohla, probudila jsem se. Snad je mi sen vyjevil, že jsem tě ochránila od ran; kdyby si sen nikdy maceše neodpovídal, ušel bys mnohé ráně.“

„Kdybych to mohl přes srdce přenést, nechat se týrat a nemuknout. Ale s tvým snem mi napadlo, že i já dnes v noci o naší nebožce matce snil. Bylo mi, jako bych stál u studánky a chtěl pít, tu stojí máti u mne a bere mi žbánek od úst, hrozíc mi prstem, dále však nevím nic.“

„Já mám strach, aby se ti dnes přece ještě něco zlého nepřihodilo, bratříčku.“

„Jen se neboj, co by se mně mohlo stát, leda že bych od macechy trochu ran dostal.“

S tou řečí došli na louku, kde byla studánka. „Pavlinko, pohleď pak, jaká to čistá voda, a jak studená; já se nemohu udržet, musím jí okusit,“ řekl Jeník.

„Bratře, prosím tě, nepí, já myslím neustále na nebožku matku, a ač žízeň dost velkou mám, přece se nechci z té studánky napít, zdrž se také, Jeníčku, poslechni,“ prosila sestra a brala mu žbánek od úst.

„Otec říká, sen že je blud, na ten že se věřit nemá. Co by se mi z té vody mohlo stát? Jen mne nech napít, vždyť mám ústa jako pec,“ tak vzdoroval neposlušný bratr, uhnul se, položil žbánek k ústům a vody se napil. To okamžení byl v beránka proměněn.

Pavlinka se vrhla k němu do trávy, plakala a objímala nešťastného bratříčka, který smutně na ni se díval. „O že jsi mne neposlechl, že jsi nedal na varování nebožky matky, která jistě předvídala, co nám bezbožná macecha chystá. Copak nyní s tebou, můj nebohý bratříčku, počnu?“ bědovala tiše Pavlinka. Ve svém zármutku si ani nevšimla, že stojí za ní mladý muž, který jda cestou, u hořekujícího děvčete se zastavil. „Co pláčeš, děvče, kdo ti ublížil?“

„Milý pane,“ odpověděla Pavlinka po krátkém rozmýšlení, „já pásla dvě ovce, jedna mi však zaběhla do lesa a více není k nalezení,

tuhleta mi zůstala. Mám tuze zlou macechu, ta by mne, kdybych přišla domů bez ovce, jistě zabila, a proto se bojím zpátky se vrátit, ale kam jít, také nevím."

„Když nevíš, kam se obrátit, a domů jít nechceš, pojď tedy se mnou," navrhl jí mladý muž.

„Půjdu s vámi, ale dříve mi povězte, kdo jste, kam mne chcete vést?"

„Já jsem zeman, jmenuju se Štěpán a mám asi hodinu odtud pěkný dům, chceš-li, pojď, u mne se ti nic nestane a budeš se dobře míti."

Pavlinka se podívala na bratra, a když ten hlavou pokynul, vstala a řekla Štěpánovi, že s ním půjde do jeho domu. Štěpán byl rád, vzal děvče za ruku a rychlým krokem spěchali dále, beránek vždy Pavlince po boku.

Štěpán málo mluvil; neustále pokukoval na svoji spolucestovnici, jako by jí měl z tváře prorokovat. Než přišli k jeho domu, byl v umění hádačském tak daleko dospěl, že mohl Pavlinku ubezpečit, jen na její vůli že bude záležet státi se zemankou. Služebníci vidouce pána svého přicházet, byli hotovi jeho rozkazy vyplniti, ale jak se podivili, když poroučel, aby se pro pastýřku ten nejpěknější pokoj uchystal.

„Toho beránka dáme do ovčína, pane?" ptal se jeden z nich.

„Ne, ne pane," skočila do řeči Pavlinka, „nedávejte mne do pěkného pokoje, raději někde do koutka, abych toho beránka u sebe míti směla; nemůžete-li mi to dovolit, musím odtud odejít."

„Ty odejít nesmíš, ani do komůrky tě nedám," řekl Štěpán, „jdi do pokoje, který je pro tebe uchystán, a vezmi si beránka s sebou."

Pavlinka poděkovala vlídnému hostiteli a šla za služebníkem, který ji vedl do pokoje velmi pěkného.

„Milý bratříčku," šeptala Pavlinka, když byli spolu sami, „tady je jako v nebi, do smrti bych tu chtěla zůstat. A což je ten pan Štěpán vlídný a hodný pán; já mám jen strach, aby nás tu macecha nevyslídila."

„Já zase mám starost jen o tebe, sestřičko," řekl Jeníček, „mně se již nemůže nic stát, na mne si vylila již zlost ta dračice. Co řekne náš tatíček, až nás doma nenalezne, on nás přece miloval a bude pro nás želet," vzdychl ubohý beránek a plakal.

„Plakat ovšem bude, ale snad nás přece raději v širém světě ví, kamž se jistě domnívá, že jsme utekli, než doma u macechy. Nebuď truchlivý, Jeníčku, snad se Bůh nad tebou smiluje a vysvobodí tě z tvé nynější postavy. Nyní buď tichý a žádnému se zde neprozraď, aby nás nedrželi za čarodějníky a odtud nás nevyhnali. A později bude snad možná někam dále utéci," pokojila Pavlinka svého bratra.

Kdyby to byl pan Štěpán slyšel, nebyl by spokojen býval, anť nemínil sličnou pastýřku více od sebe pustit; láska, tato čarodějně rostoucí květina, v jeho srdci kořeny své rozložila, vzrostla a každou hodinu v květ vypuknouti se hotovila. Avšak i v Pavlinčině srdci takové kvítko vzrůstalo, jenže ona sama jeho výkvět netušila. Kdyby jí nebylo bratrovo trápení ouzkost působilo, byla by žila jako v nebi; a přece jí začalo býti najednou teskno.

„Jeníčku, musíme zejtra odtud pryč, ať to je kamkoli, Bůh nás povede," řekla jednoho večera k bratrovi.

„A proč chceš odtud do světa, kde na nás neštěstí čeká, vždyť nás pan zeman nevyhání, ba naopak já vím, že tě má tuze rád," ptal se bratr.

„Já nevím proč, ale něco mi šeptá, že bych zde déle zůstati neměla, ač nerada odtud půjdu," šeptala Pavlinka a zakryla uslzené oči rukou.

„Tys divná, utíkat chceš, kde tě lidé milují." S těmi lovy ukládal se bratr na měkké lůžko, které mu sestra byla připravila. Ale Pavlinka dlouho usnout nemohla. Ucítila divotvornou moc kvítka a chtěla jí bláhová utéci.

Ráno se ustrojila, vzala beránka a šla k panu Štěpánovi poděkovat se za všecko dobrodiní, které jim byl prokázal, a s ním se rozloučit.

„Proč chceš ode mne odejít, Pavlinko?“ ptal se Štěpán a tvář jeho zbělela. „Nedostává se ti něčeho? Ublížil ti někdo? Stýská se ti? Pověz, proč mě chceš opustit?“

„Vy jste choval mne chudou pastýřku jako paní vám rovnou, nikdo mi zde neublížil, jakž by se mi stýskalo a na koho bych směla naříkat. Přece však odtud musím. Bůh vám zaplatiž steronásobně a uděl vám štěstí!“

„On mi je udělil, když mi poslal tebe, ale ty chceš sama, abych se stal nešťastným. O neodcházej ode mne,

Pavlinko, zůstaň a sděl se mnou živobytí mé,“ prosil Štěpán, kloně se k uzardělé dívce. Tu magnetickou mocí dotknuty v obou srdcích dřímající poupata rozkvětly a v blahém chvění se k sobě naklonily. Pavlinka na cestu již nepomyslila, a Štěpán byl šťasten. Za několik dní nato slavili svatbu, tiše, ale v rozkoši, jakouž čistá láska poskytuje.

Čím více Štěpán svou rozmilou ženku poznával, tím více ji ctil a miloval; i služebníci žehnali hodinu, kde pastýřka práh domu překročila, neboť jim byla paní milostnou a dobrotivou. Štěpán posud nevěděl, že je beránek začarovaný bratr Pavlinčin, ale to nebylo tomu na ujmu; z lásky k dobré majetnici byl chován co nejzamilovanější mazlíček knížecího dvoru. V štěstí a blahu potopena, zapomněla Pavlinka na mstivou macechu, až ji opět sen z pokojné jistoty vyděsil.

Zdálo se jí totiž, že stojí v zahradě a před ní žena držíc v koši překrásná jablka, kterážto jí podává. Již je chce vzít, vidí u sebe bílý stín a slyší slova: „Střež se, dcero, budeš nešťastná jako bratr tvůj!“ I utrhne ruku, a vtom se probudí. Uleknutá povídá to ráno Jeníčkovi.

„Poslechni lépe varování matky, než já poslechl,“ napomínal ubohý beránek vzdychna.

Mladá zemanka umínila si pilný pozor dávat na každého, kdo by do jejich domu vešel, od nikoho nic nepřijímat a zvlášť žádné ovoce nejísti. Po několik dní svému předsevzetí věrně dostála a co ostrovid dům střežila, ale když nic neviděla, co by podezřelé bylo a sen ve skutek uvésti mohlo, ulevila péči a brzy zase na sen zapomněla.

Jednoho dne prochází se s mužem svým po blízké stezičce, an tu žena k nim přichází majíc na ruce košík a v něm jablka. Pavlinka jak je spatřila, pocítila tuze velkou chuť po nich; i vyjevila svoje přání manželu, a ten rychle ženu k sobě zavolav, ptal se, jsou-li ty jablka na prodej.

„Nejsou," povídá žena, „chtěl jste bezpochyby, pane, pro vaši mladou paničku koupit? Nu já vidím, v jakém stavu je, a tu bývá hřích čeho odepříti, proto vám to nejkrásnější ze všech daruji."

Přitom sáhla do koše, vytáhla jedno krásné jablko a podávala je mladé paní, tu však náhle beránek, jenž byl za sestrou šel, vyskočil, jablko jí vyrazil a do země zašlapal. Žena začala dovádět a div že beránka nebila, i Štěpán se po prvé naň obořil; jediná Pavlinka byla ráda a v srdci bratrovi děkovala, že ji na sen upamatoval.

„Děkuju, milá ženo, za vaši ochotu," dobřila Pavlinka, „myslete si, že jsem jablko snědla, a na toho beránka se nehněvejte. Je to zvíře přechytré, dobře si pamatovalo, jak mi onehdy raděno bylo, abych nejedla nějaký čas ovoce, a nyní bych se byla dala zavést krásou jablek, kdyby mne byl můj beránek nevzpamatoval."

„Jen si nemyslete, vzácná paní," řekla žena, „že by vám jedno jablko na zdraví uškodilo, a zvlášť takové, jako zde nesu, ty jsou pravý lík. Nemohu tomu nezdvořilému beranu zapomenout, že vás o to nejkrásnější připravil. Přece však tu ještě jedno tak ouhledné mám, a tu je máte."

„Děkuji, milá ženo, nechci vás o ně oloupit a žádným způsobem je nepřijmu," odpírala Pavlinka, a jakkoli žena nutila, ba i Štěpán, přece jablko nepřijala a k domovu se obrátila. S jistotou domnívala se, že ta žena od macechy poslána byla k její zkáze, a nevýslovná ouzkost se jí zmocnila. Od té chvíle nevyšla krok ze stavení, ba ani muže nikam pustit nechtěla, aby se mu nic nestalo. Manžel se ale její bezdůvodné ouzkosti smál.

Za krátký čas nato porodila dítě zdravé a hezké jak Jezulátko, a to záhy mráčky z její tváře rozplašilo. Mladý otec byl radostí opojen, že nevěděl, žije-li na nebi, anebo na zemi. I beránek sdílel všeobecnou

radost, vesele popokoji skákal a kudrnatou hlavu na hebkou podušku k dítěti kladl.

Již bylo všecko ovoce sčesáno, když vyšla Pavlinka ponejprv zase do zahrady. Smutno jí bylo, když viděla přírodu všeho šperku zbavenou, a byla by plakala s větrem, který kvílně přes holé strníšťata a skrze žluté stromy vál. Tu vidí mezi větvemi něco se červenat, koukne a podá si jablko jako granát, které snad na stromě po sběračích zůstalo. Nechtěla je sníst, ale než se do pokoje vrátila, dostala na ně tak veliké laskominy, že se nemohla zdržet a chutě je nakousla. O běda, že se nezdržela, že nevzpomněla na sen! Sotva jablko snědla, proměnila se v zlatou kachnu a s bolestným vykřiknutím ze dvora a z domu ven vyletěla. Macecha jablko nalíkla a přece své pomsty dosáhla.

Když se Pavlinka dlouho ze zahrady nevracela, šel Štěpán pro ni; ale Pavlinku nebylo nalézti. Čím více hodiny ubíhaly, tím více přicházel na všecky strach, a zvlášť beránka zlé tušení trápilo. Štěpán prohledal na hodinu cesty každý keř, všude se ptal, ale s nocí přišel bez Pavlinky domů celý zoufalý. V leknutí a zmatku nevzpomněl nikdo na dítě, a jen Jeníček ležel u kolíbky, kolíbal a plakal. Navzdor roztržitosti a strachu šla chasa do svých loží a brzy usnula.

Štěpán chodil po spacím pokoji, a kdykoliv na spící dítě pohledl, plakal. Bylo již k půlnoci a rozeslaní na všecky strany poslové se ještě nevraceli. Štěpán seděl v sesli; tu najednou jako by mu ruka mocí víčka sevřela, nemoha odolat, usnul.

Po nějaké chvilce slyší beránek lehounké ťukání na okno a jemný hlásek se ozývá: „Bratříčku, otevři!“ Jeníček znal ten hlas a s radostí skočil k oknu otevřít. Zlatá kachnička vletěla do pokoje a tam se v Pavlinku proměnila.

„Má dobrá sestřičko, tedy i ty jsi nešťastná jako já!“ zavzdychl beránek.

„O můj drahý bratře, ještě nešťastnější, neboť jsem více ztratila než ty,“ odpověděla sestra a sedla tiše ke kolébce. „Nyní však poslechni, co ti povím. Od té chvíle, co jsem ono osudné jablko

snědla a v zlatou kachnu se proměnila, seděla jsem na blízkém stromě v naší zahradě mezi listím ukrytá. Srdce mi hořem a lítostí div nepuklo, když jsem vaši žalost viděla. V soumraku přiletí malá vlašťovička, sedne vedle mne na větev a povídá: „Až bude půl noci, jdi a opatř své dítě. – „Kterak je opatřím v té nynější podobě?“ ptám se té podivné vlašťovičky. „Jen jdi, zaťukej na okno, a až ti bude otevříno, vleť do sednice a v tom okamžení se v předešlou postavu proměníš. Déle než hodinu se však nesmíš zdržet, by nebylo s tebou zle, zejtra v poledne můžeš opět do svého pokoje, a tak vždy za dvanáct hodin.“

„Ale jak, nebude-li mne můj muž chtít pustit z domu?‘ ptám se jí. „Zlá čarodějnice, která tě zkazila a bratra tvého, nemůže bránit, abys tu hodinu u dítěte svého pobyla, ale muži tvému dovede zabránit, aby tě nevysvobodil, proto jej pohroužila v kouzelný sen.“ ‚A jak by mne a bratra mého mohl Štěpán vysvobodit?‘ zkoumala jsem na vlašťovičce, a ona mi dále povídala: ‚Kdyby tebe a bratra tvého chtěl muž tvůj vysvobodit, muselo by se to stát ve třech dnech. Někdo by ho musel z kouzelného spánku probudit, by tě mohl u sebe zadržet. Jak by hodina vypršela a ty se z pokoje nevracela, přiletěl by velký černý orel a chtěl tě unést. Tu musí Štěpán střelit, ale tak, aby ho do pravého oka trefil, jinak by i s ním zle bylo. Jak ho střelí, spadne orel dolů; ty i tvůj bratr se jeho krví umejete a budete vysvobozeni. Poslechni mé rady, já jsem vaše matka!‘ Po těch slovech vlašťovička zmizela.“

„O moje milovaná sestro, jak jsi mne potěšila!“ zvolal beránek. „Nyní se jen o to jedná, jak Štěpána probudíme.“

„Neměj starosti, bratříčku, snad se ve třech dnech, které nám k vysvobození zbývají, Bůh nad námi smiluje; naše dobrá máti se za nás přimluví.“

Tak napomínala slzíc dobrá sestra svého bratra a brala k prsům dítě, které se začalo již budit, by je ukojila a opatřila. Přála si, by ta hodina, kterou jí u něho býti popřáno bylo, dlouho, dlouho trvala, ale čas se nedá uplatit ani uprosit, ten nezrychlí krok při bolesti, ani jej nezastaví při radosti. Hodina utekla co nevidět. Pavlinka

naposled své dítě pocelovala, políbala ústa spícího manžela, kterého ani tím vroucím objetím z kouzelného snu vzbudit nemohla, a rozžehnavši se s bratrem, oknem ven co zlatá kachnička ulítla.

Sotva beránek okno zavřel, přejel si Štěpán rukou přes oči, ohlídl se po pokoji, a když viděl jen beránka u kolébky a spící dítě, vzdychl zhluboka a zabědoval: „O že pak to byl jen sen, že tě nedržím v mém náručí, drahá Pavlinko, že mne nelíbáš, jako jsi to nyní ve snu činila!“

„To nebyl žádný sen, ona tě vskutku líbala a u tebe byla,“ ozval se hlas nedaleko Štěpána.

„čí to hlas, kdo mluví zde?“ ptal se Štěpán celý užaslý a ohlížel se po pokoji. Tu se vzchopí beránek, popojde k Štěpánovi, položí hlavu na jeho ruku a povídá: „Já tu mluvil, bratr tvé Pavlinky.“

„Jakže, ty beránku, že bys bratr mé ženy byl?“

„Ano, já jsem její nešťastný bratr, zaklen od zlé macechy v beránka dříve než ona v zlatou kachničku.“

Štěpán nevycházel z podivení, až mu Jeníček od slova k slovu všecko vypravoval.

„Běda, že jste se ostýchali vaše neštěstí mně vyjeviti, já bych svou ženu byl více střežil. Ale nestrachujte se, já vás oba vysvobodím, a to záhy. Bůh povede kouli mou, by jistě do pravého oka té potvory letěla, která svou krví vás vysvobodí.“

Tak řekl Štěpán, když Jeníček dokončil, a veseleji skočil ze sesle a běžel ven vzbudit ženy k dítěti, by beránka vystřídaly. Od té hodiny zůstal doma a neustále se cvičil ve střílení. Ač byl výborný střelec a nikdy ještě cíle se nechybil, přece se bál, by tenkráte nešťastně nestřelil. V samé horlivosti promeškal hodinu a kouzelný spánek ho přemohl, než se nadál. Zase jako v noci otevřel beránek zlaté kachničce, která přiletěla kojit své děťátko. Jeníček jí pověděl, že Štěpán všecko ví a že je chce vysvobodit, čemu se Pavlinka velmi radovala a Pánaboha prosila, by ruku jeho šťastně vedl.

Sotva kachnička zmizela, přiběhl Štěpán zproštěn těžkého sna, ve kterém tenkráte svou Pavlinku neviděl, a roztoužen zulíbal ústka dítěte, na nichž lpěly ještě vroucné polibky matčiny. V takovém

očekávání, při bolesti a radosti uplynula i noc, druhý den a opět noc, a poslední lhůta se přiblížila. Štěpán vzal ručnici a šel do lehárny své ženy. Mimo beránka a malé dítě nebyl tam nikdo. Beránek se třásl na celém těle jako osika, ale Štěpán chodil pevným krokem po pokoji a všemožně se přemáhal, by kouzlu nepodlehl. Ale již viděl zase, jak se ta šedá mlha jako můra na něho sklání, a v hrozné ouzkosti skočil k oknu a otevřel je. V tom okamžení letí do něho zlatá kachnička a nad ní pádmo dolů černý orel se spouští. Štěpán sáhne po kachničce, chytne ji za křídlo a strhne do pokoje; orel však s jiskřícíma očima chce za ní, an tu najednou rána práskne, a hrozný dravec s ukrutným rykem dolů spadne.

„Nyní pojďte, byste se jeho krví vysvobodili," zajásá Štěpán a kachnička a beránek šli za ním. Ale hrůza pojala bratra a sestru, když viděli mrtvolu své macechy. Kdyby Štěpán nebyl na jejich vysvobození pomyslil, byli by snad věčně v té podobě zůstali. Ten je sotva krví postřikl a již stála před ním drahá Pavlinka a sličný mládeneček. Všickni tři se objímali a děkovali Bohu za své vysvobození. Macechu dali pochovat, ale když se to rozneslo, přišli lidé a tělo bezbožné čarodějnice na hranici upálili. Nyní se odvážili bratr a sestra se Štěpánem do chaloupky pro starého drvoštěpa. Starý otec je líbal a za odpuštění prosil, ale oni věděli, že je vždy miloval, a protož mu jen slabost k ženě odpustili. Věděl již i on, co se s jeho ženou přihodilo, než se to od dětí dověděl, ale na jeho tváři bylo vidět, že se mu tou smrtí ulehčilo.

Od dnešního dne byli všickni spokojeně živi; starý drvoštěp choval vnoučátka a ještě mnohá léta žil se svými dětmi, až konečně jeho první manželka, která i po smrti tak mateřsky o své ubohé děti se starala, pro něho přišla a do nebe jej doprovodila.

JAK SE UČIL HONZÍK LATINSKY

„Táto," povídal Honzík jednoho dne, „já už nechci být tak sprostým člověkem, chci být pánem."

„O vůli je hej, já bych si také dal říci, kdyby mě někdo velkým pánem udělal; ale víš-li pak, Honzíku, že musí pán umět latinsky?“

„I což je o latinu, já půjdu do světa a naučím se latinsky dost brzy.“

„Myslíš-li, že je to tak lehká věc, tedy jdi a zkoušej.“

Honza si nabral do kapes hnětanek a šel do světa učit se latinsky. Nepředstavoval si svět tak příliš hrozný, protož s celou chutí kráčel přímo za nosem. Že nebyl jakživ dále než za humny, nemálo se podivil, když na první vršek vstoupil a před sebou kus krajiny viděl, kterou nemohl ani hned přehlídnout.

„Jemináčku,“ zvolal a spráskl ruce, „to je veliký svět, kdypak ho přejdu!“

Šel tedy dál to toho velkého světa, a kdykoliv nějakého pána potkal, dával pozor, co mluví, neboť myslil, že je to latinsky. Nejdříve viděl pána, který stál na záspi a někomu povídal: „Sud kulatý!“ Ty dvě slova Honzík zaslechl a hned si je desetkrát opakoval, aby je nezapomněl. Šel dál a viděl zase pána, který v okně ležel, pod okny stál chlapec, koukal na ptáka u louže a volal: „Rys tu pije!“ – „Sud kulatý – rys tu pije,“ opakoval si Honzík, jda zase dále. „Již umím pět latinských slov, a než se naděju, bude ze mne pán.“ Sto kroků dále stál opět pán a ukazoval pacholkovi na káru řka: „Tu je kára.“

„Sud kulatý – rys tu pije – tu je kára,“ předříkával si Honzík, a když to dobře uměl, poskočil radostí a pravil sám k sobě: „Já nevím, co ten táta měl, vždyť mi ta latina jde jako hračka a hnedle budu umět latinsky jako česky.“

Ušel zase asi dvě stě kroků a cesta ho vedla okolo zahrady, kde právě zahradník ryl. Tu vejde pán do zahrady a zvolá zlostně: „Ten to ryje.“

„Sud kulatý – rys tu pije – tu je kára – ten to ryje,“ říkal si Honzík a kráčel dále. Najednou ale se zastaví, přemýšlí a povídá: „Nač bych se té latiny tolik učil, náš pan kantor neumí nic víc, a je přece pán. Kdybych si toho měl ještě více pamatovat, zapomněl bych jedno pro druhé a mohly by se mi myšlénky splést.“

Po této moudré úvaze otočil se Honzík na špalíčku a utíkal domů, jak by ho štvali.

„I hleďme, Honzík se už vrátil," divil se tatík, když ho viděl do dveří vstupovat. „No, jak umíš latinsky?"

„Sud kulatý, rys tu pije," odpověděl vážným hlasem Honzík, který si umínil, že nebude jinak mluviti než latinsky.

„Co to žvástáš, tomu aby čert rozuměl," bručel tatík a nechal Honzu stát.

Mámě to ale nedalo, i zeptala se po chvíli: „Ale kdepak jsi, chlapče, skoro celý den chodil?"

„Tu je kára, ten to ryje," zase na to Honza.

„Což se ti v hlavě popudilo, že tak odpovídáš?" hněvala se máti, ale Honzík začal od začátku svou latinskou písničku, a ať se ptal kdo chtěl co chtěl, nic jiného neodpověděl než „sud kulatý – rys tu pije – tu je kára – ten to ryje". A že to velmi zčerstva říkal, nepochopil nikdo, co to vlastně znamená.

„Sedláku," povídá za několik dní máma k svému muži, „tomu našemu chlapci se vzňala v hlavě fantas, blábolá a neví co, musela jsem se starého pastýře zeptat, co mu udělat. Již vím:"

„Nu, a co?"

„Radil mi, abychme mu z výšky a znenadání studené vody na hlavu vlili, že ho fantas hnedle přejde."

„To můžem hned zkusit, sedí venku pod stájí, všecek zamyšlen. Jdi, vezmi vědro studené vody, vylez na stáj a poklopem ji dolů na něho vlej. Uhlídáme hned, zdali to pomůže."

Máma vzala vědro vody, vylezla na stáj a v okamžení je na zamyšleného latiňáka vyklopila. Ten vyskočil, chytl se za hlavu a křičel, co hrdlo stačilo: „Mámo, táto, pomozte, má hlava!"

Táta přišel, a jako by o ničem nevěděl, divil se: „Kýho šlaka, co se ti stalo?"

„Seděl jsem a přeříkával latinsky, tu najednou jako by se nebe roztrhlo a mne zabít chtělo," bědoval Honza.

„Ját jsem myslil, žes česky mluvit zapomněl, a vida, jde ti to dobře od huby," usmál se tatík.

„Ba, vždyť jsem v leknutí na latinu zapomněl."

„Pánbůh sám ti ji z hlavy spláchl, protože máš být starým poctivým Honzou, a ne panským bláznem. Pamatuj si to!"

Po těch slovích se tatík obrátil, šel k mámě a povídal: „Už je uzdraven, a bohdá že mu fantas více nepřijde."

Tatík mluvil pravdu. Od té doby rozprávěl Honzík zřetelně a nechtěl se ani již více latinsky učit.

KDO SNĚDL HOLOUBÁTKA?

Ševcová upekla dvě holoubátka, jedno pro sebe a jedno pro muže, pěkně do zlatova, postavila je na pícku a šla někam ven. Švec zatím šil. Chvilkami zdvihl nos a lokal do sebe libou vůni, jížto celá světnice nadchnuta byla. Konečně ho zarazila vůně tak silně, že mu mlsavost déle na stoličce posedět nedala. Sotva žena paty ze dveří vytáhla, byl se stoličky vzhůru a u pekáče. Dříve však než pro jedno sáhl, naslouchal, není-li žena v síni, a to z té příčiny, že se ženušky bál. Zapíral to sice, ale bylo tomu tak a nejinak. Venku bylo ticho, a švec v čerstvosti holoubátko vytáhl a snědl. Mlsný jen když oblízne a hladový když se nají, je staré přísloví. Švec byl ale mlsný i hladový, tudy nebylo jednoho holoubátka dost, proto se také bez dalšího rozmýšlení do druhého pustil a bez všelikých výtržků je snědl.

Nato sedl na třínožku a pilně šil. Žena přišla do světnice, a že bylo právě poledne, uchystala na stůl talíře a dala oběd. Všecko se vedlo dobře, jak přišlo ale na pečeni, tu nastala z čista jasna bouřka. „Kdo snědl holoubě?" znělo první udeření.

„Mne se neptej, já ne, vždyť jsem ani nevěděl, že je pečeš," zněla zase odpověď, a to šlo v jednom kuse dále, otázka za otázkou, odpověď za odpovědí. Švec se nepřiznal, až konečně řekl, že to žena sama snědla, co na něm na ubohém nyní pohledává.

„Nu dobře tedy, necháme hádky prozatím; ale od té chvíle nebudeme jeden ani druhý mluvit. Který by dříve promluvil, na tom

to zůstane, že holoubě snědl.“ Tak rozhodla ševcová a dle jejího výroku muselo se státi.

Od té chvíle bylo v ševcově domu jako v hrobě. Mrzelo je to dost; ševcová nemohla se vadit a klevety vypravovat, ševci se zase stýskalo, že nemůže odpovídat a zpívat, i raději by její vádu byl poslouchal, než to mrtvé ticho snášel. Ale první slovo vyřknouti přece nechtěl jeden ani druhý. Byl třetí den od té doby, co naposled spolu mluvili, když zastavil u domku kočár, sloužící skočil dolů a ptal se na cestu k městu. Již měla ševcová hubu otevřenou na odpověď, ale najednou zase sedla a jen ukázala rukou na stranu, kudy mají jeti, a švec udělal to samé.

Sloužící přijda nazpět povídal pánovi svému, že jsou v chaloupce dva němí. Vtom vyběhne ševcová z chalupy, která si byla něco vymyslila, a leze k pánu do kočáru, dávajíc na srozuměnou, že mu cestu ukáže. Pán udělal místo, kočí práskl do koní a již ujížděli.

Tu křičí švec z okna: „Ženo, ženuško, neodjížděj a odpusť mně, já snědl holoubátka!“

Žena se dala do smíchu a nyní teprv pánovi celou historku pověděla. Pán se srdečně zasmál a dal ševcové dukát, aby si koupila jiné holoubátka; z těch nedostal ale mlsný pan manžel ani na zub.

KMOTR MATĚJ

Kmotr Matěj šel navštívit kmotra Jíru. Nedaleko statku potkal kmotrova chlapce.

„Co dělá táta, Josífku?“ ptá se ho.

„Právě chtěl jíst, ale když vás viděl za humny, vstal a nechal jídla být,“ odpověděl pravdomluvný hoch. „A pročpak?“

„Inu, táta povídal, že byste nám mnoho snědl, a máma to musela se stolu všecko uschovat.“

„A kampak to schovala, Josífku?“

„Hus dala na pícku, kýtu na kamna, klobásy se zelím do trouby, buchty na misník a dva žbány piva pod lavici.“

Kmotr se neptal dále, usmál se a v okamžení vešel přes práh ke kmotrovi.

„Pozdrav tě Bůh!“ vítal ho kmotr Jíra. „Ale že pak jsi nepřišel o chvílku dříve, mohl jsi s námi jíst, právě dnes nám od jídla nic nezbylo, s čím bychme tě uctili.“

„Nemohl jsem, milý kmotříčku, dříve přijít; přihodilo se mi na cestě něco neočekávaného.“

„A co, povídej!“

„Zabil jsem ti hada, a ten had měl hlavu tak velikou jako ta kýta, co máte na kamnech, tlustý byl jako ta hus, co je na pícce, bílé masíčko měl jako ty buchty, co jsou na misníku, dlouhý pak byl jako ty klobásy, co leží stočené na zelí v troubě, krve ale bylo, co piva v těch dvou žbánech, co tamto pod lavicí stojí.“

Dobře to Matěj vyvedl. Kmotr Jíra se za svou nehostinnost zastyděl, žena musela jídlo a pití na stůl postavit a oba teprv hosta častovali.

O NEPOSLUŠNÝCH KOZLATECH

Byla jedna koza a ta koza měla čtyry kozlátka. Jedenkráte trefilo se, že musela sama někam odejít, snad na pastvu, i shromáždila kozlátka okolo sebe a povídala: „Já musím, milé děti, někam odejít, a nechám vás tu na chvíli samotné. Vrátka zandám; ale to vám povídám, nikomu neotvírejte, dokud můj hlas neuslyšíte.“

Kozlátka přislíbily poslušenství, matka zandala pevně vrátka a s pokojem odešla.

Netrvalo to dlouho, přijde liška a začne volat: „Kozlátka, mé děťátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka.“

Kozlátka poslouchaly, poslouchaly, ale potom odpověděly: „Neotevřeme, to není naší maminky hlas, naše maminka má tenký hlásek.“

Liška se ale tím odbýt nedala. Za chvilku přišla zase a volala tenčím hlasem: „Kozlátka, mé děťátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka."

Kozlátka poslouchaly, poslouchaly, ale potom odpověděly: „I neotevřeme, to není naší maminky hlas, naše maminka má ještě tenčí hlásek."

Liška poodešla, ale za chvilku volala zase hlasem co mohla nejtenčím: „Kozlátka, mé děťátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám plné kozičky mlíčka."

Kozlátka poslouchaly, ale nemohly tenkráte hlas matky rozeznat. Jedno řeklo: „Je to hlas naší maminky;" druhé: „Není;" třetí řeklo: „Otevřeme;" čtvrté: „Neotevřeme." I nemohly se nikterak shodnout, co by měly dělat, až to přišlo posléz k pranici. Začaly se notně trkat a v samé horlivosti vyrazily vrátka. Tu liška mezi ně vběhla a všechny čtyry roztrhala.

O KOZE

Sedlák měl kozu a ta byla tuze mlsná. Jednoho dne ji vedla selka na pastvu. Když přišla domů, ptal se sedlák kozy: „Nu kozičko, jak jsi se napásla?"

„Ba napásla; nic jsem se nenapásla, selka seděla se mnou na suché mezi, a já nic nedostala. Mám hlad." Sedlák šel na selku a notně ji zmrskal, že kozu nenapásla.

Druhý den šla s ní dcera, a na nejtučnější pastvu ji vedla, aby jen nenařík̆ala, že má hlad.

Přišly domů a sedlák se ptal: „Nu kozičko, jak jsi se napásla?"

„Ba napásla; míň než včera, holka běhala po hračkách a já byla na suché mezi. Mám ještě větší hlad." Sedlák šel a dceři vybil více než ženě.

Třetí den vzal kozu a vedl ji sám na pastvu co možná na nejlepší, by si pochutnala. Přijda s ní domů, povídá: „Nu kozičko, dnes jsi se hodně napásla?"

„Ba napásla; nedal jsi mi také žádné dobroty, mám hladu dost."

„I ty bezedná mrcho mlsná, tak ty tak, počkej, já ti dám dobrotu," rozzlobil se sedlák, vzal nůž a chtěl kozu zabít; ta se ale bránila, takže jí jen půl hřbetu odřel, a potom ji vyhnal ze statku, by ho více nehněvala. Napolo odřená koza vběhla do lesa a tam se v liščí díře schovala, majíc na mysli, že tam domácí paní nepustí.

Ta přišla brzy domů a velmi se zhrozila, když tu tak podivné zvíře, které poznati nemohla, spatřila. „Kdo je to v mé ložnici?" volá dovnitř.

„Já koza rohatá, napolo odřená, nikoho sem nenechám, každého potrkám!" odpověděla koza.

Liška lekla se hlasu a couvala zpátky. Smutná sedla nedaleko jeskyně a přemýšlela o nenadálé události. Tu vidí před sebou škvora v zemi vrtat a mrzutá hodí ho prackou od sebe.

„Jen se na mne nehněvej a pryč mě neodhazuj, možná že bych ti mohl od tvé mrzutosti pomoci," ozval se červíček.

„Když já sama si rady nevím, jak bys ty mně, bídný červíčku, pomoci mohl?" rozmrzela se chytrá paní.

„Já vím, že tě mrzí to zvíře v jeskyni a že si nevíš s ním rady. Nuže tedy, já půjdu do jeskyně a uvidíš, že bude v okamžení venku."

Škvor šel do díry, vlezl koze do ucha a ta musela v okamžení bolestí z díry prchnout. Tu liška teprv viděla, že je to koza, a co sedlák nebyl v stavu udělat, to ona dovedla.

CHUDÝ A BOHÁČ

Jedné ženě umřel muž. Zůstalo jí šest nedospělých dítek a po zapravení pohřbu ledva sousto chleba, čímž by je podělit mohla. Jeden chalupník se nad ní slitoval a nabídl jí sedničku, v níž zdarma přebývala, ale jídlem tolik žaludků podělit nemohl, an sám mnoho neměl. Děti měly kmotra mlynáře a ten byl nesmírný boháč, ale nikomu nedal ani halíře. Vdova netroufala si k němu jíti a o něco ho

požádati, až pak hladem dítek svých přinucena, přece to učinit musela. S těžkým srdcem brala se do mlýna, a přišedši tam, viděla státi mlynáře na záspi. Slzíc políbila mu ruku a za almužnu snažně ho prosila.

„Copak myslíte, žebrotino, když jsem váš kmotr, že vás mám nyní všecky živit?“ rozkřikl se zlostně boháč.

„Nehněvejte se, pane kmotře, vždyť já prosím jen o něco málo pro moje děti, které mají hlad. Ach já nemám krejcaru peněz, nemám do úst chleba, bych je nasytila. Pane, ustrňte se nad nimi!“ prosila úpěnlivě ubohá matka.

„Proč máte děti? Žebráci nemají míti žádných dětí. Aby to plemeno hladem nepošlo, vymoří na poctivém člověku poslední kabát a groš v kapse jist není. K čertu se vší žebrotou!“

„Pánbůh vás za ta slova netrestej! Děti jsou boží požehnání a každý je má od Boha co nejsvětější dar přijmouti. Já vás, pane kmotře, nenutím, abyste mi něco dal, aniž vám čeho beru; vždyť se Bůh nade mnou smiluje a dobré srdce mi ku pomoci sešle. Buďte s Pánembohem!“

„Jděte k čertu a více mi na oči nechoďte, sice vás psem vyštvu.“

S pláčem šla chudá vdova od boháče. Mlynářka slyšela rozmluvu mužovu a bylo jí té ubohé vdovy líto. Skočila do komory, nabrala do mírky mouky, kus chleba, zatočila do zahrady, ženu zavolala k plotu a dala jí to. „To je prozatím, však já vám potají často pošlu. Tu mírku mi po Josífkovi pošlete,“ šeptala dobrosrdečná mlynářka, neboť se bála, aby hlas její k uchu mlynářovu se nedonesl.

Vdova srdečně děkovala mlynářce a Bohu, že jí pomoc seslal. Pospíchala domů, ale přece se zastavila na cestě u osamělé kapličky sv. Josefu zasvěcené a tam vroucně k tomu patronu se modlila, by se nad ní a sirotky jejími smiloval. Posilněna důvěrnou modlitbou došla domů a hned lačným dítkám jídlo strojila, rozdělíc jim dříve po kousku chleba. Knedlíky byly uvařeny a vdova právě s dětmi okolo stolu sedala, tu zaklepe někdo na dvéře. Žena běžela otevřít myslíc, že to někdo domácí, ale viděla při světle loučí tvář cele cizího mládence.

„Prosím vás, matko," žádal dojemným hlasem, „můžete-li mě nechat někde v koutečku přenocovat a máte-li nazbyt sousto chleba; nikdo mi nechce ve vesnici nocleh dát. Dále již nemohu jíti, je čirá tma a nohy moje jsou zmozoleny a tělo chůzí a hladem umdleno. Jsem chudý pocestný, můžete-li dát, Pánbůh vám to zaplatí."

„Jen pojďte dál; co mám, to dám," řekla vdova a hned musel sednout vandrovní za stůl a s nimi jíst. Když pojedli, dala mu kus chleba, ale sama nejedla, aby se pocestný s dětmi nasytil. Měla jen jednu peřinku jako drchničku a podušku pod hlavu, ostatní peřiny zastával měkký vonný mech. Jak nejlépe mohla, uspořádala pro pocestného měkké lože. Potom měla radost vidouc, jak pocestný k dětem přiklekává, když se před spaním s nimi modlila.

„Ještě k svatému Josefu tu modlitbičku, děti!" napomínala vdova a ty robátka ruce zdvihly a prosily svatého Josefa, aby jim byl tatíčkem a ubohé sirotky neopouštěl.

„Pročpak vzýváte nejvíce svatého Josefa?" ptal se vandrovní dítek a nejstarší desítiletý chlapec odpověděl: „Když náš tatíček umíral, povídal nám: „Děti, neplačte, Bůh vás neopustí, a zvlášť pak vzývejte svatého Josefa, ten bude vaším otcem, a budete-li hodni, nedá vám zahynout.' – Před večerem jsme se v kapličce k němu modlily a o chléb ho prosily, a za chvíli nám mamička přinesla jíst."

„Jen buďte vždy čistého srdce, jistě že vás svatý Josef neopustí a vaším otcem bude," řekl vandrovní a políbil dětem čela. Po modlitbě šly spat a vandrovní také, matka ale neulehla dříve, až všickni usnuli.

Ráno sotva se rozednívalo, byla již na nohou, ale jak se podivila, nevidouc vandrovního na loži; šla ven, ale nikde ho nebylo. Zase se vracela do sednice, ale Josífek jí kročil vstříc a s dychtivostí táhl ji za ruku k svému ložisku. „Podívej se, mamičko," pravil a ukazoval na hodnou hromádku zlatých penízů.

„Probůh, dítě, kdo ti dal tolik peněz?"

„Mně se zdálo, že ten mládenec, co u nás spí, vstává, že mi do lože ty peníze klade a povídá: To dej tvé matce za nocleh. Já jsem

tvůj patron; když budete hodní, neopustím vás nikdy. Já se probudil, mládence jsem již neviděl, ale peníze ležely vedle mne."

„Dítě, klekněme a modleme se, to byl jistě svatý Josef, který naši modlitbu vyslyšel a nad námi se smiloval. Pánbůh své děti neoslyší!"

Klekli a vroucně se modlili. Bylo po nouzi; jenže měla vdova strach, aby ji lidé o ty peníze nepřipravili, proto nechtěla ani před menšími dětmi se o nich zmiňovat, aby to nevybleptly.

„Ale mamičko," řekl chlapec, „přece bych rád věděl, co jich je. Škoda že jsem mírku odvedl. Ale nechť, já si ji půjdu vypůjčit."

Zatím strčila vdova peníze do staré plachty, a když byl den, běžel Josífek do mlýna pro mírku.

„Copak budete měřit?" ptal se mlynář, který k tomu se trefil, když mírku chlapec od mlynářky přijímal.

„Já nevím, pane kmotřínku," zašeptal Josef a začervenal se, an nebyl zvyklý lhát.

Panu kmotrovi to zavrtalo v mozku, co bude asi kmotra měřit. Šel tedy jakoby pro mírku, ale zatím jen, by ji tajně na dně těstem namazal, aby potom uviděl, co bylo v ní měřeno. Chlapec se do ní nedíval, vdova ve spěchu také ne, a jen chutě naměřili, aby s tím byli hotovi; potom běžel Josífek s mírkou nazpátek. Pan mlynář ji vzal, a sotva hoch se obrátil, koukal na těsto. Hle, vskutku zůstal přilepený dukátek. „Tak tedy tak?" divil se mlynář. „Nu počkej, paní kmotra!"

„Vidíš, milý hochu," řekla vdova k Josífkovi, když se byl vrátil, „pravda je to, že jsou peníze jen pro starost. Dokud jsme neměli v domě krejcaru, neměla jsem strachu před zlými lidmi, a jen přišly peníze k nám, mám starost, aby nám je někdo nevzal."

„Já vím, mamičko, co uděláme; svatý Josef nám je dal, on nám je také zachrání, schovejme je do kapličky za oltář."

„Máš pravdu, chlapče, udělejme tak, a to hned," odpověděla máti. Vzali peníze, donesli do kapličky a za oltář schovali. Upokojena odebrala se nato vdova do blízkého města a tam za jeden peníz vařiva nakoupila, by se děti zase po dlouhém čase dosyta najedly.

Byla již noc, a právě chtěla vdova louč zhasnout, tu tluče zase někdo na dvéře a jako předtím vidí vdova cizího člověka, který o nocleh prosí. S ochotností pobízí ho do sednice a snese jídlo a pití, by se posilnil.

„Včera bych vám špatně byla mohla posloužit, ale dnes nám Pánbůh nadělil, pojezte a potom si na mechu pohovte," švitořila vdova a spravovala mu lože, na něž svoji jedinou peřinu kladla. Vandrovní trochu pojedl, ale na lože nelehl, jen na lavici se natáhl.

„Jen si lehněte, matko, a nemějte o mne žádnou starost, já brzy zase odejdu," upokojoval host starostlivou hospodyni, která nechtěla, aby se na lavici tlačil.

„Ty můj spasiteli, jak zcela jiný byl ten včerejší host! Tenhle ani kříž neudělal a již snad spí," vzdychla a ulehla. Jen si dřímla, ozve se opět klepání, i ulekla se a napadl ji strach, vidouc vandrovního ke dveřím se blížit.

„Jen zůstaňte ležet, vždyť já se sama zeptám, kdo to je," šeptala a zadržovala ho.

„Nechte, matko, ten co klepe, je zloděj, a Pánbůh sám mne poslal, bych vás jeho zprostil," řekl cizinec a šel ke dveřím, ptaje se: „Kdo tluče?"

„Já jsem čert a jdu si pro peníze," ozval se zvenčí hlas. Tu otevřel vandrovní dvéře řka: „Ty nejsi čert, ale já jsem čert," popadl neznámého do náručí a zmizel. Ulekaná vdova klekla na zem a děkovala Bohu za poslanou pomoc.

Druhý den bylo slyšet, že se bohatý mlynář ztratil, nikdo nevěděl, kam se poděl, jen chudá vdova mohla o jeho strašné smrti zprávu dát, a také to mlynářce pověděla, by za jeho duši se modlila, což ta učinila a polovic jmění chudým dala, by modlitbu platnou učinila.

Vdova se svými dětmi byla nyní šťastna, vychovala z nich hodné a rozšafné lidi a nikdy na svatého Josefa nezapomněla.

OREL, SLAVÍK A RŮŽE

Burka byla mocná a zlá čarodějnice, měla zlata, drahých kamenů plné truhly, krásný zámek, lesy a luka, ale za to všecko si nemohla koupit krásy, a té se jí tuze nedostávalo. Aby krásnou a mladou se stala, měla se vykoupat v krvi nevinného dvacetiletého mládence, který by dobrovolně u ní zůstal. Věděla o takovém mládenci, byl myslivcem nedaleko jejího zámku; jen škoda, že k ní nechtěl dobrovolně jíti. Krásný hoch ten, kdyby se mu Burka byla líbila, jak je, mohl míti u ní jisté živobytí, a nač by si byl pomyslil, v okamžení by se mu bylo vyplnilo. Ale myslivec nechtěl o babici nic vědět, a Burce nenapadlo, že ji mocnější čarodějnice předešla, srdce myslivcovo k sobě na věky upoutala, a to jedině kouzlem svých modrých očí. Co tajno bylo, to tajno nezůstalo. Když se Burka o tom dověděla, byl již mládenec svou krásnou čarodějku do osamělého domku v lese dovedl, a babice měla po naději. Zlý člověk urážku tak snadno neodpustí, a docela taková stará čarodějnice; i přísahala, že se pomstí mladým manželům, ale teprv až by štěstí jejich nejvyššího stupně dosáhlo.

To bylo po roce, když myslivcová malou dcerušku porodila a jejich blaženost na vrch vystoupila. Když vyšla po prvé mladá matka po boku manželově pod šíré nebe, byly stromy v plném květu, ptactvo zpívalo, jako by nemluvně vítalo, a květiny se skvěly ve svých nejkrásnějších šatech, jak by svátek světily. S chloubou a rozkoší položila matka dítě své pod jabloň a modlíc se pohlédla k nebesům. Tu padly paprsky sluneční na spící dítě a políbením je celé ozářily; andělové maličtí stupovali po nich dolů, skláněli se k němu a zlíbali mu tvářičky do červena. Kvítka mu vydychovala tu nejlíbeznější vůni, ptáci je svými nejlahodnějšími zpěvy kolébali a větřík se nad ním jen zlehounka houpal, aby se nevzbudilo. Jabloň stála tiše, a jen jednou se zachvěla a setřásla růžový květ na bílou plénku, jak by mu dárek podati chtěla. Tenkráte nebyly ještě chrámy, a mladá matka své dítě Bohu obětovala pod šírým nebem. Zem byla oltář, příroda chrám, vůně květin kadidlo, ptáci byli

zpěváci a z modrého klenutí se díval otec nebeský a žehnal dítě i matku, která mu za ně děkovala a jemu je obětovala. V té chvíli stála Burka nedaleko, ale dokud je ozařoval božský lesk, nemohla jim uškodit; teprv když se po zahradě procházeli a v nevýslovné rozkoši mladý muž ženu svou objal, tu je zahalila čirá mha. Ostrý hvizd zafičel povětřím a vjel až do vnitra země, takže se hrůzou otřásla, vítr se zdvihl, ptáci umlkli a stromy i květiny se zachvěly, jako by tušily, že zlý duch nablízku své rejdy tropí. Po chvíli se opět mha rozstoupila, povětří se utišilo, ale myslivce ani jeho ženu viděti nebylo; místo nich usedl k dítěti velký černý orel a hnědošedý slavík. Byli to jeho rodiče, jež Burka v největší jejich radosti v ptáky proměnila. Orlova prsa se zdvíhala, jak by puknout chtěla, a oči jiskřily hněvem a bolestí, slavíček se choulil na plénku a s nevýslovným žalem obracelo se jeho rozumné oko brzy na dítě, brzy na orla.

Toho se Bohu zželelo; poslal na zem anděla strážce, aby dítě opatroval. Ten malou Violku do domu odnesl a šetřil ji jako vlastní máti, která mu beztoho jen zpěvem nápomocna býti mohla, když dcerušku uspával. Orel střežil dům a křídlo jeho bylo vždy pohotově chrániti dítě před nehodou. Dokud ale anděl u něho bděl, nebylo v nižádném nebezpečenství. Jsouc milována, střežena a opatrována, rostla Violka jako kvítí, když je zahřívá boží slunce a vlaží rosa nebeská.

Po patnácté kvetla jabloň od té doby, co pod ní novorozeňátko Bohu obětováno bylo, když anděl takto promluvil: „Již nejsi dítě, Violko, víš, co dobré, co zlé, máš rozum; nyní se musíš sama o sebe starat. Měj vůli vždy jen k šlechetnému činu a hleď, by tvé srdce tak dobré a čisté zůstalo jako až posud. Rodiče tvoje nikdy neopouštěj a doufej, že budou skrze tebe vysvobozeni; byť bys i trápení podstoupit musela, přece vždy důvěřuj v milosrdného Boha. Já jdu nazpátek k mému otci, ale v čas potřeby budu při tobě.“

Po těch slovích rozloučil se anděl, jenž vždy jen v podobě krásné panny s Violkou obcoval. S pláčem a bolestí doprovodila ho tato kus za myslivnu a těžce se loučila od něho, ale brzy vzpomněla na

ubohé rodiče, jak mnohem nešťastnější oni jsou, a umínila si beze stesku jen pro ně živu býti. Orel jí zaopatřoval všecku potravu pro dům a matka ji zpěvem obveselovala, když předla aneb cos jiného pracovala. Nyní se ale musíme podívat k původu toho neštěstí, totiž k paní Burce.

Když se vymstila, byla pokoj na, protože k dítěti moci neměla, až kdyby vkročilo na její půdu. Tím více se starala dostati nevinného mládence, který by u ní dobrovolně zůstal a skrze kterého by se krásnou a mladou stala. Vskutku se jí to poštěstilo. Od chudých rodičů dostala chlapce, pětiletého, a ten s ní rád šel, rád u ní byl v jejím pěkném zámku a miloval ji za to všeliké dobré, co mu udělovala. Bláhový nevěděl, proč to všecko dostává!

V panské rozkoši vyrostl Mladoň, ale srdce jeho zůstalo dobré, nevinné a šlechetné a z toho měla Burka radost, ba co ještě, když se z něho krásný mládenec udělal, byla by mu i život darovala, kdyby ji byl chtěl trochu více milovati. Ale o lásce nevěděl Mladoň nic a také by se byl jistě do babice zamilovati nemohl. Jednoho dne, když se Burka do zrcadla dívala a škaredou svou tvář v něm viděla, usmála se a myslila, však to nebude dlouho trvat, a bude se v tobě krásná žena zhlížet, že jí rovné v zemi nebude.

V tu samou dobu, když si tak přátelsky Burka na Mladoně vzpomněla, procházel se mládenec v poli. V tichém zamyšlení pozoroval, jak zvířátka po louce laškují pár a pár, mládě jak se k matce vine, holoubky jak se líbají, stromy k sobě sklánějí, kvítí jedno k druhému tulí; i pomněl na domov, na matku, na otce, bratry a sestry. Začalo mu býti okolo srdce ouzko a bolno, takže zaplakal a daleko od zámku býti si přál. Rákosí zašustilo u jeho nohou, mezi ním viděl loďku a za ním velký modrozelený rybník. Sedl na loďku a ta vodou houpaná nesla ho šik a šik až na druhý břeh, kde ještě nikdy nebyl. Přešel zelenou dubinu a viděl údolí, v tom údolí pak vršek a na tom vršku chaloupku, okolo chaloupky květoucí stromy, loubí a kvítí, z loubí ale zněl zpěv slavičí. I šel blíž a blíže, nehledě, kde cesta vede, kráčel přes všecko, až byl u chaloupky. Tam seděla Viola pod zeleným loubím a předla, u ní orel a na jejím rameně

slavík. Mladoň nemohl zraky odvrátit od ní, neboť byla překrásná. Vzrůst její byl štíhlý jak palma, tvář bílá růžově prokvítala jako ranní červánek, pleť byla hlaďounká jak hranostaj, vlasy se jí vinily po šíji jako klasy zralé pšenice, ústa byly dvě šňůrky zralých lesních jahod. Ale oči, k čemu měl Mladoň ty oči přirovnat? Vždyť se ještě do nich nepodíval. Chvíli Violka ani mládence nepozorovala, až když slavík umlknul a na něho se ohlídl, tu i ona oči pozvedla a zrak utkvěl na tváři krásného jinocha. Jistě zabloudil a je lačný, pomyslilo si dobré děvče a lehkým krokem, takže ani tráva pod jejíma nohama neulehla, běžela k cizinci. Tu pohlédl do těch očí a zdálo se mu, že se dívá do krystalového jezera, v němž se modré nebe i se sluncem září. Když promluvila, zněl mu její hlas mnohem líbezněji než předtím zpěv slavičí.

„Mládenče, tys jistě zabloudil a chceš, bych ti cestu ukázala, aneb žízníš a milé bylo by tobě občerstvení. Vstup pod střechu naši, bychom tě uctili, a potom povíš, co tě sem přivedlo."

„Ano, zabloudil jsem," odpověděl Mladoň; „stýskalo se mi na světě a dobrý Bůh se nade mnou smiloval a dovedl mne do ráje k tobě. O kýž nevede nižádná cesta z toho údolí, bych věčně u tebe zůstati musel; však byť bych i odešel, ty zůstaneš vždy mou průvodčí hvězdou. Ústa moje chceš občerstviti, ale duši jsi rozplamenila, a ta bude od té chvíle po tvém pohledu práhnout jako žíznivý poutník po kapce vody."

„Nemluv taková slova ke mně, já ti nerozumím. Jsem jen sprosté děvče, jméno mé je Viola," pravila uzardělá panna a vedla Mladoně přes práh do chaloupky.

„Všecko na tobě je spanilé, tak i jméno tvé, podobáš se ve své skromnosti květině, jež se pod list ukrývá, ale přece hledána bývá, jsoucí nade všecky krásnější. Ale pověz, kde otce, matku máš, kde bratry a sestry?" ptal se mladík, když nikoho neviděl.

„Bratrů ani sester nemám, a otec ani matka přivítat tě nemohou, protože jazyk kletbou němým se stal. Máti má tě zpěvem vítala a viděl jsi ji i otce již v zahradě."

„Jen zpěv jsem slyšel, ale u tebe nikoho neviděl, leč orla a slavíka."

„A to právě jsou moji nešťastní rodičové," řekla Viola a zaslzela.

„Kýž by mi možná bylo rodiče tvé z jejich zaklетí vysvobodit, věř, že bych rád život nasadil."

„Tys dobrý; ale jen ode mne mohou rodiče vysvobozeni býti. Jak a kdy, to mi posud známo není."

Nato mu Viola vypravovala, jak po všechna ta léta žila, a mezi vypravováním pilně pobízela, by okoušel ovoce a mléka, jež mu byla představila.

Těžce loučil se Mladoň s pěkným údolím, ale přece musel odejíti. „A ráda-li mne uvidíš, když opět přijdu?" ptal se při odchodu Violy a patřil jí do modrého oka a skrze krystalovou hladinu až do srdce. Tam se rojily myšlénky jako družné rybičky, tiché její ctnosti ležely jako perla v mušli a v půdě rozkládala své kořínky láska, podobajíc se růži jezerní. Proutek se pnul vzhůru, ale květ byl ještě v poupěti. Tu řeklo něco: „Probuď se!" a ona hlavinku pozvedla a kalíšek otevřela. Tak procitla láska v srdci Violy, ana nevěděla sama, že tomu tak. Když se Mladoň velmi líbě ptal, ráda-li ho uvidí, nelhala, ale laskavě naň pohlédnouc řekla, že ano. A to slovo rozplesalo duši jinochovu; umínil brzy zase do svého ráje se podívat, ba nejraději byl by již více neodešel.

Přijda domů neřekl paní Burce nic o svém zjevení, ale ta to již věděla a zuřila. Láska a outrpnost se proměnily v hněv a pomstu, a kdyby možná, byli by Mladoň i Viola tu chvíli zahynuli. Mládenci dobíhal teprv za tři dny dvacátý rok, a ona si ho nesměla hněvem zapudit; Viola musela dříve na půdu její vkročit, by k ní právo měla. Ale k neštěstí se jí přece něco podařilo. Druhý den zachtělo se Viole jíti na procházku. Orel i slavík ji provázeli, ale ona šla zamyšlena a nepozorovala ani, že ji rodiče zdržují, by se dále nepouštěla. Až přejdu les, myslila si, budu daleko vidět a jistě uzřím chaloupku, kde Mladoň zůstává. Šla, šla, až bylo lesu konec, a tu viděla rybník, luka, zahrady, zámek, od zámku ale pospíchal její miláček zrovna k rybníku. Trhla sebou radostí a udělala tři kroky blíže; vtom však

křídlo orlovo zašumělo, který chtěl své dítě mocí odnést. Bylo již pozdě. Mlha je zahalila, ostrý hvizd zafičel povětřím a jako dýka projel srdce Mladoňovo.

V okamžení vyjasnilo se zase, ale již neviděl u lesa Violu, ani orla a slavíka, a chtěje přes rybník, zpozoroval teprv, že je okolo něho neproniknutelná zeď ze zlatého rákosí. Nikudy nebylo lze projíti, neboť po jedné straně rybníku pnula se kolmo vzhůru skála nesmírné výšky. Mladoň se koukal, zdali by přelézti mohl, avšak poznal, že by jen ptačí let byl s to, aby se tam dostal. Hledě pln zoufalství nahoru, viděl na nejvyšší špici růži, u ní orla a slavíka, který velmi bolestně zpíval. Mladoň poznal ten hlas a žalostně zvolal: „Totě matka a otec Violy, a snad i ona je tam zakleta od zlého ducha! O kdož mi poví, jak bych je vysvobodit mohl?“

V té bolesti vrhl se pod strom a plakal. Tu slyší nad sebou šveholení dvou vlašťovek: „Aj sestřičko milá,“ povídá ta jedna, „proč jsi truchlivá, což ublížil někdo tvým mláďatům?“

„Moje mláďátka sedí zdrávy v teplém hnízdečku, a neželím pro ně, nýbrž pro moji dobroditelkyni, která padla do rukou zlé čarodějnice, bydlící tam v tom pěkném zámku.“

„Pověz pak, sestřičko, co se jí stalo a kde je tvá dobroditelka?“ tázala se opět ta první.

„Za tímto lesem je údolí, tam vršíček a na něm chaloupka, v té chaloupce bydlela má hospodyně. Její matka je v slavíka zakleta a otec v orla od zlé čarodějnice, protože jí nechtěl milovat a dobrovolně u ní zůstat, by ho mohla v dvacátém roku usmrtit a krví jeho se umýt, čímž opět krásy a mladosti nabýti měla. Když je tak nešťastnými učinila, zůstalo po nich děťátko, ale Bůh milý nechtěl, by zahynulo, a poslal anděla svého, by je ostříhal a opatroval. Do patnáctého roku ji vychovával, ale potom se vrátil zpátky do nebe. Viola byla rozumná, krásná a dobrá. Nikdy jsem pro svá mláďata pro potravu na pole jíti nemusela, neboť každý den bylo na dvoře zrní nasypáno, jehož se ptáčkové najedli. Pořád byla sama, až přišel včera k nám mládenec, kterého si čarodějnice od mládí vychovala, by nevinným zůstal a ona ho v dvacátém roku zabíti mohla. Ten si

oblíbil Violu a Viola jeho. Dnes ráno, když vyšla za les a nevědomky kročila na půdu čarodějnice, zaklela ji ta ze zlosti v růži a vsadila na špici té skály, kdež jsou i rodiče její. Zde pod stromem sedí ten mládenec, a kdyby věděl, že ji může vysvobodit, jistě by to učinil."

„A řekni, jak by se to státi mohlo?" ptala se zase druhá.

„Ne jinak, než že by musel mladík hranici pro Burku udělat, do její ložnice se nějak vkrást a ji do ohně hodit. Má ale Burka okolo levé ruky hada, jenž ji dělá silnou, a kdokoliv na ni křivě sáhne, toho on uštkne, že hned mrtev padne. Musel by dát tedy mládenec pozor a hadovi dýkou hlavu probodnout; tím by čarodějnice seslábla a bránit se nemohla. Popel její by pak do tohoto rybníka hodit musel a Pánbůh by mu na skálu pomohl. Jestli se to nestane, bude mládenec třetí den mrtev a Viola zůstane na věky zaklena."

Když takto vlašťovička své vypravování byla skončila, uletěla s družkou svou do lesa. Mladoň, jenž každičké její slovo slyšel, všecko bedlivě v mysli své uložil. Radostně vyskočil, koukl ještě jednou na skálu a šel zpět do zámku. K paní Burce choval se, jako by se bylo nic nestalo, ba lichotil jí, z čehož ona měla veliké potěšení. V soumraku nezapomněl dříví uchystat, a když všecko ulehlo, podařilo se mu na hranici je vrovnat. Prosebným hlasem žádal potom u ložnice, by mu paní otevřela, že jí musí něco velmi důležitého povědít. Paní Burka dala se uchlácholit a důvěrně mu otevřela. Tu ji vzal Mladoň za rameno, ale jedním okem koukal na levou ruku, kde se již hýbala hadí hlava. Sotva byl Burku silněji stiskl a ze dveří táhnouti chtěl, zasyčela ohnivá tlama, ale již měla dýku v chřtánu a ukrutně se okolo ruky čarodějnice svíjet počala. Ta se skácela, Mladoň pojav ji do náručí, běžel na dvůr a v okamžení hořela hranice plamenem. Když nebylo po čarodějnici než hromádka popele, sebral ho Mladoň do nádoby a šel k rybníku. Právě vycházelo slunce, když ho do tiché vody hodil; tu se začala voda pěnit a vzhůru vinit, jako by ho vyvrhnout chtěla. Zlatá zeď se kácela a viny házely jednu třtinu po druhé na břeh, až nezůstala ani jedna ve vodě. Ale hle, co se to na břehu děje, třtiny se staví vzhůru, jedna podává druhé ruku, splítají se dohromady výše a výše, až je z

nich zlatý žebřík zakotven ve břehu, špicí položen na vrchol skály u samé růže. Mladoň poznávaje dobrotu a moc boží, bez bázně pustí se po zlatých špruhách nahoru a šťastně se dostane k své milence. Něžnou růži vezme za svá ňadra, slavík mu sedne na rameno a orel sletí sám dolů. Tu se opět voda zapěnila, vysoce vzhůru vystřikla a tisícerými perličkami všecky pokropila; tím křtem se ale změnil orel v mladého muže, slavík v pěknou ženu a růže v krásnou pannu, aniž co po změně zůstalo, vyjmouc dva růžové lístky, které byly utkvěly na tváři sličné Violy. Otec a máti si padli do náručí, ale uzardělá panna měla lehounce hlavu na prsou mládencových skloněnou, kde před chvílí co růže spočívala. Po paprscích slunečních sestoupí dolů Violin anděl strážce a požehnal svou milou schovanku. Když se ty dva párky poněkud vzpamatovaly, nebylo po zlatém žebříku ani památky a rybník nebyl ohražen nepohnutelnou zlatou zdí, nýbrž rákosí zelené jak brčál šumělo a sklánělo se k vodě.

Sedli tedy všickni čtyři na loďku a plouli k chaloupce. Tam slavili Mladoň a Viola své zasnoubení a potom teprv se odstěhovali do zámku, který Mladoňovi co dědictví připadl. Otec a matka nechtěli se ale s lesní chaloupkou rozloučit.

TAJEMNÝ PÁS

Ludomír, syn knížecí, vydal se se svým starým vychovatelem a rádcem na cesty. Byl to jinoch mladý, udatný, šlechetný a vzor mužské krásy. Mnohá slza ukápla při jeho odchodu z krásných očí a mnohý vzdech vyvinul se z bílých ňader. Ludomír však neznal posud ani slast ani trpkost lásky, rychleji než orlí let táhly myšlénky jeho do světa a oslazovaly loučení od rodičů. Učitel jeho byl muž učený, zběhlý v tajných uměních a znal svět. On vodil Ludomíra na uzdě jako zkušený štolba stepního bujného koníka, ale také ho miloval jako otec.

Bylo dobře knížecímu synku pod touto dohlídkou; viděl velký kus světa, mnoho znamenitého, slušného i krásného. Co všecko spatřil, bylo by dlouho povídat, ale co se mu nejvíce zalíbilo, tu nejhlavnější událost z jeho života, tu budu vypravovat.

Jedenkráte přijeli do velkého města, kde bydlel král. O kráse jediné dcery toho krále slyšeli naši cestovníci valný kus cesty, a Ludomír byl tuze žádostiv jejího pohledu. Šedivý rádce ale zakroutil hlavou a neradil jíti ke dvoru. Při jeho radě zůstalo. Ubytovali se v hostinci a nikdo je nepozoroval, jelikož jen s jedním služebníkem cestovali. Měl' starý učitel příčinu, proč nechtěl, aby Ludomír krásnou princeznu viděl.

Princezna Kazimíra byla panna vzácné krásy, ale podivného smýšlení, ba věru ukrutného. Její otec jí ve všem hovil, co ona chtěla, to se stalo. První podivný nápad byl, že vydala rozkaz, kdo by se na ni směle podíval anebo se docela usmál, ten že přijde o hlavu. Druhý rozkaz zněl, že nesmí žádná panna, která u jejího dvora meška, míti milého, aniž který panic milou, a ten párek, ať to kdekoliv v celém mocnářství, který by bez věnce zasnouben býti musel, že přijde též o hlavu.

To nebyly rozkazy ženského srdce hodné! Mladý lid ji proklínal a jinak nenazýval než „srdce mramorové"! Kazimíra milovala svého otce; ale to byl ten jediný muž, ostatně nesměl s ní nikdo promluvit. Rád by byl král viděl, aby se dcera vdala, ale co byl ten rozkaz vydán, štítili se mužští královského dvoru. Milovalať také ta princezna nádheru, a nikdo se nesměl opovážit tak skvostný šat nositi jako ona. Za její oděv a šperk vydalo se do roka mnoho peněz, ba kdyby to bylo život stálo, co si zamanula, to míti musela. Kolikráte se stalo, že se přece láska na tu neb onu dvorní pannu vyzradila, ta potom musela hned ode dvora a ještě byla vězením trestána. Tak to bylo, když přišel Ludomír se svým učitelem do města. Starý rádce to všecko o princezně věděl, a když Ludomír chtěl krásnou Kazimíru mermomocí vidět, tu teprv ho varoval a všechny její nectnosti mu jmenoval. Ale panáček se nechtěl dát na pokání.

„Milý Dobroději," řekl učiteli, „já vím, že se o mne bojíš, ale věř, že již starost míti nemusíš, že se mi to mramorové srdce zalíbí. Vidět ji ale přece musím a rád se podívám, opováží-li se dáti mi hlavu srazit, když se na ni zasměju."

„Nedělej to, milý synu, můžeš do velkého nebezpečenství upadnout."

Ale všecko napomínání starého Dobroděje bylo tenkráte marné. Ludomír zůstal při svém. Právě slyšeli, že půjde princezna se svým komonstvem do kostela, a té chvíle chtěl Ludomír použít a na krásnou Kazimíru se zasmát. Než šel, musel ale na příkaz učitelův tvář zohyzdit a jako šašek se obleknout. Dobroděj šel zamyšlen s ním až do kostela a oba zůstali u dveří stát. Princezna se třpytila zlatem a drahými kameny tak hrdě, jako by chtěla slunce zahanbit. Bylo po ceremoniích a komonstvo kráčelo před i za ní z kostela. Tu se přimíchal Ludomír až blízko k princezně, směle se na ni podíval a pustil se do smíchu. Princezna sebou trhla, obrátila se a poručila přísným, ale líbezným hlasem vojákům: „Chopte se toho drzého odvážlivce, který se osmělil můj rozkaz přestoupit!"

Již chtěli dva vojáci Ludomíra za rameno brát, tu přijde starý Dobroděj, pokloní se zhluboka před Kazimírou a povídá: „Jasná panice královská, klaním se tobě a prosím, bys ráčila milostiva býti a odvážlivci tomu vinu prominouti, neboť je blázen. Jsemť vyslanec sousedního krále, který člověka toho u dvora svého za šaška míti chce, kamž jej nyní přivádím. Rač býti milostiva a nechtěj, by mé šediny s vinou do hrobu klesly!"

„Ano," odpověděla princezna po krátkém rozmýšlení, „daruji smělci život, s tebou však jíti nesmí, já sama chci jej za šaška podržeti."

„Bůh žehnej tobě a rodu tvému za tu milost; nyní odejdu v pokoji."

Nato se poklonil starec před královskou pannou, šašek se s ním rozloučil a on odešel z davu. Ludomír rozuměl svému učiteli na pohlédnutí, a věděl již, že s ním večer mluvit bude. Žert ten se mu dobře líbil, a proto běhal mezi komonstvem brzy sem, zase tam a

svým vtipem je vyrážel. Potom sedla Kazimíra do zlatého vozu a odjela s komonstvem a se šaškem. Služebníci a panny nepřestali se mu smáti až do zámku a měli radost, že ho princezna ke dvoru vzala. Když přijela Kazimíra do zámku, odebrala se k svému otci a vypravovala mu o příhodě s bláznem. Krále to netěšilo.

„Milá dcero," pravil, „ty jednáš velmi nepředloženě, což nebude-li s tím král soused spokojen?"

„Otče, tys mi nebránil vydati rozkaz, nyní nesmíš žádné námitky dělat, když jej vyplním. Cizinci vědí dobře o zákonu, a protož i ten odvážlivec smrtí propadl, když jej přestoupil. Dost velká bude milost má, když mu život daruji a k mému dvoru jej přijmu."

„A přece slyším ze všech stran reptání proti tobě a proti mé slabosti!"

„Otče, ty to slyšíš, a nezničíš jedním slovem ničemníky ty!''

„Nechci je zničit, protože mluví pravdu."

„A což dělám, že jim to protivno; že chci panenství zachovat, že nedám vládnouti vůli mužské, ani láskou se omámit a že duše milostí zmalátnělé okolo sebe trpět nechci? Aneb že trestám tak přísně pohled na moji krásu?"

„Nejsou-li to samé pošetilosti? Proč nechceš býti jako jiná žena a zavíráš srdce lásce, proč nechceš trůn svůj upevnit?"

„Já lásku a muže nenávidím, samostatně a svobodně chci a budu panovati, a kdo jest okolo mne, nesmí se té náruživosti oddati. Běda poddanému, který by se mému rozkazu protivil anebo mne kárati chtěl!"

Tu zazněly ze síně rolničky a král dal šaška k sobě zavolat.

„Z které země přicházíš?" ptal se ho, když se před ním poklonil.

„Já jsem z té země, kde není metla nad strom a lvice nade lva," odpověděl šašek.

„Jaká to řeč, blázne?" ozvala se Kazimíra.

„Dcero, tys vzala blázna k svému dvoru, nyní si musíš nechal pravdu i nepravdu líbit," odpověděl král a šašek zacinkal rolničkami, až to vesele po síni zaznělo. Princezna ale hněvivě do svých pokojů odešla.

Posud neviděl Ludomír tvář její, ale ušlechtilý vzrůst, libý, ač přísný hlas již ho poutal a kouzlil. Kolikráte přes celý den vybíhal na dvůr a díval se do každé tváře, jestli by pod nějakým zakuklením starý učitel k němu se nehlásil, ale byl již večer, a ještě nikdo nepřicházel. Zamyšlen seděl Ludomír ve svém pokojíčku, an tu někdo neviditelný dvéře otevřel a zavřel.

„Což mám mhu na očích, aneb jsi byl vskutku neviditelným?“ divil se mladý kníže, vida najednou učitele před sebou státi.

„Musel jsem tenkráte svého umění a drahého daru použíti, abych se k tobě dostal, a udělati se neviditelným,“ odpověděl Dobroděj.

„O příteli, popřej i mně toho daru, bych, než odtud s tebou odjedu, Kazimíru spatřil. Zlehka vloudím se do jejího pokoje, jen okamžení popatřím na její krásnou tvář, vdechnu tiše políbení na její bílé čelo, jako když vítr růži ovane, a potom opustím s tebou navždy zámek a zem.“

„Neklam sebe, synu milý, tvé srdce opoutáno již krásou princezny a neopustíš více s pokojnou myslí zem tuto. Však to potřeba nekáže a osud tvůj jest přízniv; nahlédl jsem do knihy tvého života, zpytoval jsem hvězdu tvou a shledal, že v štěstí stojíš. Osud tvůj slove pyšné srdce královské panny pokořiti, laskavou chotí a dobrou matkou ji učiniti, čímž i ty získáš.“

„O mluv jen, rádce, příteli můj jediný,“ skočil mu ohnivě do řeči Ludomír, „a víš-li možnost, jak bych srdce Kazimíry obměkčil a její lásku získal, tedy mi to zjev a já i život svůj pro její náklonnost milerád obětuji.“

„Pomni, synu, že má Kazimíra srdce mramorové, a kdyby si deset životů měl a je pro ni obětoval, přece její lásku by si nezískal. Ona musí být sama sebou trestána a ty ji pokořit musíš. Utiš se tedy a poslechni moji radu.“

To řka položil Dobroděj na stůl skřínku velmi skvostně pracovanou a pás bílý, zlatými znameními pošitý a pokračoval dále: „Než jsem k tvému otci přišel, byl jsem v dalekých zemích a mnohá léta zdržoval jsem se u jednoho daleko pro svou učenost vyhlášeného muže, který v tajných uměních zběhlý byl a mě též ve

všem vyučil, co sám uměl. Byl bych tam ještě déle zůstal, kdyby nebyla na něho smrt přišla, proti níž líku neměl. Všecko svoje jmění odkázal mně; mezi mnohými skvostnými dary byl mi nejužitečnější tento pás, jímž jsem si mnohokráte již život zachránil, neboť má tu moc, když se okolo těla otočí, že se stane člověk neviditelným. V této skříni jsou tři drahé věci pro ženský šperk, krásy nevídané. Dej dobrý pozor, Ludomíre, zejtra až všecko v zámku ulehne, vezmeš kladivo, jeden z těchto darů, sedneš do síně před pokoj, kde princezna spí, a budeš klepat, až někdo vejde. To bude komorná, jež v předpokoji u princezny spí, až uzří šperk, bude se tě ptát co s ním; ty pak řekneš, že ho chceš roztlouci, ale půjde-li k tobě na noc, že jí ho dáš. To ona princezně zjeví a ty potom uhlídáš, co se dále stane. Neukáže-li se ti princezna první noc, snad ji marnost zavede druhou aneb třetí noc. Ostatní ti povím až dále a pás ti také později svěřím. Já budu vždy tobě nablízku a nedopustím, by si do nebezpečenství upadl; buď opatrný a přijdeš k štěstí."

Po těch slovích Dobroděj vstal, rozloučil se s Ludomírem, a opásav se bílým pasem, odešel z pokoje. Ludomír zůstal sám a hlava se mu kolem točila. Den se již šeřil, hlasy na dvoře se ozývaly, tu teprv se mu víčka sevřela. S nevolí si maloval ráno tvář a oblékal šat pro kníže neslušný, ale osud nechtěl, aby si co kníže srdce Kazimíry dobyl, nýbrž aby ji co blázen pokořil. Nyní teprv se podíval do skříně a oči mu přešly leskem. Ležely tam hodinky, tenkráte veliká vzácnost, pás a diadém. Mimo to naspodu hezká hrstka zlatých peněz. Ludomír vzal jich něco k sobě, zavřel skříni a šel ke krejčímu, by si aspoň dal krásnější šat ušít, než měl. Krejčí když viděl dukáty, rozložil před ním celou šatnici a Ludomír si vybral bláznovský sice, ale skvostný šat, který mu výborně slušel. Mezi dnem dala ho princezna do svých pokojů zavolat a Ludomír viděl ji nezastřenou. O málo, že by se byl stal opravdivým bláznem, tak ho její krása pohnula. Jaké to oči! Vskutku snáze bylo by hledět půl dne do slunce než půl hodiny do takových očí! Mocí sebral svých pět smyslů, by úlohu jak náleží vyvedl. Bystrým vtipem, směšnými myšlénkami, ano i zpěvem rozesmál, obveselil a okouzlil princeznu

i její komonstvo. Za těch několik hodin získal si přízeň panny, ovšem jen co veselý šašek. Ach, taková přízeň byla jeho ohnivé duši ničím, on toužil po lásce, po vroucí lásce; chladná její přízeň ho snižovala. Přišla noc a pomalu se to v zámku tišilo; až všecko umlklo, tu vzal Ludomír ze skříně hodinky, uchystané kladivo a šel zlehka po chodbách až do síně, která byla před komnatou princezny, sedl na koberec, hodinky položil před sebe a začal kladívkem tlouci, do hodinek ovšem ne, jen vedle nich. Princezna ještě nespala a hned na první klepnutí dávala pozor; když se to ale několikráte opakovalo, zavolala na komornou a poručila jí podívati se, co to za klepání. Komorná vzala světlo a vyšla z pokoje do síně, ale couvla zpátky, když pohledla na zem a tam světlo v diamantech, jimiž hodinky ozdobeny byly, odrážeti se viděla.

„Co to děláš?“ ptala se, přistoupivši opět blíže k šaškovi.

„Co to dělám? Chci ty hodinky rozbít,“ odpověděl šašek, drže napřažené kladivo.

„Aj, tak překrásné hodinky, totě bláznovství!“ zvolala s úžasem komorná.

„A nač mi hodinky? Nerad se dívám, jak čerstvě čas ubíhá, proto je rozdrolím a z těch třpytících kamenů si udělám okolo hlavy zář.“

„Brachu, lépe pochodíš s rolničkami, než aby si měl hlavu osvícenou. Ale nyní mluv se mnou moudře, chceš-li vskutku ty hodinky zkazit, raději je prodej; princezna je jistě koupí!“

„Mám peněz dost, nepotřebuji žádné; ale jestli se uvolíte, vzácná panno, dnešní noc v mém pokoji se mnou přebýt, daruji vám ty hodinky i s těmi diamanty,“ řekl šašek a po očku koukl, co bude panna říkat.

„Ty nezbedníku, jak mně takového něco můžeš navrhovat? Kdyby nás princezna slyšela, potrestala by mne i za to, že tebe poslouchám.“

„Vždyť jsem vás, panno, nevolal, ani vás k ničemu nenutím; rozmyslete si moje slova, deset minut ještě počkám.“

Komorná zavřela dvéře, ale vprostřed pokoji zůstala stát a přemýšlela, co má dělat. „Nejlépe když to paní oznámím, ať sama

rozhodne.“ Šla a tiše rozhrnula záclonu, která v druhém pokoji ložnici zakrývala. Princezna pozdvihla hlavu z hebkých podušek a dychtivě se ptala, co to bylo za klepání. Se sklopenýma očima a zardělou tváří vypravovala komorná, co viděla a slyšela od prvního až do posledního slova, a čekala zkroušeně na odpověď princezninu.

„A kde vzal šašek tak skvostné hodinky?“ ptala se tato. „Slyšela jsem, že dostal několik velmi krásných a skvostných darů od jednoho krále, který ho velmi miloval,“ odpověděla komorná.

„Vlastně by trestu hoden byl za jeho neslušný žert, ale odpustím mu i tenkráte. Jdi k němu a řekni, aby tobě hodinky prodal, že mu za ně dáš peněz, co bude žádat.“

Komorná tedy na rozkaz princezny opět k šaškovi šla a hodinky od něho kupovala, ale ten se nehnul, ani když mu komorná svěřila, že je má vlastně pro královnu koupit, a vždy zůstával při svém prvním návrhu. Komorná se zase do pokoje vrátila a vše princezně vyřídila.

„Ten tvrdohlavý blázen!“ rozkřikla se Kazimíra. „Dávno již přála jsem si takový šperk, a nyní když bych ho mohla míti, nemá se moje žádost pro pouhou rozmarnost bláznovskou vyplnit? Věru, tomu bych mnoho prominula a dobře zaplatila, kdo by mi hodinky zaopatřil. Je pozdě, jdi na lože, Juto, ale dříve zapověz šaškovi, ať se neopovažuje v předsíních hřmotu tropit.“

Juta spustila záclonu a tiše odešla ven. Nevím, jestli ji lákala milost princezny aneb šperk, ale něco z dvojího to musilo býti, protože šla za šaškem do jeho pokoje, aby u něho noc probděla.

Ráno když se princezna probudila, vešly k ní panny, by ji obsluhovaly. Juta byla mezi nimi, ale tvář její byla veselá a růžová jako kdy jindy, a kdykoliv se s okem princezny, které se často bystře na ni obrátilo, potkala, usmála se. Ranní hodina uprchla, Kazimíra byla se strojením hotova a seděla zamyšlená v lenošce. Tu zašustí vedle ní krok, a Juta podává na zlatém talíři skvostnou skřínku, v níž se září diamanty obsazené hodinky.

„Aj, jaká to krása!“ zvolá Kazimíra. „Tedy přece šašek zmoudřel a od svého návrhu upustil?“ ptala se dále, nádherný šperk v ruce přebírajíc.

„O nikoli, on zůstal při svém návrhu,“ odpověděla Juta.

„A ty?“

„Já, nejmilostivější velitelko moje, chtěla přání vyplnit, které včera večer Milost Vaše projevila a za něž přízeň i odpuštění slíbeno bylo.“

„Ano, já slíbila odměnu a přízeň tomu, kdo by ten šperk mi zaopatřil, ale ta milost nevztahovala se na tebe. Nemyslila jsem, že by jedna z panen mých na cudnost tak dalece zapomenouti mohla. Avšak slovu dostojím; i ty dostaneš královskou odměnu za šperk a mé odpuštění za tvou neslušnost, ale u mého dvora déle zůstati nemůžeš. Veřejné provolání a rozkaz přestoupiti se nesmí!“

„Pro přízeň Vaší Milosti zapomněla jsem na chvíli na slušnost, ale rozkaz a provolání Vaší Milosti jsem nepřestoupila. Posud hodna jsem státi mezi pannami Vaší Milosti!“ odpověděla uzardělá Juta, zarmoucena přísností princezninou.

„Mluvíš pravdu?“ ptala se s podivením a radostí Kazimíra, která Jutu ráda okolo sebe měla.

„Neopovážila bych se jasnému oku Vaší Milosti čeho zatajiti; slova moje jsou pravdivá. Přišla jsem do šaškova pokoje a sedla do sesle, kterou mi podal, nato on položil hodinky do této skřínky, postavil ji přede mne a povídal: „Zdali, panno, v mém pokoji do dvou hodin s půlnoci probdíte, je skřínka vaše.‘ To řka sedl do druhé sesle a brzy usnul. Já pobyla do dvou hodin, a pojavši skřínku, odešla jsem tiše z pokoje, aniž mne byl šašek pozoroval.“

„Byla to velká opovážlivost od tebe, ale já ti odpouštím,“ řekla na to Kazimíra a tíže jí spadla se srdce. „Nyní jdi, dej šperk do mé klenotnice a pokladník můj ti za něj odměnu vyplatí.“

Kazimíru to těšilo, že tak lehko drahý klenot nabyla. Celý den byla šaškovi velmi přízniva a ten byl blažen. Druhý večer vzal pás, sedl opět do síně a potloukával. Juta tenkráte rychle vyběhla, žádostiva, co asi bude ještě blázen chtíti. Pás nebyl tak vzácná věc,

ale tak krásný princezna neměla. Jako prvníkráte, navrhl Ludomír komorné i po druhé, půjde-li s ním do pokoje a tam do dvou hodin s půlnoci pobdí, že bude pás její. Juta důvěřovala v jeho bláznovství a šla, aniž byla dříve princezně se zmínila. Ale ta slyšela také klepání, slyšela komornou vyjíti a všetečnost, jaký skvost asi přinese, nedala jí pokojně spáti. Časně již zavolala Jutu k sobě.

„Kde jsi v noci chodila, Juto?“ ptala se zostra.

„Nejmilostivější královno!“ prosila Juta zkroušeně, ač měla rozum z princezny. „Na kolenou za odpuštění prosím, byla jsem opět v šaškovu pokoji do dvou hodin, ale jako včera v noci, tak i dnes stalo se to jen z oddanosti k Vaší Milosti. Sotva jsem včera večer usnula, slyším v předsíni klepání, a vyjdouc ven, vidím šaška, an chce kazit pás tak překrásný, že se srdce usmívalo. Já mu chtěla zaplatit, ale on mi ten samý návrh udělal jako včera; šla jsem s ním, a o dvou hodinách byl pás můj.“

„Nuže, odpustím ti i tenkráte, ale chraň se déle mojí milosti nadužívat. Ukaž mi ten pás!“

Juta pás přinesla a princezně se velice líbil. Jako za hodinky, dostala komorná i za pás velkou sumu peněz, neboť se Kazimíra nikdy a v ničem zahanbit nedala. Ludomír věděl, že i pás princezna má, a ta její marnost ho těšila i netěšila. S bázní skoro očekával třetí večer. Kazimíra byla se svými pannami celý den ve svém letohrádku a šašek musil býti při ní, by jim dlouhou chvíli krátil, což se mu vždy šťastně povedlo. Toužebně očekávaná noc přišla, Ludomír vzal diadém, který se třpytil ve tmě jako hvězdnaté nebe, a šel do předsíně.

Princezna ještě nespala, ale Juta, která dvě noci probděla, velmi tvrdě usnula a neslyšela klepnutí. V závoj celá zahalená vyšla zlehka Kazimíra ze svého pokoje a přesvědčivši se, že Juta tvrdě spí, vyšla ven. Okamžení zůstala užasnuta nad skvostným diadémem stát, potom se sehnula k šaškovi a šeptala přidušeným hlasem: „Nezkaz ten skvost, dej mi ho a já ti za něj slibuji princezninu přízeň, peníze, důstojenství a ouřad, jaký chceš.“

Ludomír poznal na první pohlédnutí Kazimíru, ačkoliv byla zahalena a hlas měnila, a odpověděl: „Peníze nepotřebuji, důstojenství ani ouřad nechci míti jiný, než mám, neboť právě jím jsem si dobyl princezninu přízeň, což se posud málokomu povedlo; a proto od svého návrhu neupustím. Pojďte se mnou, vzácná panno, a skvost je váš."

Princezna rozvážila slova komorné, a spoléhajíc na své zakuklení a slušné bláznovství šaškovo, řekla: „Pojď." V okamžení kráčela vedle Ludomíra, který byl pln blaženosti, a od nikoho neviděna přišla do jeho pokoje.

Druhý den pozorovaly komorné na princezně, že je velmi zamyšlena. Nikoho neplísnila, nesmála se, neplakala, jen stále přemýšlela. Ba ani svého zamilovaného šaška nechtěla vidět. Toť byl věru div, a nikdo si ho nemohl vysvětlit, jen Juta, chytrá Juta měla zdání, co asi Kazimíru mrzí. Nebyla spala, když se tato o dvou hodinách ze šaškova pokoje vracela, a tudy snadno pomyslit si mohla, kde paní bděla.

Šaškovy rolničky nebylo nikde slyšeti. Seděl ve svém pokoji a vedle něho starý Dobroděj. Jejich rozprávka byla dlouhá, a když učitel dopověděl a svému schovanci ve všem dobrou radu dal, šel s ním ten skrze zámek, provedl ho branou ven a kus za zahradou teprv sundal Dobroděj pás a Ludomírovi ho odevzdal.

Od toho dne byla Kazimíra vlídnější a zvlášť laskava byla k Jutě. Ta však milosti nadužívala a již ani veřejně lásku s jistým panicem netajila. Ostatní panny jí tak velkého práva nepřály a žalovaly princezně, že dává první komorná zlý příklad, an provolání a rozkaz její přestupuje a jakoby v posměch uvádí. Tím slovem byla královská hrdost uražena a v okamžení stala se přísnou panovkyní jako dříve. Juta ale ode dvoru vypovězena, roztrušovala o princezně nepěkné pověsti a lid proti ní popuzovala.

Doneslo se to až do zámku. Král se zarmoutil a laskavě dceru svou napomínal, by svou přísnost zmírnila, lásku lidu si zachovala a na stará léta mu starost nedělala. Ale Kazimíra nedbala řečí těch, otci vše vymluvila, a přece umínila jednati dle vlastní vůle. Za

krátký čas prohlásilo se, že Juta s panicem se zasnoubí, ale zeleného věnce že hodna není. Každý očekával s netrpělivostí, co princezna řekne a zdali se přísný rozkaz vyplní. Kazimíra, když to uslyšela, ulekla se velmi a nevěděla nyní, co má dělat; přemýšlela, dlouho přemýšlela, ale zlý duch v ní zvítězil. Soud se musil shromáždit a vinníci byli předvoláni. Přišli, ale ani soud, ani král nechtěli nad nimi ortel smrti vyřknout. Jediná Kazimíra chtěla to mocné slovo vyslovit, an jí v tom někdo neviditelný bránil. Známý hlas šeptal jí: „Princezno, nepřísluší vám k smrti je odsuzovat za jich provinění. Ludomír žádá za ně o milost."

Princezna sklopila oči a lehký ruměnec polil jí tváře; v okamžení však pozvedla je a pravila mírným hlasem: „Budiž tedy, já vám život daruji, za to ale budete celý rok od sebe odloučeni." Lid začal reptat a Juta hrdě před Kazimíru se postavila řkouc: „Královno, ty mne odsuzuješ a sama jsi soudu hodna!" Tu povstal ukrutný povyk, lid se hrnul davem k princezně a s křikem: „Do vězení tyranku, ať umře srdce mramorové!" obklopili bledou královnu, navzdor poručení královu a bránění jejího komonstva. Najednou ozve se hlas, jakoby z oblak: „Zpátky, pomatenci, panny té se nedotýkej ruka vaše, neboť bdí nad ní Bůh, který nechce smrt hříšníka, nýbrž aby se polepšil. Ona chybovala, a Bůh ji pokoří, ale zase pozdvihne, bude-li litovat!"

Po těch slovech viděl omámený zástup jasně skvoucího anděla, jak princezně zlatý pás kol těla otočil a s ní zmizel. Udiveni a ve vší pokoře odcházeli domů, a i Juta dělala si v duchu předhůzky, že křivdu své královně udělala, nad kterou andělové bdí. Kazimíra omráčena nenadálým strachem a vysvobozením padla do mdlob, a teprv se vzpamatovala, když ji rámě andělovo zlehka na lenošku položilo.

„Kde jsi, můj vysvoboditeli?" ptala se tiše. „Pověz, jsi-li anděl, bych tě vzývala, aneb jsi-li člověk, bych tě milovala."

V tom okamžení ležely u jejích nohou zlaté křídla, skvoucí roucho i bílý pás, a mladík krásný v knížecím oděvu klečel před ní.

„Jsem člověk," pravil, „a může-li tvé srdce milost cítit, tedy miluj, a uděláš mne šťastného."

„Bože, ten hlas je mi povědom."

„Ráda jsi ho poslouchala, princezno, v zpěvu i v žertu."

„Tys Ludomír?"

„Jsem Ludomír, syn knížecí, který, by tebe poznal, šaškem se stal; řekni, princezno, můžeš-li tu přízeň, kterou jsi ke mně měla, v lásku obrátit?"

Jak paprsky sluneční led rozhřejí, tak rozhřály oči Ludomírovy srdce mramorové.

Jak dříve poddaní královnu nenáviděli, tak ji potom milovali, a když se roznesla pověst, že si vezme krásného a šlechetného manžela, modlili se za její štěstí.

O PÁNUBOHU

I

Za onoho času, když Pán Ježíš se svatým Petrem chodil po „širokém světě", všelicos se jim na cestě přihodilo. Jedenkráte přišli na noc do jedné vesnice, kde jim nechtěl dlouho nikdo dát nocleh, až přece našli sedláka, který se uvolil dát jim nocleh. Poručil čeledínu, aby jim ustlal do přístodolku na slámu, a než odešli spat, ještě večeří dobrou je vyčastoval. To se Petrovi, který se zlobil, že jim nechtěl nikdo nocleh dát, velmi líbilo a nepřestal sedláka chváliti. „Tak chval, Petře, abys nepřechválil," řekl mu Ježíš. Ráno sotva se trochu rozbřeskovalo, již se přihnala chasa do stodoly. Petr se probudil z libého snu a mrzel se velice, že ho tak časně sedlák zburcoval. „Hej!" křikl sedlák, „vy tam, nocleháři, chutě vzhůru, pojďte nám pomoct, kdo chce jíst, musí pracovat!" Petr ani se nehýbal vida, že mistr také tiše leží. Chasa pustila se do mlácení; když bylo třikrát dokola, povídá sedlák: „Ha cožež necháme spát ty lenochy? Když se najedli, ať jdú pomoci. Jdi, Jirko, ha čapni krajního po hřbetu." Petr ležel na

kraji, dostal tedy cepem po zádech. Ale ani nešpetl vida, že Pán Ježíš se nehýbá. „I toť to spí jako snopy," řekl hospodář a zase mlátili dále. Tu šeptá Pán Ježíš Petrovi: „Petře, přešoupni se na moje místo, kdyby sedlák přišel, abys nedostal zase ty." Petr rád poslechl, bolely ho záda ještě od první rány.
„I toť jsú duby," rozkřikl se sedlák, „hrom kdyby jim do huší tloukl, nebudú slyšet, počkejte, teď ťuknu toho druhého, snad ten se hne!" Jak řekl, tak udělal. Že ležel Petr na Ježíšově místě, dostal zase on, a to notně. Neřekl nic, ale myslel si: Je to přece hezká věc, když člověk lecco napřed ví, může se všeličemu nemilému uhnout. Sedláka budění již omrzelo, nechal pocestné ležet, k snídaní je ale již nevolal. Pocestní se pěkně tiše z přístodolku vykradli. Na cestě nepřestal Petr sedláka haněti, Ježíš mu ale zase řekl: „Petře, co chválit nemůžeš, nehaň."

II

Když přišli do druhé vesnice, měli oba hlad; i povídá Pán Ježíš: „Petře, jdi, kup mléka!"

„I ne mléka, pane, raději koupím homolky," žádal Petr, který rád homolky jedl.

„Má se ti stát dle vůle; zde máš peníze a kup tři homolky."

Petr šel do jednoho statku kupovat homolky; za chvilku vrátil se a přinesl dvě homolky.

„Kde je třetí, Petře?" tázal se Ježíš. „Pane, neprodali mi více než dvě," ujišťoval Petr.

„Vpravdě tak, že jsi dostal než dvě?"

„Vpravdě, pane," jistil Petr. „Ty rád homolky, Petře, snad jsi jednu snědl, přiznej se, beztoho patřila tobě."

„Ne pane, ať jsem nehoden tvé lásky, když jsem homolku okusil," řekl Petr. Ježíš neříkal již nic, rozdělil homolky jednu sobě a jednu Petrovi, a když jsou se posnídali, šli dále. Přišli do lesa, kde chvilku si odpočinuli; tu povídá Ježíš Petrovi: „Petře, nemám peněz

a bude nám jich třeba. Zde pod pařezem, na němž sedíme, leží poklad. Vezmi nějaký sochor, vykol pařez a zdvihni ho."

Ochotně Petr učinil, jak pán poručil, a když pařez převalil, vskutku tam poklad pozůstávající ze samých zlatých peněz ležel. I vyzdvihl je a položil na hromádku před mistra. Ježíš peníze rozpočítav, rozdělil na tři stejné hromádky, potom dal jednu Petrovi, jednu vzal pro sebe, a třetí nechal ležet.

„A pro koho, pane, je ta třetí hromádka?" ptal se Petr zvědavě.

„Ta patří tomu, co tu třetí homolku snědl."

Tu se Petr začervenal, sklopil oči a začal sebou vrtět. „Pane," vyrazil konečně ze sebe, „přiznávám se ti, že jsem – snědl – homolku – já. Myslil jsem si, že ji beztoho pro mne chystáš, an ty, pane, nerad homolky jídáváš. Odpusť!"

Ježíš odpustil laskavě učedlníku svému, když zkroušeně přisliboval, že se polepší.

Nato shrábl Petr peníze a šli dále.

III

Šli okolo hospody, kde tesaři muziku měli.

„Pane," řekl Petr, který velmi rád tancoval, „pojďme tam." Pán Ježíš mu to vymlouval, řka, že jsou tam opilí a opilému že se i Pánbůh z cesty vyhýbá. Petr ale nedal pokoje, až mu Ježíš dovolil, aby šel. „Ale jen na chvilku," pravil, „a já tě zde čekati budu." Sedl si na dřevo, které tam tesaři byli osekali. – Chvilku se díval Petr na tanec, poslouchal křik a vřavu, ale potom se mu vrazila muzika do nohou, a on dlouho se nerozmejšleje, vyhlídnul si hezké jedno děvče a chutě se pustil do tance. Tu holku si přivedl ale jeden mladý tesař, a když viděl, že mu ji bére jiný k tanci, mrzel se, ale vida, že to cizinec, nechtěl mu pro jednou domlouvati. Než Petrovi se tancování zalíbilo, a tesař nemohl se holky dopídit. To mu krev pobouřilo, žluč mu překypěla, slovo dalo slovo, a než se kdo nadál, držel se Petr s tesařem v křížku. Kamarádi ovšem hned při tom byli, a tudy se to nemohlo jinak státi, než že Petrovi vybili. Prv oni ho i

ven vyhodili, což se mu ovšem nelíbilo. Petr dojda k mistru svému, zvolal pln hněvu:

„O pane, kýž by v mé moci bylo, ne dřevěné, ale železné suky bych těm hrubiánům natloukl do dřev.“

„Kdo chodí k močidlu, neujde nádchy! Rozmysli si to, Petře, než se chceš mstít,“ řekl mírně Pán Ježíš a šel dále. Petr všecek zamračen za ním.

IV

Jedenkráte šel Petr velmi zamyšlen vedle mistra svého, až tu najednou povídá: „Pane, musí to přece krásná věc být, být Pánembohem; kýž bych jen půl dne byl Pánembohem, pak bych zase rád byl Petrem.“ Ježíš se usmál a povídá: „Staň se ti dle vůle, od té chvíle až do večera jsi jako Pánbůh.“

Docházeli právě k jedné vesnici, z níž vyhánělo selské děvče stádo hus. Vyhnavši je na louku, pospíchala zase ke vsi.

„Hej děvče, což necháš ty husy samotny a nebudeš je pást?“ ptá se Petr děvčete.

„I copak si myslíte, že by já dnes husy pásla, – vždyť je hu nás poscení,“ odseklo děvče.

„A kdože je bude pást?“ ptá se Petr dále.

„Dnes je musí Pánbůh pást,“ odpovědělo děvče a pospíchalo k vesnici.

„Nuž Petře, musíš pást,“ řekl Ježíš Petrovi s usmíváním. Petr se zdráhal, vymlouval se, že to byl jen žert, ale Ježíš nedbal na jeho vymlouvání, chtěj neb nechtěj musil pást, a Ježíš šel zatím do vesnice na posvícení. Od té doby nikdy více nechtěl být Petr Pánembohem.

V

Jedenkráte šli zase skrze jednu vesnici, a tu slyšeli z jedné chalupy veselý zpěv a píšťalu; i ptali se mimojdoucího vesničana, co se tam slaví, a on jim pověděl, že veselka chalupníkové dcery. Řekl

tedy Ježíš Petrovi: „Pojď, Petře, vejdeme k mladým manželům, popřejeme jim štěstí a dáme dárek do hospodářství; avšak pamatuj, Petře, kromě chleba a soli ničehož nepřijmeme, poněvádž to jsou lidé chudí."

Vešli tedy do stavení; hospodář je velmi upřímně přivítal, podal jim chléb a sůl a hned museli mezi svatebčany zasednout. Jakkoli však Ježíše nutili k jídlu, nepožil ničeho více mimo chléb. Petr, ač by rád byl koláče jedl, také se děkoval, připomínaje si mistrův zákaz. Než ale čím více se na ně díval, tím větší měl laskominy.

Když se mistr na chvilku ze sednice odstranil a hospodář opět Petra pobízel, aby si jen koláč vzal a na svého soudruha nedbal, když nechce jíst, nemoha se již přemoci, poslechl a koláčů plnou kapsu nastrkat si nechal. Jíst si ale netroufal boje se, aby ho mistr neviděl. Ježíš svatebčanům štědře naděl il a šli dále. Petr by byl velmi rád do koláčů se pustil, ale před mistrem nemohl.

Vcházeli do lesa, a Petr vida, že mistr jaksi zamyšlen kupředu kráčí, zůstával pozadu, sáhl si do kapsy pro koláč a v rychlosti si kus ukousl. Tu se ale právě Ježíš po něm obrátil. Petr přikryl ústa dlaní, žvanec do ní vyplivl, hodil za sebe, a když se Ježíš ptal: „Petře, co to žvýkáš," odpověděl: „Nic!" – Ježíš nechal ho při tom a šel, hlavu maje jako v zamyšlení skloněnou, dále. Petr toho opět použít chtěje, vytáhl si koláč a ukousl. Sotva ale začal žvýkat, Ježíš se zase obrátil, a že co to žvýká, se ptal. Petr jako předešle žvanec vytáhl, a hodě ho za sebe, řekl, že nic. – Tak to trvalo, až Petr všechny koláče rozžvýkal a za sebe zaházel, neboť mu pozření každého sousta Ježíš obrácením se po něm a otázkou, co žvýká, překazil.

Když poslední sousto za sebe hodil, povídá Pán Ježíš: „Petře, vrať se a seber několik těch niců, co jsi za sebe hodil, já zde na tebe počkám." – Petr vyrozuměv z těch slov, že Ježíš lež jeho prohlídl, zahanben obrátil se do lesa. Když se vrátil, podávaje Pánu Ježíši, co v lese byl našel, pravil: „Pane, nic jiného jsem na cestě neviděl než toto: při zemi zdálo se mi, že to jsou žvanci, ale sbíraje jich, viděl jsem, že každý zakořeněn v zemi a že to ne žvanec, nýbrž jakási rostlina."

„Je to rostlina, vyrostla z božího daru, jejž jsi, ty Petře, zaházel," odpověděl Ježíš. Petr prosil za odpuštění a Pán Ježíš mu odpustil.

Pak šli dále, a když přišli do nejbližší vesnice, vešel Pán Ježíš k jedné velmi chudé ženě a požádal ji, aby mu tu rostlinu, co Petr sesbíral, připravila, a když nevěděla kterak, Pán Ježíš jí pověděl, že se dělá s octem. Jídlo to, když připraveno bylo, Petrovi i ženě chutnalo, – a byly prý to houby. Poněvádž ale vyrostly ze soust od chudého přijatých, chtěl Pán Ježíš, aby chudým lidem užitek z nich přináležel, a proto naučil tu chudou ženu je připravovati a pověděl jí, kde jich sbírati má, a proto se prý houby tak velmi plemení.

Že ale Petr ustavičně žvýkaje, přece syt nebyl, proto prý též houby nesytí.

VI

„Pane," povídal jedenkráte Petr Pánu Ježíši, když spolu okolo města Jerusaléma se procházeli, „rád bych uměl takovou řeč, které by málokdo rozuměl."

„A k čemu ti taková řeč? – Dokud jsi ve vlasti, dostačuje ti jazyk mateřský, a když dále půjdeš, postaráno bude, abys naučil se řeči, která ti potřebná bude," řekl Pán Ježíš.

„Ale pane, já bych přece jen rád takovou řeč již nyní znal, prosím tě, pověz mi, kterak bych se ji naučil?" přál si Petr.

„Staň se ti tedy dle vůle," řekl Pán Ježíš, a zdvihna hůl, uhodil ní na veliký u cesty ležící pařez řka: „Hanserl, steh auf!"

Na ta slova začal se pařez oživovat a stal se z něho čtyrrohatý chlap.

Protahoval se, zíval, a pak vyvaliv oči na Petra, který s největším podivením na něho hleděl, zvolal: „Was host mi ufgweckt, du Sapprmentr, jetzt gaj he'a unci hilf mr och aufstihn!"

„No Petře, to je ta řeč, které málokdo rozumí, a to tvůj učitel!" řekl Ježíš.

„O pane, odpusť mi, nebuduť mít nikdy více takové přání a spokojen budu s mým mateřským jazykem!"

Tenkráte prý ale Pán Ježíš mu neodpustil, a musel se volky nevolky od toho chlapíka učit německy.

VII

Že je všude hodných i nehodných lidí, o tom se Petr, chodě s Pánem Ježíšem, často přesvědčil. Jedenkráte přišli pozdě večer do vsi. Pán Ježíš chtěl žádat o nocleh v nejchudší chalupě, ale Petr prosil mistra, aby šli do některého z velkých statků, tam že bývá všeho dost, že dostanou zajistě dobrou večeři a nocleh. Pán Ježíš Petrovi nebránil, řka mu, aby šel. Sám ale zůstal před tou chudou chaloupkou sedět. Petr šel do statku, který byl ze všech největší. „Tu bude všeho dost a dostanem dobrou večeři a nocleh," myslil si Petr. Ale mýlil se. – Selka ho zhruba odbyla řkouc: „že ona nevaří pro tuláky, aniž pro ně lože má".

Petr se mrzel, že mu tak zmehlo, ale nedal se ještě odstrašiti a šel do druhého statku; však i tam ho odbyli – a tak i v třetím. Domrzelo ho to, a vrátil se s nepořízenou k mistru. „Pojď, zkusíme to zde v té chaloupce," řekl mu Ježíš a oba vešli do chalupy. Zastihli ženu s dětmi právě při večeři. Bylo viděti na všem velkou chudobu. – Petr myslil si: „Tu nepochodíme, vždyť nemá ta vdova sama nic." Ale mejlil se. Když Ježíš o nocleh a večeři prosil, odpověděla mu vdova velmi ochotně: „Chcete-li za vděk přijmout tím, co vám podat mohu, ráda vám posloužím."

Ježíš byl spokojen se vším a vdova hned vstala, šla ven, a netrvalo to dlouho, přinesla jim na míse polívku. Omlouvala se, že je polívka málo mastná, ale jakkoliv by ráda více byla omastila, že nemá více oleje.

„Petře, počítej ty očka, co na polívce plují," řekl Pán Ježíš.

Petr počítal a bylo jich výše kopy povrchního jen počtu. Když se najedli a na lože, jež jim vdova, jak nejlepší mohla, na ponebí ustlala, odebrati se měli, vysázel Ježíš na stůl toliktéž zlatých penězů, co na polívce oček bylo, a všecky je ženě daroval. Ubohá vdova nevěděla kam se radostí podít. Časně ráno šla do sousedního velkého statku

koupit mléka, aby pocestným dobré snídaní připraviti mohla, a tu selce vypravovala, jak ji pocestní za trochu špatné polívky obdarovali, že co na ní oček bylo, tolik že zlatých penězů dostala.

Selka ta byla lakomá. Řekla tedy ženě, aby pro ně nevařila, že ona si je sama k snídaní pozve, že má všeho doma a že je může snadněji dobrou polívkou poctíti než ona.

Žena odpověděla jí, že to pocestným vyřídí, budou-li chtít přijíti. Když to žena doma Petrovi a Pánu Ježíši povídala, řekl Pán Ježíš, že půjdou.

Šli, provázení díkůčiněním chudé vdovy.

Bohatá selka připravila jim polívku velmi dobrou a tak ji omastila, že nebylo pro olej vidět polívku. „Když zaplatili špatnou polívku tak dobře, kterak mi tu dobrou zaplatějí," myslila si. – Pán Ježíš neporoučel ale Petrovi počítat očka – nebylo také co počítat, bylo jedno jen oko přes celou mísu. – „Ale pane," řekl Petr, „ta selka by zasloužila, abys za její zdvořilost se jí odměnil a za tu dobrou polívku. Ta včerejší nebyla tak dobrá." – „Petře, mně chutnala lépe než tato; chudá vdova omastila ji poslední kapkou oleje a dala ji s upřímností, nečekajíc žádné odměny. Tato dává ze zisku, a proto odměny nezasluhuje. Jen kdo rád ze svého udělí, toho Pánbůh nadělí," – řekl Ježíš Petrovi. Ale selka také slyšela, poslouchala za dveřmi a velice ji to mrzelo. – Když od stolu vstali, zdvořile selce poděkovali a šli dále.

VIII

Jedenkráte zase když chodil Ježíš s svatým Petrem po tom „širokém údolí", přišli na rozcestí, kde se mnoho cest křížovalo; nevěděli, kterou se dát k nejbližší vesnici neb městečku.

„Počkej, pane, tamto vidím na poli sedláka ležet, zeptám se ho a on poví, kudy bychom se dali," řekl Petr; a jak řekl, tak udělal.

Muž ten ležel na břichu a hovil si.

Když se ho Petr ptal, nedal mu po dvakrát ani odpovědi, po třetí zdvihl líně nohu řka: „Tamtudy!" – a více se ani nehnul.

„Pane, takového lenocha a nezdvořáka jsem jaktěživ neviděl, jako tento muž!“ zvěstoval Petr Pánu Ježíši a povídá, kterak ho sedlák odbyl. Šli tedy nazdařbůh.

O kousek dále potkali mladé děvče, která nesouc na hlavě džbán, lehkým krokem jako laňka cestou si kráčela.

I zeptal se jí Pán Ježíš, dobře-liž ke vsi tu jdou?

„Dobře, dobře, tamto se dejte vlevo – ale já raději půjdu s vámi ten kousek cesty a ukážu vám, abyste si ne-zašli,“ ochotně řeklo přívětivé děvče, a obrátíc se, šla s nimi kus cesty nazpět, až uviděli ves, pak vlídně pozdravila, pospíchajíc, kam dříve zaměřeno měla.

To se Petrovi náramně líbilo; i řekl Pánu Ježíši: „Pane, měl bys tomuto děvčeti za jeho zdvořilost nějakou milost udělit!“

„Dáme ji tomu lenochu!“ řekl Ježíš.

„To by jí věčná škoda bylo,“ skoro se rozkřikl Petr, „pomysli, pane, takový nezdvořilý chlap, a ona taková přívětivá, obratná děvčice, to by se k sobě nehodili.“

„Právě, Petře; – ona má až dost, čeho se jemu nedostává. Kdyby měl ženu, jako je sám, shnili by oba, ale tato ho napraví a dobře se potom jí s ním povede.“

Petr musel dáti mistru za pravdu, ale líto mu bylo čiperného děvčete, že se dostati má lenochu.

IX

Jednou zase šel Pán Ježíš s Petrem navštívit Martu, k níž se začasté s učedlníky svými scházel. – Když šli po ulicích města Jerusaléma, potkali děvče, chudobně sice, ale čistě ošacené. Petr si jí hrubě ani nevšiml, ale když zašla, pravil Ježíš: „Hodná to panna!“

O kus dále potkali zase děvče v drahých šatech přistrojené. – Když zašla, povídá Petr: „To je pěkná panna!“ – Ježíš mlčel.

„Ale pane, když šlo prve to děvče chatrně přistrojené mimo, pochválil jsi ji, a toto děvče zdá se, že se ti nelíbí, proč?“

„Podíval jsi těm pannám se na nohy, Petře?“

„Nepodíval, pane!“

„Kdybys tak byl učinil jako já, byl bys viděl, že ta panna chatrně přistrojená nohy umyté měla, bílé jako z alabastru, – z čehož patrno, že je to děvče správné, hodné. – Druhá naopak měla šat drahý, ale nohy nečisté, z čeho vidět, že sama na sebe nedbá – a tudy ani pěknou slouti nemůž. – Petře, ne vše krása, co se líčí, pamatuj si to!“

Vešli k Martě. Marta s radostí je uvítala a uvedla do síně, kde několik učedlníků shromážděno bylo a stůl pokryt, na nějž starostlivá hospodyně jídla a pití k uctění svých milých hostů přinášela. – Přišla také sestra její Maří Magdalena, ale ta dle svého obyčeje, posadivši se na nízký stolec k nohoum Ježíšovým, poslouchala tiše poučné rozpravy drahého mistra svého, ničehož mimo něho si nevšímajíc. – Petr na ni hleděl a dlouho na ni hleděl, až pak k mistru se obrátiv, mu šeptal všecek nadšen: „Pane, ta Máří je krásná žena, viďže?“

„Petře, zapíme to!“ (od toho prý pochází pořekadlo, když chce kdo něco zamluvit, že řekne: Zapíme to, Petře!) – odpověděl mu Ježíš, a oba zdvíhnuvše poháry, ťukli si – a zapili to.

X

Jedenkráte zase šel Pán Ježíš skrze vesnici, a tu viděl starého žebráčka plakajícího vycházet ze vrat velkého statku.

„Proč pláčeš, stařečku?“ ptá se ho Pán Ježíš.

„Oh pane, hlad mám, ha nemohu se kúska chleba doprosiť. – Všade mají selky práci v konopí, každá mne odbývá, že nemá kdy, ha žádná nechce si vzít tulik času, co potřeba zdrobet chleba hukrojiť,“ naříkal si žebrák.

Ježíš řekl mu, aby posečkal, a sám vešel do statku, odkudž byl dříve žebrák vyšel. – Selka byla se služkami zaměstnána svazováním konopí, jež do močidla chystaly. – Pán Ježíš prosil ji o kousek chleba. – „I totě se s vámi pytel roztrh – jeden za druhým! – Jdite, jdite – nemám kdy vám slúžiť!“ osopila se na něho selka, a když Ježíš přece prosil, a že jí to Pánbůh nadělí, co chudému

žebráku dá, tu se rozkřikla zlostně: „Nepotřebuju vaše klábosení, nic nedostanete – kvůli vám se od práce zdržovat nebudu."

Ježíš odešel z toho statku a vešel do druhého, kde se mu lépe nedařilo. – Tak i ve všech ostatních ho selky odbyly. – I řekl Ježíš selce, již naposled byl prosil:

„Pamatujte, budoucně budete mít při konopí za trest z jedné práce dvě." – Po těch slovích odešel ze vsi, vezma si žebráčka s sebou.

Od té doby prý to je, že se musí konopí na dvojí trhat – paskonné dříve a hlavatec později.

Pohádky tyto jsou všechny z okolí domažlického, tak jak je lid povídá; to jmenovitě „Jak se Petr učil německy" pochází z České Kubice, vesnice to na samých bavorských hranicích za Klenčem.

VIKTORKA

V jedné vesnici bydlela vdova, jménem Fialová. Domek její byl čistý, bílý a spořádán kolkolem, že se mu žádný jiný ve vsi nevyrovnal. Před okny rostla mladá košatá vrba. Ač ty útlé proutky skoro celá okna zastiňovaly, přece se jich nikdy nůž nedotkl; jak rostly, tak rostly. Na jaře mívali chlapci laskomínky na ty štíhlé proutky a zdálo se jim, že by z nich byly zvláštní píšťalky. Avšak přece ani jeden z chlapců nedovolil si který uříznout, by dobrou vdovu nerozhněval; jen jedenkráte prý si jeden smělý chlapec na vrbu vylezl, ale když řízl do proutku, slyšel bolestné vzdechnutí a cítil, jak se celá vrba zachvěla. Hrůza ho obešla, a když pověděl o tom divu ostatním, báli se, a nižádný více vrbě neublížil. – Kdo šel vesnicí, s libostí povšimnul si bílého domku, ale s podivením se zastavil, jestli se mu objevila Viktorka, dcera vdovy Fialové, okrasa a chlouba to celé vesnice. Bylo to ale také děvče tak krásné, spanilé, že nemožno vypsat; kdo ji viděl v kole ostatních děvčat, nejinak se mu zdálo, než že vidí ušlechtilou vzácnou květinu v kytici polních kvítků. Tak jak druhá děvčata byla i ona celičký den na božím

slunci, a přece zůstala pleť její bílá jak peří labutino; jak ony pracovala i ona v poli, a přece obdivovali se chlapci, že má ruce měkké jak aksamit. Všecko na tom děvčeti bylo ku podivu krásné; a nejen krásná, i dobrá byla, přívětivá, tichá, laskavá ke každému. Nebylo nikoho v celé vsi, kdo by říci mohl: „Viktorka mi ukřivdila," aneb: „Viktorka mi neprokázala nic dobrého." – Muži, ženy, staří, mladí, všickni ji milovali! – Každá matka byla by ji ráda co dceru do domu přijala, ale přání své jí vyjevit žádná si netroufala; každý z mladíků byl by pro ni duši dal, a lásku svou vyjevit jí žádný se neopovážil. – Přišla-li někdy pobavit se s nimi v kole, hádali se vespolek o přednost zaprosit ji k tanci, nedovolil si však ani jediný upřímně v náruč ji pojmout aneb dokonce políbit, což s druhými děvčaty bez ostychu si dovolovali.

I děvčata, ač ji milovaly co svoji nejmilejší družku, přece se k ní chovaly vždy uctivěji a říkaly často mezi sebou: „To Bůh ví, jak to je, naše je, a přece jako by mezi nás nepatřila." – Přišla-li Viktorka do přástvy, zaradovali se všickni; věděli, že bude povídat a zpívat, a ona uměla nejkrásnějších a nejrozmanitějších pohádek a písní, nikdo neznal podobných. Když jí ty rozmanité zvuky tak lahodně z úst plynuly, ptávali se s podivením jeden druhého, kdo ji as tomu učil! – „Nedivte se," říkaly staré zkušené babičky, „Viktorka je vyvolený miláček boží." A ten úsudek platil.

Když byla Viktorka ještě malé děvčátko, byl jejím nejmilejším, jejím nerozdílným spoludruhem Vítek, mladý pasák v službě matčině. Všecky ty dětské radosti sdíleli spolu; kam šel Vítek, šla i Viktorka. Byla-li na pastvě, pletával Vítek košíky, v čemž měl neobyčejnou šikovnost, a Viktorka zase chystala a rovnala mu proutky; buď sbírali jahody a jiné lesní ovoce, co právě na čase bylo; když lezl Vítek po stráních a skalinách, by trhal nejkrásnějších květin na věnce, Viktorka zatím místo něho pásávala. Potom pletli věnce, zpívali, povídali si a nikdy neměli dlouhé chvíle. Ale všecko má svůj konec, tak i dětské radosti! – Vítek rostl, sílil, a matka uznávala za dobré, by šel k některému sedláku sloužit za pacholka,

an sousedka koně nedrží, by déle u ní zůstat mohl, a pasákem drobného dobytka déle již zůstat nemůže.

Zarmoucen byl Vítek nad takovýmto výrokem, líto bylo mu opustit dobrou hospodyni, milé děvče, ale sloužit u jiného nechtěl; řekl matce, že nebude sloužit, že půjde do světa na zkušenou.

Matka se ulekla toho slova, plísnila ho, vymlouvala mu to, představovala všecko zlé, co ho ve světě potkat může, on ale zůstal na svém předsevzetí; nechala ho tedy jít. – Zaplakala Viktorka velice, když se s ní milý Vítek loučil, to byla první její bolest; i Fialová želela dobrého věrného hocha, zaopatřila ho na cestu mnohým potřebným a slzíc žehnala ho co vlastní matka. Tam za vesnicí rozloučil se konečně i s matkou, a když s posledního vršku ještě jednou zpátky se ohlídl a vrubem modré kazajky uplakané oči si byl usušil, kráčel statně do cizého mu světa.

Nepohřešili ve vesnici nepatrného hocha; jak by ho nebylo. Jen matka se denně zaň modlívala a Viktorka, když sama věnce vila, sama podvečer v zahrádce pracovala, sama po lese chodívala, vzpomínala: „Kde as Vítek ubohý po světě bloudí?“

Po roce teprv dostaly vzkázání, že se Vítek pustil na moře podívat se dále ještě do světa širého, dalekého; tu plakala poznovu matka, plakala i Viktorka i Fialová, soudíc najisto, že se Vítek nenavrátí. Oželely ho! – Od té doby uplynulo mnoho let, z malé Viktorky stala se krásná vysoká panna, matky sestárly a mnoho se ve vesnici změnilo.

Jednoho dne podvečer seděly obě matky v zahrádce předouce a Viktorka pozpěvujíc si zalívala květiny; tu přiklusá k zahrádce jezdec neznámý, skočí s koně, a když ho byl u plotu uvázal, vešel do zahrádky. „Bůh vás pozdrav, milé paní; zdaž byste popřály krátkého odpočinku a občerstvení mně i koni mému? Jedu dlouho již a bez odpočinku nemohu dále,“ tak prosil vlídně lahodným hlasem.

„Jakž bychom nepopřály,“ řekla ihned hospodyně, „odpočiňte dle libosti; Viktorko, ty ucti hosta a chlapci rozkaž, ať napojí a nakrmí koníka.“

Okamžení zahleděl se cizinec do tváře Viktorčiny, potom sedaje vedle staré sousedky, pravil hlasem pohnutým: „Sednu si vedle vás, matičko; mám právě tak starou matku doma, a mnoho let, co jsem ji neviděl; ani mne nepozná.“

„Jakž by nepoznala své dítě; bože, já si myslím vždycky, že bych svého Vítka hned poznala, kdyby se vrátil, ale toho víc už neuvidím,“ vzdychla si a oči se jí zalily.

„A což je mrtev?“

„Nevíme,“ přejala řeč Fialová. „Vítek odešel co mladý chlapec do světa, po roce vzkázal, že jde na moře, a od té doby uplynulo mnoho let, aniž jsme o něm čeho se dověděli. Oplakáváme ho co mrtvého.“

„O samotě žijícím zdá se čas vždy delší býti než těm, kteří v živém víru světa žijou; kdo se potlouká brzy na zemi, brzy na moři, tomu těžko zprávu zasílat! I mně se tak vedlo, že nemohl jsem dát o sobě vědět, neb jsem se octnul brzy tu a zase jinde. Někdy nás bouře na moři zahnala daleko od pravé cesty, jindy zase byli jsme zdrženi v přístavu třebas kolik měsíců, takže jsme dlouho nepřišli k cíli žádoucímu. Na všech mých cestách provázel mne věrný spoludruh, který se též Vítek jmenuje.“

„Bože, jestli to můj syn!“ vzdychla si stará matka.

„Povězte mi, matičko, jak vyhlížel váš Vítek?“

„Inu, ošklivý nebyl; měl jasnou tvář, červené líce, černé oči a vlasy; tenkráte když odcházel, nebyl tuze veliký, ale já si ho vždy jen tak představuju, i v té modré kamizolce, těch plátěnkách a kulatém klobouce.“

„Ale od té doby se naskrze změnil, matko, a vy byste ho tedy přece nepoznala,“ řekl cizinec a blažený úsměch pohrával mu kolem rtů.

Vtom vcházela do zahrádky Viktorka se služkou, nesouce pro hosta večeři: bílý chléb, pomazánku, med i ovoce čerstvé. Přemejšlela ještě v komůrce, jestli by něco v špižírně bylo, co by hostu zachutnalo k občerstvení, ale neměla tu chvíli ničehož. Než odešla z komůrky, pokročila k okénku, z kterého bylo vidět do zahrady, ale jen okamženíčko tam postála, tak dlouho asi, co sama

sobě pošeptala: „Kdo je asi? Jeho hlas zaznívá mi v duši jako dávno známá milá píseň – a nemohu se vzpamatovat, kde jsem ji slyšela; i ta tvář jako by nebyla cizí, a neznám přece jemu podobného – podivno."

Když byla potom do zahrádky vešla, urovnala krmí úhledně na stolek a hosta k jídlu zvala; i řekl cizinec:

„S vděčností přijímám, panno, co mi podáváš; dříve však, než se občerstvím, chci povědět vlídným hospodyním několik slov o svém příteli Vítkovi."

„O Vítkovi?" zadivila se Viktorka, s radostnou tváří pohledši na cizince.

„Přítel můj Vítek je vysoký jak já, tvář jeho žárem slunce tak temnou stala se, jak moje; šat nosí podobný mému. Říkával mi, že sloužil za pastýře u jedné velmi dobré hospodyně, a s potěšením vzpomínal na její malou dcerušku." Pozorně poslouchaly ženy a Viktorce ozářil vyšší růměnec bělostnou tvář. – „Rádi poslouchali lodníci podvečer jeho pastýřské písně, buď když zpíval, buď když na pastýřskou píšťalu pískal; píšťalu tu mi dal, a já znám několik jeho písní, co on pískával; poslechněte."

To řka přiložil píšťalu k ústům, a pohlédna temným okem na Viktorku, začal pastýřskou. Sotva zazněly ty táhlé vábivé zvuky, poslouchala pozorně Viktorka, a vždy pozorněji, zpytavě chvilkami pohlídajíc do tváře cizincovy, náhle však pokročivši k němu zvolala radostně: „Tys Vítek a nikdo jiný!"

„Ano, jsem Vítek, ty jediná jsi mě poznala," přisvědčil s tváří blažeností ozářenou, podávaje jednu ruku Viktorce, druhou objímaje radostí klesající matku. Nesnadno vypsat potěšení, jaké měly všecky nad tímto šťastným shledáním! – Matka nemohla se nasytit pohledu na svého statného syna; nebyl to ovšem už ten červenolící hoch v modré kazajce, jak si ho vždy představovala, ale dospělý krásný muž, a byla s ním spokojena. I Fialová s libostí naň pohlédala – a Viktorka? Jak by se nyní netěšila, když byla dříve pro něho plakala! – Sousedé vraceli se z pole a to bylo už tak zvyk, že se každý, kdo šel kolem zahrady Fialovic, vida tam hospodyni neb dceru, zastavil

na několik slov a pohovořil; tak se stalo i ten večer. Každý se pozastavil u zeleného plotu, a jak jinak, než že se každému ihned sdělilo, kdo je ten cizí host. Bylo vítání a pozdravování se všech stran; jeden pověděl druhému, a než obyvatelé vesničtí ulehli, věděl každý, že se Vítek vrátil, že je hezký, že přijel na koni, že je bohatý pán z něho, a ještě všelicos věděli, co ani Vítek sám nevěděl. Noc se více a více schylovala a hospodyně napomínala k odpočinku; Vítek se svou matkou odebrali se do své chaloupky a brzy bylo ticho v bílém domku.

Každé ráno sotva se růžová záře na obloze ukázala, zvěstujíc příchod jasné nebes královny, byla už Viktorka v zahradě, a když si byla krásnou tvář i bílé nohy v blízkém potoce umyla, plétávala si dlouhé vlasy v úhledné vrkoče a kvítím okrašlovala, zpívajíc s ptactvem o závod. To ráno po příchodu Vítkově chodila jaksi zamyšlená po zahradě, ani nezpívala; divno, o čem to přemýšlela? To by také byl asi rád Vítek věděl, neboť sotva ji z vedlejší zahrádky zhlédl, přeskočil hbitě živý plot vedle ní. „Dobré jitro, Viktorko, proč tak zamyšlená chodíš mezi květinami?“

„Přemejšlím, které z těch kvítků bych dnes do vlasů utrhnout si měla; jedno krásnější než druhé, skoro mi líto trhat jich.“

„Pamatuješ se, Viktorko, když jsme spolu ještě po lesích a polích chodívali, to vždy já sám ti hlavinku okytil. Nedopřeješ mi i dnes té radosti?“ – Vida svolení v její tváři, trhal Vítek kvítí barev nejkrásnějších, a když kytici hotovou měl, podal ji Viktorce. Ona kvítí srovnávala, by se v barvách k sobě hodilo, a on okrášlil ním tmavé vrkoče její. „Krásná jsi, krásná!“ zvolal, s rozkoší na ni pohlížeje, „a nic bych si jiného nepřál, než aby tys byla má.“

Viktorka mlčela, neřekla tak ani tak, ale kdo umí číst v tváři lidské, byl by řekl, že v jejích jasných očích zřejmě napsáno stálo: „To není nemožné.“ – Vítek tomu též tak rozuměl a srdce mu zaplesalo. Nebylo potřeba mnoho slov, by si rozuměli; blažen odešel Vítek ze zahrádky, jist štěstí svého.

Ve vesnici bylo živo, byl právě svátek; děti si již po návsi hrály, mladí junáci a hospodáři stáli v hromádkách a rozpráveli, když i

Vítek z chaloupky vyšel a k nim se přidružil. Mnoho se změnilo od té doby, co opustil domov; to teprv pozoroval!

Ti, kteří byli za jeho času v spolku junáků vzrostlých, sluli staršími hospodáři, z těch pak, co s ním zároveň rostli, mnozí už počítali se mezi mladší hospodáře; děvčata staly se hospodyněmi. Z oněch, které sem a tam ze stavení vybíhaly, stydlivě po očku na něho pokukujíce, neznal žádné, a to malé pokolení, co se tam v trávě batolilo a si hrálo, to mu bylo zcela cizí; jen z některé tváře byl by mohl uhádnout, kterého rodu to podoba. Mnohého také ze známých nenalezl už; spali tam na vršku pod zeleným rovem.

Poznenáhla obstoupili všickni, kde kdo byl, Vítka, každý ho chtěl zblízka vidět, každý chtěl ho přivítat, každý měl se co ptát, i hospodyně ze stavení k němu přicházely; jen děvčata s okytěnými hlavami pozdaleka obdivovaly se jeho sličnosti a jeho pěknému cizímu kroji. Konečně když byl Vítek hospodářům dost se napovídal a i svého vraníka jim provedl, rozešli se k jídlu, to však jednohlasně tvrdili, že nebyl Vítek nadarmo ve světě, že umí víc než chleba jíst. Odpoledne pak, když se ukázal s Viktorkou v kole, držely ženské soud a každá chválila ho, jak umí pěkně mluvit, zpívat i tančit a jak veselý to junák. Každý však, kdo viděl krásný párek pospolu, tvrdil najisto, že jsou jen pro sebe zrození a že musí být svoji. – A bylo to tak a nejinak. I matky milenců záhy poznaly, že se jich děti milujou, a když v kratičkém čase Vítek za ženu Viktorku požádal, s radostí jim požehnání daly. – Nebylo nikoho v celé vsi, kdo by nebyl přál za-snoubencům štěstí; i dárek každý dle své možnosti nevěstě přinesl na důkaz lásky své! – Byla veselá svatba, a všeho bylo v hojnosti, takže se nejen ten bohatý, ale i ten nejchudší pasáček podělil. Všecko se to radovalo!

Nyní se chopil Vítek hospodářství; on měl peněz dost, že mohl i v městě žít, ale Viktorka si toho nepřála a musel jí i matce její před svatbou slíbit, že dokud budou ony žít, z bílého domku se neodstěhuje. Slibu toho splnit nepřišlo mu za těžko, ježto Viktorku nade všecko miloval a po rozkoších světa netoužil. I zdokonaloval, rozšiřoval a krášlil statek svůj, dle vlastního důvtipu i dle zkušenosti

mezi cizími národy nabyté, a brzy šla pověst o jeho spořádaném hospodářství v celém kraji, a starší hospodáři přicházeli s ním se poradit. Když nebylo polní práce, tu vyřezával pěkné všeliké domácí nářadí, síťoval k lovení ryb sítě aneb pletl košíky vkusné, s kterými dělal hospodyním dárky.

Již byli manželé čas spolu, když se jednou v noci – měsíc svítil jako ve dne – Vítek probudil; s nevýslovnou rozkoší hleděl na svoji ženu, která tíše spala, a zlehounka sehnul se, by políbil ty černé vrkoče, které porůznu od hlavy dolů po ramenou a bílých poduškách se vinuly. Díval se dlouho do té krásné spící tváře, ale najednou schnul se blíže, neboť se mu zdálo, že nedýchá; s úzkostí položí ruku na srdce – vskutku; srdce nebije – ruka studená – bez života leží milená žena, jako když spadne s jabloně květ. – Zoufale vyskočí Vítek z postele, by tchýni k pomoci přivolal. „Nenaříkej, synu," pokojila ho tato, „zajistě jen marně jsi se polekal."

Vešli do komůrky – a hle, Viktorka byla zase obživla, s podivením se ptajíc, co se jim bylo stalo; pln radosti sevřel ji Vítek v náruč a povídal, proč se byl ulekl. – „Toho se nelekej," řekla mu Viktorka; „já mívám jen někdy podivné sny. Poslechni, co mi snívá: V jasných nocech zdá se mi vždy, že slyším vábný hlas z té zelené vrby, který mne k sobě volá. Okénko se otvírá, vrba se ke mně kloní a já musím vrhnout se do jejího náručí; ale to není již vrba, je to paní krásy vznešené. S ní kráčím do jejího palácu k ozářenému, zlatoskvoucímu trůnu. Vůkol něho, kam oka vzhled dosáhne, všude jediná krásná zahrada a líbeznou vůní je vzduch naplněn. Všecko to žije, všude rozkoš a radost! Strom sklání se k stromu, květina ku květině, i povídají si tajné báje, a já rozumím jim. Tam z řek a pramenů, ze skal a hor vystupují víly bělorouché, provozují tance milostné, zpívají, plesají a těmi kouzelnými zvuky k sobě mne vábí. Rozumím jim, spěchám do jejich objetí, zpívám, raduji se s nimi, a ta vždy mladá, jasná královna a matka naše má z nás, dětí svých, radost. Když musím je opustit, zaznívají mi ty vábivé zvuky neustále v duši a stýská se mi, pakli dlouho matka ta k sobě mne nevolá," tak dokončila Viktorka.

„Nelíbí se mi tvé sny, Viktorko; bojím se, abys na mne v té krásné říši nezapomněla a navždy tam nezůstala," řekl Vítek.

„Neboj se, Vítku; jen na krátký čas bývá mi vždy dopřáno podívat se do palácu jasné naší královny, ale musím se vždy opět vrátit."

Vítkovi se ty sny nicméně přece nelíbily, zvlášť když se od té noci ještě několikrát opakovaly. Bál se o svou milenou ženu a chtěl ji stůj co stůj zprostit tajné nad ní moci; a toho myslil, že nejspíše docílí tím, když zelenou vrbu zničí. Nechtěl to však přece bez vědomí Viktorčina učinit, proto když jednoho dne košíky u okna pletl, řekl Viktorce: „Ta vrba přece příliš do okna stíní, nemám dost světla k práci – potřeba ji podtít."

„Nikoli, Vítku," ozvala se prosebným hlasem Viktorka. „Ty víš, jak milá mi ta vrba, nech ji tedy růst mně k vůli. Kdybys neuposlechl, možná, že bys toho želel."

„Tys dětinská, Viktorko; sadím ti jinou, ale na jiné místo, a v krátkém čase dočkáš se, že bude krásnější, než je tato."

Ale Viktorka nechtěla tak a prosila dojemně, by neubližoval milému jí stromu; až jí to konečně Vítek slíbil. Ale nerad to udělal a od té doby často byl zamyšlen; přemýšlel, jak si na jiný způsob pomoci, ale ničeho nemohl vymysliti kromě odstranění vrby. Matka jeho vidouc, že není syn taký, jaký bývával, ptala se ho jednou, co mu schází; Vítek mysle si, že by snad matka, jakožto stará zkušená žena, rady nějaké věděti měla, svěřil jí svoji bolest. „Divná to věc, synu," řekla na to, „ale ačkoliv já rady a pomoci nevím, jak by si Viktorku těch snů zprostil, vím někoho jiného, kdo ti jistě pomůže. Je to stará Virgule, co přebývá v lese; ona zná byliny, které každý neduh zhojí, zná tajné věci všeliké, kterých náš rozum nepochopuje, a rozumí řeči ptáků a zvířat. To je moudrá žena, a k té půjdu."

„Nechoď, matko, nevěřím já ženám takovým, hledal jsem rady jen u tebe, nač mi jednat s čarodějkami. Když nevíš ty rady, nechme toho, štěstí mému to nepřekáží."

Vítek chtěl to matce vymluvit, bál se, by nebylo o tom dlouhých pověstí; ale matka nedala si říci, měla za to, že bude nejmoudřeji,

když přece jen k staré Virgule do lesa zajde. A to také učinila; neřekla nikomu slova a zašla do lesa, kde moudrá žena v tmavém háji bydlela v domku, do kterého nikdo přistoupiti nesměl.

Když ji byla stará matka zavolala, přišla, a vyslyševši její žádost, odešla na chvilku do háje; když opět vyšla, řekla staré matce: „Vyřiď svému synu, že jeho žena s zelenou vrbou srostlá, a jestli vrbu podtne, že zničí i život ženy své.“ Tak řekla a odešla.

Matka celá omámená nad tímto výrokem odešla domů, a jakmile s Vítkem o samotě byla, pověděla mu, co byla slyšela. Hněvivě řekl Vítek: „Lež to, nevěřím čarodějce, a neuposlechnu její rady.“ Matka domlouvala, prosila, ale to bylo darmo.

Myšlénka, by zelenou vrbu přece jen odstranil, ustavičně Vítka pronásledovala; a když se již k výkonu chystal, zazněla mu v uších slova staré Virguly, a na Viktorku pohlédna, nemohl toho učinit. Ale neměl pokoje. – Jednoho rána, když byla Viktorka v noci zase tak bez známky života ležela, rozhodl se, odhodlaně vzal ostrou sekeru do ruky, šel k vrbě, rozpřáhl se a jedním rázem rozťal zelenou vrbu. V tom okamžení bolestné vykřiknutí projelo mu duší; odhodil sekeru, uleknut pospíchá domů – hle, stará z lesa mluvila pravdu! V náručí matčině ležela milená jeho Viktorka mrtvá. Ostrá sekera zničila jedním rázem život zelené vrby a sličné Viktorky. Vítek zulíbal bledé její líce a hořce zaplakal; pak dal sbohem naříkajícím matkám, v zoufalosti vyšvihnul se na svého bujného vraníka a zmizel z vesnice. – Nikdo více ho nespatřil.

LESNÍ ŽENKA

Bětuška byla mladičké děvče; matka její byla vdova a neměla svého jmění více než roztrhanou chaloupku a dvě kozy, ale Bětuška byla přece vždycky veselá. – Od jara do jeseni pásávala kozy u březiny. – Vždy, když šla z domu, dala jí matka do mošinky krajíček chleba a vřetánko přikazujíc, ať je plné. Poněvadž kužele neměla, otočila jí len okolo hlavy. Bětuška vzala mošinku a vesele cestou

zpívajíc poskakovala za kozami k březině. – Když tam přišly, šly kozy po pastvě, Bětuška sedla pod strom, levou rukou tahala s hlavy, za kužel jí sloužící, vlákna a pravou spouštěla vřetánko, že jen tak po zemi frčelo. A přitom si zpívala, až se les rozléhal; kozulenky se pásly. – Když ukazovalo slunce na poledne, odložila vřetánko, zavolala na kozy, a davši jim po soustu chleba, aby jí nezaběhly, zaskočila si do lesa pro trochu jahod neb jiného lesního ovoce, jakéž právě na čase bylo, – by pamlsek měla k chlebu. Když se najedla, poskočila si, ruce založila a zpívajíc tancovala. – Slunéčko se skrze zelení stromů na ni smálo a kozičky hovíce si v trávě myslily si: To máme veselou pastušku! – Po tanci zase pilně předla, a večír když domů přihnala, nikdy od matky lana nebývala, že vřetánko prázdné.

Jedenkráte, když dle obyčeje v pravé poledne po skrovném obědě k tanci se chystá – tu, kde se vezme, tu se vezme – stojí před ní překrásná panna. – Roucho má bílé, tenounké jak pavučinka, od hlavy k pasu jí splývají vlasy zlaté barvy a na hlavě má věnec z lesních květin. – Bětuška ztrnula. – Panna se na ni usmála a povídá líbezným hlasem: „Bětuško, ráda tancuješ?“

Když panna tak pěkně na ni promluvila, Bětušku strach opustil; odpověděla: „Oh, já bych celý den tancovala!“

„Pojď tedy, zatancujem si spolu; já tě naučím!“ tak řekla panna, sukni si po boku vykasala, Bětušku obejmula a začala s ní tancovat. Jak se v kolo pustily, tu se jim ozvala nad hlavami tak líbezná hudba, že se Bětušce srdce v těle rozehrálo. Hudebníci seděli na březových větvích, v černých, popelavých, hnědých i měnivých fráčkách. Byl to sbor vybraných hudebníků, co se na pokynutí krásné panny sešel: slavíci, skřivánkové, pěnkavy, stehlíci, zvonkové, drozdové, kosové i sedmihlásek velice umělý. – Líčka Bětušce hořela, oči jí svítily, zapomněla na úkol i na kozy, jen se dívala na svoji družku, která se před ní, okolo ní v nejluznějších pohybech otáčela, a tak lehounko, že se travička pod její útlou nožkou ani nesklonila. – Tancovaly od poledne do večera, a Bětušce nohy neustály, aniž ji zabolely! – Tu krásná panna zastavila krok,

hudba umlkla – jak přišla, tak zmizela. – Bětuška se ohlédla, slunéčko zacházelo za les; – i spráskla ruce nad hlavou, a nahmatavši nespředený len, vzpomněla na vřetánko v trávě položené, že není plné. – Sundala len s hlavy, i s vřetánkem do mošinky uložila, a kozy přivolavši, hnala domů. Nezpívala cestou, ale trpké výčitky si dělala, že se dala té krásné panně omámit, a umínila si, kdyby se jí to mělo ještě jednou stát, aby panna k ní přišla, že ji už neposlechne. – Kozičky neslyšíce veselý zpěv za sebou, ohlížely se, zdali to za nimi jde jejich vlastní pastuška. – I matka se divila a dcerky se ptala, zdali chorá, že nezpívá. „I ne matičko, nejsem chorá, ale že mně již od samého zpěvu v hrdle vyschlo, proto nezpívám," – vymluvila se Bětuška a šla uschovat vřetánko i len nespředený. Vědouc, že matka hned přízi nesmotává, chtěla druhý den vynahradit, co první den promeškala, a proto se matce nezmínila ani slovem o krásné panně. –

Druhý den jak obyčejně hnala Bětuška zase kozy k březině – a už si zase vesele zpívala. Přihnala k březině, kozičky se začaly pást a ona sednouc pod strom začala pilně příst a přitom si zpívat, neboť při zpěvu práce lépe od ruky odpadá. – Slunce ukazovalo na poledne. Bětuška dala kozičkám po kousku chleba, odběhla si pro jahody, a vrátivši se, začala obědvat a s kozičkami rozprávět. –"Ach moje kozulenky, dnes nesmím tancovat," vzdychla si, když po obědě drobty z klínu do ruky shrabala a na kámen položila, by si je ptáčkové odnesli. „A proč bys nesměla?" ozval se tu líbezný hlas, a krásná panna stála před ní, jako by s oblak byla spadla. Bětuška se ulekla ještě víc než po prvé a oči zamhouřila, aby ani pannu neviděla; když ale panna ještě jednou otázku opakovala, ostýchavě odpověděla: „Ach odpusťte, krásná paní, já nemohu s vámi tancovat, protože bych zase úkol nenapředla a matka by mně lála. Dnes než slunce zajde, musím dohonit, co jsem včera zmeškala."

„Pojď jen tancovat, než slunce zajde, pomoc se ti najde!" řekla panna, sukni vykasala, Bětušku obejmula, v březových větvích sedící hudebníci spustili a tanečnice daly se do kola. A ještě luzněji krásná panna tancovala, Bětuška mohla na ní oči nechat, zapomněla

na kozy i na úkol. Tu ustala noha tanečnice, hudba umlkla, slunce bylo na sklonku. Bětuška spráskla ruce nad hlavou, kde obtočen byl nespředený len, a dala se do pláče. Krásná panna sáhla jí na hlavu, len smekla, otočila okolo kmenu tenké břízy, uchopila vřetánko a začala příst. Vřetánko jen tak po zemi frčelo a vůčihledě rostlo, a než slunce zašlo za les, byl len všechen spředen, i ten, jejž Bětuška před tím dnem nespředla. Plný potáč dávajíc děvčeti do ruky, promluvila krásná panna: „Motej a nereptej, pamatuj si moje slova: motej a nereptej.“ Po těch slovích zmizela, jako by se byla pod ní zem slehla. Bětuška byla spokojena a myslila si cestou: Když je tak hodná, to budu s ní zase tancovat, jestli ještě přijde. Zpívala si zase, aby kozičky veseleji kráčely. Matka ji ale mrzutě přivítala, chtěvši mezi dnem přízi smotat, viděla, že je vřeteno neplné, a proto byla na dceru nevrlá. „Což jsi včera dělala, žes nenapředla úkol?“ domlouvala jí. „Odpusťte, matko, trochu jsem si tancovala,“ řekla Bětuška zkroušeně, a ukazujíc matce vřetánko, dodala: „Dnes je zato přeplné.“ Matka umlkla, šla si kozy podojit a Bětuška vřetánko uložila. Chtěla matce příhodu svoji povědít, ale myslila si zase: Ne, až jestli ještě jednou přijde, pak se jí zeptám, co je, a matce povím. Tak si umyslila a mlčela.

Třetí ráno jak obyčejně hnala kozy k březině; kozy začaly se pást a Bětuška sednouc pod strom začala zpívat a příst. – Slunce ukazovalo na poledne, Bětuška odložila vřetánko do trávy, dala kozkám po soustu chleba, nasbírala jahod, naobědvala se a drobty dávajíc ptákům vesele pravila: „Moje kozulenky, dnes vám zatancuju!“ – Poskočila, založila ruce a již chtěla zkoušet, zdali dokáže tak slušně tančit jako krásná panna, tu ona sama před ní stála. „Spolu půjdem, spolu,“ pravila k Bětušce s usmáním, uchopila ji, a v tom okamžení hudba nad hlavami jim zazněla a panny letným skokem v kole kroužily. Bětuška zapomněla zase na vřetánko i kozy, nic neviděla než krásnou pannu, jejíž tělo jak proutek vrbový na vše strany se prohýbalo, nic neslyšela než hudbu líbeznou, podle níž jí nohy samy skákaly. – Tancovaly od poledne do večera. – Tu panna ustala – hudba umlkla. Bětuška se ohlídla, slunce bylo za lesem. S

pláčem spráskla ruce nad hlavou, a obrátíc se po neplném vřetánku, naříkala, co jí matka řekne. – „Dej mi tvoji mošinku, já ti vynahradím, co jsi dnes promeškala!“ řekla krásná panna. Bětuška jí mošinku podala a panna na okamžik udělala se neviditelnou, pak ale Bětušce mošinku vrátila se slovy: „Ne teď, doma na to hled!“ a zmizela, jako by ji vítr odvál. – Bětuška se bála hned do mošinky kouknout, ale na půl cestě jí to přece nedalo; mošinka byla tak lehká, jako by pranic v ní nebylo, musela se podívat, jestli ji panna neošidila. – Jak se lekla, když viděla, že je mošinka plna – březového listí! – Tu se teprv pustila do žalostného pláče, dělajíc si výčitky, že byla lehkověrná. V zlosti vyhodila přehršli listí ven a chtěla mošinku vyklopit, ale pak si myslila: Podestelu to kozičkám, a nechala listí v mošince. Bála se skoro domů jít. – Kozulenky nemohly zase svoji pastušku poznat. – Matka čekala na prahu plna úzkosti. – „Probůh, jakýs to potáč příze mi včera domů přineslo, děvče?“ bylo první její slovo. – „Pročež?“ úzkostlivě se ptá Bětuška. – „Když’s odešla ráno, jdu motat; motám, motám, potáč ustavičně plný – jedno předeno, dvě, tři předena, – potáč plný! – Ký zlý duch to předl! rozzlobím se – a v tom okamžení příze s vřetánka zmizne – jak by ji sfoukl. – Pověz mi pak, co je to?“ – Tu Bětuška se přiznala a začala o krásné panně vypravovat. – „To byla lesní ženka!“ zvolala matka v ustrnutí. „Okolo poledne a půlnoci ony svoje rejdy provádějí. – S děvčaty mají slitování a mnohdy je i bohatě obdarují. Že pak jsi mi to neřekla, kdybych byla nereptala, mohla jsem mít příze plnou sednici.“ – Tu si vzpomněla Bětuška na mošinku a napadlo jí, že by snad přece něco mohlo pod tím listím být. – Vyndá vřetánko i len nespředený, nahlídne – ještě jednou a – „Podivte se, matko!“ vzkřikne. – Matka nahlídne a spráskne ruce. – Březové listí obrátilo se v zlato! – „Ona mi kázala: Ne teď, doma na to hleď, ale já neposlechla!“ hněvala se Bětuška sama na sebe. – „Štěstí, že jsi nevyklopila celou mošinku!“ mínila matka; – ráno šla sama podívat se na místo, kde Bětuška přehršli listí vyhodila, ale na cestě leželo jen svěží březové listí. – Než bohatství, co Bětuška domů si přinesla, i beztoho bylo dosti velké. – Matka koupila statek, měly mnoho

dobytka – Bětuška měla krásné šaty, nemusela kozy pást, – ale cokoliv měla, jakkoli byla veselá a šťastná, přece jí nic takovou rozkoš nepůsobilo jako tanec s – „lesní ženkou“. Často si do březiny zašla, vábilo ji to tam, přála si, aby krásnou pannu spatřila, – ale nikdy více ji nespatřila.

O SMOLÍČKOVI

(Pohádka z okolí domažlického,
již obyčejně matky neb chůvy dětem povídají.)

Smolíček byl malý pacholíček a byl u jednoho jelena, který měl zlaté parohy. Jelen chodíval na pastvu, a vždycky když odcházel, přikazoval Smolíčkovi, aby zavřel a nikoho nepouštěl. Smolíček vždy měl zavříno, a dlouho nikdo na dvéře nezaklepal. Jednoho dne ale kdosi na dvéře zaklepal, a když se Smolíček ptal, kdo to, ozvaly se zvenčí líbezné hlásky:

Smolíčku, pacholíčku,
otevři nám tvou sedničku,
jen dva prstéčky tam strčíme,
jen co se ohřejeme,
hned zas půjdeme.

Smolíček otevřít nechtěl; hlásky venku ještě líbezněji prosily. Smolíček byl by jim rád otevřel, ale bál se jelena. Že jim neotevře, ne a ne, a neotevřel. Když přišel jelen, povídal mu Smolíček, že někdo klepal na dvéře, že líbezné hlásky prosily, aby jim otevřel; on však že neotevřel. – „Dobře jsi udělal, Smolíčku, žes neotevřel, to byly jeskyňky (jezinky?). Kdybys byl otevřel, byly by tě odnesly.“ – Smolíček byl rád. Druhý den šel zase jelen na pastvu a Smolíček

zavřel. – Tu zanedlouho ozvou se přede dveřmi ještě líbeznější hlásky než před tím dnem:

Smolíčku, pacholíčku,
otevři nám tvou sedničku,
jen dva… atd.

Smolíček že neotevře, ač by rád byl otevřel a na jeskyňky se podíval. Tu začaly jeskyňky přede dveřmi zimou se třást a plakat, až to bylo Smolíčkovi líto. I pootevřel jim malilinko dvířka, co by tam mohly dva prstejčky strčit. I děkovaly mu jeskyňky a hned strčily mezi dvéře dva bělounké prstéčky, pak celou ruku, a huš byly v sedničce, Smolíčka uchytly a pryč s ním utíkaly. Tu se pustil Smolíček do volání:

Za doly, za hory,
mé zlaté parohy,
kde se pasou!
Smolíčka,
pacholíčka
jeskyňky nesou.

Jelen se nedaleko pásl, a jak slyšel Smolíčkův hlas, přiběhl a jeskyňkám ho vzal. – Doma dostal prý Smolíček výlupek na pamětnou, aby podruhé nikomu neotvíral. Smolíček si umínil, že neotevře, i kdyby jeskyňky ještě líbezněji prosily. Kolik dní nepřišel nikdo, až zase jednoho dne ozvaly se přede dveřmi hlásky:

Smolíčku, pacholíčku… atd.

Smolíček ale jako by je neslyšel, až když tuze zimou se cintovaly (se třásly) a tolik prosily, aby je trošinku jen ohřejt nechal, povídal, že jim proto neotevře, že by ho zase odnesly: „Ne, my tě neodnesem,

a kdyby, nemáš se čeho bát, u nás bysi se měl lepší než zde, všeho bysi měl hojnost a my bychom s tebou ustavičně hrály."

Smolíček dal se zase omluvit a pootevřel, ale jeskyňky mžikem octnuly se v sedničce, Smolíčka uchytly, a pryč s ním utíkajíce, hrozily mu, že ho zabijou. Smolíček volal zase: „Za doly, za hory, mé zlaté parohy…" atd., ale tenkráte bylo darmo, jelen pásl se daleko, neslyšel ho, a jeskyňky ho donesly až domů. Ubohý Smolíček měl se dobře – to je pravda, samými lahůdkami ho krmily, ale jen proto, aby ztloustnul, a pak chtěly si ho zabít. Zavřely hora žádná s ním nehrála. Když už mnoho dní u nich byl a mnoho dobrot a lahůdek snědl, přišly jeskyňky k němu, a že aby jim ukázal malíček; když jim malíček ukázal, řízly do něho, jestli by dost tlustý byl. Zdál se jim dost tlustý; vzaly ho tedy, svlekly ho, položily do korýtka a nesly do pece. Smolíček byl v hrozné úzkosti, prosil je, aby se slitovaly, ale ony nic – i pustil se milý Smolíček do pláče a volání:

Za doly, za hory,
mé zlaté parohy,
kde se pasou!
Smolíčka,
pacholíčka
jeskyňky pryč nesou!

Tu se ozvou rychlé skoky, jelen zlatoparohatý přiběhne, Smolíčka pacholíčka nabere na parohy a pryč s ním uhání domů. – Doma ale Smolíček dostal co proto, a plakal a slíbil, že už bude vždycky poslouchat a že nikdy více jeskyňkám neotevře, a taky neotevřel.

POHÁDKA O PERNÍKOVÉ CHALOUPCE

Byl jeden chudobný otec a měl dvě děti, Honzíčka a Marušku. On chodíval do lesa dřevo kálat (porážet) a nemohl na děti pozor dávat; proto když jim, malým dětem, matka umřela, oženil se, aby měly

děti zase matku. Ale ta druhá matka nebyla hodná, neměla ráda ani otce ani děti, a otec měl proč naříkat. Jednou se té macoše ty děti tak zprotivily, že muži poručila, aby je zavedl a více aby domů se nevracely; darmo se tomu muž zprotivoval děti svoje zavést, ale žena pokoj nedala, on se jí bál, a proto se smutným srdcem jednoho dne dětem řekl: „Vezměte si žbánečky, půjdete dnes se mnou do lesa na jahody." Děti radostí skákaly, vzaly hned žbánečky a s otcem do lesa se ubíraly. Když přišli hluboko do lesa, zavedl je otec na velké mejtiště jahod, kde se vše jen červenalo, a řekl jim: „No, milé moje děti, tuto sbírejte si jahody, a já tamto půjdu dříví kálat, dokud mne budete slyšet tlouci, budete vědět, že jsem na tom místě." Děti dychtivě padly na jahody a otec odešel opodál, přivázal mezi stromoví palici, která větrem pohazována do stromů tloukla, jako když dříví kálá. Když tak děti ošálil, vrátil se domů a děti v lese nechal. – Když měly děti plné již žbánky a dosyta se najedly, začaly myslit, aby se k otci podívaly. – I šly tam, odkud se po chvílích udeření palice ozývalo, ale nenašly tátu, jen jeho palice visela na stromě. „Kdepak jen náš tatínek bude, snad šel domů a nás tu nechal," řekl Honzíček. – „Ale copak si to myslíš, však on tatínek někde bude a přijde zajisté pro nás, jen tu buďme," řekla Maruška. – A tedy čekaly a z dlouhé chvíle jedly zase jahody ze žbánku, až byly žbánky prázdné, – musely je tedy zase naplnit, a tak jim ušla chvíle. Než začalo se stmívat, přestal tlukot palice a dětem bylo ouzko, i vzaly žbánky a šly hledat otce. –"Slunéčko se níží, k večeru se blíží, táto, pojďte domů!" volaly lesem; ale žádného ohlasu neslyšely. „To jsme už, milý Honzíčku, zabloudily a tatínka nenajdeme; musíme tu zůstat přes noc," řekla Maruška; ona byla starší a moudřejší. – „Ale já se bojím," Honzíček na to. – „No, tedy počkej, já vylezu na strom, jestli uvidím nějaké světlo, a v tu stranu bychom se potom dali," těšila ho Maruška a hned taky na strom lezla. – Se stromu dívala se kolem dokola, když viděla zdaleka světýlko, zavolala na Honzíčka, aby se už nebál, slezla dolů, a v tu stranu, kde světlo viděla, se daly. I přišly z lesa ven, na zelenou louku; na té louce viděly hezkou chaloupku a ta chaloupka byla perníková. Šly až k okénku, koukly

dovnitř a viděly tam sedět starou bábu a dědka. – „Počkej," řekl Honzíček, „já vlezu na střechu, ulomím kus perníčku a budem se mít dobře." – „A jestli na nás přijdou," Maruška se strachovala – ale Honzíček byl už na střeše a loupal perníček a Marušce dolů házel. – I poslala bába dědka, aby se šel podívat, že se jí zdá, jako by někdo loupal perníček. Šel dědek ven a ptá se: „Kdopak to na mé střeše loupá perníček?" – „I ne dědečku, to větříček," tenkým hláskem odpověděla Maruška pod oknem – a dědek se spokojil. Děti se byly najedly a pod oknem se uhnízdily k spánku. – Ráno si vlezl zase Honzíček na střechu, aby si uloupnul kus perníčku, a bába zase poslala dědka se podívat. – Maruška chtěla zase dědečka odbýt, ale on je viděl a šel to bábě povědít. – „Chutě Honzíčku, musíme utéct, sice bude s náma zle," volala Maruška na Honzíčka, neboť slyšela, jak bába dědka posílá, aby jí ty děti přivedl, že si je upeče. – Honzíček skočil se střechy, Maruška ho chytla za ruku, a utíkaly, co mohly a kam je oči vedly, a dědek hnal se za nima, ale že byl tlustý a nemotorný, nemohl jim přece stačit. Než nebyly by mu ty dětičky utekly, kdyby se tu byla pojednou žena nevyskytla na lenném poli. „Prosím vás, panímámo, povězte nám, kudy bychom se daly; zlý dědek z perníkové chaloupky nás honí, chtějí nás upéct, že jsme jim kousek střechy ulouply." – „Tuto se dejte do lesa, tou cestičkou, však já dědka zdržím," řekla plečka a ukazovala dětem do lesa. – Děti utíkaly dále, a za chvíli přiběhl dědek a silně si odfukoval. – „Osobo," ptal se plečky, „neviděla jste tudy jít děti?" – „Pleju len," odpověděla žena, jako by mu byla nerozuměla. „Osobo, já se vás ptám, jestli jste tudy viděla jít děti?" – „Až vypleju a uzraje, budem trhat." –"Osobo, rozumějte pak, ptám se vás, jestli jste viděla tudy jít děti?"

„Až vytrháme, budem drhnout semeno a pak len močit." – „Osobo, cožpak nerozumíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?"

„Po vymočení prostírat a v peci sušit." – „Osobo, vy jste snad hluchá, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?"

„Nu, a po vysušení budem třít a po vytření vochlovat." – „Osobo, neslyšíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?"

„Tak; nu a po vochlování budem nadívat na kužele a příst.“ – „Osobo, co mi do toho, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“

„Až na-předem pěkných tenkých podvazků, budem soukat.“ – “Osobo, osobo, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“

„Až nasoukáme, budem tkát pěkné tenké plátno.“ – „Osobo, co je mi do plátna, ptám se vás, viděla-li jste tu jít děti?“ – „Až utkáme, budem bílit, až vybílíme, budem stříhat a šít košile, košilky, pleny a vínky, sukně a zástěrky.“ –“Osobo, cožpak si na uších sedíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“ – „A tak, co s tím budem dělat? – Nu budeme se do toho odívat a nosit se čistě bílé.“ – „Osobo, prosím vás, neviděla jste tudy jít děti?“ – „Až to roztrháme? – Nu, pak to podpálíme, uděláme z toho troud. Nu, do troudu budeme pak křesat tak dlouho, dokud vydá živou jiskřičku a boží ohníček ho nestráví. Boží ohníček rozejde se v dým, dým pak v povětří, a to je konec mojí řeči.“ – „Osobo, já se vás na to neptal, ptám se vás, neviděla-li jste tudy jít děti?“ – „Děti, nu, to jste měl hned říct, bodejť neviděla, ba viděla, šly tamtudy tou cestičkou po polích, a přímo k tomu potoku, co ty vrby jsou. Ale už je nedohoníte, skákaly jako poštolky,“ při těch slovích ukázala žena dědkovi na opačnou stranu, kudy byla dříve děti poslala. Dědek to poznal, zlostí odplivnul a zpátky domů šel, a když odešel, i žena z pole zmizela, a děti přišly domů.

(Aneb jak se jindy vypravuje, octnula se ta žena za utíkajícími dětmi, a když se jich na všecko vyptala, vzala je za ruku a vedla domů. – To byl duch jejich nebožky matky. – Když je přivedla domů k tatíkovi, pravila: „Jakube, vedu ti tvoje děti, zabloudily, dej si na ně pozor!“ – Jak slyšel Jakub své nebožky ženy hlas, padl s pláčem na kolena a děti objímal; na macechu zlou ale padl takový strach, že utekla ze dveří a nikdy více se nevrátila. Otec pak se svými dětmi žil pokojně.)

POHÁDKA O KOHOUTKOVI A O SLEPIČCE

„Studánko, studánko, dej mi krůpěj vody mému kohoutkovi; on se na kopečku dáví, zdvíhá vzhůru nohy."

Studánka odpoví: „Vody tobě nedám, až mně přineseš s lípy lísteček."

Slepička lípě dí: „Lípo, lípo, dej lístek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi."

Lípa slípce praví: „Nedám ti lísteček, až mi od švadleny přineseš šáteček."

Slípka běží, švadlenu prosí: „Švadleno, švadleno, dej lípě šáteček, ona dá lísteček, studánka vodičky."

Švadlena opět dí: „Nedám ti šáteček, až přineseš hedvábí od královny Sáby."

Slepička běží k Sábě, žádá: „Králičko, Sabičko, dej mi hedvábíčko, ať je dám švadleně, švadlena šáteček, lípa lísteček, studánka vodičky."

Králička slípce praví: „Nedám hedvábíčko, až mi dáš od ševce překrásné střevíce."

Slípka běží k ševci, praví: „ševče, ševče, dej této králičce překrásné střevíce; ona dá mi hedvábíčko, hedvábí – šáteček, šáteček – lísteček, lísteček studánce a studánka dá vody."

Švec slípce odpoví: „Nedám ti střevíce, pokud nepřineseš štětiny od svině."

Slípka běží, prosí: „Svině, svině, dej ševci Štětiny, on mi dá střevíce, dám je té králičce, králička dá hedvábí, švadlena šáteček, lípa lísteček, studánka vodičky."

Svině slípce dí: „Nedám ti štětiny, až mi dáš od mlatců vydrolené zrní."

Slípka běží, prosí: „Mlatci, mlatci, udělte mi zrní, ať dám této svini, ona dá štětiny, švec dá střevíce, králička hedvábí, švadlena šáteček, lípa lísteček, studánka vodičky."

Mlatci slípce praví: „My nedáme zrní, až nám od šafářky přineseš smetany."

Slípka běží k šafářce, žádá: „Šafářko, šafářko, dej mlatcům smetany, oni dají zrní, zrní dáme svini, svině dá štětiny, štětiny střevíce, střevíce králičce, králička hedvábí. Hedvábí šáteček, šáteček lísteček, lísteček studánce a studánka dá vody – vody kohoutkovi, který zdvíhá nohy.“

Šafářka slípce praví: „Nedám ti smetany, až z pole přineseš velkou plachtu trávy.“

Než to všecko slepička sběhala a snesla a nazpět k ubohému kohoutkovi od studánky drobet vody přinesla, nalezla jej již mrtvého.